

loc. n. 5. C videlicet & R ipsa in e. clavis ecclesia Sutrina, m. 23. vers. 3. am-
pliari, de causa posse. & prope.

QV AESTIO XXXVIII.

Præsumptio, an dicatur vera & propriè probatio,
quando fit mentio probationis, cum
aliquo adiuncto.

S V M M A R I A.

- 2 *Præsumptio iuriū & de iure vera est probatio, si probationis merito
fit cum adminto aliquo vel qualitate. Scimus illi in præsumptione ho-
minis n. 2. Et quid sit de præsumptione iuriū. n. 3.*
- 4 *Præsumptio iuriū quando dicatur legitima & evidens probatio. & n.
6.7. & 12.*
- 5 *Legitima dicunt illud quod à lege receptum est.*
- 2 *Præsumptionem contra e & confessionem sua dicitur qui habet, vali-
diores probations ad dictionem illam servare debet.*
- 9 *Probations evidentes adseriri debent ab eo, qui falso redicunt im-
peditus se affert, quo minus appellacionem à se interponit ad profe-
queretur.*
- 10 *Delicta vel testib. vel documentis, aut indiciis indubitate probantur.*
- 21 *Delinquere nemo potest inveneri.*
- 23 *Coniectura que manu faciunt rem evidenter.*

QVAERO trigesimo octavo, an præsumptio dicatur vera &
propriè probatio, cum in mentio probationis cum aliquo
adiuncto, aliquo qualitate, vtrum quando requiritur legi-
tima probatio, evidens, vel aperta probatio? Ego adhuc tres ca-
fus in dilingo.

Primus est casus, cum de præsumptione iuriū & de lege loqui-
tur. Hoc casu præsumptio ista dicuntur vera & legitima proba-
tio. *Præprobatis qui fidem deponit. Et hoc in re nema ambig.*

Secundus est casus, cum loquimur de præsumptione hominis.
Hoc non dicuntur probatio legitima, nec evidens: cum eam lex
non approbauerit. Expectat enim futurū indicium iudicis: qui
quidem index ita rejeice, quemadmodum approbare posset. Et
probatur à fortiori extraditis supra quest. 26. In factu diximus
hanc præsumptionem non refinere nomine simplicis probationis.
Et in specie præsumptionem hominis non esse evidenter probatio-
nem in respondit Riminal. m. cons. 223. n. 52. & 25. h. 2. ex tentia Bal. in l. fuit posideta. n. 7. *C. de probatio & Feln. m. quanto. n.
12. de præsumptione.*

Tertius est principalis casus, cum agimus de præsumptione iuriū
tantum. Hoc in casu est dubitatio non mediocris. Multi enim
in ea sunt opinione, quod haec non dicuntur nec evidens, nec legi-
tima probatio. Alij etiam non pauci diffidentur. Non in aliquid
confutentur, sequi dicti nonne Decisi, in ruder. extra. de probatio-
nem pen. verbi pro declaratisse. & ob id ita hos casus subdittingui-
mus.

Primus est casus, quando ex natura rei aliae probations, quā
haec ex præsumptionib. haberit non possunt.

Hoc in casu iuriū præsumptio legitima evidens probatio dic-
tur, sicut in probatio filiationis evidens & legitima probatio est
illa, quae à coniectura & præsumptionibus à lege probatis ducen-
tur. *Inst. l. filium, ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuriū. Id quod ex a-
liquot interpretatione probat. l. pen. 6. penite. ff. de probat.
Com. ac locum fore veritatis in probatio filiationis. Si itaque
veritas efficitur, quae nascitur à probatio filiationis, quae cō-
iectura solum contingit probari, sequitur dicendum legiūnam
hanc & evidenter probationem appellari posse. Ita etiam probat.
l. 1. ff. de liber. agnosi. & m. coniectudo. de probat. Est ratio,
quam & superior & questione recti, quid à lege sit recepta & ap-
probata. Et legitimam illud esse dicunt quid à lege receptū est
legitima. ff. de p. & eo loci ferentur. Et in specie hanc esse pro-
bationem legitimam afferuntur ut dixi. *Decius loco iam citato. & Be-
roum in d. coniectudo. n. 12. de probat.* Et hoc in casu male scrip-
tum est, qui diverunt hanc præsumptionem non esse legitimam
probationem.*

Secundus est casus huius tertii casus principalis, cum aliae pro-
bationes ex natura rei haberit possunt: & nulla alia repugnat præ-
sumptio legis. Exemplum adiungit Decius, si cauterit statu-
tus mutui procedatur summarii adhibitis legitimis pro-
bationibus. Hoc in casu (air Decius) legitimae probations intel-

liguntur secundum subiectam materiali, & secundum iuriū com-
mune. Sicut & plena probatio, ut sicut Bartol. in extrahit. ad re-
primendum, vel verbo summarie. numeri 59. secundum subiectam
materiali luminetur. Et hoc in casu possunt intelligi illa iura, quae
affirmant iuriū præsumptionem esse evidenter probationem,
v. text. 3. loci. In parav. de leg. v. text. 1. quidam testament. ff.
de vulga. & popl. subp. & illi similia rectali super quæ questione 26. in econ-
sideratu. Et hoc in casu interpretari potest ca. peruenire de iusticiâ.
cum requirit, legitimas probations in illa facti specie, fieri o-
portere, legitimata erit probatio, quae ex his præsumptionibus
orientur.

Tertius est casus, quando ex natura rei aliae probations habe-
ri possunt: & iuriū præsumptio, altera vel ob personis conditione
vel ob actu repugnat. Hoc in casu iuriū præsumptio sola non
dicunt vera evidens, & legitima probatio. Ita possunt intelligi
multa iura, quae evidentiissimas, claras, & legitimas probatio-
nes requirunt. Ita loquitur l. cum de indebet. q. vlt. ff. de proba-
tio. Nam ibi evidentiissimas probations requiruntur ob nego-
tij qualitatibus, si quidem is, qui contra se præsumptionem ex ea
contingente ducunt habet ut eam diufer, neceſſe habet validiores
adserere probations. Et cum inter validiores non sit eo in casu,
sol iuriū præsumptio, mirum nō sit, si p. iuriū præsumptio eu-
dientissima probatio non dicuntur. Ita etiam declaratur l. vlt. 3. illud.
C. de tempore appella. dum iustit. requiri evidentiissimas proba-
tiones & adseriri debere ab eo, qui afferit; se iudicis facto sive im-
pedimentum, quin appellacionem à se interponat prosequeretur.
Ex enim ratione evidentiissimas probations requiri runtur, quod
præsumptio iuriū, quae est pro ipso iudice, iuxta l. 2. C. de officio
ciuium iudicium, aſſicit ipsius appellante duriori onere proba-
tions. Et ideo eo in casu, non sufficit altera iuriū præsumptio
& consequenter præsumptio iuriū sola non est evidens probatio.
Et hac ratione scribit Ducus in c. ex ratione m. 14. de app. in c. q. d.
q. 5. non etiam sufficere iuramentum, ita etiam declaratur l. vlt.
C. de probat. Cum sit perpetrata delicta & probari vel teſibus, vel
documentis, vel indubitate indicis. Eo casu non sufficit sola iuriū
præsumptio cum alia repugnat, nempe quod nemo t. delinquer
præsumptio. *l. merito. ff. pro p. o. Ita etiam intelligitur ca. consulta-
tione, de p. o. Eo enim loci, legitima probatio
requiruntur, nec sufficere præsumptio iuriū, ex quo iam ade-
rat contraria præsumptio, dicitur ab afferentis mulieris dicentis,
non coilem. Ita etiam loquitur c. de harer. in 6. Verè enim
ibi repugnat præsumptio iuriū, & idem dum legitima probatio
requiruntur, non potest dici legitima illa, quae ex altera sola iuriū
præsumptio defendetur. Ita pariter declaratur glo. in leg. vlt. in
pri. n. quod metus casu. Cum aut. eo in casu requiri probations
apertas imm. & apertiores. Id enim contingit ob repugnante
præsumptionem iuriū: sicut manifeste ex illo responso colligitur.*

Quartus casus huius tertii casus principalis, potest confidendi
quando legitima, vel evidenter probatio requiruntur, ex parte
conditione per personam. Exemplum adfer. Decius in d. rubr. extra de pro-
bat. colam pen. reſiſt. terius casu. Si statuum disponit, quod ad-
uersus scholares solum admittantur aperte & legitimae proba-
tiones. Hoc in casu sola iuriū præsumptio, dici non potest ei-
dens & legitima probatio. Ita Decius & recedit loco prospicito.
Nam statuum fauere voluit ppi per persona. Cu. quidem nil specia-
le et concessum, si locus est præsumptionibus & coniecturis,
ut aduersus catervas personas. Ut ei iugur quid plus, quam caterva
tributum censeatur, dicendum est, præsumptionem iuriū non
sufficere.

Ex predictis diffinitor illud de quo contendunt Ias. & Zafus
in l. p. plurib. de leg. v. l. cum dispergit, an coniectura, facit rem
evidentiissima. Et enim dicendum, quod aut coniectura est iuriū
& de iure, vel etiam iuriū tantum. Ettunc evidentiissima est probatio.
Aut est coniectura generis, & non non. Ex predictis potest
declarari statuum Bononiae l. 1. de reſiſtione duci. § propter.
dum statuum, quod præsumatur mulierem confessio marito, ut
perciperet fructus parthenalium nisi contraria voluntas legi-
timi probaretur. Gratius in cons. 1. a. numer. 33. l. 1. declarat hoc
statuum respondit recti preſumptions & coniecturas. Monten-
teutus, in annotatibus ad predictum statuum facili, sufficere
præsumptionem iuriū, si aliqua alia coniectura concurrit. Ex quo
agitur de his, quae in domo geruntur, & de quibus haberit nō po-
sitiones probations, in de facili existim reſiſtio sensibus Gratius,
cum in casu dicti statuti præsumptio iuriū fieri pro ipso muliere,
quod non conferunt, sicut declaratum in l. 3. m. præsumptio. q.
numer.

num. et vno explicacione quando maritus presumatur sublatus ac si fuitum per aternitatem. Cum itaq; presumptio fieri pro ipsa muliere, & statim requiri legitimam probacionem contra eam, dicendum est debere intelligi de vera & propria probacione, aliquo supereracanea effet dispositio statutis quia posset semper mulier dicere se probare siam intentionem presumptione iuris, que pro te extat.

Q V A E S T I O . XXXIX.

Præsumptio vel vera probatio illa esse dicatur,
que ex diuersis speciebus probacionum, seu
ex multis presumpcionib. oritur,
copiose explicatur.

S V M M A R I A .

1. *Præbatio ex diuersis speciebus probacionum resu illans, presumpta diciatur.* Vide tamen ibi. m. 18.
2. *Præbatio composta ex duabus speciebus perfectis ac per se stantib. proprie dicatur probatio.*
3. *Præbatio composta ex duabus speciebus imperfectis, eiusdem tamen generi forma, & substantia probat proprie dicatur.*
4. *Imperfecta duo eisdem generis, efficiunt vnum perfectum, etiam in individuali & substantiali.*
5. *Præbatio propria dicunt etiam illa, que copiose est ex una specie probacionis perfecta ac plena, & ex una imperfecta ac semiplena, quae sane species sunt diuerter genera.*
6. *Vincula duo non conferunt, quando vnum eorum est vitiosum, & nullius momenti.*
7. *Præbatio presumpcionis tunc confititur, cum due species probacionis imperfecta diuersi generis simul inveniatur.*
8. *Res naturales non confituntur ex argumento.*
9. *Totum ex pluribus coherentibus quae partes sunt, confititur.*
10. *Separata & non coherentia non confituntur vnum totum.*
11. *Præsumptio ex pluribus differentiis argumentis, ad eundem finem tendentibus confititur.*
12. *Causatum sequitur naturam sua causa. id tamen quandoq; fallit numerus.*
13. *Tres duo sive in iudicij, verè & probato.*
14. *Dominus versus & propriam, causatur a traditione sive a & imprima.*
15. *Denominatio versus & propriam, causatur a traditione sive a & imprima.*
16. *Pofitio sive a propria transfert per causulum confititur.*
Item est in alio quo deferunt hereditati. m. 17.
17. *Proprium dicunt, quod sub definitione continetur.*
20. *Præbatio est alio rei dubia faciens fidem.*
21. *Species proprie continetur sub uno genere.*
22. *Præbatio plena dicunt, quia ex duabus semiplenis confititur.*

Q V A E R O trigesimonond, a presumpcio, vel vera probatio esse dicatur illa, qua ex diuersis speciebus probacionum, ex multis presumpcionibus resultat. Et t' presumpcione esse docuit Baldus in rubric. extra de presumpcion. numer. 3. in fin. in cap. 1. §. cùm autem, numero 3. de constructo. inest. quem fecuti sunt Felini. & cateri in rubric. extra de probatio. Vèrum eo loci Berouli numer. 16. & numer. 17. quo hanc iurius questionem apertius explicaret, tres casus diffinxit atque collitur. Quid vero quatuor, ex eisdem tamen Berouli sententia distinguitur.

Primum est casus, quando probatio est composta ex duabus speciebus perfectis ac per se stantib. Hoc casu (at Berouli) dubium non est, quia hoc proprie fieri probatio est dicatur. Quam quidem assertiōne inquit Berouli probari à gloria in. causa. ff. de probatio. non nisi fatis hoc mihi explicitè dicit. Nec etiam probant cap. series de tellibus & atestat, in illis verbis: tam tellus, quam instrumenta. & text. ca. forus. in verbo, probatio de verbo. sign. sicut opinatur Berouli. Nam & si vter; lumen probat illam esse probacionem, qua' te tellib. vel ab instrumentis descendit: non tamen afferunt verè & proprie probacionem nasci à duabus ex his simili coniunctis, considerata scilicet mixta. Credo tamen assertiōne ipsam esse veram ob id, quod si singula ipsa species constitutis veram & propriam probacionem (vt diximus) multo fortius cum amba species simili inveniatur. Et si proprie probatio dicitur illa, qua ex duabus probacionibus imperfectis cludens speciei confititur, sicut in subiecto casu dicimus, quando fortius hic, vbi duæ perfectæ copulantur.

Secundus est casus, quando probatio est composta ex duabus speciebus imperfectis quae tamen eisdem generis, forma, & substantia. *Mensib. Presumpt.*

stantib. sunt. Hoc in casu adhuc illa dicunt propriè probatio. Ita Berouli in d. rub. de probatio. num. 16. verbi. idem est. Qui quidem scribit ita sensisse Baldum ibidem. num. 3. verbi. p. 17. Et si huius sententia ratio, quod duo imperfecta eiudem generis efficiunt vnum perfectum etiam in individualibus, & substantiis, ut probat rex. in l. C. cui mutuel. & melius tex. in c. nihil. 7 q. 1. quo loci flantur Cœpicium Teletanum, sacrificium missa, quae vnitatis esse dicuntur, si ab uno est recepta, & ob superuenientem infirmatatem relata imperfecta, potest ab altero factore perfici. Quid intelligi Cardinalis de Turre Cremona ibidem, num. 1. etiam verum ex sententia D. Thomae in 3. parte summa quodlibet 3. artic. 6. quando is primus sacerdos defecit post consecrationem corporis. Seruatis nos nostri, ante consecrationem sanguinis. Nam nunc fecundus Sacerdos consecrationem sanguinis facere poterit. Ea est ratio, quia licet plures diuerferentur sicut haec Sacerdotum personæ, ob fiduciæ vnitatem, vna sola confitetur. Et hac cadem collatione adducatur idem consuetus ipse Berouli in c. sicut, m. 19. de probat. Quo loci at, etiam in conditionalibus & individualibus, hanc probacionem dicti proprie probacionem.

Tertius est casus, quando probatio est composta ex una specie probacionis perfecta ac plena, & ex una imperfecta ac semiplena, quae sane species sunt diuerter genera. Hoc casu adhuc dicatur propriè probatio, non autem presumpcione. ita docuit Berouli in d. rubric. extra de probatio. num. 16. verbi. tertius casus. In ratione vittur, quod sola probatio illa perfecta & plena, est in confederatione illa vero imperfecta & semiplena est supereracanea. Quam sententiam (aut Berouli) probat c. licet de probatio. Huc pertinet illud simile ex doctrina Baldi in l. num. 2. C. de legi. bared. cum sit adhuc vincula non conferunt, quando vnum eorum est vitiosum, & nullius momenti: quia ut supereracaneum considerari non debet. & Baldus fecit unum multi alijs.

Quartus est casus, cum duæ species probacionis imperfecte diuersi generis, seu duæ presumpciones, (est enim idem hic dicere, duæ presumpciones, quod duæ semiplenas probaciones, cum probatio semiplena presumpcionem parat, ut diximus) fūr. quod. qual. in fin.) simili inveniuntur, vtpat, si confitetur extrajudicatis iunguntur cum telle. inexta cap. cum dilectis. ob successu. in istis. Vel si iuramentum telle annexatur, iuxta exemplum positum a Baldou in rubr. C. de probatio. in pr. vel si tenuis & tanta copulentur. iuxta exemplum Baldi in cap. 1. §. cum autem. num. 8. in fine. de controv. inest. Hoc itaque in casu, non confituntur vna vera & propria probatio, t' fed folium presumpcionis, ita censit Bald. in d. cap. 1. §. cùm autem, numer. 8. de controv. inest. idem folium presumpcionis Baldi. in cap. 1. §. censit. cap. 1. §. de controv. numer. 3. de pace iura. firma. & in rubr. C. de prob. inprima. & cum Baldi idem fricperit permulsi. vbi de probatio. vbi Felini. m. 4. & Berouli m. 16. m. ff. atestantur, huc esse receptam opinionem. Quam quidem prouabat & Iason in repet. l. admodum. m. 219. ff. de iure.

Primo ea ratione motus est Baldi. quod rest naturales non cōfittuntur ex argum. entis. nam cum argumenta iuicunt non coherant, non possunt vnum totum confituntur, eccl. vnum totum ex pluribus coherentibus, quae partes sunt confituntur. Exemplum adferri potest in humano corporis compagnie, quae ex multis coherentibus connexione membris confituntur. Cum ergo ex separatis t' & non coherentibus non confituntur vna totum, sequitur d' eisdem foliis presumpcionem, non autem probatio non confitetur. Si quidem presumpcio (autore eodem Baldi, suis locis refici) ex pluribus & differentiis argumentis ad eundem finem tendentibus confituntur. Verum hanc Baldi confiderationem reicit Berouli in d. rubr. extra de probat. m. 22. cum quia Baldus ad fin. assertiōnis confirmationem adferri: tunc quid falsum esse existimat Berouli, argumenta probacionem non facere. Quia de re suo lo.

Secondo ea ratione vbi est Declus in rubr. extra de probat. ad finem, causatum sequitur naturam fixe cause, l. viti. C. de natura. liber. & principatu, i. q. 1. Atqui probatio haec mixta fit ex semiplenis probacionibus, que non sunt probations per se, sed argumenta & presumpcionis. Ergo simili iuncta non probatio vre & proprie, sed presumpcione. Et cetera. in fin. de iure. ita enim (li) vera est Decij ratificatio, & queretur duos testes non efficere v-

ram & propriam probationem, ex quo separatis considerari, vix semiplenam probationem constitutum, & tamē vera est hanc sententia, quod duo telos. I simul iuncti verū & perfecte probantur. Præterea (vta idem Berolius) nil impedit quoniam propriæ fūt probatio, si modi, quibus illa confititur, impropij sunt, ita enim videmus dominum tū verū & proprium cauſa fūt à traditione facta & impropijs, vt scribunt Barol. m. ix. hoc iure de ngl. & ms. Alexand. in conf. 87, libr. 5, ita etiam videmus clauſulari confititū, qua poffello transſertur, l. quod meo. vñ Dolt. ff. de acquir. poffello, eſſe a cūm ſicut translationis, & tamen veraſt & propria poffello transſertur, l. cert. 6. ff. de precar. & ſcribunt omnes in lib. 2. empione ff. de pafci. & copioſe Tyrasque, in ratiac. de confituto, p. 2. ampl. 1. ita etiam dicimus, quod eſt actus, quo hereditas defertur, atq; ſicut fūt actus defertus pia hereditas est vera, & ob id huius mentionem de hereditate faciente continetur, ita repondit Butrus in conf. 20. aquit al fog gerit, quen fecit ſunt Socia. Sen. in conf. 147. column. 1. libr. 1. & Bellorus libr. 4. supp. in libr. 1. cap. 17. numer. 14. quo loci adſimilatio adferit. His viꝝ recepta tentio confutat arguments, contraria opinio videtur veteri, quod ſelicit hac ferit tū & proprijs probatio, non autem presumptionia. Quam ſancti opinione probantur Arctius, c. ſum. cassianus, 34. & ibid. Felin. na. 10. de probat. cuiusdem clementia fuit & Berolius m. d. rub. ext. de probatio. n. 13.

29 Primò ea ratione adduciunt fūt, quod illud dictum propterum, quod sub diffinitione continetur, vt deſcribat Barol. in. onore populi, numero 53. de iust. & iur. onores in l. 1. ff. de iustitia. & in iudic. iugit. ead. titul. Atqui hoc probatio ex multis imperfecijs compofita, sub diffinitione continetur. Ergo ex proprieſ probatio, illa minor probatio, quia probatio eſt actus fidem rei dubiae faciens, vt ſcribunt omnes in rubr. de probatio, fed hac probatio fidem facit. Ergo &c. Ceterum, ni ergo fallor, nil concludit hoc argumentatio, quidquidem etiam ſola iuriſ presumptioniſ ſi modi nil ei respondat, fidem facit, & tamen ex communī ſententiā non eſt proprijs probatio.

31 Secundò ita argumentatur Berolius, species proprij continetur ſub uno genere, l. h. legem. reg. iure, iureſ, leg. 2. & ſcribunt Balduſ, in l. 2. C. de iure eo. animal. & Dec. in rubr. ff. de iuris. omnium indicium, num. 2. Atqui hoc probatio, que ex ſemiplenis imperfecijs probationes conſtituit, eſt species probatio, ut ſcribunt o. 5. c. iudicium, vbi gloſſi. de teſtim. ergo eſt probatio. Verū responderi potest, negando illam minorem proportionem, quia pro confitanti non eſt praefupponeſa, cum de euc. diſputari contingat.

32 Tertiò mouetur & rectius Berolius, ea dicitur eſet plena probatio, quia ex duabus ſemiplenis confititur, l. admonend. vñ Dolt. ff. de iureſ. & c. vñ. ed. tit. deſcribat plena probatio, eſt proprijs probatio, vt re ipsa conſtat. Ergo & haſ ſimil iuncte ſemiplena; atq; de imperfecijs.

QV AE STIO XL.

Præumptiones plures, quando & quomodo iungi ſimil poſſunt, ad faciendum plenam & perfeſtam probationem.

S V M M A R I A .

- 1 Præumptiones homini due vel plures iungi ſimil poſſunt, ad conſtituendum plenam probationem in cauſa cuius non ardua.
- 2 Cauſa cuius ardua, criminaliſ aquiparatur, ob prædictiſ grauitatem, & mi. 8.
- 3 Præumptiones quād probatioſ faciliter ſint iungi.
- 4 Præumptiones plures non coniunguntur in cauſa cuius ardua vel magis pondera.
- 5 Præumptiones duas ad faciendum plenam probationem, non coniunguntur in cauſa matrimonij, vbi preſertim de illis ſeparatione agetur.
- 6 Aliud eſſet ſi de conſideratione illius vel validitate ita daretur, nu. 6. Et quid ſit in probatione ſtatim, nu. 7.
- 7 Præumptiones plures, quando etiam in cauſa criminali ſint iungi. atq; quando non, nu. 10.
- 11 Præumptiones plures ſi concurſant, ſint etiam tunc iungiuntur, vbi agitur in cauſa criminali de paro. in legenda.
- 12 Delictum ex concuſu præumptionem traſumit.
- 13 Falſi crimen ex plurimis præumptionib; probatur.

Q u a r t u s plures iungi ſimil poſſunt, ad faciendum plenam & perfeſtam probationem. Ita ſunt iuriſ queſito perplexa eti, & male à noſtriſ explicata. Quo autem à meſiſi plenitudoque dilatetur, aliquot cauſa conſtituitur fūt, ſed prius illud dicam, dilatatione nāc eſe de presumptione hominis, nam illa legaliter per se probatio, ſicut ſuprā ſuo loco diximus. Caſis itaq; huic quoniam ita diſtinguo atq; conſtituitur.

Primus eſt cauſa, quando agitur de cauſa cuius, ita ardua non eſt.

Hoc cauſa dñe vel plures præumptiones ſimil ſint iungi poſſunt, ad conſtituendum plenam probationem, ita centū glos. in l. 2. in præc. m. verbo legem. ff. de excusa. tu. in l. instrumento. a. de prob. in cap. c. imm. cauſam, in gloſſ. vñ. deprob. c. aſcedens. d. 2. in verbo, orundam, vi. lete in gloſſ. ita etiam intelligi Bald. in. ſi q̄ ex argentiſ, g. j. m. 4. notab. ff. de eden. cū ait in ciuili duas præumptiones, tunc ſingul. ad faciendum plenam probationem, intelligi in ciuili cauſa non ardua. Nam ita duā eſt, criminaliſ aquiparatur, vt re ipsa ſuo loco dicuntur. Ita etiam interprobatur Bald. in conf. 3. cauſa talis eſt. Quidam Petrus in fine. libr. 3. cum reponit pura indicia ſint iungi ad plenē probandum. Idem ſcripturn Angel. in l. non eſt veriſimile, in fine. ff. quod metu cauſa. Arcadi. in conf. 1. libr. 2. fine. Romani. in conf. 5. in fine. lo. de Anan. conf. 47. coloum. 1. Barb. in rubr. exiſt. de probatio. column. 4. vers. quod probat. & in cap. vitim. de ſuccēſ. ab iug. Calcan. in conf. 76. column. 1. Socin. ſen. in conf. 89. numer. 2. libr. 1. Curt. ſen. in l. admonend. numer. 20. in fine. ff. de iureſ. et Crater. in conf. 73. numer. 19. & clar. in conf. 158. numer. 11. Vñ ſunt tamē et Crater, in dico conf. 73. numer. 19. loquitur de præumptione iuriſ, de qua dubitanum non eſt, ut ſuprā adnomini. Horum interpretum affectio comprobatur doctrina Burriſ, & Calderini in clementi, d. 3. detiſſib; ac Oldrati & Nicolai de Neapol. in l. 2. ff. de excusa. ita, quos recenſet Iſa. m. rep. Admonend. numer. 21. vers. 2. ſuſca. & tertia. ff. de iureſ. and. Cum diverxerint, præumptiones faciliter ſint iungi quād probationes, de quib; ſunt coniunguntur. Ita ſentit Baldus in l. ſit. numer. 2. verific. quād ſunt eſt probatio. C. de probat. & in clementi, numer. 7. exiſt. de refob. & apertis docuit Caccialupi in Admonend. numer. 20. ff. de iureſ. Hinc dicimus, quod in cauſa matrimonij, cum agitur de illius ſeparatione, duæ præumptiones, vel plures non coniunguntur ad faciendum plenam probationem. Ita repondit Alexan. in conf. 143. nu. 4. d. 2. quem fecit fūt Dec. in conf. 13. numer. 2. & in conf. 312. column. 1. & Gratius in conf. 38. numer. 2. libr. 2. cū dicunt, in cauſa diſſolutionis matrimonij, non coniungi præprobationem ex uno reſt. cum fama, que duæ præumptiones ſunt. Cum vero agitur de matrimonij confirmatione, & validatione, plures præumptiones coniungit poſſunt ad conſtituendum plenam probationem. Ita repondit Barbar. in conf. 6. column. 1. libr. 1. Iapariter diſcimus plures præumptiones poſſunt coniungi ad probandum aliq; quoniam ſunt illi filium, vt ſcribunt libr. 2. de abit. inſtitu. ſuſca. 29. m. 65. Que duæ plures præumptiones non poſſent coniungi ad probandum quoniam non eſt illi. Ea eſt huius cauſa ratio, quod cauſa cuius ardua criminaliſ aquiparatur, ob prædictiſ gravitatem, vt probat. in ſec. in ſ. nemopoteſ ſit. in l. ſit. de excusa. ita. & ibidem Dolt.

Tertiū eſt cauſa, cum agitur de cauſa criminali, vt tamē loſum accuſatus inquiratur, vel ut quoniam libiſſiſt. Ita de inquifitione docuit Felin. in cap. venienti, il. 1. numer. 15. de refob. Et quid ſit toritra, questionibusque ſcripturn Alexander. conf. 65. in ſec. libr. 1. & in conf. 4. libr. 2. Franc. Bruni in tral. de induſ. & toritra. 4. libr. 2. Socin. ſen. in conf. 4. column. 1. libr. 3. Cepol. in conf. 52. numer. 16. in ermin. & Gramma. in conf. 3. numer. 6. in ermin. & ibidem Dolt.

Quartus eſt cauſa, cum agitur de cauſa criminali, vt delinqūtū puniatur. Hoc in cauſa regulariter duæ præumptiones non coniunguntur ad conſtituendum plenam probationem. Ita docuit Baldus in d. 1. li

in d.l. si quis ex argentiarij. §. i. nro. 4. ff. de edend. loco qui scripsit, quod in his causis non sufficit vnu testis de veritate, & duo de fama, sed etiam aliud recipiuntur de indicio. Ita etiam in pte Bal. m.l. §. eiusdem. de testis. idem vnu ex sentire, cum dixit famam in his non facere probacionem semplenam, & cum altera non coiungi, idem respondebat Oldrad. in conf. 102. nro. 2. Quae fane traditio cōprobari potest ex his, quae dicimus quoddam ab hinc fecida.

Declaratur, vt non procedat hic casus, quando t plures presumptiones concurrunt. Ita ferd. pte Bal. in d.l. si quis ex argentiarij. §. i. nro. 4. ff. de edend. & clarum aetrem. in cap. vement. il. 1. column. 7. nro. 27. de testibus & in conf. 13. column. 5. nro. 9. Cacciap. in l. admonendi. nro. 13. & ibi. Curt. Sen. nro. 291. ff. de iure. Statu in conf. 18. in fin. libr. 2. Et hoc in causa intelligi, & declarari possunt traditiones eorum, quos recentius Cratuit. in conf. 73. numer. 19. conf. 13. numer. 39. & in conf. 178. numer. 1. nmp. Baldi de Pessano in conf. 36. & Quia quodlibet col. 2. verbi probatio nongaudia libro 3. cōm. dixit, ex coniectura i presumptione praeiuncti delictum. Ita etiam declaratur. Ius. de An. in conf. 49. nro. 3. qui dicit falsi crimen i probari ex pluribus presumptionibus. Quae fane sententia multo magis procedit in illis delictis quae difficilis probacionis sunt, vt pte alio respondit Crat. in loco supra allegato. Nunc tempore presumptiones iunguntur, ut respondit Alex. in conf. 24. nro. 42. d.l. 3. In causa tamen huius declaracionis non impunitur pena sanguinis, sed sola pecuniaria, vt infra §. 83. explicabimmostratum ad quem penam damnam qui posset ex solo presumptione.

QVAESTIO XL.

Probationes due imperfectae, quae presumptionem tantum faciunt, iungi an simili possint, ad constitutum plenam, & perfectam probationem, explicatur diligenter, & exemplis declaratur.

S V M M A R I A .

1. Probationes due semiplene, ad conficiendum probacionem plenam iunguntur in causa civili non ardua.
2. Probationes imperfectae in causa popularium finali iunguntur.
3. Confessio vnu teste probata, quando non sufficientia ut duas probations coniungantur.
4. Teste uno de veritate deponente, & duobus de fama, iufertur semiplena probatio in negotio principali.
- Idq. procedit etiam quando duo tantum exstant testes, quorum vnu de veritate, & simili etiam de fama disponeret. nro. 5.
6. Confessiones duas extra indicum factum semiplena probat, idq. simili iunctae constitutam probacionem.
- Quod quando non procedat declaratur, nro. 7.
2. Probationes due semiplene, ad constitutendum probacionem plenam non coniunguntur, in causa criminali ad penam sanguinis irrogandam.
9. Teste vnu in causa capitib. non ingredi cum fama ad constitutendum plenam probacionem.
10. Probationes due semiplene coniunguntur in causa criminali, quando agitur ad penam pecuniariam.
11. Probationes due semiplene non coniunguntur in causa civili, que tam ardita est, ut criminali equiparetur.

QVAERO quadragesimoprimo, an duas semiplene, seu imperfectae probationes, quae veri presumptions tanto coniunguntur, iungi vnu possint ad constitutendum plenam & perfectam probationem? Hec iuris quodlibet tantum differt ab illa quam secundo ab hinc loco supra explicamus, quantum differt praefatio i semiplena probacione, quae de regimis supra. Ea etiam ratione differt, quod difficulter videtur coniungi plures presumptions, vt docuit Butrin. in c. venient. il. 1. sol. de testibus. Quo autem haec quodlibet aperte a metrator, ita aliquot causas distinguo atque constituto.

Primum est quando causa, est civilis non ardua magni; ponderis. Hoc in causa duas probationes i semiplene continguntur ad conficiendum plenam probacionem. Ita ferd. gloss. l. 2. in prim. ff. de excusat. 102. in vero. legitimus, cum a fortiori carent, duas presumptiones connecti hoc in causa posse, & explicantur in quaestione ab hinc secundum. Ita etiam gloss. in cap. vement. il. 1. in verbis illarum, de testibus, cum dicit famam non loco teste plene probare. Idem ferd. Bart. in Menoch. Presumpt.

2. in princip. numer. 2. o. titul. de excusat. & in l. admonendi. numer. 4. ff. de iure, quo loci lat. excepit. numero 215. vers. quod tenuerunt, & efficiunt hanc esse receptam opinione. Et eo in iure habeantur communiter spec. Butrin. Foliosum, Castrēn. Salicetus. Abbatem, & Alexandrum. Et hoc accedit modicum cert. 318. na. 2. m. 1. Amb. conf. 275. nro. 4. quae responderi in causa i papularum vs administrata tute, & simulcum hoc imperfectis probationes finit vnu. Ideo docuit Albert. in l. instrumenta. in f. 1. de probat. & respondit A. ex in conf. 2. q. 1. 4. libr. 2.

Exemplum primum adferri potest, si extat vnu testis, qui de veritate faciat attestatio: & duo qui de confessione extradiuersi illius, qui se mutuo accepit alterius testificantur. Ille vnu semiplenae probatio seu presumptio, ex infinitatione de priuato. & c. v. de success. ab inter. & ita affirmat Bart. in l. admonendi. nro. 1. & ff. de iure, quo loci Coratia. nro. 30. alio scribit, est ipsi differentia. Ita etiam duo illi testes attestantes de partis confessione extradiuersi efficunt, vt confessa illa semiplenae probacionem tantum inducit. Bart. in d. l. admonendi. nro. 4. & ibidem Cacciapus numer. 181. qui molles causas, in causa testis explanationem, qui non hoc non pertinet, distinguunt. Hec iungit duas presumptiores, seu duas semiplenae probations iunguntur, & perfectam plenamque probacionem faciunt, sicuti scribunt Bar. in d. l. admonendi. nro. 4. & ibidem Cacciapus. nro. 190. & nro. 216. Cur. Sen. nro. 292. lat. excepit. nro. 26. Curt. Iun. nro. 190. Ripa. nro. 26.

Et illis accedunt Castrēn. in conf. 38. Iudez. et al. nro. 2. libr. 1. Alex. conf. 1. numer. 4. libr. 2. & in conf. 56. numer. 4. libr. 2. Soc. Sen. in conf. 39. numer. 1. vers. fed ob libr. 1. Cepollam in conf. 3. numer. 10. in studiis. Afflict. des. 12. in fin. Decius in c. locut. causam. numer. 7. & in cap. c. causam. numer. 11. de probat. cum ait, confessione unico teste i probatam non sufficit, vt haec probations coniunguntur. Quid sanè exemplum intelligitur, quando testis illi, qui de mutuo testimonio tulerit de mutuo re ipsa facto, non aut em de sola promulgatione attestatus est, ita declarat Bal. in l. sex cantione, q. 12. C. de nos numer. pecu. & in. Publica. §. vltima ff. de pos. quem fecerit sicuti ius in repet. d. l. admonendi. nro. 26. Corras in conf. 13. in fin. libr. 1. in c. fin. 100. colom. 2. libr. 2. & in conf. 15.3. col. vltima libr. 4. Plata alia, qui est de re scribit Cofla in d. l. si excusatione, quest. 12. hic quia locus non posital, non refero.

Secundum exemplum adferri potest, cum vnu testis deponit de veritate, qui quidem (vt dixi) semiplenae atque ita presumptio ut probat. Et duobus deponit de fama. Hec enim fama i duobus testibus probata, inferit in negotio principali semiplenam probacionem; ut dasi Cacciapus in l. admonendi. nro. 17. de iure. Ita hec duas semiplenae probations seu presumptions, simili iunguntur ad constitutendum plenam & perfectam probacionem. Ita gloss. in cap. vement. il. 1. in verbis, illarum, de testibus, & ob libr. 2. Calcan. in conf. 3. column. 5. Felic. cap. com. trans. column. vlt. de probat. Rispald. in l. admonendi. nro. 26. & Ioseph. fin. 7. Quod sanè exemplum procedit etiam quando duo tantum existant testes, quorum vnu deponeret de veritate, ac etiam simili de fama. Alter verò testis solidum deponeret de fama. Nam quod probacionem veritatis, extat vnu vnu testimonium, quo verò ad famam duo sunt testes. Cum itaque testis ille respectu veritatis semiplenae probet: & illa etiam fama duorum testimoniorum confirmata aliam semiplenam probacionem faciat; & facili coniunguntur ad faciendum plenam & perfectam probacionem. Ita Gregorius docuit Bald. in L. Gall. §. iii. caus. column. 2. vers. & est argumentum ff. de liber. & probat. & ibidem Soc. Sen. in conf. 17. libr. 2. & 3. libr. 1. & Soc. Sen. in conf. 99. nro. 24. libr. 2. Diffr. in causa ob hoc opinione Alex. in d. l. Gallo. §. ille caus. nro. 1. de lib. & probat. & in conf. 15.2. in fin. libr. 3. fed male quidem, & illa secundum ist. Alex. conf. 29. x. 4.

Tertium exemplum adferri potest, cum duobus extant t confessio partes extra iudicium. Singul. enim (vt diximus supra) semiplenae probant. & ob id simili iungi possunt, ut plena, & perfectam probacionem conficiant. Ita Castrēn. in conf. 92. in fin. & in conf. 31. Index. in fin. libr. 1. & in conf. 14.3. vlt. de probat. & attestacionib. nro. 3. libr. 2. Alex. in conf. 65. column. 2. vers. secundum, quod Alexan. in conf.

confil. 53. colum. vltim. num. lib. i. Curt Senior in *Admonit.* vnu. 193. de *invenientia.* Decius in confil. 650. numero. 10. Curtius Junior in confil. 68. num. 23. Parisius in confil. 57. colum. pen. libr. 1. & Cracuit. in tractat. de antiquo tempore. quarta pars principali. in 3. partitura. numero. 18. qui. in 25. post Alexan. in confil. 80. colum. 2. vers. rursus posse. lib. 2. declaratur. non procedere quando duo testes deponeantur de duas confessionibus facilius parte abficio. diversit in locis. & differunt in temporibus. Hoc autem in primo casu ita exemplis explicato. dicendum est probacionem hanc ita factam. esse veram. & propriam probacionem: fici & diximus superiori questione in casu ultimi. eis illam que ex dubiis presumptiobibus constitutatur.

Secundus est casus huius qualionis: quando causa est criminalis: & agitur ad peccatum fingeunum. Hoc sane in casu i due probaciones semipleme non coniunguntur ad faciendum plenam probacionem. ita loquitur. *invenientia.* in. 1. invenientia. 2. invenientia. de testibus. *Gaudium in tractat.* de maleficiis. *testibus.* de praesumptiobis & indiciis inobstatibus. ex quibus ad cedentiam posset sequi. colum. 2. vers. prima. quia Baldus in lib. 1. qui ex argentiari. 4. 1. ff. de edem. & in lib. 3. 6. 2. ff. de tribus. Caccia in lib. 1. admonit. numero. 207. ff. de uremari. & iudicem iason in repet. numero. 23. Decius in m. com. canam. colum. vlt. 2. ff. secundum iudicem de prob. Gratius in confil. 47. & in confil. 50. numero. 18. idem. 2. Marfilius in confil. 10. numero. 43. & in *tral.* criminalis. 6. expedita. numero. 77. Parisius in confil. 12. colum. 2. & in confil. 69. numero. 43. lib. 4. Quibus conflat. hanc eis magis* receptam opinionem. est ab ea dissidentibus glossa. me. etiam in dictis. de jure. Bart. m. 1. s. 9. idem. *Circulo.* num. 5. ff. de qua. Alexan. confil. 24. num. 41. libr. 2.

3. Ita quoque videtur. quid in his causis capitalibus. t. vnius testis non iungitur cum fama ad constitutendum plenam probacionem. vt scribunt Butrius. Imola. & Feliensis in d. c. vniuersit. 1. de testibus. & ibidem Decius in d. p. nul. vers. 1. invenientia. Alexan. in confil. 14. 3. num. 4. lib. 2. talon in confil. 167. col. vltim. libr. 4. Decius in confil. 32. num. 3. in confil. 20. numero. 18. & in confil. 49. numero. 29. & Marfilius in d. d. de mure. 5. plurimis. 18. ff. in quell. 9. Quibus declaratur traditio Fratrici Brunii in *tral.* de indicj & tertiorum a parte prima. q. 2. au. 3. Cum dixit. haec indicia posse simus coniungi ad faciendum plenam probacionem: intelligi inquam debet. ad condemnandum ad peccatum pecuniarium. vt in casu frequenti: non autem quoad peccatum corporalem.

Tertius est casus. quando causa est criminalis. & agitur ad peccatum pecuniarium. Hoc sane in casu i due semiplementes probations simili iunguntur ad constitutendum plenam probacionem. Quam sententiam probant Holsten. & Ioan. Andreus. quos fecerunt ei Decius in *ap. vniuersit.* 1. & in *causa pen.* vers. 1. Et predicta conclusio de testibus. & probatoriis a fortiori exhibi. qua diximus superiori qualione. in ultima declaratione ultimi causis. cum diximus in causis capitalibus. fungi quidem simili plures presumptions. sed tamen peccatum pecuniarium indici tantum posse.

Quartus est casus. cum agitur de causa ciuiti. sed tamen adeo arduis. & veritimali equiparatur. sicut ex causa matrimonij. cum faciliter & de dilloendo matrimonio agitur. & t. r. proponuntur Decius in confil. 21. colum. 1. Parisius in confil. 15. numero. 13. lib. 2. Socratus Junior in confil. 26. numero. 6. lib. 2. & Cracuit in confil. 28. colum. 2. vers. 1. respondens. Hoc sane in casu i due semiplementes probations non coniunguntur. ad constitutendum plenam probacionem. Ita affirmatur Alexan. in confil. 14. 3. numero. 4. libr. 2. Decius in confil. 173. colum. 1. & in cap. vniuersit. 1. colum. penult. vers. secundum amplias. de testibus. Zafius in confil. 3. colum. vlt. libr. 2. Ioseph. de Selua in *tral.* de iure. ad. parte tertia. primi. quatuor. vltim. m. 3. & Capela Tholosa. q. 162. Rupat. in *admonit.* numero. 209. vers. quanto scilicet. de iure.

QVAESTIO XLII.

Presumptio. quomodo & quando adiuvare possit. probacionem dubiam.

SVM MARIA.

- 1 Presumptio vna. quando venit in consequentiā alterius. ambas simul concurrent. & possint.
- 2 Specialia in ex eodem salto prouenire. & stare posse. quando rursum venit in consequentiā alterius.
- 3 Praesumptio plures ex eodem quidem salto orta. quando simili effectu concurrent & nequeantur.
- 4 Bapt. aut copius granis merito affectu. viri distico amore. vel mortis & ore baptiz. ariu. sufficiat prouinciat.
- 5 Praesumptioe duvel plures sumunt. stare possunt. quando ex diverso salto ad eundem tendentes orinuantur.
- 6 Praesumptioe duas concurrent non possint. quando ex eodem quidem fonte prouenient. sed diversis habeant effectum.
- 7 Alii oportent ex parte modo de d. nando. quomodo intelligendum. Verbam. promissio. stipulacionem. specificat.
- 8 Patrem. pater qui dat. tenet. datem. promittet. arbitrio boni viri prouisio. exerceat.
- 9 Promissio non dicitur incerta. quando potest certificari per relationē ad aliquid.
- 10 Date o quando pater promittit. habet et ratio legitima. quam das res. praefacta. 1.
- 11 Datem congruum habere & mollescere inter se.
- 12 Molles si. date apud maritum. nece non debet.
- 13 Molles si. date apud maritum. nece non debet.
- 14 Molles datem promissus. verum da uno quid minimum se liberata. populi.

QVAESTIO XLIII.

Vnde quadragesimo tertio. an plures presumptions ex eodem facto colligi possint? Crediderim hoc in re difficultate aliquo casus. quemadmodum de fictione. que in hoc differt. non videatur a praesumptione. sicut manifeste scripferunt Alexan. in d. p. atque in vnu. numero. 21. ff. de acquirent. p. scissio. & Rui in confil. 151. numero. 16. libr. 4. nec aliter feruntur Bart. in lib. 1. fin. Cq. atra in eas ab eis. alijs. Aretinus in d. s. ff. qui pot. humores. ff. de liberis & p. scissio. Late explicit Alexan. in d. s. ff. aliquam rem. numero. 21. vers. scilicet. Non obstat. quod quando ff. de acquirent. p. scissio.

Primus est casus. quando versamur in his. que adeo difficultis sunt probations. & veritas. & specialis probatio fieri non possit. sicut in filiatione. Hoc sanè casu praesumptio t. coadiuvat. dubiam probacionem. Ita docuit Beatus in cap. 1. *praeferita.* numero 140. de probatio. p. ff. Decum in d. m. numero. 26. Hoc etiam festi Baldus in confil. 3. Cofin talis. Quidam Petrus in s. lib. 3. c. 1. respondebat. vobis nō adiuvat. autem semper plena probacionem. Bart. in confil. 29. col. 1. vers. 1. pat. ergo. & Soci. Sen. in confil. 3. numero. 1. lib. 1. feciut eis. Bart. in d. l. Confil. 2.

Secundus est casus. quando versamur in his. quæ facile. & regulariter probari possint. Hoc sane in casu i due aliquo dubitatio. Decius enim in d. i. in tercia lectura. numero. 66. ff. *et certum petra.* & capitulo in d. d. *imprefecta.* numero. 26. de probat. scripsit. praesumptio. t. iurius coadiuvare probacionem dubiam. & non concludentem. Idem fecit Baldus in lib. 1. *for. perfecta.* numero. 6. infra. C. de probat. & in *Liber b.* col. vltim. C. unde legitima. Et hanc sententiam probat. & Cracuit in confil. 57. num. 4. 9. p. 2. sed. non. 2. 1. finit. citius Gratius in confil. 58. numero. 1. Ceterum de huius traditionis veritate ambigitur Butrius in d. a. *prefecta.* numero. 14. 5. deprobatis. dum singula Deci argumenta confinuit. Ego certè à recepta opinione non recederem: quia à Berolio considerantur levia fatis. recte considerantur sunt.

QVAESTIO XLIII.

Presumptiones plures. quando ex eodem facto inter se conuenientes. & ad eundem effectum. vel diuerter. colligi possint.

SVM MARIA.

- 1 Presumptio vna. quando venit in consequentiā alterius. ambas simul concurrent. & possint.
- 2 Specialia in ex eodem salto prouenire. & stare posse. quando rursum venit in consequentiā alterius.
- 3 Praesumptio plures ex eodem quidem salto orta. quando simili effectu concurrent & nequeantur.
- 4 Bapt. aut copius granis merito affectu. viri distico amore. vel mortis & ore baptiz. ariu. sufficiat prouinciat.
- 5 Praesumptioe duvel plures sumunt. stare possunt. quando ex diverso salto ad eundem tendentes orinuantur.
- 6 Praesumptioe duas concurrent non possint. quando ex eodem quidem fonte prouenient. sed diversis habeant effectum.
- 7 Alii oportent ex parte modo de d. nando. quomodo intelligendum. Verbam. promissio. stipulacionem. specificat.
- 8 Patrem. pater qui dat. tenet. datem. promittet. arbitrio boni viri prouisio. exerceat.
- 9 Promissio non dicitur incerta. quando potest certificari per relationē ad aliquid.
- 10 Date o quando pater promittit. habet et ratio legitima. quam das res. praefacta. 1.
- 11 Datem congruum habere & mollescere inter se.
- 12 Molles si. date apud maritum. nece non debet.
- 13 Molles si. date apud maritum. nece non debet.
- 14 Molles datem promissus. verum da uno quid minimum se liberata. populi.

QVAESTIO XLIV.

Vnde quadragesimo tertio. an plures presumptions ex eodem facto colligi possint? Crediderim hoc in re difficultate aliquo casus. quemadmodum de fictione. que in hoc differt. non videatur a praesumptione. sicut manifeste scripferunt Alexan. in d. p. atque in vnu. numero. 21. ff. de acquirent. p. scissio. & Rui in confil. 151. numero. 16. libr. 4. nec aliter feruntur Bart. in lib. 1. fin. Cq. atra in eas ab eis. alijs. Aretinus in d. s. ff. qui pot. humores. ff. de liberis & p. scissio. Late explicit Alexan. in d. s. ff. aliquam rem. numero. 21. vers. scilicet. Non obstat. quod quando ff. de acquirent. p. scissio.

Primus est casus. quando vna presumptio venit in consequentiā alterius. Hoc sane casu ambas simili t. effe & cocurrere posse certum est. sicut in via fictio potest ex eodem facto prouenire in consequentiā alterius. Ita tradunt Bartol. in d. s. ff. qui pot. scissio. & Rui in confil. 151. numero. 16. libr. 4. nec aliter feruntur Bart. in lib. 1. fin. Cq. atra in eas ab eis. alijs. Aretinus in d. s. ff. qui pot. humores. ff. de liberis & p. scissio. Late explicit Alexan. in d. s. ff. aliquam rem. numero. 21. vers. scilicet. Non obstat. quod quando ff. de acquirent. p. scissio.

¶ 57. Dec. in l. singularis, in a. notab. ff. i. cert. pet. & Purpura. mta. n. 62. 2. ver. confidemus si de off. eius, cuius maul. est usq[ue] illi, qui illud affir- marunt, dico t[em]p[or]is ex causa ficio prouenire, & stare posse, quando vnuus venit in consequentiam alterius sic intelligentia d[icitu]r singularia. Idem ita[que] e[st] dicendum in presumptiōibus.

Secundus e[st] casus, quando ex eo factu, quod haberet aliud factu polli fe[ctu] orintur plures presumptions, sequi inter se incompatibilis. Hoc sane casu, plures quidam presumptions oriri possunt,

*3 sed vna cum altera esse t[em]p[or]is & concurrens non potest, sed potius vna alteram tollit, & cludit ut intelligo g. m. c. in b. in verb. E[st] scopus, de elect. & stud. ab. mta. 3. & spec. mta. de perf. & species in f. Exempla affiori possunt in cau. l. datus, s[ed] in integr. reft, quo loci Marcelli duplicit[er] dico, diuer factu, seu contraria tam[en] conjecturam facit de eo, qui ad iudicium vocatus in resp[on]do: sed paulo post ad iudicium. Vna et p[ro]fumpto ducta ab illo actu taciturnitatis, quod factu p[ro]fumatum contumax. Altera eti[am] ducta ab eo actu dum iuit ad iudicem, q[ui] contumax non p[ro]fumatur. Et cum duae h[ab]e[nt] presumptions l[ine]a inter se compatibilis, secunda vt potentior elidit illam primam: *sicut declaratur p[ro]p[ter] q[ui]o. Ita quoq[ue] in c. si quis in agri- tudine, 57. ditib[us] colliguntur presumptions diversi, fe[ctu] e[st] co- traria ex uno factu, quod aliud possit habere. Cum enim vt ibi habeatur) qui graui affectu morbo baptizari vult, p[ro]fumpto inde colligitur, non diuino amore, sed mortis timore baptizari voluisse atamen si cura temporis vita bono exemplo, se virum probum significauerit, p[ro]fumpto altera per contra contraria col- ligitur, quod scilicet amorem Christianam & religionis baptizari vo- luerit, & properet ad Sacros ordines promoueri poterit. Similis eti[am] casu in d. c. u[m] R. de elect. & in c. literas, de p[ro]fum. Et alii plures possunt habere, hec que scriptum sup[er] d[icitu]r q[ui]o.**

Tertius e[st] casus, quido ex diuerso factu, dico diuersae presumptions ad eundem sineam tendentes orintur. Hoc sane casu, & ori- ri[us] t[em]p[or]is l[ine]a flate possunt: sicut de dubio fictitious ex diuerso fonte provenienti, scripserunt Bart. in d.l. f[ac]t. q[ui] pro emp[er]o. mta. 71. ff. de r[ati]o. idem in l. gerat. mta. 3. ff. de acq. car. & in l. sub condicione. mta. 3. ff. de soluta. Alex. in d.l. ff. aliquantum mta. 21. ff. de acq. poss. Crot. in d.l. ff. q[ui] pro emp[er]o. mta. 88. & ib. Alcia. mta. 10. qui sic sunt interpre- tati Lingularia. ff. i. cert. pet. Id ergo de presumptiōibus procul- dubio dicendum est: Et nos sup[er] q[ui]o. 41. dem[onstr]atio inauimus duas presumptions colligi posse simul, ad constitutandā perfectā probationē.

Quartus e[st] casus, quando duas presumptions ponentur ex eodem fonte, & factu & diuerso habent effectus. Hoc sane casu 6 concurrendo non possunt. In specie diuarum presumptions re- spondit Ruin. in d. conf. 31. mta. 15. lib. 4. Cui dixit, quod ex diuina pensionis p[ro]fumatione, sumi non possunt duas h[ab]e[nt] presumptions, nempe q[ui] locatio presumetur facta in perpetuo, & q[ui]q[ue] foli- nitas extrinsecus fuerit obseruata, atq[ue] ita q[ui] Prælati licentia pra- ceferunt. Idem Ruin. in d. conf. 32. mta. 1. lib. 4. lib. 4. respondit simili p[ro]fumatione, q[ui] dicitur in libro 3. capitulo 15. sectione 2. de laet. 3. capitulo 10. mta. 81. & famile idem Ruin. in d. conf. 32. mta. 1. in lib. 4. qui de citatione presumpta m[on]itione iudicis respondit, q[ui] de dicens inf. lib. 2. 2. 10 p[ro]fum. 24. Quam sententia confirmat Ruin. famili traditione Bar. in Litteris Legatis, q[ui] quinquim & in lib. 1. in prim. ff. de pa[rt]i, qui scriptum reliquit, quod licet ex pacto nudo de donando, t[em]p[or]is oriatu a- ctio. I[ust]i q[ui]a arguit, C. de dona. Cum si sit promittens, presumatur verē voluntate donec Attamen illud verū est, quida pactū fuit exp[re]sum: f[ac]tus verū sicut tacitum: quia concurrente dia[con]ia factu duas presumptions, una, quia donatio presumetur, contra reguli l. in de iudicis ff. de proba. Altera q[ui] pactū nudum produc- teret actionem, ex presumpta mente promittentes, contra l. iurif- gentiu[m], q[ui]g[ue] iurum nuda ff. de p[ro]t. Et Bala feciunt Ales. & alii cō- gelisti D[icitu]r mta. 2. C. de p[ro]t. mta. 4. & in c. 2. 6. 10. ff. & Purpura. in L[et]ra ff. q[ui] sit mta. 6. ff. i. cert. pet. & magis simile est quod scripsit Bal. in d. iurisdict. mta. 4. C. de p[ro]t. lib. 10. cum dicit solutione pensionis factam vno anno pro tribus non inducere duas presumptions, vna scilicet, quod soluerit annis præteritis, alteram pres- stations sufficere uniformes. Quia de re dicens inf. lib. 3. p[ro]fum. 29. n. 26. est etiam simile quod respondit Hiero. Gabr. in conf. 1. p[ro]p[ter] 5. mta. 7. lib. 1. de quia dicimus inf. lib. 6. de p[ro]fum. 67. vbi differamus, an qui p[ro]fumam p[ro]fide[re] titulo p[ro]fumculo.

Affirmit etiam foler exemplum in l. C. de dotis promissis, quoniam recentem ad rem nosf[er]um Alex. in d. conf. 31. aliquantum rem. mta. 21. de seq[ui]- posse & Ruin. in d. conf. 31. mta. 15. Illa enim promissio dotis, de qua d.l. lib. 10. id non valit: quia duo specialia, id est duas presumptions concurrent: Vna quod ex eo instrumento, in quo dos fuerat promissa, p[ro]fumaretur p[ro]fumatio: sicut quando exprimitur

in instrumento verbum promitto, t[em]p[or]is significat p[ro]fumatio[n]. l. C. de t[em]p[or]is & ff. de p[ro]p[ter] in t[em]p[or]is de until. p[ro]p[ter] At[er]a presumptio est, quod volunt[er] est p[ro]mitemens dote[m] incertam pretarit. Cart[er]um semper existimat[ur] d.l. l. C. de dotis promissis non proflare com- munem hanc assertione[n], duo specialia simul concurre[re] non posse. Non enim ibi concurrunt duo specialia, vt recite ani mad- uerunt Alex. in d. conf. 31. mta. 2. de verb. obli. & alii quos statim re- feram. Nam ibi dos non fuerat promissa, pacto nudo, sed stipula- tionē, vt significat verbū illud, promitto, quod sūi natura importat stipulationē. l. 6. ff. scripta. Alex. in d. l. conf. 31. mta. 2. & lib. 10. mta. 9.

8 Dos: ita[que] illa[re] non debita, quia quantitas incerta fuerat pro- missa ab ipsa muliere, quia nuplerat. Ita interpretat[ur] sicut Soci. fons. l. 1. mta. 3. 2. & lib. 10. mta. 14. ff. lib. 1. mta. Dux lib. 1. lib. 1. z. & lib. 1. lib. 1. z. Camma. lib. 8. comment. mta. 8. mta. 8. Nec repugnat rex. in l. cum p[ro]t. ff. gener. ff. de iure dotum, quia ibi dos fuerat promissa p[ro]p[ter] ari- plus mulieris. Ratio differentia est, quia quando patet, vel alter, qui dote[m] tenet, dote[m] incerta prioriter, censetur facta t[em]p[or]is promissio arbitrio boni viri, qui quidem vir bonus declarabit dote[m] quantitate, in p[ro]p[ter] iuribus patrimonij, quia itare mariti ex vi- rō, vt dicit in d. ff. gener. Ita etiam intel[lig]untur l. quero, ff. de iure dotum, & lib. 1. lib. 1. ff. de legit. 3. Et hac dote[m] promissio dici non possit incerta: Cū fatis certa redditus per relationem ad a- lund, nempe ad quantitatem patrimonij, & qualitatem personarū viri & mulieris.

9 Id quod commune t[em]p[or]is est alijs contractibus, in quibus dici non potest, q[ui]dacta promissio incerta, quando potest certificari per relationem ad aliud. l. tristis. vni. lib. Dux. lib. 1. lib. 1. z. & lib. 1. lib. 1. z. Dux. lib. 1. lib. 1. z. Nec repugnat rex. in l. cum p[ro]t. ff. gener. ff. de iure dotum, & lib. 1. lib. 1. ff. de legit. 3. Et hac dote[m] promissio dici non possit incerta: Cū fatis certa redditus per relationem ad a- lund, nempe ad quantitatem patrimonij, & qualitatem personarū viri & mulieris.

10 Id quod commune t[em]p[or]is est alijs contractibus, in quibus dici non potest, q[ui]dacta promissio incerta, quando potest certificari per relationem ad aliud. l. tristis. vni. lib. Dux. lib. 1. lib. 1. z. & lib. 1. lib. 1. z. Dux. lib. 1. lib. 1. z. Camma. lib. 8. comment. mta. 8. mta. 8. Nec repugnat rex. in l. cum p[ro]t. ff. gener. ff. de iure dotum, quia ibi dos fuerat promissa p[ro]p[ter] ari- plus mulieris. Ratio differentia est, quia quando patet, vel alter, qui dote[m] tenet, dote[m] incerta prioriter, censetur facta t[em]p[or]is promissio arbitrio boni viri, qui quidem vir bonus declarabit dote[m] quantitate, in p[ro]p[ter] iuribus patrimonij, quia itare mariti ex vi-

11 rō, vt dicit in d. ff. gener. Ita etiam intel[lig]untur l. quero, ff. de iure dotum, & lib. 1. lib. 1. ff. de legit. 3. Et hac dote[m] promissio dici non possit incerta: Cū fatis certa redditus per relationem ad a- lund, nempe ad quantitatem patrimonij, & qualitatem personarū viri & mulieris.

12 Idem Ruin. in d. conf. 31. mta. 15. lib. 4. q[ui] pro emp[er]o. Ita accedit, quod quando t[em]p[or]is dote[m] promissio, ratio legitimā, quam dos representat, habet atq[ue] ita quidam modo certa est. Et dux datur in muliere pro- mitente, & rursum, quando (v[er]o) p[ro]citat[ur] in loco dicitur Contra.) mul- tier promittit, sua interest promittere quam minimum. Discretum est in parte, vel alio promittente, nunc tamen mulieri interest habere d[icitu]r congenitam. Est & altera ratio secundum Alciat. quia eti[am] ha- citas incerta promissio non valit, poterit ipse maritus compelli- le mulierem ad constitutendum sibi dote[m] congruū: cum apud ipsum maritum est, q[ui] non debeat fine dote[m], vt docet in d. l. lib. 1. lib. 1. ff. de sententia fine est a quā. Quod fecis eff[er]i, si lib. 1. lib. 1. de p[ro]p[ter] orfus fulle dictum, l. quod si nulla ff. de relig. & sump. son. & ne mulier in cassi[us] resolutio[n]is dotti in opere labore, q[ui] quoniam in autib[us] quid. mod. natura. eff[er]i legitimā. Hac interpretatio, & conciliatio est quidam carteris probabilior, fed tamen dubitaciones habet: cum ratio illa[re] considerata in casu d. ff. gener. conuenienter est d.l. l. C. de dotis pro- misis, quando scilicet ipsa[re] mulier dote[m] incerta promittit, nā verellia certificari potest ex qualitate personarū, & facultatib[us], ipsius mulieris promittentes, vt calit. d. ff. gener. & properet dici non potest, quod mulier i. posfir, dando quid minūmū, se liberat[ur] resumis p[ro]fumatur facta secundum qualitatem p[ro]p[ter]it, ne cui ht: & quantitatem patrimonij ipsius promittentes, & in casu d.l. l. C. de dotis promissis, eadem est ratio in muliere, se ipsam nut- bente, & dote[m] conuenienter, vt scilicet dote[m] congruū conflatur, quae sufficeret posse oneribus matrimoniū, iuxta l. pro onerib[us]. C. de iure dotum, & præterea repugnat rex. d. l. quero, ff. de iure dotum, vbi ipsa[re] mulier, conuenienter tam[en] curatoris, dote[m] fe- bi[us] confitetur: & d[icitu]r dos fuit debita[re] quia certificari po[te]t ex qualitate personarū, & quantitate patrimonij. Erit itaq[ue] cogitandi, an explanationes, & conciliations a[re]t[ur]o, temp[or]is Lut. Charondi- lib. 1. ver. 10. mta. 17. 15. & Torniel. in lib. ff. de verb. obli. mta. 10. no[n] do[re] hunc polint disoluere. His accedit q[ui] p[ro]p[ter] Salii & ias. mta. 15. q[ui] q[ui] C. de d[icitu]r. resp[on]dit Gratius in conf. 4. mta. 62. lib. 1. z. p[ro]fumatio[n]em p[ro]fumatio[n]is non dari, & sequitur Seraphinus in tracta de p[ro]p[ter] legi[bus] iuramentis p[ro]p[ter] 17. mta. 15.

QV AESTIO XLIV.

Præsumptio an à iudicis arbitrio
pendeat.

S V M M A R I A.

1. *Iudicis voluntatis nulla est, nullum arbitrium circa præsumptionem iuri, & de iure.*
2. *Arbitriatio non est, quod à lego expreſſo sancitum est.*
3. *Præsumptio iuri tantum, non pendaat à iudice voluntate.*
Et quod si de probatioibus melius, que potius facta dicuntur, n. 4.
4. *Miles ab hostiis reuersus, captivus fuisse, non transfigatur præsumptio.*
5. *Tetrum pides in iudice pectore rejicit.*
6. *Præsumptions, & probatioes, quænam sint in iudice potestate.*
7. *Præsumptio homini verè pendet alio iuris, & voluntate iudica.*
8. *Iudicia quibus accusatum de crimen vel iniqui potest, vel tortura subiecti, arbitriaria sunt.*

Q V A E R O quadragesimoquarto an præsumptio, sicuti & probatio, à iudicis voluntate pendaat? Hac in re diligenter di fuit tres causas, quamadmodum, & tres species præsumptionis sunt.

1. *Hoc quidem in casu, nulla est iudicis voluntas, nullum eius arbitrium circa tam: quandoquidem la lege ipsa ita firmata est præsumptio illa, vt recedit ab ea nullo modo possit non enim est arbitriarum, quod à lego expreſſo sancitum est, iam scriptimus lobs. 1. de arbitriis iudicium. &c. q. 14.*
2. *Secundum vel causis, cum agitur de præsumptione iuri tantum.*
3. *Hec quoque non pendaat à iudicis voluntate, & ipsa iam sit à lego firmata, & confitabilita. Erit tamen animaduertendum, quod probatio illa ex iure, quæ potius facta appellantur, quibus ad has præsumptiones iuri, & de iure, ac etiam iuri tantum denunciantur, à iudicis voluntate pendaat. Adferri potest exemplum in L. non omnes, s. à Barbaris, ff. de re milita, milles, t qui ab hostiis reuersus, præsumptio captus non autem transfigitur, si probaverit, se antea militem bonum existimatum fuisse. Hec iurius præsumptio est. At illa probatio, quod non miles ante eam fuerit, in iudicis potestate fuit, cum illa relibus fuit, scilicet si autem fidem in iudice pectore residere sit Iurisconfl. in l. 3. ff. tu magna ff. de refl. b. & script. ff. 2. de arbitriis iudicium. &c. causa non m. 1. Illa agitur ex præsumptiones, & probatioes, quibus adducitur iudex ad præsumptionem iuri, in sua potestare fuit, cum legi diffinitio non sit, nec diffiniri poterit, illa vero iurius præsumptio, ad quam adductus est in sua potestate (vt diximus) posita non est.*

3. *Terter vel causis, cum agitur de præsumptione hominis. Hec fuit verè pendaat à iudicis voluntate, & arbitrio, hinc indicia t quibus accusatum de crimen, vel iniqui, vel questionibus subiecti potest, in iudice arbitrio esse probatio, scripti ff. 2. de arbitriis iud. &c. causa 270. ita & de his similibus docuit Abbas in c. quanto colum penali, in fine, verbi, ex quibus oculista de præsumpto. & docuit Bald. in L. multos. num. 1. C. de quaest. indicem ex variis circumstantijs has præsumptiones, & indicia colligere.*

QV AESTIO XLV.

Expressum an illud esse dicatur quod ex præsumptionibus constat, diligenter explicatur.

S V M M A R I A.

1. *Præsumptionib. constans quibuscumq; dicitur expressum, & numer. 2. & 3.*
2. *Miles ex doto numerante præsumptio si pulationem de restituenda adhibuisse, est q; ex præsumpto iuri, & de iure.*
3. *Evidens dictum, quod constat conjectura.*
4. *Nonato expreſſo fieri debet.*
5. *Hereditas de persona si contingat dubitatio, facienda est probatio aper-tionis.*
6. *Scriptum dicitur, quod conjectura colligetur, & num. 9.*
7. *Fendum actum, & autem expreſſe constat dictum, si come-detur in collige potest ex iustitia.*
8. *Appellatione facta ab interrogatoris, cuius grauamus nominatum*

debet exprimi.

9. *Ioramentum stricte interpretatur.*
10. *Promissio de donec restituenda satu expreſſa dicitur, ex quo maritus confessio eff. ex parte recipie.*
11. *Signatio eff. stricte iuri.*
12. *Præsumptiones, & conjectura quando non habeant locum, & n. 16. 21. 23. 25. 26. 27. &c. 28.*

13. *Scripsit non dicitur latere, quod colligitur conjectura.*
14. *Hereditas iuratio non saepe connectur, cum scriptus in testamento in esse debet.*
15. *Tutor si psumptio administrationem, quid promittere debet.*
16. *Lexprefarmenta quatenus expressionem, non acquisit si sub verborum inuidetur sat.*
17. *Sententiam nullam diti ob iuri errorum expreſſum, non sufficit quod ex colligatur ex conclusione.*
18. *Recusatio testamenti si inter libertos, verbo expreſſo a patre fieri decet.*
19. *Statutum tribuens executionem paratam expreſſum in instrumento, non dicitur deesse hic, quia ex conclusione ex mente eliciti colliguntur.*

Q V A E R O quadragesimoquinto an expreſſum illud esse dicatur, quod ex præsumptionibus constat? Et dicendum est illud conferi expreſſum, siue dicamus illud præsumptionem iuri, & de iure agitur, siue folam iuri, siue folam homini. Et cum de præsumptione iuri, & de iure agitur, clarum est, expreſſum illud omnino dicta probat Lvnic. §. 1. C. de re vxor. a. cu. mulier i. dorem viu numerat, præsumptio stipulationem, de ea restringuta adhibuisse quam sane præsumptionem iuri, & de iure eff. scriptibus multi in l. 1. in p. 2. de verbis ob. lib. Risp. a. 3. ff. & Bar. L. in p. 1. ff. 6. quæ ista a. de. eti alij contendunt, illam non esse præsumptionem, sed legis fictionem, quæ de re dicens inf. lib. 3. Si ergo a statuto connecta est parata executio instrumento, censetur quoq; permitti executio instrumento datis, quo ad tacta illam stipulationem a lego præsumptam, cum stipulatio illa ex parte confatur, ita dicitur Bart. in d. 1. in p. 1. ff. 6. quæ ista a. delen. Del. Bar. traditionem probabant permissum, quos clementor aut intrat. de adipic. p. 1. p. remed. 4. no. 125. & n. 126. Et ilii accedunt Alex. in conf. 1. 26. lib. 6. 50c. sen. in conf. 290. in fin. lib. 2. p. 2. p. Bald. Non. in trist. de dote. p. 4. p. 1. p. 1. col. 1. & p. 2. p. 1. in l. 1. in certi condic. in prim. num. 2. vbi plus a familia recente, ff. 1. cert. pet. & ff. 6. futur. n. 18. In p. de a. & alios congesit Crav. in tract. de antiqu. temp. 3. part. prime part. prime num. 40. qui affirmat hoc locum habere non folium in fauorabilibus sed: in odiosis, in quibus stricta sumitur interpretatione.

Ita pariter cum de sola iuri præsumptione agitur, expreſſum illud a. eſte dicitur quod conflat conjecturae, & præsumptionibus illis. Ita scribit Bart. in L. Prator. sit. in princ. num. 1. ff. de operu non numer. & eam sic explicat 1af. ibi & in l. licet. num. 1. de leg. 1. Et scribit Ang. in §. 6. quæ expreſſum in Aut. de hered. Bald. quod si lex mandat aliquod fieri expreſſo, tunc satu expreſſo fieri dicunt, quod conflat conjecturae, non factum. Ex Angel. secutus est Bald. decif. 4. 4. num. 15. Et multo in lib. 1. de Hispan. Primum gen. 17. num. 27. His declarat statutum Patavinum, sub rubr. de ingenuis ver. quatinus, de certo, & c. dum statuit, quod id ē certo termino soluendo affitus domorum, nulla expreſſa conuentio facta sit inter locatorem, & conductorem, quos locator tenetur soluere dimidiā fixus ad fedum Pacharis, & Hoc sane statutū non habet locum, quando conductor solvit per aliquo et annos ante illud tēpū, ex cōuentione facta deinde tacite reconducendo ex præsumptione. Item queritur. 6. qui impetrat. ff. locati, dicunt expreſſe conuenire de soluendo etiam ante fedum Pacharis. Caterum repugnat videtur quod scribit 1af. ibi. d. 1. l. 1. c. 1. condic. in princ. num. 21. p. Bald. in l. legem. Clota. Hanc tamen sententiam probat l. quidam testamento, ad fin. de vulg. in illis verbis idq; apparere euidenter &c. conjecturā facit lex, testamento ex distributione partium voluisse coniunctū præferri subfictio. Idem probat l. licet Imperator, de legit. primis, vbi à lego conjectura & præsumptio, telatorem noluisse legatum ab infinito relictum eff. à substituto præsumptio, vt si causa legandi, que era in infinito cefas in subfictio, vel & alij conjecturās ibi commemoratis: & ibi Jurisconsulat sit, f. hoc quod ex conjecturās f. confit etuidens eff. & l. 1. in locis, in fine, ff. de manumiss. testamento, qui loci Causa inquit aperteſſum contare ex hac conjectura, manumittente loci Causa inquit ful conditione, si creditoribus triū fatisfactū, noluisse fraudare

LIBER PRIMVS. QVÆST. XLV.

45

care credores.] Imo manifestū dicitur, quod tunc præsumptionib;
scilicet conjecturis probatur, ut docuit Bald. in l. compaginatore,
imprincipio de leg. scilicet dixit, manifester virare non esse diu, qui con-
iecturus & præsumptionibus talis probatu*e*. Dicitur ratiōne idem Bald.
in l. cœs. i. princip. C. de appellatio, quae fecutus est Curtius Semer-
in cons. 9. Domina Franciscina col. 7. in fin. Est quoque idem dicen-
dum cum de sola homini præsumptione agitur. Nam & tunc ex
præsumptiū i illud efficitur, quod confat his conjecturis & præ-
sumptionibus. Ita fecit Ieronimus d. i. sicut Imperator, num. 5. delegat.
i. d. sum simplusiter & absolute loquitur. Idem senatus Affilius in des-
c. 4. 4. m. 15. dum scribit, quod esti nouatio f. expreſſa fieri debet
l. vītū. C. de nouatio. Attamen si conjecturis contaret partes voluſi-
fē nouationem facere, tunc expreſſa factam dicuntur. Ita Cyprianus in d.
Lepidus C. de nouatio. In mol. 1. delegat. ff. eccl. alexandri. in cons. 10.
columna vītū. in cons. 13. & in cons. 73. lib. 2. Comenius in cons. 33. num. 14.
idem. 2. Cum dixit, tunc dici factam nouationem, cum telibus pro-
batum suile aliqd solutum pro residuo & ceneri factam noua-
tionem, intercedente nostra persona.

Ceterum ab hac traditione differuntur Barbat. in cons. 23. num.
25. & cons. 37. colum. 10. p. c. acutate. lib. 1. qui respondit, & non
sufficiere conjecturas ad inducendum nouationem. Et locutus de conjecturis & præsumptionibus, ex d. l. sicut Imperator, de legat. primis & l. qui ha-
beat. ff. de rebus dubiis. Et Baldum fecutus est Affilius in d. decisio. 44.
num. 16.

Huc pertinet quod respondit Romanus in cons. 27. in fine. Cum
dixit, quod siue eiusdem dicitur id, quod conjecturis declaratur
8 Ita etiam expreſſum f. dicitur, quod conjecturis colligitur, & de
conjecturis hominis loquitur Romanus. Ita quoq; respondit Bar-
bat. in cons. 39. colum. 4. lib. 4. expreſſum dici quod conjecturis &
præsumptionibus hominis confat, ibique loquitur Barbatius de
conjecturis, quibus testatorum a prima via difinitione recedere
voluisse creditur. Ita etiam Baldus in cons. 3. P. alium tale est. Quidam
namne Paulinus. libr. 5. respondit, expreſſum dici, quod conjectu-
ra deprehenditur.

Et ait, expreſſum subsituatione pupillarem dici, quia ex con-
jecturis & præsumptionibus colligitur. Et scribit idem Bald. in l.
item quia ff. de pati. expreſſum id dici, quod ex signis f. colligitur.
Illum fecutus est Curtius senior in cons. 3. Memorie recollectio. lms.
colum. 43. verbi. oſtia ſuſtendens, quo loci responderit, feudum an-
tiquum i. antiquum dici expreſſe constitutum, si conjecturis col-
ligi id potest ex ineſtitutis. Et ex predictis infurter declaratio
ad regulam. i. recipendi. C. de conduct. ob causam, quod felicit
propulit in mente retentum nihil operatur.

Hac ſequitur declaratur non habere locum quando extant
præsumptiones & conjecturae, quibus colligitur illud propofitum
& voluntas. Ita post Baldum tradit. Tyr aquell. in l. finiuent. in verbo,
liberis. num. 43. C. de rite. donat. & aduersa. Catt. lms. in l. 2. m. primis.
2. ff. ceterum pot.

Extenditur primo hac traditio, vt procedat etiam, quando
lex requirit aliquid nominatum exprimi. Nam & tunc illi legi
et latitacum, cum ex conjecturis id colligitur. Ita Angelus, Ro-
manus & lafo in l. Prator. art. in præs. ff. de operi neutrino. Cum
dixerint, quod esti in appellatione i. ab interlocutoru, nominan-
tim exprimi debet causa grauamine: Clement. appellanti. de appelle-
ta. attamen factis nominatum dicitur expreſſa, cum conjecturis col-
ligi illa potest. Item affirmatur Alexen. cons. 10. num. 9. lib. 1. & cons.
12. num. 1. lib. 6. Socin. senior cons. 2. 3. 10. 11. 12. 13. 14. & 15. & cons.
1. Felim. in eap. translato, de conflitu domi affirmare sufficiere expre-
ſionem per relationem ad alta. & aperte Cruxeta in consilio 9. 8.
numero 26.

Ceterum ab hoc exemplo & caſu difſentient per multa, ſicut
Bald. in l. terminatio. num. 11. in fin. C. de fructu & lib. exprefſio. Angel. in
l. 1. verbi. & per hoc audiſſe de lib. & poſſimmo ſecundū & Francia in c. vi de-
buit. colum. 5. verbi. i. quæratur de apollate.

Diftinguere poſſimus ex fecutio[n]e Baldi in l. minoribus. num. 3.
C. de libu, quibus videtur quod aut coſtat de grauamine ex præsum-
ptione iuris: Et tunc huius, ut dicatur expreſſum grauame & hoc
in caſu procedit opinio illa. Angel. 3. Roma, & aliorum in d. Pra-

tor. art. Aut conſtat ſolum ex præſumptione homini, vt tunc pro-
cedat opinio posterior Bald. & leſuquian.

Excedunt fecundo, vt procedat etiam quando requiritur
quod probatio debet fieri i publica ſcriptura. Na adhuc iuris præ-
ſumptione ſufficit. Bald. in l. 1. num. 18. C. de fiduciam. lat. Cr. au. in conf.
9. 8. num. 10. ſumma ſententia.

Excedunt tertio, vt habeat ſententia procedat etiam in hi, que
ſtrictam tantum admittant interpretationem. Exemplum fit in
iuramento, i quod ſtricta interpretationis eſt ea. penit. de iure. Si enim quis iuratur, ut habeat fundum in dote a Caia, dicitur
etiam iurale, ſe illum refutatur & agi potest ex iuramento,
eſi ſuper refutatione iuratum non fit. Ita probat l. ſi dico pati-
oni. 9. Marcellus. ff. de iure unum. Et illus reponit ea etrato,
qua faris dicitur expreſſa promillio de iure reſtituendo, ex quo
maritus conſefit ei, ſe eam recipie. Ita in hebreo declarat Cr. au. in
traita. de antiqu. reiher. interita particula prima pars princip. num.
39. Adſertor etiam exemplum in caſu Lepidus. 5. ancillam. ff. de
rei vindicatio, quo loci testator quidam filiam excluderat com-
tempnione peculiari, quod conſefit puerum filium. Et peculi-
lum facit dicitur expreſſa conſeſſum, ex quo conjecturis collige-
batur. Ita etiam intelligit Cr. au. in iurato. num. 39. qui alijs conſi-
derat. Et etiam exemplum in caſu Lepidus de verbis oblig. vbi
certum frumenti genus expreſſum in ſtipulatione dicitur, cum
de ipſo genere ex conjecturis conſat. Et tamen ſtricti iuris eſt
ſtipulatio, i quod aſſerim aſſerim de verbis oblig.

Declaratur primo, vt non habeat locum hac ſententia, quan-
do lex requirit aliquid fieri f. expreſſe ob id, ſed quod factum ſimpli-
citer eſt contra diſpositionem iuris communis. Nam tunc non
ſufficiunt conjecturae & præſumptiones: fed requiri expreſſio
verbis ſpecialibus. Ita docet Angelus in 6. ſi verbi expreſſio, in Ambien-
te. de heret. & Falci. quem fecuti sunt Barbatius in conf. 23.
num. 28. lib. 1. & Alij. 3. deci. 44. num. 14. in fine. alios reperiet Tyr-
aquell. de legib. colum. in glori. num. 99. & num. 105. Eſt exemplum fe-
cundum Angelum, si testator dicat, lego deceat, quod integræ
ſtrati volo; non dicatur testator expreſſe prohibuisse Falci de-
tractio[n]em, ex quo prohibito ſimplex repugnat iuri communi.
l. 1. art. 1. & leg. 1. art. 1. & leg. Falci.

Declaratur secundo, vt non procedat, quando expreſſio i pro-
forma requiritur, nam tunc non ſufficit expreſſio facta signis &
conjecturis, etiam inobilitatis, ita docuit Angelus in l. quod. 9. ſi qui
nomes ff. de heret. inſtitut. quem a melext. Tyr aquell. in tra. de
legibus communi. in glori. num. 105. Verum mihi temper eſit viſum,

Angelus loqui, vt dici non posſit ſcriptum literis, i quod conjecturis colligitur. Et non lexis videtur diſferentia, quod quid diſ-
cipit expreſſum, ab eo, quod dicitur ſcriputum.

Quam ianē confidationem manifeſtū probat. 1. iſſ. ſirabn.
ſirabn. exhibet ex teſtu dicimus, hereditis iſtitutione i. con-
jecturis non fieri, cum ſcripus in teſtamento iſe debeat. a. a. tra-
dictum Lalon in l. num. 2. C. de pati. & plures reperient in conf. 3. num.
65. & in lib. 2. & in precepto. 3. expreſſum. Hanc tamen declaratio[n]em
probavit & Lalon in l. Prator. art. in princip. num. 9. & num. 10.
ff. de operi neutrino. Et exemplum in caſu. vītū. 9. omnem
C. de admittali. tutor. requiri lex, quod quando tutor ſufcipt
i tutela ad ministracionem, debet expreſſe promittere, fe villa
nomine pupilli faciliſſimum, & iniuſſe prætermiſſum: ac etiam
quod fine mora eius defensionem ſufcipt: & propter ea non fa-
tis erit, ſi exprimat fe ſuctum vītū, & prætermiſſum inutilia
quāmquā colligatur ex his verbis, quod etiam ſufcipt defen-
ſionem, ita deſtitit & Bartolus in l. vītū. 9. auſt. quem fecuti sunt
Baldus, Angelus, Comenius & Ramanus, Matthes. notab. 10. & Alexand.
in conf. 129. colum. 2. lib. 1. quos conſideraverat Lalon loco tam iſſato.

Difſentiant tamen ab hac opinione Baldus in c. ex parte M. col.
9. de apell. & cl. in nulli. quod a reſea diſperimus loco. Comprobatur
quoque hac declaratio ex doctrina Felini in caſu ad aures. colum.
2. verbi. n. fulminum ſequenda ff. de reſea, quod ſi lex requiri expreſſio[n]em
pro forma, i non ſufficit expreſſum ſub verbis
inſoluto. Ita ſi opis. & qualiter ſi quod aucto. Et Felin. ſecutus eſt
Tyr aquell. in tra. de legib. colum. 9. num. 93.

Declaratur tertio, vt loco non habeat ſententia, quando ſ
requiri cuſdens, vel patens expreſſio[n]em, ita de euidenti expreſſio[n]e
no dicuit glori. in quā pīres. vbi glori. ultima. ff. de valg. & populari
ſollicitus, & ibidem Aretinus in l. vītū. notab. 6. & Lalon in fine. Idem
Aretinus in quādam teſtamento, i. tertio notab. ff. eod. & Lalon. in li-
cet Imperator. num. 14. de legat. i. quos ſecutus eſt Tyr aquell. in tra.

de legib. comnab. in gloss. quinta. num. 163. qui num. 164. subiungit; idem esse, cum lex requirit, patenter expellit: scilicet in ea cap. 2. post princip. de sententia excom. in 6. bali [error patenter expellit,] & in e. venerabilibus, §. vltim. ed. tū. & illis in locis annotauit Germianus, quod ad hoc, vt sententia dicatur nulla, ob iuris errorum patenter expellit, non sufficit, quod error colligatur ex committitur. id quod affirmarunt Innocent. Heslitz. & Abbas in cap. P. & G. de officio delegat. Bald. in cap. quod translat. vñ. ed. tū. & plures alii commen. at Tyraqu. in tract. de legib. comnab. in gloss. 5. num. 58.

- 23** Declaratur quartu, vt non procedat hæc sententia t quando requiritur expellit verbis facta, nam tunc non sufficit, idem colligatur ex premissumibus, cum id non dicatur fieri verbis ex prefiss. l. 3. apud p. vbi Bartol. ff. de legit. sententia, & manifeste ita docuit Aretinus in loc. quid. num. 3. ff. si certum petat. Hos securus est Tyraquellus de legib. comnab. in gloss. 6. ff. Quibus addo Iafonem in tract. aut. in princ. num. 6. ff. de opere suo num. 165. Cum dixit ex sententia Bartol. ibi, quod quando requiritur aliquid fieri verbis expellit non sufficit, si colligatur, & ibidem refert Burrium in cap. translato, de confit. dicentes, quod si statum disponit, quod positionibus responderetur verbis expellit, non sufficit responso, quis conjecturis colligi potest. Et hinc pertinet quod egregie scripsit M. Anton. Natta, in *Ambitu bocinier liberos. num. 21. C. de testamento*, post Baldon. ibi, cum dixit, quod cum reuocatio testamenti conficit à patre inter liberos, fieri debet verbis expressis, non sufficiunt conjectura & presumptions.

- 25** Declaratur quinto, vt non procedat, quando t conjectura non colligitur ex scriptura, sed fideliter ex mente tacita, nam tunc non dicitur expellit. In Bald. in tract. a. num. 10. C. de sp. 1. qui ante apertas tabul. cum dixit, quod solum dicitur omnino omisum, cum nihil penitus expellit est: aliis fiscis. Item refredit Decius in conf. 5. num. 6. in conf. 369. num. 1. & in conf. 397. column. Tyraquell. in tract. de legib. comnab. in gloss. 5. ff. & Crauer. in tract. de antiquis tempor. in tercio particula. primo & tertio num. 32. qui quidem manifeste dixit, expellit summa ex conjecturis dici, cum illud ex alijs expressis, & scriptis colligitur.

- 26** Declaratur sexto, vt non procedat hæc sententia t quando requiritur expellit respectu certæ personæ constituta in magna dignitate, nam tunc non sufficit expellit, quo ex conjecturis resultat, in scribunt globo in cap. magnis & veteris, ex parte, ex horis, in 6. lato, in l. prator. aut. in princ. num. 6. yferic, secundu foli. ff. de operis novi munita & copiosi: Tyraquell. de legib. comnab. in gloss. 5. num. 91. & licet hi loquantur in eo genere expellit, quod generale appellatur, attamen & idem el hie, cum expellit à conjecturis pronunciari generaliter dicatur, ut mos subiungatur.

- 27** Declaratur septimo, vt non procedat hæc traditio t quando lex & dispositio requirit speciem expellitionem. Nam tunc non sufficit haec, quæ proueniit à conjecturis, & presumptionibus. Quandoquidem haec non dicunt expellit specialis. Ita scripsit Tyraquell. in tract. de legib. comnab. in gloss. quinta, num. 169. ex sententia Bart. in l. Luctu. ff. de vng. & pop. subf. & in l. Precious. C. de impub. & alijs foli. cum docuit substitutio item contentam in breuiloqua, seniri expellit generali non autem speciali: cum specialis expellit non oriatur ex conjecturis. item scripsit alijs commen. at Tyraquell. de legib. comnab. in gloss. 5. num. 169. qui in specie nostra ita declarat.

- Declaratur octauo, & vltimo, vt locum non habeat hæc sententia, t quando requireretur propria expellit: nam tunc non sufficit expellit his conjecturis facta: cum impræpria hæc dicatur, ita declarat Tyraquell. in d. tract. de legib. comnab. in gloss. 5. num. 170. ex sententia Decii in loc. quid in prima lectura, in tertio tab. ff. si certum petat. & prim. Socri, ibi quos fecerit est etiam ibidem *Purpura. num. 20. verbi declarant.* [Quocirca (inquit Decius) si statutum trahit executione parata expellit in instrumento, non dicatur dedilisis, quæ ex conjecturis mente illicitis colliguntur: cum expellit propriæ illa non esse dicuntur.] Quod intelligit esse verum purpur. in d. l. cum quid. num. 21. in eo statuto, quod est correctiorum iuris communis: focus in catena, que vel iuri communis conuenient: vel præter iuris ius commune sunt.

QVAESTIO XLVI.

Presumptio iuris an dici debeat hominis, vel legis dispositio; egregia & utilis admodum disputatio.

S V M M A R I A.

- 1 Dispositio legi dicitur, quando lex præsumit aliquid actum à partibus, cui partes remuntrare non possunt.
- 2 Insufficiens dicitur ex legi dispositio & quaerit ratio.
- 3 Insufficiens ex dispositio testatorum.
- 4 Dies in aliunde tutele a legi non abs bonum censetur approbitur.
- 5 Obligatio a legi defensore quenam dicatur.
- 6 Partes voluntate suam, tecum, in legi ex accommodatione præsumuntur, & quomodo id intelligendum, num. 7.
- 7 Fidelitas contra regaliam voluntatem devabitur.
- 8 Procurator conflitudo ad agendum, defendere tenetur.
- 9 Tempus quod datus indicat, etiam si in sententia expellit, dicitur tamen terminus legi non bonum, & quaerit ratio.
- 10 Clausula de multis in contractu depositis, ex ipsa legi dispositio inest.
- 11 Dispositio homini quando dicitur.
- 12 Dispositio homini quando est.
- 13 Eclito in alternativa utrum tempus sit debitorum.
- 14 Conditiones unde provenant.
- 15 Dispositio legi dicitur, quando lex non habet respectu ad voluntatem praesumptum partium, aliquid mutata, & vide num. 19. & 22.
- 16 Interesse dictum poma legalia.
- 17 Tenuit quantum meijum concessum datum ad solendum est dispositio legi.
- 18 Emptor ruit ex pluribus, quem deteriorans, solum tenet in solidum.
- 19 Successores ab intestato, a legi sunt introducti, ex tacita morienti voluntate.
- 20 Successores ab intestato causa, immediata & proxima, est ipsa testatrix, cum defero.
- 21 Dispositio legi, & homini plasmum inter se differunt.
- 22 Duratio agitur cum homine, quam cum lege.
- 23 Moris conventionis difficultate pugnatur, quam legi ali.
- 24 Lex annulat fortius, quam homo.
- 25 Citatio falsa ad hominem, an constitutas c. atum in mors, & quid de citatione legi.
- 26 Dispositio homini semel tantum verificatur, aliud in dispositio legi.
- 27 Dotem constitutre filia tenetur pater toties, quoties erit opus.
- 28 Dispositio legi generali, comprehendit omnes & quocumque causas, secundum hominem.
- 29 Indistincta aquopolis universali in dispositio legi, non autem homini.
- 30 Filiorum nomine continetur nepotes in dispositio legi, non homini.
- 31 Sermo generalis in dispositio legi, recipit restrictionem de habitate, aliud in homini dispositio.
- 32 Dominus transferens in dispositio legi alijs, villa traditione, non item in dispositio homini.
- 33 Personam intermedii consideratur in dispositio legi, non homini.
- 34 Problematum contrahere sub pena cum banu, impune contrahere cum folio illius.
- 35 Compensatio foliæ a legi, etiam contra debitum iuratum, admittitur in dispositio lego, non homini.
- 36 Alimenta de lege dispositio, debentur etiam de præterito.
- 37 Administratio cum libera habens a legi, transfigurata potest, non quod ab homine.
- 38 Causa iustæ exceptuæ a pena legali, non conventionali.
- 39 Præscriptio legalia non currit contra militem, aliud statuitur in conventionali.
- 40 Dispositio tacita, & foliæ a legi dicatur, non homini.
- 41 Obligatio ex dispositio legi proueniens fortior est ea, quæ ex homini non proueniens.
- 42 Solutio debiti contrali conventione partim, quomodo proband, & quomodo ea quæ ex dispositio legi.
- 43 Filius quando ingrediatur locum patri, & concorrat cum patro.
- 44 Interpretatio & extensio difficultum admittitur in dispositio homini, quam legi.
- 45 Renunciatio foliæ expressa non nocet patri, aliud in tacita prouenient ex legi dispositio.

QVAER. o quadragesimo sexto, an quando lex aliquid presumit, dicti debeat dispositio illa legis, vel homini? Hanc questionem circa egregiam explicant Ripa in l. 5. in jalum, num. 6 o ff. de verbis, et ligatis, & aperte Alciatus in repet. l. 4. §. Cato. num. 104. ff. eod.

ff. sed tunc. Dicit agnunt ut tres casus, quibus duos adiungantur.

- Primus est, quando lex presumit aliquid actum à partibus cuius partes ipsa renunciare non possunt, hoc dicunt dispositio legis non hominis. Id quod vel ex eo primo probatur, secundum Riplam & Alciaturn, in iure accreditum, quod est à liceo fit introductum, concurrente tacita voluntate tellatoris. *l. ff. in testamento ff. de velga. & populi sufficiet, attamen quia tellator non potest prohibere ipsum ius accreditendi, dicitur illa esse legis dispositio.* Hoc exemplum post Riplam & Alciatum praeferat in loco ipsius & Cephalis in conf. 19. num. 24. lib. 1. Ceterum exemplum hoc verum non est, cum probabilitas sit, ita ut accreditendi eis dispositio nem tellatoris, sicut demonstratum infra lib. 3. preceptum 30. vbi explicatur, *autem accreditandi sit ex presumpta voluntate tellatoris.*

Secundum motus est Alciatus in d. 6. Cato. num. 10. vers. *Secondum probatur, ex doctrina Bart. in l. i. stipulatio sua, in prima questione num. 32. de verbis oblig. cum dixit, quod dies in actione tunc, & in promulgatione fructuum nasciturorum dicitur appositus à lege immediate, non ab homine.] Ea est ratio, quia etiam si partes vellet, quod in tutela oriarum actio ante dies, non possent. L. ordinem ff. de operi liberto. Idem in fructibus nascituris, l. i. ff. de condit. & demenstr. & l. i. iurando, de verbis oblig.*

Tertius est casus, quando lex non habita respectu ad voluntatem presumptam partium, aliquid inducit. Hoc casu dicitur in l. i. stipulationes non dividuntur. q. 3. num. 57. *versus quod ergo dicimus de verbis oblig. cum dixit, illam conferi obligationem à lege descendente, quando quis obligatus propter voluntatem presumptam contrahentium; fecit si ex voluntate Presumpta: quia tunc dicitur obligatio hominis. [Nec repugnat] (inquit Alci.) quod si lex aliquid inducit, presumit ut etiam ex voluntate partium,*

*que presumuntur ut accommodare voluntatem suam secundum leges. l. heredes mei q. sumit & ff. ad Trebili.] Nam respondet Alciatus regulam d. c. cum ita procedere t' tantummodo in his in quibus partes liberam habent facultatem, ita quod possint renunciare: fecit si non possunt. Ita probatur. l. i. ff. ad leg. Evidit. & ff. Raymond. de testam. vbi Falcidius t' dicitur deducere contra voluntatem tellatoris. Ratio est, quia etiam si vellet, non posset eam prohibire. Et declarationem hanc ad q. cum ita, probabat idem Alciatus in lib. 3. *Paradox. cap. 19.* qui comprobat ex l. i. ff. *de regal. iur. & Alciatum refut. Zanchius in d. 6. cum ita in 9. parte. num. 45. quem declarat.**

Quarto allegavit Alciatus doctrina Bart. in l. non solam. na. ff. de procurat. cum dixit, *quod procurator t' ad agendum tenetur de fenderi & illa dispositio quod defendat, legalis dicitur.*] Ratio est, quia es defendit necessitate legis. *l. i. ff. de procurat.*

Quinto facit secundum Alciatum, quod scribitur glo. & Doct. in l. 4. *condemnatione ff. de re iudicata.* *vbi tempus iudicatur, etiam si sit expressum sententia: attamen dicitur terminus legalis, non hominis. Ratio est quia tempus illud non est in materia potestae indicis, l. ii. ff. *de iudic.**

Sexto confert quod scribunt Castren. & Aretin. in l. iurisficium. *q. 7. ff. de patre, cum dicunt, clausulum dol mal t' inesse in contractu depositi dispositio legis; cum partes ipsi dole futuro renunciare non possint, d. l. *pens.* Quam quidem traditum probat etiam Alciatus in d. 6. Cato. num. 10. m. fin. & Soc. Iun. num. 34.*

Septimū huc facit, quod dicunt Kinaldin Sen. in l. i. *quimam. ior. num. 7. C. de transact. cum adueris Salicetum, & Alexandrum ibidem scripti, quod flante statuto cogente affines ad compromittendum, si reperient factum compromissum inter duos affines, presumit factum ob dispositionem flattuti: atque ita esse compromissum necessarium, & non voluntarium. Cum non sit in facultate viris coru recedere ab ea dispositio, & Kinaldin fecit sicut Alciatus in d. 6. Cato. num. 10. m. d. l. si quis maior & lib. 3. *Paradox. cap. in fine. & lib. 3. cap. 19. in fine. Cognolus in d. l. si quis maior, num. 67.**

Et secundum hanc opinionem responderunt Anch. conf. 18. & Dec. conf. 22. 18.2. Dictionem adhibet Rumus & Tornielius in d. 3. *Re. num. 16. ifc. num. 71. de leg.* quae vere non satisfacit in casu dubio, cum feliciter ignoratur quanto fuit factum compromissum.

Secundus est casus, quando lex presumit aliquid quod partes possunt pro libere, illique renunciare. Hoc in casu dicunt dispositio legis hominis: non autem legis. *Ripam in d. 6. in foli. num. 60. & Alciatus in d. 6. Cato. num. 10. & lib. 3. *Paradox. cap. 20. sic intelligenter. l. cum quid ff. certum patet.* vbi etiam Decim. num. 4. idem *affirmavit, &**

ipse fuerit in l. i. temporibus in stipulationibus. rnum. 5. & ibidem Cognolus, m. 5. ff. de regula novi. Quia de re plena dicimus infra lib. 3. presumpt. ex dom. explicitatione l. i. num. 50. idem probat. n. 6. vtrig. de f. ex quod certo loco, vbi tal. num. 2. scribit, electionem in alternatis non esse fidei competenter: cum illa sit ex dispositione legis.

Huc pertinet doctrina regula Bart. in *Conditions, que extrinsecus sunt. i. ff. de condit. & demonstr. cum scripit, qualibet esse conditions i. que veniunt ex legis dispositione, & sic legales, qualibet vero, que veniunt ex natura rei, & denum qualibet que veniunt ex praefacta per se conjecturata mente tellatoris, fenestrant ergo manifeste Bart. has post remas conditiones prouidentes ex presumptum mente tellatoris, non esse legales, sicut ex dispositione legis.*

Terties est casus, quando lex non habita respectu ad voluntatem presumptam partium, aliquid inducit. Hoc casu dicitur in l. i. stipulatio sua, in prima questione num. 32. de verbis oblig. cum dixit, illam c. n. i. obligationem descendenter a dispositione legis: cum lex eam inducit non habita ratione voluntatis hominis. *Et Bartolus fecit sicut alijs quos commenstrari sopra in primis casis. Conserf etiam quod docuit idem Bartolus in l. i. comp. p. stipul. sua & Proc. num. 4. de verbis obligatior. Cum dixit, interesse t' nonnam esse legalem.] Ea est ratio, quia lex non habita ratione, presumptum voluntatis partium, illud inducit in obligationibus facti, vi debitos liberatur, solvendo illud, & idem in loco scripti p. i. scilicet.*

Huc etiam facit quod docuit idem Bartol. in l. 3. num. 7. *versus & hoc placit ff. de leg. i. cum dixit, tempus quatuor mensium confiduum condemnato ad solvendum. I. esse dispositio legis, quia sua indulgentia illud permetit, non habito respectu ad pernomen iudicis, quod scilicet presumitur sic voluntate tempus illud concedere.] Bartolus fecit est Alexand. Confert text. l. quod finit. & Pomponius ff. de aer. edid. edid. vbi si vnu ex pluribus emporibus, t' deteriorior rem, solus in solitudine tenetur. Et ratio, quia hoc debitum deteriorioris non ex contractu seu in stipulationis, sed in dispositione legali, ex additio editio cauferum dicitur.*

Quartus est casus, quando lex aliquid presumit ex acto omnino tacito partium. Hoc in casu t' dicitur etiam dispositio legis non autem hominis, sicut videmus in successoriis ab intestato t' que à lege introductorye sunt ex tacita causa voluntate morientium. I. si quia cum testamentu nolum. & l. consenserunt in princ. ff. de iure codic. de quibus dicimus infra libro 4. *propositio. 6.*

Hec enim dicitur dispositio legis, vt tradant. Radulfus in d. l. si emancipatio in app. C. de collatio. & R. num. 10. v. folio matrimonio n. num. 26. & alijs commenstrum in d. l. *de presumpt. 68.* Este autem legis dispositio manifessit pater, quia appellatur legitima successio. Lobenius ff. de verborum significatio vbi Alciat. & l. 3. de iure, ff. proposito. Et lex illa est, quia immediate eam defert: arcta ita causa proxima & immediata est ipsa lex, vt declarat Bartol. in d. 9. ff. *de iure. sicut fecit vbi in d. Robic. ff. filii. matr. num. 26.* quo loci simile scripti de dote minoris, que censetur repetita in secundo matrimonio: cum illa proueniat ex dispositio legis immediatae, non autem hominis. Et si dicit respondeat Corvinus conf. 23. lib. 1. quia de re solo dicimus. Non hic omittendum est, quod autem docuit Tornielius in l. 3. num. 70. delegat. a. dum ad declarationem d. l. conficiuntur. scriptis, hereditatem illam ab intestato, deferri à lege ex presumpta mente morientis: cuius tacita voluntas cum efficacia non sit ad transfigurandam hereditatem directo, id est à lege ipsa confirmatur. Illa tamen voluntas tacita decedens (inquit Tornielius) efficax est, vt successor ille tanquam a moriente honoratus gravari possit. l. conficiuntur. & l. si quis tamen testamentum non nullum ff. de iure codicil.

Quintus est casus, quando lex inducit presumptioem iuris, & de iure. Hoc in casu dicunt dispositio legis, & non hominis. *Ita Alciatus in d. 6. Cato. num. 10. in fine. de verbis obligatior. Et ratio, quia ipsa lex, non habito respectu ad voluntatem partium, eam in statutis, vt nec ei renunciare possint partes ipsa, nec contrarium probare: sicut si loco dixerimus.*

Huius dispositiois vtilitas non medioris est. Magni ceterum referuntur, an dispositio fit legis, vel hominis: plurimum enim inter se differunt.

- Prima est differentia, quia dicimus iuris agi cum hominis disputatione, quam cum illa legis. *Ceteris ff. de reper. ab. vñgl. & forsan Bart. in l. d. i. finit. in. 10. s. pp. 1. sum. g. & ibid. 1. fin. s. pp. 1. & 11. s. pp. 1. Latè G. m. s. item si quis infidem, nunti. a. in infinit. de acto. & Nunti. in. cens. 1. num. 39. q[uod] propter ea diuinit. dicitur, q[uod] facilius parari iuris causa conuenientia legem.*

Secunda est differentia, quando agitur de ammuntione actionis, lex foris annulatur, q[uod]cum homo ita Bart. in l. d. i. finit. in. 10. s. pp. 1. q[uod] eiusdem sententia diu rescenetur. Et huc quidem difference declarat securitate limitum precedentem.

Tertia est differentia, quod citatio facta ab homine t[em]p[or]e non constitue citatum in mora, nisi facta sit prædicta. & peremptio ad audiendum tenet. *Item glo. Cap. 30. sec. 1. vñgl. & de le. vñgl. ff. 10. s. pp. 1. q[uod] in citatione legis, i. s. pp. 1. ff. ap. 11. Ita datus post dies Regis in l. d. i. finit. in. 10. s. pp. 1.*

Quarta est differentia, dispositio homini verificatur in prima vice: non autem dispositio legis: cuius differentia ratio est, q[uod] legi natura est, vt non pro vno actu tantum, sed quotiescunq[ue] prouideat: fecit est in dispositio homini. Si enim quis tenetur dispositio legis docere constitueri mulier, vt patr. filia, iuxta l. qui liberos, ff. de vir. mpt. non sufficit, q[uod] canem mel dotauerit, sed tenetur toties, quoties opus erit. *Vñgl. C. de doce promiss. Diuinum est, quando tenetur dispositio homini, vt in loco, q[uod] conuenienter faciet tenetur dotare filiam sicut, sufficit enim tunc quod semel dotauerit, l. s. pp. 1. pro. 1. ff. pro. 1. Ita declarat Baldv. Angelus, Imer. & Alexand. in l. finit. in. 9. s. pp. 1. & de rebus vñgl. s. pp. 1. s. p[ro]l. alii exempli commententur.*

Quinta est differentia, q[uod] t[em]p[or]e generalis dispositio legis comprehendit omnes, & quicunque calus: Non ita dispositio homini. Ita declarant Ang. in l. d. i. s. pp. 1. q[uod]quiam in. 10. ff. 1. sum. & Iesu. Latione, num. 9. in. 1. C. de transfig. Cum dixerint, quod bi in dispositio homini requirunt specialis mentis affectus actus, non sufficit, q[uod] fuit verbis generalibus: sicut in clausulis renuntiationum, derogationum, & similibus: sicut est, quando est dispositio legis.

Sexta est differentia, quod in dispositio legis, t[em]p[or]e inde finita aliquipollit viuenter fali: non ita in indefinita homini: *Facti scribuntur. Dec. in l. sum. 1. & vñgl. Cagul. num. 9. & maxif. dolt. s. Alc. in l. d. i. Paradox. c. 14. Verum d[icitur] aliis multi, quos concerit eruditiss. mu. Didac. in lib. 7. vñgl. & ref. folia. 13. ns. 9.*

Sexta est differentia, quod in dispositio legis, t[em]p[or]e sub nomine filiorum continentur nepotes: non ita in dispositio homini. *Alc. in d. s. 14.*

Octaua est differentia, quod in dispositio legis, t[em]p[or]e generalis, sermo recipit refractione de habilitate, *Lxx gradatim. q. i. ff. de mne. & b[ea]tis. Non ita in dispositio homini, quem admittunt de laet. Bart. in l. sum. 1. C. fin. cens. & reliq. Alexand. in l. ff. 1. stroni. num. 15. ff. 1. ad Tredic. in p[ro]l. secund. num. 49. & in l. 6. misciat. deponit. non mutat. Cart. Iur. in conf. num. 3. & Tyr. quill. in tract. de retra. c[on]f. angua. q. i. gl. ff. 7. ns. 29.*

Nona est differentia, quod in dispositio legis t[em]p[or]e dominum finitamque traditione transferit: non in dispositio homini, *finita in l. d. i. Bart. in Traditione bus. in l. d. i. fine. C. de pati. & ibid. 1. sum. 1. & b[ea]t. A. & reliq. Alexand. in l. ff. 1. stroni. num. 15. ff. 1. ad Tredic. in p[ro]l. secund. num. 49. & in l. 6. misciat. deponit. non mutat. Cart. Iur. in conf. num. 3. & Tyr. quill. in tract. de retra. c[on]f. angua. q. i. gl. ff. 7. ns. 29.*

Decima est differentia, quod in dispositio legis t[em]p[or]e consideratur persona intermedia: non sic in dispositio homini, vt dicitur Bart. in l. 3. ff. 1. de leg. q[ui] p[ro]l. quem fecit sum multi relati à Petri "ancta in finit. 6." qui scriperunt, prohibuit sum p[ro]t[est]a t[em]p[or]e cum binatu, impune contrahere cum filio binatu, qui est persona intermedia.

Venedicta est differentia, quod in legis dispositio t[em]p[or]e admittit compensationem ipsa à lega fice, etiam contra debitum iuratur: non ita in compensatione homini, sicut declarat S. in. in l. Iulian. 1. vñgl. per. 1. confirmans hoc s. de cond. & demiss. 1.

Duodecima est differentia, quod alimenta dispositio legis debita peti possunt etiam de præterito: fecis alimenta debita dispositio homini, sicut explicit De c[on]s. 1. de alimento, num. 5. in. 1. C. de transfig.

Tertiadecima est differentia, quod habens t[em]p[or]e administrationes cum libera potest a lega, potest transfigere: non ita habens dispositio homini de l[et]er. Bart. in l. 2. 1. 2. 1. s. pp. 1. ff. de e[st] p[ro]c[essu] a. Casal. Diff. i. l[et]er. tamen s. pp. 1. s. p[ro]fess. ynt. C. de transfig.

Primus est catus, quando praesumptio est iuri, & de iure. Hoc facit in catus dubium non est, quin dispositio facta t[em]p[or]e in catus, locum habeat in catus praesumptio. Ita in specie docuit Beccius in cap. 1. ff. 1. cens. 1. & prim. num. 10. de deuot. C[on]siderat Abbas & Decimus i. c[on]siderat. Ita in specie docuit

Decimaquarta est differentia, quod iusta causa, t[em]p[or]e absentiæ, litigandi, & similis, excusat a p[ro]prio legali, non ita si p[ro]prio conuenientiali, l. vñgl. C. de in integr. restitut. Cor. in singul. in iure, p[ro]prio, excepto, iure, & l[et]er. q[uod] quis ad. quod num. 3. ff. de iuri dist. omni. iure.

Decimquinta est differentia, quod præscriptio legalis t[em]p[or]e currit contra militem: fecis vero conuentionalis. *Confessio in fin. in iure, præscriptio, incep. iure.*

Decimsexagesima est differentia, quod dispositio tacita & facta di curit: legi: non autem homini. *Decimus in. 1. cum quid. num. 4. ff. de curru petar. & in l. s. pp. 1. sum. 1. s. p[ro]l. ff. de regula iuri.*

Decimseptima est differentia, quod t[em]p[or]e obligatio proueniens ex dispositio legi, et fortior illa, que descendit a dispositio homini: *Ita in l. d. i. Bart. in l. generaliter. C. de non nom. pecun. de la[re]rat. ff. 1. in decif. 13. num. 25. in fin. & na. 26.*

Decimocœta est differentia, quod si debitum contractum est, in scriptis partium conuentione: atque in dispositio homini, soluto i probari debet infra iugis, vel quinque iugib[us]. *L. testim. C. de l[et]er. C. cens. vero quando debitum est dispositio legis, quia tunc fieri potest probatio solutionis, tenuimono duorum collum: et iugis Bart. in l. generaliter. C. de non nom. pecun. de la[re]rat. ff. 1. in decif. 13. num. 25. in fin. & na. 26.*

Decimana est differentia, quod in dispositio legis, que successione defert agnati proximioribus, filius t[em]p[or]e ingreditur locum patris, ut concurrat cum patre, sicut quando statutu admittit proximiiores: fecis vero est in successione defera dispositio homini, vt in fiduciocommissio relicto proximioribus, ita post Alex. & alios docuit Decius in l. 1. num. 19. C. de fund. mpt.

Vigesima est differentia, quod facilius admittitur t[em]p[or]e interpretatione, & extenso in dispositio homini, quam in dispositio legi. *Decimus in l. 1. sum. 1. in fin. C. de transfig. & Cræst. in conf. 1. num. 22.*

Vigesimaprima differentia est, quod expressa t[em]p[or]e renunciatur, q[uod] non nocet patri, l. vñgl. in pr. C. de bon. quælib[et]. Renuntiatio t[em]p[or]e admittit ex dispositio legis, patri praedicatur. *Bart. in l. 1. fin. C. qui admitt. & ibid. Dec. in 3. lec. num. 47. & 17. tag. de legib[us] consub. glo. 5. num. 49. & 50.*

Q V A E S T I O X L V I I .

Dispositio in casu vero, quando & quomodo locum habeat in casu praesumptio, diligenter explicatur.

S V M M A R I A .

1 Dispositio in casu vero, locum habet in praesumptio, praesumptione in iure & de iure. I. idem in praesumptione iuri s[ecundu]m s. num. 4.

2 Motuum verum dicitur per confessio[m], s[ecundu]m b[ea]tum.

3 Praesumptio iuri & de iure, p[ro]prio certissima, & molabatur a probatio[n]e.

4 Praesumptio iuri procedit secundum verum a[ctu]em.

5 Motuum verum praesumptio eandem vim habere, quam verum.

6 Douce et p[ro]prio estimo modo p[ro]prio obligatur.

7 Regula iuri, duo specialia concurrent non posse, cor introducta.

8 Specialia dicta quando concurrent posse. C. num. 11.

9 Fictione dicta quando concurrent posse. C. num. 11.

10 Lormentu[m] in iten. an dolum praesumptio posse deferri.

11 Lex prohibens, & annulans dictum, trahit ad praesumptionem.

12 Diff. si unum in casu vero, quando non habeat locum in praesumptio, & num. 1. 16. & 17.

13 Diff. si loquens in casu vero, locum non habet in praesumptio, homini praesumptio.

V A E R O quadragesima p[ro]prio, an dispositio in casu vero, locum habeat in casu praesumptio? Hac in questione dispositio s[ecundu]m dicitur sunt tres casus, quicquidnam tre sunt praesumptionis species.

Primus est catus, quando praesumptio est iuri, & de iure. Hoc facit in catus dubium non est, quin dispositio facta t[em]p[or]e in catus, locum habeat in catus praesumptio. Ita in specie docuit Beccius in cap. 1. ff. 1. cens. 1. & prim. num. 10. de deuot. C[on]siderat Abbas & Decimus i. c[on]siderat. Ita in specie docuit

QV AESTIO XLVII

Dispositum in casu verò, quando & quomodo lo-
cum habeat in casu præsumpto, dili-
genter explicatur.

SUMMARY

- per nos nunciat. *Care. Iun. in cons. num. 3.* & *Tyra aquil.* in tract. de
tradi. et consangu. q. l. f. nn. 29.

34. Non est differentia, quod in dispositione legis † dominium
seinaliqua traditio transferunt: non in dispositione homini,
sicut de *l. et stat. in litractione bni.* in *l. et stat. in fine C. deputat.* & *ibid.*
al. ex. in fine B. d. Abb. & reliqui tritab. extit. de confundat. & *Alexan.*
in cons. s. c. l. 2. lib. 5.

35. Decima est differentia, quod in dispositione legis † confideratur
persona intermedia: non sic in dispositione hominis, vt do-
cuit *Bane.* m. 3. f. 6. *ff de lega. p. 57.* quem fecuti sunt multi relati
36. *Petra sancta in singul. 6.4.* qui scripferunt, prohibitum sub pena †
contrahere cum bannito, impunitē contrahere cum filio banniti,
qui est persona intermedia.

37. Undevicima est differentia, quod in legis dispositione † admittitur
compensatio ipsi à lege facta, etiam contra debitum iuratum
non ita in compensatione hominis, sicut dictatur *so. 10. in l. Iulian.*
ne. col. non vel. collatione.

Diffusio in causa vero, locum habet in praesumpcio, praesumptione in-
tia & de ure, id est in praesumptione iuri sua. Et num. 4.
Matrimonio tenuit dicatur per conformatum, iusfo si biennio.
Praesumptio iuri & de ure, certissima, & in dubitate probatio:
Praesumptio tanta procedit, secundum veritatem.
Matrimonio praesumptio eandem cum iuri abire, quam verum.
Dane & qui prompti stant nudo pacto obligatur.
Regula iure, dum specialiter concurreat non posse, cur introducta.
Speciales duo quando concurreverint possint. & num. 11.
Fictiones due quando concurreverint possint.
12. Instrumentum in latere aut obolum praesumptum possit deferri.
13. Ex probribus. & annulata aliam, trahitur ad praesumptum.
14. Diff. sicum in causa vero, quando nou habet in locum in praesumpto. &
num. 15. 16. & 17.
Diffusio in locum in causa vero, locum non habet in praesumpto, homini
praesumptio.

QVAERO quadragesimo septimo^o, an dispositum in casu ve-
lo, locum habeat in casu praesumptio? Hac in questione di-
stinguendi sunt tres casus, quemadmodum tres sunt pra-
sumptio species.

Primus est *catus*, quando *præsumptio* est *iuris*, & de *iure*. Hoc
fanè in *cato dubium* non est, quia *dispositio facta* in *cato* verum,
habet, & in *hoc* *ha* *præsumptio*. Ira in specie docuit Be-
rillus in *cap.* *et si iuris*, *in princip.* *num.* *110.* *de rati*
Cum aduer-
sus Abbatem & Decum scripsit, & statutum puniens eum, qui con-
fessus

confessus, & coniunctus est de maleficio, locum habere etiam contare cum, qui defecit in purgatione canonica: ex quois ex presumptione iuris, & de iure, pro confesso, & coniuncto habetur. *Quia quidem de rebus suis locutus est dicimus.* Huc pertinet quod scripserunt Bald. s. vniuers. in p[ri]m. C. de iure vir. adio. & in l. pecunie. C. de fidei. & Ias. in s. fuerit m. 16. i[n]st[itu]t[us] de acto: quid si actum est in iudicio præsumto vero, sufficere probare mutuum per confessionem, elapsio biennio: quia dicitur, *ut ob præsumptionem iuris, & de iure, mutuum verum.* Huc etiam facit doctrina Abbat. in c. et r[ati]o[n]e in r[ati]o(n)tab. de cond. appos. quod deducens matrimonium verum, & probans præsumptione iuris, & de iure, obtinet. Et huius ius casus ratio est manifesta, qui præsumptio iuris, & de iure, est certissima, & indubitate probatio, ita lege ipsa disponente. Et h[ab]et "caus magis ex subsequenti confirmatur."

Secundus est causus, quando est sola iuria præsumptio. Et idem est quod superiori causa, vt reliquo dispositio loquens de causa vero, locum habeat in causa hoc præsumpto. Ita affirmavit Abb. in c. vident. il. 2. num. 6. & in c. et ap[er]t. fidem, num. 2. de sponsal. Bald. m[on]it. c. de iure detinet. Conferit in confi. 10. column. 2. C. C. in confi. 4. num. 17. & alijs p[ar]tibus, quos infra committim[us]. Et huius sententia ea est ratio, quia præsumptio iuri procedit secundum veritatem, *Lym[en]iff de coq[ue] metu cauf[us] & l. sine p[ro]ficiet. C. de probatio.* & diximus r[ati]o(n)ne q[ui] est. *dim ex presumptione differentiatione inter fidem, & presumptionem.* Et præterea manifeste, & liquide appearare dicunt, quod apparet præsumptione iuris, si quis locuples. C. de manu[m]i. testam. & diximus superiore quiescere. Si ergo præsumptio est ipsa veritas, cum calicil n[on] ei obstat, qui fit, qui concludere debeamus, dispositio in causa vero locum habere etiam in præsumpto? Quocirca recte docuit Abb. in d. c. veniens, & in d. c. quis fidem, num. 2. de sponsal. matrimonium præsumptum t[ame]n vna habere, quia habet matrimonium verum.

Hinc distinxiri potest controversia illa disputationis, an dispositio l[ib]i quis arguit. §. penult. C. de donatio. locum sibi venditor etiam in donatione præsumpta.

Est fan[us] ut hoc prius dicim[us] ea constitutione faecit, quod is, qui donare promisit, t[ame]n pacto nullo, teneatur omnino suam ipsam promissionem implore, atque ita donare. Dubitatum autem nostris, an illa dispositio locum habeat, etiam in pacto præsumpto? Et locum habere scripserunt gloff. in l. s. lib. in principiis ff. de pat[er]n. & in l. b[ea]tiss. 8. ff. de confi[n]i p[ecu]n. quam fecuti ibi sunt Barto. & Calref[us]. Idem affirmarunt Martin. Ludent. in L. iurisgentium. §. sed cum m[on]it. ff. de pat[er]n. Fulgo[m]. in d. l. iurisgentium. ff. quinque. column. 4. & ibidem Fortunio. Garzia. column. 34. num. 27. vers. tertium dictum. Idem feruntur Jacob. Butriga. & Barto. in r[ati]o(n)bus. C. de constitut. p[ecu]n. vbi exp[re]sime videtur Guid. Papa. Francif. Aretin. in l. 2. column. 2. vers. ad tertium, de legat. Angel. Aretin. in l. 3. column. 1. vers. ad tertium. quia quartus princip. dixerit, insit[us] de acto. Et hoc recent[er] ac probat Tyr[ag]uel. in l. s. iurisquaque in verbis donationis largitus, num. 163. C. de reuoc. donat. Quibus accedit Alexand. in l. s. aliquam rem, in s. ff. de a[cc]uer. p[ro]fici. Andr[as] Exea in Rubric. de pat[er]n. num. 63. & Zuchard. num. 77. & Purpur. in l. reg. ff. 8. ff. lib. num. 6. ff. s. centrum petas. Et hoc ratione sententia vera est, quando donatio illa præsumpta, eti[am] a lege ita præsumpta, ex rationibus supradicatis commemoratis. Quibus constat flat sensisse illos Doctores, qui negant dispositio n[on] d[icitur] s[ed] quis arguit. §. penult. locum habere in donatione præsumpta. Quos sane Doctores longa serie recentef Tyraguel. in d. l. ff. iurisquaque in verbis donationis, num. 15. Et idem affirmarunt Francif. Aretin. sibi parvum confitit in l. h[ab]it. in s. & in l. s. creditors. C. de pat[er]n. Alexand. in m[on]it. 129. in lib. lib. 2. Corne. in confi. 23. column. 3. vers. ff. & per h[ab]it. rationes. lib. 1. & in confi. 129. column. 2. libr. 3. Crotus in Rubric. de verbis oblig. a. num. 3. & ibidem Tornelliis num. 64. & Leoninius num. 90. Et iij quidem ea prima & prescipua ratione moti sunt, quoniam concurreverit circa idem duplex specialitas, nempe quia præsumptio donatio, contra l. legem. C. de pat[er]n. cum simili. Quia sane duplex specialitas concurreverit non potest circa idem l. 2. C. de donis præmissis. & tradit[us] Bart. in l. s. iuris. qui pro empote. column. penult. vbi certa omnes. ff. de v[er]ac. Verum multis modis responderi potest.

E primo illa iuria regula, qui habet, duo specialia concurrere non posse, vt ratione & causa i[n] introducit[us] est, vt restringatur, & quantum fieri potest: minuantur id, quod contra ius commune faciunt fuit. Specialia enim fuit aduersus ipsum ius com-

Mensch. Præsumpt.

mine: & ob id fit restriktio in quantum potest, vt minus recedatur a iure ipso communis. Atque nostro, in cuius celsa haec ratio quaria est si speciale sit, quod pactum nudum actionem parat: attamen non est contra aquitatem: immo est secundum eam, potest aquitatem iure canonico ita faciunt est, et de pat[er]n. consentit etiam cum aquitatem prætoria, l. iurisgentium. §. Prator[us] est ff. de pat[er]n. immo consentit & cum ipso iure naturali, s[ed] in princ[ip]iis ff. de pat[er]n. Ergo dicendum est, non est haec restringenda, cum sibi secundum aquitatem, iuxta l. bona fides, vbi Calref[us]. ff. de pat[er]n. Ita in spe[ci]e respondit Fortunio. Garzia in d. s. quoniam, num. 76. Secundum responder, Garzia præstat in loco, num. 77. esse falsum quod à præcitatibus Doctribus traditum est, nempe speciale esse, quod domino præfumatur. Nam erit regulariter non præfumatur omnibus in causis iuramentis in illis causibus, in quibus præsumitur, non est quid speciale, sed regulari: sicut maxime est, quando quis scienter promittit in debito. Est enim tunc regulare, l. s. ff. de condit. indebet, d. l. c. de indebet, in princ[ip]iis ff. de probatio. I. Can pat[er]n. ff. de oper. lib. ab. ff. sed cum fides. & l. fidem in lib. 2. vber. oblig. & dicemus infra lib. 3. præsumptio. 31. Respondet tertio, quod duo specia[li]a possunt simul concurre, et quando unum est conscientium alterius, da Barto. in l. sub conditione, in fe[der]is oppositiis ff. de fidelio. & Purpur. in l. 1. m[on]it. 23. vers. vnde in d. l. ff. de pat[er]n. Et hinc Barto. in l. s. iuris. qui pro empote. column. vitio. ff. de v[er]ac. scriptis, duas fictiones ipsi[us] simul concurrendo quando una est conciliata alterius.

Atque hoc in causis vnu[m] speciali est conscientius alterius: Nam principale illud est, quod promissio facta sine causa ab eo, qui scit ne debere, valeret vt donatio: ex quo deinde sequitur quod etiam si sit pacto nudo valeret, ex d. l. s. i. qui arguit. §. penult. C. de donas. Præterea & quartu[m] responder, quod duplex specialitas concurrendo potest circa idem, quando tam a diu[er]so fonte proueniunt. Nam vna est lex, immo plures, que ita[rum] donacionem præsumi factam ab eo, qui scienter promittit, quod promittere non tenebatur. Alia autem est dispositio d. l. s. i. quis arguit, quod pacto nudo promissa vim donationis obtineant. Alia responder[us] vnu[m] est Zuchardus in rubr. C. de pat[er]n. num. 77. vers. ad secundum.

Hinc autem in inferius veram esse eorum traditionem, qui scripserunt dispositio n[on] d[icitur] s[ed] quis arguit. l. vti. C. de facrofam. eccles. que transferit rei donante dominium ex folio tunc fine traditione, fauore eccl[esi]e: locum habere etiam in donatione præsumpta. Ita s[ed] animo[rum] speciali. inst. de locato. s[ed] nunc aliquid, v[er]si. 52. Barto. in l. s. fidem iniquitatem, num. 9. de oper. p[ro]fici. & ibidem aperte[re] Alex[ander]. & Rapa. in p[ro]p. 36. ibidem Barto. in l. 1. com[par]a. s[ed] num. 13. C. de r[ati]o[n]e & fidelio. Ignor. Butrus in e[st]e parte, column. 7. de confi. 10. in l. ad probationem, column. vltim. vers. quarto, quid si animo. C. locati. Angel. in q[ui] reuen. cod. tit. 2. in v[er]o. emplo[rum] tenuis, in fine in Autem. de non aliena. aut perman. reb[us] eccl[esi]e. Cofr. in confi. 16. Super p[ro]p. q[ui] se in quantum, column. 1. libr. 2. quos fecutis est Tyr[ag]uel. in s. iurisquaque in verbis donationis, num. 169. C. de reuoc. donat. Et h[ab]et accedit[us] Rum. in confi. 151. column. 2. libr. 3. & Ralam. intrala[de] de locato datio. & p[ro]p. num. 29. & fidem tract. de legib[us] com[par]ab[us] in p[ro]p. 3. num. 5. p[ar]tibus auctoribus, contrarium opinionem sequitur, & quod quidem probavit[ur] & Ruggeriu[m] de Mota in repetit. l. traditionibus, num. 62. C. de pat[er]n.

Huc etiam pertinet quod dispositio in Lin actionibus ff. de in litteris iurando, qua datur fidelitas in actionibus bone fidei iurandi in literis, super dolo aduerteri, habet locum super dolo præsumpto. Ita Bald. in d. l. in all. libr. column. vltim. vers. topo, quod idem fidelis Tyr[ag]uel. in s. iurisquaque in verbis, donatione, num. 163. C. de reuoc. donat. Et h[ab]et accedit[us] Baldus in confi. 110. ff. statu. libr. 2. Socin Sen. confi. 213. libr. 2. C. in Ion. in d. l. in actionibus, num. 28. ff. de in literis iurandis. & Par[is] in confi. 75. num. 31. lib. 2. Nec repugnat quod Barto. in l. tator. qui repertorium, column. p[ro]p. num. 21. vers. vnius ad 3. ff. de actionibus. C. confi. 1. column. 3. num. 1. lib. 4. Iaf. confi. 27. 4. column. ff. lib. 2. Deci. in d. l. in actionibus, num. 29. & Catellia. Cotta in suis memorabilioribus, scripserint, ob column. præsumptonum non posse deferti & iuramentum in literis. Nam iij locutus est de dolo præsumpto ex præsumptionibus hominis. Vel cum leuis est præsum-

E p[ro]p[ter]o

petio iuris. Et qui sit dolus verius & qui præsumptus, dicimus infra lib. 3. præsumpti. 3.

- 13 Confiteremur quod lex prohibens & annullans actum, trahit etiam ad præsumptum, qui ad certum sicut locuti, vbi sicut locatio vera, quo fieri a furioso prohibetur, ita etiam prohibetur præsumpta qua inducitur ex continuacione. Et dicimus infra lib. 3. præsumpti. Hinc etiam dicimus, quod les annullans & irritans clonationes inter virum & vxorem, locum habet etiam in donationibus præsumptis. Ita glo. in l. 3. de donatione C. de contrah. emp. & idem Salter. Socin. Senier in confil. 66. column. 1. l. 1. quos fecerunt illi Tyrasquell. in d. l. fr. in quām, in verbo, donatione, numer. 16. & C. de rebus, dativo.

Hinc quoque dicimus, leges requirentes infinutionem in donationibus, eas aliquo irritantes, habere etiam locum in donationibus præsumptis. Ita Bartoli in l. 3. m. 1. p. 10. si de donis & in l. 11. in priu. C. de iure datum, ex illo texto, Bald. in confil. 23. Præposito statuo, liber. 1. Angel. in confil. 9. Camili & quesi. column. antepen. versi. hoc. ita in articulo Folio, confil. 2. column. viii. versi. sec. nocei. Præ. Papie si informa libellus, quo agitur pro donatione, in verbis foliamentis, nro. 9. Anton. de Aquila in tract. infinutionem, q. 4. & Tyrasquell. in d. l. fr. in quām in verbo, donatione, nro. 16.

Histerian accedit, quod statutum prohibens donationem sine presentia indicis, locum habet & in donatione præsumpta. Ita scripsi Tyrasquell. tractat in loco p. 10. coll. 2. de p. Corneum in confil. 18. col. 4. qu. 3. ver. hic tamen non obstantibus, lib. 2.

Huc etiam spectat, quod dicimus, statutum ex quo maritus lucratur certaine partem donis, procedit etiam in dote præsumpta. Ita scribunt Barto. in sua quesi. 7. Mulier habens amplius. Bald. in l. 1. camilla. & in l. 11. column. 1. de iure datum. Caffrey. in confil. 10. viii. statuta communia Vicentiae, in 2. dubio, liber. 1. Compos. in confil. 109. in 1. dubio. Abbas in confil. 6. in 2. dubio. lib. 1. Alex. in confil. 12. col. 2. lib. 7. Soc. Sen. con. 30. col. 11. lib. 4. Curtius ton. in confil. 4. 10. quodammodo fecerunt illi Tyrasquell. & d. l. fr. in quām. Et hic accedit Baldus in confil. 102. Miseretur maritui, liber. 2. & quod statutum versus, quefi. 1. Caffrey. in confil. 28. column. 1. & viii. liber. 1. Roman. in confil. 21. numer. 2. Caffrey. in confil. 27. 4. numer. 3. liber. 1. & in confil. 127. numer. 5. lib. 6. Ruitus in rubric. si. foliat. matrimonium. numer. 22. secundum non-similare imponendum, in confil. 22. column. 2. liber. 1. in confil. 6. column. 2. numer. 3. & in confil. 57. column. 1. lib. 5. Parfigne confil. 34. column. 1. liber. 1. Curtius ton. in confil. 4. numer. Socin. in confil. 29. column. viii. 1. & in confil. 1. column. 1. liber. 2. Ferimus in Conf. Burdigalensis tract. de dote. 6. Cr. suet. de antiqu. temp. in 1. parte 4. part. princip. numer. 4.3. Rolandus in tract. de luce data in glo. 10. numer. 7.

Differunt tamen ab hac opinione Alexan. in confil. 12. numer. 8. & 9. liber. 7. Corn. in confil. 25. column. 3. vers. 6. dote. & v. lib. 2. Curtius Sen. in confil. 79. Domina Francia. L. in Anth. præterea, numer. 25. C. unde vir & vxor, in 6. sicut ut, numer. 27. Insistit de alio, quod tamen dubitatio loquitur. & idem apertius in confil. 10. liber. 1. Ioan. Bapt. Castilleonius in annotat. ad Matthefi. ad Matthefi. lib. 7. Ruitus in confil. 22. numer. 5. lib. 1. Brunus in tract. quod statutum marituli, familiare non succedit, art. 6. q. 7. column. 3. ver. nam secum, q. 27. col. 6. vers. & pro hac sententia. Campegius in tract. de dote patr. vlt. 9.9. Paris. in confil. 6. 20. 27. lib. 4. Horum autem opinio recipienda est, cum quod recepta magis sententia refragatur quod in firmis admodum argumentum mutetur, quibus fatigantur Socin. Sen. in d. confil. 8. lib. 8. & Caffrey. de antiquitat. temp. in 1. part. 4. part. princip. numer. 4.6. & 4.7.

- 14 Recepta tamen hac sententia locum non habet, t. primò, quando versaremur in dispositione iuriis communis correctoria faciūti si statutum diceret, quod maritus lucratur dote, non obstante dispositiōne. I. huius editali. C. de secund. nupt. Nam tunc statutum intelligitur de dote reuterū data, non autem de præsumpta. Ita refutat Curt. Sen. in d. confil. 4. Domina Francia. column. 3. vers. sed præmissa quenvis illi sequi. Clemens praescrit. 109. numer. 4. Præterea & secundum communis hac opinio non habet locum, t. quando exstat aliud statutum, quod illum loci statuta intelligentiar ad literam. Nam tunc statutum deferens lucrum doris marito, intellegitur de dote verè constituta, non autem de præsumpta. Ita refutat Iaf. in d. confil. 50. liber. 1. quem fecerunt summa Oſafac. decil. 21. numer. 14. & aperte Phantini in tractatu de luce data, in glo. 12. numer. 11.

15 Rursus tertio non habet locum hæc communis doctrina, & traditio, quando si statutum loqueretur de dote data, vel cōstitu-

tulcranda. Nam tunc intelligitur de dote verè data, & constituta, non autem de præsumpta. Ita scribunt Angel. Caffrey. & Alexander. in l. 1. si donaturum sibi de cond. ob causam, l. 1. in Rubric. si foliat. matrimonium. numer. 2. & Socin. in l. 1. de ditione, column. 2. liber. 1. Brunus in tract. de confl. decr. & confuetud. in verbo, lucrum, column. 1. Campegius in tract. de dote par. te vltim. quesi. 14. quo quidem illa recensit. & probat Oſafac. decil. 21. numer. 10. & num. 11. Et aperte idem docuit Ruitus in rubric. si foliat. matrimonio, numer. 22. Ceterum ab hac declaratione manifestè diffinet Ruitus in confil. 60. numer. 4. liber. 4. Socinus Iunior in confil. 8. liber. 2. & Phantini in tract. de luce data, in glo. 12. numer. 11.

Quarò declaratur hæc traditio, vt non procedat, t. quando statutum loqueretur de dote promissa : Nam tunc non habet locum in dote præsumpta. Ita Ruitus in confil. 60. column. 5. liber. 1. & in confil. 151. column. 1. & 2. liber. 1. Rolandus in tractatu de luce data, quaq. 26. & Phantini in tractatu de luce data ; in glo. 12. numer. 11.

Ex predictis diffiniri etiam potest illa disputatio, an regula cancellariae de triennali possesso, locum habeat in possesso præsumpto. Et locum habere ex iam traditis crediderim, tametí dubitaverit Quintillianus. Mandofius in annotationib. ad Lopam. alleg. 8. in quaſ. vltim. Nec que ab eo adducuntur, quidquid virgin, præferunt Alciat. in tract. de præsumpto. 3. regul. 2. præsumpt. 21. in 2. li- matione, inquit potius ei refragatur.

Tertiis est casus huius propriae questioni, quando scilicet agitur de præsumptione hominis. Hoc fane casu dispositio t. loquens de actu, & casu vero, non habet locum in hoc præsumpto. Quandoquidem cestant hic rationes duorum casuum, quos supra proxime retulimus.

V X A E S T I O X L V I I I .

Praesumptio iuris, & de iure in iudicio allegare necesse non est, & quae sit rati.

- 2 Praesumptio iuris quando allegari debet.
- 3 Error. & ignoratio, eis modis in casibus præsumuntur, attem. p. 1. præsumptio allegand. & nro. 4.
- 5 Dominus omnis, vt bide præsumatur dominus, præsumptio allegand. est.
- 6 Dominus ex posse præsumitur, si id allegetur. Vide d. iudicio-rem, nro. 7.
- 8 Posse dicitur, si posse dñe adhuc præsumitur.
- 9 Brus sicut in successore præsumitur.
- 10 Mala fides in quibus casibus præsumuntur, præsumptio est deducenda.
- 11 Debitor qui ei editori debet hypocrate, tradidit, non potest in dubio reficare dominum quoniam.
- 12 Dolus in quibus casibus præsumuntur, allecend. est. et præsumptio.
- 13 Deceptione licet in casibus quoniam, si præsumuntur, vt tamen a iur. amer. se sequatur absolutione, præsumptio est alleganda.
- 14 Ille redit atem per filium iusti patris ad iur. præsumptio est.
- 15 Grauatus a re iuratum in recuperatione iuris, si quis allegare.
- 16 Adiutor hereditatis ex aliib. præsumitur.
- 17 Præsumptio quo oritur ex facto, pro eo quod est fundatum in intentione, allegari debet.
- 18 Solenitas ut est certus in casibus præsumuntur, alleganda tamen est ea præsumptio.
- 19 Ideo ut res præsumuntur, si allegetur præsumptio.
- 20 Præsumptio decennalia præsumuntur causa præsumptionis.
- 21 Filium qui separatum à parte dñi vicit, si præsumit fui iuri effidit.
- 22 Res ex patrimoniali peccata, præsumuntur, si p. 1. si præsumptio allegatur.
- 23 Ratificatio reformatorum aliquibus aliib. præsumuntur.
- 24 Prædicta Caffrey. alacrius, præsumuntur esse ad Caffrey.
- 25 Clandestinitas certi in casibus præsumuntur.
- 26 Instrumentum antiquissimum, & exemplarium, habet pro se præsumptionem.
- 27 Præsumptio iuris ex facto proprio iusta, alleganda est.

et Bene

LIBER PRIMVS.

- 28 Beneficium legi violulum alii intelligunt, si ex velit vii.
29 Index non requiritur, non supplet in his, quae commodum primitur
concernant.
30 Exponunt etiam presumptiōnēm iuri pro se habent, eam allegare
debet.
Idq; extenderit etiam procedere in causis criminalibus, m. 31.
32 Presumptio iuri erat vetera, alleganda tamen est.
33 Presumptio iuri ex allegare, quando non sit necesse, & m. 34.
34 Presumptio iuri ex factū aduersari oritur, necesse nam sit alle-
gare.
35 Agens contra perirent, emiū in partem incidisse, sicut
manteneret allegare presumpcionēm delicti ipsius aduersari.
36 Homo ad centrum amos viret et presumatur.
37 Presumptio quantitate causata ex factū aduersari, non est alle-
ganda.
38 Prudatio ecclesiastica mutuantur, aut tenetur allegare presumpcionem, in
veritatem ecclesie conseruare esse.
39 Teges atque attulentes se peccatum contra iuris vidisse, non habent necesse
afficeret mutuū iusne contra alium.
40 Presumptio iusta ex factū, tam Requa Auctori, non est alleganda.
41 Presumptio iusta ex factū nullius, virium alleganda.
42 Presumptio à iure nato protenente, virium alleganda.
43 Presumptio solius humani, allegari debet, & quæ sit ratio, m. 45.

QVAER o quadragesimo octavo an presumptio allegri debeat in iudicio, ut propositi est, pro quo exeat? Hec egregia iuria quod si non ipsius sparsim & valde perplexa explicantur. Ego tria ipsius presumptionis capitula constituo, quendammodum citam fuit tres presumptionis species, hoc est iurius & de iure, iurius tantum, & solus hominis. Quod primum caput, nempe presumptionis iurius & de iure dicendum est ex lectione Baldi in libro v. tit. viii. s. item presumptio, quod metu causa, ac Brutis in c. 2. colom. 5. versi sufficiunt ergo, de libellis oblati, non esse nisi pccesse quid allegetur. Ea videtur esse ratio, quia tunc habet hanc pro ipsa veritate, quam iudeo velit nolit, cogitare sequi. Quocirca non adhibetur distinctio, ex cuius facto illa oriatur, iuncti hac distinctio fit in presumptionibus iuriis, de quibus nunc dicemus.

Secundū est caput huius questionis, quod est de praſumptio-
ne iuris tantum: qui quidem, explicando varia doctorum tra-
ditiones dicimus aliquando iuris praſumptione naci ex facto
proprio: aliquando ex facto aduersarij: ali quando ex facto vniſ-
que aliquando vero ex facto nullius. Et propter iuxta hanc tra-
ditionem diſtinguo atque conſtituo quatuor casus.

Primus est *catus*, quando praesumptio oritur ex facto proprio vel circa factum proprium fertur. Hoc *latus* *catu* *praesumptio* vel allegari debet. Sic fentient omnes penit. *Ista Bar.* *l.s. ad latum* *cum in oī suī, m. s. ff. ad l. l. de adul.* Cūm dixit, ex illo testu, n. idem Polioni. quidam et si error *præsumptum*; attenam nō sufficit apparere de *præsumptione*, ad iipius erroris propositio, nisi ipsa *præsumptio* allegetur. Idem docuit Bald. in *l. l. a. num. 3. C. de y. quibus tñ indig. & Aret. in *cato. in z. ff. & late. Didacus in c. Raynaltus. 6. 11. numer. 1. vers. 1. sed vero, de testam. Caterinus Bellonus libr. 2. supposit. *mru capo. ex. Aze. & Comes.* fentient scribit d. l. l. adulterium cum incellu. n. idem Polioni, non probare communem hanc affectiōnem: quia dum dicit viisque li error allegetur volunt dicere: dicit, si error fuit, & interpretationem hanc viuis est etiam probare laſon. *l. l. num. 23. vers. 1. ad etiam si certumpa. qui & alium fenim, fatis leuen tamen confiderant.***

Secundo idem de ignorantia dicimus, t̄ que esti multis in cibis praefumantur attalen agnali debet. Ita Baldus in Logique, column. i. c. de feruig. lag. ad. cap. x. item num. 28. et videtur purp. num. 2. & Alciat. num. 39. sc̄ se, quia ignorat ista si certos petat. Et alios interpretari, quo nunc non communione recensent. Unuscedum Didac. e. Raynultus. §. 17. numer. 1. videtur adnotare, de tess. am. Crater. in consil. 201. num. 30. videtur ait, de praemunione, quia alleganda est.

Tertiū, fidicimus, quod & si quia solus fuit dominus, praefatūrū attinet hodiē dominus: tā attinet præsumptio hæc allega-
ri debet. Ita ergo dicit Lectorum, s. i. in verbo, ex quo s. j. de conf. &
videtur Bala, n. 2. in libro I. m. 1. e. 32. C. de conf. Alexan. in
eo, s. i. 7. colam, s. i. nam, s. i. idem. Et felix in c. i. m. ordinam, mem. 2e de
resipit. I. ab eo repetit d. l. c. ann. quid, m. 20. s. i. certum patet. & videtur
dūpari ut amittatur. e. g. 3. Alzator mone. 39. verific. sic qui dicit. & Bologn.
Menach. Præfatu.

OVÆSTIO. XLVIII.

- num 66. Quæ sane traditio procedit, etiam si reus contentus fatur actorum ipsum olim tuisse dominum. Nam adhuc non sufficit, quia & tunc tenetur ipsi actor allegare praefumptionem, quod scilicet de praesenti manifestari dominum. Ita *Felicia in c. asserta, nomine, 3 de praefupto ex finibus teglo, iij d. Actuum, 6. et quam esse communiter recipiunt auctoritate opinione Balduini, quem fecimus fuit et Astur. Bergos in c. pertinet, num d. de emplo. & vendi.*

Quarto ita dicimus, quod esti ex professione prefatuum
et dominium Nihilominis allegari debet, sicuti scribuntur Barto-
lmi Lenz, Alman, colum. 2. si de pugnat, aut. 3. Bald. in Lett. ss. de re iudic.
non enim, non ignorat, colum. 4. Quia nosq; aut. non poss; Lelan. ite. cum ar-
dinum, non. 20. verific. ds. Bald. de rescripto. Alexand. m. l. a. dno Pio. 5.
si super reb; colum. 5. de re iudic. in consil. nosq; colum. 3. libr. 2. in
consil. 60. num. 12. libr. 4. in consil. 3. num. 7. Et in consil. 2. num. 2. libr. 2.
Lan. caput. Lian. quid. num. 8. ss. sicutarum petat. & thidem Purpurat.
num. 14. Decimus tunc non habet. in 2. uel 3. C. unde legit. Rupiam. resu. qua
num. 12. ss. si de accor. possit. Tyrannul. de prescriptib; in glori. 2.
verbi utra autem. & Crater. in consil. 12. num. 1. in. ipsi. Verum Anton.
Burgos. in pernent. num. 6. de resq; & vendita. different. Cum
vult huiuscemodi quod allegetur professo ipso. Ego ita, copiabilian-
dus haec opinione, diliguerem. Aut eti; contentio de solo do-
minio. Et tunc t' professo deducit sufficit, quia inferit dominium.
Hoc in casu procedit opinio Antonij de Burgos. Aut eti; contentio
de professione & dominio: & tunc non sufficit deducit pro-
fessione & ad inferendum dominium, ex quo non concludit ne-
cessario. Et hoc in casu procedit communis illa Bar. & sequacium
sententia.

Quined, sic dicimus, quod esti ille, qui semel possedit & adhuc possidere presumatur; atamen illa presumptio allegari debet. Ita Aleia. in l. sicut quis. num. 39. si ceriumpet. & aliqua diueni inf. a lib. 2. presumpt. vbi agemus. an eliam possit & presumatur & nunc posse fidere.

Sexto ita dicimus, t̄ quod esti bona fides presumitur in pos-
sellentiores presumptio hinc debet allegari. Ita docuit Baldus
in libro de legi misericordia C. de praescripto, longo tempore, que locutus erat ad
locutus, ut si sunt causae, ut semper deducant & allegent bona fides.
Idem & respergit Leoninus qui in libro de iure publico interro-
gat, Alexius in conf. agn. num. 11. lib. 3. m. 10. c. 1. collat. secundum ldr. q.
& in conf. 92. num. 2. lib. 2. Quod illa in tractate de iure urbano pred. ca. 20.
coheret. 2. Elegimus. affecte, numer. 2. de praescripto. & in libro 11. colom. 5.
verso, in quaenam ab ob. de praescripto. Decimus in libro hoc, in secunda etat.
Crux de lege. Iesu Christi. non quid. 25. p. 25. ut certum petat & ob-
sidet. Parvula. parvula. 10. Alcmarius. 39. verso. sed unquam. Crux de
est. affecte. ob affectu de legi. 9. num. 4. Franc. Balduini in Calixtus. column.
53. anno 97. de sua fidei declarat. Crux in conf. 201. num. 25. & in con-
fess. 28. mense. Tyrannus. de praescripto. 25. verso. quibus affectu posse-
mus illis. Didascalia Raymundi. 6. num. 10. verso. hunc sive fidei de resolu-
tione illis. Ita etiam est contra dicimus quod illis in casibus, in quibus
t̄ male fides presumitur, presumptio ipsa est deducenda,
& alleganda, ut docuit Baldus in libro de praescripto. 30. vs. 45.
amplius.

Septimò sic dicimus, quod licet debitor, qui hi poterat rem creditorì, non posuit in dubium refricare questionem dominij, ex quo presumptio est contra ipsum, attamen creditor cam presumptum allegare debet. *Ita scriptum relatum Negosan. in tract. de pigno. p. 17. m. 3. membr. n. 6.*

Occluo huc facit, quod illis in causis, quibus t̄ datus praesumitur, allegari præceptum illa debet. Ita Alex. in causis s. n. 6. lib. 5. & Papirius in Lege, quia s. n. 5. sicut petas.

Nono ad rem pertinet, quod est certis in causis t̄ deceptio praesumitur, ut licet sit absolutione à iuramento super contractu prædicto, etiamen præsumptione illa allegari debet. Ita Filianus e. com.

Decimus accedit doctrina Anchim, in co^s. 53. num. 6. quem probavit Felius. i.e. dicitur deum, whom patet, ver. & dicit per tru. de reg. script. quod si quis vult praeticare, ea. 1. de renuncie, in 6. dicit alle- gare presumptionem, quod ille renuncians sit mortuus, ex ca in- firmitate.

Vnde cito suffragatur, quod licet presumptio sit, filium t. adiutio lex redditum iusti patris; attamen hinc presumptio debet allegari. Ita Bart. in l. qui in alia m. p. ; ibidem Alexand. & Ioseph. de aquar. bared. & Pelm. in d.c. cum ordinum, etiam peccati in fine, de respicit.

Duodecimò hanc dicimus, quod licet ad obtinendum in causa
E. 2. 100

- recusationis iudicis sufficiat allegare et grauenam re ipsa illatum, etiam non probetur, quod fuerit de mente iudicis, ex quo lesiones praefumantur fieri malo animo, nihilominus praefumpto hoc allegari debet. Ita scripsit Abb. Isidor. & Franciscus in ead. h[ab]. d[icit]a. & appellat. & Felinus in ead. c[on]f. ordinem, column. xliiiii. in pr[em]p. de re scripta.

Decimoquarto accedit, quod dicimus, quod esti ex aliquo scripta et pratumatur aditio hereditatis, Ipsi herede & legitime de auctoritate attamen illa praefumpto allegari debet. Alexander in conf. viii. num. 9. libr. 2. & Purpuratus in l. c[on]f. quid. num. 16. ff. si certum per auctoritatem in decr. 2. & Robert. Marian. in l. p[ro]p[ri]et. num. 22. de auctoritate.

Decimoquinto confort, quod esti ex ipso facto praefumpto iurato pro eo, quod est fundamentum max[im]e intentionis, attamen allegari illa praefumpto debet. Ita tradidit Clemens appellationis, quod in decr. 5. de auctoritate. Felinus in e. accedit, d[icit]a. calix. 3. vi. letate non contestate. & Purpuratus. m[anu]l. c[on]s. quid, num. 146. ff. si certum pete.

Decimoquinto huc pertinet, quod licet solemnitatis certis in calibus praedumatur, attamen allegari illa debet. Ita scripsit Balthasar in l. c[on]f. num. 7. de empt. & vendit. Alexander in scilicet column. de veritate, libr. 2. & Purpuratus in l. c[on]f. quid. num. 147. res. & tandem. ff. si certum pete.

Decimoquinto suffragatur, quod licet ex decennali preslatatione praefumatur causa ipsius, praefumpto tamen haec deduci auctae allegari debet. Ita t[er]tia. m[anu]l. s[ecundu]m eti[us] annis. column. v. libr. 2. & auctoritate. C. de post. s[ecundu]m Baldini de Purp[er]atu. in l. c[on]f. quid. num. 147. res. & quod ad iuramentum si certum est. & Didacus in Raynaldi. II. n. num. 3. res. libr. 2. de scripto. Hac tamen de traditione dubitaramus. Felinus in c. de quaest. colum. 6. de prescript. & Anton. Burgos in permuta. num. 6. in fin. de empt. & vendit. Quandoquidem allegando ipsam præsumptionem, que ipsum ipsius factum, fatis ex resulterat allegatio ipsius præsumptionis. Verum recte, & docte respondet Didacus propositum in loco, quod licet causa praefumatur à iure, attamen illa præsumpto in genere, & ideo etiæ necessaria allegatio ad certitudinem caue.

Decimoquarto ad rem facit, quod esti praefumpto iuris sit, filium, t[er]tia qui d[icit]i patre legem patrum vixit, effectum fratre sui iuri, attamen praefumpto ipsi allegari debet. Ita respondit Alciat in respon. 122. column. libr. 2. res. secunda respondendo.

Decimonono huc facit, quod esti praefumpto sit, rem, t[er]tia patrimoniale pettam, salem eadem, sicuti respondit Signorol. in conf. vii. veritatem praefumpto illa allegari debet. Ita scripsit Tyagi. m[anu]l. de retrati conf. 32. gl[ori]a. no. 93.

Vigesimali accedit, quod esti ex aliquibus actibus resulteret praefumpto iuris factum, nihilominus praefumpto illa allegari debet. Ita respondit Corne. in conf. 29. num. 5. libr. 4.

Vigesimali concurrit, quod esti praed. t[er]tia Castro adiacentia preximantur sibi sub Castro, attamen praefumpto illa allegari debet. Ita scripsit Soc. Soc. in conf. 7. num. 9. libr. 1.

Vigesimali suffragatur, quod esti certis casibus clandestinitatis praefumatur, attamen illa praefumpto debet allegari. Ita respondit Alex. in conf. 38. num. 12. libr. 5. & Crat. in conf. 35. in fin. quest. fact. & probat. Thomas Nonn. in conf. 24. num. 20.

Vigesimali accedit, quod licet praefumpto sit pro instrumento, t[er]tia antiquiori sumpto atque stipendi, attamen praefumpto haec dicitur, & allegari debet. Ita decidit Affect. de 6. & 5. num. 7.

His constitutis receptam illa apud omnes ferre hanec iuris traditionem, t[er]tia praefumpto iuris ex facto proprio ortam esse allegari. Et huius receptae opinione ratio est, secundum Alciat. in l. c[on]f. quid. num. 19. ff. si cert. pet. quod cum praefumpto sit de re dubia, illi, in cuius fatore inducitur, eam adiuvare debet, quantum potest; & offendere se beneficio legis veluti tali: alioquin ei obstante duarum iuris regula. Prima, quia t[er]tia beneficium legis alicui indolum, intelligitur, si ipse veluti Secunda, quia in his t[er]tia priuatis recipiunt communidem, index irrequisitus non suppet, l. 4. & hoc autem indicat m[anu]l. de dom. fam.

Et hinc intelligimus etiæ illos, qui scripserunt, praefumpto nam hanc non esse allegandam. Quia opinione in questione fuerunt Dec. in l. c[on]f. quid. in 2. lecit. 26. ff. si cert. pet. vbi & Curt. Jun. in 2. & Bellonus libr. 2. prop[ri]et. cap. 6. quo loco est idem opinione concurrit Angelus, & Concen[t]us. Et ratione li[bi] moti sunt, quod fatis colliguntur praefumpto ex ipsa iuriis dispositione, quae omnibus cognitae esse debet: colligitur etiam ex ipsi actis. Et propter necessitate videtur, quod alioquin debet parte ipsa.

Verum responderetur, quod esti ex acti, vel ex ipsa iuriis dispositione colligi posset praefumpto hac, attamen necesse non habet iudex, in ea fundamento constitutere, nisi à parte ipsi allegetur: quia tempore dicere posset, ex quo præsumptionem hanc affligit negligiti, excludit ut ex ea nullus. sed hoc de re in primis declaratio dicimus.

Extenditur primo communis illa sententia, vt procedat etiam in incipiente, i[ur]i qui si haberet præsumptionem iuri pro se, eam allegari debet. Ita in libr. 1. q[ua]d. 2. de exposito. & ibidem Socin. num. 12. Dec. in l. c[on]f. quid. in 2. lecit. 27. ff. si cert. pet. & ibidem Purpuratus. num. 147. res. amplius. Quam quidem traditionib[us] veram esse intelligit Socius præstatu te loeo, nisi ex facti narratio colligi possit iuriis præsumptionis allegatio.

Extenditur secundo, vt procedat etiam in causis criminalibus. Nam & tunc praefumpto sit etiam allegando ab expiciente. Ita decr. Purpuratus in l. c[on]f. quid. num. 147. res. 2. amplius ff. si cert. pet. Quo tunc admittere eum qui affert, fe occidit ad fui defensionem, vt eam præsumptionem adducat, & alleget.

Extenditur tertio, vt procedat etiam si haec iuriis praefumpto sit effici notoria. Ita respondit Crat. in conf. 35. num. 22. in fin.

Declaratur primo, vt locum non habeat receperit illa opinio; t[er]tia quando haec iuriis praefumpto colligi posset ex actis probatorib[us]. Nam tunc non est necessaria alla allegatio. Ita docuit Felinus. in scilicet clericis Lacum, col. penult. res. l[ib]r. 1. primi de foro competent. m[anu]l. affect. num. 5. de presump. & m[anu]l. ad h[ab]. d[icit]a. & Purpuratus. in l. c[on]f. quid. num. 147. ff. si certum pet. Qui secundum subiungit, non sufficeret, si ex libello colligi posset praefumpto haec. Nec obstat consideratio Decij. & Sociini in d. l. c[on]f. quid. quod cum libellus sit de actis, sufficit, si ex libello ipsi colligatur: nam respondet, quod esti libellus de actis, attingit h[ab]it[us] n[on] operatum, praefumpto hoc loco probatoris sit. At probatoribus deduci debent non tempore dicti libelli, sed in termino ipso probatorio, vt traducunt congregati a Marislo in foliug[lio]. 79. cum dicunt, quod exhibens instrumentum vñā cum libello, non satisfaci oneri cuius, probandi scilicet haum intentionem, nulli illud reproducat in termino probatorio. Verum igitur haec declaratio procedit, quando praefumpto refutat ex actis probatoribus. Et his declaratur quod docuit Baldi. in libr. 1. m[anu]l. ff. quod metu causa, sufficeret, si allegetur factum, ex quo praefumpto illa colligi posset. Hoc sane Baldi dictio intelligi debet, quando factum illud allegatur in termino probatorio.

Declaratur secundo, vt non procedat relata communis opinio in causis iuriis sufficiat, & quia linea figura iudicij tractantur. Ita tradidit Dec. in l. c[on]f. quid. in 2. lecit. ma. 25. ff. si cert. pet. & ibidem Purpuratus. num. 147. & Alciat. num. 42. veritatem queruntur. Ita etiam non procedit, quando libello esti approposita clausula, peto ius, & infiniti fieri omni[bus] meliori modo. Ita docuit Joan. Bolognani d. l. c[on]f. quid. num. 67. veritatis etiam in difficultate. Quod traditio gregia est, si vera est. De eius enim veritate ergo dubito.

Secundus est causis huius secundum capituli, questionis non habet, quando praefumpto oritur ex facto adulteriar[um], vel circa eius factum veratur. Hoc sane causa non videtur necessaria allegatio. Ita tradidit Abbas in m[anu]l. affect. & ibidem Felinus. num. 4. de probatore. Bartol. in l. c[on]f. quid. num. 12. ff. si certum pet. & Sicca. num. 38. verit. aliquid alter. resp[on]t. num. 12. & Alciat. num. 2. & res. 2. res. sed & quod tunc quis tunc opimus erit enet P[ro]p[ri]etatem ibidem, & communis res. Ita docuit in Raynaldi. II. 11. num. 1. verit. sed quoties, de refutante. Quicquid Picus & Alciatus egregie scripserunt, quod illi, t[er]tia agit contra periturum, & affectum, cum incidit in peccatum, l. si quis maior. C. de transact. non habet necesse allegare praefumptonem doli ipsius adulteriar[um]. Id quicquid in specie penitie docuit Alex. in l. c[on]f. quid. num. 19. ff. de iuris iurando, reticet opinione Cafrensis. Quia quicquid autem idem esse in exercitu accusacionibus criminaliis falt, ex tentatione Cyn[ic]i in l[ib]r. exemplar. C. de falsis. Ita etiam respondit Alexander scripsit. num. 1. libr. 2. & z. quod esti praefumpto fit, hominem vivere t[er]tia ad centum annos, tunc opinionem gloriosi in l. c[on]f. C. de auctoritate eccl[esi]e. de canis veritate & iustitia p[ro]p[ri]etatis m[anu]l. libr. 2. prop[ri]et. 49. attamen non est necesse allegare haec praefumptonem, quod illa deductio ex factio partis. Et idem quod Alexander scripsit in missione. Ita docuit Alex. tradidit. & non tammodo posset intelligi, ut dicimus usq[ue] a quanto in causis

S V M M A R I A.

- Ita etiam respondit Aretin. in conf. in. mon. 4. presumptionem ignorante, t̄ causatum ex facto aduerfarī non est allegandam. Est simile quod tradit Alex. in l. mon. 29. in fin. ff. de eden. cim quis affirerit, se mutuō dedisse praetato ecclēsiae, nō habet nisi creditor allegare presumptionem, quōd sit versum in ecclēsiae vtilitatem, ex qua presumptio illa versatur circa factūm praetato. Quia de re dicimus iūfā.

Hic casus probatur secundum Doctores iam relativos in l. am. xxi. §. Laci. ff. de bu. que in f. a. d. credi. Verūm Bolognet. in d. l. cim quid. num. 67. versi. nec obstat, scribit, quod esti necessē non fuerit eo in casu allegare presumptionem illam in libello, atamen non negat iurisconsult. quoniam altera in iudicio parte necessaria sit ipsa allegatione.

- Adfert quoque h̄c ratio, quōd nō imputari potest ei, pro quo est hac presumptio, si eam nō allegat, ex quo pendet à facto pars, cuius menteū & animū non habet cognitum, arg. l. vlt. ff. pro suo. & Lan. in alterius. de reg. nr. Hinc docuit Barto. in d. l. cim quid. nr. 11. ff. 11 cert. pet. testes à attitentes, se videlicet numerare pecunias, non habere necesse alerever mutuum fuisse contractū, quandoquid presumptio iuriū, quod felicit ex ea numeratione fuerit causatum mutuum, veratur circa factūm alterius, nempe eius, qui numerata, iure ergo ignorantest illius numeris animū, & consequenter de eo tēlimum dicere non possunt.

- 41 Tertius est casus, quando presumptio oritur ex factō t̄ virtutē, hoc est, Actoris, & Rei cōuentū. Hoc fāne casu allegandam non est presumptionem scripserunt Abbas, & Felin. in. af. ferre, num. 4. de presumpt. & benefic. Socin. in d. l. cim quid. num. 38. vers. ex iūfā. Quoniam interpres ita intelligunt d. c. afferre, vbi presumptio illa, quid filius superest efficit illius videtur, quod presumptio filii diuidi, ob id allegata non fuit, quia oriebatur ex factō virtutē multieris, tam scilicet requirentis filium diuidi, quam alterius recularū.

Caterior Purpur. in d. l. cim quid. num. 148. vers. extendit eācādūm, & dubitat ob id, quod sīt varia interpretationē sī d. c. afferre. Ego quoque dubito, cum hic cellet sīla ratio, ob quam superioris casu diximus excludari non allegantē presumptionem prouenientem ex factō patris. Praterē doct. Didac. in c. Rayn. num. 51. num. 5. vers. sed quatuor de teſta. acutē ostendit, d. c. afferre, non probare traditionēm hanc.

- 42 Quartus est casus, quando hac iuriū presumptio t̄ oritur ex nullius factō. Hoc in casu fāntē opinione. Nam Baldi. in c. extēn. de testib. affirerit, est allegandam, dñs dixit allegandam esse presumptionem illam, cuius etiam siq̄rā meminimus, hominem scilicet presumti vivere sīque ad centum annos, quae quidēm presumptio ex nullius factō nascitur. Purpur. in d. l. cim quid. num. 144. & ibidem Bolznet. num. 66. ff. 11 cert. pet. Et comprobatur vera hāc sententia, quia ita videmus, notiorum estic alleghandū, esti nō nullius factō oriri dicatur. Clem. appellat. de probat. Felin. in c. cim ordinem, nr. 11. de reprobate.

- Vērum differt sibi parūm consilians Iaf. in reprob. l. cim quid. nr. 37. Et adhucius Baldi traditionēm facit, quod scribit idem Iaf. in d. l. cim quid. in rep. nr. 37. post Bart. in l. necess. iūfā. ff. de acquir. hered. praf. t̄ mero iure prouenientem non estis alleghandū, sicut est illa, quid filius presumptiu adiūtio hārebatē partis. Et respondit Socin. Iurn. conf. 22. nr. 19. lib. 1. prāsumptionē ex foliō temposi curiū defendantē, alleghandū non est. Ita etiam docuit Bal. in ministris. C. de q̄b. nr. 11. in gen. & cim co. Barbat. in conf. 37. cim. lib. 2. notiorum prouenientia sīlo iure nō estis necessariū alleghandū. Declarat egregij Didac. in c. Rayn. num. 51. num. 3. versi. ex premisō omnibus, de reg. nr. Non hic reprob. qua dicitur à celebris illo vis. rof. scripta. fuit.

- 44 Tertius est caput huius disputationis, quod versatur circa presumptionē foliū hominis. Hec t̄ allegari omnino debet. Ita cōfert Felin. in c. scribēbam. in fin. de presump. Nam hoc in casu à fortiori locum habentē rationē illa, quā cum Alciator retulimus supradū in primo casu praecedētē capit. Et accedit, quid presumptio hēc incognita omnino t̄ est iudici, & ob id allegari coram eo debet, vt tam sequi valcat.

QVAESTIO XLIX.

Expressā an tacitē allegari debetē presumptio, breuis, cī lucida tamen explanatio.

Menoch. Presumpt.

- 1 Presumptionē allegari tacitē sufficit, id est, etiam procedit in criminationē, nr. 4.
- 2 Taciti, & expressi per est virtus.
- 3 Prescriptio includit bonum fidem.
- 4 Falsum sine dolo non committitur.

QVAERO quadragesimō, an presumptio allegari debet exp̄s̄, vel etiam sufficiat tacitē? Et tacitū allegationē t̄ sufficiē affirmant pene omnes in d. l. cim quid. ff. 11 cert. pet. ibi Roman. Alex. & Dec. in l. mon. 23. & Purpurat. in d. l. cim quid. ff. 11 cert. pet. idem scripserunt Roman. in conf. 27. Alex. in l. mon. 29. in eden. Dec. in l. mon. 29. in fin. C. vnde legit. & in conf. 27. lib. 2. & ibid. in fin. & Didac. in c. Rayn. num. 5. C. vnde legit. & in conf. 27. lib. 2. & ibid. in fin. quad metu casu. cim dixit, sufficerē allegare factūm, ex quo presumptio coligit potest. Et huius hāc sententia ratio, quod per eū virtus t̄ taciti, & exp̄s̄, d. l. cim quid. vbi omnes, ff. 11 cert. pet. & Lqua ad certum. ff. locati. Hinc rectē scripsit Abb. in c. Rayn. num. 3.4. de prescript. fatis cōferti, allegatā bonam fidem ab eo, qui allēgauit prescriptio nō, cim prescriptio bonam fidem includat: & Abbatem sc̄i cūtū sī Dicūs m. in hoc. nume. 5. C. vnde legit. Balb. in l. Cels. partē 3. de vſu capi. & Didac. in d. l. Rayn. num. 5.1. nume. 2. de teſſamentū.

Excedit hāc sententia, vt procedat etiam in casu t̄ criminalibus, in quibus sufficit tacita hāc presumptio allegari. Ita Purpurat. in d. l. cim quid. num. 149. ff. 11 cert. pet. ex traditione Bart. in l. mon. exemplū, num. 1. c. de fūtū. Cum dixit, quod esti falsum non committatur sine dolo: & ob id doli allegatio requiratātē sufficit, si dicatur quid sc̄i fūtū sc̄i fūtū dixerit: quia inde sequitur dolo fūfū committū. Idem etiam Alex. in l. num. 5. & pof. 1. ff. 11 cert. pet. ff. de iūfā. scriptum reliquit. Et vere eadem est ratio tam in causa criminali, quam in civili, vt tacita fūfū allegatio sufficiat. Idem ergo ius statuendū est, l. illud, in prim. ff. ad l. Aquil. cum ceterū simulabru.

QVAESTIO L.

Quo tempore alleganda sit presumptio, quā allegari in iudicio debet.

S V M M A R I A.

- 1 Presumptio quā tempore in iudicio potest allegari.
Id est, tempore quo libelū offertur, nr. 2.
Tempore quo datur prescriptio, nr. 3.
Item pollū conclusum in causa, nr. 4.
Et tempore quo fūtū alia allegationē, nr. 5.
6 Excepto non numeris pecunia, etiam post conclusionē in causa potest lovi.

QVAERO quinquagesimō, quo tempore presumptio in iudicio alleganda, allegari potest, & debet. Et quo quis tempore allegari potest, manifestē docuit Purpurat. in d. l. cim quid. num. 151. nr. 11. vītū de l. de l. lib. ff. 11 cert. pet. Quoniam allegari potest tempore t̄ quo offertur libellus, declarando tamen, vt dīximus supra questionē ad hāc secunda, in secunda declarationē. Potest etiam allegari tempore t̄ quo positiones dantur, ita Purpurat. in d. l. cim quid. num. 152. poll Bart. in l. mon. alienā, column. 2. ff. de pignor. actio & alexand. coupl. 6. nume. 7. lib. 3. qui tamen vix hoc sensit. Potest etiam allegari post t̄ conclusum in causa, vt tradidit Abbas in dudum, de elezio. Alexan. in l. mon. 4. num. 3. C. vt quā defensū aduersa. Diecis in l. mon. quid. in 2. ledita. num. 2. ff. 11 cert. pet. & tal. nō habet, in 2. notab. C. vnde legit. Claudio Seyd. in l. Cels. nume. 4.2. ff. de pignor. actio & alexand. coupl. 6. nume. 7. lib. 3. qui tamen vix hoc sensit. Potest etiam allegari post conclusionē in causa obiectū posse t̄ non numerata pecunia exceptionē: cūm exceptio hēc, ipso iure probetur ante biennium & debitor per legem dicitur hanc ipsum exceptionē probare: quā quidēm eo ipso probat quod non

E 3 proba-

probatur contrarium, atque ita iuriis presumptione, i.e. C. de non niente pecu. & l. super fersu. C. qui mida non pos. Ceterum a Baldi differt Emanuel Costa in repet. l. si ex cautele, in verbis, exceptione opfita, num. 6. C. de non niente pecun. Ea ratione, & argumento adductis, quod aut debitor est, se mutui causa pecuniam debere. Et tunc (ar ille) lex non prafumit, quod ei non fuerit numeratum: immo interim credit veram esse confidionem illam. Aut debitor opponit exceptionem, qua opfita lex incipit presumere, non fuisse factum numerationem. Et tunc est videndum, quo tempore exceptio illa posuit opponi: & dicendum est, opponi debere tempore probationum: cum sit ad fundandam ipsius partis intentionem non autem ad coadiuvandam.

Hac confidio comparabili potest ex his, que diximus supra quaedam ab hac secunda, in prima de latrone, quod iuriis prae sumptuio allegari non possit in libello, nisi reperatur in termino probatorio. Confirmatur quoque ex traditione Barto. in l. ut qui. §. qui ita, name, s. f. de verbis obligat. quam communem ibi appellat Alexan. num. 6. & l. num. 12. querit Bart. an exceptio, qua opfita non fuit, possit allegari tempore allegationum iuris? Et diligituendo Bart. tandem dixit, quod opponi debuit, intellego ego in termino probatorio.

QVAESTIO LI.

Præsumptiones, coniecturæ, & indicia, siue facta, & dicta, ex quibus illa oriuntur, quomodo, & quot testibus probari debeant.

SVM M ARIA.

1. *Ailis omni regulariter duobus testibus probatur.*
2. *Mutuum duobus testibus probatur.*
3. *Diffuso patre factum est filio, duobus testibus probatur.*
4. *Homicidium testimoniis duorum, directo, & immediato probari.*
5. *Alius aliqui ad sui probatorem directam, principalem, & immediatam, requiri manent testium numerum.*
6. *Testamentum vel consilium, vel renovatum, septem testibus probari debet, s. n. 7.*
7. *Codicilli aut confici, aut confidere renovari, coram quinque, testibus debet.*
8. *Substitutio expressa populi, quando non contineat tacitam vulgarem.*
9. *Testatorum animo compensandi creditoris suo legasse, quomodo probetur.*
10. *Probatio ex conventione partium si non admittitur contra scripturam, per testes vel scripturam aliam, quae probato posse admittit.*

QVAERO quinquefigimoprimo quomodo, & quot testibus probentur præsumptiones, coniecturæ, & indicia, siue facta & dicta, ex quibus illa oriuntur? Hac de vere varia, diversa ac non parum perplexa Doctores nostri scripferunt. Credidimus ergo distinguendos esse duos casus tantum.

Primum est, quando veritas in illis actibus, qui ad sui probatorem directam, principalem, & immediatam, requirunt necessarij duos testes tantum: Id quod regulare est in omnibus iactibus cum ore duorum, vel trium. It etem verbum; *Mattha. cap. viii. relatum me a s. de indicij. Acta itaque inter contrahentes, litigantes, delicta perpetrantes, vel patres disponentes inter filios, & filiis duorum testimonio, directo, principaliiter ac immediatè possunt probari, sicut manifestum est.* Hoc sane casu, si agitur de probando aliquo actu indirecto, & medieto, ex quo elicatur coniectura, præsumptio, & indicio, quo actus ipse principalis probetur, duo etiam testes sufficiunt. Primum fit exemplum ex Bart. in l. admodum, num. 49 ff. de mercato. Est certum quod mutuum probatur testimonio duorum, modo si testibus iam constaret mutuum datum esse pecuniam: sed de quantitate non apparet: cum testes ignorarent quae summa fuerit numerata. Illa quantitas poterit coniecturæ & indicij probari, nempe probando, quod is debitor iam petierat decem fidi mutuum dari. Hec propositio, & actus, ex quo oritur coniectura, quid deinde creditor decem numerauerit, probari potest & debet testimonio duorum. *Ita Bart. in l. admodum, num. 49. quem feci sunt Alex. in conf. s. n. 4. lib. 1. De in conf. s. 56. num. 12. qui diu recenter.*

Secundum exemplum est in diuisione, i. quam facit pater

inter filios in testamento. Illa enim probari fati potest, duobus testibus directo, & immediato. *Natal. has confitit omnes, s. ex imperficio, num. 52. C. de testibus.* Si ergo dubitatur, an pater eam ciuium fuit testamento habuerit pro perfecto, & acto, ita quod sic voluntate disponere, indicis, & coniecturæ, siue factis, & dictis, ex quibus coniectura, & indicia sua voluntatis oriuntur. Hac facta & dicta, siue indicia, & coniectura, duobus testibus probari fati possunt. Ita censit glo. notab. in l. vit. in verbis, indicij. C. famili. etc. & ibi secuti sunt Bart. num. 2. Bald. num. 9. e. g. Et inde Bald. in l. 2. an pris. v. v. Cestra quoq. ff. de executa adductus auctoritas d. glo. l. vlt. scriptis, indicia, & coniecturas tangere factum indirecet, & ob id debet probari duorum testimonio. Et glofiam illam vt notabilen, & singulari, & secuti sunt Ang. in l. vlt. n. 5. princ. ff. quod mat. can. Alex. in conf. s. n. 4. & in conf. s. 52. num. 18. Ab. 1. Petras. anal. in sing. s. in fine.

Tertium exemplum in delictis, vtputa in homicidio, quod si quidem testimonioum duorum directo, & immediato probari potest, vt si duo affirment, videlicet Caius occidere Sempronium. Modo si directo homicida probari non potest, vt quia nulli aderant testes, sed agitur de probando aliquo actu, ex quo colligi possit indicium, & coniectura, quod Caius occidet, vtputa, Caius fugit, vel graui iniurici, vel humili aliud indicium. Hoc facta indicium testimonio duorum probari potest. Ita in spece Angel. in d. l. vlt. in fine princip. ff. quod metus causa, & alij mali, quo s. et am. in fine q. 9. in secundo c. a. f. conf. 13. num. 1. & in conf. 8. column. vlt. lib. 1.

Secundus est casus, quando veritas in illis actibus, i. qui ad suis probatorem directam, principalem, & immediatam requirunt necessarij maiorem numerum testium, quam duorum: sicut contingit in testamentis, & codicillis. In testamentis enim ad probandum dispositionem ipsam directam, & immediatam testatoris, item telles necessarij requiruntur sicuti scribunt omnes, vt Bart. in l. h. a. de palam. & si quis possit, lib. 4. de etiam. & libid. Caffren. num. 3. Aretin. inglo. 1. Idem ex regie et respondit Oldria in conf. 297 nn. 7. Qui quidem vno ore affirment, quod si quis vult probare Caium confecte testamentum, & in eo hæredem fecisse t Sempronium, hoc testimonio septem testium probare debet, cum tot requisitor ad ipsius testamenti confectionem, l. has confitit omnes. C. de testam. & in l. inf. de testam. in prim.

Ita contraria, si quis vult probare Caium testatorem exprimil testimonio testamentum t. à se confectione, probare hoc debet septem libid. sicut in specie tradunt Dodi. in d. 5. s. quon. post. Nam non minus quam coram septem testibus potest testator tam ex se confecte et testamentum renouare, & ex edem, in initio, quoniam mod. reg. et inscr. & libid. Dodi. & in Athene. inter lib. 2. C. de testam. s. i. quis possit alias Nata. num. 9. & 10. Idem effidit cunctum de codicillis, qui t. non possunt confici, vel confecti reuocari expressim, nisi coram quinque testibus, l. vlt. C. de codicilli. & in specie tradunt Aretin. in conf. 293. num. 16. Ita in specie Aretin. in d. l. b. de palam. & si quis possit, lib. 1.

Etsi hoc faciat in casu, si de renovatione tacita testamento, vel codicilli ageretur, iuxta l. 4. de adm. lega. vbi ob superuentum inimicitiam inter testatorem, & hæredem, vel legatum, præsumuntur testatorem prenuntiile fux dispositionis, atque ita reuocare feci admovere voluisse legatum, & fidei commissum, ita quicquid ageretur de probanda illa iniuricia, & scilicet actu, ex quo oritur coniectura mutatę voluntatis, in quinque actus probari potest testimonio duorum. Ita scripserunt Aretin. in d. l. b. de palam. & si quis possit, lib. 1.

Etsi simile quod docuit Bart. in l. 2. num. 39 ff. de volg. & popl. subdit, cum dixit, quod aliquando ex cōtēstatura voluntate testatoris substituto certa papularis comprehensio in expressa vulgaris excludat materem: Et inter alias coniecturas haec est, vt si testator aliiquid dixit extra testamentum, ex quo diecto possit colligi voluisse, quod mater excluderetur. Et hanc quidem verba extra testamentum prolatas, probari possunt testimonio duorum testium. Ita in specie respondit Corne. in conf. 239. column. penult. lib. 2. quem feci eti Paris. in conf. 34. num. 36. lib. 2. & dicem in infra lib. 4. praesumpt. 39. vbi explicabam, quando mater excludatur ex tacita papula. habuit matrem illam sicuti Bart. subdit. num. 42. docuit, & quem feci sunt multi, quo cengram in l. præf. s. 1. in quoniam conceperat. Hac autem coniectura, teu hæc objiciatur, probari potest duobus testibus, quemadmodum affirmantur Bartol. in l. pat. et consil. C. de fidei communis. & apertius Aretin. in d. l. h. a. de palam. & si quis possit,

LIBER PRIMVS.

*in glof. 1. de testamento & Alexander in conf. 100. num. 2. lib. 4. qui fecerunt Bartol. in d. l. 2. num. 40. & 42. ff. de vulgar. respondit famili in casu, nempe conjecturam, qua colligitur testatorum voluntatis quemadmodum subfiniture, posse probari testimonio duorum. Et inter alios recentet Alexander eiudem opinionis Oldradum in conf. 297. in 2. divis. qui num. 7. respondit, quod quando agitur de probanda conjectura, qua testatoris voluntas declaratur, duo testes sufficiunt. Eilt simile quod scribunt Bald. & Salic. in *quamvis. C. de impub. & alijs subdit. lib. num. 1. colam. ultim. verfc. quare extra glossam*, cum dixerint, tibi subfiniturem exprelam pupillarem, contineat tacitam vulgarem cum repugnat conjectura voluntati testatoris. Quia quidem conjectura lecundum Baldum, Salicetum, & Alexandrum duobus testibus probari potest. Hic enim agitur solum de probanda conjectura continentia, quam alii lex facit, quod vulgaris expressa cōtinēta pupillarem tacitam. Non autem agitur de probando directe contra voluntatem testatoris, quo in casu loquitur glof. 1. *cum proponetur de leg. 2. Quae de defensum etiam infra lib. 4. pr. presumpt. 57. vbi explicabim. quando & quibus in casu subfiniturem vulgarem expressa continet tacitam pupillarem, in prima declaratione.**

Elt penē simile quod scripserunt Bald. Cafrenſt. & Alexan. in 1. 2. C. de bonorum p[ro]p[ri]etate. secundum ab. & ibi I. *conf. 13. & Deci. num. 7.* cum dixerint, quod si non fuit exprelum in testamento, patrem reliquum filio legitimam titulo infinitur, & agatur de probanda conjectura, quod patr[us] titer infinitur relinquere voluntate, h[oc]c conjectura duobus testibus probari poterit. Et hanc sententiam probavit etiam Rumi. in *conf. 1. num. 8. lib. 2.*

Eft quoque simile quod docuit Alberic. in *l. s[ecundum] legatorum. C. de legat.* cum dixit, conjectura probari, testatorum legale? T[unc] o[ste]ndit animo compendiari. Et conjecturam illam posse duorum testimonio probari. Et Alber[ic] fecitus est Affici. in *decis. 44. num. 16.*

Et huius quidem casus, ac traditionis commemoratarum ratio eliquia hic agitur de declaranda testatoris voluntate, an follicet eius voluntas, & animus talis fuerit, vel non. Quia san[ct]e ratio cum veritatem circa testamentum, vel codicilios iure validos, probari fatis potest duobus testibus, ut scripsit Bart. in d. l. *heredes pal[ia].* & *ff. de testam. quem fecit sive Cag[er]. libd. num. 13. & Aret. anglof. 1. Idem Aret. in *l. de videlicet in fin. lib. de polliu[m]. mol. 1. l. can. propinquitate. colam. 1. verfc. sed adverte. ff. de leg. 2. Alex. in conf. 3. num. 3. lib. 3. & in conf. 100. num. 2. lib. 4. qui enīd[em] sententia recentef Oldra. in conf. 297. num. 7. idem responderunt Corne. in conf. 174. 4. fin. lib. 2. Paris. conf. 27. num. 25 in conf. 3. num. 36. & in conf. 9. 4. num. 46. lib. 2. & idem in conf. 13. num. 1. lib. 3.**

Prædictis addi etiam illud potest, quod ex Baldo & alijs scripserunt Affici. in *decis. 53. num. 26.* quod etiam contra scripturnam ex partium conventione nō admittitur contraria probatio per aliam scripturnam, vel testes, atramē admittitur probatio indirecta, que quidem duobus testibus fieri potest. *Quod etiam attingens infra in quaff. 65. insine.*

QVAESTIO LII.

Præsumptionis allegationem, quam aliquo Actor, vel Reus prætermisit, suo ex officio iudex supplerat, & debeat.

S V M M A R I A.

- 1 Index præsumptionis p[ro] parte allegari prætermissem, supplerare potest.
- 2 Index ea que notoria sunt, supplerat.
- 3 Index præsumptionis allegationem omissem, quando non tenetur supplerare.
- 4 Et quando sūt num. 4.
- 5 Index ea que iuri sunt, tenetur supplerare.
- 6 Et que a statuta sancta, num. 6.
- 7 Idem in confutandis notoria, num. 7.

QVAERO quinquefimesecundū, si præsumptio illa iuri, quæ à parte ipsa allegari debet, non allegatur, an eam supplerat potest, & debet index? Hac quidam dicit: Quod ad primū, an iudex supplerat potest? alterum, an obstat? Quod ad secundū, opinor nullum esse dubium, t[unc] quoniam posuit. Ita scripserunt Abbas in *c. p[ro]p[ri]etate. num. 6. de emp[re]st. & vendit. & ibidem Antonius Burgos, num. 8. & apertissim idem concedunt Deci. in *c. quid. in secunda lectione. num. 26. ff. ff. certum pet.* & ibidem Purpurat. num. 50. ex famili*

QVAESTIO LI.

traditione Angeli in *l. ultim. colum. ult. verfc. nam p[ro]p[ri]etate. ff. de petit. h[oc]* d[icit] cū dixit, *I. iudicem posse supplerare ea, quæ notoria sunt.* Et idem quod Angelus docuit, clariss[im]us Alexander in *l. lemm. q[ui]. quis ita. num. 6. verfc. & tenendo. ff. de verbis non obligat.* Quibus accedit Ripa in *l. 4. 6. hoc autem iudicium ff. de dannis infelis.* Quicquid male cōfinit Afficius in *decis. 345. num. 7.* cū dixit, *iudicem non posse allegare hanc præsumptionem.* Ita etiam male virüs est sentire Feilin. in *c. asserte. num. 4. de præsumptionib[us].* dum volvit, dubius in casibus iudicem posse sequi præsumptionem à parte non allegetam, nempe quando præsumptio relata aliunde, quā ex factis eius, de cuius fauore agitur. Et quando ipsa præsumptio refutat ex actis, que redundat rem notoriam. Imola vero in *d. c. p[ro]p[ri]etate. num. 9. in fine. verfc. in potes ducere. scripsit, iudicem posse supplerare, hanc præsumptionem, quando quis locupletaretur cum aliena iactura.*

Quò vero ad secundū, an iudex teneatur supplerare hanc omnifamam præsumptionis iuri, dubitatio est non mediocris. Nam quod supplerare non teneatur, manifeste sensit Purpur. in *d. l. c. iun. quid. num. 1. ff. ff. cert. pet.* Ego vero diffingo duos casus. Primus est, tibi quando pars nullum factum deduxit in iudicio, ex quo haec iuri præsumptio colligi possit. Hoc sicut casu iudiciorum non folum debet, sed nec etiam potest supplerare hanc iuri præsumptionem, cum eam, etiam si veller, colligere non possit. Et præterea, cum pars non deduxit factum, videtur quodammodo ei renunciare, *sicut & alias supra diximus.*

Secundus est casus, quando pars iam deduxit in iudicio factū, ex quo res iuri præsumptio. Hoc in casu opinor iudicem teneri supplerare allegationem ipsam præsumptionis. Siquidem hac præsumptio dicitur esse quid iuri, non autem quid factū, *et declarari aut supra quaff. 11.* Atqui iudex tibi tenetur supplerare hanc præsumptionem. Illa minor probatur ex *l. vnic.* C. vt qua defuit ad usum. Et ad rem propriam tradit post alios Ripa in *l. 4. 6. hoc autem iudicium. num. 31. ff. de dam infelis.* quia loci, num. 32. scripsit, iudicem teneri supplerare ea, quæ sūt à iuris factitia, & num. 34. idem est de dicti, quod à confundendam non notoriari. Et ibi rejecit contrarium Alexandri traditionem, quam pro se Purpur. loco præallegato adduxit. Ex h[oc] pertinet exempla, quibus vitur Antonius Burgos in *c. p[ro]p[ri]etate. num. 6. de emp[re]st. & vendit.* Et primo dico sit, quod cum ex possessione de præterito præsumptio possit de prelenti, ut *damnum infi. lib. 6. pr. presumpt. 58.* sufficit allegare possessionem præteritam, quia inde colligitur præsumptio iuri, quod possit de prelenti. Ita etiam in secundo scribit Anto. Burgos, cum ex dicta prælatione insurget præsumptio, quod adficiat causa ita præfandi, sufficit allegare ipsam præfationem; quia inde resultat præsumptio, quam sic supplerare iudex debet.

QVAESTIO LIII.

Egregie hic explanatur, an præsumptio sufficiat, vt secundū cam libellus.

Actoris concludat.

S V M M A R I A.

- 1 Libellus secundū duas præsumptionis species solammodo concudit.
- 2 Libellus secundū p[ro]p[ri]etatem iuri, & de iure, procedit & concudit.
- 3 Et quid sit de præsumptione iuri *Gala. num. 3.*
- 4 Libellus secundū mentem libellante interpretari debet.
- 5 Parte non opposita, multa a admittuntur, que alias rejecerentur.
- 6 Libellus pro libellante latissime intelligitur.
- 7 Regula, quod vnuus inclusio sit exclusio alterius, quando non procedat.

QVAERO quinquefimesecundū, an præsumptio sufficiat, ut libellus Actoris secundū eam concudit? H[oc] dubia iuri, quisquid explicatur à Bartolo, & ceteris in *l. c. iun. quid. ff. ff. certum pet.* & in *l. certum. 6. ff. de confis. & ab omnibus in c. 2. de libel. oblat. & b[ea]tus Alciato in tractatu de præsumpt. regul. 2. præsumpt. 12.*

Ego vero liter ac illi faciunt, rem hanc explicabo. Et cum libellus secundū duas præsumptionis species solammodo concudere posit, nempe secundū præsumptionem iuri, & de iure; & secundū solam iuri præsumptionem, de præsumptione hominis non est agendum.

- Quod itaque ad presumptionem iuris, & de iure, libellus ^t fa-
tis superius secundum canit procedit, & concludit ita in specie
docuit Butr. in c. 2. volum. 5. verbi, sicut est ergo dixerit, de libel. oblat.
qui exemplum ita attulit: Peto te in vxorem, quia sponsalia te-
cum contraxis, & te cognovi. Nam inde resulat praumpatio iu-
ris, & de iure, quod matrimonium fuerit inter nos celebratum,
et i. quia falem, de fons fel. Et ati Butr. huius opinionis fuisse Rotan
Romanum.

Nunc dicamus de sola presumptione iuris, t in qua quidem
aliquot casus prater aliorum ordinem distinguuntur: Primus est cas-
sus, quando libellus propositus in actione personali pro mutuo,
ita conceptus est: Peto te, ut mihi restitus centum, que tibi mutuo
didi. His casus non habet probabilem dubitationem, quin libel-
lus concludat, ex quo praumpatio est, quod si tibi mutuo nisi ad-
huc obligatus restituere, atque non habeat hec verba inclusa
aliquam negationem. Ita docuit Bartoli in d. l. certum, §. 2. in fin. de
confess. mons fecit Butr. in c. 2. volum. 5. verbi, communis opinio,
de libel. oblat. & ibidem In fol. colum. 3. verbi, sed si diversum. Sequitur
ergo dicendum libellum procedere, cum sufficiat, quod praump-
tione concludat presumptione iuris, & non. §. Lxxii. ff. de bu. qua
in fraud. cred.

Secundus est casus, quando libellus propositus in actione
personali pro mutuo ita conceptus fuit: Peto, ut mihi restitus
centum, que tibi mutuo dedi, ad que sunt obligatus. Hic casus
videtur habere maiorem dubitationem, ob illa verba, ad que sunt
obligatus. Quia quidem hunc sensum habent videtur, secun-
dum Cynum relatum a Bartoli in d. l. t. vi inclusum habeant nega-
tiuum, ad si dixisset, ad que sunt obligatus, eti nunc non sis ob-
ligatus. (Nam (at Bartoli) cum de uno tempore pono, de alio vi-
dego negare, & Bartol. §. 1. de leg. 2.)

Caterimus, recte hoc sensu Bartoli, & sequacium, rectius di-
cere possumus sensum horum verborum, ad que sunt obligatus,
etie, ac si dixisset, ad quem centum mutuo data, sunt obligatus eo
tempore dati mutui, vt deinde illa restituere. Atque ita refe-
tur haec verba ad factum, non autem ad ius. Vel si ad ius refer-
unt, intelligi possint ad his tacite, vt scilicet mutuo suscepito, ius
obligacionem introduxerit, vt tenaris suo tempore restituere.

Et hinc sensus suadetur, quia in dubio libellus t interpretari debet
secundum mentem libellantis, si quis intentio, ff. de iudic. Mens
autem libellantis creditur illa, ne fuisse libellus sit per se frufris pro-
rectus sed quod valeat luxa regulari. Quoties, ff. de rebub. dub.
Pratere, si Actor petri centum sibi restituti, manifeste significar,
se intelligere, quod ille Reus cōveniens, sit nunc obligatus. Alias
rationes recensio in tra in tertio capitulo. Quocirca in specie huius casus,
libellum hunc concludere, & de iure procedere, scripserunt ad-
versus Bartolom. Butrius in d. c. 2. colum. 5. verbi pro b. videtur, de
libel. oblat. & ibidem Imola colum. 3. verbi, sed si diversum & Alciat. in
trat de presumpt. regal. 2. presump. 2. volum. 2. aedco veram esse sensu
opinionem hanc, vt tam pro regula admiserit.

Tertius est casus in eadem actione reali pro mutuo, quando
Actor ita libellum proponit, dico, quod ego dixi Cao, tolle illa
pecuniam, & ipse recepi, quam nego mihi restituere: id est peto
ipsum mihi condamnari. His casus habet pariter non lenem di-
butionem, & libellus illi procedat, & concludat, ob id quod praump-
tio fix, ex illis verbis causatum fuisse mutuum, non autem
donationem, opinio fuit Bartoli, in l. certum, num. 15. ff. de confess.
per hunc libellum non concludere, nec procedere. Et cum ex sensu
Roxani Alexander de Purpureat. ann. 138. Cartina iur. & communis est af-
fornit ibidem Bolognet. ann. 60. idem tempus Alexander in conf. i. e. affi-
n. 42. lib. 5. verbi utrova in super hoc, num. 14. de renumerare. Ea ra-
tionis motus est Bar. quod hoc dicitur eis facilius ipsi partis,
ex quo resulat ipsa praumpatio facili mutui, que praumpatio es-
quam a facili ipsi partis prouenient, allegri debet: vt multa
exempli diximus supra quest. 37. Verius dicere possumus ex senten-
tia Imola praesertim loco, ac etiam Imonis in repet. d. l. certum, num. 26.
hoc est factum quoddam ambiguum, quod erat a libellantre de-
clarandum.

Caterimus ab hac opinione dissentientem Roman. in d. l. certum quid.
& ibid. Deci. in 2. l. volum. 26. & Dicuum vistis est sequi Bellonus
lib. 2. suppos. in v. cap. 6.

Primo adducti sunt auctoritate eiusdem Bart. in l. aureline. §.
Sticho ff. de libel. leg. quo loci dicitur Bart. sufficer, quid in libello
dictum sit, quod res amouit per futurum. Huic tamen considera-
tioni sat factis Alex. in d. l. certum quid. dum inquit, diversos esse ter-
minos tradiditns Bart. in d. l. certum quid, ab illis in d. l. Sticho. Na-
in d. l. Sticho, conclusio libelli declarat, quod ibi agebatur actio
nem futuri. Sed in causa nostra ex Bartol. in d. l. certum quid, nec ex pre-
pressione causa, nec ex libelli conclusione colligit poterat, an co-
tractum fuerit mutuum. Atque ita etiam declarat Fulgos. in d. l. cert.
qua nec cansam, §. 1. in fin. ff. cert. pet.

Secondo mouetur Diculus ex traditione eiusdem Bart. in d. l.
certum quid. num. 26. in citim dixit, sufficer, quod retles dicant, ne vidisse
numerare pecuniam: quia etiam illi dicant de mutuo, attamen
insurgit praumpatio iuris, quod contractum futurum mutuo.

Ergo idem est dicendum in libello Actoris, cum unifomeriter
factum se habeat.

Ceterum responderi potest, illud factum a testibus narratum,
supponeri a lege, ex quo nulla adscribitur potest culpa parti non de-
claratae: sed diversum est in libello, qui ab Actor ex ipso declarari
potuit, ut *upra* quod. *h. b. ex c. exp. a. u. m.*

Tertio adductio Diculus auctoritate eiusdem Bart. in d. l.
certum. §. 1. ff. de confess. cum dixit, libellum procedere, in quo Actor
dixit, se mutuisse, eti mil obligatione dixerit quia ex iuris presu-
punctione illa sibi infligitur. Verius faciliter potest responderi in causa
Bart. in d. l. certum. §. 1. actus ille mutuo narratus in libello quoniam
quid aliud, quam illam obligationem ad restituendum tacit
subintelligit a lege, & cum quadam continuam in ferre non po-
tuisset dixerit in causa nostro, vbi ex illis verbis, tolle hanc
pecuniam, aliud quam mutuum potuit causari. Ex ea responsio-
ne cefiat quod dictat Dic. praumpatio enim mutuo, & obligatio-
nis colligi ex ipso libello. Nam negari hoc facile potest ex praedi-
ctis. Et has de dubitis utriusque scilicet aliquo dixerit hanc pecuniam, a
mutuus dare, vel denare praemittat, differuntq; in it. 3. presump. 3. 4.
Hinc causa dictat Fulgos. in d. l. certum, colum. v. in proprie-
tate, ff. de certum pet. & cum eo ibid. In l. certum, num. 32. & Purp.
1. 4. verbi secunda limitant & intelliguntur, quando pars opponit. At
fectus ea non opponentes quia tunc libellus procedit. Ita dicimus
multa admitti parte non opponente, quia alias reperiuntur, uttra
dictum Diculus in l. certum, num. 26. in fin. ff. de regul. iur. &
in conf. 46. in fin. Rui. Rui. in conf. 3. num. 12. lib. 3. & plura similia conge-
nit. Crauter. in conf. 5. num. 2. & in conf. 22. num. 5. & 6.

Quartus est casus in actione reali, t in actione rei vedi-
citionis, quando Actor dixit in libello, fe fusile dominum fundi, qui fe
libelli restituisti peti. Hoc in causa non procedere hunc libellum feri-
pbit Bart. in d. l. certum, §. 2. num. 2. verbi. Cuius respondit, ff. de confess.
& cum eo senserunt Angel. in l. certum, ff. de regul. iur. Coment. in
l. 7. riso proceps Feli. in l. cert. ff. de regul. iur. num. 20. prope medium, de
Mouentur iij interpretis ex text. l. certum. §. 1. ff. de confess. vbi ille
qui fateur se in pratinitur fusile obligatum, negare dicunt se
esse de praesenti obligatum. Ea etiam ratione adducuntur, quod
haec verba habent inclusam negationem, id est, nunc domi-
num non esse. (Com. enit. Bart.) de uno tempore pono, de a-
udio video negare, & Bartol. in conf. 3. num. 2. lib. 3. & 4. Et confit regular-
cum prator, in prim. ff. de iudic. & c. nomine, de presumpt. quod in-
clusio vni, est exclusio alterius: qui ergo includit se de praeserto
fusile dominum, excludere dicunt, se esse dominum de praesento.

Verum ab hac opinione diffinetur: Specul. iur. de ultime sua
petitione, ff. sequitur, num. 50. Butri. in c. 2. volum. 5. verbi, videtur domum
de libel. oblat. qui quidem preter Speculat. & Ioan. Andr. recentent
Roxani in confus. 32. quia bodis est in deu. 2. l. 2. libel. oblat. in volum.

Quae fata Rona censuit, procedere libellum ita formatum: Dic
fundum ad me pertinuisse, vel perlinere confusio, id est
cum restituisti peto. Idem sensit Ancharan. in c. 3. can. venerabilis, m. 6.
naturab. de except. cum dixit, idem esse, quando res ita afferit in sua
exceptione, cum sufficiat, si presumptio concludit. Et Speculat.
trorsus probatorem ex prefissis probatur Imola in d. c. 2. colum. 3.
verbi sed si diversum. Bartol. num. 49. qui multa effudit verba, Maria.
Socin. S. colum. 29. verbi, sed si quando deducatur, de libel. oblat. Feli-
line. fratribus in fin. de presumpt. & Alciat. in d. l. certum, num. 2. Et
huius sententia ratio, quod dum ille afferit se fusile domi-
num, ex prae. presumptio concludit, etiam man. fe esse domi-
num, iuxta 1. p. posidit, C. de probatio. cum similibus.
At qui (in tunc diximus) sufficit, quod libellus concludat presumptio-
rem, d. l. certum. 6. Lxxii. ff. de bu. quoniam standemus credit. ergo. Et
Pratere accedit, (vt etiam superius capitulo) cum etiam
Actor ita rem habet sibi restituisti, significat alicue se esse dominum
ne, ne frustra libellum porro respondeat dicatur. Et rursus, si dicere
misilla verba, fe fusile dominum, esse negativa propter temporis
temporis, in codem libellum & actu, loqueretur contraaria & repugnaria.

L I B E R P R I M V S.

quod cuicunque fieri potest, debet: ut scribant omnes in c. inter dilectos, de fide infra sum. & alijs sepe. Nec obstante confirmationes Cyni & Bartoli in d. certum. §. Nam est §. 1. loquitur in confessione, quae ex presumptione ultra verba non extenditur contra confidentem, sed pro eo interpretatur inter ipsa latentes, s. i. de verbis obligatis, s. i. in eccl. Surina, de causa possib. & proprie. & m. contra eam de regul. iur. m. b.

6 Diversum est in libello, t. qui pro libellante latissimè intelligitur, i. sollema, & in l. s. quis intentione ff. de iud. ita refodet & declarat Boar. in d. c. 2. column. in fin. ver. ad l. certum, pff. Rotam in d. decif. vtr. sit. de libel. oblat. in noua, & sequitur Imola in eodem cap. 2. num. 8. in fine. Nec obstat quod scriptum Alciatus in tract. de presumpt. reg. 2. presumpt. 12. m. fine, quod immo nulla fit differentia inter libellum, & confessionem: cum vtraque interpretetur ad fauorem confessio- & libellantis. Nam respondeatur, nec nos hoc negare: dicimus tamen diversummodi id fieri. Libellus enim interpretatur, vt profitilla vero confessio ne nocet plus quam de præterito. Non etiam obstat regula l. i. latulicrum, §. 1. de legat., t. quia respondeatur ex sententia eidem Butriji in d. c. 2. col. 3. verita. non obstat, quid verbum de libel. oblat. quiddam procedere potest, quo ad ipsum verbum expressè possumus de præterito, non autem quod ad id, quod sequitur ex præterito, vel ex illo concluditur: quia illud non ponitur in præterito, sed venit & intelligitur de praesenti, ob iuriis presumptionem, que est, quod olim dominus, presumptionem etiā hodie dominus. Nec etiam virga regula l. cum prætor, ff. de iud. [quid] vnitius includit, sit alterius exclusio.] Nam illa non procedit, t. quando conflat de contraria voluntate dispensantes. Ita declarat Lafon in l. 6. ad pff. sum. 4. ff. de acquir. possib. Imola ne loco cum habet ex sola mente verisimili dispensantes, ut declarat Socin. ius. in conf. 21. num. 22. lib. 1. & Cratini in conf. 5. num. 8. lib. 2. hoc sequitur ex conf. 20. num. 23. lib. 2. Hic autem manifestè confitat, non solum de verisimili, sed etiam de vera ipsa voluntate libellantis, quod scilicet dicere voluerit, se de praesenti esse dominum. Præterea regula l. cum Prætor. non procedit, quando inducitur ad vnum effectum, operarentur contrarium. Ita declarat Cratini, in conf. 20. col. 1. ver. 1. etiam respondens, pff. Baldwin & Lassoni, quis resenser. Nolito in cafa si dicimus, hunc libellantem, affirmando se fusile dominum, negare voluisse, se de praesenti esse dominum, libellus inducitus ad effectum recuperandi petitum fundum, oportet contrarium. Cetera ergo illa regula.

Declarati potest hic casu, ut locum libelli non vindicet, quando verba huius libelli ita silent concepta, ut inferrent omnino negationem de praesenti, ita declarat Maria. Sôc. Sen. m. d. 2. col. 29. ver. aut. abrogat. de libel. oblat. qui adfect exemplum, ut hi dicatur: Dico semel me fusile dominum à me annis retrovel (ad scrl.) si aliqua verba taxativa apposita sunt. Et secundum hanc declarationem intelligi, & declarari sic possunt verba Alciati, in d. presumpt. 12. num. 2. ver. quam limita prim. Ita etiam potest intelligi responsum Comenii in conf. 5. 7. dum respondit contra eum, qui in libello dixit, se olim fusile Officialem Camerlengariz: intelligit Comenius illam dictiōnem, olim, eis quodammodo taxavit apotropa.

His intelligimus, prædictis omnibus in casibus procedere libellum ita presumptum concidentem. Quia sane sententia adeo vera est, ut nec requiratur, quod deinde illa presumptio allegetur. Nam sufficit, quod ex ipso libello colligatur. Ita tradidit Maria. Sôc. Sen. m. d. 2. col. 29. ver. etiā dicitur, de libel. oblat. Rata de- cisisit in fin. tr. de libel. oblat. in noua. Hoc tamen intelligo, quod ad iplius libelli validitatem. Sed quod ad effectum probationis, opinor necessarium fore allegationem in termino probatorio. Ita intelligo, & declaro Alciatum in d. presumpt. 12. num. 2. ver. econ- dò hincut, qui post Cafren. m. l. misse tu. m. 5. c. de integrum restat minor, requirit allegationem huius presumptionis. Verē c. Gim. Cafrensis ita loquitur.

Q V A E S T I O L I V .

Præsumptio libello repugnans, an libellum impedit, brevis, sed clara ex- plicatio.

S V M M A R I A .

¶ Præsumptio libello repugnans, libellum non impedit. Et quod si ratio, m. 2.

Q V A E S T I O L I V .

57

Q V A E S T I O Q V A E S T I O L I V .

V A E R O quinquagesimoquinto, quod si presumptio re- pluit libello, an illa potest sit, ut eum impedit? Ex cuius- pluit sit in eo, qui afferit se mutuo dedice pecuniam eccl. & petit eam sibi restituiri dicit in ipso libello, pecuniam illam suffici veram in eccl. utilitatem. Huic sane libello adueratur iurius presumptio, cum non presumatur à iure, quod pecunia sit verba in eccl. utilitatem. Hoc in causa dubitatur, an hac presumptio impide posit hunc libellum. Et nō t. impide feri- runt Innocent. m. d. 2. de libel. oblat. Abbas m. f. foij & k. num. 18. & ibidem Imola num. 11. in fin. & num. 14. de rem. Quorum quidem commentator ad d. c. super hoc, habent adeo eadem verba, vt facile sit cognoscere, vel Abbatem ab Imola, vel, ut creditur etiā, Imolam ab Abbe ea huius, vel errore impetratoris sufficie exulta inter commentarios Imole, fed ad rem. Huius traditionis ratio est illa, t. quia etiā presumptio repugnat libello, attamen facili est fieri potest, quod actione eam presumptio dilat, propondo deinde pecuniam illam suffici veram in eccl. utilitatem.

Q V A E S T I O L V .

Exceptionem an impedit repugnans presumptio, paucis exponitur.

S V M M A R I A .

1 Exceptionem non impedit presumptio.

2 Renunciare iuri suo non sine causa causa presumptio.

3 Exceptio Reis conuenti fauor. bilat. et. quād. Allor. petatio.

Q V A E R O quinquagesimoquinto, an presumptio impedit exceptionem? Et non impide scribunt Abbas m. c. super hoc. num. 18. de rem. & ibidem Imola num. 11. 12. & 13. ex illo textu, vbi exceptio spontanea renunciationis beneficii, non impedit à iuri presumptio, quia etiā neminem presumit fine iusta i. causa, renunciare iuri suo. Et si enim repugnat presumptio, attame t. etiam superiore questione discussio facile fieri potest, quod cum dilat excipiens ille, contrarie probatio libellus. Et præterea si libellus, qui repugnat presumptio, non impedit, t. vi superiori questione explicamus, multo minus impeditur, et exceptione: cu fauoribus sit exceptio t. Rei conuenti, quād. Allor. petatio. 3 iuxta l. Arrianus ff. de acto. & obligat. & l. f. a. s. oblates, de regul. iur. hoc, ille num. 16. ff. num. 11.

Extendit haec sententia, vt procedat etiam si excipiens aduersari potest causam exprimis, vt illa presumptio tollatur. Nam adhuc exceptio procedit, nec tenetur excipiens causam exprimere. Ita Abbas & Imola m. d. c. super hoc, ille num. 16. ff. num. 11. ver. sed vbi. si quidem potest tempore dicere excipiens iste, ut proceduli sitis, & eius meritis manifeste demonstrabat, presumptio non aliquid mea non repugnat exceptioni. Et confert test. c. in m. ff. de procurat. r. h. g. ff. in verbo, matrem, vbi simile de exceptione est si pro- curator.

Ceterum scripturam Abbas & Imola in d. c. super hoc, de renunci- ciat. ille num. 16. ff. num. 11. ver. ff. l. two n. p. proxim, qui index inquirere potest, de causa actionis & exceptionis, cui repugnat presu- mptio.

Q V A E S T I O L VI .

Positiones concludere an possint per presu- mptiones, brevis & clara explanatio.

S V M M A R I A .

1 Positiones concludere possunt per presumptiones.

2 Continua presumuntur etiā, quia nisi certa forma observata nequeant remunerari.

Q V A E R O quinquagesimosexto, an positione posuit conclude- re per presumptiōnem? Bald. m. f. s. posuit, num. 7. ver. ff. sed resuscit in dubium, c. de probatio, scribit ex Petri sententia, t. i. usum 1 concludere. Quandoquidem sufficit, quod positione adminiculum præbeat probationibus ponentis, etiā non omnino concludat. Quocirca aiunt Petrus & Baldus, male suffici Romæ indica-

tum,

tum, quod non esset respondentium positi, in qua fuerat positum, aliquem fuisse aliquando excommunicatum. Non enim res ipsa era posito illaque, ut si feme excommunicata non crederetur verè & proprio dñe excommunicata, atamen praesumptio aliqua est, cum adhuc esse excommunicatum, cum ex quo removeri non possint, nisi certa obsecrata forma, presumantur continua, nisi aliud appearat. Sicut ex d. l. sine pugnatur, & l. p. qui, in g. differentia ff. de acquisit. & c. probat Bald. ex ipso rei dominio, quod non nisi certis modis in alium transferuntur, & ob id, illis modis non probatis, continuatum presumuntur.

Q V A E S T I O L V I L .

Praesumptio extendi quando possit, diligenter & accurate explicatur.

S V M M A R I A .

- 1 Praesumptio extensio sit de casu ad casum, si partes sunt, eademque habent rationem.
- 2 Praesumptio extensio cessat in casibus diversis, & diversam habent rationem.
- 3 Praesumptio de persona ad personam non extenditur.
- 4 Extensio praesumptio permissio est de tempore ad tempus. Et de quo id tempore accipendum, n. s.

QV A E R O quinqueagesimo septimo, an praesumptio & coniectura extensionem admittant? Quo hac iurius quæstio explicetur, aliquot casus sunt distinguendi.

Primus est, cum agitur de extensione casus ad casum: & casus ipsi partes sunt, habentque eadem rationem. Tunc dicendum est, admitti hanc extensionem & praesumptio induxit in uno caujo ad alios casum. Hoc colligo ex traditionib. omnib. in l. c. um de iure & iust. ff. de iuris. & in l. i. certa annu. C. de pat. b. illi inter catros lafoni. num. 7. & multis sub sequentibus: cum sit dispositionem d. l. cum de in rem vero, quod filicet ex præfatione decennali, allegendio legitimū titulūm titulus verus praesumitur, ait Lafon p. l. alios, dispositionem hanc in sola præfatione fundatam, et ad alios familes casus ab eo enumeratos, & alios commemorat copiosi Francisci. Baldus in tr. de præsumptione in prima particulariter pars principia, queff. 20. num. 3. q. ff. ad finem. Se nos suo loco ubi nisi explicabimus. Ita dicimus, quod Constitutione Authen. sed cum tellator, C. ad leg. Facilius quo facinus fuit, haeredem amittere facilius, & invenientur non conficit: cum sit fundata in praesumptio fraudei, quod filicet ipse bona hereditaria surupertari, extendit, inquit, hinc disproprio, etiam ad Trebellianicum in qua quidem militat eadem praesumptio fraudis & fures pionis honorum. Quaenam in opinione fuerunt & Doctores commemorati ab Olafio decr. 17. an. 8. ipso aucto- reditato.

Secundus est casus, quod agitur de extendenda praesumptio ne ad casum diuersum, & diversam rationem habentem. Tunc dicendum est omnino & cetero hanc extensionem. Ita intelligo Abbatem m. c. ult. num. 3. de fibro, cum dixit praesumptioem illius canonis, quae est, quod ob copulam carnale fibescunt, spon- falia per verbū futuro, praesumptione iuris, & de iure, transfeat in matrimonium. Hanc, inquit, praesumptionem non extendit ad casum, quando copula carnalis non est fecita, sed foliūmodo contatus est eam. Extenso lac. non conceditur, cum caput copulae vere subfecta sit admodum diuersus a casu tentatae copulae. Et etiam diversa ratio, sicuti considerat ibi Abb. & cum eo ceteri, & aet. in conf. 2. 2. sum. 7. Et non attigit in sepa. q. ff. 22. ac etiam infra lib. 2. praesumpt. 1. Quibus intelligimus male argumentum ab ea Abbatis traditione sumptuif. R. in conf. 2. 2. num. 16. lib. 2. illos, qui cum fecerunt sunt, vt Rolandum in conf. 2. 2. num. 22. lib. 2. R. Planicid in tral. de venit. part. 7. num. 35. Male sane argumentatum est Rauinus cum dixit, d. Authen. sed cum tellator, filiata in praesumptio fraudis haeredem non conuenientis invenientiam, non ex tendit casum Facilius, ex illa traditio Abbatis.

Nam manifeste comfit, parcs non esse terminos vniuersi & alterius casus. His inferunt ad id, quod responderetur Iason in conf. 3. 2. & Curtius Sc. 1. conf. 2. 2. num. 8. & Curtius iun. in Aub. proter. 2. 2. num. 16. C. condic. & vsar. quod aperius explicat Phanucus in tract. de lucro d. u. in glos. 10. numer. 33. verba. & hoc non habebat, quod illa praesumptio, qua dicimus, mulierem fecundò nubent-

tem praesumti dedicis in doto bona iam data primò, non habere locum, quod extant filii ex secundo matrimonio, tametsi statim permitrat ei dare doto ad filii libitum. Nam haec praesumptio non extenditur ob diuersam rationem, ut dico etiam in iuriis lib. 3. pr. a. p. in tertio casu.

Tertius est casus, quando agitur de extendenda praesumptio, ne, ab una & persona ad aliam personalam. Hoc casus non admittitur, ut extenso, cum praesumptio coharet ipsi persona, & qua colligatur, quod a speciali probat l. cum de in rem vero, t. responto, ff. de virtus, vbi legitur praesumptionem illam ortam à decennali præfatione illius sollicitus, transfire in ipsius foliūtum filium a quo ita ad eum extendi, ei speciali ratione quia pater & filius census vna & eadem persona, vlt. C. de impab. & alijs foliis. Ergo fecit est in alijs, sic in specie docuit Baldus in l. sc. certa annu. num. 9. C. de p. d. Quam quidam traditionem intelligo nisi in casibus l. cum suis, generaliter. §. C. de inl. & sublit. & l. cum acutissimi, C. de fidicom. vbi lex extendit praesumptionem illam de persona ad personalam. Qua de re usq. a lib. 4. pr. a. p. explicabitur praesumptionem illam ex d. l. cum annu.

Quartus est casus, quando agitur de extendenda praesumptio de tempore ad tempus. Hoc falso casu dictum, & extensionem esse permittam, vt scribunt omnes in Lex persona, C. de probat. & diximus supra à quest. 23. Et hinc docuit Baldus in l. non nuda, verba. f. d. dubitator. C. de probat. praesumptionem filiationis extendi post mortem patris, vel filii. Hic tamen casus declaratur, vt non procedat, quod ad tempus infinitum, ad quod praesumptio non extenditur, ita ergo tunc reliquit Barat in repetitio in verbo, praesumptio ex sententia Conf. 2. 2. 23. V. s. & ponderatus omnibus, & ex. l. fluminum, q. 1. ff. de damnis infido. locum tamen Confessio à me diligenter per quod si, hactenus non inveni.

Q V A E S T I O L V I I I .

Praesumptionibus multa posse probari, quæ testibus, vel documentis probari non possunt; multa exemplis declaratur.

S V M M A R I A .

- 1 Praesumptioibus probantur multa, que direcție probari alias negantur.
- 2 Et qualesnam debet esse praesumptioes ille, n. 20.
- 3 Delictum omne, certu, claru, & manefatu probationibus appare debet.
- 4 Adulteri crimen solu praesumptioibus & indicij probari potest.
- 5 Simonia quia ecclesi communis, & consuetudo sat probatur.
- 6 Mates concubitor probat, se non trans fugam, sed captiuum suffice ab hominibus.
- 7 Heresis crimen solu probatur praesumptioibus.
- 8 Partum suppositione conculca probatur.
- 9 Falsi criminis praesumptioibus & ceteris apparere.
- 10 Contritus, simulatio & fiduci offenditor concubitor.
- 11 Dolus probari potest praesumptioibus.
- 12 Delicta que domi, noctu, &c. committuntur, facta est si praesumptioibus constent.
- 13 Filiatio concubitor facta probatur.
- 14 Affinitatem antiquam praesumptioibus apparet suffici.
- 15 Ex parte minute facta ab aliquo administratore praesumptioibus decatur.
- 16 Sacerdos reuelans aliquid ex confessione, ritum id in mandatis habet, præsumptions demonstrant.
- 17 Actus numeri concubitor probatur.
- 18 Res antiqua probationem concubitoralem admittit.
- 19 Praesumptio etiam vehementer ad condemnationem delicti, non sufficit.
- 20 Et de qua condemnatione id accipendum, n. 19.
- 21 Concubitor quibus dolus detegitur, iudicari potest in arbitrio.
- 22 Arboris dies mequet, quæ a lege determinata sunt.

QV A E R O quinqueagesimo octauo, an praesumptionibus aliquas probari possint, quæ non possunt direcție, vt testibus, & documentis probari. Et verè plura t probari possunt, scripferunt in specie Guido Pava in tr. de praesumptioibus, num. 86. Lopus allegat. 9. 9. num. 3. & alijs plures, quos statim commemorabo. Imo scriptum reliquit Petrus Follerius in Practica criminali, parte secunda,

- ² *fab. vob. caput informationeum, num. 9.* quod esti delictum in genere probari t debet, certis, claris & manifestis probationibus: atamen cum ob difficultatem direximus probationem probari non posset, presumptionibus & conjecturis degredi & probari posse. Recensib[us] hic aliquot casus, qui soli presumptionibus possunt probari, reliquos obseruantur diligenter ac: studiosus Lectio.
- ³ Primum itaque casus est in criminis adulterii, i quod soli presumptionibus & indicis probari potest: cum aliquot occulite & secreto committi soleat. Ita probari & præterea de te[mo]n. literis, & c. tertio loco, de probat. & scribunt Bart. in l. 2. §. sit in fin. s. ad leg. tal. de adult. & in l. 1. ff. de extraord. cognit. Franc. Brum. in tract. de indicis & tortis part. 1. p. 4. num. 7. ver. item adde, quo loci idem est ad formam. Et plura in his differunt infra lib. 2. de presumpt.
- ⁴ Secundus est casus in crimine simoniae, i quod quidem foler occulite committi, & propter ea conjecturis & presumptionibus probatur. Ita probat & per tuas, & sic ut ab aliis de simone. Franc. Brum. loco proallegato. Genufexim in comment. ad regulam Casularia, de triennali posse fore, queſt. 18. Bernardus Diaz. in Practica Casularia criminali, cap. 8. Reda. in tract. de simonia, part. 4. cap. 6. num. 21.
- ⁵ Tertius est casus in militi, i qui affere se non transfigisse ad hostes, sed captum ab illis fusile, & deinde exsulte, vt probatur in Leonem. s. 2. barbari, ff. de re militi, qui locus allegari potest ad struendam sententiam hanc, quod ea, que sunt difficilis probationis, conjecturis & presumptionibus possunt probari. Sicut multos bas casus difficilis probatione enumerati in lib. 2. de Arbitr. iudicium, casu 11.
- ⁶ Quartus est casus in crimine heresie, i quod quidem soli presumptionibus & conjecturis probari potest, c. eam contumacia, de heret. m. 5. vbi 10. an. de Ana & tradit. in l. 1. de ref. in b. Reda. in tract. de simonia, part. 4. 5. num. 22. & 23.
- ⁷ Quintus est casus in crimine partus suppositi, i quod cum directo non posset probari, conjecturis & presumptionibus probabitur, vt in scripti Aegidius Bosius in tract. casarum criminalium de parte suppositi, num. 13. ex. 2. auct. de presumpt.
- ⁸ Sextus est casus in crimine falsi, i quod conjecturis & presumptionibus probatur, ut tradunt Bart. in l. si quis ex argentiis, & an & bareis, ff. de eden & ibidem. Iacob. Decim. uic. porrexit, colum. 1. de confus. vel multili, & in conf. 18. colum. 1. alios conueniit ab inf. lib. 3. presumpt.
- ⁹ Septimus est casus in contractu simulato & ficto, i qui directo non potest probari, quippe qui occulite foler confici. Ita frons Bart. & cater in l. p[ro]p[ri]etate contrac. si. de donat. l. in l. quis ex argentiis, & prator. num. 26. ff. de eden & in l. Com. ea. colum. 2. C. de transact. Aegidius Bosius in tractatu casarum criminalium, tit. de parte suppositi, num. 14. & alios conueniit ab inf. lib. 3. presumpt. 65. vbi multo explicabimur, quibus contractu simulato, & ficto detegi possent.
- ¹⁰ Octauus est casus in dolo i quod conjecturis & presumptionibus probari potest, i. colum. C. de dolo, & scribunt Cart. sen. in conf. 44. fol. 20. ver. dolo. Parfusa in conf. 67. num. 1. & in conf. 33. num. 47. lib. 3. Soc. in conf. 3. num. 47. lib. 3. & Cranet. in conf. 3. num. 6. & denuo inf. lib. 3. presumpt. 3.
- ¹¹ Nonus est casus i in delictis que in domo, noctu tempore, vel famili commituntur, vt in furto, homicidio, verbiberis, & his similibus. Hac sane conjecturis & presumptionibus probari possunt. I. Conclus. super plag. C. de repud. Bald. in l. quis ex argentiis, & pen. ff. de eden. & ibid. 1. son. & reliqui. Alexan. in conf. 2. 4. num. 6. lib. 2. Cor. in conf. 13. Iason in conf. 5. 4. lib. 3. col. 2. lib. 1. & Grau. in conf. 1. num. 11. in criminis.
- ¹² Decimus est casus i in filiatione, que cum directis certisquis probationibus probari non posset, fatis probatur conjecturis & presumptionibus, sicut in ff. de yis, qui sunt suis vel alieni vir. & tradit. Fred. de Senis in conf. 18. Lopus in alleg. 9. o. num. 3. Alex. in conf. 2. 4. num. 6. lib. 2. & copioso differat supra in lib. 2. de Arbitr. sub. casu 9.
- ¹³ Undecimus est casus i in affinitate antiqua probanda. Nam h[oc] cum directo & concludenter probari non posset, fatis erit ea probare indicis & presumptionibus, c. iacet ex quadam de testimo, ubi D. & tradit. Lopus in d. alleg. 9. o. num. 3.
- ¹⁴ Duodecimus est casus i in expensis i minutis factis ab aliquo administratore. Ha[ec] enim conjecturis & presumptionibus probari possunt: cum difficile admodum sit in his adhibere semper testes. Ita scripti Lopus in d. alleg. 9. o. num. 4.
- ¹⁵ Decimus tertius casus est, i quando facies qui audiuit confessionem sacramentaliter aliquid: & dicnde aliquid ex confessione reuelat, afferes feita in mandatis habuisse ab illo confessio-
- fo. Hoc autem an habuerit in mandatis, fatis probatur ex conjecturis & presumptionibus, duciis à bonitate vita ipsius facerdotis, & his similibus, ita ergo scripti Lopus in d. alleg. 9. o. num. 3. & 4.
- ¹⁶ Decimus quartus casus est i in probatione minoris aetatis, quae difficulter fit probations, conjecturis & presumptionibus probari potest, ita Bart. in l. de aetate m. & 7. ff. de minor. & ibid. Schol. Sa- piā in l. 2. & dicimus inf. lib. 2. de presumpt. 35.
- ¹⁷ Decimosequartus casus est i in probatione rei antiquae, que cu difficulter habeat probationem, admittit probationem colectualem, l. centu. & l. monach. ff. de prob. & scripti post alios in com- ment. de Arbitr. in lib. 2. casu 13. num. 3. & 2.
- ¹⁸ Illud autem est hic annotandum, quod scriptum reliquit Bosius in tract. casarum criminal. tit. de coniunctu, num. 47. in his occulitis non sufficeret presumptiōne etiam vehementer ad condemnandum de ipso delicto: & huius sententia recentem Decium in tract. portella, col. 1. de confirm. vtili vel multili, & in conf. 3. 3. col. 1. & apertis hoc scripti P[ro]p[ri]et. in l. 1. qui fidem. num. 4. de sp[irit]u. Quia tamen tradito intelligi debet, quod ad indicēdam peccatum i ordinariis: fecis quod ad arbitriaram: Et prater. Decius loquitur de sup[er]citionibus, que ex eius opinione non sufficiunt ad imponendam aliquam peccatum, quia de re differentia inf. q[uo]d. 97.
- ¹⁹ Ceterum dubitari hic potest, an haec presumptions esse de- bant presumptions iuri, atque ita à lege approbar: vel etiam sufficient presumptions homini? Aegidius Bosius in tract. casarum criminal. tit. de parte supposito, num. 33. qui quidem affirmavit, sufficeret quod fini presumptions homini. Ita enim videmus, colum, qui cum si difficultis probationis, conjecturis probari, ut diximus supra illa conjectura non legit, sed homini tantum esse possunt, ut globo in d. lolum, C. de dolo, ita etiam sententia Corn. in conf. 7. 3. num. 22. lib. 2. & Socin. sen. conf. 9. num. 12. lib. 4. dum ad detegendum colum vtutrum multis conjecturis, que non reperiuntur exp̄eſſe approbare à lege. Et expressis Alexan. in conf. 5. 6. in fine lib. 2. ait, i. conjecturas, quibus dolis deteguntur, relinquunt in arbitrio iudicis. [L]oquitur ergo Alexan. de conjecturis homini, quia si effent approbat[ur] à lege, non relinquuntur in arbitrio iudicis: cum ea que iam lege terminata sunt, arbitraria dici non possint, ut scripti lib. 1. de Arbitr. iudicium, & c. 9. 10. 11. 12. Et conjecturis presumptions, iudicium non esse in lege scriptis, dicit Bal. in rule de presumpt. num. 3. Eandem Bosij sententiam comprobatur, quod dictum de conjecturis in crimine falsisque siquidem molte considerant ab homine ultra illas à lege probatas: quemadmo- dum inf. lib. 3. presumpt. 6. explicabimus.
- QVAESTIO LX.
- Præsumptio indeterminata persona, an aliquid operetur.
- S V M M A R I A I A.
1. *Præsumptio persona indeterminata, circa condemnationem vel operatur.*
2. *Persona que datur ei debet, certa sit, operetur.*
3. *Incendium culpa subitantur non presumuntur commissum.*
- ²⁰ Q V A E R O quinque simonondi, an præsumptio indetermi- minata persona aliquid operetur? Et in operari t circa con- demnationem clarum est. Nam certa esse debet perfor- ma, i. que damnari debet. Potest asseri exemplum ex Baldi in l. sc[ri]ptor. ff. de p[ro]p[ri]et. acto. in conf. 4. 4. Quia l. in fine lib. 2. cum scri- ptis, quod esti i incendum præsumptio commissum culpa inhabitan- ti, i. 3. ff. de officiis præfetti vigilum: atiamne quando multa habitant in eadem domo, eorum nullus condemnari potest, vt- mendetur damnum domino domus, ex quo vera incertia est persona illius, qui incendium commisit. Idem cum Baldi affirmat, r[ati]onem de Arsenio in conf. 17. num. 2. Capitula in conf. 70. Iason in conf. 116. num. 3. lib. 1. Affidus in deci 57. num. 4. & 5. & alij, quos consigilii in comment. de Arbitr. iudicium, lib. 2. casu 320. num. 4. & 5. nam si quo in ioco plura de incendiis scripti.
- Q V A E R O quinque simonondi, an præsumptio indetermi- minata persona aliquid operetur? Et in operari t circa con- demnationem clarum est. Nam certa esse debet perfor- ma, i. que damnari debet. Potest asseri exemplum ex Baldi in l. sc[ri]ptor. ff. de p[ro]p[ri]et. acto. in conf. 4. 4. Quia l. in fine lib. 2. cum scri- ptis, quod esti i incendum præsumptio commissum culpa inhabitan- ti, i. 3. ff. de officiis præfetti vigilum: atiamne quando multa habitant in eadem domo, eorum nullus condemnari potest, vt- mendetur damnum domino domus, ex quo vera incertia est persona illius, qui incendium commisit. Idem cum Baldi affirmat, r[ati]onem de Arsenio in conf. 17. num. 2. Capitula in conf. 70. Iason in conf. 116. num. 3. lib. 1. Affidus in deci 57. num. 4. & 5. & alij, quos consigilii in comment. de Arbitr. iudicium, lib. 2. casu 320. num. 4. & 5. nam si quo in ioco plura de incendiis scripti.
- Q V A E R O quinque simonondi, an præsumptio iuri & de iure, non admittit probationem in contrarium.
- S V M M A R I A I A.
- Præsumptio iuri & de iure, non admittit probationem in contrarium.
2. Probare

a Probatio contraria semper admittitur contra presumptionem, nisi lex eam expresse recusat.

QVAERO sexagesimus, an praesumptio iuris & de iure, admittit probationem in contrarium? Et dicendum est, regulariter non admittit. Ita glo. in l. sicut in primis verbis, *presumptioni si quod metus causa in ferrum, se definiat in t. & aternatem. t. & difficit in glo. vltim. que sit, quod semper contra presumptionem admittitur*! contraria probatio, nisi lex expressim ea rejiciat; quia non admittitur, ex quo et praesumptio iuris & de iure. Idem statutum flatum. *Venetum in prologo secunda mun. ro. vers. necessaria praesumptio. & in s. sequente, num. 1. Idem affirmatur interpretes omnes m.c. in, qui fidem de sponalib. Prapof. num. 8. Alexan. in. inter stipulantes, n. 8. mun. 3. de verb. oblig. at qui post Comendum docuit, opus esse, quod lex expressim rejicit, ut *fictis etiam annotatum supra, quae 3. in fine.* dicatur praesumptio iuris, & de iure, & ob id quod nulla contra eam admittitur probatio. *Huc accedit Roman. in l. si duo, num. 7. si de acquir. hered. Salic. in rubr. C. de probat. Gulielmus Maynervius in l. in obscur. num. 8. de regul. iuris. Iafon in l. Tita, num. 39. de verb. obligat. Capel. in tract. de juralatione contractuum, num. 17. Curtius Iun. in cons. no. 10. s. & Alcatus in tract. de praesumptione in secunda parte pruditorum, num. 3. Et manifeste hoc probatur in l. dno 5. si signora, ff. de re ind. & ibi glos. explicat, quod sae presumptione dicere in fr. lib. 2. praesumpt. 39. Ita etiam probat. *autem. C. ad S. C. Velleian. de qua agimus infra lib. 2. praesumpt. 8.1. coprobatorem ext. ultim. C. arbitriu. turale, de qua infra lib. 6. praesumpt. 96. Hic accedit & text. in c. adid. & in c. u. quidam, de sponal. quas explicabimus infra lib. tertio, praesumpt. 8.***

QVAESTIO LXI.

Praesumptionem iuris & de iure, admittere probationem contrariam, confessione eius, cui faverit ipsa praesumptio, diligenter explicatum.

S V M M A R I A .

- 1 Praesumptio iuris & de iure, admittit probationem contrariam, ex confessione judicialiter facta, & quando, num. 3. & 9. Et quasi ratio p. 7.
- 2 Mulier quando non adueretur beneficio S. C. Velleian.
- 3 Confites te pecunia am receperisse. & intra biennium except. non numerata pecunia non obviens, habet contra se praesumptionem iuris & de iure. Contra eam tamen admittit probationem in contrarium, ex creditori confessione etiam extrahendi, num. 16.
- 4 Sententia in indicatum transita, habet pro se praesumptionem iuris & de iure.
- 5 Confessio non est probatio, sed relatuonis ob onere probandi.
- 6 Praesumptio nulla melior nullius, efficiat, quam proprii oris confessio.
- 7 Confessio scilicet a lege recipit, tantum operari, quantum vera.
- 8 Confessio quando non dilatit praesumptionem iuris & de iure.
- 9 Confessio extraordinaria, non dilatit praesumptionem iuris & de iure.
- 10 Errorem non praesumti.
- 11 Positivis omnibus quinque potest deduci probari etiam portis.
- 12 Confessio ab inuito quando nec posset, nec debeat extorqueri.

QVAERO sexagesimoprimo, an contra praesumptionem iuris & de iure, admittitur directa probatio, confessione eius, pro quo est ipsa praesumptio? Hac in re aliquot causis fuit distinguendi, atque constitutindi.

Primum est, cum loquimur de vera confessione & judicialiter facta super his, quae a confitentis porreflare pendent, sicut in casu Lantique. C.ad S. C. Velleian. quia sanctum est, quod si mulier, accepto prelio, alterius in nomine intercessit, praesumptio iuris & de iure insurgit, non fragilitate lexus illam intercessit, sed illius pretij causa, & ea propter non iuvatur eo beneficio S. C. Velleia. ita itaque eo in casu stipulator, culis commodi gratia mulier intercessit, judicialiter fateatur mulierem non sive premij, sed sua ipsa sponte intercessisse, recipitur hac probatio, & mulier eo beneficio S. C. iuvatur, cum ab illius stipulatori voluntate & potestate pendeat, ab eo intercessione, premium deridet, vel non. Potest etiam adferri exemplum: in casu l. vlt. C. arbitri. tutela. Eft

praesumptio iuris & de iure a iustis tutorum, quod ab eo descritta bona in inventario, veri erint in bonis definiti. Contra hanc praesumptionem admittit contraria probatio ex confessione pupilli effecti maioris, qui coram iudice fatetur, descripta illa bona errore descripta futile. Et hanc esse praesumptionem iuris & de iure, declaravit statutum Venetum in prologo, inc. de praesumptionib. num. 2. & dicens in fr. lib. 3. praesumpt. 49. Ita etiam adseriri potest exemplum in casu in contradicibus, in primis, C. de non numero, pecun. Praesumptio iuris est & de iure, aduerterius eum, qui confitetur est le recipere pecuniam, & intra biennium, non obiectit exceptionem non numerata pecunie. Et tamen contra praesumptionem illam admittitur probatio contraria ex confessione creditoris. *Si declarat glof. in d.l. in contradicibus, in primis, in verte, nullo modo & Felin. in s. canto zu 66. de fidei infra.*

Potest quoque adferri exemplum in sententia: *qui lapla est 4 in iudicatum.* Nam eti pro ea est praesumptio iuris & de iure, l. res iudic. ad s. a. de regu. & t. & dicimus in fr. lib. 2. praesumpt. 5. & attamen aduersus eam admittitur probatio ex confessione eius, qui sententiatis pro le obtinuit, vt scribunt Guido Papa in tract. de praesumpt. num. 8. & Felin. in quoniam contra, volum. 12. verbi salvo quanto, de p. obat. & ibidem Decimus, num. 39. idem Decimus in c. brevis, num. 6. verbi secundum principali, de indicio. Iafon in ep. Laudorendi, num. 46. de iure eur. et. & ibidem Curtius junior num. 17. & idem Curtius minor in conf. 104. num. 4. Quae de r. v. et. dicimus in fr. praesumpt. 114. Et in viii numeri, quod aduersus praesumptionem hanc iuris & de iure, admittitur probatio in contrarium ex confessione eius, pro quo fiat ipsa praesumptio, modo sit de facto quod in sua potestate sit, traduct glof. in l. vlt. ff. quod met. causa. & in Amb. sed iam necesse, C. de donat ante mort. & in s. aliud, in Amb. de equal. doto. Abbas in c. ii. quidem, num. 5. de sponal. Roman. in conf. 350. num. 19. Alexan. in l. dno 9. ff. signora, num. 3. de r. educ. Cremensis, 156. idem sensit Euerardus in centuria legi in loco a versimilis, num. 2. verbi secunda litterata. Diducit in epistola de sponal. parte 1. cap. 4. §. 1. num. 1. Felinus in rubr. de praesumpt. num. 11. & inc. quanto, num. 3. verbi secunda litterata. *qui lapla est 4 in iudicatum in dicta secunda parte pruditorum, 6* edidit tu. Corn. in gener aliter, §. ciam autem, num. 8. C. de r. s. t. & subficit. Socin. in l. ciam. num. 72. de cond. & demonstr. Rumi. in cens. 1. & 3. num. 12. lib. 4. Alcatus in tract. de praesumpt. in pruditorib. parte 2. num. 4. Crat. in tract. de am. temp. in quarta particulari quarta pars principia, num. 13.

[Ea est] *(inquit Alcatus praeceps in loco) huius sententia ratio, quod confitio non est probatio, sed credulio ab onere probando, ex quo qui in prime p. de iure. n. 7. Ego vero ex illo ratione illam esse quam & sibiem Alcatus ibidem num. 8. senit, quod esti praesumptio iuris & de iure, a lege habeatur pro ipa veritate; etiam tamen vere & proprie non est ipsa veritas cum ipa veritur circa id quod est dubium; vt scribit Bartol. in l. non ignor. num. 4. C. de q. q. q. q. accusat, non possit, alia praesumptio iuris & de iure, vbi faidum est dubium. Idem sensit Alcatus in dicta secunda parte pruditorum, num. 9. verbi & est ratio. Confessio autem illius, pro quo esti praesumptio, veritatem ipsam detegit & ideo dicimus quod nulla est melior, nullaque efficacior & ideo dicitur quod nulla est melior, nullaque efficacior & probatio, quam proprii oris confessio. vlt. C. de non numer. pecun. & copiosi scripti in tract. de recuperanda posse. remed. 1. num. 217. Et hoc in casu declaratur statutum Vene-*

7 rum in rubr. extra de probat. num. 11.

Secundus est caus, cum agitur de confessione ficta in iudicio facta de his tamen, quae a potestate collaudantur. Hoc etiam in casu admittitur probatio aduersus praesumptionem hanc iuris & de iure. Ita in p. fr. Bartol. in l. s. q. ad altery, C. ad leg. l. d. de adult. tret. in c. de probat. num. 22. de probat. Alexan. in l. dno 18. ff. signora, num. 3. in fr. lib. de re ind. & ibidem Iaf. num. 5. Felin. in c. quarto, num. 3. verbi & habet locum de praesumptio. & Alcatus in tract. de praesumpt. in pruditorib. parte 2. num. 4. Quid quidem moti sunt auertere Bartol. in al. c. p. num. 4. ff. de parv. [Exstant duae flatus: inquit Bartol.] vnum quidom contumax habetur pro confesso: alterum, quod testes examinati contra magnates, argui non posint de falso. Contingit, quod aduersus testes examinati contra hunc compescit, obiectum fuit falsi crimini, & testes illi fuerunt cotumaces, an banniri & de falso cōdemnari i. possint. Inquit Bartol. quod eti sit praesumptio iuris & de iure, quod testes illi falso non dixerint;

dixerint ex quo statutum prohibet aliquid obijci: Attamen presumptio hac diluitur per contraria hanc confessionem dictam à coniunctione pectorum testium exortantem. Et illam Bartoli traditione probavit Ruyus in conf. num. 6. lbd. 5. Et accedit ratio, quod tantum operatur ficta à confessione, quantum vera sit Bald. in *l. 1. prem. C. de inter. matr. & multo tempore at Marfil. in Pratica criminalis. p. 294. quoniam. num. 33. Ita etiam hoc est ualuator predictorum statutum Venetum.*

Tertius est casus, cum loquimur de vera confessione, vel de ficta iudiciali super his, que non pendunt à voluntate & potestate confitientis, hox fācētā confitētā non diluit presumptiōnem iuris & de iure. *Ita Buttin & Abas in t. 3. quis fidem, de fons. l. 5. dno. 4. s. p. num. 5. verbi, sed adverte, & ibid. Prosp. 7. Roman. l. 5. dno. num. 10. ff. acquis. h. r. Elin. c. 3. quanto. num. 3. verbi sed base fallitatem de presumpt. Euerardus in cetera legalis, in loco à versimili, num. 22. verbi, hoc tamen intellige. Alciatus in *tral. de presumpt. & probat. parte 2. num. 3. verbi*, intelligetur etiam. Potest adteri exemplum illud ex Abbate in d. 5. s. quis fidem, num. 5. Est presumptio iuris, & de iure, quid si quod contractū psonam, & cognovit carnaliter psonam, contrarix matrimonium, d. 5. it. quod fidem. Adversus hanc presumptiōnem non admittitur probatio per confessiōnem virtutique contrahentium, qui dicent se non contractasse matrimonium. I. e. it rato, quia ab eorum voluntate & potestate, non pender coartare & distractus matrimonio, & super ea, de eo qui cogno. conf. v. s. c. s. Quia tamen de re, vobis dicimus ex libro de presumpt. i. vbi agmina de presumptiōnibus matrimonii. Hoc etiam in cali intelligi & declarari potest quod scripti Joan. Baptista & sancto Blasio in *tral. de presumpt. & probat. c. 1. c. 27. num. 27.* cōdix aduersus illam presumptiōnem iuris & de iure, ex l. 1. v. nica, in princ. C. de iuris. ad. non admitti probacionem ex confessiōne mulieris, que dicit, in numeratione docis nullam suffice adhibitum stipulationem eis restitutio. Hoc forte videtur factum, quia à fāla mulieris voluntate non pendet dōtem remittere, & perdere. Cogita.*

Quartus est casus, cum agitur de confessione extrajudiciali, quia postmodum in iudicium deducitur, vt testibus probetur. Exempli gratia: est confitētā aduersus meus, extra iudicium sententiam pro se latam, & in iudicatum lapsum cīle fallam. Confessionem hanc in iudicium deduco, & testibus can probare volo ad proferendam presumptiōnem illam ortam ex re iudicata. Hoc in casu in hac probatio admittitur, dubitant Doctores. Et non esse I. admittendum probacionem hanc manefite censuit Alciatus in *tral. de presumpt. in pluribus. parte secunda. num. 5.* quo loci eiusdem opinionei commenor. Buttin in d. 5. quis fidem, num. 15. de fons. com. sit, aduersus presumptiōnem iuris & de iure, non admitti probacionem extrinsecam. Extrinsecam probacionem dixit Buttius pro ea, quod testibus fit, idem (at Alciatus) apertus docuit Cardin. Alexan. in d. 5. it. quis fidem. column. 3. verbi, aut quaterni.

Vērum obscura admodum sunt Buttiij & Cardinalis verba, & fortè melius intelligi possunt de probatore extrinsecā, quia auctiōne prouenit quām à confessione. Eo argumento primo modus est Alciatus, quia ratio, quā contra presumptiōnem iuris & de iure, admittitur contraria probatio per confessiōnem, et, quia (*tral. 5. s. p. 5.*) confessio habet maiorem certitudinem. Atqui haec ratiō cesar, quando confessio probanda est testibus ex quā illa est minus certa ceteris probacionibus, quibus laet fātentiā. Pout enim esse confessio haec erronea vel per iocū facit. Ergo, &c. Hac argumentatio parum virget: quandoquidem quod per errorem fuerit facta, ab ipso confessio probandum, aliquo illi flāndū erit, cum error ex non presumpt. I. e. C. de iuris & fallitatis v. biliate Doloris. & dicimus infra l. 5. b. pref. 7. 6.

Quod vero per iocū, ex testium testimoniō scilicet erit cognoscere: & hoc circumiectiōni iudicis reliquā debet, vt diligenter habeat de re testes interrogat.

Secundo suffragatur (inquit Alciatus) doctrina Anchār. in conf. 310. in questione prelata, qui respondit, quid esti statutum prohibens admitti probaciones, non intelligatur de confessione: attamen hoc non procedit, quando confessio probatur ex testibus, quia tunc militat ratio statutū; cui hinc via fallere fraudem facere. Et Anchār statutū faciat ei De Decim. I. tertius conditio, q. quoniam, num. 7. verbi, sed contra ff. 5. cert. p. 5. lbd. num. 39. in f. 5. C. de edit. dno. 1. dñia 1. dñia toller. adem in iudic. ex vi de prob. 22. verbi, secundus declarator, lbd. 10. c. 2. m. 5. v. 6. Ita. Ceterum cuiusdam facili potest hoc argumentum, quandoquidem Anchār. respondit in casu, quando statutum

Memb. Presumpt.

expressē prohibetur probacionem confessiōnis per testes, ex parte debitoris, qui et illa probare solutionē debet, afferendo ita consilium suffici debitorē. Nam (inquit Anchār. in f. 5. dñia) si debitor exprēs prohibetur probare liberacionem ex confessiōne creditoris probata testibus, multo magis prohibitus. conferetur creditor, probare obligationem erga se factam ex confessiōne debitoris testibus probata. Ita enim in casu Anchārū statutū ita est et cātum, quod solutor debiti probari non possit, nisi per confessiōnem creditoris utrum dubitari contingit, an illa confessio possit testibus probari. His fātū casū nostro concinetur. Sed non loquitor Anchār. illo in casu tamen dixit. I. erit monetor Alciātus ex doctrina Baldi in l. statutū quāta habentur, p. 37. v. 5. ego breviere. C. famili. encyclop. qui scribit, quod si, contra quem flat presumptio iuris & de iure, non potest facere positiones. Ergo nec ad probandum admittitur, per hos testes, quia qui quid in positionibus non potest deduci, probari etiam potest. *L. de iuris & f. iustit. 5. & in Angel. ff. de m. 1. 2. 4. quod obseruit. & in Curi. num. 55. pol. Baldum l. 50. C. de iuris ut propter calam. dñ. Verum respondet, non esse verum, quod positiones hoc in casu non admittuntur regulariter; quia ab initio confessio non potest, nec debet exquireri: quia quid in re ducitur in g. dñ. disserit est in causa nostra, in quo est disputatio de confessiōne voluntarie facta. Quartū siūam illam opinionem probare nixus est Alciatus ex ratione, quod nec non est simplex confessio; sed probatio ex testibus, & confessio, iuxta ea, quae scribunt Baldi. l. 5. C. quibus ex causis sum proposita liber. acip. & Decius in *Letri. conditio. 5. quoniam. num. 3. & idem lsd. num. 9. ff. 5. cert. per.* Verū dicimus, Baldum nū scribere quod ad rem faciat, Iason autem & Decius, quos forē cōtare valuit fātō loquuntur, quando debitum principale probatum fuit per instrumenta, ut requirat statutū quantitas vero probatar testibus: id quod casū nostro non copiunt. Et fūtus appellant Iason, & ex exercit. illam probacionem mixtam, nem̄p̄ faētan partim ex instrumentis, partim ex testibus, & lat. f. 5. dñ. 5. fed in casu nostro tunc ex confessiōne: esti confessio testibus probetur.*

Contraria itaque opinionem, & rectius probavit Baldus in *l. statutū contra. b. in pr. p. 5. & in p. 7. & de re. iuris. p. 5. num. 27.* contra illam presumptiōnem iuris & de iure, quae nascitur ex infra trumento mutui, quando infra biennium nō fuit oppoſita exceptio non numerata pecunia admitti & probatōnem per confessiōnem ex iudiciale dictam iuris p̄s. creditoris, idem apertus docuit Salicetus in d. 1. ex contractu. in p. 5. c. 5. verbi, sed base fātētū est. Idem placuit Angelo in l. 5. C. de m. p. 5. pecun. cum dixit, opus est, quod haec confessio fātā sit coram ipso debitor, non autem coabsente, fātētū sufficere confessiōnem extrajudiciale. Eiusdem opinionis fuerunt, & Angel. Arcto. 5. idem iuris. num. 59. test. & vberius Emanuel Colla in *revel. I. 5. ex caute. p. 5. num. 66. de fidei infir. indissimilitud. locū, ac quā ita non distinguere confessiōnem iudiciale ab extra- iudiciale, ut nec distinguere glori. & in l. statutū contra. b. in p. 5. Hoc itaque confessio, modo recte testibus fuit et probata, sufficit ita etiam videmus, quod esti statutū rejicit ceteras omnes probations: non tamen dicitur rejicere hanc prouenientem ex confessiōne, etiam extrajudiciali, ut fātētū multi, quos commemorauit in stral. de Recuper. p. 5. remed. 1.*

Declaratur hic casus ex sententia Joan. Baptista de sancto Blasio, post Joan. de Prato, quem commemorat in stral. de date, in cetera 5. num. 27. non procedere favore dōtis, vt nō admittatur haec probatio per confessiōnem contra presumptiōnem hanc iuris, & de iure. Verū extimmo hōs minus recte teneat, cum tex. l. vnicā, in princ. C. de re. v. s. c. actio. quem illi citant, non de presumptiōne, sed de fictōne loquuntur, ut dicimus nō a lieto terrib. in stral. de Recuper. p. 5. remed. 1.

QV AESTIO LXII.

Confessio, que admittitur aduersus presumptiōnem iuris, & de iure, quando testibus probari possit.

S V M M A S I A.

1. Presumptiōnem iuris, & de iure, profabent, non possisi cogi, contraria fātētū.
2. Iurare quo casū quis tenetur.

- 3 Probatore qui non potest ob legem termini, non potest etiam facere presumptions.
- 4 Prohibita fieri directe, prohibetur etiam per indirectum.
- 5 Interrogare permisum est iudicii, solum ex officio suo.
- 6 Interrogare index etiam ex officio suo, non potest, post conclusum in causa.

QVAERO sexagesimo secundo, an, ex quo dicitur, aduersus presumpcionem iuris, & de iure, admitti probationem contraria per confessionem partis, an inquam, confessio hac posuit extorqueri medianibus positionibus, que in iudicio fieri solent. Exempli causa: Presumptio iuris & de iure, est contra torem, quod bona omnia dicta in inventario fuerint in bonis defuncti: modò tutor facit positiones aduersus pupillum, & petit suo iuramento reficeri, quod in omni illa, & illa bona deficita, error fuerint descripta, & nunquam existerint in bonis defuncti, an cogit poterit pupillus respondere sicut cum iuramento his positionibus. Hanc iuris qualiteren diffinit Baldus in repet. 1. col. 19. xxi. hinc isti, quod si lex. ff. de iure, cum docuit, quod vbi pro alio quod sit presumpcio iuris, & de iure, cogit non potest confiteri contrarium, & apertius hoc scriptit Cremen. in frag. 156. contra. etc., qui in specie positionum ita confitit. Et his accedunt imol. in. si canto. mss. & ibid. Felin. num. 60. de factis iuris. Tom. Homas Feratus in canto. 16. num. 5. & mouentur ex notabilis tex. l. in contractibus, & illo. C. de non num. pecun. quo probatur quod is, qui ob lapsu temporis, non potest obliuiscere exceptionem non numerat pecunia, quod ita, qui habet contra se presumpcionem iuris, & de iure, non potest deferre, quo iuret non fulle numeratur.

Hoc idem annotauit Castren. Comprobatur horum sententia ex c. 1. extr. e. probat. quo sicutius est, quod poena quaque quis plene probavit intentionem suam, vel eius aduersarius nil probabilitera ita in casu i. victoria, iurare non cogitur. Et co textu tradunt uno vero interpres, quod is, qui non potest i probare ob lapsum termini, non etiam potest facere positiones, ita specialiter de positionibus, & qualiter, veri sed fidei sunt, & in iuris dilataribus. s. i. But. in. s. i. canto. num. 15. de probat. Angel. in. l. sed esti restituatur. s. i. ff. de indic. C. in. r. s. C. de probat. in fin. ita etiam dicimus, quod, vbi ex iam facta probacionibus est fundata intentio, aduersarius non potest positiones deducere, ita Cato. Sen. in tract. de positionibus, & enologio. 17. Parpor. in. l. manufest. num. 21. & 22. ff. de iure, sibi in. & de iure oblati dicunt, idem scriptit Emanuel C. in. repet. l. si ex causione, ultimus fallentia, veri sed cito placeat, num. 1. C. de non num. pecun. & hec iuris sententia ea ratione sicutur, quod ea, que si directe fieri probiliterunt, regulariter etiam probabilitur per indirectum. l. f. d. est. s. item fives. ff. de pat. hardis. l. jure corporis. s. i. de tutor. cato. datu ab his, & vlt. C. de iure re iudice. Cum ergo hoc in causa permisum non sit directe probari, dicendum est, nec debere oblati per indirectum. Hanc sententiam declarat Angel. in. l. f. d. est. i. s. i. n. 4. ff. de ind. Felin. num. 60. extra de probat. col. vlt. veri sed i. l. d. dicitur. & Neuizan. in. confi. 3. num. 25. ut non procedat, quando index ex officio ob acquitem vellet responderi his positionibus. Est enim (auctor isti) permissum iudic. ita fudente aquitate, quoniam tempore interrogare, i. iudicium, ff. de interrog. adiutor. & scriptib. 2. de arbit. iudic. cap. 57. Verum cubito, ne falsa sit horum assertio: quandoquidem iam hic conflat propostis positionibus ab aduersario, atque ita infante, iudicem perire responderi: Et tamen solam permissionem est iudic. interrogare ex suo officio: ut declarat Alex. in. l. 8. hoc autem iudicem, non. s. ff. de danno i. c. Ita. Praterter & secundum ex eo verano videtur haec traditio, quia magis receperit Doctorum opinio, quod i. index ex officio etiam non possit post conclusiōem in causa interrogare. Ita receptio opinionem esse refutat Kipa in cap. i. in quarto votab. de iudic. Marfilis in singulis 15. & Diderius. & Bellonus in consiglio. 59. num. 6. & scripti in d. a. u. s. i. s. num. 18. Ego a fortiori dicendum est, hoc in causa, in quo lex perfunam presumpcionem iuris, & de iure, excludit contraria probationem. Tantum tamen esse posset aquitas, quod iudic. hoc facere licet; sicuti de interrogatoris, & testibus qui post publicationem examinandi scriptit Socini. tract. fallent. reg. 403. fallent. 57. & copiose respondit Barbar. in. o. f. o. c. num. 5. lib. 2. Illud quoque hoc non praterter, quod si propriis positionibus sua ipsa sponte responderet. Iste qui presumpcionem iuris, & de iure habet, sua illa confessio ei praediūcum dñferret. Ita intelligo Marfil. in. rubr. C. de probat. num. 28. in fin. & singul. uo. p. f. Bald. in. c. v. r. a. tertiam. de testib. & alios ibi congetus.

Q V A E S T I O L X I I I .

Presumptio iuris, & de iure, an admittat contraria probationem testimonio quinque testimoniis.

S V M M A R I A .

Testimonium quinque, testimoniū admittitur contra presumpcionem iuris, & de iure. Contraria opinione uero s. f. probare Baldus, in. 2. Motus agitur cum legi, quoniam bonum d. spositum. 4. Contraria quando non fit audiendus.

QVAENO sexagesimo tertio, an aduersus presumpcionem iuris, & de iure, admittatur probatio in contrarium, testimonio quinque testimoniū? Et admitit t. dicendum est. Exemplum est quod presumptio iuris, & de iure est, quod is, qui confessus est in scriptis, se famam aliquā recipiebat ex causa muni, vel alia, ita recuperat: & contrarium probari non potest per aliam scripturam. Ita & probatum est in legere ait, C. de non num. pecun. Aratane loco scriptura quinque testes sufficiunt, l. i. s. f. r. m. C. de trib. Et idem quinque testibus probatur contra presumpcionem illam, d. l. g. e. a. t. v. t. ibi declarat Bartol. num. 9. veris. s. f. v. et. Des. m. c. num. 14. veris. f. i. l. m. i. t. o. r. de probat. quo p. f. d. a. t. e. v. b. m. f. n. & Felin. num. 20. & ibidem Beronus num. 70. veris. communione, idem docuit, scilicet ex d. l. testimoniū, quod si flanum reicit probations, nisi fiant per instrumenta, loco instrumenti quinq; testes sufficiunt. Idem affirmantur So. in Sem. in certi. c. d. l. d. s. & quod num. 24. ff. si certum per Marfilis in rubr. C. de probat. num. 5. & copiose affinitas in consonantias ad statuta Florentia, s. 19. cap. 2. in secunda limitate.

Venit contraria opinione in specie huic questionis visus est t. probare Baldus in d. l. testimoniū, num. 2. dum scripsit in hac verba: Dubitabam hic de quibusdam scripturis, que non fuisse celari ex necessitate conventionis partium: sed ex necessitate iuris, vtrum contra tales scripturas, possit probari per testes. Exemplum in inventariis, & sententia definitiva. Item in fratre Veleiae, l. antiqua. Item infra de iure empti. l. 1. super hoc confutus D. Richardus de Saliceto dicit, non posse probari solutionem nisi per scripturam. Et hoc confutuit in inventariis tutoris, quod de rebus depictis in inventario non possit probare, se refutatis ad adulto, nisi per instrumentum publicum, & hoc per l. v. t. m. C. arbit. t. uel. J. H. Baldus: Qui quidem adferat quatuor exempla, in quibus regulariter scriptura requiriatur, ex illis tria enumerat de presumpcionem iuris, & de iure, scilicet in causu inventarij tutoris: in inventariis iudicatae lapidae & in causu antiqua. C. ad Veleiae, in quibus quidem casibus, regulariter non admittitur probatio per testes. Adferat & quatuor exemplum Baldus, quod non est in causa presumpcionis iuris, & de iure, nempe in l. 1. C. de iure emph. in quo ad probationem contractus emphatici teutici, ex legi dispositione scriptura requiriuntur. His exemplis propositis, in causa inventarii aperte Baldus confitit, probari id non posse testibus, iuxta dictum de l. testimoniū. Et ita ait respondit Richardson de Saliceto. In alijs duobus exemplis nempe rei iudicatae, & Velleiani, idem sensit ipse Baldus, hoc est, testibus probari non posse. Quatuor in exemplo, id est, contractus emphatici teutici dixit Baldus, testes sufficiunt. Et idem scripturam Boëtius in tract. de iure emphe. q. 7. nn. 23. Et differentia ratione attulit Baldus, quia in causa l. 1. C. de iure emph. non agitur de probando aduersus propriam confessionem, vt fit sibi ipsi contrarium. In causa vero d. l. v. t. C. arbit. t. uel. ac similiibus, efficit sibi contrarium, id est probatio non admittitur per testes. Eandem opinionem probauit ipsemen Baldus in d. l. v. t. num. 2. C. arbit. t. uel. dum distinguunt, illo in causa, quod agitur de probando directo, bona in inventario tutoris scripta non suffit in bonis definitiis; & hoc probari non potest: testibus fit contra confessionem ipsius tutoris, atque in causa presumpcionem iuris, & de iure. Efficit enim sibi ipsi contrarium tutor. Aut agitur de probanda solutione, & restituitione illorum bonorum. Et hoc in causa sensit Baldus, testibus probari posse, & si Baldus referat Richardson de Saliceto affirmat, etiam hoc in causa testibus non admittit: id quod fortius est. Et Richardi traditione probauit Bartholomaeus Salicetus in d. l. testimoniū, col. 3. veris. enim d. l. v. t. 2. C. arbit. t. uel. dum distinguunt, illam vero Baldi doctrinā in d. l. v. t. 2. C. arbit. t. uel. probauit Atilcius in decisi. 13. num. 26. quā

L I B E R P R I M V S.

qui clare dixit, directo testibus probari non posse contra disputationem dictæ legis ultime. Ego vero non recedem ab illa opinione Bartoli, & sequacum; quod scilicet quinque testibus probari possit aduersus presumptiōnēm hanc iuris, & de iure. Nam si in cauſa dictæ legis taliū, vbi scriptura ex partium conventione est necessaria, ſufficiunt quinq; telles loco ſcriptura, & fortiori, dicendum eft, quando diſputatione legis scriptura requiriatur: cum agi ſoleat minus cum legis † diſputatione, quam cum diſpositione hominis, ſicut diſcimus fuit q. 47. in fine.

Et quod ait Baldus, quid est probans et fidi contrarius, nil vir ger, cum idem sit, quando ſcriptura probat contra illam conſiſionem. Ita præterea quod dicitur, fidi contrarius non eſt aliud, id. C. de fortis intelligitur, quando contrarietas eft in ſui origineſecus verò ſit in exercitio, ut Marian. Socim. Sen. in vir. m. 37. de libelli oblat. & diſcimus in fa. lib. 2. p. 30. p. 19. declaracione 13. Porro in cauſa noſtro, hec contrarietas naſcitur tantummodo ex exercitio, non autem in origine.

Q V A E S T I O L X I V .

Præſumptione iuriſ & de iure, an admittat probatiōne contrariam, testimonio diuiniū teſtū ſumme fidei.

S V M M A R I A .

- 1 Probationem per duos vel tres testes, legales & probos, admitti cetera preſumptionem iuriſ & de iure.
- 2 Houſa per ſe facit admissit probationem contra preſumptionem iuriſ, & de iure.

Q V A E R O ſexagesimoquarto, an contra preſumptionem iuriſ, & de iure, admittatur probatio per duos, vel treſ telles multrum legales, & probos? Et iſe admittendam opinor. Si quidem cum ex iure communis diſputatione, hinc diſputatione ſtatut, cuiusvis omni prolatione, excepta illa, que ex ſcriptura, & instrumento defendit: at tamtelles multrum legales admittuntur. Ita ſcribitur Butrius in cap. 2. in fine, de probat. & ibi abbas mon. 11. Felmus num. 21. & Decim. num. 14. verbiq; quidam ſtatutum. Socim. Senim. in Leerti condicione, 6. quoniam am. 23. & ibidem Romani, num. 4. ff. fi certum patet, qđ de circuſionib; ibidem mon. 1. Alex. in Auben. invenimus, num. 13. & ibid. 14. num. 7. verbiq; limita noſtare, C. in die, idem ibidem repet. 1. aduenientia, num. 28. verbiq; limita multum ſolitari, ff. de invenient. Marſilius 1. 6. ſic quidam viderit, num. 11. verbiq; & facit, quo volent, ff. de quaſio. & in rubr. de probat. nam. 30. ibidem in cauſa ſane 2. Feltemus in praetexto de censib; in verbo. Et quia quidam executio, num. 63. Tyras. qui in traſl. de pene legum. & c. ex cap. 51. num. 17. Quam laetiſtentiam probare videtur l. li. qui ex arterijs. ſ. cogentur. ff. de edid. dñi. ff. de liber. cunfa. & l. viii. ff. de actio. & obligat. Et in his accedit text. notaib; in 6. & licet, in Authent. de refutib; Et in specie, quid oſ honestate perſone admittatur probatio contra hanc preſumptionem iuriſ & de iure, tradunt Butrius in c. via. diua. in ſuſ. de regular. Decim. in p. p. 10. num. 7. de apertis. & in conf. 57. colum. 2. & Crœut. de antiqu. re per ſep̄im pat. 4. p. 20. prim. num. 16. qui tamē intelligent, quando concurrit alia conſuetudo. Ceterum Baldus in c. iurant. num. 3. de p. 20. docuit, in probatiōne bus oř iuriſ legiſtatem non recedi a reguli iuriſ: nego enim eo Ioh. Baldus, poſt didicito ſtilificata eius recipiendum teſtimoniū eius, qui vir lumina integratissima creditur. Quam tamen traditionis ita interpretari Decim. in c. 2. de probat. vt recipiendum non fit tellis iſte, parte requirent; ipſum tamen iudicem facere id poſte. Et hoc etiam cauſa declarator flatum Venetum in prelogiō in de preſumptionib; num. 2. dum aduersus preſumptionem iuriſ, & de iure, non admittit probationem.

Q V A E S T I O L X V .

Præſumptionem iuriſ, & de iure, admittere probatiōne contrariam, per indirecūm, ex-plicatur, & multis exemplis declaratur.

S V M M A R I A .

- 1 Probatio etiam per indirecūm, admittitur contra preſumptionem iuriſ, & de iure.
- 2 Menoch. Preſumpt.

Q V A E S T I O L X V .

63

- 3 Inſtitutione publico quid poſſat opp̄i. Et quod testes ſufficiunt, nn. rr.
- 4 Metu qui in matrimonio contrahendo interuenit, quando poſt nuptias preſumatur.
- 5 Poſſidens tempore tali, cuim natu memoria non extitit, preſumatur poſſidere titula legitimi.
- 6 Testes ad aternam rei memoriam examinans, & in vita annus vilis non proponens aitūmen, fraudulenter egere preſumatur.
- 7 Tutor deſcribens aliquo in inventario de bonis fuit, illa populi preſumatur.
- 8 Inſtitutione publicum, dicunt probatio clara & probata.
- 9 Multa per indirecūm conceduntur, que per direcūm deceptantur.
- 10 Dolofatuſo di recto nequit renuntiari, per indirecūm auſtare.

Q V A E R O ſexagesimoquinto, an aduersus preſumptionem iuriſ, & de iure, indiſcretè admittatur probatio per indirecūm. Et pafim t' admittit dicendum eft. Ita affirmant gloſi in Clém. in vero ſeſſe de probat. Alex. in m. 1. dno 11. 5. ſig. nov. 2. n. 1. qđ de re ind. Batrinus in v. ultim. num. 21. de fine c. 5. ab inſtit. & in. roſina, in fine de regular. Inſola & Cardin. Alex. in c. 1. d. de foſſal. Abb. in c. 4. ii. qui fidem, num. 5. in fine, de foſſal. & Prag. num. 5. Roman. in l. ſuſ. nom. 12. ff. de acquir. hered. Feſtinat. quanto, nn. 4. de preſumpt. Iſon in Lican et ea, num. 3. C. de traſſact. Soſin. in Lican aui. num. 2. in fine de cond. & demonſtr. Socim. Sen. in conf. celum. 2. verbiq; queratio eſſet, & in conf. 2. 2. colum. 2. verbiq; queratio ad hoc, lib. 2. Exaridus in centuria legali, in loco à verbiq; num. 20. Didac in epomeo de foſſal. parte 1. cap. 4. 6. 7. num. 7. S. Iacobus Catolico, in fine, part. 7. num. 3. Giulielmo Maynertus in l. in obſerv. num. 9. de regal. iur. Boſon in traſl. de caro in criminalium in t. de veſcigione conſolidatione, num. 7. Aleſius in traſl. de preſumpt. in proladij. parte ſeconda, num. 11. & Crœut. in traſl. de antiqu. in quaſta parcienda, qua terpa. priu- pala, 14. Et ab hiſ ſententijs ratio, quia cum lex requirat certas qualitates, ad conſiſtendum hanc preſumptionem, femper ad ministrum probatiōne, quod non finis in tali cauſa vel nō concurrat aliqua ex requisitiis qualitatibus: ſicut ſcribit Bartolus in l. 1. & p. 1. num. 2. qđ vid. vi. aut clam. cum dixit quod etiſi contraria publicum inſtitumentum nil opponi poſſit; attamen illi negari poterit illa qualitas, quod fit publicum, & quod vere factum: fed potius ſit & ſententijs. Et idem Bartolus in l. dno. ff. de teſtament. n. 11. docuit, quod non amittunt militis etiſi quidem primitiū patiſſit fed confide prius debet, ſuſile conditum à militi: & plura, hiſ ſimilia conſegni in conf. 3. Et hoc etiam in cauſa procedit: qđ declaratur flatum prediſciplinū Venetum, in prelogiō in de preſumpt. num. 2. Exemplis hęc res explicari poterit clarissima: quorū primū extat preſumptio iuriſ, & de iure, mulierem, contra- cto matrimonio per metum, ſi diu 1 cum viro moratur tralat, in virum conſenſile, & metum parageſſe, & ad id, de foſſal. Attamen aduersus hanc preſumptionem iuriſ, & de iure, admittitur indiſcretè probatio, nempe etiam illam cohabitationem ſuſile violentiā: qui quidem violenta cohabitatione probata, tollit illa preſumptione purgationis metus. Ita ſcribitur Inſola & Cardin. Alex. in d. a. d. 11. & Ab arme. ii. qui fidem, num. 5. in fine, de foſſal. Deſtinat. in conf. 5. 6. colum. 3. verbiq; cum ergo Aleſius in traſl. de preſumpt. parte 2. num. 11. verbiq; & per boſ. Secundum adſertor exemplum: Preſumptio iuriſ, & de iure etiſi, quod legitimo titulo is poſſidetur, i. qui tamē tempore, cuius initii memoria non eft a pad homine, poſſicit, & cum nobis de preſumpt. Quia quidem de preſumptio diſcimus in fa. lib. 2. p. 29. p. 39. Hec tamē preſumptio per indirecūm concurrit: ut pafit probando hum. poſſiſſorem tamdi poſſidet: in modo extare memoriam initii fieri viſioſe poſſeſſionis, ita Felmus in d. a. com. ubo. num. 18. de preſumpt. & Aleſius in lo- ca ſupra citato, num. 12. Per indirecūm etiam poſtei probari, pro- bando poſſiſſorem illum ſerper ſuſile in mala ſide, & ſcribit Crœut. in traſl. de antiqu. tempore quarta partis, quarta partis principia, num. 14. Tertium exemplum etiſi: Si quis examinans ſeſſes ad amittere i rei memoriam, & intra annus vilis non proponit, riſit actionem, fraude id egit preſumtur, ita gloſi. in c. quoniam pre- querunt. p. 1. v. 1. t. 1. Et hoc non eſt aſt. vbi Baldwin & Felmus. & Vberni di- cemus ſuſile libro 2. preſumpt. 56. Verum tamen aduersus hanc pre- ſumptionem admittitur probatio contraria, per indirecūm, ut poſta elapſum non eſt annum ab ea die qua poruit experiri. Itaſ. Baldwin. & Ceteris in d. c. q̄ ſuſile conſequuntur. Aleſius in traſl. de preſumpt. in prelogiō parte 2. num. 2. Quartum etiſi exemplum: Preſumptio iuriſ, & de iure etiſi, quod si tutor deſcribit aliquia ex ſuſis bonis in inten-

4

5

6

F 2 tario

tario bonorum pupilli, illa bona praesumuntur pupilli. *I. lib. C. art. 8. art. 6.* *Quoniam quidem praesumptionem explicavit in libro 4. praesump-*
*tio. Aduersus autem hanc praesumptionem, admittitur contraria probatio per indirectum, nempe probando bona fuisse restituta. Ita Bald. in d. *Lvt. num. 2. C. arbitr. 1. et 2. quem vno verbo fecerunt eis Alsatiam**

laco super cit. ato. no. 12 in fin. & apertius Afflictus de cts. 18. 26. qui num. 27. sentit, eam indirectam probationem, praesumptionibus fieri posse. Quintum exemplum est, si confat Caium odio capitali fuisse proscutum Sempronium. Deinde confat Sempronius
7 oculum fuisse in aliqua domo; t' est qua visus est egredi Caissis di-
stricto cruento gladio, viuente presumptio, quae iuris & de
iure dici potest, insurgit. Caium homicidiam fuisse: Ita post Bartol.
Bald. Bart. & Gram. supra op. p. 2. Nihilominus contra hanc praesumptionem admittitur probatio per indirectum, nempe probando ipsum Sempronium fuisse mente captus; & capitus libi manus intulisse; vel probando Caium reconcilium fuisse Sempronio, & cum alio ponit occidere, si ei placuerit. Quod de ex scriptis in di-
ta q. 2. & d. 2. explicationis infra. 4. s. praesump. 58. Sextum est ex-
emplum. Instrumentum t' publicum dicunt eis probatio clara,
& probata, ut scribunt Bald. & alijs placeb. quos commenstrat laf. in l.
in primis. num. 10. ff. de oper. non morte. Et ob id habet instrumentum praesumptionem iuris, & de tute per se in catu. 1. antiqua, in prin. C.
ac S. C. Velle. de qua quidem discimus in lib. 3. praesump. 19. Attamen aduersus instrumentum admittitur probatio per indirectum, ut puto
quod nullum est instrumentum probatio, ut puto, quod nullum est
& similitudinem. Ita declarat Bart. in l. 1. & part. 2. sec. 2. ergo in
ij. l. 1. quod videtur. Et Bart. facinus sine Corfus in sing. in verbo, ex-
cepto, in p. 2. ff. p. 3. apertius Comen. in conf. 15. Antropol. col. num.
2. laf. in l. Com. ea que. num. 3. de translat. Felin. in c. expart. 1. l. 2. num.
6. versical. secundum falsis de offic. delegat. egregie respondit in terminis
Rum. in consil. 7. num. 10. lib. 4. Dec. in consil. 22. num. 5. Chassane in conf. 1.
in quo prae supp. num. 2. Crase in conf. 21. num. 5. Tyras. q. tract. de
retratu confag. 6. 1. gl. p. 2. num. 12. Vnde in tract. de militariis. ita
qui posse discere de multa. num. 53. & in p. 3. de offic. Africana in comuni
et statuta Florentia. 6. 19. cap. 5. l. 1. Septimum est exemplum ex
traditione Bolivi in tract. de causarum criminalium in tit. de vel. galum
conduzione. num. 3. & 7. Ex decreto Mediolani: Quod nullus familiaris principis, vel frater & domesticus illius familiare, possit
conducere vecigliasaliosi qui profanatur, quid est frater, vel domes-
ticus conduxerit tangunt focus, vel interposita persona ip-
sipius familiaris. Et hac presumptio (macte Befus) est iuris & de
iure sententiam per indirectum admittitur probatio contraria, ut
puta probandum, fratrem vel domesticum esse inimicum ipsius
familiaris principis. Praeterea hic alia plura exempla, quae adser-
ti possent. Illud unum tantum dicam, quod in causa huius noscire
disputationis, procedit illa iuris sententia, quae dicimus, multa
concedi per indirectum, quae directio non concederentur: cuius
fane traditionis memini eegredii in c. expart. num. 7. de of-
ficio deleg. qui post Anch. in conf. 27. in primo dabo, dixit, quod si
flatus caurum sit, bona decotorum debere adiudicari credito-
ribus: eti decocto in quadri metre non soluat, sicut pleno in-
ter ipsorum creditorum: non impeditur tertius, qui alieno
bona illa sua eis, quin illa vendicet & consequatur. Atque ita illi cre-
ditores per in directum impeditur, cum dicitur impediri non
possent. Eti flumen quod dicimus, quod licet renunciari non pos-
sit futuro dole o. directio: attamen potest per indirectum. Alexan.
in conf. 5. 4. lib. 2. laf. in Lact. in fine. C. de translat. & Chassane in
d. conf. 1. 1. & prae supp. num. 2.

Erit praeceps animaduertendum hanc indirectam probatio-

11 n. mea, feu dicta factaque, ex quibus illa colligitur, ut probari posse

datorum retinimento. Ita Baldus in Lef. num. 2. C. de testib. in l.

generaliter. C. de non nomine pecu. & in Lvt. num. 2. C. arbitrum, teste;

& Afflictus in decit. 3. num. 26. fidei de cts. 19. 2. 1. de probatio-

nibus dictorum, vel factorum ex quibus oritur praeponitio, ut dicta

illa, vel illa sit posse probari ducentum testi. mon.

QVAESTIO LXVL

Scripturam qua probari poterat aduersus presum-

ptionem iuris & de iure, si derelicta est,

probari posse testibus.

S V M M A R I A.

2 Scriptura derelicta, testibus probatur contra prescriptionem iuris, &

de iure, & quae causa requirantur. num. 2.

QVAERO sexagesimo sexto, an in causa huius presumptionis quis & de iure, i.e. scriptura, qui probari poterat coram ipsam presumptionem, eti amissa, probari posset testibus illa amissio, & tenor, ut posset deinde euelli praesumptio ista? Quis in re dicendum est? i. posse, ita enim dicimus, quod quando aliquid probari omnino debet per scripturam, si scriptura causa est deponit, potest illa probari & eius tenor; & eo modo, fatisque est legit. Ita scribunt relati à Decio in c. 2. num. 1. 2. vers. 3. ff. instrumentum, de probat. Et illa accedit Alexan. in l. 2. num. 8. C. de bonis posse secun. tabul. & in l. 2. num. 2. C. de testib. & Maritum in singul. 15. Et haec traditio probatur in Lef. in fin. C. de testib. in l. emancipatio. Cale side infra in l. 1. num. 1. C. de emicip. I. vero. & in c. 2. num. 12. lib. 3. de prae. Requiruntur tamen & plures, ut locutus sit hunc doctrina. Nam requiretur primo quod constet, illud intrinsecum illamque scripturam aliquando extitisse, secundum de illius tenore atteriti i. esse. Requiruntur tertio, quod causa sit derelicta. Ita Bald. in d. 1. testib. C. de testib. Requiruntur quartu, quod telles habeat de attestantes, sicut legales & integras. Quae fane qualitas deduci, & probari debet, faciunt in specie docum. Bero. in l. 2. num. 7. de probat. Et sumibus in causis idem affirmantur Corfus suo finali, in verbo, integer. Alexand. in conf. 2. column. 4. numer. 12. lib. 3. Gramm. in conf. 3. num. 35. & in crimin. lib.

QVAESTIO LXVII.

Notorium admitti contra presumptionem iuris & de iure.

S V M M A R I A.

Notorium contra presumptionem iuris & de iure admittitur. Et de quo notorior intelligendam. num. 3.

2 Probatio per facta evidentiam, religio omnibus exclusis, exclusa non ducitur.

4 Notorium facti permanentis, admittitur aduersus rem indicatam.

5 Notorium ejusdem probacionis, indiget tamen allegatione.

QVAERO sexagesimo septimo, an aduersus presumptio-

m iuris & de iure, admittitur probatio in contrario ex notorio? Et admetti t' scribunt Rom. in lib. duo num. 12. ff. de sequ. heredi. & confi. 3. num. 19. Felin. in c. quanto num. 5. de pre-
sumpt. Præpos. in c. 2. q. 2. fidem. num. 8. de p. 3. Cura. Sen. in l. admo-
nend. num. 2. ff. de merito. and. & apertius Alex. in conf. 2. de presump.
in predict. 1. part. 2. numer. 1. Par. in conf. 12. num. 3. lib. 2. Gratius
in conf. 3. num. 4. lib. 3. Euerard. in centuria legali in loco, a versifico.
num. 20. versi. 1. tamen de facto. Et est ratio, quod probatio t' que
fit per facta evidentiam, ut quid clarum & manifestum, nunquam
confutetur, etiam omnes exclusa, ut scribunt Bald. in l. contra negantem, in fin. C. de l. Aq. & in sub. C. de prob. & ibid. Ca-
stren. num. 2. Mass. in l. 5. si scribi quafi. ff. de quo est. Africana in com-
mentarij ad statuta Florentia. 6. 19. cap. 5. in nova l. 1.

Declaratur primò hac sententia, ut procedat t' in notorio permanente, non autem tamen tranfusente. Ita Alzat. in d. p. 2. num. 15. p. 3. Roma. in d. conf. 3. 20. Nam cum allegatur notorium facti tranfusente, necesse est probare illud per telles, tanta c. vestra. de cabib. cler. & mil. Quia sane probatio rejicitur ab ipsa presumptione iuris & de iure, ita etiam dicimus aduersus rem indicatam admitti t' notorium facti permanentis, non autem tranfusente, ut loquitur tam relatio scripti Alii post Felin. in quoniam contra in fin. de probat.

Declaratur secundò, ut locum habeat hinc sententia, si modo hoc notorium permanentis allegetur. Ita Alex. in d. p. 2. num. 10. in fin. Idem affirmant omnes, qui dicunt, quod eti notorium facti non indiget probatione, indiget tamen allegatione, ita traditum Alex. in l. 2. num. 4. C. 2. q. 1. ut quae defuit adloc. Barb. in conf. 62. col. 2. lib. 1. & in conf. 55. column. 4. lib. 2. & Ep. in l. 4. §. hoc autem inviduum. num. 31. ff. de damp. in fin. 4. lib. declarat.

QVAESTIO LXVIII.

Probatio admissa aduersus presumptionem iuris & de iure, parte non opponente, aduersa proferit.

S V M M A R I A.

Probatio aduersus presumptionem iuris, & de iure, parte non oppo-

nente, aduersa proferit.

2 Advers-

- ² Aduersus non opponens, consentire videtur, & faveri suo renunciare.
³ Probationes admissae contrariae indicatam, parte non opponente, respondunt indicacionem.

QVAERO sexagesimo octavo, an aduersus presumptioem iuris, & de iure, admissa probatio parte non opponente, proficit? Et prodebet? ad cum presumptionem confutandam affirmarunt Bald. in lib. viii. ff. 97. quia sunt fui, vel ait, iuris. Abbas in c. causa continget, column. 3. de off. delega. Rom. ml. 6. dno. num. 14. ff. de acq. hered. & idem in consil. 350. num. 7. Alexan. inl. a duos p. 6. ff. pignora. num. 4. ff. de iure. Curi. Sen. in Ladomenei, na. 24. ff. de iure. Praprob. in c. et quidem. num. 8. de fons. Felin. m. 4. quarto. na. 4. de presum. Eucardius in cetera legali, in loco averbiatur, na. 20. verific. sit amens de facto. Alci. in tract. de presum. ipsi aliud, part. 2. num. 9. verific. 2. limitatur. Parif. monifi. 10. num. 5. lib. 2. Ea est huius sententia ratio, (quoniam Alciatus), quia aduerterius, qui non opusuit, videtur tacere, contentere ac tunc renunciare, fauori suo. Ita docuit Alexan. in l. Index p. 4 capitulo. num. 12. ff. de iure indic. Et comprehendit predicta, ex eo, quod dicimus probationes admissas, parte non opponente contra rem indicatam, pro qua dicunt esse presumptioem iuris & de iure, efficere, ut retractari illud iudicatum possit. Ita post aliis dicitur. In c. quoniam contra. na. 38. de prob. & dicimus infra sub capitulo 2. de presum. 30.

Caterum oblatore videtur, (ait Alciatus), quod cum probatio non admittatur contra hanc presumptionem, & hic sit articulus iuris & consequenter notorius. *L*eum quidam, & suum ff. de aqua, heredit. sequitur quod etiam parte non opponente processus fit nullus ex traditione Baldi in l. non dubium. *C*. de legib. & veteri in sua dilibitatione, statuto cauetur, quod seuerator. Anch. in c. ea. que, de regul. iur. in b. & Aret. in c. tractatione, de testis. Huic difficultati satisfaci Alciatus & ait, quod hoc locum habet, quando clemens in causa, qui non penderet a voluntate partium, prout sunt causa criminalis, de quibus per Bartol. in l. §. 1. ad Trebel. scilicet hoc in causa, in quo pars potest renunciare fauori suo; & ideo non opponendo dicturus sum remittere, quo stante, non et aliquid notorium, quod si iudice superpleri possit. Præterea responderetur, quod haec est tacita renunciatio: & ideo admittitur: si fieri admitti letet in causa criminalibus. *D*ist. in l. in tertiale, num. 49. *C*. qui alterius. *I*st in l. penit. num. 18. *C*. de pauli, & *G*ramm. in v. 20. septimo. num. 6.

Q V A E S T I O N E L X I X .

Probationes, aduersus presumptioem iuris, & de iure, quod tempore admitti debant.

S V M M A R I A .

- ² Probationes aduersus presumptioem iuris, & de iure, salutem ante sententiam latam admitti. Contraria tamen refertur sententia, na. 2.

QVAERO sexagesimonono, quo tempore admitti possint haec contraria probationes, aduersus hanc presumptionem iuris & de iure? Et solum i. ante latam sententiam admitti docuit Felin. in c. quoniam. column. 3. verific. scilicet quartu de presum. au-
dite. & glos. in c. ordinari. §. 1. in verbis. liber. de off. ordin. in b. & ibidem Geminiani. in fo. vbi Imola & Francus idem scripserunt. Idem scriptum reliquit Eucardius in cetera legali in loco a verisimili. na. 22. verific. & posse dari.

² Verum ab hac opinione dissentit Alciat. in tract. de presum. in predicta. part. 2. num. 17. & recit: quandoquidem repugnat hinc Geminiani, Felin. & lec. sequitur traditio generalibus constitutio-
nibus. vti. ultim. C. arbitr. tutele, & l. antiqu. C. ad Vellei. ac similis, absoluere reiurio probatio contra hanc presumptionem iuris & de iure. Nec aliquis adhibetur diligatio, quod pronuntiatum, & declaratum sit super hanc presumptionem. Eas-
tatio, quia haec presumptio habetur ac si res iudicata esset: que quidem non admittetur probatione contraria aliquo tempore, resuscitari alias supra demonstrans. Nec obstat illud c. ordinari, quia respondet Alciat, quidam non erat presumptio iuris, & de iure, sed furius tanquam induxit ex eo, quod non ostenditur dispensatio in termino predicto. Ex illa se solam iuris presumptioem intellexit ibi Geminiani, in prima solut. Non etiam obstat illud simile, quo visi sunt Imola, Francus & aperte Eucardius de Menoch. Presumpt.

instrumento contra quod obiect possint exceptiones etiam elati-
termi, quia respondeatur, ex his instrumentis non induci-
presumptione iuris & de iure, sed iuris tantum, ex quo lex, vel
statutum non excludit præcisè & omnino ipsam contrarium pro-
bationem: Quoniam quidem si excluderet, vere nullo modo possit
admitti. Ita decidit Rot. deci. 2. in tit. de prob. in antiqu. eti. eam alter-
ter & male intellexerit Euerardus.

Q V A E S T I O N E L X X .

Restitutionem in integrum, aduersus presumptio-
nem iuris & de iure, admitti.

S V M M A R I A .

- ¹ Restitutio in integrum aduersus presumptioem iuris, & de iure con-
ceditur. Et quia de causa, num. 2. Item contra presumptioem iuris
tantum, num. 3. Quo cap. id non procedat, num. 4.

³ Argumentum a seni corripi, quo causa non procedat.

QVAERO septuagesimo, an aduersus presumptionem iuris
& de iure, concedatur restitutio in integrum? Et concedi
affirmarunt in specie Alexan. inl. inter ipsa placent. §. 1.
col. 1. ff. de verbis obligatis. in l. 1. in fo. 2. num. 9. C. de iure, delib. Ruini.
lib. in consil. 68. num. 1. lib. 1. Jacobinus inl. 1. finitimi. in l. C. de iure delib.
Socin. inl. in consil. 4. num. 1. lib. 3. & Alciat. in tractat. de pra-
sumpt. in predicta part. 2. num. 18. & Hler. Gabr. in consil. 30. num. 53. It.
et qui si secutus fit Ruini, sive a allegatione: attemen solum locutus
du presumpitione iuris. Quoniam iste sententiam probat. l. si
mater in princip. ff. de except. rei iudic. vbi ex eo texto docuit
Bartol. restitutio in integrum, concedi aduersus rem indicatam,
cum tamen contra eam non concedantur contrariae probations. Exidem scripserunt ipse Bartol. in l. C. de sen. en. aduersus presum-
ptioem. Iaf. in l. admonendi in l. l. c. de sen. 45. & ibidem Cart. l. num. 3. It. scilicet hoc quidem restitutio i. conceditur ex illa classifica
generali, nisi quia illa causa & c. a. Alexan. inl. l. finitimi. na. 9. C.
de iure delib. & Ruini. inl. consil. 68. num. 20. Quibus conitatur Ang. in l.
inter ipsa placent. §. 1. Stichon. col. 1. resu. in fo. 2. ff. de verbis obligatis.
& Gor. in consil. 3. col. 1. resu. in fo. 2. ff. de verbis obligatis. Recepit illa opinio
dicere. Placer & mutua illa distinctione bene credunt Sfor-
tiori. Odo in tract. de restitutio in integrum. pp. 36. artic. 1. num. 5.
cuicunque locum videtur obligari, dum si commentarii nostri non ex-
cludentur, scribit Sforzio, presumptioem facit probacionem: sique
accidit illis in l. f. i. ff. de tellam, turres, & idei fulges (scilicet
Sforzio) admittitur ad probandum lesionem, vt quia pars non
contradicat, vel quia ipsi iudici adeo notoria sit, vt eum admittat
ad deducendam lesionem, locus enim restitutio in integrum
hac res ut in integrum multo magis conceditur ad
uersus presumptioem iuris tantum, sicut in specie affirmavit
Abbas in c. constitutione. num. 3. de integrum. rif. & Ruini. in consil. 68.
num. 20. lib. 1. Recepit tamen illa opinio declaratur secundum Al-
ciat. loc. non citata, vt non procedat i. quod si quis ad presumptio-
ne iuris & de iure, pertinet, se refutat, non esse latum. Ita
intelligit Alciatus doctrinam Abbas. in de constitutione. num. 3. de integrum.
rif. Nil dicamus Alciatum simpliciter argumentum a
sentu & contrario in ea doctrina Abbaci, quod genus argumenti
paucum non admittitur, cum repugnat iuris.

Q V A E S T I O N E L X X I .

Restitutio in integrum, que aduersus presumptio-
nem iuris & de iure, admittitur, infra quod
tempus concedatur.

S V M M A R I A .

- ¹ Restitutio in integrum, aduersus presumptioem iuris & de iure, con-
ceditur intra quadraginta annos. Et tempus id videlicet, & à de-
finitio sententia. num. 2. ignoramus tamen illud, probabile esse debet.
num. 3.

QVAERO o septuagesimoprimo, cum aduersus presumptio-
ne iuris & de iure, concedatur restitutio in integrum, intra
quod tempus datur? Est noua iuris quidam, quia a nemis, quod
sciam propolitam video. In qua quidem dicendum est, si concedi

Int̄a quadriennium tota generalē constitutionē LVI. C. de temp. in integrum restitu. peten. Quia proutsum est non solum minoribus iuris, sed & majoribus, qui iustam habent causam petendi cum restitutio in integrum coecidit quadriennium, licet in fine illius constitutionis scriptum est, & tradit Bald. in vltim. mōrah. cum dixit, hoc casu maiores esse similes minoribus Iac & Jacobinus à Sancto Georgio obnam s' sit, quod tam maioribus quam minoribus & ecclesiis, conceditur tempus quadriennii ad petendū & finiendū restitutiois caufam. Quocirca quemadmodū maior iuris ex re iudicata, pro qua flat præsumptio iuris, & de iure, oblinet restitutio in integrum ex clausula illa, si qua mihi iusta causa, ut dicitur superiore & quiescit ita etiam hic dicendum est. Et ideo hac restitutio peti debet intra illud quadriennium. Ita etiā similis in causa dictu Curt. Jun. mōrah. admodum s' s' f. de iure curat, & cum dixit, restitutio illam in integrum, que conceditur ei, qui noua iura & instrumenta inuenit, quibus vta contra delatum iuramentum, illam, inquam, restitutio peti & concedit solum intra quadriennium ex d. vltim.

Illi autem haec in rem annotantur ei, quod hoc quadriennium conceput fuit, non solum ad petendum restitutio ipsam, sed etiam ad diffiniendam totam restitutiois caufam. At & Ratiocin. confil. 36. in fin. libr. 5. & præterea quia hoc tempus quadriennij est videlicet esse dicatur, ob id solum incipit currere a die scientie, scilicet scriptum sicut in confil. 36. numer. 5. libr. 2. Deinde in 36. colun. vltim. & in confil. 45. numer. 9. Ratiocin. in confil. 35. numer. 3. & in confil. 65. in fin. & in confil. 110. in fin. libr. 1. in confil. 159. numer. 16. libr. 2. in confil. 23. numer. 6. & in confil. 43. numer. 15. libr. 4. Relatum in confil. 18. numer. 12. Rubens in confil. 93. numer. 3. & Tyraquel. in tract. de veritate. consig. 9. 35. gloss. 4. num. 44. & alios emendempos Dolores committunt. Et hinc fit, vt ignorante restitu. polsi ad quadragesima annos vñque, cum ei vñque hoc tempus non currat. Et tradit permitti quoque & communem testator Boerius quæst. 39. num. 6. & Tyraquel. in d. gloss. 4. num. 44. Imo fuit, quia allerunt vñque ad centum annos hunc ignorantem restitu. Quia in opinioni fuit Baldus Castren. Alexan. Abbas. Angel. Martin. Lauda. Barba. Ista. Socin. Petrasanta. Iacobinus & Marfilius, quos recenset Boer. in d. q. 39. num. 4. Illis addo Decimus in confil. 36. colun. vlt. & in confil. 50. num. 5. numer. 5. vertical. nos obliq. at quod Socin. Inior in confil. 70. numer. 50. in confil. 52. & in confil. 121. numer. 169. libr. 1. Verum ab ea opinione recensetur Baldus. Anchar. Comenf. Angel. Iacobus Rebustus. Curt. Sen. Iom. Placea. Barba. Aret. Felinus & Decius, quos recenset & sequitur Boer. in d. q. 39. numer. 5. & num. 6.

3 Hacquem ignorante & probabilis esse debet, sicuti respondebat Baldus. in confil. 13. numer. 16. libr. 4. Decimus in confil. 36. col. vlt. in confil. 47. in fin. & in confil. 56. in fin. Boer. in d. q. 39. col. per versi. quod debet restitu. & Socin. Jun. in confil. 15. numer. 42. libr. 2.

QVAESTIO LXXII.

Restitutio in integrum, quæ aduersus præsumptionem iuris & de iure, admittitur, coram quo iudice peti debet.

S V M M A R I A .

1 Restitutio in integrum, aduersus præsumptionem iuris & de iure, quando peti debet restitutio in integrum, aduersus præsumptionem iuris, vel de legato, & quibus &c. Et quid sit, quando restitutio illa incidenter petatur. num. 2.

3 Tribunal qui magistratus habent.

Quæs. 20. o. feptus gemitus, coram quo peti debet restitutio in integrum, aduersus præsumptionem iuris, vel iuris & de iure? Eft etiam noua hec questionis: quam distinguendo duos casus, ita clare possumus diffinire.

Primum est, quando restitutio ipsa principaliter pertinet: tunc peti potest coram iudicibus illis enumeratis in constitutione luti. in LVI. C. vbi & apud quem cog. in integr. restitutio, si hoc est coram iudicibus causarum ordinariis, vel delegatis ad vniuersitatem causarum, vel delegatis specialiter a principi, vel coram ciuitatum administratoribus. Et subiungit luti. Coram arbitris & compromissori non posse. Id quod post Fran. Accursum & Iacobum Butrig. in d. l. vlt. declarat Signorol. in confil. 45. procedere quod ad actum ipsum restitutio, non autem quod ad ipsam declarationem & pronunciacionem de restituendo, quod aquidem interpretatione dissentit Bald. in d. L. vltim. in fin.

Secundus est casus, quando restitutio petitur incidenter. Hoc in causa sunt opiniones. Nam Bart. in Lnam & pofca. & si minor. cal. 2. et 3. pto etiam ff. de iure curat, petendam esse coram iudice illo, coram quo restitutio ipsa principaliter pertinet, sive coram ordinariis, vel delegatis, ut superiora causa & properet negare videtur Bartol. quod peti potest coram iudice cause principalis. Hoc aperte affirmatur. Iaf. in d. s. si minor. sum. 2. Socin. num. 4. & Zaluz. num. 7. ex quo infert Bartol. ibi, quod si causa tractaretur coram iudice pedaneo, qui non possit restituere in integrum principali, sicut quando iudex maior in illo actu causa principalis sum interponit auctoritatem, non posset inferior restituere. Iu. xii. 1. minor autem magistratus. ff. de minor. 25. annis.

Altera fuit opinio Signoroli in Lnam & pofca. & si minor. num. 8. & Curt. Jun. admodum num. 4. versus ego tamen. qui scripserunt, hanc causam restitutio in integrum incidenter propositam, tractari posse coram iudice illo inferiore, coram quo causa rei principali dificitur. Et primò motus est Curtius ex d. l. vlt. C. vbi & apud quem. &c. ita dicitur. I. quoties. C. de iudic. Nam ex d. l. vltim. iuxta et per etiam Bart. ibi, permisum est omnibus iudicibus, etiam minoribus cognoscere de causa restitutiois in integrum. Et tamen causa status solum hodie cognoscunt maiores magistratus, d. l. quoties. nūl. (ut dicitur) incidenter illa tractaretur. Ergo multa magis causa restitutiois in integrum, qua ab inferioribus cognosci potest, si incidenter proponatur coram iudice non sio quod tamē de causa principali cognoscatur, tractari poterit. Ceterum dubia mihi videtur argumentatio hac quandoque de ex parte Bart. in d. l. vltim. fallim videtur, quod coram quoque, iudice minore, causa hac restitutiois possit tractari, cum coram illis tantum agat quae tribunal habent vt significante verbilla, non solum opus iudicis pro tribunali & c. Dum enim loquitur de iudicibus ordinariis, presupponit eos habere tribunal. Tribunal autem non habebant nisi maiores magistratus, ut prætor & illis similes.

Secundo mouetur, & rectius Curtius ipse verbis d. l. vlt. in fin. ibi. Vt in alijs speciebus incidenter quadam quatio restitutiois. Sancuit itaque luti. restitutioem in integrum posse peti incidenter, coram eo iudice cause principalis, qui alius de ipsa restitutio in integrum non cognoscit. Quare Bart. in d. l. vlt. num. 4. versus qd. auctio delegataz & scribit, quod si causa principalis tamen est delegata, coram eodem iudice incidenter poterit causare restitutiois in integrum agi.

Tertiò conferit penē in specie nostræ tractationis doctrina Odoffredi in d. admodum ff. de iure curat. quam ibi probant Casciali num. 8. & Curtius Jun. num. 11. quod restitutio in integrum, ad iuris sententiam latam ex iuramento, ob noua instrumenta reporta, peti potest coram eodem iudice causa principalis. Id ex ergo dicendum est nolito in causa.

Quarto accedit reg. d. l. quoties. C. de iudicis. quæ corrècta non repertur in causa. Et fanè in illa regula quod incidenter causa cognoscit potest coram eo iudice, qui alius de ea non possit principaliter cognoscere: sicuti multis exemplis explicant id Bald. Castr. Iaf. & reliqui, & maximè Iaf. ibid. num. 6.

QVAESTIO LXXIII.

Restitutio in integrum, aduersus præsumptionem iuris & de iure, quando peti noua instantia iudicij, an requiratur.

S V M M A R I A .

1 Inflantia noua quando non est opus in petitione restitutiois in integrum, aduersus præsumptionem iuris & de iure.

2 Inflantia noua incipit a litio contestatione.

3 Restitutio in integrum quando requirit non tam inflantiam.

Quæs. 20. o. feptus gemitus, quando petitur restitutio in integrum aduersus præsumptionem iuris, vel iuris & de iure, an sit opus noua instantia? Eft & hæc noua iuris questionis in hac tractatione: In qua quidem sunt distinguendi aliquor casus.

Primum est, quando is, t qui videt coram se esse præsumptionem iuris & de iure, antequam lata fit tentatio, peti se restituere in integrum max. foy. & d. l. Hoc causa non est opus noua instantia, ex quo potest ei cadem metu in lita causa principalis tractari. Nam incidenter petita dictur hac restitutio. Et hoc coprobarat trahit.

Liber Primus.

titio Barto, in l. n. q. & p. s. §. 5. min. col. 2. vers. & in hoc secundo modo ff. de iure, cum dixit, quod quidam refutatio in integrum proponitur incidenter, lis non contetur. Et cu Bar. carteri sui transcursum, & Cremen. f. 127 si post latere. Non ergo noua erit instantia t que solet a litis contestatione incipere, l. v. glo. ff. & lat. An. gel. & l. properandum, in prim. vbi Capit. num. 1. Alexan. num 2. c. de iure & idem Alexan. in confi. 23. num. 2. libr. 3. Cart. Iun. m. r. C. de iure & scando, num. 5. & Alimus in commentarij ad statua Florentia. §. 1. c. 1. num. 1. & c. 1. qui declarat, non procedere in instantia disponitibus, quod a citatione incipiat.

Secundus est casus, quando virtute huius presumptiōnis iam lata est sententia. Hoc casu refutatio t in integrum requirit nouā instantiam, quia prima iam sit perempta. A. in simil probatur ex traditionibus doctorum in l. p. diversa. C. de translat. ibi Alex. post Bar. cum dixit, quod quando petitur refutatio aduersus transactionem, opus est noua instantia. Ita etiam alii simili in casu dicimus de refutatione in integrum, peccata contra sententiam resicendam, ob instrumenta de novo recepta, fuita tradit. Cart. Iun. in Iudiciorum, p. 11. ff. de iurior. & b. Cacciap. m. 9. qui capiēre dicitur.

QVAESTIO LXXIV.

Presumptiōnē fraudis, peccatis se in integrum refutatiū, aduersus presumptiōnē iuris & de iure, non impedit executiōnē.

S V M M A R I A.

- 1. Exequatio non suspenditur, quando extat presumptiōnē fraudis & malitia aduersus peccatum se in integrum refutatiū.
- 2. Malitia & calumnia presumptiōnē est aduersus peccatum se refutatiū, contra sententiam principiū ipsius.

QVAERO septuagesimoquarto, cōm presumptiōnē fraudis & malitiae extat aduersus peccatum se in integrum refutatiū, aduersus presumptiōnē iuris, vel iuris & de iure, interim suspensi debet executio, vel potius exequi? Hac in re dicendum est, t differendarū non esse executionē. Ita fine probat c. sufficiat. de in. integr. refut. ibi. [Ne verò per excogitatum malitiam, ita cut ex presumptiōnibus pluribus videbar] effectum sententia, &c. Iei not aut ibid. Ab. col. 3. vers. quod; & reliqui omnes & idem affirmari. Exim. in confi. col. pen. lib. 1. Petrus Benenctus. indec. 3. 5. num. 13. Boerius in q. 2. num. 27. Part. in confi. nu. 3. lib. 1. Capital. in confi. 16. num. 1. lib. 1. & Bello. in confi. 1. 22.

Hinc dicimus, quod cum t aduersus peccatum se refutatiū con tr sentientiam principiū, sit presumptiōnē malitia & calumnia sententiam ipsam esse prīus exequendam. Ita se refutari. Abbas in confi. a. no. 5. de in integrum refut. Bald. in l. p. f. 127 si post latere. C. de translat. Refutatio in tract. de Imperatore, quisi. no. vers. 209. Et hī addo Baldus in his Margarita, hoc est in reportorio ad Innocentium in verso presumptiōnē contra peccatum. quo locat, hoc non procedere, quando est nuda hominis presumptiō.

QVAESTIO LXXV.

Protestationis contraria probatio, an admittatur aduersus presumptiōnē iuris, ac etiam iuris & de iure.

S V M M A R I A.

- 1. Presumptiōnē iuris admittit probatiōnē contrariam ex protestatione. Quod quando non procedat, nu. 2.
- 2. Presumptiōnē iuris & de iure, ex protestatione contrariam probatiōnē admittit. Falsit id si ex ea protestatione inducatur peccatum, nu. 4.
- 3. Idem in protestatione generali a legē reprobata.
- 4. Sponsalia contraria per verbā de fidei corpora carnali subsequntā, transcursum in matrimonio presumptiōnē iuris & de iure.

QVAERO septuagesimoquinto ad aduersus presumptiōnē iuris tantum, ac etiam iuris & de iure, administrat probatio contraria protestationis. Duos casūs hic distinguo, quemadmodum etiam duæ sunt presumptions.

QVAESTIO LXXV.

Primitus est casus in sola presumptiōnē iuris: Hec quidē admittit contraria probatiōnē ex protestatione. Ita Bald. in l. p. v. 1. c. 1. ff. de iure defūcti. & cum eo Alexan. in confi. 19. 20. libr. 2. & Bald. in tract. praescriptiōnē p. 2. ter tis principiū, q. 10. num. 21. cīm dixerint aduersus illam presumptiōnē iuris ex dispositiōne, cīm de in re verso ff. de iure, quod ille, qui dū solvit, presumptiōnē pertinet & malitia in eo, qui aliquo hereticis praestiterat. Ita Abb. m. r. v. C. de heret. ad finem. Ita Gerſon in tract. de protestatione, confidat. a. quinta. Alphonſus de Caſtilia. de iure & heret. p. 1. 2. Albertin. in tract. de aqua, cīdū. ff. 127. cathech. q. 12. num. 4. & Simons in commentarij, catholicarum infinit. 1. 5. m. r. 1. quo fuit loci declarat, gnomō & quādo protestatio has pristī, vel non, et qui ad aqua hereticus certetur.

Declaratur primō vt non procedat t quando frās fieri possit legi, vt in capitulo quā facit emptor, dum emīt̄ur tūp̄. Et cīm memmīt̄ Alcas. regul. 3. prescript. 29. num. 5. vers. p. 20. lib. 1. Et dicens infra lib. 5. prescript. 5. 4. vbi dec. La abbas. j. mandat. C. de furti.

Secundus est casus in presumptiōnē iuris & de iure. Hec quidē admittit contraria probatiōnē ex protestatione. Ita confi. glo. mc. vidua. de regula. vbi presumptiōnē iuris & de iure est, quod Nostri qua afflītū habitum professa val, ut le īgerit in actib⁹ ad eas pertinetib⁹, t profilla. vt copiōsū dicens lib. 1. prescript. 2. 2. min. protestatio preceſſerit. Quād traditionē probat. Runt Buss. in c. 1. q. fidem, col. 2. vers. p. 2. tūp̄. Et idem Prepos. C. 8. v. 1. v. 1. sedl. quart. de p. 2. n. 1. qui dicunt, protestatiōnē illam obtinuisse, ob id quod iusta causa erat vellita. Illam quoque probarūt item Butrius in c. v. lib. 20. num. 30. vers. 2. et admissit, de succ. ob ista. Roman. in c. 1. s. 1. d. 1. ff. de acq. heret. & Alcas. m. r. 1. de prescript. n. p. 2. lib. 1. p. 2. min.

Declaratur primō hic casus, vt non t procedat quando ex ea protestatione induceretur peccatum. Ita glo. in c. 1. p. 2. tract. de confi. app. quam illi annotarunt Joan. Andr. & Prepos. cum dixerint, quid si duo contrarerint sponsalia per verbā de futuro sequitā carnali sponsalia transcursum in matrimonio presumptiōnē, presumptiōnē iuris & de iure, s. t. qui ful. cm. 2. ff. 1. 1. Etsi ergo iij. sponsalia proterentur, quod quām sequatur copula, non intendunt, sponsalia debere transire in matrimonio, ne illud velle contrarie: attamen huic modi protestatio nō prodet, nec eam presumptiōnē iuris & de iure, tollit. Ea est ratio, quā ex ea protestatione peccatum formacionē inducit, ut in p. 2. tract. de prescript. D. d. & Alcas. in c. 1. p. 2. tract. de confi. app. Bavar. in tract. men. 1. in c. 1. q. fidem. Nicol. Arellanus in amara. Et Alcas. in tract. de prescript. in pralud. p. 2. in lib. 1. 2. in l. p. 1. non solum. ff. 2. morte. m. r. 1. in fin. ff. de oper. non nūc. & alios plures commentarii Didacū in epitome de sponsalib⁹. p. 1. c. 4. q. 1. m. r. 1. & dice. non ijs. 1. lib. 3. 2. prescript. 1. in ter- tia extensio prime con. clara. vbi declarabimur.

Declaratur secundo hic casus vt non procedat in protestatione ne generali à legē reprobata, vt in c. 1. s. 1. d. 1. ff. 1. 2. lib. 1. p. 1. ff. de ejf. p. 2. lib. 1. cum dixit, quod si tutor, confidendo invenitariū, protestatio, quod ibi bona aliqua eo in inventario describitur quae describenda non erant, vult habere pro nō descriptis. & contrā. Hac protestatio, inquit Bart. non adiuvat tūp̄, tūp̄, cum lex rejicit generalē hanc protestationem, ex quo lex in tutori inventario rejicit illud, quod est specialiter exp̄sum. Idem docuit p. 2. Bart. in l. tutor. q. 1. p. 2. p. 2. lib. 1. 2. 3. ff. de adam. nūc, quom secuti sunt Bald. in l. vte. num. 1. v. 1. ff. sed l. tutor. Carobritus totela. & Alcas. de prescript. in pralud. p. 2. m. r. 1. Quibus intelligimus mīnūs recte sensib⁹ Ang. in l. 5. hec sponsalia, col. 1. 1. ff. vi. tamen oī. mīnūm conseruent. ff. si quis plus, quam per legem Falci.

QVAESTIO LXXVI.

Presumptiōnē iuris & de iure, impedit appellatiōnē.

S V M M A R I A.

- 1. Appellatio impedit per presumptiōnē iuris & de iure.
- 2. Consultus non appellat.
- 3. Appellatio per solam in tūp̄ presumptiōnē neu impeditur.

QUAERO septuagimo sexto, an praesumptio iuris vel iuris de iure, impedit appellacionem? Ex quod praesumptio non iuris & de iure dicendum est, impedit appellacionem. Ita Bald. in sif. viii. 2. c. ad leg. Ind. de adult. Fran. Brun. in tract. de iudic. & iuris. port. q. s. in fin. Marfil. in tract. C. de prob. m. 264. & in fin. 16. & Ener. ad m. in centuria legali in argumento, verfini. num. 3. Quam quidem traditionem probat d.l. si qui, qua lanicum fuit, cum contra quem est praesumptio iuris & de iure pro coniuncto habendum esse. Conclusus tamen non appellat. I.J.C. quorum applicata. non recip. Non ergo iste, cui repugnat hæc praesumptio, remedio appellations iuuabitur. Quo vero ad solam praesumptioneum iuris dicendum est, illam non impedit appellacionem, quidquidem non habetur is, cuius est repugnat praesumptio pro coniuncto & confessio, sed potest contrarium probare, ut diximus supra.

QVAESTIO LXXVII.

Præsumptio quæ tollatur iuramento eius, cui præsumptio aduersatur.

S V M M A R I A .

- 1 *Turamentum eius contra quem extat præsumptio iuris & de iure, non adiutatur in contrarium.*
- 2 *Fidem adhibet viro bona via, q. d. honesta, quod modo procedat.*
- 3 *Iuramento in contrarium non admitti etiam eius, contra quem sola iuris præsumptio extat. Contraria adiutatur opinio, nro. 6.*
- 4 *Iuramento procurari afferentia nomine proprio emisse non domini, non creditur si iam haberunt mandatum a domino.*
- 5 *Iuramento non defert index ei contra quem extat præsumptio iuri.*
- 6 *Affectione eius creditur, qui caritatis a se cognitam suffice vxori sua confinguntur affirmat ipsius a se.*
- 7 *Coniunctus præsumptio sine fidei causa nullus.*
- 8 *Iuramento afferentia se non animo occidenti verba esse verum creator.*
- 9 *Iuramento afferentia se proclama publicum ignorasse admittitur.*
- 10 *Citationem ad finitum non permissa, non auctoritate creditur.*
- 11 *Sententia lat. a patre iuramentum iudicante, habet pro se legi præsumptio.*
- 12 *Iuramento denunciatis creditur in denunciatione evangelica.*
- 13 *Iuramento credere in b. qui in annos confitit.*
- 14 *Iuramento credere in b. qui in annos confitit.*
- 15 *Preparatio contraria per iuramentum eius adiutatur, contra quem ex iuris præsumptio si de lege praedictio agatur.*
- 16 *Iuramento afferentia aliquip aduersatur praesumptioem, creditur infante confiteente.*
- 17 *Affectione iurare aduersus legi præsumptioem creditur quando alia aque patens præsumptio est pro ipso.*
- 18 *Idem est filium contra quoniam extat præsumptio, nro. 18.*
- 19 *Iuramento talis præsumptioem homina contra se extantem.*

QUAERO septuagimo septimo, an præsumptio tollatur contrario iuramento eius, contra quem illa extat? Hac in questione diligitur sicuti sunt tres causi, sicuti & tres sunt præsumptionis species.

Primus est causa, quando præsumptio est iuris & de iure. Hoc in causa non adiutatur contrarium iuramentum eius contra quod illa extat. Ita in theseis fr. sif. m. Butrius in vidua, num. 5. de regul. Pauli Lat. ar. 2. & Genit. m. ed. verbo scilicet, de tempore, op. 6. Felim. m. 2. num. 13. de conf. & dicitur Bero. column. vii. vers. nisi declaratum. Alciat. in c. conf. m. 11. de det. & Ofal. in conf. 7. num. 27. His accedit anterioris causa, qui fortis negantur adiutari iuramentum eius, cui sola iuris præsumptio aduersatur, ut huius opinionis multos inq. a communiendo: Et rationes quæ visi confunduntur, hanc traditionem intellexis. Butrius in vidua, in fin. nli. 13, contra quem extat præsumptio hac iuris & de iure, honesta persona. Nam tunc eius iuramentum recipitur aduersus præsumptionem illam, & Butrium secuti sunt. Dicit. in conf. 7. num. 6. Marfilius in tract. criminali m. 9. principiis, num. 11. & Alba. in conf. 9. 3. num. 9. Veritor tamen videatur contra traditio Proph. in c. v. 11. num. 3. qui matr. accus. p. & Ofal. in d. decip. 7. num. 2. scribit Proph. non admitti hoc iuramentum & loquitur Proph. in terminis d.c. vlt. in quo agitur de hoc iuramento, ut infra d. decip. Quod enim vivo bono & virtute honesta fides adhibetur, procedit quidam repugnat sola iuris præsumptio iuris, non autem quando oblitus præsumptio iuris, & de iure, quae

pro veritate haberetur. Et præterea Butrius mouetur auctoritate glof. vlt. d.c. vidua, que tamen præter personam honestam, vultum iuramento adesse alias contrarias probationes, fuit ut exponeat ipse Butrius? coniecitur.

Secundus est causa, quando extat sola iuris præsumptio. Hoc in causa variis sunt Doctorum opiniones.

Prima est, & magis quidem recepta, quod non est recipiat, sive leviter adhibetur huius iuramento. Ita Bar. in tract. omnes. 3. c. 2. num. 3. verfini. sif. at. ff. de fuit, qui exemplum recenter in eo, qui equum commodato suscepit, ut ad cerum locum ire, & ultralium perduixerit, afferre se creditisse dominum confundiri, non creditur ita. Butrius iuramento, cum ei repugnat iuris præsumptio, & Bart. fecuti sunt Roman. in conf. 4. 8. num. 10. Arct. m. interdum. 6. quod ex naufragio, column. 1. vers. in folio inverba pofit, de acquir. posse regrege Rota decisi. vlti. num. 3. in tua de dole & contumac. in manus. Alexand. in l. 1. s. pro procuratore, num. 4. & ibid. Claudio Seyfel. num. 2. ff. de acquir. posse dixit Alexan. non credi iuramento & procuratoris, qui afferit se emisse proprio nomine, non autem nomine domini, à quo iam haberat mandatum de entendo: cum ad usus procuratoris pliit sit iuris præsumptio. Idem Alexan. in conf. 7. num. 2. & in conf. 11. num. 12. I. in fol. 6. fed sif. num. 9. 2. In fol. de actio. Felin. in signif. c. 1. num. 2. de homicid. Claudius Seyfel. in l. Celsi. num. 21. ff. de iur. ap. Decimus c. 2. in l. iell. column. viii. vers. & ad hoc facit, de confit. & inc. 1. m. 6. notab. de posta probat. in c. m. 1. num. column. vii. de iudic. in fol. 1. in folior. column. 3. vers. & quod ductus de except. & in folio. column. pen. versi. non obstat. Marfil. in q. ignorant. num. 35. & m. 1. qui falsum. num. 10. ff. ad leg. Corn. de falf. & in conf. 2. num. 2. Ruin. in conf. 3. in fin. ldr. 3. Jacobin. de S. Georgio. in l. verius. num. 4. & in l. Celsi. de indebet. in fin. ff. de probat. Neuz. ldr. 3. Sylva mpt. num. 5. Natura in conf. 2. 20. num. 6. libr. 1. Crave. in conf. 2. 25. num. 9. & in conf. 3. col. 1. Anton. Bauer. in tract. de virtute iuramenti, num. 38. Alciat. in tract. de præsumptio reg. 3. præsumptio. 16. Bero. in c. 2. column. vii. de confit. & Tyra. in tract. de retract. confit. num. 9. in gl. 2. num. 4. Quæ fanéteitia probari videatur ex l. probat. sif. sic vlt. C. de ips. qui ad confit. config. & ex Authen. fed nouo iure. C. de peina iud. qui male iud. vlt. non adiutatur iuramentum ad purgandum finitram suspicionem. Et præterea accedit ratio, quod hoc genus iuramenti deferri debet à iudice. At index non deferit iuramentum illi, contra quem extat præsumptio iuris, ut inq. glof. in l. 1. c. qui. & aduersus quos, &c. Ergo, &c.

Secunda fuit opinio, quod i adiutatur hoc iuramentum. Ita glo. in glo. in c. 1. in verbo, iuramentum, qui matrino, acc. p. c. vim dicitur, aduersus præsumptionem scientis eorum quæ publice fuisse, refutantem contra eum, qui præfens fuit, admitti probacionem per eum iuramentum. Et glof. in traditione prob. abrii Calder. & Proph. num. 3. Bald. in l. 2. 3. pen. in fin. ff. qui causit. Alber. in fol. 1. in fin. ff. de integ. reg. Alciat. m. 1. novit. m. 10. in fin. de iud. & Olaf. in decif. 7. 21. qui quidem clusum opinionis recenter Curritum Sen. in conf. 7. 2. Princip. col. 9. ver. ver. in folio ut nihil. Hanc quoque opinionem vlt. est probare Lapus alleg. 9. num. 5. dum scripsit, credi & alterationi eius, qui dixit, si ignorare illam à se carnaliter cognitam, tuisse vxoris sue confinguntur: cum tamen coniunctus præsumptio fuit facta coniuncti, lollant fratre cognit. His accedit glo. in l. 1. in verbo, anima. C. ad leg. Corn. de falf.

Cum dicitur, credi iuramento & afferentia, ne vulnifico non occidente animo: cum tamen ei repugnat iuris præsumptio, ex quo dabat operā illi licet, ut si non loco dicimus. Et glof. illam fuit fuit relati à l. in fol. 6. fed sif. num. 9. Inf. 1. 2. lib. 1. vlt. num. 9. 2. & ipse hanc opinionem fecutus est. Et ad affirmandum hanc opinionem multa addideri solet.

Primum textus in d.c. vlt. qui matrino, accus. p. vlt. quod fuit publicè denunciatio, seu proclaims, præsumptio leuis est, quod sciat: & tamen adiutatur iuramentum eius, qui afferit, se ignorasse. Et propter Bald. in d. 1. 2. 3. pen. in fin. ff. qui causit. scripsit starum iuramento eius, qui dixit, iuramento de facta, ad sui notitiam non peruenit. Caterinus responder Alciat. in tract. de præsumptio reg. 3. præsumptio. 16. num. 3. vers. fed sif. auem faluando, & d.c. vlt. in quoque præsumptio illora eum ex publico proclaims, & similius, est debitor ea, qui oritur ex iuramento. Quæ fané interpretatione probari videatur ex c. nulli, & elecio, in 6. vlt. eletores admittuntur ad opponendum contra electum, si iur. quod ea, quæ objiciuntur, nonne intellexerunt. Id quod cōtingere ob id videtur, quia contraria illa præsumptio leuis erat, ita sensu Abba in d. 5. vlt. num. 9. Altera etiam fuit interpretatio ad d.c. vlt. Butrius in c. cognoscere, de confit. Roman. in conf. 2. num. 11. & Decisi in c. noua, column. vii. vers. secundo dictum Bartol. de iud. quod in causa d.c. vlt.

vlt, ultra iuramentum aderant alii & conjecturæ, quibus ignorantia presumebatur. Quæ tamen explanatione repugnare minime videatur verbis illius confit. Quocirca tertio responderi potest ex interpretatione Felini etiæ figuræ affi. summe. 3 de homicid. quod in d. vlt, iuramentum non est super eo, quod illa constitutio vellet præsumi notarium editi, sed est super notitia impedimenti, quam latè noticiam tex. Ille non præsumit, ut ibidem ann. tantum Berozo. Verum repugnat hac interpretatio manifelis verbis d.c.vt. & alioquin. Respondeat & quartus Berozo in c. 2. in fin. de confit. & ait d.c. vlt. logiq. quando agitur de leui prædictio. Quæ tamen interpretatio dubia est, respondeat quanto loco potest, legem co in causa vltoris processus, disponendo, ob peccati causam ne coniuncti in matrimonio prohibito, in perfitant.

Secundo adfert hoc argumentum ab Alciato in d. prædicta.

16.n.2.ver.2.m. contrarium. Lex i præsumit pro sententiâ lata per iuramentum iudiciale, & consequenter quod vietus non habeat aliquæ instrumenta, quibus tuetur ius suum: & tamen aduersus præsumptionem illam ad refolucionem sententiæ admittitur probatio per iuramentum, quod si instrumenta de nouo superuerterentur, vt tradidit Bart. & reliqui in l. admodum. ff. de iure. & confit. & passim alii. de except. Verum respondebat præter Alciatum, qui intellexit ut sibi, quod lex ipsi statuit, sententiam non tranferre hoc causa in iudicium, & iuramentum non adhibetur direcção contra sententiæ, sed super illa qualitate, que de nouo surripit, ille ceterum in consequentiæ recindatur veritas. Et præterea eo causa de veritate manifelè conflat ex ipsiis instrumentis, etiæ quod ipsam qualitatem, quod collicit furentur de nouo invenia, credatur iuramento illius id afferentis.

Tertio virgine videtur communis illa traditio Doctorum in cnon. de iudic. Cum dixerunt, in denunciatione Evangelica crederi de iuramento dñi denunciatus, etiam non concurrent alia suspicione, quod foli sibi denunciatur, vt de iuramento se abstineat re à criminis: & tamen aduersus denunciationem illam extat iuris præsumptio, quod denunciatus ille sit innocens, ex quo quilibet præsumptio bonus. Ceterum responderi potest, ibi agi de leui prædictio quod illum acutum, quod foli sibi denunciatur. Nam ex actu non infertur graue prædictum: & propter eum iuramento statut. Præterea hoc dñi fuit separata, quod de iuramento dñi denunciatus foli sibi, respicit enim ipsam principalem, tunc substantiam negonigillat verò quod denunciatus denunciatur foli sibi, respicit qualitatem tacitum, pro qua creditur denunciatus.

Quarto argumentatur Alciatus in d. prædicta in 16.num. 2.ver. & facit. quod admisla illa recepta opinione, nunquam admittetur probatio per iuramentum: Nam aut lex præsumit pro Auctore & tunc non est opus quod iure, ex quo habet præsumptionem iuris, quae transfecti omnes probandū in aduerſariū, sive posidēti. C. de probat. & l. generat. & s. speditum. & l. de fiducia. & lib. Aut præsumit pro Reo: & tunc Auctor iurare non potest. & Actore non probante, Reus absolvitur, cum lex pro eo præsumat. I. Arriuus. ff. de ait. & obig. & l. qui accusat. C. de edend. V. c. r. respondebat, præsumptionem illam, quæ est pro Reo. Actore non probante, illa præsumptionem quandam generalē, ut sentit. Spec. in ita. de probat. & probare. n. 1. Cum dixit, præsumptionem iurius hanc tollere, & in Reum ipsum reiçere probandi onus. Et item sentit ipse Alciat. in l. qui accusat. num. 2. veris. sed & plenari. C. de edend. quo loci idem Alciat. scriptum reliquit, hac præsumptione, quæ pro Reo est, non obstante, credi iuramento de his, quæ in animo constitut.

Tertia fuit opinio corum, qui scripsierunt, hoc relinquunt arbitrio iudicis, vt si considerat quælibet præsumptionis, & conditionem perfice, que habeat vult. Ita scripsierunt Abba in d. ultim. num. 9. qui matr. accusat. popl. Dei. in c. pol. alii. num. 7. de except. & lib. de Paris. num. 13. ad fin. Quæ fuit sententia probabilior mihi videntur.

Declaratur primò hic causa, vt non procedat, quando agitur de leui prædictio. Nam tamen aduersus iuris præsumptionem admittitur contraria probatio per iuramentum eius, contra quem præsumptio ipsa extat. Ita in specie tristitia & de Lazarus Paul. Lazarus in Clem. confirmatione de eius. Genesim. 1. q. q. foli. dñm. num. 3. de profum. Dei. in c. 2. 1. lett. ad. lib. ver. & hoc intelligatur de confit. & dñm. Elen. ver. 1. fallit terro. Cland. in Sellym in C. l. s. 22. ff. de vicap. Marcellina in singul. 6. 5. memoria. Alciat. in c. 2. num. ro. de indic. Ebro. in c. 2. in fin. de confit. & s. ff. lib. 2. de arbitrat. audie. causa 16. num. 9.

Declaratur secundò, vt non procedat in foro conscientiae, in quo creditur afflitioni, & iuramento afferentes aliquip aduersus præsumptioem iuris. Ita gl. in Clem. 1. in verbo, concurrit. de. per. Lapp. alleg. 9. 4. num. 3. alexand. iul. 1. 6. per procuratorem, n. 4. ff. de acquis. pessimi. & lib. in s. figura. ab. name. 4. de homicid. Decr. in c. naut. colum vlt. ver. 3. r. 3. dictum. C. and. Seyl. in l. C. f. 1. num. 21. ver. 2. secundò salit ff. de vicap. Part. in c. pectoral. v. 13. de except. & Nov. in l. b. 3. sylva. n. 10. num. 12. Hanc tamen declarationem intelligi Declaratur in l. 10. 9. vt creditur iuramento afferentes, quod fuit prædictum, non autem quod detinuntur alterius, quod fuit prædictum, non autem quod detinuntur alterius, quod fuit prædictum nec vera est, nec conuenit menti alioquin interpretum.

Declaratur tertio, vt locum non habet, quando alia præsumptione aquæ potest est pro eo, quæ illerit. Nam tunc eius iuris iuratur creditur aduersus legis præsumptionem. Ita declarat Clau. Seyl. in l. C. f. 1. num. 2. ver. 2. secundò. q. m. modis probat.

Declaratur quartò, vt non procedat, quando iuris presumptio leuis est, sicut tradit. Cland. præstatu. in loco. 1. 2. 1. ver. 2. sec. u. f. lib. 11.

Tertius est causa, quando repugnat sola hominis præsumptio. Hoc fuit causa exitum, illam tollit iuramento huius afferentem, & contra quem illa repugnat. Quandoquidem leuis est, & ob id iuramento tollitur: sicut de levi vlt. præsumptione tradit. Cland. Seyl. in l. C. f. 1. num. 21. ver. 2. fuit. & dix. fuit.

QVAESTIO LXXVIII.

Præsumptione cesante, non cessare legem, super quæ fundata est ipsa præsumptio.

S V M M A R I A .

1. Præsumptione cesante, non cessat lex, sive præsumptione fundata est.
2. Ratione fundata in sola præsumptione non restituta legi, vel statuta generali de ipsiis, nem, quando procedat.

Q V A E R O sexagesimo octauo, an lex fundata in sola præsumptione celit, cesante præsumptione illa? Et non t. cessare scripti T. yracul. in tra. quid cedat ea, c. ejus. eff. s. p. a. num. 150. & num. 177. & part. 2. lib. 29. post Bald. B. comp. 2. 10. in gnost. D. Milau. ad fin. lib. 1. d. a. respondit, ratione fundata in sola præsumptione, non restringit genera de lege, vel statuta dispositioem. Quæ quidem traditio non habet locū, quando vult sentire damnum, aliter in crimen. Ita Ang. in c. conf. 2. column. 1. Des. inc. fogge. fluv. in 2. rot. 1. de appell. & Cr. uer. in consil. 3. num. 3. qui illa declarant regulam. I. c. pat. 6. d. u. sententia de leg. 2.

QVAESTIO LXXIX.

Denuncatio Evangelica, quando aduersum præsumptionem admittitur:

S V M M A R I A .

1. Denuncatio Evangelica, quo capi posat fieri. & n. 2.
2. Sententia arrata dictatur. & nulla, quando de iniuria a notorio est. c. l. 1.
3. Sententia rectiori missa, non transire vere nequeat.
4. Denuncatio Evangelica quando fieri nequeat.
5. Concessio cum peccato possidere non permittatur.
6. Veritatem solam in foro conscientiae feciat, quomodo accipientrum.
7. Concessio per rem indicat, in foro conscientiae restituere possit.
8. Et quando a re indicata dicitur, n. 1.
9. Retractions sententie, quando fieri locut.
10. Probationes ostendit sicut in arbitrio.
11. Testes examinare, & probationes recipere, index absentia nominis potest.

Q V A E R O sexagesimo nono, an contra præsumptionem iuris, & de iure, possit fieri denuncatio Evangelica? Quo faciliter hanc iuris qualibet explicetur, exempli ut adveretur Exstar præsumptio iuris, & de iure, pro sententiâ lapid. in indicatum, an aduersus hanc sententiâ, si aduersus præsumptionem illam iuris, & de iure, fieri possit denuncatio Evangelica? Ita in de linguis possunt tres causas, vna cum Abbate in c. novit. num. 7. & ibi Dec. 1. 1. ver. 1. ed. difficultas, exx. de iudic.

Primum est causa, cum inequitas sententiæ, si aduersus præsumptionem huic probatur per cœfessionem illius, qui eam obtinuit. Hoc fuit in causa certum est, hec polleat Euangelica denunciationem. Ita affirmarunt Ab. & Des. præstatu in locis. Ea c. ratio, quia etiam deire communi retractari potest res hac indicata, ut fieri potest.

Iunct.

Innoç. in e. pl. de inum. eccl. Barri. in e. u. qui fidem de psonal. Ed. in Auct. ad hoc. num. 4. serv. tom. dubitator. C. de vñr. Feli. m. r. quævis d. s. n. b. de accusat. & Cart. Iun. in conf. 104. num. 4. & scripta supr. q. 6.

- Secundus est casus, cum aliter quam per confessionem notoriū est, rem indicatum atq; ita presumptionem hanc iuris, & de iure, cito iniustificari. Hoc etiam in causa admittitur. I denunciatio Euangelica, ita Abb. & Dec. Vbi supra: q. ales, quæ infra commemoarab. 3 differunt. Et est ratio, quia vbi de i iniustitia confitit notoriū, sententia dici potest irrita, & nulla. Ita Innoç. in e. fraternatus, de frig. & malefic.
- 4 Et præterea sententia notoriū i iniustitia, non transit verū in iudicium, scilicet iuram in e. pen. in stat. de pan. Feli. & carteri in e. inter casas, de re iudi. Et scripta supr. q. 67. probatum ex notoriū ad iustitiam contra presumptionem iuris, & de iure.

5 Tertius est casus, quando non constat de iniustitia iudicati, siue presumptionis iuris, & de iure, sed taliibus, vel alter probanda est. Hoc fuit in causa recepta mago Doctorum opinio est, locum non esse hunc i denunciatione Euangelica. Hanc probabant Barri in extra iug. ad reprehensionem, uterivo, per denunciationem, nr. 15. Bal. in Auct. clericis. C. de spis. & cler. & in Auct. ad hoc. num. 12. idem. Abb. in conf. 3. in fin. lib. 2. ales. m. 10. & 3. m. 3. lib. 5. Barbi. in. nr. 10. nr. 6. & idem nr. 10. Ex ratione prima, perficitur horum sententia, quod est iudicata exceptio, siue presumptionis iuris, & de iure, est a lege ipsa Pontificia approbata, & ceteris inter, & de iude. & de except. in 6. Non ergo peccat, qui ea exceptione tutus posse, & con sequenter denuncia Euangelica locum non est. Nec huic repugnat confidatior Feli. in e. nou. c. om. ait, exceptionem hanc nihil prodest, quando de peccato agitur, & ceteris de except. in 6. Nam responderi facile potest, præter Decum, hic dicti non posse, agi de peccato, potest quād eo de non constat: & lex tutum facit, pro quo lat. presumptioni ipsi iuris, & de iure.

6 Secundo firmatur huc opinio caratione, quia si hac res iudicata, atque ita si hac presumptione est a lege Pontificia approbata, & i. d. s. m. 10. est etiam in foro conscientia recepta, quia non pertinetur Canonis l. cum peccato aliquem polideret, & e. de vidua, 27. q. 1. Nec huic argumentationem obstat responso Feli. in d. c. nou. nr. de iude. c. om. illi replicet Decum.

Non etiam obstat responso ipius Decii, cum dixit, in foro conscientia iustam veritatem i speciari, & in iude. m. 1. quia plena que de inum. eccl. quæ ali mol. facit sunt, & in subsequenti quæfione referantur. Non, inquam, obstat huc confidatior, quandoquidem id procedit, quando ex parte eius, pro quo sit presumptione, cognita est veritas, atque ita quando eius conscientia est iusta: sed nostra in causa hoc non contingit, cum presupponamus pro conditio, hunc credere si iure obtinuisse, & in e. se fulcitur ea presumptione iuris, & de iure. Et iug. 2. a subsequenti quæfione suffit explicitum.

7 Tertiū accedit, quod ita videtur in prescriptione, vbi bona fide iam prescripta, recte & falsa conscientia retinemus, non potest modum superuenire nisi fides. Ita Innoç. in e. u. de iure patro. Bald. in Auct. ad hoc. num. 5. C. de vñr. & scripta lib. 1. de arbitriis iudic. qn. 19. num. 6. Ita pariter dicendum est in foro conscientia retinere posse, ut per rem iudicatum datae fuerintutur, atque ita, quae presumptione hanc iuris, & de iure concepta sunt. Nec huic repugnat confidatior Deci in d. c. nou. c. om. dicit, hoc argumentum a simili non procedere: hoc in causa, vbi adeo non leuis dis fertia, inter prescriptionem, & rem iudicatum. Nam prescriptione (imp. Deci) est iulus modus acquirendi dominium, i. j. de iude. c. 1. Eapropter prescriptione perfecta, rescriveri potest fala conscientia, sed non ita, ut Deci est in re iudicata, quæ ordinata non est ad acquisitionem, sed ad iniustitiam, quæ tribuit vincicuius quod sumit est: & licet res iudicata exceptionem pariat, id contingit ob presumptionem, quæ infurit, quæ veritas ita le habet, & non quod titulus ad acquisitionem fit inuentus. Non, inquam, reputat huc confidatior, quandoquidem non differt in hoc prescriptione, quod ita iudicata. Nam presumptione presupponit titulum, sine quo aliqui non currit. Ita etiam sententia fertur de re, quæ titulum antecedetem habet, & declarat illum esse dominum. Quicquid presumptione iuris, & de iure, quo lat pro aliquo, habet fundamentum aliquod, cuius est iniurit.

Contraria ita opinioneum, quod scilicet locus sit denunciatione Euangelica, id est in causa male defendant Abbas & Feli. in d. c. nou. de iude. Et cum eis sensi Alciat. in tract. de presumptionib. in predicti patr. 2. num. 4. vñr. b. credo. Primito metu sunt ex c. 2. de

purgat. vulg. quo loci ait Innocen. quod à re iudicata recedimus 9 cum de rei veritate in contrarium apparat. Ceterum recte iustificat id Decius d. c. 2. procedere ob vim notorij; non autem losquimur cum probationes faciendo sunt rebus, vel alio simili modo.

Secundò vñ fuit eo argumento, quod sicuti quando viator factetur iniuritatem sententia, i locus est retractatio, atque ita denunciatio oni, ut sopra dictum est: Ergo idem hoc in causa, si de veritate appetat alia via. Verum recte responderi Decius in d. c. nouit. argumentum procedere in confessione, quæ multa habet specia- la, alij probatioib. non concessa, c. item Ioannis, de fide in fratre. & c. i. de confess. in b. & scribant omnes in Ruby, exx. de probat. Quod diximus supr. in primo casu huius questionis esse quodammodo speciale in confessione, vt illa admittatur contra presumptionem iuris, & de iure: arg. ita loquitur Innoç. in d. c. qui plier. de inum. eccl.

Concludit tamen Decius, opinionem Abbatis verior em esse, vbi de peccato sufficienter confit. Duo vñs est: considerare Decius. Primum, quod vbi de peccato confit, locus est hinc denunciationi, etiam contra rem iudicaram, atq; ita contra presumptionem iuris, & de iure. Et hoc in causa vera est opinio Abbatis: nec aliter dicti potest, cum denunciationi ipsa Euangelica, ob peccati causam inuenta sit. Quæ fanum ratio militat etiam aduersus eum, quia per rem iudicatum ab aliqd obtinet. Secundum est, quibus probationibus debet positis hoc peccatum. Et atq; Decius, probationibus sufficiens considerat, utiam hinc sint, non est a lege determinatum, & ob id (aut Decius) iudicis arbitrio relinquuntur quædammodum & probationes: omnes iudicis arbitrio commissæ sunt, ut scriptil. 2. de arbitriis iudic. & c. 1. q. 9. Hac in re forte dicti potest, iudicem ipsius ecclesiasticum, ad quem pertinet concedere hanc Euangelicam denunciationem ex ipso fumere posse informationes: & cognoscere, an is, pro quo lat. presumptione iuris, & de iure, inquit, possidat: atque ita si cognoscet inique illum possidere, denunciationem hanc concedat: sicut in similis scribit Baldus in amplior. 5. t. 1. C. de appellat. cum ait, iudicem posse absentes nomine examinare testes, & probationes recipere, atque ita iustitia administrare. Quid de re? scribant Alex. & ali. in l. 4. q. hoc autem iudicium, ff. de dom. in fide, & ibidem R. p. num. 7. & L. p. num. 14. C. de transactio.

QVAESTIO LXXX.

Præsumptio quando, & quomodo in foro conscientia obserueri debet, copiosa, & diligens disputatio.

S V M M A R I A .

- 1 Legem super præsumptionem disponentem, quando quin in foro conscientia non teneatur observare.
- 2 Facere nemō debet, quod aliter peccat, causa sit.
- 3 Indicatum inveniēt accepisse peccatum.
- 4 Hoc est iniustitia in testamento minus solenni, in foro conscientia non tenetur restituere hereditatem, venientibus ab intestato.
- 5 Conditio ad hereditatem instituta, si decesserit sine liberu, & per reliquias ingrediatur regulariter.
- 6 Producere scilicet non tenetur.
- 7 Condemnatur per sententiam, quo casu parere teneatur, ei si veritate prope existere.
- 8 Lex positiva conditio ad habente potestatem legi condenda, obligat in foro conscientia.
- 9 Sententia iudicis austerritate diuina munitur.
- 10 Decepi homines sub iugo legis clipeo, ne quis quidquam debet.
- 11 Adm. omnia tribus adhibuitur consuetudine.
- 12 Testamentum in veritate conditum non sufficit, nisi solenniter id faciat apparet.
- 13 Legat in testamento minus solenni relata, debet, errorum demonstratur.
- 14 Solemitate ac toro ciuitatis cur in testamento adhibeatur.
- 15 Forum conscientia feliam attendit veritatem.
- 16 Lex habens fundamentum præsumptionis in iudicio anima quodlibetum vendit.
- 17 Obligatio naturali aritur ex testamento minus solenni.
- 18 Debitum naturaliter in foro conscientia præfari debet.
- 19 Obligatio naturalis duplex est.
- 20 Denotatur erga donandum naturaliter obligatur.

- 21 Obligatione naturae vel ex honestate profecta, quem habeat effiditum.
- 22 Pote fieri potest, ut nulla est aduersus leges ciuilis, nisi enim iustique sunt & iniuste.
- 23 Pontifex non obrogem leges ciuilis clar. & absolute, censor eas approbat, maxime quod loca Cesari subiecta.
- 24 Cardinalem et ciuilianum damnum posse, non et iuris aut testis.
- 25 Elegio non natura confona, tenuerit etiam sine iure solemnium nivis.
- 26 Iure ciuilis aliquip si cuncte constanter naturale, sicutum est potius iuri naturali.
- 27 Legem postularum non posse inservit iuri naturali, quoniam accipiendum.
- 28 Testimonium nullum de iure ciuilis ab solemnitatibus non obseruat, sed etiam obseruant in foro omni.
- 29 Faciens contra conscientiam edicat ad gubernatum.
- 30 Voluntatis non solemnium, sed et voluntatis legem numerum eam amittit.
- 31 Peccatum titulum nimis sole voluntari, tenuerit resistente hareditatem in foro conscientiae, modo ad consumatur.
- 32 Obligatio naturalis ex agnitione orta, quando demum effectum fortior.
- 33 Haredem in testamento minus solemnem scriptum, tenuerit esse in foro conscientiae, si hareditatem posseat, & retineat, falsum est communetur.
- 34 Rem legatum facta hareditali posse ab eo, qui ex testamento minus solemnem consequi non posset, errorum demonstratur.
- 35 Facto non solum consequi posse, quando locutus.
- 36 Denominatio Evangelica viri posse legatus, adulterii heretici, cui in testamento minus solemnem quippe relatum sit, falsum est demonstratur.
- 37 Mulierem, vel minorem qui claram absit, si lenientibus requiratur in statu, tenuerit in conscientia foro falsum est.
- 38 Mulier a mariti hereditibus non potest capere legatum sibi factum, statu probabile, ne maritus vixit legit.
- 39 Matrem per expressam substitutionem populi are excludi a legitima boc sonum filii, in foro etiam conscientiae obtinet posse.
- 40 Canons an hauritate quad facias non peccat.

QUAERO obclausimmo, an praesumptio iuris, vel etiam iuris, & de iure, seruanda sit in foro conscientiae? Hac in re duocatus ita distinguuntur:

Primum est, quando ista, ^t contra quem est praesumptio iuris, vel etiam iuris, & de iure, vere sit veritatem elle pro. &c. in iudicio non conuenit, vel contra alium non agit, sed tantum apud se rem ipsam refertur. Hoc in cuius non tenuerit ille obseruare legem, super illa praesumptio disponentem. Ut vero scriptum reliquias Innocentii, scilicet pl. 39, num. 3 de invenient, eccl. causa verba de maledicta poli adscripta. Idem etiam in eo, qui condemnatus est iniunctus, quamcum enim, si conueniat, vel aliis executioni mandetur sententia, parere debet non tamini iniunctus condemnatus tenetur dare sponte. Hec Innocent. qui & ratione subiungit, quia nunquam quis facere debet, quod alteri est etiam peccatum peccatum a temporis, si iniunctus iudicatur accept, & praesumptio in viator fatur, si iniunctus obstat, & negat, & quod. Ellit itaq; ex his clarum, Innocentij sententiam eccl. cum qui veritatem rei habet pro se, quamquam ei adiuvetur praesumptio iuris, & de iure, non tenuerit in foro conscientiae, sua sponte dare refutare rem illam viatoris tamen hic condemnatus precepto executionis iudicis compellitur dare, obstat tenuerit. Cum Innocentio fecit idem Abbas, num. 5. & idem Abbas in c. i. qui fidem, n. 4 de sponsal. post loan. And. dicitur, cum dictum, praesumptio illius causitatis, c. l. qui fidem, non habere locum in foro conscientiae, quando felicitas ponit affectum, se cognovisse carnaliter spontanum, non affectu maritali, sed fornicari, qua de re dicens in alio, 3. prefat. Exstet simile exemplum ex codem Innocent. in d. c. quia pleraque, num. 2. in fine, si quis facere recipuisse pecuniam summatam, sub spissitate numeracionis, & deinde eis si numeretur: est si laplo iam biennio praesumptio iuris, & de iure, si contra eum, attam ex quo fit, nil veri sibi futile numeratum, non tenerit illi creditori aliquid refutare, & Innocentius fecit sunt Felini, inc. si castio, num. 6.2 de fide instruimus. & alii quo referunt in alio libr. 3. praesumptio, in foro conscientiae. Hanc Innocentij traditionem, intelligit sicuti & precedentem, quod felicitas debitor illi non tenuerit sua ipsa sponte refutare, quod si iudice efficit coactus, parere tenuerit, etiam in foro conscientiae. Ita sancte illi sensit, cum paulo post referat exemplum supra commemoratum, tenuerit iurum feci sunt Angelus Claustrum in Somma, in verbo, lex 4. Sylvester Prieriu

in Somma, in verbo, lex, quod. 9. nom. 13. versi, secundo quando. Felini in e. sicut, in fin. de homin. & Dicim in c. i. in grisea lectio colata, s. nom. 18. veris, quae concilia, de certitate. Est & simile exemplum, si quis tenuerit electus fit adiquod manum, etiam si obseruata non fuerit eligendi forma: attamen in foro conscientiae electus ille turus est, atque ita sponte non tenetur renunciare electioni. Quandoquidem illa eligendi forma, non aliam ob causam fuit ordinata, quin ob praesumptus fraudes, qui solent committitatem ergo de ipsa veritate confit, rejeicienda est illa presumptio. Hoc fuit sententia Innocent. in qua propter nom. 9. vers. alii ver. de electio. Abb. in c. quod fecit nom. 6. eodem tunc & inc. i. in fin. de iniquum restit. & vero ita sensit Abbas, quod si licet sua sponte non tenuerit electus renunciare electioni, eti. Abbatem alter loquens, et ceteri i. l. confit. 67. column. 5. lib. 2. Domin. Soto lib. 4. de iur. & iur. quod. 5. artic. 3. col. 5. versi, verum laien. &c. Hanc ipsam opinionem probarunt etiam Dic. in c. i. prima lectio a nom. 19. versi, ex p. 2. conclusio, ne confit. Boet. quod. 4. nom. 7. Alcibi. in refut. s. 2. gravem. nom. 3. versi, quod adducit & Sylvester Prier. in San. ma, in ver. hoc & id per se, quod esti haries non confeccit inuentarium & ob id presumatur occultasse bona: attamen si re vera non occultauit, & quantum habuit, soluit, non tenuerit sua ipsa sponte, sicutque in foro conscientiae, soluerit vira vites hareditarias.

Hac traditio, quantum attinet ad legatarios, expedita est, vt feliciter tis nullo modo hares illi tenuerit in foro conscientiae legatis praestare. Id quod admittit omnes, qui a fortiori de creditoribus (ut mox dicemus) hoc affirmant. Erde legatarius in specie Aret. in Rub. si de auctor. hered. 2. & Didac. in c. i. nom. 18. versi, verum ita haec ratio de refut. Quo vero ad creditores, recepta magis opinio est, hinc haredem non tenerit in foro conscientiae eius folvere vela vites hareditarias. Ita scripferent locis, and in C. quod. quod. de for. in 6. Bart. in Rub. si de auctor. her. d. num. 4. & ibidem alex. num. 7. 1. artic. num. 23. Item Bart. in c. i. nom. 5. C. de sarcas. eccl. Bald. in lib. 1. column, quoniam haledem, column. per. s. famili. artic. 6. alib. in c. i. in fin. de polita, vbi Henricus Boetius, & in c. i. de solis. idem Attila in confil. 5. column. permittit. lib. 2. Ambro. in confil. 2. & in ten. car. Rom. in confil. 4.2. column. per. 1. & Grat. in confil. 9. nom. 42. libr. 1. Alcibi. in nom. 19. nom. 22. de iuris & iuris. 502. artic. 1. vers. tertio adducit. B. er. artic. 53. nom. 4. Dicim in confil. 4. nom. 20. libr. 2. Phana. in trist. de meatu art. 17. 7. 7. 27. qm. & dico res.

Ea ita ratio, quod legi dispositio, qua causum est, haredem teneri etiam vela vites hareditarias, si non confeccit inuentarium, et fundata sit praesumptio, etiam ergo de veritate apud ipsam haredem confit, non tenerit in foro interiori, nisi ipsa sponte folvere. Et quoniam Att. in Conf. 2. & Didac. in d. c. i. nom. 18. versi, et in fin. de polita, vertentamen eorum traditio intelligi potest, quando creditores si in iudicio & foro exteriori expeririunt, in quo si hares illi condemnatur, parere tenuerit etiam in foro conscientiae, si ut iudicatur in seconde causa. Hoc etiam patitur, quod esti qui possidet beneficium, non leuitatis sed, cum simplici signatura, & praesumptio intrutus: attamen in foro conscientiae re & iusti possidet, atque ita sua sponte non tenerit renunciare illud beneficium. Ita scriptum reliquit Gom. in art. 1. sicut de non iudicando recte formam supplicio art. 9. qd.

Confert & illud, quod cum lex flatuens bona minorum, etclesiarum, vel mulierum, alienari non posse sine certa solemnitate, fundata sit in praesumptione, ne feliciter aliqua fraus committatur, si iusto pretio bona hexemant aliquis, non obseruata solemnitate illa, non tenerit sua sponte refutare, sed turultus in foro conscientiae, ex quo illo in foro veritas spectatur, reieciuta ius praesumptio. Ita affirmantur Butr. in c. quippl. num. 28. de clementia eccl. & ibidem abb. num. 31. & idem abb. in c. i. nom. 7. de integr. regis. Ias. in l. fin. fortem, in p. 2. nom. 4. de condit. indebit. Beroni in c. i. in loc. num. 19. vers. ex p. 2. conclusio, de confit. Beroni in c. i. quia in eccl. num. 4. et p. 2. De legi. confit. Rube. in confil. 12. num. 3. & Tylaq. in tract. de legi. confit. in glori. 2. num. 15. Enf. de opina sua fuerit & ex Theolog. Adriani, Quodlibet. 6. artic. 1. Sylvester Prierius in Somma, in verbo, alesio, 5. lib. 2. & Dom. Soto lib. 4. de iustitia & iure artic. 5. artic. 3. column. 4. vers. crediderimego. Differunt tamen in specie Innoc. in d. c. quia pleraque, column. 2. vers. artic. sed quid dices. Verum eius traditio intelligi potest, cum esti emis a minore, atque ita cum aliquam admisit fraudem.

Huc etiam pertinet, quod dicimus, haredem in institutum te-
stamento minus solemnem, in foro conscientiae non tenerit sua ipsa sponte
refutare.

reflexu hereditatem venientibus ab intestato, si sit talem ful-
filler heritoris voluntatem quandoquidem lex, que sollemnitatem
hanc in testamento introduxit, fundata est in presumptione, ne
si fuerit fraudes committantur. Haec testamento probatum Bald. in l.
1. volum. 2. & Iudicium 10. sicut. C. sententia idem 1. volum. 1. nemo potest,
in iudic. n. 21. & Iudicium 5. pa. xiiii. 97. & xvi. 99. qui communem esse
affertur de legge. T. 9. 4. de legge. comprob. in legg. 2. num. 21. Alzat. in l.
xviii. 3. de domo. num. 3. 4. C. sententia. Tyllius. Peter in Summa. in verbo. te-
stamento. n. 1. 6. 5. & Dom. Soto d. q. 3. col. 4. Verbi credidit enim ergo. alios
quaesiles reserunt. & probat Marcus Solon de Pace, Hispanianus. testam.
entis. in commentariis ad leges Taurinas Hispanianas. in 5. part. legi 3.
num. 1. 4. 8. Verum diligenter videntur Didac. in d. e. i. cap. 2. num. 20.
ver. 2. secundum inferior. de testam. & in peccatum. part. 2. 6. 3. ad fin. de
reg. 10. 6. Sed forte Didac. intellectus, cum hares sit institutus,
fuit ad requisitionem requiritus à venientibus ab intestato. Qua de
re docimus subsequuntur in causa.

Huc etiam facit, quod respondit Alcist. resp. 52. num. 5. &
in vers. 8. 3. quodcumque prius non in possessione legi duxerit, quod di-
positio 6. sed & hoc present. in Authen. de sanctis. Episcop. à
quo sumpt. est. Auch. nidi rogati. Cad. Trebil. quia quidem
frumentum est, t' conditione affectum heredi instituto, si deceperit
sine liberis, rei, si hares rationem ingrediatur. Respondit fāne
Alcist. non habet locum hanc dispositionem in foro conscientie,
cum data sit in foro presumptione legis, contra voluntatem
testatoris. Verum hoc de aliaga differens est in l. 4. presump. 52.
dum ex parte d. q. sed & hoc praesens. Exximo enim Alzat. in num.
recte respondit.

6. Huius causis ratio ea est, quod nisi nemo tenetur seipsum prodere,
scilicet dictum in heretico occupato, qui, etiō bona sua ob heretico
statim amittere, non tam tenetur sua sponte illa deferre filio, ut
seruare inueniatur proprie, tam sua Theologia, quā in iuris Pontificis, &
Catechis. interpres, quo se recessit Alphonso de Castro, lib. 2. de potestato
legi penit. cap. 8. & Summa in lib. 1. Catholicorum in lib. 1. iur. 9. 2. 49.
quodquidem Simons. ibid. 10. 15. 7. 10. ad d. m. 2. 9. diligenter sumit. & p. a.
lationē ē hanc testationem aduersus Alphonsum opūm de Castro, ac ceteris
differentem tuetur & defendit.

Secundus est huius disputationis causus, quando ille, aduersor
eum, t' prelum propter illa turba, vel hares, & de iure, vere fāt t' ve-
ritatean vel pro sc. & in iudicio vel agit, vel contentetur, ut rem il-
lam confeatur, vel refutatur. Hoc fāt in causa, si ille condenatur,
parere constat sententia, nec potest reculare vel rē restitu-
tione, vel a iudicio desistere, sub praetextu, quod veritas sit in
contrafictum. Exempli gratia, testator legavit in testamento minima
sufficiunt hares veniens ab intestato, & legatarius eam verū
sufficiunt hares metem, & voluntatem, & legatarius eam in iudicium
concoxit hereditate, ut legatum præteret, si liberatus hares a præ-
statione legit, quippe quod nullius fuerit in testamento min-
imus foliāt, hoc sane causa non poterit si legatarius contendere,
sibi in foro conscientiae debet illa legatum, ob id, quod veritas sit
pro sc. Ex quo enim de causa agitur in foro exteriori, ferari debet
indicationem, ob id non poterit hic legatarius alicui rem lega-
tam per denunciationem Evangelicam, & Dida. in. 1. c. 10. cap. 4. 6.
et num. 10. ver. 8. consil. de testam. Dom. Soto de iust. & iure. libr. 4. q. 5.
art. 3. volum. 2. verific. codem molo. & Marcus Solon Hispanianus praesens
commentariis ad leges Taurinas. in 4. part. legi 3. num. 1. 7. 8. & aperte
num. 1. 9. 3. aduersus suorum non abbatis, iugis. Rpa. & Alzat. qui alter
ter scilicet.

Potest etiam adferri aliud exemplum in extraneo herede, scri-
pto in testamento minus foliāt, cum venientes ab intestato ve-
re scilicet eam sufficiunt hares testatoris, si causam illi
venientes ab intestato in iudicium contenti, absoluti sint, non poter-
int illi hares recipiunt in foro conscientiae petere sibi deberi her-
editatem ob id, quod illi successores ab intestato, scilicet eam suffici-
nt hares voluntate, ita affirmatur Dida. in d. e. i. cap. eff. 10. 6. &
co. i. 10. 1. Dom. Soto de iust. & iure. libr. 4. q. 5. col. 2. verific. expounder
concluſio. & alios quae plures recordat Marcus Solon Hispanianus praesens
commentariis ad leges Taurinas, in 5. part. legi tertia. 10. 1. 4. 5. 7. viii.
14. 6. & ipse haec festinat et probat. & in 10. 1. 7.

8. Quia sane vera sententia, ea ratione prima fulcitur, quod lex
politis condita ab habente potestate legis condende, obligat
in foro conscientiae, ut ita in eo foro obseruer debet, c. 10. in
re. 3. diffl. D. Paul. ad Rom. cap. 2. Salomon Preber. cap. 3. & Dino
T. 9. 1. 2. q. 97. art. 4. latrone Dom. Soto libr. 1. de iustit. & iure
q. 5. 6. art. 4. & ex iustitia scriptus erant glossa in c. quia in ecclesiastis,

de confit. Abbas & Felini. c. 1. ead. tit. de confit. & ibidem Dino mon-
& L. 1. volum. 1. nemo potest, in 2. 1.ell. num. 5. de legat. 1. & Alzat. in l.
quinq. pedum. numar. 5. 4. C. sententia regred. & Marcus Solon praebat in
loco. num. 4. 2. quod latifrons e compotat. non sicut scripsit Petrus Peckus
in tract. de testamento coniugis, lib. 4. cap. viii. num. 6. Cū ergo se-
cundum legem postiuam, sicque Caesar, vel Pontificium, nō
debeat nec legatum, vel hereditas ex eo minus foliāti testa-
mento, sequitur dicendum, nec legatum, nec hereditatem debi-
tri legatario, & heredari scipto, præterit si aduersus eos iam lata
fuit sententia a iudice. Et in specie hac ratione vius est Didac.
in d. e. i. cap. eff. num. 6. de testam. Id quod secundum eum compro-
bat alii, quod in iudicio, quod sententia auctoritate diuina mut-
uit est, fāt istius illi sententia obediendum. Et si fāt iudex, lecu-
tus legis politizue auctoritate, rem illi legatario non debet, vel
extrae heredi instituto non est illi preffandam reliquam heredi-
tatem, indicabit: natus etiam esse debet, si pro quo fuit promunitus
aliquo qui secesserit, homines decipi sub iusto legi clypeo, cōtra
t. i. l. v. 1. C. de ijs, qui ven. atq. impet. & leges ipsiæ politizue efficit
incerta: quod animarum tutelam. Accedit tertio, quod omnis
actus fāt confitetur tribus adhibitis, voluntate, potestate, & modo, vel
forma. c. 10. cap. super. de officiis delega. Bald. in repet. l. 1. num. 5. C. de fa-
cro. eccl. & apertis, tria haec requiri, scribunt idem Bal. in l. cām
testamentum. C. de turis & scīt. ignorau. Afflīct. in decf. 307. num. 7. &
Socin. In. in conf. 7. 2. num. 2. lib. 1. & in conf. 12. 3. 8. lib. 2. Cū ergo
tria haec non concurrunt, actus nō confitetur nomine ipsius actus,
& perinde est, ac si nihil actum fuerit, vt probat. 1. bac confitatur. C.
quod fāt. scīt. poff. & q. ex. in 1. lib. quib. mod. testam. in grā. Nō enim
sufficit veritas sine foliātum, i. fāt. i. 1. C. de fidei commun. Quem-
admodum ergo, si nullum testamentum fuisset confectum isle-
gatarius, vel ille hares extraneus nil penitus consequenter, etiā
in iudicio pro conscientia, ita pariter nō confitetur possunt, quan-
do confectum testamentum declaratur nullum.

Hanc rationem perpendit Didac, esti pof. aliter prædicta.
In loc. hoc est. in d. e. i. cap. eff. 10. 7. ver. 3. b. accedit. Et eandem con-
fiderauit Soto in d. art. 3. volum. 3. & 4. qui quidem paulo vberius,
& obscurius loquitur. Vnā enim hanc rationem in plures parti-
tur. Et horum argumentatio comprobatur traditione Baldi in l.
al. 2. loc. hoc est. sed pote. C. de q. quib. vt. 1. mod. cōdit. num. 1. non suffi-
ciente, quod testamentum t' in veritate sit conditum, nisi etiam fo-
liātum conditum sit. & Bal. fecuti sunt Felini. in c. cām. venerabilis,
col. 7. ver. 7. con. luf. de de excep. & ibidem Dec. col. 16. ver. 7. conclus.
& Afflīct. dec. 23. in grā. Et repedit Corn. confit. 1. lib. 2. lib. 2. quod
ilius fāt patet codicillo bus sufficiunt, sibi non prædictar, si
carent foliātum t' legi requiri. Quartu' suffragant ratio par-
ticipi a Domin. Soto d. lib. 4. de iustit. & iure. 1. art. 3. volum. ver.
6. deng. & c. quod nisi haec leges in conscientia obligant, non iatis
elles proutius illi fint, ob quem fuerint instituta. Prouidet lex,
si quis non bona vel absenc. vel relinquat fine aliqua foliātum
Si ergo in foro conscientiae, d'positio minus foliātum & aduersus
leges illas obseruantur, & sequitur crucis iuris a lege cauteum fusile.
Quod dicendum nullo modo est.

His confort erat ea, qui scripserunt, legata t' relata in mi-
niis foliātum testamento, omnino debet. Vel hereditatem debe-
ri instituto heredi in testamento non foliātum. Quid quidem in o-
pinione fuerunt Innocent. n. 6. quid sicut, de electio. Abbas me. 1. m.
fin. de in integr. refut. in c. cām. eff. 10. 7. num. 10. & 11. de testam. & 1. lib. 2. q.
pleric. solon. penult. de iustit. & eccl. Bart. in tract. numerica. cap. 3.
lib. 1. n. 5. non forem. in princip. ff. de condit. indec. Brum. in tract. de for-
ma. 1. deputatio. & eccl. 1. form. pag. 57. & pag. 60. tensit Alcistus
in l. quinq. pedum. numar. 5. 4. C. fāt. 1. regred. in refut. 10. 7. grecum.
num. 5. verific. & adduct. & Tyraquel. in tract. de legibus combit. in
gloss. 2. num. 22. Errant etiam ex Theologis Hadrianus in Quadri-
b. & conclus. 2. lib. 2. Florentinus, quem refert, & sequitur Sy-
necus Prierius in sua Summa in verbō, bartolad. 3. 9. & in verbō.
testamento. 2. 9. & in verbō. alienatio. 6. 13. Fumeus in sua Summa Ar-
millia in verbō, bartolad. 2. num. 5. & Ioan. Medina in tract. de refut. q.
2. volum. vle. & alios refert Marcus Solon in precipitat cōmentariis
ad leges Taurinas in 4. parte legi tertia. num. 4. 57. Horum opinio mu-
nit videatur his argumentis.

Primo quod foliātum t' iuris Civilis ideo in testamento re-
quiritur, vt cuientur frades, que in eis committi foliātum.
C. de fidei commun. ff. & 5. 1. inf. de testam. At qui si de testatoris volun-
tate confusat, obseq. aliquia suspicione si audi, cēsat haec ratio. Ergo
& iu-

& iuris Cliviliis dictio, c. d.m. cem. eftante, de appelli, cum vnde ati fubm. Verum responderet ex fententiā Didaci in d.c. cem. eft., num. 9. de tifanā. & prius Dominic. Soto in d. lib. 4. de infit. & iur. q. 5. art. 3. col. 5. ver. 1. exempla fuit, &c. non sufficeret, quid ratio legis cellet in actu particulari, ad hoc, ve cefcet p. lex, qua data non est ad aliquem finem fulgurarem, cum eius ratio continua fit, & non momentanea. Eft enim necesse cefare legem in communī, & non vniuersaliter, & cefi Cofcilio de iuris etat. & Clemēn. ad noſtrām, de hæreticis, & ſcribat Fortun. Gazz. in tract. de iur. fil. illato. 15. & 16. & Iou. à Medina in tract. de contradictione. Et hinc accedit, quod docuit Aretin. in l. 2. col. 5. ver. 5. in autem adiutor. q. de vige. & pop. ſolit. quem fequuntur Tyraque, in tract. quid cefante causa, cefer eſtatio, formaz, non tamē debet cefare ipfus formaz oblatione. Cum itaq; nroſlo in cauſo non cefer vniuerſaliter ratio, non etiam cefat legis virtus, & diſpofitio.

Secundo adiutor hoc argumentum, quod lex Cliviliis habet fundamento a prælutione faltitatis, d.l. vlt. c. de fidicione moffi.

Atqui in foro concientia, i. fola veritas attenditur: & idex leſ fundata in fola prälimpione reſicetur, i. t. in u. & t. u. qui fidem, de fponſal. Nauar in Maſnali Coſeſorium, cap. 23. num. 62. & multa ſu- prā fuit comprobatum. Ergo prädicta lex Cliviliis non erit in foro a-nimae ſuſcenda.

Caterinus responderet ex fententiā Didaci in d.c. cem. eft., num. 9. ver. 1. ſecunduſ ad iur. &c. quid lex habens fundamento a præfumptione, in anima iudicio locum ſibi non vendicat tunc, quando lex illa præfumt proper defectum probatum legitime: Nam cum tunc detur certiduo legitimi ipfius actus, cefar legis cuiuslibet diſpofitio. ut loquitor text. i. s. qui de fponſal. ſicut de laſt. at i. p. Didaci p. a. loco, & in Epitome de fponſal. e. 4. ſ. m. m. 5. & 6. Diverſum eft, quando lex præfumt fraudem de defectu ſolenitatis: quia etiam ſi tunc conterit de ipa veritate: attamen actus illius noſtemis non debet obſeruiari, etiam in foro anima: cum lex ipa poſtitua habeat actum illum pro non confeſto: facit iam declaracionem ſupra. Et comprobatur eo exemplo, cum dicimus, quid eti lex illatur, obſeruiari debere certas folenitates in alienationibus bonorum ecclesiæ, vel pupillorum, & minorum: & id quidem de ſupcione deceptio, & dol, attamen etiam ſi co- ſtat, nullum dolum, nullam deceptionem interceſſile, non tamē alienatio facta ſolenitatem non feruata, in foro cōſcientia valida erit, i.e. de r. Eccles. non alien. in b. & in ſieſie Bart. & reliqui in. cam. v. 9. cem. tr. ſeſtationem ff. de tractat. & Relm in c. caſam. p. 6. de iuris & aliorū retinuenſia ſupra.

Tertiū adducitur hac ratio, quod ex traſtamento minus folen- nit oritur naturalis obligatio. In traſtamento ff. de fidicione moffi liber. 1. fidicione moffi, C. de condic. inoblig. & L. vniu. vbi Bald. C. ad leg. Didaci. & hanc coiuuenientiam refutat Iaſ. in L. cem. p. num. 12. 18. C. de iur. & ſacti ignor. Atqui, quod naturaliter debetur, in foro anima omnino p̄ſſari debet, ut tradit. Bart. in Extrah. ad re- preſumend. in verbo, demonſtratione, num. 7. Albus in c. quipplerig. col. peral. de immunitate eccles. anchor. in c. p. cofſer. quarto. i. de reg. in b. Ergo, &c.

Vrbum responderet, ut ſatisfacit Didaci in d.c. cem. eft., num. 9. ver. 19. tertium quid, &c. obligacionem naturalem eſſe d. p. c. m.: Vna eſt, quia ex legi vinculo oritur, ut at Bald. in l. 1. num. 55. C. de ſa- ſanct. eccl. Hęc nullo modo oritur ex traſtamento minus folen- nit. Ita tradit. Bald. in L. cem. p. num. 12. C. de iur. & ſacti ignor. Cm. & Falgo. Quos ſequuntur Iaſ. in L. cem. p. num. 5. ff. de condi. inde. Idem in L. ſcindit. & in ſervit. C. de fidicione moffi. & Pet. Latit. de uiris etate, tract. in cap. 22. Hic accedit Ropam. n. non potest, num. 112. de legat. i. qui de hereditate loquitor que gaudiem has in partem a legato ad differt, ut iuris dicimus. Altera eſt obligatio naturalis, quia oritur ex honeſtate, & debito morali, ſed eti Bald. in d.c. num. 1. 5. C. de ſa- ſanct. eccl. Eſt exemplum in donatorio, i. qui erga donantem te- nerit obligacione quindam naturali, ut si vi quinque donantem, repandat acceptum beneficium, i. fed & filig. & confutat ff. de peti. bare. vbi haec obligatio a ratione & honestate naturali, verē proueniit, facit de de fponſal. Fortun. Gazz. in l. 1. 6. ſuſ naturalis, illatio. v. ff. de iur. & iur. & idem ſequit. D. Thom. 12. 2. q. 10. art. 1. inff. Illud etiam ſequenter, quid male ab cod. Alex. eſt. ſanct. ſuſ in illo ipſo, cum eſſe, quid in traſtamento abſent, hanc deuincit de teſtis, ac etiam parochus. Nam duo ſufficunt, vel triſ, neccafaria non eſſet qualitas illa, quid ille teritus ſit parochus. Ita confiderant in ſpecie Fortunius in traſt. de vlt. f. 1. art. 1. & Didaci. c. ſum. eft., num. 3. Qui quidem ita hanc constitutionem Alexan. interprætarunt, ſicut & eam ſic intellexit Dom. Soto lib. 4. de iur. & iur. 4. art. 3. col. vlt. Non tamen ut diſci ingenue quod ſentio paci ſupertinendi illius viri, multum milii probatur, quod ſcripti praecitat in loco Didici. Non reprobare Pont. I. iuris ci- ūliſ ſuſconfutidine ex eo, quid contraria ſit legi diuinae ſed quid repugnet conſuetudini ecclæfice, que fuſta legem diuina in traſt. ut traſtamento conſuci valeat, tribus teſtibus tantum ad- hibitis. Nam verius mihi videtur aſſerſi Alexandrum legem ſuſconfutidine illam Hoſtienſum, eſſe alienam à diuina lege: alienam etiam à patrum iuſtitutis, ac denique tertio eſſe alienam à ſuſconfutidine generali ecclæfice: quia permittit ex traſtamento poſſidit duobus teſtibus tantum & parochio adhibitis. Eſt ergo dicimus, ut iam admīno) alienam eſſe legem cuiuslibet à le- gi diuina, id eſt, remotam & quodammodo extranea ex viſtra il- lam. Et id quidem impoſita hominum ſinceritate: quin quidem ſuſnaturaliter cum ad fraudem & malitia veriam viderent Imperatores, iure potuerunt ſtatute, traſtamento adhibendos eſſe

20. Hac ſequitur obligatio, ex honeſtate profecta, hunc ſolum partit effectum, vt reſpetione ſolū impedit. Exceptionem vero, vel reſpetione non operatur, quemadmodum operatur illa vera naturalis obligatio proueniens a legi vinculo. Ita doceat Fortunius p. a. in loco. Quocordat inſtitutus haeres in traſtamento minus folenſi, vel legatus, qui ſimili in traſtamento factura fuit Menel. 1. ſeſtatione.

quinq[ue] vel sepm[tem]bre testes. Nec has imperatorum leges abrogavit Alexander, i[n] hac c[on]stitutione, qua suis tant[us] prouidere voluit.

Quintu[m] h[ab]it fentientia iustificari videtur rex, q[uod] siue fuit electio, quo loci i[n] Innoc. statuit electionem i[n] qua iuri naturae consentit, licet non seruentur iuri solemitates teneri. Ita ergo valet cettamentum, & similiis actus secundum ius naturae fenti solemitates obseruitur non fuerint. Ceterum facile respondetur, vt recte animaduertit Dom. Soto. lib. 4. de inf. & utr. q. 5. art. 3. col. p[er]gen. Innocen. non loquitur, quando el[ec]tio nulla est iure positio, sed vbi est i[n]firmata, i[n] iudicium deferetur. Exemplum ibi adfert, vt si aliquis electio ex contempno nō sufficit vocatus. Nam tunc si electio fit a maiori parte, i[n] communio, tenet iure tam humano quam naturali. Et si electio contemptus agere posset ad infirmandum electionem. Hoc sane in casu electus illa est in conscientia, donec electio illa infringatur ac annuletur. Quamvis ergo electio illa l[et]ura naturali infecto valens, infringi tamen à iure positio, humanoque potest. Nec quidem virgo dicitur. Abb. Ab[bot]. in d. q[uod] siue quod quidam fuit i[n] aliqd disponit contra ius naturali, standit illi iuri naturali. Non inquam hoc virginem, cum dispositio haec non sit contraria natura, sed eius moderatione ex iustis causis, ne licet fraudes & falsitates committantur.

Et quid dicimus legem? potissimum non posse informare ius naturale, procedit quod ipsius ius naturale, infestis primis ipsi suis principijs: non autem conclusiones ab eis deductas, ut declarant D. Thomas. q. 9. q. 4. art. 3. Card. de Turrecrem. in Cam. crimin. q. 4. art. 7. quos fecimus tum in conf. 102. num. 99. Non hi referant reliqua argumenta, quia sicut ille permutata, relata & confutata a praesito Marco Solonem in d. part. Legis tercia, a. m. 1461. v. 173. ad 1473.

H[ab]it confit[er]at veram esse hanc fentientiam, testamento q[uod] est nullum de iure cuiuslibet, i[n] solemitates non obseruat, non etiam obserueri oportere in foro anime, & de iure naturali & proprieta in iustitia heredem, vel legatum non posse retinere, vel, sicut legatum aut hereditatem, aduersus successores ab intestato, ex scilicet repugnatis & contradicatis. Ex quibus anulta posunt inferri cum Dida. in d. c. cam. eff. m. 10. de test. Et primo erat Abb. m. d. c. cam. eff. m. 10. sum. c. dim. p[ro]g[ress]o contra testamento a sola ratione, quod careat solemitate iuri cuiuslibet, mortaliter peccat. Errauit tamen Abb. cum ex predictis confitit esse vires agentem hum[an]o nec peccare, nec quidlibet veniam littera, sicut adiutori Abb[ot]. scripsit la. p[er] reg. I. nemo potest. m. 22. de leg. & in conf. 67. col. p[er] lib. 3. Dida. p[er] leg. in loco, qui id est enarrat etiam quando agens certe tam suisse voluntatem rei fatoris rejecta opinione Ripe in d. I. nemo potest. m. 10. Nec mea quidem opinio, virgo confiderit R[es] in eam dixit, quod illi qui venit contra voluntatem testatoris mortaliter peccat, ut ait Abb. in c. comm. col. 4. de test. Quia tunc confitit etiam la. Et qui i facit contra conscientiam, adiutorat ad gehennam. Ita la. c. inter haec 33. q. 2. Nam facile respondetur, quod ille qui non obseruat voluntati testatoris minus solemitate, non peccat cum i[st]a non fit voluntas, ex quo lex eam habet pro non voluntate, dum eam annulat. Quo sequitur falsum esse, quod ille qui i facit minus solemitate voluntarem, haberet conscientiam laefan. Non enim habet laefan conscientiam si iure existimat, se non teneri: Et si dubitaret, & propterea haberet conscientiam scripulam, eam deponere potest, p[er] test. de fivo.

Inferitur secundum quod ille, quilibet possidet bona fatoris ius minus voluntatis voluntatis, tenetur, (si modo ad id conuentus fuerit) reddituere in foro & iudicio anime, legi. in i[n] his hereditibus: quoniam non dubitet de libera & spontanea voluntate voluntatis. Ita intelligit Dida. in d. c. cam. eff. m. 10. v[er]o si modo interficiatur. Cuius vera traditio conciliari potest cum illa Alex. Ripe & aliorum, vt si licet loquatur Dida. (yr. dixi) quidam ille possessor fuit requisitus vel conuentus, vt reddituere. Alex. vero & foriques loquantur, quando iis possessor non fuit requisitus reddituere, cu[m] ipsa sponte reddituere non teneantur.

Inferitur tertio, potidentem non legatum in minus solemitati restringendo, non fulmi in iudicio anime, & sic in foro conscientia, sed nec in iudicio temporali, vt possicie retentio, aduersus heredites ab intestato & ceteris. Quod intelligit legamus ipsi hereditibus perentibus rem legatum debere reddituere. In foro conscientia fentientia obseruere, ex iam dictis manifestum est. In foro temporali i[n] hac retentio non potest probare. Ita i[n] ceteris. Cidecom. illo verbo solemitatem ducto arguimus a fentia contrario. Sicuti interpretari voluit Dida. in d. c. cam. eff. m. 10. v[er]o test. Inferitur quod iuste fentientia prohibente marita posse legitime vxori. (Et sane ita tantum conditum ob presumptum fraudem mulierum, que maritos bl[es]t[er]is allicit[er] ad fibi relinquendam)

fons in d. I. nemo potest, de leg. 1. v[er]o san[ct]e Ias. in 1. letit. n. 70. Et in 2. m. 9. & idem Ias. in d. I. si reditor u[er]o, m. 10. qui dixerunt, in modo possidentem posse vi retentio, atque exceptions, in foro ipso exteriori. Nā quod dicit ex aquitate quadam natam esse naturalem obligacionem, quae exceptionem & retentionem operatur: est falsum, quod duqidem tunc denum f[ac]tum est aquitas operatur flos effectus, quando est a legge approbata, vt tradidit Ias. in 1. plausit. m. 5. C. de rad. Barb. in conf. 16. m. 9. lib. 1.

Et supra demonstrauimus ex testamento minus solemini, non origi[n]e naturale obligationem. Cum vero testamento dicatur nullum & perinde sit, ac si nunquam fuisse conceperit, l. vlt. C. fam. erit. q[ui] dicit la. s. has confutatima. q[ui] ex imperfecto. C. de test. Nec reputant quod dicebat la. s. I. nemo potest, prima letitra, m. 70. in fin. magnâ extare differentiam, quod actus fit vere nullus, vel habetur pro nullo. Nam respondetur, quod quod iuri dispositionem, nulla est differentia, h[ab]it ip[s]er[em] Bart. s. I. si f[ac]timus. 9. legi. ff. ad l. 1. lib. ad adult. a lafone allegatus docuit. Et idem Bar. s. I. q[ui] pro emp[er]atu. m. 10. p[er] ff. de sua p[ar]t. & respondent Socini. in conf. 6.2. m. 5. lib. 4. & Soc. in conf. 6.2. m. 4. lib. 3. & Cart. i[n] m. 5. man. 11.

Inferitur quartu[m] heredes scriptos in testamento minus solemini, non posse vti iure retentions: sicut nec legatarium vti posse diximus, reputant heredes ab intestato veniente. Ita fuit de hereditate confitentur Bald. Ange. & Alex., quis commemorat, & communem dicit Ias. in d. I. nemo potest, in 1. letit. m. 65. & idem Ripe m. 10. Cum dixit communem "eis opinionem, quod naturaliter debet non fit, sicut p[ro]prio diximus". Et hanc communem probavit Dida. in d. c. cam. eff. m. 10. v[er]o quod multo nimis, relecta opinione Iasonis dissentientis. Ex hoc etiam sequitur esse falsum, vt re & prudenter admetit Dida. praecesto ato loco, v[er]o fixo non possem. quod scripsit Alex. in d. I. nemo potest. m. 23. Ripe m. 99. & Tyras. de legi. Compl. angl. p[er] lib. 2. c. 2. heredem scriptum in testamento minus solemini, nimis effici in foro conscientia si hereditatem possident & retineant. Et sane hoc falsum, & dictis supra reputant quia si nulla ex testamento orta est naturalis obligatio, quo fieri potest modo, vt locus sit retentio. Eo tamen casu defendi potest Alex. & Socianum opinionem, cum legatarius retinet non contradicente herede, vel eo non potest.

Inferitur quinto errat eos, qui scripferunt, legatarium, qui rem legatum in minus solemini testamento confitunt non potest, iuste post eam furtu subtrahere. Quia quidem in opinione fuit Bald. in d. I. 2. C. de test. & idem la. m. 7. & idem Ias. in d. I. 2. C. de test. & facti igno.

Errant fani i[st]i interpretes, sicut recedit animaduertit Dida. in d. c. cam. eff. m. 10. v[er]o septuaginta ex his & Marcus Solon in scripto de legi. comment. in d. leg. Taurina in 5. part. legi tercia. m. 198. Nam falsum est illorum fundamentum, cum dixerint hunc legatarium furto posse subtrahere, quia resista legata fidei habatur naturalis ex obligatione. Est sane falsum hoc, quod resista legata si fidei debita non debita esset, vtq[ue] procederet traditio Baldi & Iasoni, sicut permisum est vero rei dominio, res fidei sunt furore, quoniam quando alia via obtinere cum non potest, quemadmodum traditio modi commemoratur a Dida. in d. I. 2. var. resp[on]s. m. 15. Quid autem in calo permisum est res fidei debitam furto subtrahere, declarat Marcus Solon practicatio in loco.

Inferitur sexto falsum est, quod scripferunt la. in d. I. 2. cam. quin. m. 11. C. de iust. & facti igno. Ripe in d. I. nemo potest, m. 65. de legi. & Alch. in d. c. cam. m. 10. 45. de iudeo. p[er] Abb. c. in c. cam. eff. col. 4. de test. legatarium. cui in testamento minus solemini, factum est ut legatum, potest aduersus heredes ab intestato succedentes, vt denuntiatio evangelica. Quo in errore fuerunt etiam Cor. in conf. 19. m. 36. lib. 2. & Alcianus. p[er] lib. 72. Et sane fala traditio haec, sicut optimo potest Bald. in d. Licon quia. C. de terro & fatigno. scripsit Dida. in d. c. cam. eff. m. 10. v[er]o sedl[er] confit. Nam cum vere nil illi legatario debatur, vt nec quidlibet naturalis obligatio fuerit causa, sequitur etiam non esse locum denuntiacionis euangelica.

Inferitur septim[us] falsum quoque esse opinionem eorum, qui scripferunt multierum, vel minorem, i[st]i qui contraxerunt non ad fiduciam fideihereditatis a statuto requisitis, teneri in foro conscientia ad ipsius contractus obseruationem. Quam quidem opinio potest multi si congruet a Tyranno de legi. compl. angl. p[er] lib. 2. & illis addo Boer. q. 5. m. 15. Et sane falsa horum opinio, vt recte scripsit Dida. in p[er]petrat. pat. 2. 6. 3. m. 5. de reg. m. 6. Inferitur octauo, quod siante flatuo prohibente marita posse legitime vxori. (Et sane ita tantum conditum ob presumptum fraudem mulierum, que maritos bl[es]t[er]is allicit[er] ad fibi relinquendum)

38 dum si confitetur maritus verò sua sponte reliquisse. Attamen tñ mulier iniuris & relictantibus succedentibus ab intestato, vel here-
dibus scriptis restinere non potest: cù illa testatoris dispositio legi
repugnet. *Per hinc in tract. de test. et consig. lib. 4. c. vlt.*

39 Infertur notò, veram esse sententiam illorum, qui affirmant,
in foro conscientia obseruari posse opinionem illam, quod per tñ
expressam substitutionem pupillarem, mater excludatur etiam a
legitima bonorum filii, vt traductum multi commemorari at Dicat.
*in c. cim. eff. n. 11. de test. & illu accedit Riminald. in. m. precib. nu.
13. & m. 14. 2. C. de impob. & alijs fol. 18.*

Els enim sic iure Pontificis diffinitum in e. 6. vlt. de test. in 6.
expressum pupillarem substitutionem excludere matrem etiam a
legitima filii. Quae sane iuri pontificis constitutio etiam in foro
conscientia feruntur: cum canones editi fuerint spiritu sancto
cooperante, & quia Diaconi, dñs. 50. Et accedit, quod ille non dic-
tur peccare, qui canons auctoritate aliquid facit, & qui peccat, 23. q.
& rursus lex ipsa humana ab extera per naturalem deruitur,
vt habetur Proter. c. 8. [Per me Reges regnare, & legem codito-
res iusta decernunt, designant prudentiam, quia legislator legē
 fert, & executioni mandat. Quibus intelligimus male sensisse Ar-
chidiac. in d.c. de testam. in 6. & videtur Francum: sic & Corineum,
Decimum, Curtium iun. & Sapian. in d. l. precibus qui dixerunt, ma-
trem hanc non excludi legitima, in foro conscientia. Quorū
rationibus & argumentis fas faciunt predicti interpres à Di-
daco concilii, & fatis diligenter Klinii præstatu in obo.

QVAESTIO LXXXI.

Præsumptio quæ & quando efficiat vt deferri possit
iuramentum litis decisuum,

S V M M A R I A.

1. *Iuramentum indiciale, decisum litis, vt à parte deferri possit, præsumptio sufficit.*
2. *Iuramentum indiciale rem in se recusare potest, vel illud referre.*
3. *Iuramentum indiciale deferre potest actor solam iuris præsumptione pre habeens.*
4. *Præsumptio in ea vbi adest, dicitur adesse liquidissima probatio.*

QUÆR O octungesimo primò, ap præsumptio sufficiat, vt de-
ferri possit iuramentum à parte parti, ad litis decisionem,
quod iudiciale appellamus. Et sufficeret ex istimurant
Specul. & alij, quos infra commorabimus. Verum quo facilius
hac questione explicetur, illud prius scindendum est, difficilem ad-
modum & dubiam esse illam Doctorem disputationem, an reus
reculari possit subciperi iuramentum sibi delatum ab actore, vel
illud referrere, si actor nil probavit. Quia quidè in disputatione re-
cepta magis opinio est, quod reus tñ possit iustè reculari iuramen-
tum, vel illud referrere. Ita Specul. in ut. de iuramentis delatione, Bald.
in l. 2. ff. de iurecur. Abb. in c. vlt. in prim. num. 6. & i. m. 1. de iu-
re cur. Cofr. in l. vlt. col. 2. C. de fiducie. Cacciola. in l. mens. sol. iuramenta
dim. de iurecur. Socin. in conf. 4. b. 2. vlt. aut. idem in conf. 10. Andr.
& Francis. de Alberg. idem. Cacciola. Martini in d. m. more. 9. tor-
menta. num. 4. ff. de quæst. & 1. 83. 10. de Selvius in de iure cur.
part. 3. q. 2. Craster. in conf. 207. num. 4. & Natta in conf. 37. num. 3. lib. 1.
Et hoc videtur magis "recepta opinio" est, si ad eis differentia l. 1. ab. de iure
in l. hom. fiduci. C. de reb. iur. & iurecur. Ebor. Cofr. Alex. & Tafani.
d. l. mang. iste. & videtur Purpur. num. 11. in fine, quo scripta haec esse re-
verior & iuritior, est in loco. Cart. num. 8. ambig. Eadem affirma-
tionem Dec. m. 2. in 3. nov. 3. de probat. & ibidem recente auctor. Et
hanc obseruare confitit Beringerens afferunt Baer. q. 97. num. 6.

Dubitatio modo hic veratur, an actor illi latere dicatur de iure
2. pro probabile, si solam iuris præsumptionem habet pro se, vt de-
ferri possit hoc iuramentum: ita tñcire hanc præsumptionem
iuris, tñlerunt Spec. in tit. de iuramentis delatione num. 4. vlt. ff. si aut
actor & nisi aliud sit probatum, vt præsumptio. Et apertius Abb. in
in d.c. xl. 9. vlt. num. 8. de iure Socin. in conf. 4. col. 1. lib. 1. Io.
de Selvius. in tract. de iureno part. 3. q. 2. num. 3. & m. 4. & Martini. in d.
ff. 82. Quae sententia probatur primò in d.c. vlt. 8. vlt. de iu-
re cur. ut præsumptio rei facere probat. &c. Secundò accedit ratio,
quia celst hoc in casuilla iuris regula, quæ impedit hanc iura-
menti delationem, nempe quod actore non probante reus debet
adoluhi, iuxta. i. j. acce. far. C. de edon. Nam cum proactore extat
Men. b. Præfam.

præsumptio iuris, cessat regula illa, vt traductum gl. in e. 2. in verbis, ali-
re, si eccl. iure domini confor. Bal. in d. l. que accipit. col. 2. vlt. se-
cundo. fult. & ibidem 1. q. 1. col. vlt. verf. & inter catena. & Purpur. num.
20. Præterea & tertio accedit, quod vbi adest iuris tñ præsumptio
ibi dicitur adesse liquidissima probatio, l. hec Ingeratur. de lega.
& scripsit supra. Satis ergo dicitur actio probata sum intentio-
nem, vt locus sit huic iuramento.

QVAESTIO LXXXII.

Præsumptio quæ sufficiat, vt deferri possit iuramen-
tum in supplementum proba-
tionis.

S V M M A R I A.

1. *Iuramentum suppletorium sola præsumptione iuris extante promove-
ri firmate potest deferri.*
2. *Tess. reddens rationem testimoniij, quia vicinus præsumptione iuris
probat.*
3. *Iuramentum suppletorium non defertur, vbi præsumptio iuris leu-
is.*
4. *Iuramentum suppletorium defertur actori ob præsumptionem, do qua
est intelligendum.*
5. *Tess. quem iure non constat, quando si est tam adiutor.*
6. *Iuramentum suppletorium defertur aliori ob præsumptionem homina
rehementem.*

QUÆR O octungesimo secundò, quæ præsumptio sufficiat
vt deferri possit iuramentum in supplementum probatio-
num? Hic disperandum non est, de illa præsumptione
quam iuris & de iure appellamus. Quandoquidem supplicatione
illa aliquia non indigentrum fit probatio probata, si omnino liqui-
da, vt iam suis locis scripta. Dubitari quidem probabilitate po-
test, de præsumptione que iuris solum dicitur. Verum quando ea
lex pro probatio habet, vt quia non leuis est, dicendum pariter
est, non esse omnino necessarium iuramentum in hoc supplementum,
tñ porcius tam pro maiori firmitate & caerulea defertur. Quocirca
recte docuit Decim. in l. 1. lett. num. 19. in fine. & tertia. num. 70. ff.
de rebus cred. & cert. appetatur. quod si tess. reddit rationem, sui
testimoniij, quo dixit, se scire, quia vicinus, præsumptio probat,
præsumptione scilicet iuris, & ideo deferri potest iuramentum
actori in supplementum probatio, & eo loci idem scripti la-
cob. Niger. num. 5. & Purpur. num. 11. Quorum traditiones intel-
ligo procedere ad maiorem cautelam, alia necesse fuit non est
hoc iuramentum, si ipsa iuris præsumptio sit falsa & inconcus-
ta. sed vero iuris præsumptio leuis est, tunc non defertur iuramen-
tum in supplementum, cùm non sit semper probatum. Ita scripsi-
bunt. Gofl. in l. 3. 5. in spec. lexi. ff. de minor. & ibi. Ang. & Abbr. in
ff. duo patrem. in pria. & ibidem Lofam. num. 5. ff. de iure cur. Carthag.
in l. admo. novend. num. 18. & ibidem Roma. num. 87. qui ita explicit.
ibidem 1. q. in repet. num. 13. Cart. son. num. 25. ff. de iure cur. Gra. &
110. num. 19. Cart. son. ff. 7. Donec in France clama. coni. 1. & 2. & ve-
nient. Merl. sing. 8. Et clarè idem scripsi Gra. intrat. de iure
temp. 11. part. prima p. r. p. principia. num. 28. qui ita de tenus iuris
præsumptione, quam aliqui quid in qualibet appellare, loquitur.
Quocirca quod respondit Rom. in conf. 9. num. 10. impletissimi il-
lam probacionem, ob quam defertur hoc iuramentum suppletori-
um non sufficeret, si præsumptio tantum sicut probatur hoc tam
intelligitur, quando est leuis præsumptio, his etiam declarari po-
test doctrina. Part. in l. admo. novend. num. 57. ver. 1. p. 1. p. 1. p. 1.
de iure cur. cum docuit, iuramentum hoc suppletivum defertur & cor-
po rero vero præsumptio intelligi debet, de præsumptione ve-
hementi, non autem de leui. Nam & ipsemer Bart. negat, fulpi-
cionem sufficere, vt hoc iuramentum defertur, quæ fane tu-
cione non differat a leui præsumptione.

Declaratur hinc caus, vt non procedat, quando iam præsum-
ptio hæc tenuis antiqua esset: Nam tunc ranti est effectus, vt de-
ferri possit iuramentum in supplementum. Ita scripsi Bart. in
admonit. num. 4. ff. de iure cur. com dixit, quod eis nulla fides ad-
hibetur tñ, qui iurasse non constat, attamen quando anti-
quas examinationis concurrunt, semper probat, & ob id defertur
iuramentum in supplementum. Bar. fecuti sunt Butrius, Abb.
& Ang. quos recente laf. in d. l. ff. duo patrem. in prim. n.s. ff. de iure cur.
Ideo 1. q. in repet. d. l. admo. endi. num. 20.

Declaratur secundò hinc caus, vt non procedat, quando dñe

præsumptiones, eti tenuis concurrerent. Nam tunc deferri potest iuramentum in supplementum probatum, cum semipleni probent, ita declarat Iul. in d. 2. s. at. 2. ff. de excus. & t. ut. quam Bald. & alii relati à falsoe commandante, & alias infra recensēbo.

Tertius est casus, cum agitur de præsumptione hominis, si vehemens est, deferri potest iuramentum in supplementum, cum magna aliquo lūt eius vis, vt dicitur sicut op. qu. 27. & hoc in casu intelligi potest Ang. in §. si quis ligatur, usin. autem de mfr. cas. & file, cum dixit, conjecturam facere semiplenam probationem, & iden iuramentum in supplementum posse deferri. Erratis quidē in eo Angelus dum dixit, quid omnis conjectura etiam semiplenam probat, vt errorem hunc etiam nonnauit Curt. Sen. in l. admo. n. 29. ff. de iurev. Non tamen errauit, cum sensit iuramentum deferrit, cum ex ea extat conjectura, que semiplenam probationem facit. Idem fentre Bald. in de re struenda iustitia, num. 2. t. 2. d. 2. t. 2. f. fe. f. 29. in. 2. C. si certum posse. Rousen. in d. 1. admo. n. 29. ex e. s. a. t. 2. de ref. Edeclarat Rom. vbi sign. non procedere in causa chilii criminaliter mota. ibidem Ius. 1. p. 2. 2. Admo. 29. in. 29. in. lib. 1. Si vero hæc præsumptio tenet est, non deferrit. Ita illi & declarari potest Bald. in l. in b. v. s. t. col. 2. ver. 2. secundo modo. C. de reb. ced. & iurevendo, cū dicit, quid quando iudex conjecturam de re aliqua fecit, id est, coecit dubitare, & indicium habere, non defertur iuramentum, nece loquitur Bald. quia haec leuis præsumptio, quam conjectura & indicium ille appellat, non facit semiplenam probatum. Ita etiam de sola vna conjectura, & solo indicio (iter hanc enim non confituit, illi differentiam) docuit Curt. Sen. in d. 1. admo. n. 29. ff. de iurevendo, atque intelligi & declarari potest Ang. in §. si vero v. s. f. 29. in. 2. m. 29. c. script. iuramentum in supplementum non deferrit, nisi vbi semiplenè est probatum, & ideo indicium, quod (at ille) est minus quam semiplenam probatio, non sufficit, loquitur Ang. de indicio proprie, id est, temere præsumptione. Ita & repugnat potest defendi Angel.

Declaratur hic casus, vt non procedat, quando plures extant conjecturae similes, ita loquitur Bald. in l. ff. 29. in. 29. in. lib. 1. de r. v. s. d. cū scribit, quid si quis vult probare, quoniam fructus ex predio per cipere ponit, probando quod ager fuit cultus, & quod communitor tot fructus ex similibus agri percipi solent: cūm concurrant hec conjecturae, iuramentum in supplemento potest deferriri. idem scribit Curt. Sen. in d. 1. admo. n. 29. in. 29. in. lib. de iurevendo ex sententiā gl. in 2. s. at. 2. ff. de excus. & t. ut. l. instrumenta. C. de probat. & in tertio loco, extra codem, de probat. & v. s. v. t. de fact. & de integrat. Et si ex pluribus conjecturis fieri potest pro aliquo sententiā, vt dicimus infraquest. 9.4. multo magis deferriri potest hoc iuramentum, in supplemento probatum.

Q V A E S T I O LXXXIII.

Præsumptio, quæ, & quando impedit deferriri iuramentum suppleriorum aduerfario, qui plene vel semipleni probavit.

S V M M A R I A.

1. Præsumptio iuris solvel homini, superueniente, contra eum qui semiplenè probavit non potest deferriri iuramentum suppleriorum.
2. Probat ones multum evidentes requiri contra officiales.
3. Dolus aliquam probare volenti, non defertur iuramentum suppleriorum.
4. Notario acutigens de errore, non defertur iuramentum suppleriorum.
5. Instrumentum debitis penes debitorum facit primum debitum solutum, non tamen defertur iuramentum suppleriorum.
6. Tortus a minus sufficiens non pugnat omnia iudicata, existencia contra rem.

QUARTO octuagesimo tertio, è consenso ad precedentem questionem, an præsumptio impedit deferriri iuramentum aduerfario, qui vel plene, vel semiplenè ita probavit, vt deferriri alia est poterit? Hac in re dicendum est, q. quando quis felipeat probavit, & ei contraria superuenientia præsumptio (intelligo hic de præsumptione velutris, vel homini) ita enim iuris, & de iure omnino excludet) non potest ei deferriri iuramentum in supplementum probatum. ita scribit glori. in Lolo, in verbo, præsumptio. & in Bort. cal. v. s. dicit signatorem, quod non causa, idem Bald. in l. num. 3. & 6. C. qui & aduersus sequens. & in l. admo. n. 29. col. 2. ver. 2. & 3. f. 29. in. 29. in. lib. 1.

3. oppos. C. de reb. ced. & iurevendo. Caccialupi, in l. admo. n. 29. & num. 2. & thidem Ptolomaei num. 39. ff. de iurev. ab. in. v. 1. & 2. m. 2. de iurev. Roma. conf. gr. num. 10. & conf. 48. in fin. Marfil. in l. Martius, num. 49. de questo in rubr. C. de probat. num. 111. & in præsumptio. num. 4. diligenter. num. 3. & f. 197. & conf. 6. num. 37. Maran. in præsumptio. num. 9. alii qui in iudicio emerget, verific. quinto. & Bort. qu. 27. 93. num. 7.

Hinc egregie docuit Angel. in l. vlt. C. vbi de crimin. agi oportet. quod quando agitur contra magistratum, tempore Syndicatus, & contra eum semiplenam probatio facta est, non defertur iuramentum in supplementum. Angelum secundum ejus Ptolomaei in l. admo. n. 29. num. 4. ver. 5. f. 29. in. 29. in. lib. 1.

Ea ratione, cum relata mouentur, quid præsumptio sit proprius officiali, vt probat l. 2. C. de offic. simil. iud. & dicimus infra se. lib. 1. in præsumptio. 63. Mouentur etiam textu d. lvt. C. vbi de crimin. agi oportet. vbi sufficiens instruictio requiritur contra officiales. Huc pertinet, quod egregie docuit Bald. in l. obser. 6. proposit. 1. & 2. f. 29. in. 29. in. lib. 1. & legat. cum dixit, quod contra officiales requiritur probations multum euidentes, & Baldwin secundum ejus Gramm. in conf. 53. num. 36. in criminali, qui & Parchem Puteus. idem Gramm. in conf. 5. num. 3. & Abgildus Bonifacius in tral. casarum crimin. in t. de offic. corrupti pecunia. num. 46. Verum ab Angelio disserunt Marian. Socin. Sen. in c. vlt. num. 27. de iurev. & alii nomi. li. quod secundum Caccialupi, in d. l. admo. n. 29. ff. de iurev. restant. Scribunt iij deferriri posse iuramentum, modo cetera requirita concurrent. Nec vigerat relata ratio præsumptionis, cū verum non sit, pro eo esse semper præsumptionem, & d. l. vlt. C. vbi de crimin. agi oport. non probat, cū solum dicat, quod in loco administrationis facilis invenitur sufficiens in instruictio. Has opiniones recte concilia Caccialupi, in d. l. admo. n. 29. Aut agitur contra magistratum, & officiales, ab aliquod factū, pro quo est præsumptio, nexta d. l. 2. C. de offic. simil. iud. & tunc non est locus ipsi iuramenti, ita procedat vno angel. & sequendum. Aut agitur ab aliquod factū quod præsumptionem non habet, & tunc si casta requiretur concurrit, locus est hinc iuramentum. ita procedat opus Sanct. & aliorum. Alia etiam conciliatio summa potest ex traditione Boſſij loco supradicto, quod aut criminaliter agitur, & tunc non sufficiens præsumptiones, & consequenter nec iuramentum supplementum deferriri potest, aut cuiuslibet: & tunc cum præsumptiones sufficiens, ita & iuramento locus esse potest. Illa etiam Caccialupi conciliatio mihi magis probatur. Hinc etiam docuit Bald. in l. 1. C. qui & aduersus grecs, quod ubi agitur de probando dolo t. aliquis, non defertur iuramentum in supplementum probatum, cum dolum non presumatur. Baldwin secundum ejus Ptolomaei in d. l. admo. n. 29. num. 48. ver. 41. f. 29. in. 29. in. lib. 1. & 2. f. 29. in. 29. in. lib. 1.

Hinc etiam docuit idem Bald. in l. num. 29. ver. 5. f. 29. in. 29. in. lib. 1. quod quando agitur de probando t. errore notaři, & notarius attestatur de ipso errore, non defertur iuramentum in supplementum: quia repugnat præsumptio scriptura, quia legitur in errore scripta, & a Bald. in l. Imperator. ff. de statu bono. & dicimus infra lib. 3. & 1. præsumptio. 10. vbi differimus de præsumptione fallenti. Hinc etiam docuit idem Bald. in l. num. 29. ver. 5. f. 29. in. 29. in. lib. 1. quod quantum de reprobatur instrumentum debiti penes debitorem, præsumptio debitus solutum, non tamen defertur iuramentum in supplementum: quia illa præsumptio est linea causa. Quia de re attingeremus in fin. lib. 3. in præsumptio. 13. vbi explicabimus præsumptionem illam, quia sumitur ex Chirographo lacerto, existentia apud creditorem.

Hinc tradit Benvenut. Strachia in tract. de mercatura part. 2. nn. 8. quod si mercator agit rei vindicatione aduersus mercator, ad mercium sarcinulam, quam ballam vulgo vocant: & aucto probat, Sarcinulam illam suo signo signatam: aduersarius vero vnde teſte semiplenè probet eam Sarcinulam suam effe: Cum præsumptio sit pro auctore ob illud signum Sarcinulam, vt dicimus lib. 2. præsumptio. 48. non poterit deferriri ipso reo iuramentum hoc supplementum. Hinc respondit Crater. in confil. 287. col. 6. ver. & lvt. Cum respondit, quod est tortura t. minus sufficiens non purget omnia indicia, quae erant contra illum tortum: attamen aliquam præsumptionem facit, que quidem præsumptio erit sufficiens ad impediendum iuramentum supplementum aduerfarij, contra ipsum tortum.

L I B E R P R I M V S . Q V A E S T . LXXXIV . LXXXV . LXXXV I . & LXXXV I I .**Q V A E S T I O LXXXIV.**

Præsumptionibus duabus concurrentibus, an tertia,
qua aliquo est necessari, iuramento
suppleri possit.

S V M M A R I A .

1. Præsumptionibus tribus requisiūt in aliquo actu, duabus existentib⁹,
terta per hoc avenientum nequit suppleri. Et quæ fuit ratio suæ. 2.

Q V A E R O octuagesimoquarto, si in aliquo actu tres præsumptiones requiri autur, & due tantum concurrent, an tertia per iuramentum possit suppleri? Et suppleri non posse dicit Cacciapup. in l. admonend. eam. 225. s. de iurever. Exemplum ille adserit in tribus illis citoletis, & præsumptionibus, que requiruntur ad detegendum contracuum esse factenatim. *acta et illa res de pigno. & c. ad nostram de emptio. & vend. quod feliciter adit patrum de retrouendo, modicis preti. & quod ille empator confueretur somnari, si ergo dux ex predictis coniecturis erunt probata; tercia iuramento suppleri non poterit.* Et *affirmat Cacciapup. prædicto loco. qd Lepidus in vlt de iuraverunt. Fæc̄ ratio, t̄ quia singulare haec præsumptione separatum debet esse probata, vt prædicta iuratio. Et si ergo duas erint probata; non tam tercia & idcirco considerari in ea non potest aliquod supplementum ex adhuc habitu iuramento.*

Q V A E S T I O LXXXV .

Præsumptio an operetur, vt iis, contra quem est, iurare
re debeat de calumnia.

S V M M A R I A .

1. *Iurare de calumnia tenet, contra quem extet presumpcio.*
2. *Iuramentum calumnia exigere potest index, cum ei videbatur experire.*
3. *Iuramentum calumnia, quando etiam in causa matrimoniali prædicti operetur.*
4. *Iuramenti calumnia vel malitia, quis sit effictus.*

Q V A E R O octuagesimoquinto, an præsumptio hunc parat effectum, vt contra quem est, cogatur iurare de calumnia?

Et effectum hunc t̄ parere, probat c. 2. in fine, ut iuramentum, in sexto, dum statut, iudicem t̄ possit exerceire iuramentum malitia & calumnia; quid expedire ei videbitur. Id quod exponit gl. ib. quanto videt ex coniecturis & præsumptionibus malitia agi, & excipi. Et *videtur scribentem Gemmam, col. 2. & Frans. insit. sur. 2.* Idem quos probat c. literas, qd propterera, de restitu. spoliati. vbi. 3. gl. in verbis, excepto, affirmitur, iuramentum t̄ calumnia in causa matrimoniali, quod alias exigit non foler, præstari oportere, cum aduersus petentem, vel excludente obstat, aliqua præsumptio. Et his iuribus adductius ita docuit Burz. an c. iur. can. iun. 29. de probato. Huc facit c. statutum. s. cum autem, ad finem, de descripsi. in vbi iuramentum calumnia exigitur ab eo, quoniam index præsumit malitiis poterit dilationem. Id quod annotariorum & Ang. in l. interdum. p. de inde. & Castado. decr. 3. m. t. de dila. Hoc autem iuramentum hunc parat t̄ effectum, vt præsumptio atque suspicio illa calumnia sublata, & exdicta coniecatur: ficiunt predicti Doctores præsumptionem: & mansi scribent Claud. Seni. fil. Celso. m. 23. ver. tercii. falt. p. devi. cap. & Nen. an. lib. 3. syllis m. p. 11. s. 13. idem sensit Maria. Socin. sen. an. rubr. ext. a de iuramento causa. infine.

Q V A E S T I O LXXXVI .

Præsumptio an ita adiuvare possit testes singularces, vt probent.

S V M M A R I A .

1. *Præsumptio, testes singulares, vt probent adiuvant.*
2. *Testis vnu de veritate, calumniam se ficiens exit audiendi facta in evidenter plene probat.*

Q V A E R O octuagesimosexto, an præsumptio adiuvare ita possit testes singulares, vt probent. Et posse sensit Castren. Mensch. *Præsumpt.*

in conf. 28. 2. in causa ista quing. col pen. vers. item non possit, quod iurato. Ita dñm respondit coniecturas efficeret, vt vehementer adminiculentes quod sufficere dixit, sentiens probationem perficiam induci. Idem Cacciapup. in conf. 250. *Viso puncto supra agro. col. pen. vers. & lucet vide iur. lib. 2. quem quidè fecitus est Crata. mirabil. de s. 149. temp. 2. part. 4. pars. prior. in ffa. Et ex illo textu ibid. Abb. m. 6. scriptum reliquit, teſtem t̄ loquim de veritate, cōiunctum confitio[n]e extra iudiciale incidenter; facta, qua aliquo præsumptionem tantum facit, plene probare.*

Q V A E S T I O LXXXVII .

Præsumptio leuis, seu qualis qualis, quid operetur circa probations, an tec̄ licet semiplena probationem faciat, vel alias coadiuuet.

S V M M A R I A .

1. *Præsumptio leuis, semiplena an faciet probationem, vbi opinio negativa probatur. nra. 2.*
2. *Præsumptio leuis veru effectum qui sit.*
3. *Actio non probata absolvitur reua, nisi adit aliud, quod pro altera reficiat.*
4. *Præsumptio leuis adiun. 2. vni testi facit per indicem defervi p. p. iuramentum suppleretur.*
5. *Suspectus de crimen ob leuem præsumptionem inquiri potest.*

Q V A E R O octuagesimo septimo præsumptio leuis, seu qualis qualis vno nōtrī appellant, quid operetur? Et plures effectus operari Doctores scribunt. Et primus eis effectus, ex multorum opinionis, vt semiplena t̄ probationem faciat. Ita fide Bart. an admonend. nra. 43. ff. de iurever. Burz. & Abb. m. 6. col. pen. de re iur. cum scribunt, quod illa qualis qualis præsumptio, quia oritur ex sententia inter alios lata, semiplena probationē facit. Quam eidem traditionem probabant & Ang. m. 2. ad fin. 2. de edend. Dec. m. 1. et lib. 22. C. de reflla. m. 1. 2. & inc. conf. 27. nom. 3. Ceterum vera non est hac ipsa traditio, cum vere loquim probabuntur t̄ non faciat, si un. aduersus Bart. & fide. *c. re u. 2. v. iur. scripferus Bald. in conf. 2. si ergo. in lib. 4. Art. m. 4. a. sam. que. col. 4. de testib. & in conf. 103. col. 2. vxi. vi. iur. can. m. 4. Cap. 2. col. 1. conf. 45. 2. b. c. iur. Catt. f. m. conf. 73. Mag. offic. vir. col. 3. Iujon in lib. 2. duo patron. in princ. 2. au. 3. de iurever. an. lib. 1. lib. 1. idem dicitur sub p. confians Dec. m. 2. au. 10. C. de edend. cum dixit, hanc quamlibet præsumptionem inducere semiplena probationem in causa connexa, ratione connectitatis. Hanc quoque fidentiam probabunt Ripa m. 1. admonend. col. pen. nra. 22. ff. de iurever. & lib. 2. m. 16. C. de eden. Fid. nam. Soar. in oper. 1. filius au. 4. d. m. 11. 329. de leg. 1. Mod. Paris. in co. fuit. Parisien. tr. 1. 6. 3. m. 2. Crat. m. 32. art. de antiqu. temp. in 2. parte. m. 43. & Didac. lib. 2. Prat. quig. 2. 13. m. 3. v. 2. et curam.*

Secundus itaque & verior t̄ effectus est, vt haec qualis qualis præsumptio t̄ coadiuvet cateras probations, vt si aliqui aequali clementia contendunt probations, præualeat haec, quia haec præsumptione coadiuvenatur. Ita radam. gl. m. can. clm. 1. d. 1. de prædict. Bald. in l. 2. duo patron. in princ. & lib. 1. lib. 1. s. de iurever. Alex. m. 1. mili. sui. 2. C. de testi. n. 2. & in conf. nra. 2. col. 1. lib. 2. Fid. in c. libell. col. 2. v. 2. primus de acsafat. Catt. sen. 18. d. 3. conf. 7. col. 5. Rop. Crat. & Didac. quos fuit. com. mon. 1. lib. 2. script. Arnald. Albertus in tract. de hereticis. g. 3. 4. m. 1. 4. Et quidem motu sibi. 1. 4. 6. addicis. lib. 2. de fideicom. liber. ex. coll. ff. de acqu. polli. c. ficit causam de probat. Et huc pertinet gl. m. 1. 6. 3. m. 2. v. 2. lib. 2. calumniam de p. eten. cum dixit, quod actore t̄ non probante reua absolvitur, nisi aliquid adit, quod per ipso actore faciat, insipere illuc per præsumptio.

Terinus est effectus, vt haec qualis qualis præsumptio t̄ adiuvet. Et vni rectificata fatur, vt iure index possit ei deferre iuramentum suppletum. Ita Bart. in lib. 2. s. lib. 2. parson. impri. na. 3. ff. de iurever. & lib. m. 1. 3. Conf. sen. 1. lib. 2. cal. 3. lib. 1. intra tract. de testib. p. 2. au. 10. 15. Felin. in c. de dilect. col. 1. v. 1. v. 2. script. f. clm. de actu. Rop. Rop. n. 1. admonend. m. 2. 29. de iurever. & Crat. int. ad. de antiqu. temp. p. 2. m. 2. au. 1. 6. 10. 11.

Quartus est effectus, vt si aliquo crimine f. sus. eccl. ob hanc quamlibet præsumptionem inquiri possit, faciunt inquiri po- teſt ob

tell ob informationem receptam parte non vocata, que dictur facere qualim qualem presumptionem, ut prodat e. qualiter & quando. s. 2. p. de accus. Innocent. in c. t. u. 5. de populi prelat. Bart. in l. de subm. ex illo texu. C. de nang. lib. m. Act. in c. col. 2. de testif. & oper. & in feste magi. Arnal. Alber. in d. tral. de heret. q. 24. s. 3. 4. Ita etiam posse inquire ex tellimoniis propinquorum occisi, quod tamen solam qualim qualem presumptionem facit, vt dicemus in subsequenti questione, in quinto indicio.

Q V A E S T I O LXXXVIII.

Presumptio ad inquirendum, qualis esse debeat.

S V M M A R I A.

- 1. Presumptio & indicia ad inquirendum & torquendum pars ejus non operat.
- 2. Indicia ad torquendum vigentia, & ad damnandum vigentera requiriuntur.
- 3. Indictio aliud iuri, aliud facti.
- 4. Indictio nullius quid.
- 5. Indictio omnis quid.
- 6. Indictio leuior ad inquirendum, quam ter quendum sufficient.
- 7. Inquisitio alia generalia, alia specifica.
- 8. Inquisitio ad quoniam fuisse.
- 9. Inquisitio in generali cor fuisse ita levia induita.
- 10. Inquisitionem generali iudecunt in causa debet facere, & quam ob causam.
- 11. Indictio ad prebencionem & generali inquisitionem a pari procedit.
- 12. Testimonium cuiuslibet illius ad inquirendum generiter sufficit, id est etiam locum habere in testimonio invicem, vel hambit. m. 15. Item in teste qui propter etiam eum dico interrogari non possit. m. 14.
- 13. Afferto voluntari superamento ei indicatio sufficiens ad generali inquisitionem.
- 14. Falsum fuisse etiam ad inquisitionem specificam, probacionem, & tortor ad secundum alios.
- 15. In initia agri est ad generali inquisitionem, indicatio sufficiens.
- 16. Testimonium pro quoque non vulneri vel aci, sufficit ad generali inquisitionem. Id est etiam ad prebencionem & capturam suspecti. m. 20.
- 17. Indictio ad speciale inquisitionem qua sit.

Q V A E R E octuagiesimo octavo an presumptions, & indicia cadem esse debent illa, que requiruntur, vt possit quid est crime inquiri, cum illis, vi possit comprehendit, torqueri, & damnari? Et pars illa non poterit certum est. Nam eti presumptions & indicia ut prehensioni locus esse possit, patres res ipsas, quod ad inquirendum sufficient: Attamen his vigentera esse debent illa, que requiriuntur, vt de dicto specialiter possit illa: Et multo vigenteres esse debet ut torqueri, actandum multo vigenteres vi possit damnari siue iuris. Ceterum multi, quos infra commemorabo, & inter cateros manuile ul. Clar. in pral. crim. q. 20. p. 2. vesp. & Alcian. in res. a. 62. Et in sententia uia. Quocirca Bald. in l. feru. s. v. add. C. de testif. scribit, indicium i aliud esse facti, aliud iuri. Indicium facti i est, quo index dirigitur in viam persecutionis: & tale indicium inquit Bald. ipso per quemque fieri. l. q. 21. m. 15. Indicium i autem iuri est (al. Bald.) quod habet aliquem effectum: sed quod quidem dirigit in viam questionis habens quoddam verum esse, quod una cum alijs administris instruit. Iudicem in viam condemnacionis. Et Bald. dicit in amplius Fe. m. 1. etiam dicit. n. 10. de accus. & Alg. de testif. in tract. confar. cit. m. 1. in tit. de inquis. m. 2. Ad inquirendum itaque leuiora sufficient indica, quam ad torquendum, & damnandum. Ceterum inquisitio vi attingi super altero de duobus modis fieri solet.

7. Vna ei generalis, altera vero specialis. Generalis solum fit pro instructione magistratus, & indicis, & percepiture & indagare possit, quod delictum illud perpetratur ut deinde habita aliqua cognitione, & de tentia delinqentis inquiri possit in specie. Ita si lib. Bart. in l. 2. p. de publico. s. 1. leg. 1. de adult. Angel. Arat. in tract. malversation. in verbis, huc quod inquinatio. Cardine in tract. confessionem, rite, quando de malefactis cognoscantur. & alij quae recent. & prolat. Algidus. In prat. criminal. in prim. numer. 2. Et idem officium blauci in prat. criminal. in prim. numer. 2. Et Mariani in prat. criminal. q. 2. confitance. & habeat. Mariani. in prat.

civil. parte 6. in prim. numer. 2. qui satis ageret proxim del. s. t. Quo itaq ad faciendum generali illam inquisitionem, sufficient indicia leuia, modo aliquem colorum habent. Illa vero quod ad inquirendum specialiter requiruntur, paulo illis vigentera esse debent. Ita ratio quare in generali inquisitione sufficient leuia indicia, ea est, quia agitur de leui prejudicio contra eum, qui delinquere creditur. Ita ex sententia Baldi in l. C. de summa T. unita. & sive Cathe. & Marian. Socin. s. v. qualiter. & quando. s. 2. de accus. scriptum reliquit Bonifacius in d. tit. de inquis. numer. 6. Admonent tamen interpres illi, ne deduxerit incaute progederetur ad hanc generali inquisitionem: quia inquisitio hac est generalis sit, attamen aliquantum latit expositum est in eius, qui inquirendus est, & apud graves, & probatos viros eius fama bona minuitur. Hic commemorabo aliquam indicia, que est non sufficient ad formandam speciale inquisitionem: sufficient tamen ad generaliter inquirendum, ac etiam ad prehensionem: cum a pari procedant indicia ad prehensionem, & ad generali inquisitionem. & deinde haec adem in questione subiungit aliquam alia indicia, que apta sunt ad formandum, & transfigurandum speciale in ipsum inquisitionis libellum. Paulus enim vigentera esse debet illa, ad inquirendum tam generaliter quam specialiter, & ad capturam.

Primum indicium ad generaliter inquirendum, suffit ex tellimoniis cuiuslibet tellis. Ita lenitus Bald. in d. tit. feru. s. v. add. C. de testif. quem sic declarat Bolissius in d. tit. de inquis. m. 4. qui censum opinionis recenset Maria. Socin. s. v. d. c. quatuor. Et ob id ait Bolissius, etl. immonitum est inimici, vel banniti, qui aliqui talis testificari non possunt, sufficiunt. Etidem Bolissius ibi. n. 6. ex aliorum sententia scriptis, testes qui propter etiam alia recipi, & interrogari non possunt, interrogari posse ad inquirendum intelligenti ego ad inquirendum generaliter, quamquam fid. Clarius in prat. crim. q. 21. p. 2. vesp. ad formandum, intellexerit Bolissius de speciali inquisitione loqui.

Secundum indicium sufficiens ad generali inquisitionem, t oritur ex affectione vulnerati superuenientis. si enim dederet, indicium ad speciale inquisitionem, vt mox faciat. I ergo vulneratum indicium hoc facit: sicut scribit Angel. Arat. in tract. m. 10. in verbis, quoniam ad probacionem, non diligenter in l. Cain. m. 13. ff. sed S. C. Sylla. Lance. Conrad. in tract. de pret. o. 27. vesp. s. 10. & apertus Iul. Clar. in prat. crim. q. 2. vesp. ad inquisit. & q. 21. vesp. ad inquisit. utr. v. utr. qui subiungit, hoc indicium etiam sufficiere ad capturam & prehensionem. Id quod affirmatur Art. Gomes. in 3. tom. varia. resolut. c. 13. m. 16. & Petrus Plaza lib. 1. epitome de l. 13. vesp. 15.

Tertium indicium aptum ad generali inquisitionem nascitur ex fama. Ita prolat. c. quatuor & quinta. d. 2. s. 1. ff. de accus. q. 2. Art. in tract. maledic. in verbis, hoc est quod in inquis. m. 6. 1. 1c. Nonnulli aperte ceteri, ut quae in causa prae deere, vnu. 2. v. inf. & operatis Iul. Clar. in prat. crim. q. 2. vesp. & q. 20. vesp. ad inquisit. Ceterum cum non modo & Clarus ipso, sed alii multi affirment, famam si sufficeret etiam ad inquisitionem speciale, in modo & ad prehensionem, ac etiam ad torturam, ob id infra suis in locis hac de re fuisse disputandum.

Quartum indicium sufficient ad inquirendum generaliter, defensum est ex gravi inimicitia. Ita scribit Iul. Clar. in d. tit. feru. s. v. q. 20. Art. ad inquisit. & q. 21. vesp. sumaria, qui quidem affirmit, sufficeret etiam ad speciale inquisitionem, & idem tradit Blanca. in l. 1. ff. 17. ff. de q. 20. Et i. quoque scribit sufficeret ad prehensionem & capturam.

Quintum indicium sufficient ad generali inquisitionem exoriut ex testimoniis propinquorum illius vulnerati, vel occisi. Ita tradit Blanca in prat. crim. in prim. numer. 15. & m. 2. qui censum opinionis recensit inter cateros. Ang. & Rom. in l. 1. ff. 17. ff. q. 2. m. 1. q. 2. m. 2. sed S. C. Sylla. Hoc autem indicium sufficit patiter ad prehensionem, & capturam huius suspecti, ut scribit S. C. in l. 1. ff. 17. ff. de q. 20. Et i. quoque scribit sufficeret ad prehensionem & capturam.

Quo autem specialis inquisitio formari, & libellus reo transformi possit, inter catera indica huc solent communiquerari.

Primo fama, ut diximus paulo supra, secundum gravis inimicitia, ut etiam artigium supradictum & liberius dicentes in sua quatione ita secunda, cum disputationibus, unum indicium hoc ex inimicitia sufficiat ad torturam. Tertium indicium sufficient ad inquisitionem speciale in causa ex fugia. Ita lenitus Blanca. in l. tit. m. 27. ff. de q. 20. & apertus Iul. Clar. in prat. crim. q. 20. vesp. ad formandum. usq. Et de effictu fuge multa dicemus infra, usq. ab hoc finiuntur.

Quartum

LIBER PRIMVS.

Quatum iudicium ad speciem inquisitionem apicum, oritur ex testimonio loci criminis, aliquibus tamen in causa. Ita dicta, in tractat de presumpt. reg. a prouis. in s. post Angel. brev. in trax. maleficorum in verbo, summa publica, & scripti libro 2. de Actis suis, cap. 47. & 48. vel ut error me explanet, quoniam faciat testimonium factum criminis. Quintum iudicium oritur ex affectione officii, existentis in articulo. Ita Franc. Bruma tractat de medicis & virtutis part. 1. o. 3. nro. 26. In d. Clas. in pr. p. 1. criminis. §. fin. verbi affectio inducerat. Sextum iudicium oritur ex denunciatione syndicis, vel alterius officialis proposito ad defensionem crimina. Ita Salvi in Lea quidem, o. 6. verbi 10. quer. C. de accusat. Arg. Art. in trax. malef. in verbo, non ad denunciationem, nro. 14. Matis imprim. criminis sine propria. Blanck in pr. p. 1. criminis, in verbo, p. 1. prouis. p. 1. idem in trax. de iudicio & tortura, nro. 396.

QVAESTIO LXXXIX.

Præsumptio qualis esse debet, vt quæstionibus & tormentis locus sit.

S V M M A R I A.

1. Indicia & presumptio ad torturam sufficiens quæ sunt, index arbitriatur.
 2. Tortura & quæstionib. locum facere uno solum praefunctionem, sed & inducere. Et quæstionib. illa esse debent, nro. 3. & 4.
 3. Indicium ad torturam sufficiens oritur ex affectione testis vni, de via sua gesti & aliorum, & delicti communia. Nec opus est ut non sit exceptione maior, nro. 6.
 4. Testis vnu de via sua non solum indicium, sed & semplenam facit probacionem. Et quæ concurrere debent, vt hinc indicio sit locus, nro. 8. 10. & 11.
 5. Testis vnu ad indicium facendum, quando cæstionis non sit in loco, reat exceptione.
 6. Testis vnu omni exceptione maior, indicium facit etiam in crimen. Leta mandat.
 7. Testis omni exceptione non maior, quando index positus adducere debet.
 8. Confessio extra iudiciale accusati, facit indicium sufficiens ad torturam.
 9. Confessio extra iudiciale facit semplenam probacionem.
 10. Confessio extra iudiciale si faciat indicium, qua requit ante, nro. 19. 20. & 21.
 11. Fallum seu causa non presumitur commissum.
 12. Confessio extra iudiciale etiam minoris, indicium ad torturam præberet, si talis sit quæstionis positus.
 13. Confessio extra iudiciale tortura locum facit, si alia etiam parte absente.
 14. Confessio extra iudiciale ex responsione accusati, dicitur presumptio violentia.
 15. Confessio extra iudiciale per rem reuocata, locu non est tortura.
 16. Confessio sacramentalia facta coram sacerdote, non facit indicium ad torturam. Et que sit ratio, nro. 27.
 17. Fama quodlibet alijs administris concurrentibus, est ad torturam indicium sufficiens.
 18. Famam non habet vnu testimonio, sed vices accusatoris obtinet vel ibidem.
 19. Famam plus mali, quam boni non iudicat.
 20. Famam non habet vnu testimonio, que requirit ante.
 21. Famam vobis est alijs administris, alijs administris, indicium tortura præberet.
 22. Famam vobis est alijs administris, indicium arbitriatur.
 23. Famam solum ad torturam facit in loco, que sunt difficultate probacionis.
 24. Famam cum denunciatione syndicis concurrente, indicium probat quæstionem.
 25. Fuga ad torturam est indicium sufficiens.
 26. Fuga quoque faciendo non probat indicium, nro. 38. 39. & 40. ad datar. declaratio nro. 40.
 27. Fuga ab contumaciam indicium facit, concurrente levitate vita in accusato, vel alio quod am administris.
 28. Fugiens ex carcere, et tamen non facit indicium ad torturam facit, & quando.
 29. Fuga iniuste carcere, tortura non est indicium sufficiens.
44. Carecere discendens animo redudiendi, non facit indicium quæstionem.
 45. Carecere stranguculo vel compedes rumpens, sanguine non sub tortura indicium facit, sed & probacionem plenam si erga causam corporis attrectu facit.
 46. Fuga solita etiam abz. conformatio, si ceteris fractura sit, plena probacionem criminis facit in aliquibus casibus, numero 47. & 48.
 47. Fuga cum scinditur carceris, quando ad condemnationem probacionem non facit.
 48. Fuga in solitario ex privilegio contra ipsos non facit indicium, excepta herefit.
 49. Immunitia capitalis aliquibus concurrentibus, tortura indicium est.
 50. Immunitia leuis, etiam cum alijs administris, quæstionib. non facit indicium.
 51. Immunitia causata ex offensione non sibi, sed sui scilicet, indicium facit quæstionem.
 52. Immunitia causa ex inter item & iudicem, efficax est, vt index que sit recauatur.
 53. Testem ob immunitatem repellit.
 54. Offendens alium, & incaecit causam probant, potest petere sibi causari, ne se fœciatur.
 55. Fama ita effectum per reconciliacionem de recenti, non constituit sublatum.
 56. Immunitia in specie probari debet, vt tortura sit indicium.
 57. Mira precedentes questionib. sicut non indicium, & de quibus nihil id accipient, nro. 6. & 62.
 58. Mira facta ad eum qui non confessus excepti, alijs administris non concurrens, ad torturam nec quidquam faciunt indicium.
 59. Tractacio calore multa preferuntur, que exceptio non motuatur.
 60. Ligatio lubricum ad penam facile nos est abstandere.
 61. Mira in dubio mediante infirmitate, non propriæ audacitate intelligi debet.
 62. Mendaciam & variatio accusativi inquisiti, quæstionib. apprehendit indicium, vbi recentiores opiniores, nro. 68. 69. & 70.
 63. Testificatio & tripudio animi, in accusata vel inquisito, tortura facit indicium alijs concurrentibus.
 64. Vultus affectusq. sola voluntate, non facit indicium ad torturam, & que sit ratio, nro. 73.
 65. Testimonium sibi criminis, concurrentibus alijs administris, ad torturam facit indicium. Et quando id non habet locum, nro. 74.
 66. Testimonium mandatarii alijs ad natum administris, quæstionib. indicium predicti, & que sit ratio, nro. 76.
 67. Confessio & retractatio offerit ad morte articulo, tortura indicium efficiens. Vbi laicos & clericos opiniores, nro. 73. 79. & 80.
 68. Indicatio leuis & concurrentiam affectio offensis in articulo mortis facit, quæstionib. probent indicium.
 69. Affectio rapae in articulo mortis facit a centrum raporem, indicium ad torturam facit.
 70. Confessio facta ex pace inita cum offensa, pretio inveniente, tortura indicium sufficiens. Et secundum aliquos ad confessio, statim non quoque, nro. 8. Et quibus des. sibim. hoc in eligendis, nro. 85.
 71. Confessio ex pace inita, etiam nondum conclusa, anfir tortura indicium.
 72. Co. se fœciort a ex parte inita a pretio numerant patre vel coniuncto, & facit tortura indicium & que sit ratio, nro. 83.
 73. Conseruatio & celebatio anno, delicto in domo vel vicinia commissum, indicium ad torturam facit.
 74. Secundum reportum occisio in domo facta, ab ipso socio presumitur rea culpa.
 75. Mortuus reporto mortuus tacentem muliere, cetera ipsam exat indicium, & c. concerto.
 76. Mortuus reporto ante dominum alterius, immunitia concurrente, plurimæ factar. domino omni occiso. Li. utratt. nro. 93.
 77. Dationem avitam datum præsumit.
 78. Furtum a vicini facilius præsumit, vel eo qui confitetur in ea docebitur, & perit, nro. 90. cum declaratio, nro. 97. & 98.
 79. Furtum a vicino bona conditum & fama saltem non præsumit, & si res penes eum reperitur.
 80. Telo vel gladio vnu in loco, alijs concurrentibus velut ipsa vel immunitia, indicium facit tortura.

- ¹⁰¹ Delinq[ue]ntia & factu[m], tortura probet indicium, modo concurrant alia, q[uod] extenditur, ut. noz. Et quando non procedat, m[is]er. 2
- ¹⁰² Tortura indicium & metit[ur] ex p[ro]tertia.
- ¹⁰³ Ex amal[ia] tortura p[ro]g[ra]m.
- ¹⁰⁴ Sollicitus aer[ius] pl[ac]et & dilig[er]it, vt de maleficio re inquiratur, c[on]sum sua men inter[ro]gat, indicium probet ad torturam.
- ¹⁰⁵ Secundum non defensas mortales, q[uod] est rep[re]ssus in domo sua occisi, tortura facit indicium.
- ¹⁰⁶ Recepit scilicet in domo sua delinq[ue]ntem, nulla inter ipsos estimatae, q[uod] ad hanc indicium tortura probet.
- ¹⁰⁷ Agescit delinq[ue]ntem sicut in delicto commissio, ne comprehendatur, locum facit tortura, si quando affectatio scilicet exco[ns]ciatur, numer. iro. & iii.
- ¹⁰⁸ Tegit examinationem quādam ex q[uod] g[ra]uia impedit, & non est praesumptio contra accusatum.
- ¹⁰⁹ Impeditus delinq[ue]ntem qui patitur & debet, t[em]p[or]is faciendo, locum torturare velayunt.
- ¹¹⁰ Tercius potest, q[uod] non ignorat latrones adiutor, & exercitatio illarū magistrorum ad locum illorum debet.
- ¹¹¹ Tercius potest, qui fecerit ad meos collaguntur ei cōmēs, qui deinde delictum commisit, q[uod] ad administrat[or]em & sibi, m[is]er. noz.
- ¹¹² Recepit finis, q[uod] sibi excedit dominum suum fratre, ergo, c[on]tra, q[uod] potest & secundum aliquos etiam condamnatur, m[is]er. noz.
- ¹¹³ Indicium ad torturam sanctorū cōtra eam, qui dominum existimavit delictum commissum est, ex acclamacione in domo exspectationis.
- ¹¹⁴ Personam ipsius matris, ex q[uod] statim anima tem[pe]t, & homines conducti, indicium facit delictum communis, vt torqueretur. Nec immo-
cet q[uod] se qui pecuniam credit, m[is]er. ixi.
- ¹¹⁵ Deinde potest, gladium accensit, aut alia ad delictum preparans, que alias facerent & confinuerat, tortura facit locum.
- ¹¹⁶ Venenum in p[er]nos ad aliq[uo]m, q[uod] eo reperitur statim interficia, indicium ad torturam facit contra elementum, nisi contrarie presumptions adiutor, m[is]er. ixi.24.
- ¹¹⁷ Conversatio mala d[omi]no administrat[or]e concurrende, tortura facit indicium.
- ¹¹⁸ Frequentatio loci fiducia, in quo quis repperitur occisus, indicium est ad torturam possitius, alio administrat[or]e accidente. Et quando indicium hoc tollatur, & m[is]er. seq.
- ¹¹⁹ Cadaver emittens sanguinem, addul[io] accusato, tortura probet indicium.
- ¹²⁰ Taceris & non respondebis ei, q[uod] cum rumeori p[ro]f[er]as offensit, delictum suisse a ipso commisisti, tortura facit locum.
- ¹²¹ Physogena mala, alijs adiutor administrat[or]e, tortura facit locum.
- ¹²² Nomen malum & turpe, indicium est ad torturam.
- ¹²³ Delictum commissum p[ro]fessiorum a communi[bus] in loco, si frequenter ex loci delicta committantur, atq[ue] tortura indicium est.
- ¹²⁴ Famam delinq[ue]ntis, indicium est ad torturam.
- ¹²⁵ Praesentia in loco vbi delictum perpetratum sunt, tortura facit indicium.
- ¹²⁶ Eius inquisitus, reportari sanguine modi actu, indicium torturare probet. Et quando indicium hoc dilatatur, & seq.
- ¹²⁷ Vulnera repta ad meus furam glady, & ei inculpatus, indicia sunt ad torturam sufficiencia.
- ¹²⁸ Torqueri potest rem accusatum, iuramentum calunnia delatum recu-
sans.
- ¹²⁹ Torqueri potest, qui cum armis p[re]f[er]as in loco delicti commisisti. Et quando indicium hoc dilatatur, ibid.
- ¹³⁰ Denuntiatio p[ro]fessoris vel alterius officia, alio administrat[or]e accidente, indicium facit ad torturam.
- ¹³¹ Res subtilis furto penes accusatum reportata, torturam facit habere locum, si male conditionis & summa.
- ¹³² Reu[er]teretur agere respondere nolens, vel non mem[or]e se, aut recur-
dari afferens, indicium est tortura.

Q V A E R O Q U A E G E S I M O N D , qualis es[te] debet presumptio, & indicium, vt locus sit questionibus, & tormentis?

Hanc egregiam iuri questionis propulsi, & explicauis, sed generatis magis, quam speciatis, h[ab]i. 2. de arbitriis iudicium, cap[itu]lo 270, quo loci ex recepta Del[icti]a sententia scripsi, indicis aristotelia[ri]o t[em]p[or]is, quia dicit post presumptiones, & indicia sufficien-
tia ad questiones, quam torturam vocant. Et illis accedunt Anto[n] Gomes, in commentariis & tractatu refutatio, num. 3.c. 13. de probatore delictorum, m[is]er. 13. & Iacobus Nouel, in praktica causarum criminalium, titul. Quemadmodum procedere debent, sum. 17. Et m[is]er. 21. Nunc paulo vobis ius, & in specie magis, sicuti locus iste expostulat, resu hanc

explano. Dicimus itaque ante omnia tortura, & questionibus locum esse, non solum quando extant praesumptiones, sed etiam quando adiungit sola indicia. (esse indicium quod minus ipsa praesumptione, ac etiam minus semper presumptionis diximus nota[re].) Ita ergo[nd] indicia solidae ad torturam affirmant glossa, notab[il]e in l. cōs[tit]utio p[ro]batio, ff. deprobat. & ibi eam annotavit Bald. Sa-
l[er]. Fulgo. & Lacbonum & S. Georgio. Eam quoque prolabant Bald. inl. viii. m[is]er. 1. leg. numero 5. ff. quod metuens canis, Angel. inl. 2. C. de quod[am]. Cof[er]tus, m[is]er. 2. q[uod] numer. 4. ff. si ex vox[al]e, canis, agas. & ibi Alexan-
d[er] & idem Alex. in cons[erv]at. colum. 1. libr. 3. Franc. Bruno in tractat[us] de indicis & tortura, col. 1. Argivum Bojum in tractat[us] casu[rum] criminum, init. de indicis & conjectat[ion]is ante torturam moner. 7. A. to. Gomes in commentariis variarum resolut. temp[or]is, cap[itu]lo 3. 13. de probatore delictorum, sum. 2. xviij. advertendum tam[en]. Hac tamen indicia debent esse, probabilitate, & virginitate, l. militis, 6. operari, C. de quod[am]. Bald. in cons[erv]at. 77. Ad evidenter amprimito, colum. 1. libr. 3. Crater. cons[erv]at. 6. numer. 12. & in cons[erv]at. monito 1. Soc. sum. in cons[erv]at. 39. mon. 35. libr. 2. & cōsidero[ne] eiusdem plus exco[ns]ciatur Roland. in cons[erv]at. 24. mon. 23. lib. 1. m[is]er. & si alii ex dictis supra quod[am] 7. 3. indicium sit minus semper probabile, attamen vt locu[m] sit questionibus & tortura indicia debent semper probabilem probato[rum] facere. Ita to. B[ald]o. q[uod] ad S. Genesio in l. admonitio numer. 72. ff. de uteru. Alex. in cons[erv]at. colum. 2. libr. 3. quis fecit in sum. m[is]er. 39. mon. 57. libr. 2. Ex debent haec indicia esse in sua t[em]p[or]e perfecta, & respon-
dit[ur] 2. artif. in cons[erv]at. 20. mon. 2. & in cons[erv]at. 29. mon. 7. Caterum totu[m] ex veritate dubitatio, vnde & en quibus oriantur hac indicia, vt cōsidero[ne] line, quibus locu[m] sit questionis, & tortura. Et ex multis oris m[or]bi scribunt. Ego aliquis hic enumerab[us] atq[ue] expla-
nabo, extra diligens atq[ue] studiosus lector, apud alios fortè obser-
verebit.

Primum oritur indicium ad torturam & questiones suffi-
cien-
tia, quando vnu testis omni exceptione maior attestans est de ipsu[rum] gestis, & communis delicti. Ita cōs[erv]at. gloss. n[on] ab. m[is]er. 1. 3. C. ad leg. Ital. misere, in verbis, & omniis in quod[am] in fons sententia commandante in l. Cym. Bart. Bald. Angel. & Sal[er]. Idem Crispinus Bart. in l. 1. 6. idem Coriolanus & Martini ff. de quod[am]. Bald. in l. militis, C. rod. de quod[am]. Albert. in l. C. rod. Sal[er]. in l. vitium. C. ed. & in l. bone fidei. C. de m[is]er[ia] crudel. Ab illis ac si fieri, in pri. numer. 14. de l. ad. Angel. Are in tractat[us] m[is]er[ia] crudel. in verbis, summa publica precedente, colum. 4. vers. quod[am]. Ver in cons[erv]at. 1. moner. 1. 2. Mar[ti]n. 1. 7. idem C. m[is]er[ia] crudel. m[is]er. 2. & in Larimir. m[is]er. 30. ff. de quod[am]. & in pract. crm. 5. d[omi]n[ic]us, m[is]er. 25. Capit. dec[re]t. 26. mon. 1. A. to. Gomes. sum. 3. varian. refutatio. cap[itu]l. 13. de tortura et torturam, num. 7. Gram. in cons[erv]at. m[is]er. 1. mon. 37. m[is]er. 1. affit[us] in commentariis ad constitutions Nepl. lo-
calis, quis recipit, sed anna clausa sitra, in g. 9. tab[ula]. & in cōsidero[ne] b[ea]titudinis in p[ro]p[ri]et. sum. 6. ff. l. genetiv. monit. 3. Iudicium Caterini in pract. arm. pag. 4. in c[on]tra aitem, monit. 1. qui ait recent[er] quia tamen de te, ne verbis quidem facias. Idem firmat[ur] Pan[do]ri in cons[erv]at. xxiij. lib. 4. & Pletin. m[is]er. 1. si quando[rum] sum. 87. C. vnde vi.

Vener[us] Blanus in tractat[us] de indicijs, numer. 323. scribit, non esse necesse, t[em]p[or]e quod sit omni exceptione maior: sed sufficere quod sit integer & idoneus. Illatamen communis sententia probatur hoc. C. ad leg. lul. misere, vbi ei in verbis, omniis, declarat: Proba[t]ur & ex ratione, quia testis t[em]p[or]e visu, non solum facit indicium, sed etiam semper probacionem, vt probat l. 1. 5. idem Cornelio, & L. marcius, ff. de quod[am]. vbi Bart. & cateri, & Ang. in d. l. 3. C. ad l. 1. iustia manu[is]. Caterum, vt locu[m] sit haec indicia, plura debent concurrere. Et primo requiritur, quod testis sit omni exceptione maior. Ita in specie si p[ro]ferat multa extre-
ma, praef[er]at Caterini. Et illi accedita sent. fe[li]c. in cons[erv]at. 5. monit. 7.
7. 2. Ruan. in cons[erv]at. 47. mon. 3. libr. 7. Ioan. de Amicis in cons[erv]at. 37. mon. 6. Clarus in praef. crm. quod[am]. 22. Parfum in cons[erv]at. monit. 3. libr. 4. Pletin. in l. figura. deo. 87. C. vnde vi. alios plures ei[us]dem opinio-
nis recent[er] Gomes, in cons[erv]at. 5. monit. 7. & in cons[erv]at. 9. monit. 4. vbi
explicat, quando dicatur omni exceptione maior, & quando quod sit ip[s]e debet probari. Quid sine requisitione tunc ceflar, quando adest ut levitas vita inquietus. Ita Caterini praeceps in loco, num. 3. es[te] sente. Ita Andrea l[et]tre. Requiritur secundo quod alii cir-
cumstantia[bus] seu coniectura non resistant. Ita Bald. inl. 2. cōsidero[ne]. C. q[uod]am app. d[omi]ni recip. alex. in cons[erv]at. 24. monit. 5. libr. 6. Maj[est]i. f[ac]t. 2.7. Gram. in cons[erv]at. xxiij. monit. 3. libr. 2. Crater. in l. loco praefigato. num. 6. Etiam in tractat[us] de indicijs, num. 324. Requiritur tertio, quod alii coniecturae & indicia concurrante. Non enim sufficere ei editus folium testimonio[rum] de vita, ut tradit[ur] Roma.

Rom. in conf. & s. 1. v. 1. quod reprehensum est Baldi ut apud eum in conf. 427. Quædam mulier Ioh. 5. Marth. in conf. 4. numer. 12. in conf. 102. n. 10. in conf. 116. numer. 12. & in finge 3 & 2. idem in l. 5. item Corin. ff. de qua. & in præl. tradit. in h. diligenter, numer. 5. Carterus loco prelegato, num. 7. qui aliis hos minime affirmantes receperat. Ceterum ab hac traditione diffinire viuis est Afflitus in commentarijs ad confessiones Neapol. & in confititione, si dama claudifi-
na, in g. nov. 2. num. 30. com dixit, alia indicia non requiri: & subiungit, impossibile quodammodo esse quod vbi adit tellis de visu, quin etiam ibi editio in fictum ex ea, vel ex infinito. Conciliari forte possunt haec opinione diffingendo, quod aut testis, qui depositum de visu, est omni exceptione maior, & tunc sufficiens reffutacionum absq; alij indicj, & conjecturis. Exten-
procedit opinio Afflitus: Aut tellis non est omni exceptione ma-
ior, & tunc alia indicia necessaria sunt. Et hoc in cuius procedit opini-
o nro. Baldi & sequentium. Habet locum illius recepta opinio, vt te-
sis debeat esse omni exceptione maior, ad hoc ut indicium ad
22 torturam faciat, & etiam in criminis laesa maiestatis, ut sepe videt Alex. in conf. 1. n. 2. l. quem fecit sui Marth. in præl. crim. 5. diligen-
ter, num. 6. Carterus loco supra allegato, inf.

Declaratur prædicta traditio, vt locum non habeat, quando
13 id potest pro sui arbitrio, potest de causis capitalibus cognoscere. Nā tunc poterit adhibere fidem testimonio eius, qui non est omni exceptione maior, atq; ita subiungere reum questionibus. Iti respondit Alex. in conf. 65. num. 9. l. 1. qui huius opinionis recenset Gundinum, & illum secundus eum Gram. des. 53. num. 51.

Secunda est praefumptione, seu indicium sufficiens ad torturam,
14 quod oritur ex confessione extra judiciali accusati. Ita censit gl.
in l. capite 5. & ad leg. l. de adul. in gloss. victimæ, quoniam testimoniū Regn. Bart. Angel. & reliquo. Ita etiam Bart. in Lquianum, ff. de qz qui
mentantur infamia, & ibidem Bald. Angel. Capr. & Folg. Item Bart.
in l. v. 1. cap. 1. ff. de quaest. Bal. in l. 1. v. 1. num. 20. de confess. &
in l. multe, col. 1. ff. C. de quaest. Salic. in l. v. 1. num. 3. c. ed. Abbas
in cap. 1. col. penult. de rescript. & in cap. 1. scilicet imprim. num.
16. & ibidem Feli. m. 6. Decim. numer. 9. verificata secundum, &
etiam. n. 6. de ad. Idem quoq; docuit ipse patr. canam. & in cap. de his defino. Franci.
Bartus in conf. 3. num. 2. l. b. 1. in l. magistratus, numer. 4. & ibid. De-
cim. nu. 10. & Pomp. nu. 16. ff. de iurisdict. omnibus ind. Marth. in l. de immo-
re, & tormenta, n. 50. de quaest. Anton. Gomef. in torno 3. varior. refolat.
cap. 13. de torturis reorum, numer. 3. Carterus in præl. crim. pag. 47. in
7. indicio. Petrus Folearius in præl. criminal. in verbis. Et si confessio-
etur, in secessu interdictio pars, num. 22. M. Antonius Blan. in tralit.
de indicj, num. 204. Jacob. Nellus in præl. crim. in trit. ad defensam,
num. 8. Similiter in catholicis ngl. titul. 6. num. 27. Et huius tem-
tationis et alia ratio, quid confitio extra judiciali facit mem-
brum probacionem, ut scribitur Bart. & gloriam in l. admonebit, ff.
de seuerant. Multo ergo magis facit indicium, quod aliis diximus esse quid minus ipsa semiplena probatione. Quod tamen loco-
sum fit huius indicio & praefumptioni plura requiruntur. Et quam-
quam Petrus Folearius, praescito in loco, commemoret decem &
septem requisita: attamen vere quatuor & tantummodo fine, re-
liqua enim sunt cateris conjecturis, & indicj communia. Est fa-
17 né primum: requiritum quod confitio ista debet esse verisimili,
atq; ita debet habere causam praexistente. Nam si nulla subel-
let causa, quia ita factum dici posset, indicium non posset.
Ita in f. & tradit. Bald. in l. claram, numer. 4. C. de officio, præfam.
Capitola in conf. 23. num. 17. in criminal. Blaucus in tradit. de indicj, num.
207. Folearius loco prelegato, num. 4. Decim. in l. magistratus, num.
10. & ibid. Pomp. num. 17. ff. de iurisdict. omn. indic. & probat text. in l.
capite quinto ff. ad leg. de adul. Et simile est, quod dicimus in cri-
minis falso, quod fallitur ipsa praefumptione communis fine causa,
vt docimus infra. l. 5. præfumpt. 56. Illam autem verisimilitudinem in-
tellegit prædicti Doct. respectu loci, causa, temporis & aliarum
circumstantiarum.

Requiritur secundum, quod tamen confitio facta fuerit serio,
non autem loco, vt aliquando euenit inter adolescentes. Ita in
specie scribitur Alex. in conf. 8. l. 1. v. 2. verificata, b. 2. Marth. in
præl. crim. 6. diligenter, num. 56. & Folearius in d. 2. parte, num. 10. qui idem
eis sit, vt facta esse non debet calore irascundie.

Requiritur tertio, quod ut confitio se specialis, non autem ge-
neralis. Non enim sufficit ut dixerit quia se occidisse, vel futurum
committisse, nisi etiam dixerit, quem occiderit, quid subterixerit,
quo in loco & tempore. Ita Bald. in l. quiniam, colum. pen. verfu. 3. &

ff. de qz qui nonat, infam. & in l. honesti fidei, C. de iure in rati-
fraci. In tradit. de indicj & tortura, part. 1. & 2. num. 16. verfu.
adserit etiam Ant. Gomef. in t. 3. tenuit variar. resolut. c. 13. num. 2. verfu. li-
mitata tamen. Folearius in d. 2. parte, num. 13.

Requiritur quartio, quod hanc confitio sit probata testimonio
datur, ex quo dicunt indicium remotum. Ita Bart. in l. col.
vii. ff. de quaest. & ferdent relati omnes. Hoc requiritum est commun-
eum cum alijs indicj remotis. Habet tamen nescio quid plus, cum
maiori quadam diligentia iij testificari debeat. Quia de copiis
dicitur Folearius prædictus in loco.

Excluditur primo hec sententia, vt procedat etiam si res sit
accusatus fit auctate minor, modo talis sit auctatis vt oritur qui pos-
tit. Nam 1 & citius confitio extra judiciali indicium facit ad torturam.
Ita in tradit. Bald. in l. claram, num. 4. C. de auct. præfam. Marth. in l.
de morte, & tormenta, num. 5. ff. de quaest. Ant. Gomef. in t. 3. t. 2. resol.
cap. 13. de tortura veretur, numero 2. verfu. quod non adhuc. Brunn. in
d. tradit. de indicj & tortura, part. 1. quaest. 3. & Folearius in 2. parte,
num. 23.

Excluditur secundum, vt procedat hanc sententia, etiam quid pro-
parte absente facta hinc habeat confitio. Ita in impse affermatur Bal.
in l. quiniam, colum. pen. ff. de qz, qui nonat, infam. Lucas de Penna in l.
col. 3. verfu. quod si quia confiteatur C. de nemorar. l. 12. Gomef. in d. c. 13.
num. 2. verfu. tenuit etiam, & copiis Blan. in d. tradit. de indicj & tortura,
num. 21.

Excluditur tertio, vt procedat etiam in confessione tacita tamen
oritur ex responsione accusati; vt si quis fit accusatus multis de
criminibus, & interrogatus an ea committere, neget se commi-
teat aliqua ex cesseretur que non negavit, dicitur violenta praefun-
ptione esse confessus, ita Bald. in l. fine pofadit, numer. 5. in f. de
probat. Ergo est praefumptione violenta, debet sufficere ad torturam.
Et quanquam loquuntur Bald. de actu judiciali, idem tamen
eo concederemus in extra judiciali, reliqua dicimus infra. lbd. 6. se-
quenti, præfam. 56. cum explicabimus ea. nonne, de praefumptione
fumpta ex argumento a sensu contrario, & ab inclusione vnius
ad exclusionem alterius.

Declaratur primò, vt locum non habeat hanc sententia, tamen quod
re usitate accusatus renouat confititionem hanc extra judiciali.

Nam tunc non facit indicium ad torturam. Ita Bald. in l. vni. 1.
96. C. de confess. l. 1. magistratus, num. 6. ff. de iurisdict. omn. ind. Blan. in c.
alum. 2. ff. de recipit. idem Feli. & ibidem Dec. in e. a. si claris, in prim. de
ind. Pomp. in d. 1. magistratus num. 10.

Ceterum ab his opinione dissidentur Decimus in d. l. magistrat.
ibid. 12. Blan. in d. tralit. de indicj & tortura, num. 22. & Gomef.
in d. c. 13. num. 18. verfu. Item etiam lomuta. Horum leuius argumenta
nunc non confutabo, quia locus hic non postulat, ut singula ex-
cutiam.

Declaratur secundum, vt non procedat in confessione extra-
judicali facta coram facitore in confessio facrametali. Nam
hac quantum fuerit ab eo sacerdote detecta, attamen nec fidem, ne
indicium contra illum [confitum facit, ut vorqueri possit.
Ita Bald. in l. artigleries, C. de epis. and. quem in specie secutus est Anto.
Gomef. m. d. 6. c. 13. n. 9.

Ea ratio fiqua hanc confitio dicitur facta tanquam Deo, non
autem tanquam homini, iuxta c. si sacerdos, de officio ordina. &
c. dilectus, vbi glori. de excess. prælat. & gloss. in. omni virg. sexu.
de patr. & rem. Et properita illi sacerdoti nulli fides adhibe-
tur. In dicto. Hanc tamen declarationem intelligit Gomef.
prelegato in loco, quando vere is confessus in ipso actu sacramen-
talis confessionis dixit, se delinquisse: fecit verbo, quando non in
vnam confessionis & penitentia, quia tunc licet ei dixerit in fe-
creto & protestatione præmissa, quod non debet renegare, ac si
sub confessio signo dixisset attamen si sacerdos producitur
in testem, potest & tenetur (inquit Gomefius) reuelare veri-
tam, ex sententia Innoc. in. qualiter & quando il. c. 2. de scicula.
Alio in c. sacerdos de off. eti. in. instruacion. c. 1. 2. & 3. de teſſib.
& Diuī Thomas in 4. seuerantur, dñs. 21. q. 3. art. 1.

Ceterum exstimo traditionem hanc esse dubiam, cum rela-
tio Doctores loquuntur, quando ageretur de delicto, vel in fuisse
grave deterrimentum: fecit verbo ei in delicto iam commisso,
vel si cognitum fuit delictum sed incognita persona, non detet
ipsa persona detegi. Ita cap. 1. declarauit in conf. 107. num. 77. & num.
78. cum alijs sub sequentibus. Et prædicta admissio, quod communi-
cari-

rati Doct. loquuntur de delicto iam commisso; adhuc Gomefis declaratio non ita absoluē procedit, sed est diligendu[m] vñam Diuo Thoma 2.2.9.70. et 1. in ref. ad secundum, aut sum eiusmodi, quae flatim eis facit palam facere, vt si non pertinet ad corruptionem; vt sancti Doctoris verbi vtrar[um] multitudinis spiritualis, vel corporalis, vel si graue dannu[m] alterius recipit. Nam tunc nō potuit is, cui commissum fuit hoc fecerum obligari, ne illud dergat. Et hoc in casu loquuntur Innocent. Felin. & ceteri suprā relati. Aut verò graue dannu[m] alterius nō respicit. Ettunc manifestare is, cui commissum est secretu[n] debet, nec potest illud detegere. Et diu Thome sententiam probarunt Adrianus in quodlibet, 6. p. 1. p. 18. vers. 6. et quantum d[icit] in tractatu[m], & Henric. Boic. in c. 1. causa virgini, sexu, iusta, de p[ro]p[ri]etate & remedio.

- 28 Tertium indicium ad torturā sufficiens oritur ex fama, iudicata illa alla adminalicia concurrente. Ita frater Bart. & reliqui in l. de minore. 6. tormenta, ss. de quodlib. ex illo textu, Sals. m. 1. ea quidam, 6. quis proper, de accusat. Gaudemus in tractat. de maleficiis, in robore, de quodlib. & tormenta, versi, ad expostionem fama. Reliquis in tractat. de criminali, i[n]v[er]bi, de quodlib. Eald. in l. voluntatis, C. de fideleitate. Angelus Aritionis in tractat. de malis, i[n]v[er]bi, seu publica[re] procedente. I[st]a, i[n]sp[ec]t. l. admone[n]di, numer. 205. ff. de iure curando. Franc. Bruns in tractat. de indicij & tortura, parte 1. q. 3. numer. 32. Marcius in d. 6. tormenta num. 15. & in tractat. criminali, ff. diligenter, num. 25. idem in fugal. 97. Antonius Gomefis in tertio temp[or]e variar. resolutio, cap. 13. de torturā coru[m], numer. 10. Blanu[m]s in tractat. de indicij & tortura, numer. 513. Paris. in consig. 13. libr. 4. Carrerius in tractat. criminali, pag. 42. in 2. andiso. Simancas in tractat. de iustitia, 2.6.5. numer. 36. & num. 37. Inclusus Clarus in tractat. criminali, 6. ff. quodlib. 21. versi. fam. 1. Cratuer in consig. 41. numer. 6. Grammat. in consig. 17. num. 27. & in consig. 32. numer. 7. in criminali, idem in voto 4.3. numer. 3. Debet autem, ut diximus, concurrentia alia adminalicia: aliquo lo[go] ipsa fama non sufficeret. Et ibi permitti ex praeclaris Doctori scribent, quod si iudeo ex folia & nuda fama subiiceret inquisitum quodlibetibus, & ille fatetur delictum, illa confessio sibi non noceret. Et huius sententia ex eis ratio, quia fama vim non habet testimonii, sed vices accusatoris, vel iudicis obtinet. c. qualiter & quando, il. 2. de accusat. Et praeterea ij. que de fama testificantur, de auditore, loquuntur, & in iuritorum voces audiunt, vt inquit Fabius Quintilianus, l. i[n]sp[ec]t. orator. cap. 7. quibus quidem iniuria affectis, & ille ait, nulla adhibetur fides. Et accedit, quod fama i[n] foler plus malum quam boni nunciare. Id quod significauit Ouidius li. 9. Metamorph.

Fama lognax peruenit ad aures
Desideria tua, que veris addere s[ed]a
Gaudet, & a immuno sua per regnigua crebit.

Et Seneca in tragedia 4. scribit,
Fama vis vero faciet;

Fama vis vero faciet.

Et egregie Curtius lib. 9. de vita & gestis Alexandri Magni, refert ALEXANDRUM ipsum Magnum de fama cōsūcūse hisc dixerit: [N]ūquam ad liquidum fama perdūcitur , sed fallis mixta omnia illa trahente maiora sunt vero. Alijs paula his fama cōgērit Siman. in d. t. 6. 65. 28. & p. 40. Ut ergo fama indicium ad torturā faciat, requiruntur i[n] hac similitudinē, quod reus vilis & infamatus sit: & quod fama sit orta non a malevolis, aut leuibus hominibus, & rebus idoneis probata cīle debet fama haec. Ita praeclaris Docto[r]es scribunt.

Declaratur primò hac sententia, vt locum non habeat, quādsum do[mit] fama est vehemens. Nam tunc ipsa folia, absque alijs adminalicis est sufficiens ad torturā. Ita frater Bart. in consig. 91. Domino Paci, liber. 1. idem script. B[e]d. in c. 1. ff. moris, de securitate, formam. Iafon in report. Admonendi, numer. 205. ff. de iure curando. Ecl. in l. i[n]sp[ec]t. 1. de rebus, Blanu[m]s in tractat. de indicij & tortura, parte 1. q. 3. numer. 32. Marcius in l. de minore, in 6. plurimum, numer. 29. de quodlib. idem in fugal. 97. & fugal. 205. & in consig. 3. & in consig. 29. Carrerius in d. 2. indicij, numer. 6. Grammat. in consig. 32. numer. 16. in criminali, idem in deci. 42. num. 21. Quae autem dicatur fama vehemens, relinquitur arbitrio iudicis, vt post Bartolum in d. consig. 10. scribunt multi ex relatis supra.

Declaratur secundū, non procedere in his , quae sunt difficultas probationis. Nam tunc folia ipsa fama fine alijs i[n] adminalicis indicium facit. Ita Bart. in tractat. criminali, 6. ff. 2. vers. Carrerius.

35 Declaratur tertio, vt non procedat, quando i[n] fama concurret denunciazio[n]e s[ed]iūc[i]o[n]e. Ita Bart. in d. consig. 1. i[n]f. 6. & in tractat. 5. atq[ue] ff. de excus. Auto. Franc. Bruns in tractat. de indicij & tortura,

parte 1. q. 3. num. 32. Carrerius in d. 2. indicij, num. 3.

Quartum indicium sufficiens ad torturā oritur ex fuga Ita 36 in specie affirmari permitti, quos statim commemorabo. Quo[h]c traditio clarior & apertior reddatur, diligendu[m] sunt ali-quot casus.

Primum est, quando fuga obicitur alicui tanquam crimen, & pro crimine. Hic casus ad rem nostram non pertinet. Hoc tamē in casu cōsent omnes, quod flatim quo probata est ipsa fuga, dicit probatum delictum, l. defertiaem, ff. defere mult. & l. 1. & l. 2. C. de defertia, libr. 12. & ibi tradit[us] omnes. Ioan. Andreus in annot. ad Spec. nat. de presum. & species, num. 3. in p[ro]p[ri]et. & Francis Bruns in tractat. de indicij & tortura, m[od]is de fuga, num. 7. Girlandus in tractat. de relata[re] caseratrum, m[od]is de fuga, num. 7. Julius Clarus in tractat. criminali, 6. ff. 21. in versi fuga.

Secundus est casus, quando fuga obicitur pro alterius criminis probatio[n]e, quod sane crimen sufficit probare ex suspicione. Hoc in casu fuga sufficit ex quo cum suspicione facit, l. publicis, 6. praevara, ff. de fuga, tutorib[us]. Et hinc casum affirmare omnes, afferuit Bruns in d[icit]a q. 3. num. 7. Girlandus, vbi sopra, num. 7. Julius Clarus, vbi sopra, p[ro]p[ri]et.

Tertius est casus, quando eiusmodi est crimen, vt ad eius probatio[n]em requiratur pleno probatio[n]e, & iste fugit antea inchoatū processum, & vocatus non reuertitur. Hoc sane casu fuga facit indicium. Ita Bruns in d. q. 3. num. 7. ver[bi] prima casu, qui sensit hoc indicium esse sufficiens ad torturā. Bosilius mirabil. canisarum crimi[n]i tit. de indicij, num. 49. & idem senserunt alij permitti, quo reserat Clarus in d. q. 21. in versi fuga, qui communem esse sententiam tenuit.

Declaratur primò hic casus vt non procedat, quando hic, qui fugit, i[n] fuit vocato ad iudicium, & venit. Nam tunc illa fuga facit nullum indicium. Ita Bart. in l. quid fit fuga, 6. scien[tia], ff. de adi. edit. artic. ita intelligitur gl. 1. i[n] amfor. ff. de re milit. idem scribit Bruns practicata in loco, versi, prima casu, Ioan. de Amico in consig. 7. num. 19. & in consig. 8. numer. 3. Clarus in d. q. ff. quodlib. 21. versi, fuga, in infuse.

Declaratur secundū, vt procedat, quando aliqua iustitia vel corollaria causa subiecta potest, vt hic abesse ceperit. Nam tunc illa fuga, vel verius ab sentia enim fuga non facit indicium. Exemplum, vt si quis ob factio[n]e timerit, ne p[ro]p[ri]et occidatur, eti[am] innocens sic de morte aliquis, qui alterius factio[n]is erat: vt timerit, ne falsob[us] ad auferre factio[n]is viris accutetur: nam tunc si fugit, indicium non facit contra f[ac]tū ad torturā. Ita Bart. in l. in bona fide, C. de iure curando, Bruns in d. q. 3. num. 6. vers. aut non fugit.

Adferunt etiam aliud exemplum, vt si fuga confuerit sapere-recedere ab vrbe, & etiam ad remota[re] regiones profici[re], pura ex causa negotiorum, vel similiem ob causam. Nam tunc fia ab sentia indicium aliquod non facit. Ita Bald. in l. in bona fide, C. de iure curando et Roman. in l. admone[n]di, numer. 25. ff. de iure curando. Bruns in d. q. 3. num. 8. Carrerius in tractat. criminali, pag. 44. in 3. indicio, 33

Tertium exemplum, quando hic qui aufugit, timebat fūcūm iudicis, quia ita feuerit in homines confuerit. Ita scribit Girlandus in tractat. caseratrum, tit. de fuga, num. 7. Et quantum exemplum, vt si timebat ne de facto preberetur, & carceri includeretur, tunc enim fuga non facit indicium, scilicet scribit Bart. in l. quid fit fuga, 1. ff. de adi. edit. artic. 10. in Amico in consig. 7. num. 19. & in tractat. caserat. caserat. tit. de fuga, num. 9. versi, 3. limitator. Carter. in d. 3. indicio, num. 8. Quod fia exemplum eo magis pro- credit his quibus summa fuit verecundia, si carceri includeretur, vel si ob statu carceris duritium ferre non posset, quemadmodum Demosthenes, scilicet ep[ist]ola 2. de suo reditu ex excular, quod iudicium Atheniēnum effugit liter. (Demosthenes litera b[ea]t[er]a h[ab]et f[ac]tū) Iam ob difficilem meum iure iraci mili nō potestis, neque enim ideo abi[er]is, quod de vobis desperare, atq[ue] viplam alto rupicere semper primum carceris ignominiam animo ferreba[re] grauerit, deinde rati[on]e atatem, afflictione in illam corporis perpeti non potestis, & vos non nolle putabam, illam contumeliam me effugeris, que neque vos quidquam iuuabat, & me perdebat. Hec illa.

Quartus est casus, quando aufugit accusatione & querela iam proposita, ante tamē citationem iactant. Hoc in casu, hec fuga nullum facit indicium, sed aliquam ex suspicione, & probat text. in l. in legi Cornelia, ff. ad Silla. Ita Bart. in l. ff. de bonis co[m]muni[n]d[is], num. 25. ff. de iure curando. Bruns in d. tractat. de indicij & tortura, par.

7. q. 3. num. 9. De c. conf. 2. 3. 4. m. Marfil sing. 115. & fig. 497. Carrer. to d. 3. indicio, num. 24. Orlan. intrad. de relaxat. a. et. a. v. int. ad fig. m. & Boer. q. 213. nn. 7. Hac tamen suspicio, maior aliquando, & aliquando minor pro perfonarum & rerum circumstantiis est; eb id iudicis arbitrio quanta fit relinquenda, ut in facie admouuit & recte Simancas in Catoploca in illa sua d. nn. 29. Emenit enim aliquando, vt & innocentes formidoliter fugient, veritatem iudicant, aut potentiam inimicorum, aut falso testes. Exstat celebre exemplum Alcibiades, qui (vt auctores furi) Plutarchus in illaw vita, & Aelianus lib. 13. de vita his. cum ad causam pro capite dicendam, & Sicilia vocaretur ab Atheniensibus, obtemperare non posuit: fuitum existimat iudicium querere, non posuit fisi soli scilicet, cum fugiti datur facultas. Et cum quidam disserat, an non credas te ipsum patria respondit, in me non matre quidem credere. Timorem enim forte per imprudentiam aut errorem veritatis, nigrum calulum pro candido submittit.

40 Declaratur hie causa, vnon habat locum quando alia suspicio effet contra hunc qui fugit. Ita ad alios. Art. 5. in trad. malversationem, in verbo, fama publica, nn. 45. Carrerius in predicto 3. indicio, nn. 6. Gran. in conf. 32. nn. 7. in crimi.

41 Quintus est casus, quando accusatione & querela proposita, cum adiuse effet in sua libertate, aufugit, & vocans ad iudicium non venit, sed in contumacia perforatur. Hoc fani causa fugi fob illam contumaciam factum indicium, si modo concurrit leuitas via accusati, vel aliud administratum, vt scribunt Bald. in l. C. de bare, q. 11. Calren. in l. raptore, C. de episc. & cleric. Paris Put. intrad. de syndicatu, in verbo, tortura, s. 3. usq. sequitur quies. quia admissio nec pro qualitate & conditione per se, est procedendum. Marfil. in predicta criminali, d. diligenter, num. 136. & in l. penitent. in fine s. de qua. idem in figu. 117. Gran. in conf. 32. numer. 2. & in conf. 45. numero 27. & decr. 11. numer. 1. Carrer. in 3. indicio, num. 17. qui fabiungit hoc procedere, quando contumacia fuit legitimè contracta. Nam si aliquam ob causam se excusat, iudicium sufficiens non effet.

42 Sextus est casus quando iam proposita querela & carcere multiplicata aufugit, nos fracto tamen carcere. Hoc in causa fuga thac indicium facit ad torturam. Ita Feli. in c. v. numer. & in De c. num. 7. de pref. Marfil. in predicta criminali, d. diligenter, numer. 22. Carrerius in d. tertio indicio, numer. 31. Grammat. in conf. 57. nn. 2. & in criminale.

43 Declaratur primò vt non procedat quando ille era iniuste in carcere. Nam tunc etsi fuga non facit aliquid iudicium ad torturam, ita Alex. in conf. 1. 4. 4. m. 7. l. 2. Affid. in comment. ad confit. Ne pol. in confessione que incipit Clementia, in s. tertii utab. Carrer. loco 1. citato, nn. 15.

44 Declaratur secundò, vt non procedat quando ille recessit è carcere animo reudeundi, vt quia persona statim moritur. Nam tunc non facit indicium ad torturam. Ita Barbar. in l. quis fit fugitum, s. 1. de ad l. edit. Carrerius in dicto 3. indicio, numer. 25. & numer. 27. qui eiusdem sententia alias communaret, Githandus in d. tradit. de relaxatio carceratorum, s. de fuga, numer. 7. verbi, hoc tamen exceptio, qui explicat, quomodo animus ille reverentur probari possit.

45 Septimus ac ultimus est casus, quod ille aufugit fracto carcere, vel ruptis compedibus. Hoc fane causa non solum fuga hec fuga indicium facit ad torturam, verum etiam plenam probationem facit, quod condamnationem: modo fuga haec fuerit facta cum coagulatione. Ita probat Lineo, & dicitur cib. Bart. & Alber. & ibi quoque in emend. ad Bart. idem affirmatur Paris Put. in tradit. de syndicatu in verbo, carcer, verbi, qualiter, Felinus in c. ap. nullus de praesump. Girlandi in tradit. de relaxat. carceratorum, s. de fuga, num. 3. Carrerius in dicto tertio indicio, num. 52. Roland. in conf. 7. numer. 7. libro 1. & Inclus. Clars. in dicta predicta criminali, s. 3. usq. 2. col. 2. tertio autem modo. Extantiam aliqui causis 1 in quibus soli ipsa fuga absq. configuratione plenam probationem criminis facit, recutit in crimine heretis. In quo quidem dicimus, quod fugiens est carcere illo effectu, dicitur relapsus. Ita Feli. in c. ex examinatione, num. 2. de habe. Ille dicimus in fuga, quia facta magistratus tempore syndicatus. Nam illa fuga infert praefumptiones & intentiones quod in officio delictum. Ita probat. 1. confititio, C. de afflitione & tradit. Franciscus Brun. in tradit. de maledic. & torture, parte 1. q. 3. num. 11.

46 Declaratur primò vt locum non habeat, quando fuit iniuste detentus. Nam si fracto carcere aufugit, non facit fuga ad probationem, & condemnationem. Ita scribunt Paris Put. in tradit. de

50 syndicatio in verbis, captiva, verbi, si index. Marfil. in prall. crim. 5. anim. gam. num. 32. Carrerius in dicto tertio indicio, num. 56. Roland. in l. d. 5. num. 47. libro 1. & Inclus. Clars. practicato in loco. Alias declarations commemorant Girland. in tradit. de relaxatio carceratorum, s. de fuga, num. 12. usq. ad finem. & aliqua scripta libro 2. de arbitrarij iudicis, &c. eas 30. Prædictis addendum illud est, cib. retributum in præiustio scholasticis, vt fuga, que in alia indicium facit, contra eos non fact. Ita Rebusulis de privilegiis scolarum, privilegio 13. qui declarat, nisi fit crimen hereticus.

Quintum indicium sufficiens ad torturam oritur ex iniunctio capitali, t modo adminicula concurrant, vt si inimicis iniunctis est, vel aliquip preparatus, quod significare quodammodo portat illum voluisse delictum committere, vt si viuis est a manu trahere per locum, vt crat offensus, reporto quo fuit commissum delictum, vel fornicatio, & abstulit e domo magna preciosa. Se deinde ille alter reperitur occisus vel offensus. Nam inde fungit indicium & conjectura, id ab iniunctum factum fuisse. Ita propter 4 hoc indicium est sufficiens ad torturam. Ita probat l. 3. venit. ff. die. fiduciabilis, l. 1. 4. præterea, ff. de qualitat. & scribunt Bart. in l. vitam, colum. 3. ff. de quiesc. bus, Baldus in l. 1. C. de bretordis in istit. in l. vni. C. s. quis Imperator, maledixer. & in met. C. quod metu canfa. Angel. in l. ultim. col. 2. C. de quiesc. Githandus in tradit. de malitias, in s. de indicio quibus procedunt ad torturam. Augusti de Arim. in annotat. ad Angel. Aet. in tradit. maledic. in iudic. in verbis, & ne publica procedente, num. 30. Calren. in l. 1. ff. de q. quibus vi. id. Marfil. in l. 9. præterea, numer. 2. ff. de quiesc. idem in predicta criminali, s. diligenter, num. 6. idem in conf. 7. 2. numer. 12. Anton. Gomez. in 3. tono variat. & refut. cap. 12. titul. de tortur. a. cor. mon. 11. Iacob. de Amicis in conf. 51. Grammat. in conf. 3. numer. 12. invenit idem in 1. & 10. & 30. numer. 20. & 30. numer. 7. Carrerius in predicta criminali, p. 40. in quarto indicio. Plotius in l. 1. quodam. numer. 32. C. vide vi. & in foro ita obseruerit tantum Aegidius. Balbus in tradit. a. causarum criminal. virul. de indec. numer. 4. Ita Julius Clars. in predicta criminali, quiesc. 23. in virsi translat. a. s. ab reo queritor. Quibus confit hanec esse receptant opinionem, est ut ab ea dissident Specular. vita de presumpt. & prescr. eus. s. Rom. 1. l. 6. q. qui in vili, in primo not. ab. ff. ad Senatus consilium Sylviana. Angel. in tradit. malicie in rebus, in verbis c. ne publica procedente, numer. 29. & numer. 66. qui dixerunt, foliam iniunctiam capitalem facere indicium ad torturam. Questionem in opinionem sustinet Gal. in conf. 6. numer. 2. Zelma in cap. offerte; numer. 12. de praesumpt. Deina in conf. 6. numer. 6. verbi, iniunctio enim, & conf. 19. numer. 15. Franciscus Brun. in tradit. de indui. & tortura, part. preterm. quiesc. num. 29. Gratian in conf. 36. numer. 24. libro 1. Iacob. de Amicis in conf. 1. & 2. numer. 7. Ab illa ratione prima opinio non recedendum. Quia sane opinio intelligitur (Veteris antiqui script.) quando iniunctio est capitalis atque ita gravis, fucus si esset leuis.

Nam tunc etiam si adfert alia administrativa, non inde oritur sufficiens conjectura ad torturam. Ita si probat ex relat. molit, praesumpt. Marfil. in d. 4. diligenter, numer. 2. Carrerius in d. 4. indicio, num. 4. Plotius in l. 1. ff. quibus, num. 35. in l. C. vide vi. & Iacobus Nocellus in predicta criminali, pag. 60. numer. 3. qui asserta ita omnes jec-

52 ter. Extraditur primò hac traditio vt procedat etiam in iniunctio causa ex offensione, non libi, sed tuis facta, vptui patris, fratri, & filiis. Ita Githandus in m. 2. de indui. dubita, ad torturam, in primo indicio. Carrerius in d. 4. indicio, numer. 7. & numer. 15. post. L. etiam de Pernis in La cuna, colum. 2. verbi, s. etiam etiam, C. de l. b. in fund. libro 10. 10. de aqua in conf. 4. numer. 13. & si diligenter Grammat. in vito 20. numer. 19. Et recentia sententia probatur in l. cum in fund. s. ipis autem, verbi, sed eti. fit de iure docim. & in l. Cicero. 3. reip. ff. de pecc. Confer simile, quod sicut legatum à testatore factum, confetur tacite ac eo ademptum & restoscum ad iniunctum causatum ex persona legatarum, usq. 1. 3. ff. ob ad. leg. Ita etiam confetur ademptum, quando iniunctio fuit causata ex persona ipsius testatoris. Ita tradit. Iaf. in l. ff. s. etiam numer. 2. C. de deu. teſſam. & in l. b. reditatis, numer. 3. verbi, 2. linea. C. de q. quibus vi. Ripa in l. filingam. 9. duri, numer. 3. & idem Crotius. numer. 3. 5. de leg. & Petracianus fig. 5. Tamecum habet de re diligenter Bart. in c. ex seculis tabula, 6. quoniam ff. de q. quibus vi. inde Roma in 196. Tabula. Bart. in conf. 56. col. pen. l. 1. & Tyra. in tradit. quod ceſte caro coſte efficiat in parte 1. numer. 122. m. 30. Et etiam simile quod i iniunctio inter reum conuenetur & indicem

iudicem causata etiam ex solo factu ipsius refflexa est, vt si hunc recueri possit, cum non consideretur causa unde ipsa inimicitia prouenit, sed si ipsius inimicitia effectus. Ita scribitur Bartius in e. ventus, ill. 2. de sponsal. Alex. in conf. 99. numer. 3. libr. 1. fol. 1. in fam. sum. t. c. de iustitia et am. Magis in lib. 1. & causis quin latentes, calamitas de quaest. Riman. cap. 2. numer. 14. de iud. Gram. in conf. 12. numer. 7. in criminis. & Roland in conf. 2. 4. numer. 6. lib. 1. Est etiam simile quod de repulsiōne tellis, si inimicitia respondit. Paris. in conf. 3. numer. 28. & in conf. 6. numer. 16. lib. 1. Est quoque simile quod dicitur aliter, si offendens & si causam inimicitia perflans poteret fieri caueri, ne offendatur, sicut hanc esse veram & recepta opinionem scriperunt ex recentioribus Riph. in sub. ff. de damnis inferno, 20. & in e. numer. 4. de indicio. Autem in addit. ad Capitulum Tolefa. q. 28. pp. Petrus Placa in epistola delictorum, c. 7. numer. 8. & Roland. in conf. 2. 4. numer. 6. lib. 1. Ea est ratio, quia consideratur ipse effectus inimicitia, non autem unde illa prouenit.

Excluditur secundum, vt procedat etiam, quando inimicitia effetur de recenti reconciliata. Nam pro reconciliatione de recenti non censetur fublati effectus inimicitiae, & idem illa adhuc ineluctum facit ad torturam. Ita Marillus in lib. 1. p. praeterea, ff. de quaest. & Carterius in pratica criminali pag. 46. in 4. divisione, 9. Explora de inimicitia reconciliata scripsi lib. 1. de Arbitrijs iudicium, &c. q. 28. numer. 8.

Declaratur hac sententia vt non procedat, quando de inimicitia conflaret, solum in genere. Nam illa indicium non facit, sed in specie probari debet. Debent fanē testes rettere causam inimicitiae, utrumq[ue] ab talen offenſam, vt traditum Bald. in lib. 1. q[uo]d refutat, inff. C. de regis. Infol. in Raynaym, nu. 15. de t[er]p. & 15. in lib. 1. nu. 18. C. de t[er]p. Feli. in c. cunctopart, col. 2. vesti. videt Baldum, de accus. & in specie negotiata scribit Gram. in conf. 2. numer. 10. & in conf. 4. numer. 9. & de 1. 24. nu. 21. & Carterius in d. 4. misterio, m[is]ta.

Sextum indicium & presumptio sufficiens ad torturam ostendit, ex precedebitis minus, tamen quia perplexè hæc à nostris trahuntur, aliquot casus sunt distinguendi.

Primum est casus, quando t[em]p[or]e mina fuerunt factæ ab eo, qui confluuit illas exequi. Haec indicium faciunt ad torturam. Sunt scripti Gaudinius in tract. mal. scitorum, tit. de indicij dubitatis ad torturam, col. penit. verific. & lauanti etiam indicient, Bald. in metron. C. quod met. casu & in hidem Alexani. Angelus in lib. 1. C. de q[uo]d, quia in indigno. & ibidem Salicetus, Caffrensis, & lafon, Imla in lib. 1. vlt. numer. 10. ff. de hereditate. Angelus Arctini, in tract. mal. scitorum, in verb. fama publica. & ibidem Augustini, Ariminensis, in addit. Burrius in ca. 3. loco, de probat. Abbas in c. scribam, numer. 12. de presumptio. Francisc. Brunis in tract. de indicij & tortura, in part. prima, q[uo]d. numer. 32. Brunis in ca. 1. numer. 3. de off. delega. & in c. affecte, numer. 11. de presumptio. Decius in conf. 16. numer. 17. Marfil, in pratica criminali, lib. 1. diligenter numer. 8. idem in conf. 7. numer. 5. & 12. Carterius in prat. criminali pag. 51. ut ducendum indicio. Blanctus in tract. de indicij & tortura, 21. Non ignorare tamen multos esse, qui scriperunt simpliciter, minas facere indicium ad torturam, non adhibita distinctione; an in minas confluuerit exequi mina, vel non. Ita fane Speculari in tract. de presumptio, ff. stetier, numer. 7. Marfil. in conf. 3. numer. 13. Boerius scriptio 166. numer. 3. Cracut. in conf. 35. numer. 1. & numer. 16. & communem effe relatior Bolissus in tractatu causarum criminalium, titul. de indicij, numer. 44. Petrus Placa libro primo Epistola delictorum, capit. 28. numer. 18. & Julius Clarus in pratica criminali, p[ar]t. final. q[uo]d. 21. verific. Mine prescriptio. Ab illa tamen prima opinione recedendum non est: nisi supra premit potestis iudicis aliter viam sit; sicut obseruare sapere solleti timisimus Senatus Mediolani, qui auctore Julio Claro, loco p[ro] allegato, confluuit sapere probatis minis, & ex causa iubere torquere minantes illum, sic & Telaetus in dec. 2. a numer. 9. Imò indices, quorum summa est potestas, interdum tantu[m] facili precedentis minus, vt minantes ipsos penitus illis feriant, quibus subiectum delictum puniri meretur. Exstet praeclarum exemplum apud Lullum, decade 3. lib. 10. qui memoria prodidit: Quarta Hostilium damna sunt, quodcum minata estet mortis mortem intra bimacile, ille ut reponere deceleratur. Et haec in reanimandis uertendunt est, has minas debere probari in specie, vt admittat Dec. in d[icitu]s conf. 30. numer. 19. & egregie Bertrand. in conf. 61. lib. 3. & Felerius in prat. criminis part. 2. in verb. item quod forent, nu. 25. 25.

Secundus est casus, quando t[em]p[or]e mina factæ fuerint ab eo, qui non confluunt illas exequi, sed tamen concurrunt alia administrativa. Hoc etiam in c[on]f[er]u[re] in h[ab]itu mina indicium faciunt ad torturam.

Ita Franc. Brunis in d[icitu]s a quaest. numer. 33. post Baldwinum de Bergoliano in l. 1. et Imperator, de leg. 1. & Carterius in d[icitu]s d[icitu]s exmo indicium, 3.

Tertius est casus, quando mina factæ fuerint ab eo qui non confluunt illas exequi; & alia administrativa non concurrunt. Hoc in c[on]f[er]u[re] in h[ab]itu mina non faciunt indicium ad torturam. Ita scribunt relati penè omnes supra in primo casu. Et illis accedunt Jacobus Belutius in sua pract. in rubr. de quaest. in qua 10 indicio. Marillus impract. criminali. 6. diligenter, numer. 86. Antonius Gomelius in tercio tom. varia ex solutione, cap. 13. titul. de tortura testorum, numer. 11. verific. & idem e[st] Marphilus in conf. 3. numer. 32. lib. 1. & Ludovicus Catus in confusa criminali, tomus primo, conf. 99. numer. 15. Ea est hucus sententia ratio, quia sepe initia verba proferuntur calore fringuntur, que tamē executioni non mittuntur, argumen[t]i. fab[ri]c. 6. i. ff. ad leg. t[er]p. tal. maist. ab[st]. nos. Inbriatio lingue, t[er]p. aggrauat facile trahendunt est. Quocirca Paris Put. in tractatu de syndicatu, inventus, tortura, verific. an quis dixerit, scribit, mulier quemdam et spicula minata aliquod fuile aliquid, quem dicit habet, his verbis: te res, arbor, leg. gaudi, nos p[ro]p[ter]a tr[ad]it[io]ne, quia verba audiens quidam alter illius minati inimicus, cogitauit illum vulneribus afficeret sub spicula, quod illa mulier fuiller difamata quid proflit. Capta fuit mulier, & minis probatis, fuit qualiterib[us] suppeditata quidem afferuit, sed id mandata; & ponis ab id affectus deinde reputari fuit innocens. Et Partidem recenter etiam Boemus quod. 166. numer. 3. Et præterea, mina in dubio debent intelligi mediante iustitia, & non propria autoritate, vt si quis ita fit minatus, vindictam omnino sumam dete, intelligitur sumam vindictam, mediante iudicem, & principe, vt rispondit Alexand. in conf. 183. colum. 5. liber. 7. quem fecerit vel Craut. in conf. 151. numer. 13. Et est argumentum l. vxor, v[er]g. glff. & Dell. C. qui accusa. non ponit.

Septimum est indicium sufficiens ad torturam, quod ostendit expondendo & variatione ipsius accusati, vel iniquitati respondens. Ita scribunt Bartoli in lib. 1. de numer. 8. plurimorum, numer. 3. & in lib. 1. numer. 3. ff. de quaestione, scribunt Romanus in conf. numer. 3. Angel. Arctini, in tractatu maleficio, in verb. fama publica, numer. 1. Franciscus Brunus in tract. de indicij & tortura, parte prima quod. 3. numer. 18. Marfil. in pratica criminali, 6. diligenter, numer. 1. & in folio 2. 3. in conf. 1. numer. 15. & in conf. 31. numer. 67. Curt. senior in conf. 41. super processu[m] infine. Socin. senior, in conf. 1. numer. 13. libr. 1. Boer. quod. 163. Grammat. in conf. 5. numer. 5. in criminali. Aegidius Bolissus in tract. causarum criminalium, in verb. de indicij, numer. 36. & in lib. 3. scribit, ita in foro obscurari confluuerit. His accedunt Ruini. conf. 35. numer. 11. vers. sexta coniectura, lib. 1. & Portius Imolensis in conf. 9. numer. 35. Hanc quoque opinionem esse communem afferunt Jacobus Nouellus in pratica criminali, tit. ad defensionem, nu. 17. Altera est opinio eorum, qui scriperunt, solum t[em]p[or]e mendacium & variacione, non facere indicium sufficiens ad torturam; sed requiri alia administrativa, quia cum ipso mendacio concurrent. Ita sicut affirmat Paris Put. in tractatu de syndicatu, in verb. tortura, in verific. mandauit Rex. numer. 6. fenestr. Bald. in lib. presbiteri, numer. 2. C. de ep[iscop]o. & cler. Joan. de Amicis in conf. 13. numer. 3. Afficit, in commentariis ad conf. Neap. in constitutione si dama clandestina, in t[er]p. notab. post 16[em] annis ibid. Gram. conf. 39. nu. 8. in c[on]f[er]u[re] & in conf. 39. numer. 15. in crim. & Vito 30. nu. 16. Alcia. vid. 465. numer. 3. Carterius, in tract. criminis pag. 53. in editio[n]e, numer. 1. qui communem effe opinionem afferunt. & c[on]demnab[ant] Plotius in lib. 1. quod. nu. 89. C. r[es]ponde[re] & Telaetus in conf. 2. 25. 25.

Tertia fuit opinio M. Anton. Blan. in tract. de indicij & tortura, numer. 269. quia illa diffinguit, aut accusat, ille dixit mendacium de his qui spectant ad immediatum eius defensionem, vt primi negavit se fecisse ad fiam necessarium defensionem: deinde dicere contrarium, vel si dicat calu[m] & fortu[m] fecisse. Hoc fane mendacium (Inquit Blanctus) non facit aliquod in indicium sufficiens ad torturam. Et hoc in c[on]f[er]u[re] at ille procedit opinio illorum qui dixerunt mendacium non facere indicium ad torturam. Aut accusatis dixit mendacium in his, quia non sp[ec]t[er]at ad eius defensionem immediatum, ut p[ro]p[ter]a, si interrogatus respondit, quod in illa die commissi delicti, ut p[ro]p[ter]a, est allocutus Petrus, & poftes contrarium dicat: vel si dicat in die fulle Venetii Blanctus, procedit opinio illa Bartoli, & sequenti, vt scilicet faciat indicium ad torturam. Quam quidem probatur in specie, Petrus Tolerius in pratica criminali, parte secunda, sub rubra, item quod forent venientia, numer. 29. Carterius h[ab]et distinctio vera non

non est: cum ita illi Doctores qui negant solum mendacium non facere indicium sufficiens ad torturam, absolute loquuntur: immo eorum multi verè sentiunt de mendacio prolatio in his, quae non spectant ad defensionem immediatam.

Quarta fuit opinio quod hoc totum relinquitur arbitrio iudicis. Ita fuit in specie talum Clavis in præl. crimi. §. fia. q. 21. versi. mendacium.

Octauum indicium ad torturam sufficiens est: i) tributario & arnimi trepidatio, dñi inquisitus, vel accusatus interrogatur si modi cū ea tributatio & trepidatio, concurrent aliqui admissio, alioquin sola ipsa tributatio vultus & specie mutatio, non facit indicium, ad torturam. Ita Bar. in l. de m. 4. plurim. num. 3. ff. & q. 21. ¶ Paris in præl. de syndicatu, in verb. tortura, id. 1. ver. 1. Luc. de Penna in questes. C. de dign. libr. 12. Angel. dret. in tral. maleficis in verbis fama publica, num. 105. Gram. in præl. eris. & diligenter, num. 74. Blanus in tract. de indici & tortura, numer. 219. Gram. conf. 37. num. 17. & voto 30. nr. 17. communem esse refutat Carterius in præl. crimi. pag. 47. in dñs. indicio, plaus in l. si quando, num. 286. C. vnde vi. Similes in praes. h. cas. t. 63. num. 21. & Cris. in conf. tit. 66. num. 32. Iulius Clari in præl. crimi. §. fia. q. 21. versi. et ceteros folia. & Teſſan. decisi. 24. num. 10.

Ea fuit traditionis ratio, quia multi ob periculi magnitudine, & pessimalitatem ad cordis debilitatem, inconfanter loquuntur, paleflecti trepidant. Et ex facto contingit refutat Paris. Put. loco praecitat, quandam inquisitum, innocentem tame, dum disceretur ante salum, vbi aderat equus, quo torqueri folia maleficis, lotij & fletus praetimere emisit. Hactenam trepidatio, tributatio, ac vultus mutatio, supponit aliquam factum praecitat Doct. oēs admittunt. Et ad rem opimè cōferat quod scriptū reliquit Cicero in partito. orator. & l. ad Herennium, cuius haec sunt verba: [Tributatio, mutatio coloris, oratio in consensu, tremor, & id genus alias nēpe, si considerit reum, cum ad eum ventum est, erubuisse, tributabo, expalluisse, inconfanter locutum est, concidisse, pollicitum esse aliquid.] Idem Cicero in orat. pro Milon. nec script. [Magna est vis conscientiae in vtrame; pars, & ut ne timeat, qui nihil committeret, & pecuniam temperante oculos ferri putente, qui peccauerunt. Itē id in epist. l. [T]repidatio conscientiae indicium est, non memoria vitium.] Ex de Lycelle accusato, quod aduersus Alexandrum Magnum confitalleret, scripsit sic reliquit Q. Curtius in initio lib. 7. [Igitur ex cuffio educitur, iustus; dicere, quamquam toto triennio meditatus erat defensionem, tamē hispitas, & tridups paucis ex his, quae composuerat, prouulit ad ultimum non memoria solum, sed etiam mens cum destituit. Nulli erat dubium, quin trepidatio confitentia indicium esset, non memoria vitii.] Ex Demothenes in eidem sententiā ita scriptū in oratione de fala legatione. [Conscientia scelerum eripit audaciam, lingui reprimit, obturatos, angit, filium imponit.] Hinc enim propteriorum ex. scriptum est. [Pavor his, qui operantur malum. & lib. Sapientia, c. 17. legitur. Cum sit timidus & nequitia, testimoniūdat condemnationis, semper enim prouulit factū perturbata conscientia.]

Nomus est indicium ad torturam sufficiens, quod oritur ex testimonio socij criminis, & concurritibus tamē alijs administris. Ita scripturam multos quocongescit, ac se fuscum sive libro 2. de Arbitrijs indicum, capu 47. numer. 43. Quibus accedunt alijrelata ē Carrerius in practica criminis pag. 49. in indicio num. 10. quā ex aliorum sententiā inter administris recenseret, quod accusatus iste sit malitia, vel quod conficeretur concurrierat cum eo, qui officiosus fuit. Carterius quod testimonio socij criminis dici possunt, præstatas in locis abunde scripta sunt. Non enim illa omnia ad rem, de qua agimus, pertinet.

Declaratur tamen has traditio, vt non procedat, quando is focus, qui testimonium dixit, contra focus criminis, alii sunt peritus. Nam tunc nullus casu factū indicium contra focus. Ita in specie declarat Alciatus, in tral. de præficio p. regn. 2. presump. 10. in fin. & præterea cum focus iste morituros alteret, se faltum dixisse testimonium aduersus alterum, multū prolebat ad probandum eius innocentiam. Qua de redicimus infra lib. 5. p. 5. p. 5. p. 5.

Decimū indicium ad torturam sufficiens oritur ex testimonio mandatoris, modò alia administris concurrit. Ita scripturam Paris. Put. in tral. de syndicatu, in verbis tortura, id. 1. ver. 1. dictar communiter, Bal. in conf. 429. An mandataris, li. 3. mol. in t. 1. de conf. Marfilus in l. 1. §. diuin. num. 6. ff. de queſt. & in practica crimi. §. diligenter, num. 37. Grammat. in voto 39. ad. 1. Iulius Clari in præl. crimi. §. q. 21. versi. pax. Idem in foliis Chalceus in conf. 18. num. 22. Et ratio est clara. Dicimus internum indicium ad torturam sufficiens oritur ex conueratione, & multò magis ex colabitione, quando scilicet delictum fuit commissum in domo, vel in vicinia, & ignoratur, a quo comūnū fuit & aliquis extat in domo, vel vicinia, qui

¶ voto 3. numeri 2. Carterius imprædicta actio, p. 5. 10. in voto 10. mar. Paris in conf. 15. 1. libr. 4. & Ludovicus Carterius confusa crimina diversa in conf. 19. num. 9. libr. 1. Ea fuit sententia et ratio, quia i mandatoris dicitur commissi criminis participes, & quodammodo focusitatis: ita criminis, & consequenter indicatus, cui fides adhibebatur: ut diximus supra de socio criminis.

Vnde cum indicium ad torturam sufficiens oritur ex confessione, fatigare atque afflitione offensi, facta in mortis articulo. Verum hac de re sunt opinions. Prima fuit opinio eorum, qui dīcunt, solam hanc afflictionem facere tū indicium ad torturam. Ita tradidit Angel. in l. 1. q. 1. in genit. 6. si quis moriens, ff. ad S. C. Syll. 1. Jacobus Belinus in practica p. 10. libr. de queſt. in 12. indicio. Paris Put. in tral. de syndicatu in verbis tortura, id. 1. & manefactus Marfil. in conf. 3. num. 14. in foliis 16. Decimus in conf. 363. num. 1. Grammat. in conf. 17. num. 13. in crimi.

Secunda fuit opinio eorum, qui scripserunt assertiōnem l'ha- ius offensis quamquam in extremis laborantis, non facere indicium ad torturam. Ita fibi parum confitans Angel. id. mater. C. de calam. Alexand. in conf. 1. 4. num. 3. libr. 3. Isidorus in l. numer. 1. Com- munus de lib. Franc. Brunus in tractat. de indicio & tortura part. 1. q. 3. num. 26. Petrus Placida lib. 1. epistole dedicatur, v. 12. m. 15. Man- tua in conf. 118. num. 21. lib. 2. Gram. in conf. 4. 2. num. 7. in crimi. Iulius Clari in practica crimi. §. fia. q. 21. versi. affectus vulnerati, qui attestantur hāc esse communem opinionem, & in foro obseruari.

Tertia fuit opinio Marfilii in practica criminis. §. diligenter, num. 123. 7. etiam tamen, qui ita diffingit, aut moriens iste est alienus à mēte & intellectu, & tunc locum habet opinio illa secunda, quod scilicet non faciat affectio hanc indicium ad torturam. Aut iste moriens est fons mentis & intellectus eius: & tunc indicium facit, sique procedit illa prima opinio. Carterius hanc dictiōne expresso reprobavit traditionibus Doctorum, qui dum loquuntur de affectio- ne huic morientis, presupponunt pro confitanti, illum esse fons mentis & intellectus, cum aliquo certum sit, nullum et alibadem illi fidem. Quocirca ab ea secunda opinione magis recepta & vbi foreni comprobata, non est recendendum.

Declaratur primo vt procedat, quando vna tū cum ipsa offensi- alffectione concurrent alia indicia, eti levia. Nam tunc hec simili conjuncta indicium faciunt ad torturam. Ita Alex. in conf. 4. num. 4. lib. 3. Marfil. in conf. 1. 4. num. 1. in conf. 20. num. 1. & in conf. 29. num. 19. id est in foliis 15. Gram. in conf. 70. num. 4. in crimi. & Carterius in practica crimi. pag. 30. in 10. indicio.

Declaratur secundo, vt non procedat hanc opinio in crimine contra raporto. Ita Carterius in d. indicio 10. num. 4. post Afflict. quem recenter.

Duodecimum indicium ad torturam sufficiens, oritur ex confessiōne facta ex pax ita offensi. Id quod intelliguntur, quantum preto numero inita fuit, ita Franc. Brunus in tractat. de indicio & tortura, part. 1. q. 3. m. 27. Marfilus in practica criminis, §. diligenter, num. 178. & Carterius in præl. crimi. pag. 52. in vnde omnes indicio, & pag. 53. in 10. indicio, qui ex sententiā Baldi & Pardis Put. forbunt hanc confessionem si sufficeret etiam ad condemnationem. Et id est sensit Blanc. in tractat. de indicio & tortura, num. 2. libr. 3. & Afflict. in comment. argy. ad constitutions Neapol. in confit. priusq. Iulius Clari in conf. 1. 4. num. 1. in foliis Chalceus in conf. 18. num. 22. Et ratio est clara. Dicimus internum indicium ad torturam sufficiens oritur ex conueratione, & multò magis ex colabitione, quando scilicet delictum fuit commissum in domo, vel in vicinia, & ignoratur, a quo comūnū fuit & aliquis extat in domo, vel vicinia, qui

Excluditur vt procedat etiam si pax ipso fuit non sive conclusa. Ita Blancus vbi supra. Nam adiacit indicium facit: non declarat tunc Blancus, an illud indicium sit sufficiens ad torturam. Ego certe dicere non sufficere, nisi alia minicula concurrat.

Declaratur vt non procedat, quando pater in nomine filii, vel coniunctus nomine coniuncti, pecuniam numerauerit, ne ipse filius vel coniunctus acculeretur. Nam tunc patris patrilis vel coniuncti, non factū indicium contra filium illum, vel coniunctum. Ita Carterius vbi supra ex sententiā Cornei in conf. 30. num. 2. libr. 3. & Afflict. in comment. argy. ad constitutions Neapol. in confit. priusq. Iulius Clari in conf. 1. 4. num. 1. in foliis Chalceus in conf. 18. num. 22. Et ratio est clara.

Dicimus internum indicium ad torturam sufficiens oritur ex conueratione, & multò magis ex colabitione, quando scilicet delictum fuit commissum in domo, vel in vicinia, & ignoratur, a quo comūnū fuit & aliquis extat in domo, vel vicinia, qui

H fit ma-

- lit male conditionis & fame, vel qui aliquando risalabrum mortuo. Nam ex his indicum oritur contra illum. Ita Bart. in l. 4. §. si quis in illa gl. ad C.S. Sylwan. & Ibd. Roma. numer. 4. qui dicit occidit praefat ab eo, qui locum illum frequenterbat. Rom. in conf. 3. colum. 1. Ange. Aret. in tract. malicie, in verbis, fama publica, numer. 3. Calcanus in conf. 63. numer. 3. Grammat. voto 23. col. 1. Crat. in conf. 73. numer. 12. Carrerius in tract. criminal. pag. 52. in decuperto misterio, cum ero, qui cuiuslibet opinionis alios recenseret, qui tamen vix hoc scriberunt. Et scribit ibidem Carrerius numer. 26. quod quando focus reperitur occidens in domo loci, praefat inutitur ab ipso foco occidit. Et idem sicut ait, quando t. maritus reperitur mortuus, & mulier taceret, est indicum contra eam. Idem econqueritur, quando mulier reperitur mortua, praefumit cetera virtus. Ita a Foleius in tract. a parte secunda, secunda pars, rubr. denitor capitalis, quod sufficiat vocem, vno. 1. ignis, in expiacione, numer. 3. & ad S.C. Sylwan. Eftimile, quando quis reperitur mortuus tante domum alterius concurrente inimicitia, praefumit occidit a domino illius domus. Ita Bart. in Laddes., numer. 4. ff. de via publ. Eald. m.l. C. locati. angel. in. militari. C. de quaest. Parv. Putens in tract. de syndicatu, in verbo, tortura, in verbis, si quis mentitur. Felin. in. affecte. numer. 10. de prefum. Ibd. in l. si quando, C. vnde vi, numer. 40. Carter. in d. 13. indicio 13. numer. 2. Jacobus Nouellus in tract. a criminal. in tract. ad defensionem, numer. 63. Grammat. in conf. 73. numer. 2. 3. in criminale. Quae fane traditio intelligitur, nisi cōfiteat occidit illum, habuisse inimicii illius in loco viciniā habitantem. Nam tunc relinquitur arbitrio iudicis, à quo occidit is praefumatur. Ita Carrerius in conf. 5. ex sententia. time. in e. c. comp. de accus. Et quod si simile, quod dicimus, domum t. praefumit datum à viciniis, vt docuit Bart. in l. 5. §. vt si de fidei in iustitia, infra, que lega, vbi id est esse ait de furore t. quod praefumit factum viciniis. Et scribit idem Bart. in l. vlt. numer. 5. ff. de quaest. furtum praefumit committimus ab eo, t. qui confundit conuertere furi in ea domo. Et cum Bart. idem scripsit Anton. Gomes. ro. 9. tertiarior. reform. cap. 13. de torturare orationem, numer. 13. & Tyra. in tract. de passu legum, &c. causa 23. vna. 10. & n.
- 97 Declaratur primō, vt hoc indicum procedat in eo, t. qui ante confundat conuerterat domos, non autem in eo, qui paulo antea conuerterat. Et declarat Carter. in tract. o 13. indicio, numer. 4. ex sententia Ioani de Am. in conf. 7. numer. 3. 4.
- 98 Declaratur secundō, t. vt procedat in cohabitante & conuerstante, qui sit male conditionis & famae, scilicet in bo. Ita Carter. in d. 13. indicio, numer. 5. ex sententia Baldi in l. 1. C. locati. & Put. in tract. de syndicatu in verbo tortura, l. tertio. Et conferunt ea, que dicimus infra, l. 5. praefum. 29. vbi declarabimur furtum non praefumit factū a viro bona conditionis & fame, etiam si res fute subtrahita apud eum reperitur.
- 100 Decimumquartum indicum ad torturam sufficiens t. oritur ex eo quod visus est in loco delicti firmatus cum gladio, vel telomodo occurrerat ad administrum, in inimicitia, vel fame, vel quid aliud simile. Ita Parv. in tract. de syndicatu, in verbo, tortura l. 1. affecte, si quis ei inuestig. Carter. in tract. crim. pag. 52. in 25. tract. numer. 11. deinde sequitur Blanc. in tract. de indicio & tortura, numer. 26. & Foleius in tract. crim. par. 2. secunda pars per prim. sub rubr. denator capitula, quod sequitur vno ex em. 12.
- 101 Decimumquintum indicum sufficiens ad torturam oritur ex confusione delinquendi, hoc est, quod accusatus vel inquisitus, confusus sit committere familiā delicta, modo concurrente aliqua administrula. Ita Gregor. in lib. 1. v. 2. de p. Bart. in l. vlt. numer. 5. ff. de quaest. Salut. vlt. col. 3. v. 2. C. transformat. C. cod. de quaest. Alexand. in conf. 5. numer. 1. & in conf. 50. numer. 1. lbd. 1. Marfil. in tract. 5. §. delict. numer. 49. & conf. 44. numer. 4. & Carter. in tract. crim. pag. 52. in decimoquarto indicio. Cū vero delicta fuit delictuaria, ex vno non sumimus indicum ad aliquid ut torquieri possit. Ita Laddes. Catus inter confusa diversorum non criminis, ita in conf. 99. numer. 13. lbd. 1. tom. 1.
- 102 Extendit hanc tractio vt procedat, siue solitus sit iste committere delictum in perfam sutorum, siue in perfam offensarum. Nam sialias offendit illum offensum, praefumit contra eum. Ita Gundinus in tract. de malicie, in rubr. de indicio indubitate, infra. Carter. in d. 1. indicio, numer. 4. Ea est ratio, quia t. ex præteritis futura iudicamus & metimur.
- 103 Declaratur primō, vt non procedat in eo, q. siue confar tribus superioribus annis non deliquisse. Nam tanto tempore confessa purgata eius mala fama: ergo, ita in eo cellat praefumptio ex regula
- c. fennel malus, de reg. iur. in 6. Ita declarant Ibd. in l. 1. f. prim. ff. de oper. nov. mrs. Grammat. voto 3. & in d. decimoquarto indicio, & copiofus dicimus infra, lbd. 5. praefum. dum declarabimus d. reg. ca. fennel malus.
- Decimumsextum indicium oritur ex eo, quod quis vltro t. & diligenter sollicitat, vt inueniat arque inquiratur de malefactore, & delinquente, cum tamen sua non interfici, vt haec diligenter. Ita Paris Put. in tract. de syndicatu, in verbo, tortura, l. 2. quæcatur hoc bis contingit in magna curia Neapolitana in quibdam, quæ alterius mortem detulerant & sollicitauerant, vt malefactores invenirentur. Nam & ipsi capti & queffitiibus suppositi, confessa sunt, se delictum illud perpetraverunt. Hanc ipsam tentem probabant etiam Marfilis in l. vlt. §. seruo, quod vltro mon. 7. ff. de quaest. in tract. crim. 5. diligenter, numer. 15. & Carter. in tract. crim. pag. 52. in decimoquarto indicio, qui afferunt ita etiam accidisse fuit tempore. Ita pariter euangelii in Curia Salamantis teflatur Antonius Gorochius, in tertio tomo varior. refol. s. 13. de tortura reorum, numer. 14. Et hui pertinet egregius locus Ciceronis in oratione pro Sexto. Rofeo Amerino, cuius verba adscripsi: [Te nec cum ceteri socii fuerint, ac se ocularent, ne hoc indicium non de illo predia, sed de huiusmodi malefacto fieri videbatur potissimum cibi partes illas depositicias, vt in iudiciorum & federes cum accusatore, qua in renihil aliud alegetur, nisi vt ab omnibus mortibus libus audacia tua cognoscatur, & tua imprudentia.] Hac illa.
- Decimumseptimum indicium ad torturam sufficiens oritur ex eo quod focus reperitur occidens in domo loci, qui mortem faciunt non detulit, sed ea cut. Ita egrégie Rom. in tract. exponit, infra. Et ad S.C. Sylwan. quem fecit fuit Ang. de Arim. in addit. ad Auge. Aret. in tract. maliti. in verbo, fama publica.
- Caterimus hac de opinione dubitauit Marfilis in tract. a crim. in 6. expedita, infra. ex his quæsupræ in proximo relato indicio diximus. Sed nō erat quod dubitaret Marfilis, cu. valde diuersa hec fuit, quod quis sollicitus deferat delictum, anxie perquirat ut delinqiens inueniatur: aliud quod simpliciter deferat. Nam illo primo casu (utrius diximus) se suscepit factum. Secundo vero cu. non solum, (scilicet diximus) se suscepit facere, si simpliciter non deferat, sed taceret, vt recte Roman. scriptum reliquit. Quod fane indicium vehemens & violentum redditus, si in a domo, is in terram aliquo dies sepultus facuet, quædammodum Aelianus in lib. 13. de varia. b. ff. Icriptum reliquit, aliquid euangelii apud Mytilenenses in Macareo Bachi factore, qui hospitem repente depositum occidit, & in templo vbi pecuniam depoluerat terra defolia sepelitur. Porro caduere comperto, & cum factum Macareus negaret, sufficiens causa iudicata fuit, quæ tormentis inquireretur. Et minus verisimile dicebatur, occidit illo in templo delatum, & in terram defossum, infuso ipso Macareo factore, & ob id cum scelus illud perpetraverit. Quare tormentis adhibitis, delictum est certus. Et simile quod egregie admotus de Tracie illo Martiano, qui deinde Imperator fuit, apud Eugeniorum li. ii. c. 1. & Nicephorium li. i. c. legip. Et illo in loco scripsi Euagrius, huiusmodi coniecturas vehementes adeo esse, vt proprie veritati praevaleant.
- Decimocostumatum indicium sufficiens ad torturam exoritur ex eo, t. quando quis fienter recipit in domo propria ipsulum delinquenter, cu. inter eos nulla ester affinitas. Nā infurgit praefumptio & indicium, quod is receptator mansuetus delictum committi, vel quod solum confitit. Ita Iribiunt Gundinus in tract. de maleficio, in rubr. de indicio & tortura, in fine. Bonifacius Vitalinus in tract. de syndicatu, in verbo, tortura, l. 3. v. 2. ex remandante, Angel. Aret. in tract. de maleficio, in verbo, fama publica, sensit Felin. in affecte, numer. 11. in l. 5. pag. Baldi. quem citat de pref. Grammat. voto 13. numer. 1. & Iac. Nouellus in tract. crim. in tract. ad defensionem, numer. 94. & Carter. in tract. crim. pag. 53. mod. 17. indicio. & Blanc. in tract. de indicio & tortura, 202 qui multis modis declarat. Et huc pertinet, quæ de his receptatoribus scrip. li. 2. de Arbitr. indicum, cap. 348.
- Decimocostumatum indicium sufficiens ad torturam oritur cum t. qui ipsum delinquenter statim commisso homicidio & delicto, & scilicet in extra urbem, ne prehenderentur. Ita Baldi. in l. 1. v. 10. de indicio, in fine. C. de accus. Alex. in conf. 35. lbd. 2. Blanc. in tract. de indicio & tortura, numer. 202. Carter. in tract. crim. pag. 52. in 17. indicio. & Iac. Nouell. in tract. ad defensionem, num. 112. qui quidē intelligit nisi ex internali oī facta fias locutione. Nā tūc celat mala hara praefumptio contra ipsum allocantem. Idem esse ait, quando t. afficians est affinis & sanguine coniunctus illi delinquis-

LIBER PRIMVS.

QV AE S.T. LXXXIX.

87

quenti: eo enim causa excusatur a scelere, quippe qui potuit quo-
quomodo sanguinem affinis sui redimerit. Huc pertinet, quod
ex sententia Baldi in l. C. sequitur preceptum scriptum Alcibi. intrat illa
de profanis, e.g. i. pr. a. pag. 22. in p. quod non est presumptio contra
aliquem accusatum, si quamvis situs consanguinei impediunt ex-
aminationem testium.

Vigilimum indicium ad torturam sufficiens, oritur ex scien-
tia maleficij in eo, qui t. potuit & debuit impeditre non commi-
teretur, & impedire no[n] malefici. Ita Gandinus in tractat de maleficiis, tertius
de induciis dubitatis ad torturam, pag. 9. in dicitur, Angel. Aretin. in tractat
de maleficiis in verbis fama publica, Blanus in tractat de induciis & tortura, n.
293. Carrerius in tractat. crim. pag. 53. in 19. indicio, & Iacob. Nouel. in
d. tractat de lenitatem, pag. 98. Et conferetur quod scripili li. 2. de Arbitri,
ind. catu 35. & dicimus infra illi. 5 in praump. vbi agemus de de-
licitis commissis à filio, vel seruo, vel amico.

Vigilimum primum indicium ad torturam sufficiens oritur
contra eum, i. qui f. sit aliquis in loco sedet latrones & assaltos,
& tamen offensit mercatoribus, viam, quod cum illo illum ducit.
Nam oritur indicium ad torturam contra eum, quod scienter id
secerit, vt mercatores illi occidenterent, vel ipsilateraliter. Ita Gau-
dinus in tractat de maleficiis, pars uirorum, de induciis dubitatis ad torturam, in
decimo indicio. Vt alius in rub. de indiciis, num. 38. & Carrerius in dicta
practica criminalis, pag. 53. in 19. indicio.

Vigilimum secundum indicium sufficiens ad torturam, oritur
ex allocutione fecerat ad eum cum eo, qui deinde commisit
delictum: si modo alii administratio concurrent, vtpu[m] iniunctis,
& quod delictum fuerit incontinenti compunctione. Nam ex his in-
furiat indicia, quid si, qui ad eum est locutus, mandauerit deli-
ctum committi. Ita Bal. in l. I. C. de feruis fugit. vbi apertius Ias-
ua, 31. vers. 5. mirabiliter scribit, tria concurrent t. debere quod
iniunctio intercelerit capitalis cum illo occido, quod allocutio
sit ad eum, atq[ue] ita fecerit & quod incontinenti fecerit fit ho-
mo dicendum. Idem docuit Fel. in l. affir. au. 13. de p. examp. Marfil.
in l. 5. pr. a. pag. 27 ff. de quaest. Carrerius in tractat. crim. pag. 53. in 20.
indicio, & dicimus infra 5. presump.

Vigilimum tertium indicium sufficiens ad torturam oritur
ex eo, quod reus iniquitus visus fit exire domum & aufugere
cum ene[n]igmato & languore. Ita Gandinus in rub. de in-
diciis dubitatis, in 6. indicio, & alios plures commemorant Carrerius
in tractat. crim. pag. 54. in 20. indicio, & Iacobus Clar. in tractat. crim. 5.
fin. quaest. 2. veris. si aliquis, quo loci recentem multos affirmar-
tes, ex hoc solo tam vehementer indicio, reum t. hunc dannari
posse.

Vigilimum quartum indicium sufficiens ad torturam oritur
ex acclamatione, vtpu[m] si audita fuerit puerilla, vel quis aliis, fuc-
currite, & v. vi. deinde fit quis exire domum cibis gla-
dio, vel alijs munitis armis: & deinde in domo reperitur mulier
stuprata, vel vulnerata. Nam tunc sumitur indicium contra
eum, qui dormit exsult. Ita Baldi in l. v. C. de probat post Nicolai de
Matreliu in rub. ibidem Baldus in cam. in mortuorum de, et l. 5. post Nicolai
ff. ad S. C. Sydam. Paris Put. in tractat de syndicatu, in verbis, & tortura, l. 1.
affir. in commentatoris ad confit. Neap. in confit. que incipit, in que-
stionibus post Ieronimam ibi, Franc. Brunus in tractat de induciis & tortura
parte 1. vesp. tempore, & Carrerius in tractat. crim. pag. 54. in 22. indi-
cio, & in pag. 55. in 23. indicio. H[ab] enim acclamations, & voca-
tiones indicium faciunt.

Vigilimum quintum indicium sufficiens ad torturam oritur
ex eo, quod quis mutuo suscepit pecuniam, t. ex qua statim emit
arma, condeoxit hostem, vel alia his similia preparauit. Et sane
indicium contra eum, qui mutuo suscepit pecuniam, quod occidi-
cidi mandauerit. Ita ex sententia Bartoli & Baldi in l. 1. ff. ad l. tul.
missif. scribunt in specie Franc. Brunus in tractat de induciis & tortura
parte 1. q. 4. numer. 10. & apertius Carrerius in tractat. crim. pag. 54.
in 19. inquesto indicio. Ex enim temporis breuitate, praetextum
eam ob causam mutuo data, & suscepit pecunia, vt similis in casu
tradit Bart. in l. vi. sententia, §. eorum ff. de prouinc. cred. & dicimus infra
l. 3. presump.

Vigilimum sextum indicium t. ad torturam descendit ex pre-
paracionibus aptis ad offendendum, vt in cuius vita emergeret
aliud, vel acerue, vel poli armis, vel coadiuverit homines armati-
os, vel arma aliquo in loco collocare, vt parata libi essent, & de-
inde apud eum illam perpetratum sit homicidium. Idem si le
exerceretur armis, cum antea id facere non constituerit. H[ab] sane
indicium faciunt ad torturam. Ita Bart. in l. vi. num. 5. res ipsa possumus

Met. b. Praesupst.

etiam quaq[ue] Paris Put. in tractat de syndicatu, in verbis tortura, il.
1. ver. 10. de induciis, & in verbis tortura, il. 3. res ipsa mandant Reg. R.
ibidem si quis reperitur, Ang. in l. militis, C. de quaest. Carrerius in dicta
de induciis dubitatis ad torturam, pag. 9. in dicitur. Blanus in practica cri-
mina, in secunda parte de levissimo, ss. 38. & 39. Carrerius in tractat. pag.
54. in 24. mal. co.

Vigilimum septimum indicium ad torturam oritur ex eo, t. quod
quis virus sit emere venenum, & deinde reperitur statim veru[m]
veneno interfectus, pr[et]a sumptu ell. cetera cum, qui venenum emit,
Ita scribunt Angelus in l. militis, C. de quaest. Carrerius in dicta
de induciis dubitatis ad torturam, pag. 9. in dicitur. Blanus in practica cri-
mina, in secunda parte, secunda pars, sub rub. item quod forem invenia-
tur, num. 5. Et ibidem num. 7. & 19. declarant, n[on] admittit contrarie
presumptiones & indicia, vt quia is, qui emis venenum, erat homo
probata vita, & idem si dilgebat illam venenum necatum.

Vigilimum octimum indicium ad torturam t. oritur ex mala
conseruatione, si modo aliud administratio concurrent, Ita sensit
Baldus in l. II. num. 1. C. de feruis fugit. & apertius idem Baldi in conq.
Regulatione, in fin. lib. 1. Gandinus in tractat de maleficiis, in moribus de
questionibus Iacobus Bellinus in practica criminali, sub rub. de ques.
1. in dicitu. & in vers. querit ignis index. Paris Put. in tractat de sy-
ndicatu, in verbis, tortura, il. 3. vers. mandant Reg. Angelus Aret. in
tractat de maleficiis in verbis, fama publica, veris, queris, anisundis
& ibidem Augustinus Ariminensis in addit. Marfil. in tractat
q. expedita, infra. Crat. in conq. 53. num. 12. Gran. in conq. 17.
num. 1. & in conq. 3. num. 5. in crim. & in decr. 3. in fine, & voto 6. num. 3.
Carrerius in tractat. crim. pag. 54. in 19. inquesto indicio. Et quidē
adductū sunt argui, adhuc, §. Paulus, ff. de adil. edict. ff. plures,
§. quamvis, ff. de administr. tut. & Lvt. ff. si manip. ita fuerit aliena.
Mal enim conseruatione arguit hunc cetera talia, quales sunt
illi mali, cum quibus conserueri solet. Nam ita lapientium Salomon. proterv. c. 1. (Qui cum sapientibus graditur, sapientis erit
anxius studiorum studiis efficietur.) & idem cap. 22. (Nolis esse auctor
homini a custode, ne desinules cunctis suis, ne forte discessant eius,
& sumas se scandalum a name meo.) & Propheta in pl. 1. 7. (cum famili
sicut eris, & cum vir in ore: in meus es eris, & cum credo credas eris,
& per personam persisteras.)

Vigilimum nonum indicium ad torturam sufficiens oritur ex
afslida frequentatione loci, in quo deinde reperitur aliquis occi-
sus. Nam indicium oritur contra illum frequentem, acciden-
tam alio administratio, vt si male vita fit, Ita Bart. in l. 10. ff. 10.
pri. ff. de scap. & l. 1. 3. ff. de f. f. & l. 1. 1. l. num. 3. in fin. ff. de quaest. Carrerius
in tractat de syndicatu, in verbis tortura, il. 1. ver. ff. qui est in
natura, & in verbis, tortura, il. 3. 2. vers. si quis fuerit vulneratus, &
de medicis. Salicet in l. v. vlt. colum. penitent. verb. item quod
C. de quaest. Imol. in l. 1. 1. ff. de v. cap. qui expresse dicit,
requiri etiam quod sit bonus malefasciens. Angel. Aret. in tractat de maleficiis
in verbis, fama publica, num. 52. vers. quid autem si m[al]itia, & ibidem Au-
gust. Arimin. in auctor. Marfil. in practica criminali, ff. diligenter.
num. 18. Carrerius in tractat. crim. pag. 54. in 19. indicio, & Blanus in
tractat de induciis & tortura, num. 3. & 7. & ibid. num. 73. subhunc
hoc indicium tolli si probatum fuerit, hunc frequentem locum
illum esse virum bona conditionis, & famam: quid illa fr[eu]quentia
est ex causa necessaria, vt quia is habet dominum ibi viciniam,
vel ob quid simile. Et idem scripti relictus Jacobus Nouel.
in practica criminali, tit. ad defensionem, sub rub. de indicia pro re danda
fuit, num. 6.

Trigesimum indicium oritur ex eo, quod adductu iniquitate
vel accusato coram cadavere, cadaver emisit sanguinem. I. Nam
prae sumptu, quod illi homicidii perpetravit, ita Kribis Paris Put.
in tractat de syndicatu, in verbis, tortura, il. 3. res ipsa mandant Reg. R.
in fine, qui asserit, ita si fuisse expertum. Nicolaus Florentinus
contra quatu[m] tractas, prima cap. 6. qui dixit, quod siu[m] tempore
fugiu[m] emannuit de homicidio, & quod ob id ille fuit pre-
bienus, & tortus, & confessus est si occidisse: & ideo fuit distinctiv
condemnatus. Idem scripti conciliator in problem. Aristot. de
lectione 7. problemate 6. qui ita Venetis censuerit. Ita quo
conquistasse in oppido de Lelina Hispania, anno 15. 16. recent
Antonius Gomez. in tercio tomo Varior. resolut. cap. 32. de tortura
res ipsa, num. 15. Eadem opinionem probarunt Marfilus in
tractat de induciis & tortura, num. 6. alios commemorat bene o-
ruditus Hieronymus Magius, qui superioribus annis in bello
Cypri captus, in orbe Constantinopolitanis feritate barbarar[um]
Turcarum Tyranno occidi iussus est, inquam, Magius liber, &

H 2

misella

milicella.c.5 quo loci hac de re multorum opinione & causis cōmemorata: locum indicat nūc sufficiet, & culis etiam rei memini li.2. de arbitr. iudicium &c. cau 270 n.16. Sunt enim milia, qui afferunt, hoc indicium esse incertissimum, inter quos Ant. Gomeſ. loco praelegato, & de hoc indicio latissime ac doctilime differat etiam Tellefus in decr. 77.

Trigeminum primum indicium sufficiens ad torturam, oritur ex tua tristitia, vt si amicus scribat amico, quid rumor est, & fama in chitare, & loco, quod p̄ se committit delictum, & illi accepit ac lecū literis, tacit, atq; ita non contradixit, nec ē excaſtū. Ita Marilius in practica crim. pag. 55. & 28. indicio, & Carrerius imprædicta crimi pag. 55. in 28. indicio, & qd quidem motu sī ex traditione, & doctrina Bart. ml. plausu. la 2. ff. ad Macrō. Quod de re scripti libr. de Arbitr. ind. & cau 31. & vberius dicimus infra li.2. praefumpt. 45. Idem ēle scripserunt Martiſ & Carrerius, quando quis coram rebus suis reprehēt quod comiſerit aliquod maleficium, & ipso tacuit, nec aliquo modo se exclauit.

Trigeminum secundum indicium oritur ex mala physiognomia. Ita Carrerius in practica crim. pag. 55. in trigeminonō indicio, ex sententia Baldi in l. 2. nro. 5. C. quoniam appellat non recte. Verum Baldus hoc non affirmat, sed id solum, quod mala physiognomia, arguit in genere mala naturam: non autem in specie aliquid delictum. & Baldus sic tamen intellexerunt Martiſ. imprædicta crim. 5. expedita, num. 52. & Blanctus in tractat. de indicio & tortura, nro. 406. Quocirca rectius senit Iacobus Nouel. in pract. crim. tract. de falso & falso trib. in indicio, qd in verbo, tortura, il. 3. vers. mandantur rex, & alii quos ē. Recensit. Verum turpe nomen suspitione quandam facere tantummodo, scripserint Joan. Andre. Card. & Imol. in c. de deposito. Feli. in proem. decret. num. 32. & alios commemorat Marilius in l. 1. præ. numer. 29. ff. de queſt. Blancus in tract. de indicio & tortura, num. 406. Petrasanta frig. 75. Grammat. confi. 40. nro. 12. in crim. Reparatur ff. solus. marci. num. 2. Paris. in conf. 29. nro. 25. li. 3.

Trigeminum quartum indicium oritur ex loco a committere accidentibus, vt si aliquo in loco frequenter cōtingat delicta cōmuni, ibi commissum præsumptur, & ab illis, qui in eo loco commorantur. Ita Carrerius in practica crim. pag. 55. in tridemotio indicio ex sententia Baldi in l. 2. nro. 5. de heret. infis. & in l. con his, col. vtr. C. unde legit. Antonij de Canario in tract. de tormentis, q. 6. Marilius in pract. crim. 5. diligenter, num. 33. & in 9. 2. nro. 32.

Trigeminum quintum indicium oritur ex mala fame delinquentis. Ita Carrerius in pract. crim. pag. 55. in 3. indicio, post Parle Puteum in tract. de fidelitate, vel tortura, il. 3. vers. quidam latro falso fu. Verum Elanci in tract. de indicio & tortura, nro. 24. vult cōcurrere debere aliud administrū.

Trigeminum sextum indicium sufficiens ad torturam oritur ex eo quod quis reperitur præfētū in loco, ubi commissum fuit delictum. Ita traditum Abb. me. commun. ab bono, num. 19. de indicio. Affl. & c. in commentariis ad constitutions Neapol. incipit, humanitat. & Carrerius in dicta de practica crim. pag. 55. in trigeminonō indicio, & apertus Blanctus in tract. de indicio & tortura, nro. 29. & num. 30. post Bart. & alios quos allegant. Et scribit Blancus idem ēle, quando reperitur in loco propinquio.

Trigeminum septimum indicium sufficiens ad torturam oritur, † quando reperitur languore maceratus, & probatur, enim illum fuisse illius iniquitati. Ita Paris. Pütz. in tractat. de fidelitate, in verbo, tortura, il. 3. quem fecerunt Carrerius in d. præd. crimi. pag. 55. in 36. indicio, idem ſenit Boer. in queſt. 167. num. 2. Extat egrem exemplum apud Plorarchum in parallelo, qui scriptum reperitur. Laius Thebanum prelēpsum, & carceri inclusum, quod eius gladio confabat occiditum. Chrysippum, qui nisi adhuc loquens, ipsum Laium ea fulpione fibra rafte detectus, homicidio forte questionibus suppositus, & pena damnatus fuisse. Hoc autem indicium dilutur probando gladium ibi repertum, suffice alteri commodatum, vel feamifile, vt Carrerius & Boer, scribunt.

Trigeminum octauum indicium ad torturam oritur ex eo, quod tulnera reperitur ad mensuram gladij, aut secutis rei inculpari. Ita Carrerius in prædicto 36. indicio, post Bartoldum quem commorat. Et idē ēle ait Carrerius, quando gladius reperitur in loco delicti, & vagina ad latus vacua. Boer. in q. 166. numer. 1. quo loci nu. 4. recentet timile ex sententia Alberici de Roſate in l. Indicia, vol. 2. res. vnde etiam, C. de ressent. ēle indicium contra eum, qui de furto fuit accusatus, si appetit formam eius pedis cōvenire illi, quod tenuerit humida infixa est. Et timile, quando foulares furis reperti sunt in domo, vbi commissum fuit furturn.

Trigeminum nonū indicium sufficiens ad torturam oritur, † quando reus accusatus vel inquisitus recusavit praefare detulit iuramentum calunia. Ita Carrerius in d. præd. crimi pag. 56. in 37. indicio ex sententia Alberici Belutii imprædict. crimi, fabr. de grāf. Angel. Areti in tractat. maloſi in verbo, juramento, & Alex. in annexa, ad Bart. in l. vlt. ff. de queſt.

Quadrageſimum indicium sufficiens ad torturam oritur, quod reus inquisitus fuit priuatis cum armis in loco committi delicti. Nam ex ipsa affiliaſſe arguitur præfitem auxilium ad perpetrandū delictum. Ita Innocent. in c. cōmentaria, de clericoperoſo, Anton. de Canario in tractat. de tormentis, quoſl. 7. Franciſcus Bruni in tractat. de delictis & tortura parte 1. quoſl. 1. secutus est Carrerius in prat. crim. pag. 56. in tridemotio indicio. Quod fanē indicū locum habet multo magis, fūlītens itē, per perpetrato delicto fuit afflatoſ. Ita Carterius praecato in loco pſi Baldum in l. ob h. 2. ff. de queſt. in queſt. in l. 1. nro. 5. C. de falso fngit. ml. 1. C. de queſt. in queſt. in l. nro. 10. C. de accſ. & ml. 1. data opera. C. qui accſ. non poff. Hoc autem indicium dilutur, si probatur hunc aſſistentem calu adiuuſe.

Quadrageſimum primum indicium sufficiens ad denunciacione & fyndicati, vel alterius officiis præposito ad deferendum delicta perpetrata: si modō aliud administrū concurrit, vptata fuit. Ita traditum Marilius in practica criminali, in fine print. Cap. pola confi. 39. numer. 41. in criminal. & Carrerius imprædict. criminal. pag. 56. in trigeminonō indicio. Sola enim denunciatio non sufficit torturam, sed ad inquirendum tantum, vt dixi ſuprā fuit loco.

Quadrageſimum secundum indicium oritur † ex eo, quod reus fuit subacta reperta fuit apud hunc accusatum. Nam si hic sit homo male conditions & famis, oritur indicium sufficiens ad torturam. Ita Bart. in l. 1. vlt. num. 5. refut. item quod res fuit a. ff. de queſt. & dicimus in ſuſi. liber. 5. praefumpt. 21. in tertio caſu fit ibidem in praefumpt. 22. alias coniecturas fuit ab aliquo commisſa recenti.

Quadrageſimum tertium indicium ex eo sumitur, quod reus tinterrogatus negat repondere, vel responderet: si aliqua neſcire, vel non recordari: cum tamen verisimile non sit, quod non recordetur: & ſat. Hac enim obliuio non verisimile indicium ad torturam facit, pſi alios Boſilius in tractat. canons criminalium, in de reſuſt. a. ſuſi. 2. num. 4. in rit. de indicio & confidita. ante torturam. pp. 35. & in rit. de operis contra ſelfi, nro. 95. Alcibiā in tract. de prefum. reg. 2. praefum. 29. nro. 3. & Julius Clarus in practica crim. 6. f. 4. q. 5. refut. ſed ſeſi ſene, qui tamē Clarus intelligit, quando cōcurrat aliquod aliud indicium.

Q V A E S T I O X C .

Præſumptions ad quaſtiones & tormenta, an di-
luantur confeſſione offensi.

S V M M A R I A .

Iudicia ad torturam sufficiens, diluantur confeſſione offensi, ab in-
quitate ſe non eſt laſſio vel offensio. Ita ſane Bald. in.
2. c. 3. C. commun. de legat. Aretin. in cap. tertio leco. numer. 31. de pra-
munt. libr. 3. in confi. 2. q. numer. 15. libr. 2. in confi. 3. num. 16. & in confi. 4.
libr. 3. in confi. 12. 2. in ſuſi. 6. & in confi. 30. col. vltima. lib. 7. Au-
gustin. Arminius. in additio. ad Angel. Aretin. in tractat. maloſum in
verbo,

verbis, qui in dext. ad probacionem sua in questione, col. vltim. Feli, in cap. i. num. 8. & m. i. litera. num. 20. de presum. Iofan in l. de die, col. vltim. si quis satif. in l. i. t. o. q. d. ex eo per quatenus facilius, & c. d. l. r. numer. 20. C. comunit. de legato, quo loci dicitur hanc esse singulariter traditionem, & memoria dignam. Merfil, in singul. 22. in fine, & imprimita criminali, d. diligenter, numer. 20. & idem in cap. i. num. 10. Petraseneca sing. 5. P. Bart. in confil. 87. numer. 10. libr. 3. Alcibi. in tractat. de presum. regui. 3. p. presum. 10. in fine, Isom. de Armento castula 3. Eustachius in tractat. cau. amon. criminalem, tit. de favoribus defensionis, numero 10. Blasius in practic. criminali, in verbis, b. s. praemissi, numer. 12. & in castula 4. Jacob. Non. in practic. criminali, tit. ad defensionem, subtra- le. An indica pro reo dandas, numero 90. Anton. Gomez. in tertio sonu. varia. in tractat. solutio. cap. 13. tit. de tute, reorum, numer. 17. & Petri. Plata libro 1. epistole delicto. cap. 13. numer. 17. Chastan. in confil. 43. numer. 5. Cratet in confil. 6. numer. 64. & Grammat. in confil. 65. numer. 1. in criminal. Et quamquam ad hanc firmardam traditionem allegari soleant, i. qui cum maior. 9. vltim. & l. Paulus la. 2. 9. 1. ff. de bonis libertate & l. mater. C. de calum. ac l. inter omnes, & r. c. d. ff. de furtis, vix tam eti. vt illiusprob. proetur. Quocirca dicendum est melius probabili. 1. ff. ad S.C. Syllanu. Et his accedit ratio, quod si confessio eius, pro quo hat presumptio iuris & de tute, presumptio illa eliditur, vt diximus supra hoc loquaciter magis nostru in cato, b. s. vbi folia presumptio iuris, vel hominis pro a. o. n. Hic obicit traditio glosse. vlt. d. 1. ff. ad S.C. Syllana, quod confessio occili nisi operatur, vt accusatur de homicidio dici possit innocens. Nam respondeunt gloriosum illam loqui, quando non presumptio, vt nos in caluso, verè probatum fuit, illius accusatum vel iniquitum de liquere. Non enim tunc offensi excusatip atq; excusatip illi pro- deff. Ita declarant in d. 1. Bart. Bald. Angel. Roman. & Comenti, quos ibi securus est Iognes numer. 11. & numer. 54. Idem scripferit Gandin, in tractat. maleficiorum, in radix. de transf. & pati in male- facies faciendo, ver. 1. od pone, quod quidam mortific. & Anton. Gomez. in d. 13. 13. 17. Cuius haec traditionis ratio ea est, quia haec est re- missio quoddam delicti facta ab offendo, qui ad sui praejudicium pacifici quidem potest de crimine: fed non ad praejudicium Re- publ. offencia, iuxta. l. actio. q. d. quid illius, ff. de publicis. & religi- os. & l. transfigr. vlt. Dol. C. de transf. Est enim ratio, quia non est in facultate hominis, facere de crimine, non crimen, vt scribitur Barto, m. d. 1. transfigr. in fine. Quocirca Doctores præcati, qui hanc offensi excusatipem probant, in eo probole probant, ne is ac- cusatus quantumlibet, & tormentis subficiatur: non autem, vt ex toro excusatip: quin licet iudicii alij conjecturatis & probationis- bus veritatem perquirere, & cum damnare, si constent deliqui- fe. Id quod in specie inter cateros annotauit Petraseneca in d. fin. gal. 5. Illius tamet est annotandum, quod hi aliz defendit coni- ectura, quiprater hanc offensi excusatipem offenditrum hunc accusatum non deliquisse: illa offensi excusatip prodebet poter- rit ad absolucionem. Ita egregie respondit Alexand. in confil. 24. m. 11. l. 2. extraditione Bart. in i. metu numer. 8. recte ff. de p. f. qui explicati h. 2. de arbitriis in d. 1. Bart. cap. 208. Est quoq; animadver- tendum, quod quando aduersis afferentem, atq; ita excusatip offensi, extaret aliqua virgins presumptio, illa offensi assertio in illi accusato prodebet. Ita declarat Alcibi. in tractat. de presumpt. reg. 3. presum. 4. infa.

QVAESTIO XCI

**Præsumptiones ad quæstiones, & tormenta sufficien-
tes, quot testibus probari debeant.**

SUMMARY

- Indicium delicti proximum, uno teste de veritate probatur. Et qualis esse debet.
 - Indicium remota singula quecumque, restitutio duobus probanda sunt. Et quod id profectione nec esset, nullum, nra. 3.
 - Testes singulares de singulis indiciis attestantes an sufficiant. Et utrum sufficiant de singulis et indubibus, nra. 5.
 - Imperficia plena non faciunt viuum perfectum.

QUAE R O nonagesimoprimo presumptio[n]es & indicia, quibus accusatus vel inquisitus subi[ci] poterit questionibus & tormentis, quot tellibus probari debeat? Distinguendis
fint duce casis.

Monach. Professio-

Primus est, quando agitur de indicio proximo, ut sit eius de veritate ipsa attulatur, partu si dicat le vidisse Caium vulnere Sempronium. Hoc in causa sufficit illos et illis esse. Ita loquitur glossa, s. q. *Cad. leg. Iul. maius quam proprobatur. Alter. ibi Bal. ut. ob-errare. coll. i. in p. de off. prouinc. & leg. Capolla in cons. 39. non. go. 20. in cons. Bon. 10.3. m. 3. Paris. in cons. 1. m. 3. libr. 4. Simeon. libr. 4. ca-
poloia. Instr. fit. 30. nov. 27. & in praxi contra hereticos. 5. 6. 11. no. 2.
Petr. Plac. lib. 1. epistola diebus 4. 6. m. 2. 1. vnde incautus libr. Relan.
in cons. 7. m. 3. libr. 2. Iulius Clarus in pr. ad. crimi. q. 2. 2. Riminal. 100. in-
ter confusa criminalia diversorum, cons. 3. m. 3. libr. 1. Cæterum est
quod adiutorum, non habet probari indicium ex testimonio viuis
testis, sed ex ipsorum testificia hoc indicium: sicut inter cateros
ex precipiti Doct. adiutorit Cepolla. in d. cons. 39. m. 39. Et de quo
quidem indicio diximus supra q. 39. in primo indicio, quo loci
ex multorum opinione scripsi hunc testem esse debere omni ex-
ceptione maiorem ac etiam concurrere debere admonui. Is
dicta non repero.*

Secundus est causis, quando agitur de indiciis remotis, ut si es-
gitor de probata confessione extrajudiciali, vel fama, vel fuga, &
his similibus. Hoc facta causa ab probandum vnumquodque indi-
cium duos testes requiruntur. Ita censuit gloss. notab. vbi. Bart. l. vte.
m. 7. ss. de quib. Bal. in l. s. quis ex argentiary. m. 11. ss. q. de eden. Aug.
l. v. 1. sit. m. 1. quod met. caus. 3. 3. C. Ad. l. idem. Causa in cons. prepab-
nebulos. cat. v. de leg. Par. Pat. intr. 2. de syndicatu, in verbis, ad-
tendamus. m. 1. Ang. Art. in tracta. maleficorum, in verbo s. am. m. 18.
Fraude. Item in tracta de indiciis & tortura, part. 1. o. 2. m. 3. 1. In se-
p. 1. adiutorium. m. 13. 3. res. quidam procedit a regula procedit si de-
renso. Angel. de Causa. inter confusa criminalia diversorum, in cons. 94.
m. 26. 1. ss. Soci en. p. 4. numer. 2. libr. 1. Ioan. de Aunc. in cons. 7.
num. 5. & in cons. 12. num. 10. Mar. in. l. 5. idem Carnelio colum. 1. verf.
quod tamet intelleg. in l. de minor. 8. platinum, num. 90. & in Vetus. 6.
testimoni. m. 1. q. de quib. idem in cons. 9. o. 1. & in cons. 12. num. 15. 1. 1.
in cons. 3. m. 8. idem in sing. 208. Part. in cons. 153. m. 27. lib. 4. Machel. Bon.
patrocinio. 46. m. 13. 3. Anto. Gomez. in 3. anno. 2. varia. res. fol. 13. de
tortura. cursum. m. 18. Gramma. in cons. 21. m. 2. & in cons. 5. m. 22. 22.
cursum. & vto 2. 22. m. 3. Carter. in pr. ad. crimi. q. 22. Agred. Bof. in tracta.
causam crimi. in titul. de parti supposita. m. 36. Alcara. respond. 455. m.
1. & Similares in commentator. Catholicon. Instr. fit. 30. num. 29. quis
scripsit ex multorum sententiis iuricida in causa barefie plenè probari oper-
aret.

Hec recepta traditio multò magis locum haberet, quando tñdiciplinis & prefumtionibus plena fides adhiberetur: fisci que
do statuto cauit est, quod in delictis nocturnis indicia & prefumtions facient plenam fidem. Nam tunc omnino indicia hæc
duorum testimonio plenam debent probari. Ita in specie amotariorum Fran-
cis Bruni in trattat. de indicj & torturæ p. 2. 8. 7. Marfil. pag.
269. & Carter præceptio in 100. num. 3. & 4. Hac quid factu scripti
Innoc. in scis. s. l. de falso. quoniam estuti certis in cassib. leuaindi-
cia sufficiunt ad probandum crimen: attamen illa indicia debere
plene probari. Dubitari etiam solet circa hanc questionem, si
testes lingulares f de singulis indicij attestantibus sufficiunt: si suffi-
cere, scriptum reliquit Franci. Bruni in tr. de indicj & torturæ
p. 2. 7. q. 2. m. qui aliter, ita docuisse Fulgolini in v. 17. de
quæf. Verum opinio hæc a ceteris rejetur, & in specie ab Anto-
nio Gomezio m. d. 3. tom. variar. solut. c. p. 15. nr. 17. qui erat an-
imaduertitus Fulgolini nihil ad d. l. v. t. quod scripsit. Rursum
solet & hic ambiguit, an sufficiunt duo testes inhabiles, puta minores
mulieres, infames, & similes? Et sufficiunt f scripserunt glo. int.
inusti. la. 2. ff. de teþ. Socin. Sen. in conf. 5. o. numer. 9. hbr. 2. Marfil.
in tratt. crim. 8. diligenter. ex. 3. & Carter. suprad. crimi pag. 3. in ver-
bo, v. 16. q. 2. s. Differunt tamè Anto. Gomez. m. d. 1. nr. 17. vers.
item etiam, cuius sententia probabilior fortè est, cum ex pluribus
imperfectis non refutet vnum perfectum, l. y. faras. & l. placit.,
ff. de teþ. & L. spadone. q. 1. nr. 1. vbi Bar. ff. de excusa. ut. Ex
tercet, si (aitem Gomezius) resiliens illi folios, qui de vita atque morte, debet esse omni exceptione maior nisi etiam duos illi, cum non pol-
lit adferri probabili aliquæ differentiæ ratio.

QVÆSTIO XCII.

Quid agere debeat iudex, quando accusatus, vel inquisitus ob indicia & presumptions condemnari potest, saltem pena arbitria: vel potest torqueri pro erucenda veritate.

- 2 Praesumptionibus & indicis & laru & indubitate, ab ipsa legge receperit & approbat, iudex condemnare potest inquisitum, abz, iudicatur & passantur arbitria.
- 7 Praesumptionibus quidem claris, sed hominis tantum extantibus, res torqueri debet. Id est, ut in iudex arbitratur, non. 3.

VA E R O nonagefimo secundo, si ex praesumptionibus & indicis accusatus, vel inquisitus, potest condemnari pena latere arbitrialem ex praesumptionibus & indicis, potest torqueri pro veritate eruenda quid agere debet iudex? Hoc in re duos casus distinguo.

Primus est, quando praesumptiones & indicia sunt clara & liquida, lego ipa recepta & approbata. Hoc sane causa debet index condemnare hinc inquisitum, nulla amplius exhibita questione, & tortura. Cum factis superiis de ipsa veritate conferat, ex quo praesumptiones a legge approbat, sententia liquidissime probatio, ut scripti supra q. 36. Etiam specifica ita affirmavit Anto. Gomez, in 3. tom. Varia, ref. 6. c. 2. n. 26. vero aduersus illum ramus.

Secundus est, causus, quando extant folium praesumptiones, & indicia hominis. Hoc in cau alt Gomez, in d. c. 12. infra iniquum debere torqueri, sic intelligens traditionem Bal. in v. v. col. v. c. de prob. & l. milit. s. 6. C. de qua Franc. Brunii in tract. de rebus & tortura parte 1. q. 4. n. 23. Ego ex militiam hoc totum iudicis arbitrio rehincui, vt pro ipso sum indiciorum & praesumptionum qualitat, ac pro conditione persona arbitretur, an damnari vel tortura subiiciens debet.

QV AESTIO XCIII.

Præsumptions & indicia, quando extant contra accusatum & inquisitum, negantem in tortura deliquesce, absolviui an is debeat, vel reliqui causa indecisa.

4 Negans in tortura del. cum se commississe, si praesumptiones coram extant, iudex au causam indecisam relinquat, vel absoluat, numer. 2.

5 Regula, quod actore non probante absoluatur res, de qua probatio acceptata.

4 Malitia huminum obviandum.

VA E R O nonagefimo tertio, si accusatus, vel inquisitus, causa quem extant praesumptiones & indicia, negat in tortura se comitare, ferri ferri, in cau debet sententia, vel causa reliqui indecis. Hoc de re sunt opiniones. Nā aliqui scripserunt, t. causam esse reliquendam indecisam, argue ita indicem pronunciare posse, ut non liquere. Ita Salic. u. f. qui adul. erg. c. 2. ver. ex q. gl. c. ad. l. l. de adult. & m. l. m. f. C. ad. l. l. m. f. et al. ibid. Ang. Paris Put. in tr. l. de fidelitate in verb. v. de repetitio calvulus. Alber. in diuin. Marci in iust. ab. ff. de off. pref. qui scribit ita obseruit confusio D. Beccarium de Beccaria (patris Papensem illam scilicet opinionem) in suis regiminebus, qui nō statim aboliebatur accusatum, quem cognoscere non deliguisse, sed diffunditur, ne praelator anfan exacter delinquenter ac ne accusatores ac accusando delinqueret, deinde in fine regimini eos absoluuntur. Fandens opinionem probabat apertius Marli. inl. rep. nu. 36. ff. de queff. & in p. d. c. criminale. 6. quoniam, nom. 49. qui testatur in vinclera Italia obseruit confusio, vt indicia res causa ha perplexia, eis carceribus pro nunc relaxant carcerarum, & de iustione prælia. Hoc enim modo nec ab soluunt, nec cõdemnant. Et anno 1576. Junio mente ita obseruata fuit Venetum ab illetrillimo D. Legato Apostolico, seu eius D. Atalatore, qui in reliqua tibi a carcere presbyterum Georgiu de Georgiis, Recremonie ecclesiæ S Bartholomai huins ciuitatis Paduae & qui quidem presbyter fuit accusatus, quod causa fali si comitari fera quod ei criminis ego eum defendebam: ficut extat responsum à me tunc reditum in conf. 2. 21. h. 5. Et predicti Doct. motu sunt ex d. l. d. s. ff. de off. pref. ex l. quis predicti iij. C. ad. l. l. de adulter. etiam causa re adductio aliqui vel tollerent defensio innocentia, vel vindicta Reipub. Altera fuit opinio coram, qui dixerint, iudicem sua sententia debere absoluere hinc inquisitum, vel accusanti

obseruatione iudicij. In Bar. in l. vlt. n. 7. ff. de qua T. Ange Arez. in tract. maleficorum in verso fama publica in fine. Roman. in coll. s. 1. fine. Crat. in conf. 2. 27. colom. 4. m. & egregie Anton. Gomez. in tertio tomo tortor refol. cap. 13. de tortura et res, numer. 23. vers. sed his non obstante. Qui his virutur rationib; & argumentis. Et primò ex generali iuri reguli, qua constitutum est, quod actore non probante reus absoluvi debet, t. qui accusare, C. de elem.

Quae sane regula intelligitur t. de plena & legitima probatio, qua reus condemnari possit: quia illa non dicitur intentio actoris fundata: sicut quando nil penitus probuit. Nec reperitur iure canum aut permisum illud medium à Doctoribus inventum. Secundò confort. l. de qua re. ff. de iudici. De quaere (air Julianus) index cognovit, de ea quoque promulgate cogedit est. Idem in l. vbi cceptum ood. rir. & in such. qui semel. C. quomo. & quando index. Tertiò confort. text. l. vlt. ff. de calumnia. quo probatur, quod si reus torqueretur, cedelitum non faturatur ut delicti probatio non resultet: absoluvi debet: & ibidem annootat Bal. Quar. hoc persinet ca. quotiens, & ca. vltim. p. de can. quibus sancti est, quod ille, qui copugnat in iudicia, que contra se erant, statim detinatur obligatio. Quintò confort. ratio, quod si causa hinc indecisa manetur accusatus vel inquisitus, facile posset quotidie vexari ab adulteriis: id quod lute permisum non est: cum hominum t. malitiae obviandum sit. In fundo. in fine. ff. de re vend. & l. 4. denique ff. de aqua plus ascen. con. bis. etiatis. Nec quidquam virgat alterius opiniois argumentum. Nam text. d. d. diu. ff. de off. pref. nihil ad rem facit: quando quidam illa diffusio sit, eo in causa, in quo delictum quidem fuit perpetratum sed tamen illi delinqunt, ob furorem, & mentis alienationem, est quodammodo ignorandum. Et simile est quod recensit in tract. de retinenda poffitione, remedio terro, nam p. 20. autoritate Gelili. 12. no. 1. lit. s. 7. & Valerij Max. l. 3. s. 1. Non etiam obstat, l. si quis, C. de adulter. qui respondet, quod vere ibi dari lite & infausta accusationis, de adulterio perpetrata, accusati ipsi antequam vel absoluvi, vel dannati essent, contraruerint nisi rimatum, vnde merito reieca illa excusatione, fuerint deinde dannati. Non etiam reponiat illa ratio, quod aliquo tollerent defensio innocentia, vel Reipub. viadicta, quia respondet, iudicem indicare oportere, secundum probations, quas tunc adeficerent. quod si nota iudicis, vel probations superuenient, non impedit etiam de novo inquirere, ex quo accusatum illum folium ab soluvi ab obseruatione iudicij.

QV AESTIO XCIV.

Sententia quibus ex praesumptionibus ferri debet, & possit.

1 Sententia ferri potest ex praesumptionibus iuri & de iure.

2 Sententia ferri potest ex praesumptionibus iuri tantum, contraria probatio non substat.

3 Sem. ex iuri ferri potest ex praesumptione homini violenta.

4 Sententia ferri non debet contra aliquem, ex praesumptione homini probabilis.

5.9. si praesump. leui sit numer. 5. Multo minus sit temeraria. numer. 6.

QVA E R O nonagefimo quarto, ex quibus praesumptionibus ferri sententia possit & debet. Distinguuntur hic sunt tres causas, quemadmodum & tres praesumptionis species diximus.

Primum est causa, quando t. praesumptio est iurius & de iure. Hoc in cau certum & claram est, sententiam ferri posse, cum hac dicatur vera & propria probatio, vt loco scripsum. Et expedit fieri statutum Venetum in prologo, in c. de praesump. nu. 1.

Secundus est causa, quando t. praesumptio est iurius tantum, quatenus contraria probatio non fuit improposita. Hoc etiam causa claram est, sententiam ferri posse. Quandoquidem & hac dictur liquida & manifesta probatio, ex quo lex causa sit approbatur: ut supra fuit loco explicabimus. Et idem statutum statutum Venetum, nu. 2.

Tertiò est causa, quando praesumptio est homini tantum, que quidem a legge expeditum approbata non reperitur. Hoc in causa diximus supra q. 5. hanc pendere à iudicis arbitrio, qui indicare habet

bebet an clausimodis it presumptio, ut ferre sententiam possit. Et dicere possumus, quod aliquando presumptio est violenta, aliquid probabilitatis, aliquando leuis, aliquando temeraria. Primo itaque, quando presumptio est violenta, ferri sententia potest in eum, contra quem illa extat, quemadmodum fecit Salomon, ut legitur lib. 3. Reg. c. 2. relatum in casserte de presump. dicitur contra mulierem illam, quae petebat puerum scindere, & dicebat, nec mihi nec tibi, sed diuidatur, colligit ex verbis illis Salomon, illam non fuisse matrem pueri, quippe quae petebat ea, quae repugnat humanae ac naturali pietati. Quam quidem sententia admissum omnes in eo affecte. & ex Theologis Alexan. Alesius in famosa parte 3. q. 4. 5. membro 7. colum. vii. vers. ex presumptio verb. violenta.

4 Secundo quando presumptio est probabilis, ferri sententia non debet contra eum, cui illa obicitur, sed solum indicanda est purgatio, ut in c. 1. & 2. de purg. cano. & idem affirmat Alesius in d. membro 7. col. vii. vers. ex presumptio verb. probabili.

5 Tertio quando presumptio est leuis, ferri sententia non debet fed in hoc dubio, in meliorum partem sunt interpretanda, ut dicebat B. Beda in Homiliis, quod relatum est in c. 2. de reg. iur. dum est interpretatus locum illum Lucar. c. 6. Nolite indicare, & non iudicabimini. Et ad rem nolivit Alesius in d. 7. membro, col. viii. ver. ex presumptio ergo. Qui sic etiam intellexit D. Augustinus super illud. Pauli Apostolorum principis ad Corin. t. c. 1. D. Augustinus verba haec fuit. [Nolivit hominem ab homine iudicari per arbitrium suipositorum, sine extraordinario vulturatorio quo in dicio, fed legitime concursum, ut ipse confessus.]

6 Quartu[m] quando presumptio est temeraria & nulla pariter ferri debet sententia in eum aduersa quae sumpta est presumptio illas fed mandamus potius est illa est presumptio. Nam & contra illas quod supra diximus, nolite indicare, & non iudicabimini. Et ex predictis declarari potest per dictum statutum Venetum, in d. s. de presumptio, num. 6.

QVÆSTIO XCIV.

Sententia lata ex presumptionibus, an transcat in indicatum.

SYM M A R I A.

- 7 Sententia ex presumptionibus iuri & de ure lata, in indicatum transfit, ut nequeat errare. Quod tamen non habeat locum, num. 2.
- 8 Sententia lata ex presumptionibus iuri, adulterio contra argo & probatio[n]ibus veris retractatur. Et quod sit ratio, num. 4.
- 9 Sententia lata ex testimonio vicinorum, discutit lata ex probacione presumptio.
- 10 Damnum ob id quod in purgatione canonica defecit, quando retrahatur iudicio absolutetur.
- 11 Index absolutus ob iuramentum lat. iur. mitio quod nil dedicerunt ut corrumperent quando sententia recta sit, cum veniat.
- 12 Familiarem probacionem sententia ex formulari, quando nihilominus sententia lata non transferit in indicatum, & retractatur. Et quod in communice, ut praecavito habeatur, num. 9.
- 10 Sententia lata ex indice peritiorum in arte, non transire in indicatum.
- 11 Sententia lata ex presumptionibus iuri non retractatur, si contrares presumptions vel iuri vel homini adserantur. Et quando id fallat, num. 14.
- 12 Sententiam à perito in arte latam facile retractatur, si contraria presumptions vel iuri superuenient, errorum affectus.
- 13 Sententia lata ex consilio sapientis, retractatur ex consilio sapientis, falsum demonstratur.
- 15 Sententia lata ex presumptionibus iuri retractatur, si presumptions iuri & de ure, ex aliquo alio in indicatum superuenient.

QUARE non agesimmo quinto an sententia ex presumptio nibuslata, in indicatum transfar, atque lata retractari an posset, vel non, cum contraria presumptions, vel probations superuenient? Et cum hac in re videam varias esse interpretationes, in aliquo casu distinguedo, dubitatione disoluio. Primum est casus quando lata est sententia ex presumptionibus iuri & de ure. Hoc casu opinor sententiam ita in indicatum transire, ut retractari amplius non possit, ex contrario allegatis probacionibus, & multo minus ex contrariis presumptionibus. Ea est ratio, quod si a initio probaciones aliquae ad eius ipsam

presumptionem iuri & de ure, objici non possunt, ut abunde esse differimus supra, q. 6., multo minus objici possunt, ita tentatio & in indicatum lapsa, cum firmus quid sit.

Declarari tamen potest hæc causa, ut locum non habeat illis in casibus, in quibus admittitur probatio contraria aduersa his hanc presumptionem iuri & de ure; sicuti deinde quod de rei veritate constat per confessionem aduerterij. Quod farè in casu tollitur presumptio hæc iuri & de ure, ut differat se p[ro]p[ri]a q. 6. ita ex confessione hac retractatur res iudicata, ex veris probacionibus pronunciata. Ita in specie scribitur Bald. in l. si quis adulterij su. 3. art. C. ad leg. t[em]p[or]e. ad adul. aet. in c. propofiti, no. 23. de prob. & clariss. l[et]a. in resp. l. adul. nra. 4. 6. de iure. & ibidem Cart. sen. no. 23. Idem est dicendum, quando per indicatum probatio admittitur contra presumptio[n]em iuri & de ure, ut diximus supra q. 6. Ita etiam carteris in casibus, in quibus contraria probatio recipitur, sicuti declarauimus supra q. 6. & de ure.

Secundus est casus, cum sententia est lata ex presumptionibus iuri, & deinde contrarie verae probations adducuntur. Hoc in casu res illa iudicata retractari debet. Ita in specie tradit[ur] Ab[er]t, in c. propofiti, de probat. & ibidem apertus Arelin. num. 27. & Felin. num. 11. Cart. iur. m. 1. admodum, num. 22. & ibidem apertus declarat Isidorus in repet. no. 33. q. de ure, qui ita de vera, & propria probatio[n]e loquente, intelligit Innoc. m. 2. art. 5. decib[us] cler. & multis. cum similes dixit, sententiam latam ex notorio, ex toro, ex toto & presumptio posse retractari, cum contrarium fuit probatum. Non eo loci declarat Innoc. qualis esse debet haec contraria probatio. Et ideo intelligi debet de probatio[n]e vera. Ita etiam interpretatur Angel. in d[omi]n[u]m ff. de reg. iur. m. 1. t. C. sententia. respon. non posse. & in sub specie C. de re iudicata dum fecit Innocentius, t[em]p[or]e. t. 2. art. 5. scripsit, sententiam latam ex probacionibus privilegiatis, retractari contrariis probacionibus, contrariae probatio[n]es intelligi veras, non autem presumptiuas. Et ex h[oc] huic sententiæ ratio, quod de rei veritate ex veris probacionibus contracta & ideo illa sententia uti la[ta] prætextu falsum ex probacionibus retractatur. inst. t. 2. c. 5. ff. ex folio infra. & censuris. Hinc modo infertur ad id quod scribunt nostri interpres in l[et]a ff. de reb. t. 2. si certum per. si lata est sententia ex testimonio eorum, qui attestat fuit, sed de negotio scire, ob id, quod vicini fūctum sit sententia l[et]a ex quadam probatio[n]e presumptio, retractari illa debet, ut scribunt Decius in d. 1. num. 6. & ibidem Iac. Niger m. 4. post Alex. & ceteros. Horum inquam traditio procedit, cum ad eis illam presumptio[n]em probatio[n]em vera superuenient. Ita etiam declarari potest text. c. cum dilectus. il. 2. de purg. canon. quo difinitum est dñmnum ibid, quod in purgatione canonica definit, si nouae probations de innocentia superuenient, retractato iudicato, ab eo. intelligitur ille canon, cum verae probatio[n]es superuenient, non autem presumptiuas. Non ignoro tamen Arelin. m. 2. propofiti, no. 27. in q. de probat. alter declarare.

Ita etiam declaratur tex. in auth. nouo iure in fin. C. de pena qui male iude. & quod ille scripsit Angel. si lata est sententia prætextu tormenti a litigante suscepit, quod nil iudici dedicit, ut corrumperetur, iudex absoletur; qua sententia cum sola presumptio[n]e probatio[n]e, ex iuramento scilicet lata sit, ob id retractatur, si contrariae probatio[n]es superuenient. Intelligo h[oc] ex parte de veris probacionibus, non autem presumptiuas.

H[oc] etiam declaratur, quod egregie docuit ad rea nostra Curr. iur. in d. admodum num. 21. de mur. post Ioan. Bapt. & Seuerino ibid, si statuto cautum est, quod fama & faciat plenam probatio[n]em, sententia eius prætextu lata, non transit in indicatum, sed retractari potest, intelligo posse retractari, si veris probatio[n]es superuenient, non autem ille presumptio. Ita etiam declaratur, quod eodem in loco ibidem in ipso Curt. si statuto cautum sit, quod contumaciam habetur pro coniuncto, & cōfessio sententia, que inde contra eum fertur, nonquam transit in indicatum, ob id retractari potest; intelligo posse retractari, si veris probatio[n]es & cōfessio sententia, quod illius contumaciam in omnibus. Eo tamen loci recentef Curt. ipse l[et]a. Aret. in conf. 47. num. 5. scribentes, quod ipso contumaciam fieri possunt probations ante latam sententiam, quia tunc contumaciam, vel eius nomine aliquis excusationem proponere, & innocentiam probare potest: fecis iam lata ipsa sententia, si à latu reijectum communax ab omni audience, & remedio.

Hinc etiam declaratur, quod tradunt Doct[ori]s, sententiam latam ex iudicio peritorum in aliquo parte, non transire in indicatum, sicuti scribunt Bald. & Alexander in l. si ab bisib[us]. col. 5. ff. foliis. matron. Arg. in l. quod final. 5. si mancipium. ff. de adlat. editio.

Fel. in c. propositi col pen. vers. quarta conclus. de prob. affl. 2. in decf. 33. nom. 6. Hac sane traditio intelligitur, quando contrariae probations adducuntur Non enim huius rei cūsūntur. Ita declaratur illa doctrina, quod sententia lata super grāte ex asperitate non transfit in indicatum, ut tradunt Bar. in l. minor. 25. anno adto. & in l. de etate, m. 16. ff. de mōno. Bal. in s. minor. C. de iust. integr. 7. & in l. 2. col. 2. ver. sed hic dominator. C. quando s. f. u. s. prima. & Felin. in c. significati. n. 3. de homicid. Hoc sane intelligitur, vt non transeat in indicatum, quin polimē fieri probations contrariae, sicut ceteris in casibus supra commemoratis scripimus.

11 Tertius est casus, tū cuius sententia est lata ex presumptionibus iuris, & deinde contrariae presumptionibus vel iuris, vel hominis adseruntur. Hoc equidem casu nō retrahatur sententia. Et scribitur Abb. & Petrus. mand. d. prop. iust. & iud. Felin. nu. 16. de prob. Es est huius auctoritatis ratio, quod supereruētis cōtrariae presumptionis, nō plus enim rem esse certam ex indubitate, vt iam ante fuerit. Hinc intelligimus errasse illos, qui scripserunt, sententiam à peritis in arte latam, facile retractari, ob id, quod sola iuris presumptione sufficiat eis innotescere, contrarie iuris probations supereruerunt. Cuius quidem opinionis auctores sunt Butr. in d.c. propositi, col. 1. vers. nonquid autem. de prob. post lo. Andr. in addit. ad Svet. tit. de homicid. s. 6. ver. f. sed pone Alex. in l. 1. b. ab hosti. nu. 10. ff. s. fol. matr. & co- munem afferunt Dec. in l. 1. m. 3. lecl. nu. 65. ff. s. cert. per. & idem Dec. in conf. 2. 2. in fin. Clarissimus enim scriptor Ialoni in repr. admonendi, nu. 39. ff. de iure. & in l. 1. conu. erit, nu. 21. ff. de iure. Et iniqui horum auctoritatis, atque traditio falsa. Nam cum & secunda sententia, sola presumptione nitar, dicendum est, retractari nō posse, sicuti aduersus lo. Andreu, Butrium & cateros lam relatos, scripserunt Abb. in d.c. prop. iust. & iud. Dec. num. 16. ad finem. affe- rit, hanc posteriorem Abbas' opinionem, esse de iure veriorum. Ex eadem fecuti sunt Ial. Balb. de iust. 2. 1. Scala Patavin. lib. 4. de conf. leg. cap. 20. Marini Solonius in d. 7. se p. bona prudentum. in- flia de iure natura gen. & cīncl.

Hinc etiam intelligimus multò magis falsam esse traditionem eorum, qui dixerunt l sententiam latam ex confilio sapientis secundum statutū d. p. o. n. retractari ex confilio sapientis. Hanc equidem opinionem male affirmavit Butr. in d. pro- positi. de prob. Roma. in l. c. non quidam. q. quod dictar. de acq. b. hard. & in conf. 2. 2. in fine. & Alex. in l. 1. b. ab hosti. nu. 12. ff. s. fol. matr. qui alterius hinc singularem traditionemque etiam commen- carunt Ial. in l. 1. m. 3. & in repr. admonendi, nu. 21. ff. de iure. & m. 1. si conuenerit, nu. 21. ff. de iure. & Petrasancti sig. 20. Dec. in conf. 2. 2. in fine. Ruin. in conf. 3. 4. m. 1. lib. 1. Marfil. in l. m. 1. m. 67. C. de rap. virg. & sig. 4. 27 plures sunt causa.

14 Declaratur hic casus, vt locum non habeat, quando tū confessus aduersarij, pro quo lata est sententia, admittit presumptionis probatio, ita declarat Ripa in l. admonendi, nu. 43. ff. de urex. post Iaf. & Cur. sen. ibidem.

15 Quarum est casus, cum sententia est lata ex presumptionibus iuris, & deinde contrariae presumptioni iuris & de iure, ex aliquo actu supereruerit. Hoc in casu illa sententia retractatur. Ita Abbas, Aretin. & Felin. in d.c. prop. iust. & prob. atio. qui ita interpretantur l. si adulterij. C. adleg. l. si adulterio quod ita etiam declarat Bald. in l. 3. post gloff. idem docuit Curt. f. m. l. admonendi. m. 2. de iure. & idem sensit Felin. in c. significati. num. 8. de ho- micid. Alex. in l. 1. num. 29. ff. scilicet. per. Cum enim de commissio adulterio, vir & mulier essent accusati, & presumptiones admissi criminis extarent, accumulatione effugerunt, probatio nibus facili, quod est fangue coniuncti, qua confangiuntur; presuptione, evitabant eam presumptionem commissi adulterij, ob id absolti fuerunt. Deinde hi vna matrimonium contraxe- runt, ex quo quidem acta presumptionem maximē efficacem, quam iuris & de iure appellamus, fecerunt Imperatores Theodo- finus, Arcadius, & Honorius, illos dei quife, acq. ita absolu- nem nō effe impedimento, quoniam fecerunt penitē debere. Nam illa presumptione tam violenta acquiratur confessio, que vim habet etiam presumptionem iuris & de iure, ac etiam aduersus rem indicatum, vedi xix. supra in primo caſu. Ceterum constitutio hæc traditionem hanc probare non vide- tur cum ibi nulla super presumptione adulterio lata fuerit sententia absolvitoris, sed solum de supereruerent presumptione presumptionem praetextu confangiuntur, ab accusatione definiti, sicut ibidem sensit Accurius, & clarissim explicat Cyrus, & cum eo Sa- licetus, qui quidem subiungit, quod forte non improbabilitati di- ci potest: quod iudex non absolvit simpliciter accumulatum, sed

causa affecta, quid crimen eo non presumatur, ob fanguinis coniunctionem. Quia sane causa, cum fala detegatur, ob subfec- tum matrimonium, absolutio illa cūnequit. Vel etiam (ait Salice- tus) ubi fala ibi absolvitoria prætextu falorum probationum su- per affirmare, non mirum si retrahatur, iuxta l. 2. & c. 3. s. f. f. f. m. f. & tradunt Socin. ius. in conf. 49. m. 8. lib. 2. 1. lafoni. in l. f. u. ad quē, num. 19. ff. de acquirent. Rerad. Baum. in conf. 29. num. 15. lib. 1. & p. 1. p. 1. qui Roma. 5. duo fr. atres, num. 31. de verb. oblig. Quia sane posterior Sa- lieti interpretari, à communī aliorum non discrepat. Esto enim sententiam prætextu falorum probationum sufficere, illa prob- rationum fallitas non aliunde detrecta sunt, quam à presumptione iuris & de iure, vt iam lata sententia ex presumptione iuris sola retrahetur.

QVÆSTIO XCVI.

Sententia lata ex presumptionibus, an ex- qui debet.

S V M M A R I A.

- 1 Sententia pr. inquam in indicatum transeat, ex quenda non est.
- 2 Sententia ex presumptionib. lata, exequendum mandat interim dā de retractatione dubitatur.
- 3 Sententiam in causa matrimonii latam in indicatum non transeat.
- 4 Sententiam latam ex probatioib. privilegiata exequendum est. Et quid illa ex contrary: probatioib. utr. retr. alterius. nu. 5.

QVAERO nonagesimo sexto, an hac sententia lata ex presumptionib. iuris, eti non transeat in indicatum, sit tamen ex- quenda? Dicendum videbatur, exequendum non esse, cum tunc demum t exequenda sit sententia, quando iam in indicatum lapla est, & quod consilii auctoritas, de re iure. Oratio. me. quoniam contra inverba interlocutoris, & appellatorem, rom. 4. 9. de prob. & conf. l. 1. C. de execu. ei. iudic. & iudic. Bald. & castri. & Pend. Gir- land. de relaxat. & cetero. c. 2. Ceterum contrarium verum esse opinor, nempe sententiam t hanc esse executioni mittendam, in- terim dū dubitatur de retractatione, ita enim dicimus, quod licet sententia lata in causa matrimonii non transeat in indicatum, ut probat & faciat erit at, de f. g. & m. a. & scribunt omnes ibi. & Fe- lixi. in conf. ap. nu. 8. de homicid. Nihilominus sententia hanc execu- tioni mādatur, ut id mulier, ac cuius fatus pro dissoluto- ne matrimonii lata est sententia, alteri viro nubere pōta, & fraternali- tatis. vbiq. in verbis per errore, & inverbo farciat. Butr. & l. m. 1. c. cōfanguinei de re iudic. duxerint matrimonii s. separ. articulo ei. iudic. ameto, per sententiam declarato. Et in specie, quod sententia lata ex probatioib. privilegiatis, quales esse vidēuntur presumptiones & conjectura, sit exequenda, scripti bene eruditus Scala Patavinus intrat. de confilio sapienti. lib. 4. c. 2. 2. sic declarando traditionem Innoc. in t. a. m. o. de c. hab. cler. & mul. & Angel. in l. 1. C. f. f. res. c. 1. s. non potest, qui scripserunt sententiam latam ex probatioib. privilegiatis, potest retractari ex contrario probatio- bus. Et propterea scripti. præstat loco Scala, quod esti sententia lata ex confilio sapientis non transeat in indicatum, ex multorum opinione, attamen executioni mittenda est.

QVÆSTIO XCVII.

Pœna ordinaria puniri an possit, de delicto conui- etus presumptionibus & con- ictraris.

S V M M A R I A.

- 1 Pœna ordinaria puniri pr delicto post ex. quem presumptione iuris & de iure confitit delinquit. Et quam ob causam, nu. 2. locutus portes in confessione & contradictione nulli sunt alia, quam in co- demando.
- 2 Pœna ordinaria quando index punire possit ex presumptione legi, secundum quam de delicto confitit, & post modum id enunciare possit, num. 3. & 6.
- 3 Index quod à lege immunitur non sp. sequi debet.
- 4 Homicid. & delict. similia, dolo presumptione probatum, pœna ordinaria non purpureum affirmatur. Idem de opinione Felin. nu. 10.
- 5 Delictum iuris sol. presumptione probatum, pœna ordinaria non pur- purpleum, errorneum affirmatur. Idem de opinione Felin. nu. 10.

- 11 Incendium esti inhabitacionis colpe commissione praefumatur, sive tamen ad emendationem domum tenetur, si de persona determinata non constet. Vide no. 12. 13. & 14.
- 12 Pana maior arbitrio iudicii imperio debet, quando de delicto confitit sollemne & fulgurib[us] homini vel legis.
- 13 Pana ordinaria indec non debet, quando desols presumptio[ne] homini non violentia agitur.
- 14 Panam ex parte diversarum locum habere, quando de delicto confitit ex presumptio[ne] bonum vehementi.
- 15 Presumptio[ne] bonum non violenta, vel etiam vehementes, non sunt coniungenda ad confitendum plenam probationem quod panam ordinariam.
- 16 Pana ordinaria panendum quoniam deliquesce confitit ex presumptio[ne] bonum violentia, secundum genit. Et per quoniam indiscernibilis. Altera referuntur opiniones. m. 22. & 23.
- 17 Pana ordinaria deprecatione nulla est, sive vehementes est perpetrati crimen presumptio[ne].
- 24 Index sententia ante tempore debet, quando de delicto confitit soluta presumptio[ne] bonum violentia. m. 23.
- 26 Probatio iuri repugnare, atq[ue] confitens in potestate hominis non probat.
- 27 Lex & natura non admittit duo pugnantia in uno subiecto.
- 28 Falsa siue dividita.
- 29 Probatio dubia vel probat.
- 30 Facta recentia iniquitatem relinguit atque, quam inobtem datur.
- 31 Sententiam medium semper iniquum dici & m. 33.
- 32 Delicta pena si consentit, index casare debet.
- 33 Probatio liquidissima requirit in penam.
- 34 Falsi qualiter minore debet delictum panam.
- 35 Probatio non angere, vel minus delictum.
- 36 Probatio est quod extrinsecum, post delictum perfecit confirmationem supererit.
- 37 Iudici permissum est, ne ex toto absoluat, nec ex toto condamnet.
- 38 Panem delicti ordinaria impunendam, quando presumptio est violentia, et si non indubitate.

QUARE non negamus seipsum, an ex presumptio[ne], & c. ieiucitatis probationibus pena ordinaria posse, & debet a iudice imponi, vel non? Hecutris quatuor adeo perplexa & subobscura à nostris explicata est, ut vix licet polint qui in foro & iudicis verfatur, quid obseruantur sit. Ego autem meis pro viribus lucem aliquantem obscuritati adferre conabor. Itaque causas aliquas ita dilinguo.

Primitus est causas, cum ex presumptio[ne] iuris & deinceps, non stat aliquem delinqit. Hoc in causa iusta pena ordinaria, que pro eo delicto imponi solet, est omnino indicanda. Ita manifeste confitit Albert. Gandi. in tract. de mal. f. lib. 2. foliis. probat. & inducit ad iudicium, ex quibus sequi possit condemnatio, col. 3. vers. solutio tideretur. & col. pen. vers. primum est iudicatio. Idem tenetur probat. in lib. 1. vte. num. 2. c. de probat. & Matthel. mat. abrog. Non quod presumptio in fiducia allegendis lib. 1. quis. C. de aucte. que de presumptio[ne] iuris & de iure loquitur, scripserunt, quod illa sufficit ad condemnandum non poena ordinaria, ex quo dixerunt habere vim plene probationis. Et Matthel. sicut fecit sunt lib. 1. non hoc. c. 2. vte. in foliis. tamen. C. vnde legi. & Marfil. in lib. 2. c. de probat. num. 2. s. 2. Et huius addito Franciscum Bruni in tract. de iudicij & tortura part. 4. q. 4. m. 15. Et inde scriptus Augustinus. Ariminense, in additione ad Arg. de maleficiis. in verbis, quod sicut publica, num. 25. Quam quidem sententiam probat d. l. quis. C. de aucte. Illa enim est presumptio[ne] iuris & de iure: sicut illi omnes intelligent, & dicimus in lib. 5. presumptio[ne]. Et ideo tanta pena ordinaria indicatur: cum lex cum habeat ea de criminis confessum & coniunctum. Ita etiam interpretari potest l. consiliarios. C. de aucte. Illi enim subterbas affectiori ante praetextum tempus quinquaginta diuersa, puniri ad quadruplam tamquam confititus & coniunctus de criminis. illa habet videtur presumptio[ne] iuris & de iure, post enarratione indicatur confititus & cot. uitius, in quem t' nullas sunt partes iudicis, nisi in condendo. l. 1. ff. de c. est & confert d. l. sign. C. de adal. & d. l. foliis. suis explicabimur infra lib. 5. praesumt. m. 7. Ita etiam intelligi potest. Ex precipitatu lib. Bald. & Ignac. m. 3. ss. ad Sc. C. Sylla. & exp. cabimus infra lib. 5. praesumt. 48. In pariter loqui mihi videtur tex in cursus i. t. q. 2. quem fuius declarabimus infra lib. 1. praesumt. 49. Et huius sententia ratio est clara & manifesta: quia habet pro certo rem ita esse, cum probatio hec apud legem sit claris-

QUAEST. XCVI.

93

finia atq[ue] apertissima, ita quod iudex nil habet dubitare, sed prouinciare debet, rem ita efficeret & lexis ipsa declaratur. Recedit ergo iudicatur pena ordinaria. Et haec sententia magis & magis confirmatur ex subseq[ue]nti causa.

Secundus est causas, quando iudex procedit & condamnat & vult ex presumptio[ne] legis secundum quid de delicto confitit. Id quod altero de duobus modis euenire potest: Aliquando enim lex est proscriptio[ne] euenientia sententia erit: sicut ipsa sententia in causis quos infra in textu cau commemorabimus. Atvero quidem summis causis, eam potest imponere iudex. Atsequendo vero lex est presumptio[ne] probatio in aliquo genere de lege: sed tamen certa potest ab id non statuit, ut multis in causis non faciuntur. Et tunc iudex non temperabit suam sententiam: sed imponet penam ordinariam pro eo delicto regulariter impositam. Et si ratio, quia de delicto iam certo confitit: cum presumptio[ne] legi est clara & liquida probatio, ut supra suo loco diximus: cum ergo confiterit de delicto, & la lege ipsa certa & singularis pena non fit indicata, atque ita pena ordinaria temperata non est, illa ordinaria est imponenda: quia si legislator placuerit eo in causa penam illam ordinariam reperire, id faciliter. Debet ergo iudex: sicut quid est legem non fuit immutatum. Et hoc in causa penam ordinariam esse imponendum scripserunt Alb. iust. accidenti. no. 6. de accl. Fe. in c. off. ex. m. 7. de probat. Fr. Brun. in tract. de iudicij & tortura part. 1. q. 4. m. 15. qui c. iudicem opinionis recensit Aug. Ariminense, ad Arg. de malef. in verbis, quod sicut publica, m. 23. & 24. Soc. sen. 10. non trist. est pen. vers. abs. dif. de excep. qui id est affirmato lib. Andr. & Bal. scribit. Idem affirmatur Dec. in c. clam vent. ab illis. m. 29. de excep. in l. 1. 7. 3. lib. no. 63. ff. 7. cert. pet. & ibid. Jac. Alba. m. 18. & Purp. in ro. Que quidem traditio fulcitur l. C ad l. Corn. de sicut, quam iraclarus ac alijs fecerunt, perpende. Homicidio & cetera detrahuntur a filiis, dolo comitti à lege presumuntur, l. si non ex lib. C. de mor. & c. de presump. & differentiis lib. 3. fol. 5. probat. sicut ergo quis homicidium perpetravit, si non probat, in eae dolo illud commisit, scilicet penam ordinaria la lege Corn. de faciat. Exce ergo, quod homicidio presumptio[ne] dolosus, pena ordinaria punitur. His in seculis ceteris etiis illis, qui opinariuntur, delictu[m] fullo[rum] presumptione probatum, puniri non debere pena ordinaria. Quod quidem in errore, ex antiquis fuit Alb. Gandi. in tract. de mal. f. lib. 2. de iudicij iudicatu, ex quib[us] sequi possit confitendum. col. 1. vte. fol. 1. 2. vnde videtur. Enim propria[ne] quadam facti specie, quae tota veris fabur circa presumptions hominis, scripti cōsūmūt per presumptions iuris pena ordinaria non puniri.

Hic causas procedit non solum, quando presumptio est approbata a iure in specie illius criminis, sed etiam in genere quod caret, negotia & actus. Non si lex approbat quod multa, si dicitur approbat quod viam speciem, quando de ea sola facilius actuatur.

Hinc intelligimus t' etiis libellum in c. offerte no. 8. de iudicij. Cum dixit, relatanum communem opinionem procedere, quando haec presumptions sunt approbatæ a lege, in specie illius criminis focus in genere. Et libellum istud est. Et libellum istud est. Nigra in L. m. 4. ff. si est pet. Verius enim est procedere etiam cum presumptio in genere approbatæ est. Nec virgo consideratio, qua vise libellum, quis nec iusta t' vere est, aut illa, incendium presumitur culpa inhabitantium communium, 3. 8. 1. vers. & q. a. p. a. p. q. ff. de excep. praet. eti. Et etiam incendiarius non punitur pena ordinaria corporali, sed pecuniaria, & aliquando fulib[us] ceduntur. Hic sane consideratio vera non est. Nam si in verius expl. lib. 2. de ar. b. art. 1. c. 1. lib. 390. si non constat t' de perfona determinante, qui incendium immisit, tunc nemo t' metit etiam ad emendationem dñi, ut scriptum est in c. 390. m. 4. & lib. no. 6. dux. hanc culpam presumptio[ne] culpi latifundit, nimirum si penas aliquas corporalis non imponitur vbi confitit, culpis cuiuslibet extortum sit in cendio. Si vero confitit t' incendiario esti t' leui culpa immisum puniri ille ad danni emendationem, ut dixit in d. c. 390. m. 12. & lib. no. 20. lib. 390. posse etiam pauci passa extraord. Si vero constat in cendio immisum t' latu culpa altius, si punitur ad emendationem damni, ac pena vel corporali citra membris abscissionem vel pecuniaria. Ita scriptum est in c. 390. m. 2. q. 3. Bald. in lib. data pet. m. 4. C. de iure p[ro]p[ri]etatis eccl. non possit. Et hoc in causa potest procedere consideratio Felini in d. 1. offerte. m. 8. hinc incendiarius puniri pena confusione: quae quidem ex legis determinatione eo in causa ordinaria appellari potest. Si vero confitit incendiario t' fuisse dolo immisum, puniri etiam poena mortis, ut scriptum in d. c. 390. m. 2. c. in inquit

(Inquit ille) aliquis est consilicus delicto per testes, qui tanquam vicini attellati sunt illum delinquisse, redientes rationem sui tellimenti, quia vicini sunt? Quod quidem ratio presumptiu[m] tantum concludit, cum presumptiu[m] habeat, quod vicinus sit facta vicini, ut fuso loco differemus. Hoc delictum ita presumptiu[m] probatum, non punitur pena ordinaria, sed mitior extra ordinem iudicis arbitrio, ut tradit Alex. in d.l.s. no. 23 ff. cert. pot. Id quod non alia ratione contingere videtur, quam quod (vt dicitur Niger) illa presumptio iuri, quia dicimus, vicinum presumi facit vicini generalis est, non autem specialis, quod certum delictum. H[ec] fane confidatur nisi virget, nam quod Dec. & reliqui recentiores in d.l.s. ff. cert. et, dissentient ab Alex, tamen etiam quia verum non videtur, quod eo faveatur fieri tenet ex probationibus presumptiis, sed ex veris. Nam cum testis dicit, tunc illum ita facili, presupponit se a de re sentient habere: quoniam rationem presumptiu[m] allegat, fundatur ergo sententia immediata in scientia tellisionis autem in ratione media, arcta ita presumptiu[m].

¹⁵ Teritus est casus quando de delicto columnio de conflito & suspicionibus hominis, vel eti[us] legi. Hoc in causa iuris debet pena mitior iudicii, si arbitrio iudicatur. Ita Bald. sol. p[ro]b[ati]o[n]e. c. 26. ep[ist]ola cum dixit, suspicimus de falso si possit iuris pena. Idem docuit Gemin. in c. 26. n. 1. 23. d[icit] illi, quos fecerunt e[st]i felici. in c. offerte. nu. 6. 2. f[ac]t[us] de p[re]sumpt. Et comprobari hoc posset ex his, quod dicimus infra quatuor, v. 9. in ultimo casu, vbi declarabimus.

¹⁶ Quartus est casus, quando agitur de sola p[re]sumptione hominis non violentia. Hoc in causa, pena ordinaria iudicari non debet, sed mitior si arbitrio iudicatur. Ita scribunt multa relata. In Felini, in c. afferte, num. 6. de p[re]sumpt. a Beroio in q. 16. & 2. T[er]ra. in tradit. de pen. Legio[n]e Or[do] r[ati]o 27, qui quidem paucim[us] ita intelligit. Innoc. in c. qua veritate, ad fin. de p[re]sumpt. Et tenuis credidimus. Innocentium indubitate loquuntur, etiam quando presumptio est violentia, s[ed] p[re]sumptio in causa de l[ib]eris abutimur. Et modo loquuntur Cardini, in c. afferte, in fin. de p[re]sumpt. qui in innocentium fecerunt, non distinguunt p[re]sumptionem violentiam non violentem, vel a violentissima. Ia quoque indubitate loquuntur Bald. in i. 2. p[ro]ficiens. col. sive vers. 2. autem non est certum. C. de sciv. fugit. & m[is]er. de off. & deleg. nu. 18. Quam sententiam probarunt iuxta c. afferte, de p[re]sumpt. de cuius quidem interpretatione dicimus subseq[ue]nti in causa. Ad tertium & secundum c. inter foliis distinctis, de purga. cano. & ibi gl. vlt. statuit Pontifex Maximus, deficitem in purgatione canonica illius delicti, quod alias pena corporali puniri merebatur, esse folium ab officio, & beneficio suspendendum. Eratione motus est: Pon[t]ifex, quia sola p[re]sumptione de delicto ille concutus dicebatur. Illa p[re]sumptio hodie quidem iuri dicit potest, sed tamen ante legis approbationem erat sola hominis. Quibus confitit minus recte tensisse eos, qui aduersus haec receptam opinionem scripturnis ut sicut bene eruditus Franci. Samuen. lib. 1. Seletar. interpretabi. c. 1. i. m[is]er. 3. ad fin.

¹⁷ Quintus est casus, quando de delicto c[on]stat sola p[re]sumptione hominis vestimentum taliter. Hoc in causa scriptum reliquit Bald. in l. 1. p[ro]p[ri]etatis. col. vlt. v[er]o queso manegit fit. C. de probat. condemnacionem sequi non posse. idem fenerit AEgid. Boffi. in tra[d]it. c. causa criminis in tit. de consciencia, nu. 4. 8. Reclusus mea quidem opinione scripsit Fel. in c. afferte, nu. 5. de p[re]sumpt. condemnari hunc posse visque ad fuliginationem. Erat itaque p[ro]p[ri]etate extraordinaria. Et propter facile p[ro]fluum interpretari Baldum, ut loquatur de pena ordinaria: non negarem tamen, quin extraordinaria imponi posset: quandoquidem h[ic] casus non distinguatur a superiori, eti[us] a me fuerit diffinitus ob id, quod viderint Doctores inter vehementem, & violentiam p[re]sumptio[n]em nem differentiam constitutere.

¹⁸ Ex tendit hic casus, etiam procedens, ut procedunt, quod plures haec p[re]sumptiones concurrenerint. Nam haec non sunt coniungendae ad constitutendum plenum probatum, ut ad penam ordinariam damnari posint. Ita in finis scripti Gaudi. in tradit. de mafef. sub rub. de p[re]sumpt. & mafef. in malitia. col. 2. & c. offert quid[us] scripta supra q. 28. in secundo cafo.

Sextus est casus, quando de delicto constat p[re]sumptione hominis vel intentio. Hoc in causa varie sunt Doctorum opiniones.

¹⁹ Primum est opinio eorum, qui dicuntur, hinc effe la[ca]na p[re]sumptio, ut & affirmantur. ut. And[rea]. in addit. ad Spec. in tit. de prob. s. v. v[er]o s. 15. num. 19. Abb. in c. testis locu[m] num. 7. de prob. ex Fran. Bruni. in tradit. de mafef. & t[er]r. par. 1. q. 4. num. 15. v[er]o aut loquuntur. & apertius Sarmienti. lib. v. 1. c. 1. p[ro]p[ri]etatis. c. 1. m[is]er. 3. in fin. Cum dixit, nullam effe penam ordinariam & depreciationem, si vehementer sit perpetrata criminis p[re]sumptio. Et idem. nu. 6. dixit probari ex l. 1. C.

ad leg. Cor[poral]e de f[ac]ta, ac alijs non nullis, quae commemorationem super 2. in casu. Verum facile responderi potest, illos legum latore revallis p[re]sumptionibus nulla alia superuenientia contraria probatione, b[ea]tissime rem pro clara, & comportat atq[ue] ita p[re]sumptiones illas pro certis probationibus approbat. Hoc facere omnino index a[et] legi inferiori, non potest.

²⁰ Secunda fuit opinio, quod nulla pena t[er]rificare debet. Ita Butt. & Imo. in c. offerte de p[re]sumpt. illu. 7. idem nu. 3. cum dixerunt, non facile damnari ad penam corporalem, vel ad multitudinem, clarissim idem assertur Gordianus in tradit. de malef[ici]bus sub rub. de p[re]sumpt. & ind. in dubitate ex quibus qui posse evidenter est. 3. v[er]o sicut videtur, qui est scripsit, ex iuri p[re]sumptione condemnari quem non posse, nihilominus illi proponit facti speciem de indicis & p[re]sumptionibus hominum, & ita, penam aliquam non indicat: & scribit ita Bononia sive obseruantur. Ceterum hac opinio vera non est, ex his, quae subsequenti in causa dicimus, apparabit.

²¹ Tertia fuit opinio eorum, qui dicuntur, hunc effe pena t[er]rificare iuri, iudicis arbitrio puniendum. Ita Innoc. in c. quia per fons, ad fin. de p[re]sumpt. cum dixit, iudicem debere tempore & sententiam, & modice condamnare. Et Innoc. loqui, quod p[re]sumptions sit violencia, interpretatur Fel. in c. offerte. nu. 9. in fin. de p[re]sumpt. idem quod senit Io. And[rea]. ut aliqui cum interlexerint lo[go]s & operae alleato. Et apertius Bald. in l. vlt. nu. 8. & c. 1. Caltr. nu. 5. C. de prob. & i. c. 1. lib. 1. q[ui] c. 1. C. ad l. 1. adul. idem. Idem quoque docuit Abb. in d. c. offerte. nu. 6. cum dixit, quod quando ex p[re]sumptione violentis quis condemnari debet, iudex temperabit sententiam, nec faciliter ad penam corporalem, vel multitudinem condamnabit. Idem scripsit But. in c. quanto de p[re]sumpt. dum de larv. & sequitur Innoc. in d. c. quia verisimile quem etiam fecerunt sunt Olaris in c. nu. 102. num. 1. Amb. in c. emulo milia. col. 1. de reg. reg. Radul. in tradit. de malis. q. 23. num. 3. claris Spec. in tit. de p[re]sumpt. & specios. nu. 6. cum dixit, iudicem t[er]rificare tempore sententiam, idem fenerent commemorationis a Gramm. in d[icit] 2. nu. 6. & sic. & Alciat. in tradit. de p[re]sumpt. ex 2. de p[re]sumpt. 9. nu. 4. pos. Lud. Biolog. in addit. ad 10. de Avia. in c. 9. scripsit, p[re]sumptions sufficiere ad ponendum penam pecuniaria, et non corporali ordinaria. Romani. in c. 102. num. 12. & 13. & Hier. Galer. in c. 102. num. 1. id est. Idem a fortiori fenerent illi, qui scripserunt, effe iuste temperandam, quando p[re]sumptionis, violentissimis quis mandando est, quae de re dicimus subsequenti in causa.

²² Hec itaque est magis recepta opinio, & quod felicit, quando de delicto conflat ex sola p[re]sumptione hominis violentia debet iudicari tempore finis sententiam, quemadmodum obseruatum videt a lego, quia, dum voluit damnari ex p[re]sumptionibus, penam temperauit. Ita si ante videtur legem obseruare in c. accedit, de accus. c. significativa de adul. vbi damnati ex p[re]sumptionibus, pena ordinaria multitudine non fuerunt. Ita etiam in c. literas. 6. pen. de p[re]sumpt. vbi deficiens in purgatione ob infamiam crimini mendaci & perjurii, punitur mitior penasne ibi nouum aliquod crimen consideratur. Ita quoque in c. de hoc de simon. vbi deficiens in purgatione ob crimen simonia, punitur, vt auctor illius crimini & non ob aliud speciale crimen. Ita pariter in c. contumacia de heret. in l. vbi excommunicatus per annum, punitur non ut contumax, sed vt hereticus, atque ita ibi non confidetur nouum crimen, sed illud principale tantum: & tamen punitur maxima mitior extraordinaria, ex quo punitur illi tanquam talis, iusta & declaratione, quantum probauit in l. 2. de adul. iudic. causa 314. nu. 7. Quemadmodum ergo his in causis lex temperabit penam, ita enim potest tempore erat iudex. Nec hic oblat confidetur Sarmienti lib. 1. Seletar. interpr. c. 1. m[is]er. 10. cum dixit, legem in causis summa enumeratur, ob id suscipimus illum de heret. puniuisse, quia illa erat crimen speciale, que ea pena extraordinaria punitur, vt crimen ipsius principia in iudicium deducta: quemadmodum si quis accusatur, quod Sempronius occidet, & ad probandum inducitur p[re]sumptio, quod coadunatis hominibus ea nocte, qua occidit Sempronius, ait de se, & eff[ect]u p[re]ludium etiam alterius criminis. Ita quecumque r[ati]o. C. ad l. Corn. de f[ac]ta. Est simile, si quis acutus, quod adulterium cura Sela committit, & inducitur probatio, quod cum domum beneficia ingressus est, vel ex ea de sigillis, si iudic[atur] fatus id non videatur (Inquit Sarmientus) ut de adulterio illo datur, ex absoluto a crimen adulterii), puniatur ob illud, quod domini aliena furtum ingressus, quod non iuria, sed fenestra ut ingressus, quod inde scandala vicini p[ro]sperabit, quod marito absenti illius iuria inforis, cuiusque fama laesa vulgo videatur, quod mulier castitatis & honestatis sit detractum. Et quoque si-

male (inquit Sarmientus) quod sanctius est in eis inter sollicitudines, veris in poenam aurem, de purg. can. vbi ita inquit [Purgatio] ne vero recepta, beneficium ei relitio non potestponas, in poena autem familiaritatis, &c.] Hac sane Sarmienti confidetur quaque futilibus & acuta, nil obstat, quandoque in calibus a me supra commemoratis, lex imposuit poenam pro ipso crimen principali in iudicium proposito, nec ibi confidetur fuit specie a liquo crimen, ad illo principali separatum. Non nego tamen cu ipso Sarmiento, quin certis in calibus lex non approbarerit hominem praefumptions, quas nec vehementes, nec violentas esse exsuffitauit, vt in calib. ab ipso Sarm. enumeratis, in quib. quide lex, absoluti illis de crimen principal., ob id quid illas praefumptions non virgebant, statutis eos alio de crimen, co ex facto resultant, puniri et quod nec nos negamus, sed tamen, vt dixi, ex factis, in quibus lex indixit poenam mitiorem, coniunctio de crimine ex locis praefumptions. Idem dicendum inistro in calib. quando ex tuae haec praefumptio hominis violenta. Quamquam enim illa scripta non fit in lege, vt propter quod similia causas nunquam cogitaret, attamen quemadmodum lex statutis eas praefumptions non esse efficacem, ita exsuffitare atq; statuerit debet iudex poenam autem ipsam mitiorem indicere debet, vt medium quamvis vbia eligat, quam eligere posse & debere offendere leges illae, que mitiorem, similem ob causam indexerunt. Et si dicatur, quare iudeas non imponit poenam ordinariam, fecit ut ex vult imponi, quando poenam non immutari. Respondet, qd ex eo quod damnatio dō prohibuit prenā mutari. Nam si mutari voluerit, ipsamet hoc fecisset. Hoc colligitur ex l. 1. §. fed non ver, poena persecuto, ff. ad Turp. His costar veram esse hanc receptam opinionem. Nunc supererit, ut fatuscam aliquot futilissimis argumentationibus eruditissimum Sarmienti, qui in d. lib. 3. secul. interpr. c. celi subobsc. ure aliquantum distinguat praefumptions hominis a praefumptionsibus legis, scriptum poenam mitiorem non esse indicendi, fed accusatum ipsum vel ex toto dannandum, vel ex toto absoluendum.

Primo hac ratione motus est Sarmientus, quan ego clariss. ita deduco. Aut index est certus hunc deliquerit, & tunc necesse non habet ut terius veritatem questionib. & tormentis perquirere, iuxta Iudicium, ff. de qua, & per consequens non debet iudex imponere pecuniam mitiorem, itaq; extraordinaria. Aut index in certis est: & tunc ad questiones & tormenta deuenire debet. Et si ex tortemis pereat constare, delictum ab eo fuisse perpetratum, idem est statuendum quod superere calib. nempe poenam ordinariam esse indicandam. Si vero nil fatetur, atq; tunc ferri tormenta, neganda fe deliquerit; & tunc cum purgatio conseruat praefumptions, & in dicta, abfoluendus est. Nec potest (inquit Sarmientus) index hoc calib. protestari, se ad tormenta deuinire, solum iure ipsarum praefumptions, & poenam ob illas imponendum: cui in protestatio iuri repugnat: atq; ita non confitens in potestate hominis, nil prodet, vt docuit Bart. in nov. foli. §. nro. ma. 32. de poen. nro. 300. Hac argumentatio eti acuta fit, vera tandem non est. Non enim interpretes nostri, cum dicunt, iudicem dannantem accusatum ex praefumptions pecuniam mitigare posse, loquitor hinc in calib., quando veritas haberi potest vel ex tormentis, vel aliunde: sed vere loquitor, quomodo sola praefumptions tantum exempli, si accusatum de delicto vel absent, vel mortuus est, vel si prouilegium sit, vt de eo qualiter haberet non possit: & contra cum est violentia haec praefumptio, qd si poena ferenda erit. Ita in specie declarat Bal. in l. v. nro. 8. ver. 5. autem non adiungitur. C. de prob. qui In nos. fecimus, scriptum reliquit, pecuniam mitiorem esse indicanda.

Secundo ita argumentatur Sarmientus: Aut accusans iste deliquerit, aut non deliquerit non deliquerit. abfoluendus est si deliquerit, poena ordinaria puniendus est: nec can. peccatum potest index immutare: cum in sua potestate fit, non fit, & sel. non vbi, ff. ad S.C. Turp. Nec (at) Sarmienti, tertium continui potest: quod si faciat occidere, & non occidere. Non enim natura, tvel ex levi admitti duo pugnantia in uno subiecto, vt. dicebat de reg. utr. vbi Dec. & reg. Tiberius ff. de bar. mif. Et conferunt L. annos. ff. spars. hered. peta. l. fed. off. legge. §. adeo. ff. de per hered. l. Titus ff. ad Treb. His enim in calibus media via, ob dubitationem probabiliter elipitur, nec dictur electio ruficiana, vt dicebat Sarmient. in d. c. nro. 6. Et medium viam esse eligendam in re dubia, scriptura copiose Tyrann. tract. de iure prouinc. qd. 7. apud. g. nro. 9. 501. sum. in cor. §. 3. l. 2. & Boer. m. q. 2. nro. 2. C. q. 239.

¶. 3. tra videtur in his potest eligi medius viam, cum contundens ex foliis praefumptions, A. Leg. in toribus alii a potest, quam ordinaria fuerit affectus, vt. sup. modis certioris de monst. etiam.

Tertio adductus est Sarmientus in d. c. nro. 2. ver. quod etiam appetere, &c. huc argumentatione facta tūt mudiudus, qd aut occidere, aut non occidere. Verum huc argumentatione respondetur ex iā dictis, cum (vt dixi) sit dare medius, nempe probabilis dubitatorius, qd feliciter occidere, vel non occidere. Et ideo quod subigit ex loci Sarmienti poena diuisionem fieri non potest, cum poena in iudicis potestate non sit, l. 1. §. sed non vbi, ff. ad Turp. vbi Marcell. ita scribit, (Nam, vt Papin. respondit, facit quidem questionis in arbitrio indicantis est, poena vero pronunciatio non eius voluntatis mandatur, sed legis, auctoritatis referatur.) Hac Sarmienti confidetur procedit, quando poena certa est, sed dueretur est, quando non est a lege determinata. Nam tunc poena eius arbitrio relinquitur, vt sup. de laurando d. l. 1. §. sed non vbi, dixi. Ita etiam declarantur alia iuris Sarmiento citata. Et concedo, iudicem debebere pronunciare, vel occidere, vel non occidere, si ita liquet, (vt loquitur Papin. à Sarmiento citatu) at si non liquet, nec uno, nec altero modo, & res dubia sit, ob illas praefumptions, eligendum est hoc medium, ut vni condemeret, tanquam ex praefumptions cōsuetum, facti multi Legillatores fecerunt, ut supra retinimus.

Quarto confidetur Sarmientus in d. c. nro. 2. ver. aut enim clare, &c. quod aut clare constat occidisse, & puniendus est: aut constat non occidisse, & abfoluendus est: aut probatio est dubia, & index non firmat animum suum, & itidem abfoluendus est: cum dubia t probatio nol proficiat, l. duo sunt Turp. ff. de refra. total.] Et factus est, in quo Vlp. impunitum relinquit i facinus nocentis, quam innocentem damnari. j. 1. abencem. ff. de pe. l. item Mela. §. sp. plures. ff. ad leg. Aquil. Ceterum respondetur, quod tunc dubio probato nol operatur, quando vere dubius est, & index nullo modo applicare potest animum, ad vnam, vel alteram partem. Ita loquitur l. duo sunt Turp. ff. de ref. tot. At hic index non parum inclinat in eam partem, quod iste deliquerit, ob praefumptions, que eum trahunt sententia illam. Verum cum non sit omnino vere & proprie certus, poena ordinariam non imponit, sed eligit medium, secundus exempli Legillatorum, qui similibus in calibus idem obsecrarentur. Ita etiam declaratur, quod si idem Sarmient. medium t sententiam semper esse iniquam, dum vel innocentem onerat, vel noscē iustam delicti penam non irrogat, quod ipsum delictum est, vt. propter text. in l. v. C. 8. h. cap. 8. rete. & l. ferme. C. ad l. de v. p. v. Et recipiendum est iudicanti, ne quid aut durius, aut remissius constitutatur, quam causa deposit. Hac, inquit, intelligenda sunt, vel cum delictum est certi, & poena certa: vel cum est incertum, fuit de eo catus punitio fuit leuis aliqua ex tuae haec praefumptio. Nam quantum in se est, caue debet iudex, vt delicto t cōsiderat poenam. Habet sane index communitare poenam delictos, & non affera am. 2. 2. q. t. Non tamen hinc fit, quod ex iusto impunitum relinqueat debet eum, quem suspectum maximè habet, vt iam diximus. Ita etiam declaratur, quod subigitur idem Sarmient. quod si funere in poenis hoc t medium, in innotescit miserum, noxijs nō faris feuerum esse diagnosticatur, vt inquit tex. l. C. de cas. & exhib. res. Atq; tractat ille si uoce noscē, siue innocē ille fuit, semper sententia iniusta est. Hoc equidem, vii. prox. procedit, quando index ipse eam poenam eligit in delicto clare probato, quam eligere non debuit, vel in re valde dubia, nō obsecrata recitudine quadamfide aliquia animi punitio deinceps, vel in eum poenam pro gravi, vel grauam pro leui imponit, vt iam declaratum.

Quinta ea precipua argumentatione mouetur Sarmient. in d. c. nro. 3. v. propter probatio. & si probatio, magis t ille, nō est sufficiens, tunc occidere. Et tunc occidatur Ergo nec erit sufficiens, vt ad triremes condemnetur, quia in poenis t requiritur liquidissima probatio, c. vi. C. de prob. Nec l. x. illa distinguat, an pena sit mortis, vel exili, vel alia similia. Ceterum respondetur, non esse bona consequence probatio nō est sufficiens, vt quis, ad mortem damnatur: ergo nec vt datur mortis ad aliam. Hanc n. consequence destruunt illa iuria, que similis in calibus penia ordinaria mitiore, index erunt. Et vel grecos, d. l. v. C. de prob. quia procedit quoad penam corporis afflictionis, nō autem quod pecuniaris. Ita et declarat l. ad. Bol. in add. 10. de Ane. in conf. 49. & Alcas. in tr. art. de prouinc. reg. 2. praf. g. nro. 5.

Sexto, & ultimo argumentatur idem Sarmientus in d. c. nro. 3. ver. deniq; qualitas. & Qualitas i faci, pot & debet minore pena delicti, iusti & culpae minuit. l. s. adulteria. §. Imperatores. ff. ad l. tel. de adul. & l. Gratianus. C. de probatio minore non potest: ci illa t

illa non auger, vel minuit delictum. Quocirca (sicut Sarmientus) nec Claudius in l. 1. facta, iff. de pen. Alex. III. in c. sicut homicidium, & homicidium recentem qualitatem, quibus vel a genere, vel minuitur delictum, hanc qualitatem ex ipsa probato, ne recentem. Et recte (sicut iungit Sarmientus) si secesse videtur, cum probato fit quid extrinsecum, post delictum perfecte consummatum superveniens & propter ea nec factum, nec eius qualitatem mutat. Non ergo prenam mutare debet. Haec acutissima confidatio dilui ita potest, quid nec probatio reuerat mutabat factum illis in casibus, in quibus vel in causis capitalibus, vel in causis pecuniaris via media fuit electa a legemulatoribus, & tandem media illa via fuit probata. Ita fane permittim illi iudicari, ne extorso absum, nec extorto condemnari. Nec conqueri poterit diminutus, quod innocens damnatus fuerit, quandoquidem fibi imputandum est, quod presumptions illas diluit, non autem iudicari liquidum est adtribendum, cum pietate potius quam alia de causa motus penam temperauit.

Septimus est casus, quando praesumptio est violentissima, sed non indubitate. Hoc casu scribitur multi, peccatum delicti ordinarii esse imponendam. Ita abb. m. a. affecte num. 6. & praesumptio. & lib. Imo. num. 6. & Felm. 3. Idem scriptorum Ant. Rofel. in tractat. de concil. §. 23. nn. 1. Arg. Arimin. in addit. ad Ang. de malef. in verbis, quod fama publica, par. 27. & Franc. Brin. in tractat. de iudic. & tort. part. 1. q. 4. nn. 15. infra. & festi Grammat. in decpl. a. nn. 5. Et haec sententiam in his magis probatur, tametsi Gund. in tractat. malef. sub. de indic. indubitate, infra. scriptur. poenam extraordinariam esse indicandam.

QV AESTIO XCVIII.

Praesumptio coniuncta testi fide digno, an & quando sufficiat ad condemnationem peccatum ordinariae.

S V M M A R I A.

- 1 *Pena corporis afflictiva non imponitur, ex praesumptione, teste fide digna coniuncta. Et quae sit causa, u. 2.*
- 2 *Pena pecuniaria vbi imponenda venit, cum praesumptio, teste fide digna sufficit.*
- 3 *Probations duas imperfectas in causis ciuilibus iunguntur ad confitendum plenum, & perficendum probationem.*

QVAERO non agefimo ostendamus, an praesumptio coniuncta testi fide digno, sufficiat ad condemnationem peccatum ordinariae? Distinguendo duos casus.

Primum est, quando agitur criminaliter, atque ita venit imponenda pena corporis afflictiva. Hoc casu id dicendum est, hac duo simul contumens non sufficiunt. Ita censuit in specie gloss. in cap. review. ii. 1. de testib., cum dixit, famam coniuncta teste fide digno, non probare plene in criminalibus, ut inde sequatur condemnationis, quan quando gloss. fecit sunt illi Butri. num. 10. Abb. num. 3. Iud. num. 6. & Felm. num. 15. idem scriptor Ancharan. in tractat. de confess. & Inol. in l. 1. in ser. de acquirent. p. 58. vbi idem ait de indicio, quod oritur ex fuga, non sufficiat ad condemnationem criminaliter, si coniungitur cum teste. Idem affirmatur Angel. Arearin. in tractat. malefic. in verbis, quod fama publica, num. 41. Bona-fac. & Vito. lin. in tractat. malefic. in Rur. de testib. & qui repellunt a testimonio, col. penit. verba, sed non summa fides. & Anton. Gomez. in 3. tom. varia. refutat. cap. 12. de probacionis delicto. nnn. 26. Et huius traditionis ratio, quod haec dici non potest certa, & liquida probatio, sicut in criminalibus ad condemnationem requiritur, iuxta Lvit. C. de probatio.

Secundus est casus, quando ciuiliciter agitur, hoc est, ad poenam pecuniariam. Hoc facit in 1. casu, sufficiunt ista duo, cum in causis ciuilibus & duabus imperfectis probationes iungi possint ad confitendum plenum perfectamque probacionem. Ita tradidit Zar. Bald. & Salic. in l. quatuor. 6. vlt. ex illo test. ff. de adl. edit. gloss. l. 2. & etas ff. de excessu. Bald. in l. 1. padronum. 6. qui terra. ed. 1. & episcopi diuinus sibi a quell. 40. Et in pfectio nostra tradit. Gouz. in d. c. t. 12. num. 26. vers. secunda. Tamen. Et superiore questione diximus, & in subsequenti repetam, quod vbi ciuiliter ad poenam agitur, hoc est, de pena pecuniaria, & condemnationis sequi potest ex praesumptio, modo vellemus sit, vel violenta.

Præsumptio, coniectura, suspicio, & indicium falsi, in ipsa causa fali quid, & quantum operetur, diligens, & accurata explanatio.

S V M M A R I A.

- 1 *Falsi praesumptio, in ipso crimen fali quid operetur, varijs referuntur opiniones.*
- 2 *Falsi praesumptio anveretur circa scripturam publicam, priuatam, aut testis, diligendum.*
- 3 *Falsi suspicio, quemadmodum in scriptura publica.*
- 4 *Falsi suspicio, sumptu ex viro apparet in scriptura publica, quos effectu habeat. ma. 7. 8. & 11.*
- 5 *Falsi suspicio haberi possit est ipsa, quando causa ciuilis est.*
- 6 *Notarii, angusti, & praesumptio quam lex habet de ipso, tollit vi- in scripturam apparet.*
- 7 *Suspicio de crimen fali detineri, & carceri manipari posse, quando verius sit.*
- 8 *Falsi suspicio sumptu ex viro latente scriptura publica, nulla est.*
- 9 *Notariis in suo numero, & officio, non erat credere.*
- 10 *Instrumentum publicum magni pro p. ex. praesumptio habet.*
- 11 *Instrumentum fale adhibetur, donec v. s. probetur contrarium.*
- 12 *Instrumentum tanquam in suspectum de falso, volens arguere, pro qua- late cause probare debet.*
- 13 *Instrumentum continens non verisimile, suspectum sit, vt in causa ci- nuli nullam faciat fidem.*
- 14 *Instrumentum consuetum a Notario, consuetudo facere falso instrumentum, non probat in ciuilis, nisi comprobetur testibus.*
- 15 *Id est, quomodo accipendum, num. 19.*
- 20 *Falsi suspicio circa scripturam priuatam, quomodo arguatur.*
- 21 *Vitium patens, & vobis, in quo differat a latenti.*
- 22 *Falsi suspicio circa testis quomodo arguenda.*

QVAERO non agefimo ostendamus, quid & quantum operatur praesumptio, coniectura, suspicio, vel indicium fali, in ipsa causa fali, que vel ciuiliter vel criminaliter tractatur? Singulariter egregiamque hanc iuris questionem hoc in loco explicare volui; cum huc pertineat, eti. de ipsi praesumptuibus, & coniecturis falsi diffiditatorum sim. ijs. lib. 3. praesumptio. Et haec quidem in re, varie, & admodum pugnantes, ac per se extant interpretur traditiones. Cum multi scriperint operari solum in ciuilibus, ne felicit fides adhibetur vel scriptura, vel testib. Alij verè operari etiam, vt falsi suspectus prehendi & carcari possit. Alij aliq. quidem etiam torqueri. Alij quidemmodo graui pena damnari placuisse possit. Alij alia, quemadmodum has multorum opiniones commenarat. Ant. Gabr. lib. 7. conclusionum in tr. de cri- min. coul. 6. Crediderint esse sic si distinguendum, quod aliquid de suspicio praesumptioque fali, versatur circa scripturam publicam, cumquidam quando circa scripturam priuatam; aliquando vero circa testes. Differamus primū de scriptura publica, vt pars de instru- mento, vel alia simili, cui de publico tributa est fides. Hac in re distinguendū fuit duo casus.

Primum est, quando in ipsa publica scriptura extat aliquod vitium patens, & manifestum, vt quia in loco substantiali, appa- reat abrasiō, antiqua litera; & alia reposita, vel cum apparat cancellatio, & alter scriptum vel aliud extat apparet vitium, quod in ipsi scriptura vel ipsi cernitur. Hic via praesumptiōne, & coniecturā, vel suspicione fali inducunt, vt differantur infra lib. 3. praesumptio. Et haec quidē praesumptio seu suspicio, ex ipso ap- parati vitio sumpta, operatur multis effectus; Quorum primus est, vt ipsius scriptura fides in dubium retinetur, arcta ita nulla faciat, donec demonstretur vitium illud vel abrasio, vel cancellationis, errore vel bona fide commissum, vel sic abrasiō, & recte scriptum. Et hoc illud est, quod scribit Dd. notarii, suspicione fali haberi pro fallitate, quando causa est ciuilis, hoc est tractatur ciuiliter de fide adhibenda ipsi scripture. Ita sive scriptur. Bal. in conf. 4.4. Ad evidētā. col. 1. lib. 1. Capr. in l. indecentia. nn. 2. C. de prob. & in conf. 2. oportet in falso calvit. lib. 2. qui omnium manifestissima explicat. Autem in conf. 17. nn. 10. de an. in rubr. extra de crimen fali sit. vlt. vers. 1. scilicet. Alex. in conf. 77. num. 6. lib. 3. lat. in conf. 65. num. 2. lib. 4. De s. in conf. 65. num. 1. & in conf. 65. in fine, & in cap. correpla. col. 2. de conf. vlt. vel inutili. Gratian in conf. 65. in fine. lib. 2. communis & teſtatur. Crt. iuu. in conf. 165. num. 6. & in conf. 165. num. 17. Socin. iuu. in conf. 189. num. 62. lib. 2. & in conf. 43. num. 20. lib. 3. manifestissime alio. in conf. 99. num. 2. logoviens de hoc via vobis, & patens, & Crat. in conf. 28. num. 9.

*nr. 9. in conf. 5. n. 30. & in conf. 4. n. 26. Natura in conf. 6. 3. num. 8. Ante Grat. in lib. 9. contumaciam. in tta. de Criminalium. in consil. 6. n. 16. Et his accedunt alii, quos referat in fratre secundo calu, qui fortius idem esse affirmant, quando virtus est latens. Et insinuatur, ut si instrumento: sed deinde conjecturis aliunde sumptis, vel refibus detectum aliquod virtutum apparet. Et hoc quidem vera tentia probatur in c. super eo. de crimi. fali; intelligendo, ut etiam loquatur de virio patenti: sicut à fortiori probat etiam text. i. lib. 11. bens. C. de probatio: quo fancitum est, eos ut falsi suppositos esse detinendos, qui has suspectas scripturas in iudicium producent, si ipsi productores dicentur, immo & puniantur; ut dicimus infra, sequitur à fortiori dicendum illi scriptura fidem adhibendum non esse alioquin ille productens male detinetur, & puniretur. Et huius sententia ratio illa etiam affteri potest, quod illa fides, & bona illa suspicio, i quam lex habere soleat de notario, publico quoque scriptori, tollitur virio illo, quod in scriptura certum est: propter impedimentum seu suspicione fides illa, quiphi publica scriptura adhiberi solet. Quocirca ob virtutem hoc patens, & vivibile in testamento, impetrat missio illa in possessionem secundum dispositionem, l. vlti. C. de editio D. Adria. tollen. sicut late scriptum in commentarij de adspicenda posse in quanto remedio, num. 699. Et haec quidem intelliguntur, donec vixit suspicio seu suspicione illa, ex hoc virio exorta, dilutatur contraria probationibus, quibus fides ipsius instrumento confirmatur, quemadmodum manifeste statuerit Imp. in d. iubemus, cuius verba hec sunt: [Subtem omnes, qui scripturas communificantur, cum quid in iudicio promiserint nisi ipsi adfringent veritatem, ut nefaria scriptura reos, & quasi fallarios esse detinendos,] Dixerit Imp. nisi ipsi adfringent veritatem; Datur ergo facultas productentis scripturam hanc sic abraham, sic suspectam, probandi, & confirmandi eius fidei & veritatem. Id quod manu*s* affirmatur in d. iubemus, gl. 1. C. 2. & lib. 2. & lib. 2. Cart. San. in conf. 2. super memor. at. col. 2. & lib. 2. ex supra commemoratis, & clara Natura in d. conf. 6. n. 2.*

Secundus est effectus, ut procedit posuit criminaliter, aduersus productentes & scriptores predicitum etiam prehendi, & carcerari. Ita statuerit Imp. in d. iubemus, & Lucius Pontifex in e. sacerdotio. in fin. de crimin. Iam. Et manus illi affterruntur. Arch. in memoriam, num. 3. doli. 19. Alex. in conf. 70. col. 1. lib. 1. & conf. 20. num. 1. lib. 2. Dec. in corredita in 3. not. de reform. willi, in conf. 1. lib. 1. & 2. sive foliis superi. Grat. in conf. 4. n. 15. & in conf. 6. n. 17. lib. 2. Rude. in conf. 1. sive Socin. Iun. in conf. 6. n. 1. lib. 2. Mantua in conf. 20. num. 37. & in conf. 28. 2. sive lib. 2. & admittit Natura in conf. 6. n. 22. num. 2. Qui intelligit, & recte secundum glofiam, & Doct. in d. iubemus, quando presumptio & suspicio hoc procul ex virio patenti, & manifeste osticu ex rufaria, cancellatione, & similis. Atque ita ferme Goffredum, Holtensem, & alias antiquos scripturam Natura. Et quamquam Imp. in d. iubemus, mandat ut aqua cogant magnistratus, detinere & carcere hos suspectos, attamen intelligo hoc verum esse, quando presumptio, & suspicio vehemens ipsi indicu videatur: alioquin necesse non habet suspicium prehendere facit: sed in c. in uitio & potestate positum est: sicut probat text. in c. in memoriam. 19. dicitur, ubi penes episcopum potest, utrum cum in carcere, aut in aliena detinatur culturam: Nam fieri potest, ut leue sit abrasio, vel cancellatio virtutum: quo non sit magna suspicio.

Quarum est effectus, huius presumptiōnis, & suspicione ex virio patenti ductus, ut torqueri tempus posuit sit suspicere. Ita Alex. in conf. 27. num. 4. verbi ex lib. 1. Felicia. in c. in memoriam. num. 45. de fide in fratre. Grat. in conf. 6. n. 1. lib. 2. & Paris. in conf. 16. 2. in fine, lib. 4. Credimur hic in rem ultimum esse tribuendum arbitrio iudicis, qui recte suo iudicio labet considerare, quam virgens fit indicium, & suspicio, vel quam leuis. Nam stargensis potest, ut accusatum illum quaquebus fabiatur licet, pollicet etiam esse tam leuis, ut torqueri non debet; iuxta ea que scriptura nra. sive in qua. 3.

Quintus est effectus huius presumptiōnis, & suspicione ex virio patenti scripturae, ut torqueri tempus posuit sit suspicere. Ita Alex. in conf. 27. num. 4. verbi ex lib. 1. Felicia. in c. in memoriam. num. 45. de fide in fratre. Grat. in conf. 6. n. 1. lib. 2. & Paris. in conf. 16. 2. in fine, lib. 4. Credimur hic in rem ultimum esse tribuendum arbitrio iudicis, qui recte suo iudicio labet considerare, quam virgens fit indicium, & suspicio, vel quam leuis. Nam stargensis potest, ut accusatum illum quaquebus fabiatur licet, pollicet etiam esse tam leuis, ut torqueri non debet; iuxta ea que scriptura nra. sive in qua. 3.

Sextus est effectus huius presumptiōnis, & suspicione ex virio patenti scripturae, ut si suspicere, nisi le purgatoria, puniri etiam posuit. Ita Goffredus in d. iubemus. Cale probat. Specul. in membris. Presumpt.

Et de instr. edit. 8. reg. 9. videtur, col. 1. Abbat. in corredita. m. 3. de confirm. ut si vel mundi, & ibid. Dec. col. 1. verbi est euom. quia sic. Et Bal. presbyter. num. 12. C. de epis. & cler. lafon in conf. 6. n. 2. lib. 4. Grat. in conf. 6. n. 2. lib. 2. & Socin. Iun. in conf. 39. num. 4. & in conf. 61. lib. 2. & 2. & his accedunt illi, qui idem scriperunt te virio latenti, & insinuabili scriptura, quando timor detracitum fuit conjecturis, aliunde quam ex ipsa scriptura sumptis, ut dicimus in secundo capitulo. Ceterum traditio hanc intelligenda est, quod presumptio & suspicio satis vehemens efficiat si levius. Nam tunc nulla indicit debet pena. Ita intelligit Dec. in conf. 17. 1. num. 5. Ver. unde non obstat, & in conf. 18. 1. num. 1. & num. 19. Curti. Iun. in conf. 6. n. 2. num. 5. in conf. 13. 2. num. 19. & Socin. Iun. in conf. 45. num. 7. lib. 2. & manif. in conf. 28. num. 19. lib. 2. Cum dicit traditionem illam Arthidia. in d. c. in memoriam. procedere, quando suspicio non est levius, & fruila sentit ergo Parvulus suspicione fruila, & leuem non efficere; ut si suspicio puniri possit. Porro quando hic ob suspicione punitur, poena erit extraordinaria; sicut scripta ex multorum sententiis lib. 2. de arbitrii in iudicium, cap. 314. num. 7.

Secundus est casus huius distinctionis, quando instrumentum publicaque scripturae virtutem est latens, & ut nostri appellant. 12

Inutilis. Hoc nam casu est ipso scriptura presumitur; quod scilicet est vera, & caret omni virtutino crederetur notarium in suo munere, & officio non errasse, ut infra sequitur lib. in presumpt. 6. 2. explicamus, sic nec quemquam alium, qui personam publici scriptoris sustinet, deliquerit existimet. Et propter eum dicitur sollemnis instrumentum magnum pro se habere presumptionem, 13

A. abate ver. 29. & multo comprehendit in sibi quodlibet ipso presumpt. 28. quo loci dicimus, adhibendum est inde fidei in instrumento donec vixit contrarium probetur, Leon. presb. C. de probat. Non enim hic appetit aliquod virtutem, quo fides vel tollatur, vel debilitatur. Et propter eum dicitur factum, donec probetur contrarium. Ita de virio hoc latenti scripti Calv. in d. i. iubemus, col. 2. & Curti. Iun. in conf. 16. num. 2. & manif. in conf. 16. num. 2. & manif. explicata Natura in conf. 6. 3. num. 3. Quare qui vult arguere in instrumento hoc tanquam suspicione de jure, pro qualitate causa probare debet. Si de illo arguit, ut punitur, concludentes admodum ac claros habentes debet probations, ita intelligi glo. in t. usq. in c. 1. 5. mod. 2. v. 2. d. 2. ap. 2. & lib. 2. Bal. & Iason nr. 10. qui altius recente affirmantes, quod ad arguendum instrumentum de fidei, probations debent esse necessariae concludentes. Ut idem scriptor aliis multi, quis concursum dicitur lib. 5. presumpt. 29. lib. differente de conciliarii et. c. s. a. scriptor. Et ratio huius sententiae est, quia hic agitur criminaliter & de pena indicanda; ob probations debent esse luci clariores, lib. 2. C. de probat. Et in specie si confidatur Natura in conf. 12. num. 9. autoritate Decijm conf. 19. column. 1. qui sic respondit in suspicione fidei, sed uerius cum qui accusatus fuerat producillis falsos testes. Et hoc in casu, probations dicuntur concludentes, quae ex presumptio colliguntur, ut scriptor Dec. in d. conf. 18. col. 1. verbi est respondere, & in conf. 6. 5. num. 10. in s. & i. p. parcella, column. 1. infor. de confirma. t. 2. lib. 2. mardi, & idem respondit Grat. in conf. 6. name. 18. lib. 2. et idem Grat. in conf. 15. num. 17. et idem lib. 2. de hac Decij tradizione dubitet.

Si vero id, qui falsi suspicione arguit contra instrumentum, publicaque scripturam, id fact, ut in causa ipsa nulli, & pecunia nulla idem facit, fatus erit in causa probations, & presumptio, quam illi requiritur in causa criminali. Ita in specie respondit Natura d. conf. 6. 3. num. 9. qui nr. 10. recente Bal. in scriptura, column. 2. ver. quodlibet sive scriptura C. de fide in presumpt. 29. lib. 1. rem quando tunc instrumentum continet non verisimile, adeo redditum suspicium, ut in causa ipsa nullam fidem faciat. Commemorat etiam Castra. l. vlt. imprim. C. de probat. qui docuit, quod si producatur instrumentum confeccio a notariis qui conuenit conficerre falsa instrumenta, non probari in clavig. sed repelluntur, nisi tellibus probetur. Et sententia in hanc ratione comprobant Alex. in conf. 27. num. 4. lib. 1. Curtius Iun. in conf. 17. 2. qui re responderunt de instrumento, quod dicuntur suspicium latenti, tellibus tan. & collectus detecto, & comprobant manif. Natura in conf. 6. 3. num. 10. in s. & i. p. parcella, column. 1. infor. de confirma. t. 2. lib. 2. mardi, & idem Grat. in conf. 6. name. 18. lib. 2. et idem Grat. in conf. 15. num. 17. et idem lib. 2. de hac Decij tradizione dubitet.

Si vero id, qui falsi suspicione arguit contra instrumentum, publicaque scripturam, id fact, ut in causa ipsa nulli, & pecunia nulla idem facit, fatus erit in causa probations, & presumptio, quam illi requiritur in causa criminali. Ita in specie respondit Natura d. conf. 6. 3. num. 9. qui nr. 10. recente Bal. in scriptura, column. 2. ver. quodlibet sive scriptura C. de fide in presumpt. 29. lib. 1. rem quando tunc instrumentum continet non verisimile, adeo redditum suspicium, ut in causa ipsa nullam fidem faciat. Commemorat etiam Castra. l. vlt. imprim. C. de probat. qui docuit, quod si producatur instrumentum confeccio a notariis qui conuenit conficerre falsa instrumenta, non probari in clavig. sed repelluntur, nisi tellibus probetur. Et sententia in hanc ratione comprobant Alex. in conf. 27. num. 4. lib. 1. Curtius Iun. in conf. 17. 2. qui re responderunt de instrumento, quod dicuntur suspicium latenti, tellibus tan. & collectus detecto, & comprobant manif. Natura in conf. 6. 3. num. 10. in s. & i. p. parcella, column. 1. infor. de confirma. t. 2. lib. 2. mardi, & idem Grat. in conf. 6. name. 18. lib. 2. et idem Grat. in conf. 15. num. 17. et idem lib. 2. de hac Decij tradizione dubitet.

& C. Andr. Andr. in t. i. in fin. de fide instr. Et propterē debet iudex considerare qualitatem vñij, vt adducatur ad finem per illos gradus, quos considerat Bartol. in aduocando. n. m. 2. q. de iuris iurando & attingo in specie vero verbo Cart. Jun. in conf. 1. 2. 2. 10. in fine, & b. s. g. d. explicandum supra in quest. 7. Iulique obseruandum, quod quando his coniecturis, & presumptiōibus, detectum fuit virtus aliquo qui in ipsa scriptura non visibilis, & latens in ipso instrumento, is sup̄fectus puniri poterit, sc̄nti sentimus commissari Dol. & clav. Cart. Sem. in conf. 7. 4. super memorat. a. col. vlti. quem fecerunt illi Rapa in c. 2. m. 36. de re sp̄r.

De presumptione seu suspicione falsi, qua veratur circa scripturam t̄ priuatam, idem quod de publica confusione Alex. m. 6. 5. 77. n. m. 1. in fin. lobs. & Dec. in conf. 1. 5. & Curt. Jun. in conf. 1. 2. 2. n. m. 10. quando sc̄ilicet ipsi priuata scriptura, legis vel statuti dispositio, esdem adducta fides, quo fides prætari ipsi publice. Quocirca distinguendus est hoc in causa, ut dictum fuit de ipso instrumento, vt sc̄ilicet primum videat & consideret prudenter causa iudex, an ipsa scriptura, & vel instrumentum continet virtus aliquod visibile & patens, vt abrasivonis, cæculationis, varietatis manus, vel similes & tunc habebit illa sup̄fecta donec vñq. is, qui produxit, & tibib, vel alijs modis, ita comprobet veritatem illius instrumenti & scripture, vt cognoscere possit vitium illud vel obsec. Si vero is producens nihil probaverit, considerabit quale illud est vitium, hoc est, si tam graue, vt producentem, illius scripturam & instrumento vtentem inquireatur, carcerare, & punire possit: obseruando illos gradus presumptiōes, sup̄ficiōes & indiciorum, quæ ex Bartol. in l. aduenienda, & alijs ex pl. sc̄iam, supra in quest. septima. si vero videbit iudex instrumentum & scripturam non habere aliquo vitium visibile & patens, ei adhaeret, fidemque praefabat, donec vñq. is qui est impugnat, ob aliquod vitium latens & invisibilis, ipsuſi ob non obseruatum flymum & confusidinem, vel quod non continent verisimilitudinam, vel ob aliud simile vitium, quod oculi certi non potest, illud probet. Eo autem viatio si probato, per eisdem gradus presumptiōes, indicij & suspiciois progedieret iudex ad inquisitionem, carcerationem, torturam & peccatum; sicuti in causa vñj patenti, ut diximus supra. In hoc enim, si recte considerabim⁹ solo, differt t̄ vitium patens & visibile, vñcio latenti & invisibili, quod patens operat ipsum producentem, vt scripturam instrumentumque comprobet alijs probatiōibus diluendo vitium ipsum. Vitium vero latens & invisibile operat eum, cōtra quem facta est productio, vt ipse vita ipsa probet & detegat. Vtique tamen in causa falso sunt exceptiones, & defensiones tam producentis, quam cūis, contra quem facta est productio.

De presumptione seu suspicione falsi, qua veratur t̄ circa testes, respondentur Decios in conf. 1. 9. & Curti. Jun. in conf. 1. 2. 2. n. 5. Illi enim suis in causis agebant, de fidei adhibenda, non vel adhibenda ipsiis tibib. Vitium tamen hoc quod circulles veratur, latens & invisibilis effectum via vox corū fit, non autem scriptura, cuius vitium oculi certi potest. Si enim attestationes in scriptis redacta, efflent, non de tibib ipsiis, sed de scriptura actōrum disputatione efflent.

QV AESTIO C.

Præsumptions & suspicione, quid & quantum operantur, in crime hæresis, brevis, & clara explanatione.

S V M M A R I A .

1. Suspicioes in crime hæresi, secundum tres casus distinguuntur.
2. Suspicio leuis non est sufficiens ut quis habeatur pro hæretico.
3. Indicatio temeraria est, cum quis iudicat de his, quia dubius sint propter lemes coniecturas.
4. Inquisitio quando erit, non licet procedere, ad interrogandum, quod suspicetur de fidei sententia.
5. Hæresim beneficis inuidiacione trahere, ob leuem suspicioneum, cumq. de fidei interrogatio & gravis & insufficiens videri.
6. Purgatio canonica que si habeat effectum.
7. Suspicio vel emens oritur etiam ex gravissimo criminibus legi ab hæresi diliguntibus.
8. Suspicio vel emens oritur etiam ex gravissimo criminibus legi ab hæresi diliguntibus.
9. Commissio sepe cum consanguinitate, affinitate, monialibus, communib., reblandenter redditur de hæresi suspicitu.

10. Iuramenta scelerata facere solitus, de hæresi validi redditur suspicatu.
11. Relapsus in hæresim ut quis dicatur, quid requiratur.
12. Purgationem canonica vel abivariationem acceptare recusans, excommunicatur.
13. Suspicio violenta in hæresi que sit, & quem effectum habeat. s. u. 15.

QUAREBO centesimo, & ultimo, præsumptions vel suspicione, quæ sufficiant, ac quid operentur in crimen hæresis. Hac in disputatione, secutus communes aliorum tractationes, distinguo tres causas, quemadmodum tres sunt suspiciois species, leuis, vehemens, & violenta.

Primum itaq; est causum agitur de leui suspicione. Est leuis suspicio, quando leuiserit suspicatur: sc̄utilla, que prouenit ex signis exteriorib; operum aut verborum, ex quibus capitulū conlectura, quæ conclusiō potest, non quidem frequenter, sed raro, sc̄u capu, quidē talia dicens, vel faciens, hereticus sit. Idque deducitur leui conseq̄uēcia, vñq. si argumētur, Petrus peccator frequenter. Ergo hereticus est. Ita ex tentata Ger. de petr. confid. s. tra. dicit Simancas, in mea cathol. inst. sit. 50. nu. 20. Et etiam exemplum, vt si quis vñca vñat, morevse habeat diffimilem à Christiā invenitibus, vt decr. Latr. Episcop. Bonavent. ex. in indic. angust. in verbo, sufficio. n. m. 2. Præterea hic alia exempla, quæ a nostris commentari solent: & quæ nos vñloco explicabimus. Hac leuis suspicio non est sufficiens, vt quis habeatur pro hæretico, & excommunicatus, de hæres. m. 6. Non enim mouere hac debet animum constans viri, ut suspicandi tam graue crimen, sed potius ad interpretandum in partem benigniore, & clementi. Et hoc facit quod ait Cice, scribens ad Q. fratrem, his verbis: Ut quicquid est vir optimus, sit difficillime esse alios improbos suscipiunt. Hac ite. Accedit, quidē suspicio de homine Christiano ex leuisus signis, haud leue peccatum est. Cum tali suspicio sit actus voluntarius t̄ refractione difformis. Neq; enim ex leuisus signis moueri debemus aduersor Carbolicos, & cubus iniuria fit, si malis de eis opinione habucrimus, abīg; iusta & probabili causa, vt scribat D. Thom. 2. 2. q. 6. art. 2. & Ciceron. in Summa. in verb. suspicio. Et præterea indicū tamquam est, cum quis iudicat de his, quia dubia sunt, properat amittere tamquam est. Ita D. Thom. & Ciceron. & illi accedit. Sot. 6. de n. f. in nr. 9. 4. art. 3. & in specie Simancas. m. d. tit. 50. nu. 28. Qui quidem nr. 29. subiungit, sc̄ientia opinione Affl. & Carrer. nec etiam licet t̄ inquisitoris procedere ad interrogandum, quid suspicetus iste fuit de fidei catholica. Quandoquidem honestum hominem in iudicium trahere ob leuem suspicitionem, eumq; interrogare de fidei dubitare, & catholicus sit, graue quide & invisibiliter. Hoc tamen intelligit, & declarat Simancas, nisi hic leuis suspicetus est et fidei persona vñl, abiecta, vel infamis. Num is in iudicium vocari, & interrogari poterit, quam sententiam recipit & lo. Royas in tract. de hæres. part. 2. nu. 20. Præterea si contra hunc leuis suspicetur laborat mala fama, compelli poterit, vt canonica purgatione te tuerat, vel adhaeret poterit abiturio de leui suspicione, & in c. communione, de hæres. ibi, qui autem inveni fuerint, t̄ &c. & in c. accusatiōe de hæres. m. 6. Et hunc parit effectum purgatio, vel abiturio, si deinde incidat in hæresim, gravis puniatur: tametsi dici non poslit relapsus, ut in d. c. accusatiōe facit in ell., & tradit Balneorum s. inde. inq. in verb. suspicio, n. 6.

Secundus est causa, quando agitur de suspicione vehementi. Hac leuis suspicetus est, quæ sumitur ex signis exterioribus operis, aut verborum, ex quibus concludi solet frequenter, & vt in pluribus, quidē talia dicens, vel faciens, sit hereticus, vt si quis propositiones hereticas publice afferat, vel adorat sepulchrum Mahometis. Nam esti possibile fit, quidē ita sine errore intellectus, aut finit pertinaciam dicantur, aut siue ecclesia tamen, que iudicat exteriori, præsumit vehementer huiusmodi homines hereticos esse, nisi forte purgauerint seipso, probando ignoriam, timorem, vel fidem, & ostendendo le correctioni paratos. Hec Ger. in tra. d. de prot. quem fecerunt illi Simancas in d. tit. 50. nu. 27. qui quidē nr. 30. subiungit, suspicione quoq; vehementer, t̄ oriri ex grauis criminibus longe ab hæresi distinbibus. Nam qui catholicus est, Deum timere, & ab huiusmodi criminiis ablinere solet. Vnde de cuius fama is confangueat, affinitate, affiliis, monialibus, communib., & id genus facili committetur, si immorto vehementi suspicetus censeri potest, id est (ait Simancas) auctoritate Apostoli ad Rom. cap. 1. & ibi Chrysost. ser. 4. & D. Augusti, ad fratres in Eremo serm. 47. Ita quoq; validi suspicetus de hæresi est, qui iuramento t̄ scelerata solet facere, ut scriptum reliquit Iaf. in l. 3. nr. 10. mat. 11.

*num. 11. de invento. Preterreto hic cetera exempla vehementis suspicionei de hæreti, qui quidem commorantur à Simancis prædicto loco, num. 31. & 32. & à Balneoreg. in d. verb. *suspicio*, num. 10. cum multa subsequuntur. Et nos vobis infra 5. presumpcio explicabimus. Hac vehementis suspicio operatur, ut suspectus ille, de ipso crimen politi interrogari, non tamen poterit tanquam hæreticus damnaricūm nullus etiam pro vehementi suspicione debet de ipso crimeni damnari, c. literas. 6. vlt. de *præsumpt.* vbi *Felin.* m. 22. qui alio recentet, quod intelligi pena ordinaria: Cum extra ordinem pro iudicis arbitrio puniri quidem possit, sicut in eo c. literas. 6. vlt. illi vehementi suspicio, indicia fuit aliquia penitentia que quidem imposita non fuisset, nisi aliquo modo deliqueret, & post multo scripti in conf. 32. m. 46. hinc vehementi suspicione puniri non pecuniaria. Huic etiam suspicio iniungitur poterit, quod purgare pœnitentiam, vel quod abiret de vehementi hac suspicione, omnem generali hæretici, & præsterniti illam, de qua suspicio est, ex *accusatu* de *hæret.* & c. *in* *ter solis iudic.* de *purgat.* & scribimus multi relata *Felin.* c. literas. m. 21. de *præsumpt.* His suspicitionibus si deinde in hæretum verè incitat, non tamen censetur relapsus: Cum ad hoc ut quis t' relapsus dici possit, requiratur, ut ficeretur, nullus saltem lapius fuerit ad aliquam hæreticum. Ita *Balneoreg.* in iudic-*

cidi inquisitio in *suspicio*, m. 7. & 8. *Roy.* in loco *suspicio* statu, num. 332. *Quoniam sententia* de *Lauri* in conf. 32. m. 147. Et nra. 152. ibi, dicta non repetere. Illo quoque annotandum hic est, ex codem *Balneoreg.* prædictum in loco, m. 8. quod si vehementi suspicio purgationem, & vel abilitationem acceptare reculerit, excommunicabitur, in qua si per annum remanserit, tanquam hæreticus damnabitur, c. *excommunicatio* atque de *hæret.*

Tertius est casus, quando agitur de suspicione violenta. Est nam violenta suspicio, t' quod magis efficaciter, quam illa vehementi & infingit, ex signis exterioribus operum, vel verborum. Et *Philip.* *Fran.* m. cū *contumacia*, gl. 2. in fin. de *hæret.* n. 6. scriptu relictu, suspicione vel præsumptionem violentam induci, quod si vehementi alia primâ confirmans superuenit. Quicquid qui post abiecerat suspicitione vehementi in aliam velimētum reincident, violenter suspicitus appellatur, sicuti annotauit *Balneoreg.* in d. verb. *suspicio*, m. 23. qui & de his aliis scriptis. & sicut loco non explicabimus.

Hic autem vehementer suspicitus t' punitur quidem ut hæreticus, d. *in* *suspicio*. Non tamen censetur propriè hæreticus, sed præsumptus tantum: sicut ex sententia *Gemin.* in d. c. *cum contumacia*, annotauit *Balneoreg.* vbi *suspicio* m. 30.

Hac habui, quæ ad hanc questionum centuriam scriberem.

FINIS LIBRI PRIMI.

D. IACOBI MENOCHII
IVRIS CONSULTI

DE PRAESEVMPTIONIBVS, CONIECTVRIS, SIGNIS,
& INDICIJS, QUI VERFATUR CIRCA IUDICIA,

LIBER SECUNDVS.

PRAEFATIO.

DISPVTAVIMVS superiori libro de illis iuriis questionibus, que in uniuersum circa presumptiones coniecturas signis, & indicis, sive illis iuriis & de iure, sive iuriis tantum sive hominis sint, & censentur. Num de singulari ipsi presumptionibus coniectura, signis, & indicis dicendum est. Cum autem ad iudicia ipsa omnia tandem referantur quippe, quod illud ipsum sit, quo presumptiones, coniecturae, omnes, & ex illis contentiones, & lues terminantur, atque ad finitum, c. isam est recte satius priora loco agere, de presumptionibus illis, que circa ipsa iudicia versantur. Verum quoniam iudiciorum, aliorumq. actuum primum est fundamen- tum lex ipsa, et propter à presumptionibus, & coniecturis, que circa ipsas leges tam scriptas, quam non scriptas, ac tam uniuersales quam singulares sunt, initium sumere conuenit animum esse existimatum.

PRAESEVPTIO I.

Leges generales, præsumti iusti, & sancti conditas, & promulgatas, & quid de legibus municipaliibus, & confutendibus.

SUMMARIA.

1. Legem communem, iusti, & sancti conditas per *scriptum* est.
2. Statutum iusti conditus, & promulgatum per *scriptum*.
3. Statutum ita est interpretandum, ne sine ratione flatentes illud edidisse videantur.
4. Conseruato præsumetur iusta, ac magna cum ratione introducta.
5. Lex sancta, & honesta esse debet.
6. Lex quid sit.
7. Legem quomodo definient Cicero & Demosthenes.
8. Lex communis sive municipalis iusta, non est obseruanda.
9. Index iurant observare leges, & statuta iusta, non tenetur ad ini-qua.
10. Lex iniqua nec in foro conscientia obligat.

Menoche. Praesumpt.

Vt lites vel influantur, vel definiantur legibus, statutis, confutendibus, & Principum scriptis, non erit ab instituto nostro longe alium, hic differere de presumptionibus, quæ circa predicta ver- fiantur. Et prius explicabimus, de legibus uniuersalibus, nempe legibus communibus statutis, & confutendibus. Deinde de particularibus, hoc est, de *scriptis* Principum. Dicimus itaque presumptionem esse, quid lex t' communis fuerit iusto & sancte condita. Ita docuit *Lucas de Penna* m. 3. in *præsumpt.* 9.2. C. de epocha publ. l. br. 10. Ita quoque flatentes presumi iusti, & sancte conditum, & promulgatum: scriperunt *Dymus*, *Bald.* & alii nonnulli congettūt à *Tyraquel.* in tract. de retenti. confag. in pro-*gen.* m. 77. Quibus accedunt *Alex. m. 65. 3. 5. 6. 16.* in finib. 8. *Curt.* l. m. conf. 5. col. 12. & *Crauet.* m. conf. 29. num. 6. qui responderunt flatentes t' debere interpretari, ne fine ratione flatentes illud edidisse videantur. Ita pariter conseruato t' presumetur iusta, & sancta, ac magna cum ratione introducta, ex *scriptis* vbi *Archid. diff.* 8. & manifeste *Bald.* m. l. de *gubis*, *colam.* 10. ver. 1. et *enyeat.* q. de *legiis*. Et idem in c. *venientia* deo, qui mutatis in positi. *scriptum* reliquit, conseruandem presumi bonam, & laudabilem. Idem penè respondit *Bellamer.* in confil. 31. column. 6. ver. circa secundam quæstio- nem. Et idem tradit *Tyraquel.* in tract. de retenti. confag. in pro-*gen.* m. 7.

⁵ mom. 7. in fin. & Decim in c. 2. num. 3. depr. batio. Et ad huius presumptions ratio, quia lex t debet esse sancta, & honesta, *cetera auem lex dignitatis.* 4. Presumitur ergo legumlatores huius praecepti fuisse in legibus condendis memoros, & delinquere minimè voluisse, aduersus Dei mandata. Id quod etiam procedere intelligimus, & illis in legibus, quae nominili incommodi habent, quas quidam duras nostris appellant, ut in celebrillo responso Vlpani in l. prospexit, *ff. qui & à quibus. Nam & in illis ratio intel., sicut aliquando declaratur in conuentu, de arbitrariorum iudicium, &c. lib. 2. cap. 82. nr. 15. & explicavit Coras. in l. 2. nr. 7. ff. de legi.* Eti nam aliqua ratione dura, & importabilis videatur lex tamquam alia ratio & causa, que forte virgins magis erat, ac aquitati magis contentanea, legumlatores mouit, ut in faciente. Alioquin si iniqua esset & ratione carcer lex, legis nomen non obtinere. Cum nil aliud sit lex, qua mens & ratio sapientis, recte facta iubens, & a peccatis auctor, seu ⁷ vt Cicero lib. 1. de legib. & in Phil. i. scribitur. *Ratio summa infinita in natura, imperata, quae facienda sum, prohibenda, contraria.* Nō etia esset lex, vi ex Demostheni scripti Mariannu in l. 2. ff. de legib. invenimus ac minus Deorum. Hinc fit, ut lexis summis, fuit municipialis, que iniulta & iniqua aperte, obseruanda minime sit, *vt si bum Bal. in l. vlt. C. contra in. vel vlt. l. p. dec. in conf. 40. nr. 19.*

Nec t index qui iurauit seruare leges, & statuta ciuitatis, tenetur obseruare statuta iniqua & iniulta, & que peccandi occasione praebent, vi scripti Crat. in tract. de actio. ter p. in prima particula quarta pars principia. num. 6. Imò nec in foro conscientiae lex iniqua obligat, quemadmodum relè ex flaminis in Irola, & alij plures in plebis, de somniis eccles. lib. 1. col. 3. verbi gratia, *an lex. de conscientia.* & ibidem Decim. & reliqua. *Et ex Theologo idem scriptor Dicimus Thomas in 2. 2. 9. 6. articulo. Dominus Sot. lib. 1. de iustitia. & in e. q. 6. 6. 1. & v. de dilectione ac corporis divers. & statutum aliquando appetat iniustum, quando concieatur extant fuisse editum contra certas personastantum, ut dicta. *Cacciopoli in l. omnes populi, nr. 70. de iust. & iure, est etiam hic o'ferendum, legge, & statuta presumunt favorabilita, non autem o'fer. Ita Bal. in l. vlt. C. qui ad libert. personarum populi. Alexand. in confil. 197. sum. 3. libr. 7. Vitalis de Cambio in tract. clausularum, in lausla 52. soluta. 7. Tympan. in tract. de iustitudine confil. 29. in prefatione. num. 36. & Rota Roma. in decim. 17. an. 3. parte 1. in nouissima impressa.**

⁵ **N**on certe satius est, leges fuisse à legumlatore, ... in coditas, & promulgatas, nisi & ciues ipsi eas recipient ac vñ comprobant. Nam si non t recipiuntur, nec ciues illas prefentes, nec futuros, suo adstringent vinculo: quemadmodum omnium est sententia in c. 1. de treuga & pace. & copiose different Socri. Iunior in confil. 32. num. 44. & in confil. 26. num. 21. libr. 3. & Rolandu in Vtale in confil. de lauro deo. quæff. 99. catervos faciem praeter. Dubitari autem fæpe contingit, an posteaquam lex condita, & promulgata fuit, praefundatur vñ hominum recepta & comprobata. Quia in re vñ cum Socri. Iun. in confil. 32. num. 47. libr. 3. existimatrem non præsumi vñ hominum recepta & comprobata. Ratio, quia si & priuilegia, que dicuntur priuatis, id est, singulares leges, non praefunduntur vñ recepta. *Bart. in confil. 44. num. 2. libr. 1. & confil. 12. num. 3. libr. 2. Horat. Mandato in tract. de præceptis ad inst. gl. 53. sum. 36.* quod fuerit inique vñ recepta, et quid facit, quod non praefunditur, *in bella, & fæce, ff. de apt. & poss. reuers. & discemu. infy. lib. 8. in præempt. 39.* Nec huic nostræ societatis sententie, & repugnat auctoritates Deicini in confil. 49. num. 10. Curtii Iun. in confil. 129. num. 12. Gozadini in confil. 16. num. 16. Natta in confil. 34. num. 1. libr. 2. & Rolandu in confil. 90. num. 5. libr. 1. vñ fuit affirmare, praefundi leges iam editas, suffit ab hominibus receptas, & vñ comprobatas li quidem nec lege, nec ratione fuit illam afferitionem probandum. Nec ad rem illud facit, quod aut inter ceteros Gozadini, legem semper esse in viridi obseruatio, vt ex l. Adri. 6. vlt. C. de habe. scribitur. Et Socri. Sen. in lib. 3. libr. 3. de iure fisci. libr. 10. Nam præter id quod respödet Soc. Iun. in confil. 32. num. 47. facile potissimum faciat acere, nempe legem præsumi in temporis viridi obseruari, domo feliciter p. o. initio obseruatio. Si enim senex copta est obseruari, praefunditur adhuc in praefundari obseruari, atq; ita esse in viridi obseruari. Sed non hinc fit, quod ab initio præsumi debeat recepta & obseruari. Et illi & alteri haec explananda dubitatioq; faciliter, quemadmodum statuta vñ ciuium recepta ligant ciues ipsos in chitate aliquid facientes, sic etiam ligent, si foris aliquid agunt. Distinguenda est hic primu voluntas à potenti. Quod si statuentes polsint statuto ligare ciues etiam extra territorium actum conficientes, apud me ill certum & passim fine cõtrariales admittuntur. Doct. Ita sanx Bart. in l. vñctos p. pulos. q. 3. de causis Trinit. & fidei Carbol. Bald. in confil. 56. Statia origine p. teria. col. 2. ver. p. teria è statutum Parme. libr. 1. Ron. in confil. 39. col. 1. pertinet. Alexan. in confil. 41. num. 6. libr. 5. Rota in tract. de conf. 6. vñct. 12. Barthol. in tract. de Sp. da parte 3. no. 2. 14. in confil. 39. libr. 3. Matif. in l. vlt. num. 142 de iuris. omni. ind. Rota in confil. 160. num. 3. verbi gratia locupleti in personam. libr. 2. Rolandu in confil. 33. num. 46. libr. 3. & Bart. in confil. 30. num. 2. libr. 3. difficitur a prædictis vñctum libi parum conflans Ruinus in confil. 2. num. 14. libr. 2. cuius argumenta facile est confutare. Quo vero ad voluntatem, an illicet etiam voluntates voluerint comprehendere ciues extra territorium actum conficientes? sum confidenda statuti verba, sicuti admoneant Bartolus, & reliqui, quos statutum referant: & propter ea diffin-
guendi sunt aliquot casus.

Primum est, quando statutum viruit verbis claris. Est exemplum in statuto Mantuano, quo cautum est: quod in testamentis conficiendis ac ciubis Mantuanis etiam extra urbem Mantua adhibetur telles Mantuanii, si haberi poterit. & com in claris opus non sit concieatur. Continuo. q. 3. statua. de verb. ab. has fratitudo amplus non est, & in specie respondit Ruin. in confil. 53. num. 13. libr. 2. Secundus est casus, quando statutum verbis dubia sunt concepta in personam, quam statutum inabilitas refectufolemnitatis & formæ adhibenda in actu: vt si statutu diciquid non modo cõcitat testamentum, vel instrumentum, nisi coram duobus notariis, vel tribus testibus: atq; ita si statutum tribuit formâ actu in ipsu actu agendo. Hoc in casu statutum non comprehendit ciuem conficiendum testamentum, vel instrumentum extra territorium. Ita Bartolus in l. 1. cunctis populis, numer. 32. verbi gratia prima. C. de summa Trinitate, & fidei Catholica. & ibidem Baldus num. 20. & Cacciopoli num. 102. vñct. secundum. Aretian. in confil. 5. col. 2. verbi gratia. & in confil. 29. num. 6. Socri. Sen. in confil. 250. num. 2. libr. 2. Ruin. in confil. 33. num. 13. libr. 2. & in confil. 60. num. 3. libr. 2. Gozadini in confil. 49. num. 10. Parilius in confil. 99. num. 1. libr. 1. qui communem efficietur; & idem tradit Duran. in tract. de arte testandi, in his de testimoniis. et cunctis. E. Et si secundum predictos interpres huius sententiarum, quia folementibus obseruantur, vel testimoniis, ac ut actus geritur, si fundatur, de emis. & propter ea non ipsius ciuis persona, sed eius ipse vñ fit actus respicimus.

Exten-

PRÆSUMPTIO II.
Leges & statuta vñ recepta, & obseruari praesumuntur, & an sicuti recepta statuta ligant ciues ipsos contrahentes, vel disponentes sua in ciuitate, sic etiam ligare praesumuntur, si extra territorium aliquid faciunt.

SV M MARIA.

1. Leges non recepta non ligare.
2. Leges vñ recepta non praesumuntur.
3. Facia non praesumuntur.
4. Leger praesumuntur obseruantia.
5. Statutum posse legare ciues suis, ne etiam extra territorium p. sint alium aliquem facere.
6. Statutum clavis verbis conceptum prohibere ciues suis ne extraterritorium etiam alium facere posset.
7. Statutum tribuum formam certo adiu, non ligare ciues extra territorium alium illos facientes.
8. Statutum predictum non ligare etiam ciuem apud hostes existentem.
9. Statutum tribuum formam alium comprehendere etiam ciuem alium illos facientes extra territorium, sicut disponent statutum respectu vñ ipsius ciuitatis.
10. Statutum tribuum formam alium respectu persona principaliter, non ligare extra territorium.
11. Statutum inhabilitans personam ratione forma, ex dicto statutum etiam extra territorium.
12. Statutum verba concepta in rem, obligare etiam extra territorium.
13. Statutum favorabile vel statutum ciuem, extendi extra territorium.
14. Interdictioni boni non possit etiam extra territorium contrahere.
15. Statutum inhabilitans ciuem non impedit contractus de acquisitione extra dominium iam mortuum.
16. Statutum odiosum inhabilitans ciuem non extendi extra territorium.

Extenditur hic casus, vt locum habeat etiam quando t apud hostis testamentum alterve actus conficeretur. Nam adhuc cuius ipse non ligatur sive ciuitatis statutorum illo hostium. Ita Durans in d. cedula o. post l. d. cedula populus.

Declaratur hic casus, vt non procedat, quando t statutum id prohiberet respectu viuis sua ciuitatis. Nam tunc ligata ciuitate vbiq; contrahentem alium v. eum gerentem, ita respondit Bal. in cons.

456. *Sed a origine, col. 2. vers. in contrarium videtur, lib. 1.*

10 Tertius est casus, quando t statutum id formam aucti ratione persona, cuius causa & respectu principali est aucti ipsum inhabilitat. Hoc etiam casu cuius extra ciuitatem auctum geros non praefumimur ligatus sive ciuitatis statutorum statutum loci contra factus obseruari debet, ita post Bal. in *lex territorium, de infidili, ou. lib. 10. docuit Caccialupi in d. cedula populus, num. 102. vers. tertium quando, & idem respondit Parisi in cons. 99. num. 50. lib. 1.*

Quartus est casus, quando t statutum inhabilitat personam ratione forme, vt quod minor vel filius maiorum contrahere non possit sine talli solemnitate, vel quod mulier non possit contrahere fine confitum propinquorum. Hoc casu statutum comprehendere dicunt ciuitatum lumen gerentem auctum, & contractum extra territorium. Ita Caccialupi in d. cedula populus, num. 10. & num. 50. post Baldum in cons. 60. Quodlibet foro, s. & Anch. in repet. e. *Canonum statuta, col. 100. q. 2. de confit. Hi accedit ideo Bald. in cons. 60. super primo puncto, lib. 4. Cornelius in cons. 241. num. 1. lib. 2. Socin. Sen. in cons. 29. num. 3. lib. 5. & Ruini in cons. 100. num. 3. vers. si vero loquuntur, lib. 4. Quibus confit hanc esse receptam fententiam; eti ab ea dissentit Aretin. in cons. 73. num. 6.*

Declaratur hic casus, vt locum non habeat quando cuius contraxit extra sive ciuitatis territorium, cum extero; qui ignorabat statutum ipsius ciuitatis secundum. Nam tunc contractus iste non redditur nullus statuto praedicto, cum non praefumatur mentis statutum sive, velle decipere illum extermum. Ita post Amb. in d.c. *Canonum, q. 12. principi di, scripti Caccialupi in d. l. cedula populus, num. 106. & idem respondit Parisi in cons. 69. num. 68. lib. 1. eti ab his dissentit Ruini in cons. 160. num. 4. lib. 1.*

11 Quintus est casus, quando verba dubia t statuti sunt concepta in rem respectu rei ut si statutum prohibet rem alienari extra confites. Hoc casu statutum comprehendit etiam ciuitatem contrahentem, vel disponentem extra territorium. Ita Barto in d. cedula populus, num. 32. vers. *aut statutum est prohibitum in rebus, & ibidem Salicet. col. 6. vers. si vero statutum est prohibitum in rebus, & ibidem Salicet. col. 6. vers. si vero est ratione mortis eis Bar, quod cum statutum officiat rem, impedit omnem dominum translatationem. Lea leg. de cedula ob causam, i. de fundo dotali, i. vniuers. & ciam lex. C. de rei vxo. alio. & in Igitur Quibus aliena. licet vel non in prim.*

12 Sextus est casus, quando t verba dubia statuti sunt concepta in personam respectu ipsius perfungi, quae inhabilitat prohibito est favorabilis; sicut quando statutum prohibet, ne minores de cipient, disponit quod minor 25. annis non possit conficerre testamentum, vel prohibet statutum, quod maritus non possit legare proprietatem vxori, & contraria, quod favorable dicitur. Hoc casu praefumitur statutum voluisse ligare etiam ciuitatem contrahentem, vel legem extra territorium. Ita Barto in d. cedula populus, num. 32. vers. *aut statutum est prohibitum in personam, & ibidem Salicet. col. 6. vers. si in personam. Roman. in cons. 59. num. 2. Alex. in m. cons. 4. num. 7. lib. 5. Barbera in cons. 10. lib. 1. Ruini in cons. 100. num. 3. vers. secundu casu ell. lib. 4. Curtius lvn. in cons. 6. num. 2. & in cons. 9. num. 3. late Parisi in cons. 99. num. 50. lib. 1. Feltius in cons. 45. num. 3. & in cons. 71. num. 10. Hanc fententiam so simili probabant Bar. & reliqui; quod tinterdictus bonus fuit no iudicio & foro, non eti potest in alieno contrahere & disponere; quia interdictio ei facta favorabilis est, non cum vel furiosus, vel prodigus sit, intellectusque careat, facile de cipient, i. cui bonu de verbor. obliga. vbi Doli. & probat 1. Iulianu, de curat. foro.*

13 Declaratur hic casus, vt locum non habeat quodam t ciuius mutasse domicilium & ibi acquisiti bona. Nam tunc respectu illorum bonorum statutum loci primi domicilii non impedit ipsum ciuem de illis bonis disponere, atq; ita sive ciuitatis statuto non ligatur. Ita in specie scriptorium Salicet in d. cedula populus, col. 6. vers. & *foro. Alex. in d. cedula populus, num. 7. & barzatu in cons. 200. num. 10. num. 2. & in cons. 307. num. 7. vers. secundu dicta.*

14 Septimus est casus, quando verba dubia statuti sunt concepta in personam respectu ipsius personar, quam t statuti inhabilitates, & prohibito est odio. Hoc casu non praefumitur, quod statutus voluerint ligare ciuitatem contrahentem, vel disponentem extra territorium. Ita Barto in d. cedula populus, num. 32. vers. *aut statutum in Memoria. Praesume.*

timet prohibitionem odiosam & ibidem Salicet. col. 6. vers. 2. *aut statutum in cons. 10. lib. 3. Cornelius in cons. 2. num. 6. lib. 2. & in cons. 22. num. 3. lib. 4. & Cramer in cons. 30. num. 3. exemplum attulit Bart, vt si statutum disponit, quod filia non succederet. Hoc sane statutum esse odiofusum quod feminas, que aduersus iuris communis constitutions excluduntur, *Imaximum vitium. C. de libera præter. & tradit Decius in i. vena, num. 4. C. de in ius vocan. alios scitu omittit. Non ergo extendit extra territorium, scitur præstatio in loco scripti Bart. quem fecerit sicuti in cons. 22. 4. circa primus, lib. 1. Dec. in cons. 37. num. 6. Ruini in cons. 36. num. 2. & Curt. Jun. in cons. 9. num. 4. qui declarat non procedere in flatuto excludente cognatos propter agnatos, quod dicit esse favorabile. Vnum hoc est quod quod terminos huius casus. Curtius sequitur ipsius Barto: quod etiam post multos probauit Rota Romana, vt refert Pute. in dics. 29. lib. 2. qui declarat, non procedere, quod ad eft contraria vius. Potest etiam affter exemplum in flatuto, quod prohibet vxorem posse testari sive confidens mariti. Hoc sane statutum odiofusum est, & ob id nō ligat mulierem conscientie testamento extra sive ciuitatis territorium. ita egegic & reb. adit Curt. in cons. 2. 21. num. 5. lib. 2. et aliud exemplum, & quo respondit Cornelius in cons. 23. num. 4. & num. 5. lib. 4. quanto statutum prohibet ciues, ne confici & rogar facient instrumenta ab alio quoniam a notario ipsius ciuitatis, aliquo non valeant. Hoc sane statutum tanquam odiofusum non comprehendit instrumenta rogata a notario forensi ex tra ciuitatem & territorium.**

PRAESEVMPTIO III.

Leges editas & promulgatas, presumi ab omnibus cognitis. Et aliquae egegic declarations enumerantur.

3 V M M A R I A.

- 1 Leges & iura quilibet scire praefumuntur.
- 2 Leges & iuris des praefumuntur ciuitatis cognita post publicationem.
- 3 Confacta omnius cognita praefumuntur, qui eo in loco vbi introducuntur, habitant.
- 4 Confactitudinem vulgatam locorum, princeps cognitam habere praefumuntur.
- 5 Edictum magistratus post publicationem, omnibus notum praefumuntur.
- 6 Externo praefumuntur ignorare leges illius loci vbi reperitur.
- 7 Externo quando excusat a delicto contra leges civitatis commissari.
- 8 Externo banuum receptans, quoniam excusat.
- 9 Mulier legem & iurispositionem praefumuntur ignorare.
- 10 Legem vel patenti dispositiōne, quoniam dannata, & odium tertii neceps praefumuntur.
- 11 Legem extr. auagantem, quilibet praefumuntur ignorare.

P OSTE A Q U A M condita ac promulgatae sunt leges, praefumuntur insigrit, ab omnibus fuit cognitas, & properatae dicimus, quoniamlibet praefumiri scire t iura leges. Ita scribunt glo. 1 in provisoriis, ut verbo new probatur, dicitur. & i. u. de populis praef. lat. ex illa textu. Imito. inc. 2. num. 4. de confit. Abb. inc. ps. postulari col. 1. in fin. de fide in cons. 37. col. 1. lib. 1. Salicet. in. senatus. in. mense. C. de lib. 5. qui sibi scribit. Decim. d. l. m. 17. notab. de populis. prælat. Non fuit enim praefumuntur nuda ipsa facta promulgationis legis, sed etiam cognitio dispositiōnis eius. *Lege facit si quis. C. de legibus. 1. regn. 5. de m. & fadi ignor. & in q. 3. in Aut. de iure glori. mpt. & scribunt. Aliatum in tract. de p. a. p. t. reg. 3. p. a. p. m. p. 3. num. 3. & ante eius dyn. in p. a. p. f. num. 3. de regu. ut. in 6. Eriden quod de legibus omnibus communibus, dicendum est de municipalibus, nempe statutis. Nam & haec praefumuntur ciuibus t cognitis, post aquam fuerunt publicatae. Ita Baldus in d. leges. C. de legib. Bart. in l. g. 29. Nerv. in l. c. l. num. 19. ff. de populi. Alex. in cons. 65. col. 1. lib. 6. Parisi in cons. 49. num. 4. lib. 1.*

15 Extenditur secundu, vt locum etiam habeat haec praefumptio in lege non scripta, id est in confactitudine Nam & illa praefumptio t cognita omnibus illis, qui eo in loco, vbi introducta est, habitan. Ita fententia Barto, in extragan. ad rapimentum in verbis. Non offitib; in fine. Baldus in l. 1. infin. C. qua sit longa & confusa. Latin in prescriptione, num. 10. C. si contra me, vel vobis. publ. Cum scripferunt, principem praefumi t habere cognitam confactitudinem vulgariter locorum. Idem scripferunt Feltius in l. ylt. col. 1. de indi. in super inter. 4 col. 7.

col.7. de referto. & mea claim contingat, col. penul. de foro compet. & in 1. col.2. verf. 3. a. pha. de re iudi. Iou. de Selua in tract. de benef. in 3 par. q.12. nro. 18. Gome. Cen. c. 1. nu. 28. de confit. an 6.

5 Extendit, ut locum non habeat etiam in 1 editio magistratus, quod vbi iam promulgatur & publicetur propotum fuit, sic etiam praesumitur omnibus cognitum. Ita Lucas de Penau in 1. 3. m. 47. pte. sumpt. C. de aqua. b. publ. libr. 10. per tex. §. ornam. an. Anh. de leg. &c. stat. dominus. 19. distin.

Declaratur primò, vt locum non habeat hac presumptio in foreni, qui ut exterius praesumitur ignorare leges illius ciuitatis, vbi reperitur, sicut docuit Barto. in L. censu populo. nume. 21. C. de summa Trinitate. & fide Cathol. cum dixit, forensem excusari t' a delicto commisso contra leges ciuitatis, quando ita diuersus non est in ciuitate, ut veritatem facere non poterit legis disputationem. Et Bar. docuit sicut ibi Bal. & Lafonnum. 3. & idem Laf. in conf. 3. num. 2. l. b. 1. & Gramma. in conf. 25. num. 2. in crimin. Hinc Corine. in confil. 6. in pte. lib. 3. respondebit, notarium forensem excusari, ut aduersus loci flatuta recipit instrumentum, cum statuti ignarus praesumatur. Hinc quoque responderunt multi, forensem i' receptacione bannum excusari, ob id, quod praesumitur ignorare eam publicationem in ciuitate factam. Ita fam. Bal. in Losfr. in fin. C. de regia. Alex. in conf. 6. col. 2. libr. 3. 1. a. p. m. i. in pte. num. 35. ff. de acquir. hered. & in consil. 46. col. 2. & in 13. 1. 0. 7. ver. Quinque fact. libr. 3. Decim. in conf. 22. num. 5. & Platow in repet. 1. si quando. num. 85. 9. C. num. 6. Ita isti omnes hanc declaracionem intelligent in foreni, qui diu non sit veritatis, vel habentauerit in loco, fecisi eli in diverso tempore & antiquo incola: cum non ipsa ciuitatis, sed ipse incolatus, & conuersatio, in causa sit praesumptions scientia, vel ignoratio, ut & ligatur ex. quanto, & c. q. o. d. a. de presumpt. Hinc ita, quod cuius nouis excusatur, si quid aduersus ciuitatis leges admitti soin tanquam nouis illas ignorare praesumatur. Ita Bald. in L. da opera. colum. 7. C. q. o. d. u. f. n. m. p. Roman. in confil. 22. colum. 2. Cur. t. l. n. in confil. 19. num. 5. & alias multos conegit Boerius in mes. 260. num. 2. & alias ergo e script. T. r. aquil. in tract. de pte. leg. 5. num. 10.

9 Declaratur secundò, vt non procedat hac presumptio in militi, que praesumitur ignorare legum dispositions. Ita in pte. docuit Lut. de Pen. in 1. 3. 2. verf. 3. praesumitur, cum subsequet. C. de pte. publ. libr. 10. motu. ex 1. legem. de inu. & fadis gravi. & ex 5. 1. in Aut. de mes. 1. nro. 1. Motu probat. Lut. de inebri. 5. 0. antem. 1. de pte. & 1. regula. 4. 9. ff. de iuri & fadig. & post Cap. in conf. 31. Lut. ex 1. 0. 1. de L. a. f. libr. 1. respondit Den. in conf. 31. in fin. 1. den. censur. Gramma. in decf. 76. no. 20.

10 Declaratur tertio, vt non procedat hac presumptio i' quod in damnum, & odium tertii. Nam quoad illum, non pluriunit quis ferre legi, vel statuti dispositionem. Ita declarat Alciat. in tracta de presumpt. reg. 3. presumpt. 31. sol. 1. versi. Cum ergo lex, qui aliquis simulatus est probat.

Declaratur quartò, vt locum non habeat hac presumptio in lego extratragantia, que non est publice nota. Nam i' illam quilibet ignorare praesumitur. Ita Baldus in leges factarissime. C. de legib. & Alciat. in d. presumpt. 31. ad finem.

PRAESUMPTIO IV.

Leges presumi esse de precepto, non autem de confilio.

S V M M A R I A.

1 Lex de precepto esse presumentur.

2 Lex quando de condito esse dicatur.

M ESON sum me aliqua de lege precepti, & de lege confili. differuisse in commentarijs arbitraris indicum, lib. 2. casu 380. Ceterum dubitare non contingit, an in diverso lex praesumatur esse de precepto, vel de confilio? Et praesumit esse de precepto, fensis Archidaco. in. vltm. 6. vltm. dñm. 4. 3. Cum dixit, quid tunc tantum lex est de confilio, t' quando id in ea exprimitur: vel cum alia ratio evidenter cogit sic intelligere. Cum ergo fumus in diverso, lex non creditur, atque ita non praesumitur esse de confilio. Hanc tententiam apertius probavit Christopher. Castellion. in sua diffusat. que meip. statuta ciuitatis Papia, colum. 3. imprincip.

PRAESUMPTIO V.

Lex an lata presumentur, vt etiam liget filios & haeredes principis.

S V M M A R I A.

1 Lex Principis non dicitur ligare.

2 Lex data subdolis principi. non ligat principi filios, & que sit ratio, num. 3.

3 Id autem quando non procedat, nn. 4.

5 Lex a pto principi lata, quibus in causis nec propriis principi filios liget.

6 Per imperium non habet imperium.

7 Potestate & effante, de voluntate & vano est disputatio.

8 Leg. a pte. lata, causa quodlibet est statueri & potest, an filios obligari voluntari, ad conciliari & reconstruere.

9 Princeps uno fine consenserit alterius legem condens, non obligat nos consentientem.

D VEITARI solet, an lex praesumatur lata, vt liget principis filios, sicuti a populo, qui statuta pro commodo & utilitate ciuitatis condit. Hoc in causa flatuta sicuti leges haec municipales, non ligant filios principium: quandoquidem t' ciuit. & subditum tanquam inferiores, non posunt statuere contra principem fum, & eis filios, sicuti respondit Cardin. Zobarella in conf. 2. ad fin. c. cum dixit, statuta edita à Ferrariensis non potuisse ligare filios Marchionis, nunc Ducus Ferraria. Et i' eiusmodi seruit Bal. in Anten. quibus. num. 5. C. de fact. & fad. eccl. & in 1. 0. 1. lib. 1. 0. 1. m. 1. num. 1. C. de latina liber. Tellen. Feline in 1. 1. num. 2. 4. verf. quarta declaratio de conf. & m. 3. de rapto. Et hi accident in loca in. grade, colum. 2. verf. 10. non quod consilium, de praevid. Bruno in tracta. Quod flatutas maiorum faciunt non succedunt artic. 6. num. 67. & idem in suo reperto. ro. in verbo legi. Cartus. in 1. 1. numer. 1. quid quicq. cura. Tyrann. in tracta de retredie cor. sangum. 6. 1. gl. 1. 3. numer. 5. Et Rolandus à Valle in tract. de lucro doto. quid 3. & decisio in Panorum. in confil. num. 98. Et his sequuntur sum in 1. 0. 1. 2. 10. num. 5. 4. libr. 3. quid reforzum pro illustriss. & Reverendiss. domino Cardinale tifernensi; ibid. rationibus, & argumentis permutu coi' probati, & in confil. 351. lib. 4.

Horum autem traditio intelligitur, t' nisi princeps, vel eius filii, vt vellet statutis ipsius, tunc sicuti communis modico corum fru' volunt, ita & ad incommoda per ea ligabuntur, vt declarat Bruns. in d. artic. 6. num. 67. post Bal. in 1. 0. 1. C. ad 1. Falcid. quos sequuntur sum in d. conf. 2. 100. lib. 3. 10. dñs. resolut. Et hoc in causa, non est necesse disputare, an praesumatur, cives hos voluisse ligare principum filios potestque celst potest.

Secundus est causus, quando lex, vel statutum est ab ipso princeps editu, de his rebus tamen, de quibus etiam speciali ipsa dispositione non potest disponere, in prejudiciis filiorum suorum, vel successorum in principatu, vtrup' si flatuerit, quid secundogenitum, non succederet in aliquo feudo, quid aliquo cocessum fuisse pro se & filiis, & descenditibus malculis, vel quid filii: nulla est praefixa legitima, nisi vt iphi patri placeat, vel quid filia potest donari pro libero suo arbitrio. Hoc sane causa non ligat filios ipsos. Nam quoad proprios, sicuti speciali dispositione non potest, sed pte. princeps pater, eis praeiudicium afferte; multo minus disputatione generali. Quid vero ad filios principum successorum, ligari etiam non poterunt, quis par in persona non habet imperium. Ille à qua. 6. templo. 11. ff. ad Treb. Et hoc etiam causa, neceps minimè est disputare, an princeps ille praesumatur voluisse ligare filios suos, & principum successorum: cum disputatione non sit de voluntate, quando t' celst potest. Ita respondit in d. conf. 350. num. 4. 5. & m. 9.

Tertius est causus, quando princeps legem promulgavit t' de his, de quibus potest libere statuere & disponere in praediis suis, ac etiam successorum in principatu. Hoc in causa admittit haec potest, disponentib' est, de voluntate: an scilicet praesumatur voluisse ligare hos filios suos? Et hoc in re recurrente est est ad coniecturas, quemadmodum recurrat Rolandus à Valle in 1. 0. 1. 2. 10. num. 5. 4. lib. 3. & alijs subsequentib' lib. 1. Qui quidem considerat prima conio-

coniecturam, quando Princeps editit legem, vel statutum, vt tolunt lites & discordias pro bono pacis & concordiar. Hac enim causa multo magis militat in ipsi ipso Princeps, quoniam discordia & contentiones, plus deterrimi effere possunt ciuitatis, & ditionis, quam illa subditorum. Considerat & secundam conjecturam Roland. *ibid. num. 67.* Quando statutum effet editum, ut bona in agnatione & familia conferueruntur. Hęc fane ratio & causa, multo magis conuenit filiis Princeps, quam priuatorum.

Quartus est casus, quando duo sunt Princeps & domini, & eorum virus sine confusione alterius tulit legem. Hoc sane casu certum est, legem hanc non ligare illū non consentientem: quia par parem (*vt diximus supra*) non habet imperium. & scribunt Felin. *in. quod super his de maior.* & obediunt. & Puteus in *decione 19. lib. 5.* qui affirmat, sive decimū a Rota Romana, legem viri ex condonibus, non ligare alterum condonatum, nec eius bona. Et propterē si bona illa transiret ad herzedem extranum, illū non ligari ea lege, respectu bonorum, que iam dicuntur excepta a lege illa.

PRAESVMPT. VI.

Iuris, vel juris communis mentione facta, in respectu, statuto, vel aliquia dispositione, de quo iure sensibili præsumatur, atque intelligatur.

SVMMARI A.

- 1 Princeps iuri mentionem faciens, in dispositione aliqua, relati priuilegio vel rescripto, intelligitur de iure se condito.
- 2 Rex faciens mentionem iuri, præsumetur sensibilis de iure regis.
- 3 Episcopi mandatis aliquip fieri secundum formam iuri, intelligitur de iure se condito.
- 4 Verba intelligi debent secundum qualitatatem, & conditionem personalem.
- 5 Princeps non præsumetur leges a se conditas, non vele obseruari.
- 6 Princeps inferior, mentiones facient iuri, quo causa de statuto ratione intelligatur, & *in. 7.*
- 7 Et quo casu intelligatur de consuetudine, *num. 5. & 11.*
- 8 Ius communis interpretatum a consuetudine, est idem quod ipsa consuetudo interpretans.
- 9 Mariti promittens donum refertur, et quod de iure refutari debet, intelligitur de iure consuetudine approbato & interpretato.
- 10 Statuto sente vi in casibus non determinatis legi municipalis, resuratur ad ius communem, quoniam id intelligendum.
- 11 Princeps decreta discutuntur im commone cunctata.

PERSAEPHI fieri solet mentio iuri, vel iuri communis in rescripto, statuto, vel alia dispositione, & dubitant Doctores nostri, quo de iure illi referentes, vel flatuentes, & disponentes, sensibili aquę intellectu exerceantur. Crediderim esse distinguendos aliquip casus, ut interpres perplexi & obscuri loquentes facilis intelligantur.

Primus est casus, quando Princeps ipse supremus sua aliqua in dispositione, vt puta lege nova, priuilegio, vel rescripto aliave similili, mentione iuri similitudinem, vel ipso iure, & dispositio- nes, sensibili aquę intellectu exerceantur. Hoc sane casu intelligitur secundum statutum leges & iuri quidem. *versic. sed quod in statuto.* Ita sane iuri intelligitur de iure Romanorum. *in statuto.* *versic. sed quod in statuto.* *scripto illo in loco Maderus Hispan. quem recenset Gomei, in insti- to, de ali o. in princip. numer. 2. et tamen iste. Et ipse Gomei, *lib. numer. 1. in fine. idem scripto.**

Et simile est, quando 1 Rex mentione iuri sensibili præsumetur sensibili de iure suo Regio, *vt scribunt Baldus in c. iure venient. de eo, qui mittatur in pessimo casu a rei servitor. Ius in iuris in signatio ita habere licet.* *s. 6. nonque in 6. notab. de verborum obligat. Deinceps in l. & in notab. numer. 4. C. de tribus milita. Gomei prædicto in loco. & Crayer in confi. 5. mon. 7. lib. 2. Hoc facit textus, iuris gloriabitur in c. 1. in fin. vt non contraferat, vbi si Princeps in rescripto, se referat ad iuri, intelligitur ad ius suum speciale & proprium; non aut ad aliud iuri. Et illo textu adducti sic scripserunt Albei in rub. de confundit. *Iafon in repet. Lomnes populi, numer. 24. ff. de iust. & iure.* Et simile respondit Ancharan. *in confi. 17. In questione, que veritatis. cum dixit,**

quod si Episcopus iuber aliquid fieri secundum formam iuri, intelligitur de statutis, & sic de iure a lege. Et sequitur Solcini. *Sen. in confi. 3. colum. 3. versic. ad hoc etiam ad luc. libro 1. Ita etiam Baldus in confi. 37. In volumine, colum. 2. lib. 5. respondit, si pacio conuentum est inter dominum ciuitatis, & subditos, quod in sue ciuitibus obseruerunt iura, intelligitur, de iuriis municipalibus, ab ipso domino lati. Et huius sententia: ex eis ratio, quia verba intelligi debent secundum qualitatem & conditionem personarum loquentis. *ff. miles vnum. ff. de iust. et iure. moliti.* Et præterea, quia non preluminetur Princeps, si ipsum nolle leges a lege conditas non obseruari, *arg. Arian. 1. C. de heret.**

Secundus est casus, quando 1 inferior, atque ita subditus Princeps, mentionem iuri facit, & eo de casu in quo mentio iuri facita est, nil flatuit iuri communis, sed statutum tantum. Hoc sane casu iuri mentionem fac faciens, præsumitur intellectus de ipso statuto, non autem de iure communis. Et manifesta ratio, quia iuri aliquod commune ea deesse non extat. Exemplum est. Statuto indicitur pena extraentiā annonaem a ciuitate. Fure vero comunitati nulla est imposita pena. Si ergo accusator perit eum, quem accusavit extrastricti, & condemnari in pecuniam iurius, intelligitur de pena statuti, cum iuri communis nullam imponat. Ita Bald. *ml. 1. vna- rica. num. 4. 8. C. de confi. quem socii sunt Caccialupus in l. unius populi numer. 4. versic. sed etiam, quod idem, ff. de iust. & iure, & ibidem Iafon in prima lectione, num. 3. & in secunda numer. 4. versic. facta quod videt, quo quidem in loco effectu Iafon ratuimus ilia uerbo, quod libellus debeat a religiis secundum intentionem libelli uiris. idem Iafon in confi. 14. 9. sol. 4. versic. ex ed. libr. 2. Eadem traditione probant Brin. in tract. Quod statutum magi. art. 5. num. 64. & Blanca in tract. de compromis. quod in. 19. versic. ed. Bald.*

Tertius est casus, quando inferior a Princeps, & sic subditus facit mentionem iuri, & ea in iure, vel loco, exat lex municipalis diuerla, vel contraria iuri communis, vel legi ipsius Princeps. Hoc etiam casu præsumitur, quid intellectus de iure ipso municipalis, Ita Bald. *ml. 1. lib. 1. in iustitia. ff. de heret. infatu. cum dixit, quod si compromissum est in arbitris qui de iure, & de facto, & de iure tantum pronunciantur possint, præsumitur, quod compromittentes intellecterint de iure municipalis & iuris statutario. Idem scrip- tor Birarius in c. quinta ualdis, in fin. de iure iuror. Abi in rubric. de consuetud. Alexand. in l. pos. dorem. ff. folio matrimonio. Socra. Sen. in confi. 9. num. 19. libo 1. Iafon in confi. 14. 9. colum. 4. versic. tertio facit, lib. 2. Cartus. Sen. confi. 17. super contrarium. colum. xl. libr. 1. libr. confi. 66. colum. 3. lib. 3. Birarius in tract. Quod statutum inad. artis. 5. num. 65. & alias places refert Blanca in tract. de compromis. quod in. 19. versic. illam autem.*

Et haec quidam sententia mihi probatur, cum iuri ipsum commune correcitum a statuto, dici minime posst: iuri in ea ciuitate. Quocirca reliqua est opinio eorum, qui a Baldō dissentient, vt Gulielm. Joan. Andreu. Angel. Alberic. & Cardinal. quos recente Iafon in repet. d. l. omnes populi, num. 22. quo in loco num. 22. versic. non omittit tamen, recente distinctione Roman. iurib. ff. de arbit. quod iste. Hoc tamen recepta opinio intelligitur, vt attigit, qd an dato exstat statutum iuri communis contrarium: fecit vero, ff. 1. statutum nullum extat. Nam tunc intelligitur compromissum, vt secundum iuri communis arbitri pronunciant, ita intelligi & eccl. ro Blanca in d. tract. de compromis. quod in. 19. 19. versic. contrarium. &c. & præterea idem Blanca in d. qu. apf. 1. num. 23. declarat non procedere, quando compromittentes signarent statuta loci. Nam tunc præsumitur eos sensibili de iure communis. Et etiam simile quod docuit item Bald. *ml. maximum visione. col. 2. ff. versic. tertio statutum. C. de liber. prater. quem refert & sequitur. Iaf. in d. repet. Lomnes populi. num. 24. versic. ego addo. eis dixit, quod si exest statutum, quod patet tenerat relinquere filii quintam partem bonorum, pro eorum legitima, que olim erat quarta, & hodie triens. Athene. nouissima. C. de mofie. self. ament. & alio statuto sit cautum, quid si patet non relinquere filii plenam legitimam, sit ipso iure nullum, cum tamen de iure communis valeret: licet potest peti supplementum. Lammamus. C. de mofie. self. an istud ultimum statutum, intelligi debet loqui de legitima secundum iuri communis, vel secundum aliud statutum. Et debere intelligi legitimam secundum statutum, scripserunt Bald. & reliqui à Iaf. commemorati. Blanca vbi supra. Hoc etiam pertinet quod Bald. *ml. 6. ff. eti. quod quis. quas. ifi. ff. si quis. car. dixit, quod si, qui renunciavit omnium iuris auxilio, præsumitur intellectus de auxilio statut. Et Bald. secuti sunt Caccialupus in d. l. omnes populi, num. 4. in fine. & ibidem Iafon in repet. num. 23. Idem responderunt Rom. in confi. 25. num. 3.**

& Iaf. in conf. 149. colom. 2. verific. quarti facit, lib. 2. & Ruin. in conf. 51. num. 20. lib. 2. His intelligimus male sensisse Baldum in l. quicunque. Et de se nisi fugit, relatum à Iafone in repetit. d. I. omnes populi. nro. 2. ubi dixit, quod si statuto cautum sit, fratrem excludere debere sicut orem ab intestato, falso quod debeat dotari, si contingit patrem tertiari & institueri filium & filiam in eo, sicut eos de iure tangit; an intelligatur, de iure communii, quo aquae filius & filia succedit, vel de iure statutario, quo filia excluditur? Et inquit Baldus intelligi de iure communii, ad quod simpliciter se refutat. Et in specie à Baldio dilexit Iafon. in d. rep. d. I. omnes populi. nro. 28. qui scriptis, dispositionibus tellatoris in dubio regulari à statuto, non autem à iure communii, ut scribunt Bartolus & reliqui in l. heredes mei. 6. lib. 1. ff. ad Trebelius. & Castrif. in conf. 72. Causa iste frequentior lib. 2. Et idem quod Iafon. afferuntur Socin. in conf. 51. num. 18. & num. 33. lib. 4. & Brune in tract. quod statutus masculi famam excludat art. 5. quod 12. verit. ex predicto colligatur. Quia de re decimus infra libro quarto, in presumptio. ultima, vobis explicabitur, quando praeferatur tellatorum voluntate, statutum dispositionem esse debere iuri conformem.

Quartus est causas, quando inferior à Principe facit metionem iuris, & nullum extat statutum sed solum confuetudine iuris communis interpretatio. Hoc in casu non est confutanda differentia quod intelligitur de ipsa l. confuetudine, vel de ipso iure communi; cum ius commune l. interpretatum à confuetudine, sit idem quod ipsa confuetudo interpretans, & ultim. in Athen. de filiis ante decessu infrauenienti. Ita Bald. in l. confutationibus, in fin. c. de bonis quia liber. cum dixit, quid si maritus promisit refutare doten in casu, quo de iure debet refutari; intelligitur de iure confuetudine approbat, & interpretato, secundum opinionem Martini in l. d. s. aperte, C. soluto matrimonio. Et Baldum secutus fuit Castr. in d. L. confutatione. Butrius in d. s. quintaenula, in fin. de iurevenient. dum reprehendunt Baldum in eo tantum, cum dixit, de iure communii; sententes, quod si simpliciter dixit, de iure; intelligi debet de iure confuetudine approbat. Idem quoque proferunt Roma. & Alex. in l. p. ff. dicitur. ff. soluta. matrimonio. & ibidem Iaf. nro. 20. & idem 14. in d. I. omnes populi. nro. 24. & ibidem ex primi Caccalupi, num. 4. veris, facti eti. in quod singulariter. Ita quoque Socin. Sen. in conf. 9. num. 19. lib. 2.

Extenditur hic causas, vt locum habeat etiam, quando facit est mentio iuris communii. Nam adhuc intelligitur de confuetudine interpretante ipsius ius communium sit idem cum ipso. Ita Bald. in l. l. confutationibus, in fin. quem in specie secutus est Castr. in conf. 29. statuta Pisana, num. 2. lib. 1. qui respondebit, quod statutum Pisani, quo cautum est, quid vbi aliquis quis, non repperit statutus illius ciuitatis decifit, recurratur ad ius commune, intelligitur, quod recurratur ad hanc confuetudinem iuris communis interpretationem, dicatur esse idem quod ipsius ius communis ex quo est generalis confuetudo. Idem responderunt Raum. in conf. 18. num. 8. lib. 2. Socin. in conf. 9. num. 20. verific. quoniam plus lib. 1. & Gor. ad. in conf. 90. num. 17. qui quidem Gor. ad. alias eiusdem opinione etiamen.

Quintus est causas, quando in ea cautele, in qua fit mentio iuris communii, non extat aliquod statutum; sed extat in ciuitate dominante mentio illa iuris communis intelligitur de iure l. cōmuni Romanorum; vel de iure ciuitatis dominantis; Exemplum est in situ ciuitatis Pisani, quod subditus est ciuitati Florentiae. Et eis statuto cautum, quod illis in casibus, in quibus non est diffrumentum & prouisum ab ipsius statutis Pisani, recurratur ad ius commune; an intelligi debet de iure communii Romanorum, vel de iure communii, id est de statutis Florentiae. Extat & simile statutum hic Patavii sub nr. De competencia iudicis, cuius verba hec sunt: Et vbiq[ue] deficerit statuta Padua, tunc sequi teneantur & debent formam iuris communis, &c. c. Hoc in casu sunt opiniones. Vna uirt. eorum, qui scripserunt, intelligi de iure communii Romanorum. Ita fane in specie statuti loci Potestaria distritus Pisarii respedit Castr. in conf. 29. statuta Pisana, num. 3. lib. 1. cum dixit, ita utrum illud, quod recurratur ad ius commune, intelligi de confuetudine generali, quae vbiq[ue] locorum extat: & que ob id dicunt ius commune, fecis est (inquit Castrif.) quando est confuetudo, vel statutum loci: quia illa non continentur appell-

latione iuris communis. Et apertius super statuto Pisano, sic respondit Socin. Sen. in conf. 217. num. 3. verific. sed invenit, lib. 2. Et Socinum secundum facit Dositius in conf. 429. num. 5. in conf. 469. num. 12. Et in conf. 568. numer. 5. Capitulu in conf. 414. num. 67. libro 4. Borsatus in conf. 189. num. 4. lib. 2. y ambo de eadem facti specie interrogati, idem responderunt. Idem affirmavit Mandofini in additamentis ad Roman. in conf. 218. Altera fuit opinio eorum, qui dixerunt intelligi de statuto & iure ciuitatis dominantis, atque in recurrendum esse ad statuta Florentina. Sic sane in predicta specie responderunt Roman. in conf. 218. num. 3. & 4. Et illam secuti sunt Socin. Sen. in conf. 87. num. 3. lib. 1. Rimand. Sen. in conf. 72. fine libro. & Gor. ad. in conf. 37. numer. 5. & num. 13. Gr. in conf. 11. num. 12. lib. 2. Claudius Seyfelin. l. pol. dorem, numer. 3. ff. folio matrimonio. Alciatus in l. populis. 6. territorium. ff. de vorborum compunctione. & Hieronymus Zanchius in l. heredes mei. 9. cuncta in una parte, num. 29. ff. ad trebelian. quo loci teflatur hanc esse communione opinionem, & si male & corrupte haec pro opiniione recenteat Castrif. in l. si conuenit, & si nulla. ff. de pignorat. actio. Corneum in conf. 15. lib. 3. Ferretus in conf. 105. & Craut. de antiquitate tempor. in qua parta, qui quidem habet de re mibil scioperantur. Prater predictos addo Iafonem in conf. 149. colum. 4. verific. secundum notabilis, lib. 2. & Curtius Seniore in conf. 149. super controvergia. colum. vtrum, qui ambo de eadem facti specie interrogati, declarando decrenum antiquum Ducis Mediolani de tuteis decernem decessum responderunt, quod etiam si decrenum diceret, tutelam deberet decendum ius commune, nihilominus intelligi posuit, secundum floras & alia decreta Principis cum illa dicitur tantum ius commune ciuitatis. Et Iafonem ac Curtium secutus est Plotus in l. p. quando num. 377. C. unde vi. Et hanc polterem opinionem secutus fuit aliquando fretus auctoritate Zanchi, qui communem affleruit, & Fulgozum, vel verius Comensem in d. conf. 72. recentiuit, prima aduersit, nil ad rem scribere. Quocirca magis probatur prima illa opinio.

Declarari tamen illa potest, vt non habeat locum, quando ipsum si vnu & obseruantia interpretata fuerunt illa verba, quoniam recurratur ad ius commune: vt scilicet intelligantur, de iure ciuitatis doni inanis. Nam tunc ab ea obseruantia recedendum non est. Et in specie responderunt Socin. Sen. in d. conf. 87. num. 3. lib. 1. & in conf. 271. num. 13. lib. 2. Decimi in conf. 469. num. 2. & Gor. ad. in conf. 37. num. 13. Ita quoque Mandofini in addit. ad Roman. in d. conf. 187. & ferentissimum Republicanum Venetam sic iam bis obseruantia & iudicave audiunt, sic sane in causa Comitis Muzani Vicentini: anno 1570. mense Februario in causa Horatij Beretini, & Ruberti Cattanei Lenzenariensis. His declarari possunt statutum predictum Patauenum.

P R A E S V M P T . V I L

Dicta & disposita in vna parte legis communis, vel municipalis, an & quando presumantur repetita in alia parte.

S V M M A R I A .

1. Dicitur & disposita in vna parte legi, quando in alia repetita non continentur, & nu. 4.
2. Et quo casu id non procedat, nu. 2.
3. Dicitur & disposita in vna legi parte, quando presumantur repetita in alia, & nu. 5. & 7.
4. Et quo casu id locum non habeat, nu. 6. & 7.
5. Praefatio legi generalis sit, & lex specialis generaliter tamen debet intelligi.
6. Dicitur in lege interpretata, quando presumantur repetita in interpretante, & quando non, nu. 1.

D I S P O S I T I O N I S P R E F A T I O N I S & V T I L I S, A N & Q U A N D O D I C I T A, & D I S P O S I T I O N I S I N V N A P A R T E L E G I S, V E L S T A T U T I S, R E P E T I T A I N A L I A P A R T E ? Q uia in re vna cum Bartol. in l. Prator. 9. e. rit. 4. num. 1. ff. vni. b. r. opt. distinguendi atque confundendi sunt aliquot casus.

Primum est casus, quando eadem lex habet plura capita, sub diversis inferi orationibus. Et agitur de his, quia ad factum narrationem pertinent. Hoc sane casu l. dicta, & disposita, atque ita qualitas posita in vna parte, non presumuntur repente in alia parte. Ita Bari in d. erit. 4. num. 1. ver. primo casu. Floria. in l. quemadmodum. & b. verba, num. 3. ff. ad leg. Aquiliana. At. in conf. 144. Vt a consultazione,

LIBER SECUNDVS.

PRAESVMPT. VIII.

105

tione, column. s. v. sc. r. de tunc, & sp. in. in conf. 29. num. 9. lib. 1.
Et q. gaudiem adducti sunt text. l. 2. in pr. & d. l. Prator. §. erit. ff. vib.
nomen eponymum.

Declaratur hic casus, vt habeat locum in qualitate extrinseca,
qua qualificatur seu modicatur dispositio fecut est in qualitate
ac dictis, quae resipicunt t. foliam declarationem obscuri fermi-
nis. Quia tunc præsumunt etiam hoc casu facta repetitio. Ita de-
clarat Aret. presentato in loco.

3 Secundus est casus, t. quando eadem lex habet plura capitla:
que sub vna cademque oratione interunteruntur & agitur de his, quae
ad facta narrationem pertinent. Hoc casu dicta, & dispositio in v-
na parte, præsumuntur repeata in alia parte. Ita Bart. in d. §. erit. ff.
num. 1. verbi, aut inferuntur sub eadem. Et Bart. fecutus est aliq. quo respe-
tam infra in quanto casu, & in pte Floriana in d. §. hac verba, num. 5.
et Aret. in conf. 4. in fin. Et adducti sunt text. l. 1. in pr. undat 1. 3. 9.
et Prator. ff. de c. secund. rimma & naufrag. Et argum. l. Seia. §. cap. ff. de
fundo infor. instrumentum, legatis.

4 Tertius est casus, quando eadem lex t. habet plura capitla; &
agitum de his, quae ad iuris decimationem pertinent, ac vero quae dicta
funt in precedentibus, vnu contra ius commune, vel ab eo exor-
bitant. Hoc casu dicta, & dispositio non præsumuntur repe-
ta in sequentibus. Ita Bart. in d. l. Prator. at. §. erit. ff. num. 10. verbi se-
cundo casu. ff. vi. bonorum raptor, quem fecuti sunt Floriana in d. §. hac
verba, num. 3. Sacra. Sen. in Gallo. C. de f. qui si tu nonnum, non 20. de la-
ber. & potham. in conf. 9. lib. 4. & Gor. in conf. 9. num. 62 in consig.
19. num. 1. & in ergo. 20. num. 3. & q. quidem mors sunt argui. l. xvi. §.
xxvii. de leg. 3. & tenui text. que a re communis de regul. 16. lib. 6. ac
demon. text. l. quod verò. & l. lib. 6. de leg.

5 Quartus est casus, quando eadem lex habet plura capitla; &
arbitur de his, quae non repugnant iuri communi, nec ab eo exor-
bitant; & dubitatur, an dicta in precedentibus parte præsumuntur repe-
tita in immediate subfœcitu? Et præsumti repeita censuit Barto-
l. in d. §. erit. num. 1. verbi, ff. si vero non exorbitat, quem fecuti sunt
Flor. in d. §. hac verba, num. 3. Imola in conf. 1. num. 1. Alex. in
conf. 4. num. 9. lib. 1. Iafon in l. tr. afigere, num. 9. C. de transact. Soci-
num. Sen. in conf. 26. num. 4. lib. 3. Ripsa in l. ceterum, num. 41. ff. de val-
gar. & popular. subfœcitu. Partibus in conf. 1. num. 21. lib. 2. & in conf. 72.
num. 8. lib. 2. Sacra. Iun. in conf. num. 65. & in conf. 7. num. 6. in conf.
29. num. 6. & in conf. 13. num. 6. lib. 1. Et iij adducti sunt text.
Quemadmodum, in fin. ff. ad leg. Aquil. & §. ex hoc tamen ca-
pice, Infl. codit. Affirri etiam foler. l. mariti, & hoc quinque
num. ff. ad leg. Iul. deducit. Vbi idem Bart. annotavit.

6 Declaratur hic casus, vt non habeat locum in his, t. que tacite
subfunduntur, in illa parte legis & stylatu, vt non censemunt repe-
tita in subsequenti parte, eti in immediata. Ita Bald. in l. 1. in pr. in
prelecto & ff. quod quisque iuri. sp. Alexan. & Desm. & idem De-
cius in conf. 31. 3. num. 4. & in conf. 46. column. 4. & Tyras in lego. 15.
num. 1. lib. 1. num. 6. lib. 1. Et iij adducti sunt text.

7 Declaratur secundum, vt non procedat, t. quando mēs statuen-
tum, verificaretur verbis illius statutu nulla repetitione ad eum facia.
Ita Bart. in c. t. in fin. de supp. mā negl. p. prat. Aret. in conf. 4.
num. 9. lib. 3. Rumin. in conf. 15. num. 7. & in conf. 18. 3. lib. 1.

8 Quintus est casus, t. quando diuerfa sunt leges seu statuta, &
vna procedit per modum regulæ, tunc dicta in vna, præsumuntur repe-
tita in omnibus alijs. Ita Bartol. in d. l. Prator. at. §. erit. num. 1.
verbi secundo casu principali, ff. vi. bonorum raptor, quem fecuti sunt Bart.
& Iul. in Clement. 1. de suspenda negligencia. Et Floriana in d. §. hac
verba, num. 4. Rumin. conf. 17. num. 2. lib. 3. Idem fecit Bald. l. quod quisque.
C. si certum perstat. Est in argumentum text. l. regula. in fin. ff. de
iuriis & facili ignoranti, quo idem Bart. annotavit, quod iuris
ratio legi t. est generalis, & lex fit specialis, nihilominus lex debet
generaliter intelligi, sic etiam subfundit idem Bartolos, quando
ratio est specialis, & lex generalis, debet lex generaliter intelligi.
Et Bartoli traditionem pollos probavit Crater. in conf. 26. num.
19. in fin. & in conf. 2. 2. num. 3. in fin. Duo etiam exempla attri-
buti Bartoloi in d. §. erit. Quorum primum est in casu l. de vno-
quoque, ff. de re iudicati, vbi pro regula constitutum est, quod in vno-
quoque negotio, citari debet pars superuenientia dñinde l. 1. C.
de sententia ex brevis, recita, que tradit formam qualiter ferri de-
bet sententia, & non repeat de citatione parti: Et certe illud in
intelligi repetitur; quia in l. 1. de vnoquoque, pro regula consti-
tutum est. Secundum est exemplum in statuto, quo cautum est,
quod index in qualibet causa ferre debet sententiam, cum
confilio sapientis, deinde alio statuto sancrum est, quod index cer-
tis in causis procedere debet summarie, intelligitur quod etiam

in dictis causis index ferre debet sententiam, cum confilio sapien-
tis: quia illud primum statutum procedit per modum regu-
lae. Ita Bart. dicta est Old adam. Et item affirmavit Flor. in l.
quemadmodum. §. hac verba, num. 5. ff. ad leg. Aquil. Alexan. in conf. 50.
in fin. lib. 2. Rumin. in d. conf. 1. num. 2. lib. 3. & 4. & cap. 17. & Iann. Bapti-
stia Afinius in praxi miscell. §. 23. cap. 17. Qui quidem Afinius scri-
pit exemplum hoc, multo magis locum habere, quando statuto
prius citatum sufficit, quod omnes causae efficiunt summariae: &
deinde alio statuto sufficit dispositum, quod index ferre debet sen-
tentiam cum confilio sapientis: quemadmodum statutus Floren-
tia sicut sancrum esse Afinius recentet. Et duo a ea exempla resultat
Florian. in d. §. hac verba, num. 5. Et hinc quidem casus procedit sine
lex regulam ponens precedat, sive sequatur. Ita censit Rumin. in d.
conf. 47. num. 2. lib. 3.

Sextus est casus, quando diuersa sunt leges, seu statuta: & vna
lex venit ad interpretationem alteriarum. Hoc causa dicta in t. lego
interpretata, præsumuntur repeita in interpretante. Ita Bart. in d.
§. erit. ff. in fin. verbi, si vero non procedit, ex l. mob. ff. de coning. cum e-
mauc. lib. 5. & in. in. in fin. de flis aut dot. affig. nat. Et illum
fecutus est Ducus in conf. 19. column. 3. verbi, ff. statuta vero. & t. in conf.
35. num. 3. qui respondit, statutum, quod secundus vir luceretur
dotum, etiam itanibus filiis primi viri, interpretationem alterius
statuti, quod precedente malice in matrimonio, maritus nihil
restitutus; intelligitur etiam repetitum, si descelerit mulier, rel-
atis filiis primi matrimonii, vt & eo casu secundus maritus lu-
cretur dotum.

Septimus, & ultimus est casus, t. quando diuersa sunt leges seu
statuta, & vna non est per modum regulæ, nec interpretativa alterius.
Hoc causa dicta in vna, non censemunt repeita in alia. Ita
Bart. in d. §. erit. ff. in fin. ad diu. texta l. 1. §. men. in. & §. quid tam.
ff. de venire iugi. Et Floria. in d. §. hac verba, in fin.

PRAESVMPT. VIII.

Consuetudo, & stylus, an & quando præsuman-
tur, & quomodo probentur.

S V M M A R I A.

- 3 Consuetudo est lex non scripta.
- 2 Consuetudo, ritus, & stylus differunt, & in quibus, num. 3. 4. & 5.
- 6 Ritus quid sit.
- 7 Ritus, stylus, & consuetudo, cum sint quid facti, non præsumuntur.
- 8 Consuetudo ut probata dicatur, mēs aquirit.
- 10 Idem est in p. lib. 9. num. 6. & 13.
- 12 Alius ad consuetudinem inducendam quot requiriuntur, iudicis est in abstrato.
- 14 Stylus quando de iusto constat, pro lego. & r. uarii debet.
- 15 Idem est in causis criminalibus procedit, num. 15.
- 16 Stylus obseruanda debet index, etiam leborum procedendis at vitriis
abstrato.
- 17 Stylus non obseruanda index, item suam facit, & teatetur in syndi-
cato.
- 18 Stylus mortio non obseruata sententia reditum nullum.
- 19 Stylus obseruat in interpretando classulis instrumentorum.
- 20 Scripta, invenientia, & rescripta, contra stylum consuetus, de falso
sunt sufficiata.
- 21 Et de quo illud stylus intelligendum, num. 21.

C V. Consuetudo sit t. lex non scripta, & ex scripta, in Infl. inst.
de ure naturali, gent. & ciuitate proper post leges scriptas de
his agendum esse diximus. Quia in re solent interpretari
stylus, Nam stylus est in scribendo, consuetudo vero in alijs
etibus. B. d. d. in rubr. extra de rescriptis, column. 4. Albericus in l. de quidom,
column. 9. verbi, in quo autem differenti etiam consuetudo & stylus, ff. de legibus.
Bartol. in c. ultim. de consuet. Decimus in rubr. extra de consuet. col. 2. &
in conf. 11. num. 11. Elfin. in c. 2. num. 18. de rescriptis. & Marsilio in con-
f. 8. num. 27. Et rursus & stylus propriè veratur circa modum pro-
cedendi in iudicio; consuetudo vero circa distinctionem deci-
sionemque causarum. Alexan. in conf. 65. in fine, lib. 1. & mansuetus
idem

1. *Item Alex. in conf. 63. num. 9. lib. 2. qui exemplo declarat. & Craeli in tract. de cunctis leg. in 4. part. temp. num. 30. imprincipio vero stylus verius circa decifatio calua, sic intellegi Soc. Sen. in conf. 36. num. 11. lib. 1. Differentiam stylus versus a confititudine, t quod confitudo est generalis, stylus vero particularis. Feim. in d. c. 2. num. 18. de script. Ritus vero est eft quando modus actualis ordinando solemnitatem probans. Ita Abbas ut c. 3m secundum, in 1. metab. de tempor. ordin.*
2. *& Ropaine. 2. num. 27. de script. Porro cum tam stylus quam ipsa confitudo, et ius sit quid facit non presumuntur. De confititudine sic pro aliis scripti in cons. 8. num. 16. in conf. 32. num. 65. in conf. 3. num. 36. in conf. 73. num. 60. in conf. 226. num. 38. & aliis sive. Styli autem non presumunt affirmitur Socin. Sen. in conf. 46. in fol. lib. 1. Parvus in conf. 112. num. 12. & in conf. 168. num. 15. lib. 4. & Alcibiatis. 11. fol. 220. num. 2. Confiteudo ut probata dicatur, multa habent concurrens, que recentur in d. conf. 3. num. 6. vbi retuli Decium affirmantem difficultem est confitudo in probationem, id quod etiam scripti Patris. in conf. 31. num. 15. lib. 1. & alia scripti in responsionibus supra commemoratis. Styli autem t. dicatur probatus, multa pariter requiri. Et primum quod a iudice aliquo maior habent te potestam condendi legem fuerit introductus: cum magistratus t. carens t. potestandi condendi legem, contrariam iuri communis, vel statuto legem inducere non posuit. Ita Bart. in l. de quibus. num. 20. ff. de legib. alexan. in conf. 36. num. 10. lib. 2. Decian. Rubri. de confit. col. 2. & in conf. 67. in fin. & Craeli. in tract. de antiqu. & in 4. part. temp. num. 36. qui hoc declarat non procedere, quando stylus sufficit praescriptus, vel venient in notitiam populi, vel maioris partis: quia etiam tunc fatis legitime sufficit introductus, & si a magistratu non habente potestate condendi legem. Et idem scripti Albinus in praxi de ordine induc. 6. 22. cap. 6. num. 4. Requiritur secundo, quod deducatur t. atq; ostendatur causus, in quibus dicitur suffit obserfatur, ut argui posuit, an actus sint timiles, quibus stylus censetur introductus. Ita ex sententia Bellarmiae respondit Paris. in conf. 112. num. 12. lib. 4. Quot autem requiruntur actus ad introducendum t. confititudinem, iudicis relinquitur arbitrio, quemadmodum de confititudine scripti in lib. 2. de Arbitr. andicatu, causa 1. num. 4. & diuus actus sufficer poterit Butrium, & Alexan. scripti Aliensis in d. c. 16. num. 1. Requiritur tertio, ut t. stylus probetur plene, & perfecte, quando respicit deciforiam; ut respondit Socin. Sen. in conf. 36. num. 11. lib. 4. & propterea certe debent cum iuramento de styllo depone. Gratian. in conf. 1. ns fol. lib. 2. & Aymon. in d. c. 16. num. 6. Quando vero respicit modum procedendi, sufficit, quod index ex officio humani informationis. Ita censur. practico in loco Socimi ex sententia Bart. in l. de quibus. num. 4. qua. principali. ff. de legib. Natura. in 1. c. 18. num. 3. ac etiam recente Neuizan. lib. 3. Sylva mpt. num. 33. in fin. de lat. ap. pofit. multi. clavis. at Alino. m. d. c. 16. num. 7. Non est tamen necesse, quod ita obtentum fuerit in contradicitorio iudicio, ut scripti Cratet. in d. tractat. de antiqu. temp. in quarta parte principali. num. 56. in fine autoritate Cornei in conf. 73. column. 1. lib. 3. qui tamen assertant: quod si stylus suffit obtentum in contradictione, magnum admiculum prafiat et eius validitate. Porro quando de styllo ipso constat, ferriarii ut pro lege debet. Ita scribuntur Can. in Clem. cap. 1. de verborum signific. Alex. ad d. conf. 240. num. 2. lib. 6. & in conf. 5. num. 10. lib. 7. Decian in l. edita. num. 1. c. 2. de edict. & in conf. 11. num. 16. & 17. & in conf. 47. num. 4. Marlianus in fol. 18. ff. 19. & 20. decif. 135. num. 3. & in decif. 23. num. 4. Chrysostom. 1. fol. num. 97. Cartus iust. iure. xii. 11. ff. de iuris sicut. omnibus iudic. & in conf. 62. num. 2. Parvus in conf. 27. num. 30. & in conf. 34. 4. in fine. lib. 2. Id quod non solum in locis cuiuslibet sed & in criminalibus locum habet, affidit. decif. 391. num. 5. Et ea quidem ratione iij. tunc, quod si stylus versus legi habet. Aexan. in conf. 49. num. 11. lib. 6. & idem operatus stylus, quod confitudo principis. 36. Idem Alexan. in conf. 39. in fin. lib. 3. Quintinus etiam t. iudex habens liberum arbitrium procedendi, scribat debet stylum. Bartab. in 17. conf. 47. 1. fol. 1. num. 1. & Marlianus in fol. 18. 1. Et index non obserfatur in notoriis stylum, facit item suam, & in iudicato tenetur. Iason in 1. lib. sub. num. 2. c. de iudic. & Neuizan. lib. 3. Sylva mpt. num. 52. in fin. 18. qui subiungit, quod quando stylus in notoriis non obserfatur, 19. & seuenient redditu nulla. Ita stylus t. obserfatur, ad eumque re currimus, in interpretandis etiam clavis isti instrumentorum. Alexan. in l. fin. 1. fol. 2. num. 2. ff. de dam. infel. & Deut. in 1. sequitur in fol. 1. fol. 2. num. 2. ff. de regul. ut. Et accedit quod scripturam, & instrumentum & re scripta, subiecta sunt de fallo, si conlecta sunt contra stylum. Ita post multis Fel. in d. c. 2. num. 16. de script. Et dicimus infra lib. 5. imprincipi. pt. 4. qd. differentiam de scriptura falsi in re scriptu. Prædicta tamen de styllo obseruatione intelligenda sunt, cum styl-*

lus t. ipse antiqui est, & interariabilis: alioquin obserfari non debet, Tafan. custos popularis, in l. cetera. num. 53. C. de summa Trajan. & fid. Cathol. Feim. in Rudolphu. §. ceteris, num. 22. versi. sibi amorem de re script. & Nem. in lib. 3. Sylva mpt. num. 52.

PRAESUMPT. IX.

Rescripta Principum præsumti concessa, vt iuri, & equitatibus conuenit.

S V M M A R I A.

1. *Rescripta Principum dicuntur leges singulares.*
2. *Principes re scribere secundum iuri & aquitatem praesumimus.*
3. *Rescripta vero debent conuenire aquitati, etiamque verborum natura non patiatur.*
4. *Principi placere, nisi quod in istum est, non praesumitur.*
5. *Principi dant, vel confirmant aliquod, intelligitur falso iure tertii.*
6. *Rescripta Principum quod fieri potest, ad dispositionem iuri consumatis redigenda sunt.*
7. *Rescriptum mandans quem non audiri, nisi mandato pareat, quomodo de accipiendo.*
8. *Rescripta Principum intelligenda, ut nemini faciant iniuriam.*
9. *Rescriptum falsum praesumitur potius, quam quod Principi non volunt solle.*
10. *Rescriptum eius non verba generalibus conceptum, intelligitur absque lesionis iuri tertii.*
11. *Ideo procedunt etiam iuri tertii, venire et in consequentiam iuri, ipsius Principi, num. 12.*
12. *Vicarius imperialis ex quaesi generali facultate sibi concessa, non potest anterre in alteri quaesi.*
13. *Principi remittente delictum commissum, non praesumitur remissa potest lafo data.*
14. *Deportatus per restitucionem a Principi factam, restituatur in praesumitionem statum, quem quod ad honores, sum quod ad bona.*
15. *Rescripto adiecta clausula, Ex certa scientia, non tamen praesumitur in praesumitionem tertii. Principi re scribere voluisse.*
16. *Ideo, etiam in rescripto ad prias causas locum habet, num. 17.*
17. *Rescriptum in praesumitionem tertii, quando valeat.*
18. *Principi quando in rescripto volunt praedicare tertio, etiam in rebus magnis.*
19. *Principi praedictare voluntis tertio, quod ad iuri querendum, p. non approbata.*
20. *Idem si fit in quadam contingente, nec ordinarium, num. 21.*
21. *Molestdum constitutus concessa a Principi facta, praesumitur etiam in praesumitione alterius, molestdum habentur.*
22. *Rescriptum Principi ut al. quid operetur, praesumitur etiam in praesumitione.*
23. *Idem si emis. a Principi voluntate conferetur, num. 24.*
24. *Et quod. noluntur alia compit. ut. 25.*
25. *Clausulam, Ex certa scientia, in rescripto Principi secundum quoslibet non operari in tertii praesumitionem.*
26. *Idem de clausula rotu propriu. num. 27.*
27. *Principi nol potest in lib. quo sunt iuri divini, naturalis, vel gentium.*
- D E re scriptis Principum, que leges t. singulares appellari solent, nunc differuntur. Et si non praesumptio, t. Principes re scribere secundum iuri ipsum, ipsamque aquitatem, atq; ita mentis sua non esse, quod ius alterius laddatur, vel immunitatur, t. 2. 4. mentio & ff. qd. qui a Principi, ff. que quid in loco pub. et c. ex tua sum, de auditor. & via p. lib. & conferunt c. c. etiam que, de rescripto, & licet de probato. Hinc confit. glorios. ex partatu in verbo, prope. 23. quae. qd. t. verba scripti debent conuenire aquitati, etiam si verborum natura non patiatur. Extradiacione hanc probant Oldradus in conf. 268. Quod si est, virum per privilegum, in fin. & Felinus in d. c. causam que, num. 3. de rescripto, qui refert Calderon. in conf. secundio, t. de rescripto. & in conf. 1. et. de sententia excommunicacione, quod re scriptum mandans aliquem abfolui, prafita satisfactione, intelligitur atque ita interpretatur, cautione de satisfactione praflicita: ut conueniat iuri communis. Et scribit Baldus in L. num. 6. ff. de confit. Propter. prafalum non placere Principi, t. nisi quod verum & iustum est, atque ita omnia rescripta intelligi debere cum iustitia. Et si Principes t. aliquid dat, vel confirmat, debet intelligi, falso iure tertii. Et Baldus fecit sibi tafanib. de numer. 3. & Felinus in d. c. causam que, num. 3. de rescripto. Idem Baldus

- Baldus in l. monum exta, C. de leg. axis. Decimus in conf. 27. num. 1. Marfilius singularis, 440. Cartas iuraver in conf. 17. 4. num. 21. Neutrum anni inter consilium Bruni, in conf. 12. num. 21. & num. 126. Alciatus in tract. de presumpti re-⁶ 6. presumpti, 11. Et scripta reprobatur. Principe regit apudores iuris dispositionem iuri communis, quod ad fieri potest, scriptum Roman. in conf. 33. a. summa. Felinus in d. casu quo que, 8. de re-⁷ scripto de iure de remittente, num. 1. Iason in l. 3. num. 8. ff. eadem. Et propter et respondit Roman. in conf. 33. 3. Et quod i. scriptum mandans quendam non audiri, nisi prius parere indicato, interpretatur, nisi appellatio fuerit ab ea sententia interposita. Hinc Bonolognus in conf. 6. column. 9. vers. nam licet Princeps, respondit, declarationem a Princeps faciam, quod ius in concessione preteri iurius clausum decreti annualitatis, intelligat factum sine praedictio iurius tertii. Accedit his Baldus in Lex salvo, impr. s. 266. & rufi. & populari subtili, qui scripsit scripta i. Principium ita debet interpretari, ut nemini iniuriam faciant. Quod procedit etiam impropriando verba scriptorum. Ita Compellet in e. causam que, de script. & lib. omnes, & respicit Dec. in conf. 11. num. 4. & in conf. 266. 9. m. Cart. Iun. in conf. 21. 2. num. 3. Imo falso potius prefumitur i. scriptum, quam quod voluerit Princeps tollere ius. Ita docim Ab-¹⁰ bas in c. ex parte, s. l. in fin. de eff. leg.
- Extenditur primus, vt lucum habet hec presumptio, etiam in scripto verbis i. generalibus concepto. Nam adhuc prafumitur concilium secundum legi dispositionem, ne feliciter ius tertii la-¹¹ datum. Ita scriptum relque Alciatus in tract. de presumpti reg. 2. presumpti, num. 2. ex sententia Comenius in conf. 15. m. libido, qui refutat, ut Vicarius i. imperiale, ex quibus generali facultate a Caxare sibi concessa, non posse auferre ius ianu alteri quasitum.
- Extenditur secundus, vt procedat predicta presumptio, etiatis ius suis, vel alteri quasitum, veniret in quādū consequentiā iurius ipsius Princeps, sicut exempli adierit potest in remissione delictorum. Nam etiā punita delicti, qui pro aliquata parte defuerunt accusatori, vel laico, pendebat ab ipso delicto, à quo cassata est: at-¹² 12. men, si Princeps remittit i. atque ita delet commissum delictum, non prafumitur remissa pena ipsi laico delata. Ita censit in specie Alciatus in d. presumpt. 11. num. 3. quod Felinus in c. super. e. num. 5. de offi. deleg. & Iason in l. venia, num. 6. de c. in iur. vocatio. Quibus non adiungit Rammi in conf. 16. num. 2. lib. 1. in conf. 13. num. 2. in conf. 10. num. 7. & in conf. 13. num. 4. lib. 5. Deinde in d. venia, s. fine, & cendente in conf. 5. 20. num. 3. & in conf. 7. num. 4. Genuit. in c. gen. de le. num. 29. in usit. de alio. Primitus in conf. 14. lib. 4. Grammat. in conf. 34. num. 2. in crux. & in uoto vir. Huc pertinet quod scribunt Barri & reliqui in l. Gallia. 6. & quid si autem, ff. de liber. & poibmo. quid licet re-¹³ situato deportari i. Princeps facta, refutat atque reponat refutatum illum in primitu flatum, tanquā ad honores, quām quod ad bona, l. 1. 2. & l. 3. C. de f. p. ff. Attempo refutatis iste, non recuperat i. bona media tempore in aliū translatum illi cen-¹⁴ sefatur iam quasitum ius, quod auferre Princeps noluisse, lex pre-¹⁵ sumit. Et tradicione potest remitti multi quos recensit in conf. 15. num. 10. & 11. & illa addo in l. l. v. num. 16. ff. de confia. princ.
- Extenditur tertius, vt non prafumatur i. principem scriptum in predictum, etiam si scripto adiecta fit clausula. Ex certa sc̄ientia, ita Marfilius singularis, 440. Princeps potest Cofir. & Alex. quos com-¹⁶ memora.
- Extenditur quartus, vt procedat etiam quidam Princeps scri-¹⁷ bit ad i. fauorem p̄ia cauſa. Nam adhuc non prafumitur voluntaria preludicaria tertio. Ita potest Alex. Iason & alios refutari. Genuit. in commentariis ad regulari cancellaria, de tollendo iur. q. i. column. 2. quos sum fecerit in conf. 30. num. 3.
- Declaratur primus, vt non procedat hac presumptio, i. quādū in ipso scripto & concessionis Princeps dicetur, non ob-¹⁸ hante iure & praediicio tertii. Nam tunc conferetur etiam ipso tertio voluisse preludicari. Quid quidem intelligitur in febus, non autem in his, quae sunt maximi ponderis & prædicundi. Ita probat d. l. 2. ff. quā i. Princeps, ff. quā in loco p. lib. 1. in sed cum ab herede ff. ad S.C. Tres. & in c. ex parte, de coniect. vñ Genuit. & item scripferunt Cardini in mandatum, in 6. notab. de scripto. Alex. l. 3. ff. bu. qui, ff. quā quig. m. & conuenientiōne opimiori teſſera Rami. in conf. 2. num. 2. lib. 3. & in conf. 16. num. 21. lib. 3. Biolog. in conf. 1. lib. 2. vers. nam licet Princeps, gregor. taſon in l. v. num. 2. ff. de confia pris. Felini. in c. super. e. lib. vers. 1. & ff. ampliati. de off. leg. Gor. ad. in conf. 5. num. 16. Sua. in conf. 7. num. 26. lib. 2. & Alciatus in tract. de presumpt. reg. 2. presumpt. 11. num. 4. Hec tamē declaratio intelligitur, nisi huic clausule. Non oblitate, etiā adiecta fit alia clausula. Ex certa sc̄ientia, N. tunc prafumitur i. Princeps voluisse prafudicare tertio in reb-
- magnis. Ita responderemus Rumi. in conf. 1. 2. num. 2. lib. 3. in conf. 5. lib. 4. & in conf. 15. 2. num. 2. lib. 3. & Gor. ad. in conf. 3. num. 16.
- Declaratur secundus, vt non procedat i. quādū ius querendū spē non approbat. Nam tunc prafumitur, quod Princeps i. spē voluerit prafudicare etiam tertio, ex quo non dicitur verē & proprie ius quadam. Ita Angel. in conf. 29. D. Papa. quae ad rem hanc reconsit & probat Alciatus in d. presumpt. 11. num. 3. Et huius acceditur a. se relatis in conf. 20. num. 3. & in conf. 15. 7. num. 2. 20
- Declaratur tertius, vt non procedat, i. quando effet ius contingens & non ordinarium. Ita scripti Alciatus in d. presumpt. 11. num. 4. vers. 8. & facta anteriora Siguroli, m. et v. o. lib. Baldus in conf. 7. casu talis est, communis & homines lib. 3. dum respondit, i. cōcessionem Princeps de collinendo molendino, praeferat factam etiam ad praevidendum eius, qui habet altitudi molendinum. Quādū traditionem sentis non alijs lores relatis a. Rop. in quoniam, num. 82. de f. sum. & ff. s. lib. Rop. difutat.
- Declaratur quartus, vt locum non habeat presumptio hac, quando alii scriptum, vel conceitio Princeps nil operatur, nam tunc, vt aliquid operetur, prafumitur i. voluntate tollerentur. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur quintus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita glori. inf. l. 2. ff. s. quā i. Princeps si ne quādū in loco p. lib. quādū in fin. seud. sunt multi, quod estiam recensito, & prafutis Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij infra. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur sextus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur septimus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur octimus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus primus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus secundus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus tertius, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus quartus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus quintus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus sextus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus septimus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus octimus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus nonagesimus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus nonagesimus primus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus nonagesimus secundus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus nonagesimus tertius, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus nonagesimus quartus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus nonagesimus quintus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus nonagesimus sextus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus nonagesimus septimus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus nonagesimus octimus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.
- Declaratur nonagesimus nonagesimus nonagesimus, vt non procedat presumptio hac, i. quādū constat de enixa voluntate Princeps voluntate prafudicare tertio. Ita scripti Calderonius, Leulum, & Decisiones, quos rescripsit Alciatus in d. presumpt. 11. num. 8. & decens. alij in fin. a. lib. 6. in praedicto. 6. in prima sententia. Et confert quod pol. Caffr. in conf. 220. In facto present. lib. 1. docuit Alex. in l. 1. quāquānum. num. 5. C. de reglam. mult. cum dixit, quod esti regulariter non prafumitur Princepem ut plenitudine potest, atamen locum non habet, quando scriptum nihil operatur. Hac tamen declaratio intelligitur, vt satiat, it. illud scriptum aliquid modicum operetur, ita illa. in c. 9. facientia, de pace ut ratione firm. in r. fin. seud.

aque, quem si a pro omnibus citat Alciatus. Et idem quod Baldus, scriptorius Corneus in conf. 12. colm. penult. lib. 4. Ieron. in l. ex falso, in quo quarto motu ab d. de vnde & pop. lar. sollicit. Gorazdin, meconf. 5. volum. 3. Ioan. Iacob. de Lomardis inter conf. Brunii, in conf. 117. num. 303. & Cracut. in conf. 298. num. 3. & in tract. de antiquis temp. in 2. partic. 1. pars princip. aliis. 40. qui hoc locum maximè habere intelligunt, quando ius tertij descendit a iure diuino, naturali, vel gentium.

Altera est conciliatio, quam fecerunt Raimus in conf. 12. num. 24. lib. 3. & Socin. Jun. in conf. 77. num. 26. lib. 1. quos secutus est Anton. Gabriel. in lib. 6. conclusum, in ist. de clausulis, in conf. 1. num. 9. vbi eiusdem opinio recenset Affitum in Commentariis ad Confutaciones Neapolitanas. Quod aut agitur de modo praedicationis, & tunc locum habet communis opinio, quod scilicet voluerit Princeps praedicare tertio: ob clausulas. Ex certa scientia, & Motu proprio. Aut agitur de magno, & graui praedicio. Erunt clausulae illae nil operantur. Et hoc calu proficit secunda illa opinio. Et haec quidem conciliatio satis probabilis est, eti Doctoris, qui communem tuerunt, absolute ferre omnes de quoquis praedicio loquuntur, excipio Felini. in d. s. novum, num. 13. vestig. secundum casu ejus, qui pariter intellexit praedicta, quando agitur de modo praedictionis.

PRAE SVMP T. X.

Quando Princeps presumatur iustis de causis aliquid fecisse, vel concessisse, copiosa & diligens explicatio.

S V M A R T A.

- Princeps aliquid faciens, vel concedens, presumitur iustis cum causa.
- Eag. presumptio non ad initium probationem in contrarium, num. 2.
- Princeps dicitur iniqui per os Dei.
- Princeps Dei dicitur noster bonorum secundum Aristot.
- Veritate non mendacio Princeps monebit dicitur.
- Princeps cognoscens de causa, dicit ut cognoscere tamquam Deus.
- Princeps talis presumitur, quod ut de se esse debet.
- Princeps non iustitia plena, non presumitur, vel plus quam velit lex.
- Princeps mens presumitur talis, qualis lex eiwo, ratio.
- Princeps ea quae in iustitia positivis sunt, soberet & absque causa tractare potest.
- Princeps sine causa iustis, non potest que sunt iuriis diuini, natura diuini, vel gentium.
- Refutatio relegati etiam sine causa fieri potest.
- Poenam delicti Princeps sine causa remittere potest.
- Artificiosus concessio tenacissima ut Princeps sine causa fieri potest. Ideo in praeleg. resumptione, num. 15.
- Nisi per modum contradictionis sit concessum, num. 16.
- Statutorum derogationem Princeps pro sua voluntate arbitrio facere potest.
- Pontifex summo in beneficio libro, plenam & liberam dicunt habere facultatem.
- Par etiam sine causa potest assertere beneficium ab eo cui consulterat. aliquibus tamen difficultibus, num. 20.
- Pontifex dispensare potest, ut quia plus a beneficio incompatibiliaret, eti aliqui discentiant non. 22.
- Perfice exercita, ut pietate modis at, ex iusta causa modicata a presumatur.
- Causa iusta a confessione a Princeps solita, non presumitur, quando agitur de fado alieno, eiw, magno praedicio.
- Nisi Princeps de eo opinio sit informatu, num. 25.
- Causa iusta a Princeps non presumitur, quando res & negotium veritas cum non subditus Princeps.
- Princeps non subditus nequit praedicare.
- Princeps contra avendo cum non subditus, non finitri privilegiis principatus.
- Principium non concessum non subditus, Princeps non reuocatur.
- Centralium celebratio cum non subditus, tenetur Princeps stare.
- Princeps ob expressa auctoritate recessimus, quando de veritate in contrarium obstat.
- Causa iusta ejus in Princeps, concedente aliquod ad portu iustitiae. Et que res est, num. 33.
- Causa iusta in Princeps non presumitur in his que sunt iuriis diuini, naturali, vel gentium.

- Pontifex summo sine causa dispensare non potest cum monacho, & claustris exeat, & viceversa ducat.
- Et quod neg. cum causa posita, volum aliqui, num. 36.
- Dissensio in matrimonio super matrimonio contractu per verba de presenti, non regi causa de causis concedit Pontifex.
- Matrimonium etiam copula carinali consummatum, iustis de causa à Pontifice dissolvi.
- Et que sunt causa iusta, 39. 42. 43. C. 44.
- Noxii inter impares contracti apud Romanos illegitime habebantur.
- Amissio qua presciscitur à dissimilibus, dura est, & affixa.
- Dissensio matrimonii sanguine consumulatum, non nisi magnis fit de causa.
- Dissensio vt liecat exercere suum, an concedatur.
- Dissensio super quanto precepto, quando Pontifex post.
- In tertio iusta & legitima causa asserti non potest.
- Contradicimus si cedere, aut renovare, Princeps sine causa iusta nequit.
- Fendit conuersio non potest Princeps iusta cum causa renovare, & maxima fuit antiquum, num. 51.
- Causa iusta in Princeps non presumitur, si quid faciat eorum, quae sunt causa iusta & non potest. Alia refutatur opinio, num. 55. Tertia Alciatus, num. 57.
- Causa iusta non presumitur in Princeps, qui sententiam parte non citat a ratio.
- Princeps quando primato equiparetur.
- Princeps de potestate disputare non est, quomodo accipientum.
- Causam iustam vel iniuriam non allegans Princeps, quo causa pro eo non presumatur.
- Lucem odit, qui male agit.
- Causa minus idonea a Princeps allegata, tollit eam, que pro ipso erat, presumptionem.
- Solemnitas intrinseca ob temporum antiquitatem presumitur, & quando est ea presumptio.
- Princeps allegante causam iustum, & legitimam, presumptionem esse propria vel Alciatus, cuius opinio refutatur, num. 63.
- Princeps assertio creditur in antiquis, etiam quod ad ea, quae sunt causa iusta facere non potest.
- Causa minus idonea a Princeps allegata, tollit eam, que pro ipso erat, presumptionem.
- Princeps aliquid faciliter in contrarium. Marfil. in l. de suo proposito, num. 14. de re iud. & in f. 6. Grammat. conf. 100. num. 17. in ciudin. Et huius presumptionis ea videtur esse ratio: quia Princeps dicitur locum ipsi per os Dei, & quod aliquis deus est index in terris; vi iustitiae iusta in artu de hered. & falci. in pris. & reddit barba. in conf. 2. 4. sol. 1. lib. 2. & in conf. 3. lib. 3. Et Ariosteles lib. 3. foli. cap. 9. dicit, Princeps t'esse qualis Deus quandam inter homines. Et quemadmodum Deus t'ipsum via, veritas, & vita. Ita etiam t' veritate moueri presumunt Princeps, non autem mendacio, ut scripsi Socini. in conf. 69. num. 29. lib. 1. Hinc quoque dicimus, quod quando Princeps cognoscit de aliqua causa, dicitur cognoscere tamquam Deus, factis tradit. Dicitur in conf. 62. in fin. Belon. in conf. 5. num. 7. Grammat. dec. 62. num. 30. & Crase. in conf. 318. col. 4. Huc etiam facit quod dicimus, Princeps talem presumit, qualis de iure esse debet. num. 14.
- Cale. in conf. 20. num. 9. Iason. in conf. 11. 6. C. de translat. & in conf. 37. colm. penult. lib. 3. Chrysostom. in conf. 9. 4. num. 26. Grammat. in conf. 34. num. 3. & in conf. 4. num. 33. in crit. Nenius. inter confilia Brunii in conf. 12. num. 8.
- Hinc quoque pertinet quod ex aliorum tententia scripsit Crastum. conf. 3. num. 4. Princeps praediti t' iustitiae plenim. Et propter ea presumit, quod non plus velit quam lex ipfa vult, ut scripsit Calcar. in d. conf. 20. num. 8. Decius in conf. 53. num. 2. & Gaius. ad. in conf. 10. num. 10. Et talis t' presumit nomen Princeps, qualis est lex, & eius ratio, ut p' dies respondit Decius in conf. 6. num. 7. Est itaque vera

vera hanc sententia, praeferim in dubio principem esse motum inflis de causis, ad aliquod agendum, vel concedendum. Ceterum cum multa facta quo magnam motu possint dubitationem, & quo clariss omnia cluescant, distinguuntur atque ita constituentur de fuit duo casus. Primum est cum agitur de his, que iuriis possit, sed non potest. Secundus est cum agitur de his quae non sunt iuriis possit, sed vel diuini, vel naturalis vel gentium, & que facere non potest principes sine iusta & legitima causa.

Primum in causa, ad fieri potuisse variare exempla eorum que principes secularis facere potest fine causa illud premium sit in restituitione regeant, quam princeps lacus facit. Huius enim fieri potest, etiam fine causa. I. prima. C. de sent. paff. & rifi. & tota. titul. C. de abolit. & traduct. Ifern & Affili. in c. in verb. committitum, in titul. quae fuit regula. Bef. in Tract. canonum criminis de remedij ex folia Clementis princip. num. 23. Eft & secundum exemplum iam remoto maximo proximum, cum princeps lacus tollit peccatum de libertate. Eam sane remittere t' liberet, arte ita fine causa potest. Id nisi fratres sfi de pecc. l. rescripta. & ibi est. C. de precib. Imp. offe. Quid sane exemplum locum etiam habet in principe ecclesiastico, fixum in Pontifici. Maxim. qui potest liberet remittere penas infingendas consuetis de criminis, ut egregie responderet Dicit in confit. 23. num. 3. & fufus Parfina in confit. num. 2. 3. & lib. 4. & de principe laico, scribit post alios Boſi, praecitato in loco, vbi nu. 24. & 25. affirmat, in dominio Mediolan. non confundetur principes remittere penas delictorum, nisi habita pace a laicis, & conscientie fenatu ipso Mediolan. Adferunt tertium exemplum in reuocatione administrationis, & officiacioni iuridictionis coetab ac ipso principi. Eam enim liberet & fine causa facere potest, ut responderent Brim. in confit. 97. & Grammat. voto. 23. Et de reuocatione i prouilegiis, idem scripiter gloff. in decet de reg. iuris in lib. 6. Bald. in confit. 43. Amplius colom. 2. verific. stem & fiducia Regula. lib. 3. Alexander in confit. 30. colom. vlt. lib. 6. Iafon. in confit. 6. colom. vlt. lib. 7. & alios commemorat ac probat Cracut. in Tractat. de auct. temp. part. i. in princip. numer. 55. qui intelligit, & recte, nisi priuilegium t' confeatum fuerit per modum contracis. Ex idem Cracut. in confit. 123. num. 5. cui accedit Gorazd. in confit. 5. num. 10. & Affili. decif. 129. num. 10. & Socin. Iun. in confit. 12. num. 18. lib. 2. Quartum quoque hac de re exemplum considerari potest in derogatione statutorum, t' que cum iuriis possit fit, cum pro sua voluntatis arbitrio facere potest principes. Ita Baldinus in confit. 187. in causa presenti. col. 2. verific. sed quod ponam u. lib. 2. quod procedere etiam in statutora docuit Abbat. in c. confit. de rescript. & rescripta Go. ad. in confit. 30. colom. 2. verific. 2. cau. & hoc fecit sfi Cracut. in d. tract. de antiqu. temp. in d. priuilegia parte num. 39. Exstat & quintum exemplum in principe tamen ecclesiastico, nec in beneficiis in quibus bus sumimus Pontificis, t' habere dictum plenam & liberat facultatem. cap. per principalem, quod. 3. vlt. gloff. cap. inter quatuor de maior. & obedi. vlt. Abba. & de pref. de prab. & obedi. c. & clement. in lib. 6. fine. vi lute pend. Et scribunt Calderon in confit. 2. in titul. de reg. iuris in lib. 1. Barb. a. 25. ff. de officio preto. 18. de Selas. in tractat. de beneficio. in part. 3. q. 6. in fine. Hinc scribit Bald. in 1. rescripta. C. de precib. Imp. offe. omnibus hinc scribit Pontifici manuilla, & obediencialis. Idem scripiter Barb. in tractat. de prefam. Cardin. parte. numer. 24. Et propter ea magis receperunt et apud nollos, t' Papam posse etiam fine causa auferre beneficium ab eo, qui contulerat. Ita scripitorum multi, quos conseruor at Cracut. in tractat. de antiqu. temp. in fœcunda particula. part. prius. num. 34. Habet tamen hoc exemplum multum dubitationis, cum ali plures ab ea t' opinione dissentiant, affirmantes verius esse. Pontificem non posse pro sua libera voluntate, auferre beneficium cum collata. siati hoc in opusculo furenum Roman. in confit. 3. 4. & in confit. 407. Barb. in c. quod translatis. num. 121. de off. Lega. & in confit. 3. colom. 5. lib. 3. Iaf. in Lvt. sol. 2. verific. facit bene. C. si contra me vel via proib. in confit. 3. colom. 1. & 2. & in confit. 23. colom. 5. lib. 2. & in confit. 4. colom. 2. 3. lib. 1. resip. c. 1. 4. col. pen. 10. de Selas. in tractat. de beneficio. parte 3. q. 6. Confessio Galymer in pragm. null. sit. de electione. aceret datus. in verb. rec. vlt. Brunn. in confit. 3. num. 4. In. Iacob. de Leonardis inter confit. c. c. c. Iudicium Brunni in confit. 114. numer. 175. & Religio notariorum. nominat. 9. 21. numer. 35. Et horum sententiarum aliquando probata responſa à me redditio pro canonico. S. Georgy in Aleg. Roccus ita agit artifici potest exemplum quod erat extitit, in conceptione seu differentiatione plurilateralis beneficiorum. Nam eti aliquid beneficia inter se incompatibili, ha fuit autem fumus Pontificis liberet potest dispensare. Sunt quidem beneficia à lege ipsa diuina instituta, ut legitur Numeri Mensch. Presumpt.

cap. 18. ibi. [T]ilis autem Leu dedi declinas ifſa in poffitionem pro minifterio quo feruntur mihi. Jet Luca cap. 10. [Dignus est mercenarius mercede tua.] Et in cap. cum secundum, de praben. ex Apofolos, qui altari ferunt, de altari viuere debet.]

Ceterum ipsa beneficiorum pluralitas lege potius prohibetur, t' quis nonnulli de clericis, non regis & de multis de praben. Potest ergo Pontificis t' liberet difpensare, vt plura beneficia incompatible quibus retineat, id quod satis probatur in c. admodum. 2. de electione d. c. de multis in fine de prob. ac ordinari de off. ordina. m. 16. & in c. de confutandis. 6. Et hic in locis tradidit sententes. Non ignoro tamen aliquo fusile ea in opinione, quod imo t' apparet non possit fine causa difpensare super pluralitate beneficiorum. Ita sicut confit. Abbas in c. cum in confit. numer. 12. in c. admodum numer. 7. & in c. cum ad monachorum. numer. 3. de eleb. Anchis. a. m. in causis, in 3. notab. de re iudice.

Septrimum est exemplum in penitente t' a Pontifice 23 modificata, quae praefumitur modifica ex iusta causa. Ita respondit Roman. in confit. num. 26. quem fecit sfi Cracut. in tract. de penitente. q. 7. num. 3. & Gelas. in tract. de penitente. q. 35. num. 7.

Hoc itaque primo in causa, ut ad rem non rite tandem veniamus, vera est & recepta sententia, praefumi pro ipso principe iuste ecclesiastico sive laico, ut felicit quod vex ille conceitus, iustus causis fecerit vel concillerit. Ita intelligi debet traditio gl. in d. l. relegati. ff. de penit. & aperius tradit Alciat. in d. tract. de penit. reg. 3. presump. 8. Et in his principis affectu praefumptione pro habet, ut scribunt multi commemorati a Cracut. de antiqu. temp. part. i. initio num. 14.

Declaratur nunc primo hic casus, vt non procedat, quando t' agitur de facto alieno eiusque magno praedictio. Nam tunc non praefumitur iusta causa in principio. Ita docuit Aret. in c. num. 3. nobis de resip. cum dixit, difpositionem clementem primas. de prob. qua est, quod assertio principis praefumptionem facit, non habere lucrum, quando agitur de facto alieno, eiusque magno praedictio. Et id quod Aret. in p. p. Socr. Sem. inter confit. Cartig. Sem. in confit. 20. colom. 1. verific. sed ad base obliuionis. & in confit. 21. quod est collegi Florentini. colom. 11. resip. sed diceret aliquis, quae quidem fecerit sfi Cracut. in tract. de antiqu. temp. in 3. particula a tercia parte principis numer. 9. & illis accedunt Roman. in confit. 40. num. 12. lib. 1. Barb. in confit. 97. numer. 25. lib. 4. Alciat. 169. numer. 10. & Grammat. decif. 103. num. 22. Quam quidem declarationem intelligit Cracut. praecitato in loco, nisi t' Principes effici optimè de facto alieno informati. Et huius sententia auctores citat Alexand. in confit. 1. lib. 5. & Curt. Sem. in confit. 10. colom. 6.

Declaratur secundum, ut non habeat locum, quando t' res & negotium veratur cum non subditio Principis. Nam tunc non praefumitur iusta causa in principio. Ita in p. p. Socr. Sem. ab. in c. c. ab nobis. 2. de reg. & in c. inter quatuor de maior. & obedi. Socr. Sem. in confit. 22. col. 1. lib. 3. & in 1. si reg. etiam. & in confit. 1. lib. 1. Et idem scripiter Calderon in confit. 2. in titul. de reg. iuris in lib. 1. Barb. a. 25. ff. de officio preto. 18. de Selas. in tractat. de beneficio. in part. 3. q. 6. in fine. Hinc scribit Bald. in 1. rescripta. Et ratio ista non subditio praedicatur t' Principes non potest, ita nec aliquid agere vel affere, quo praefumptio inducatur contra ipsum non subditum. Et ratio rationis est, quia illa bona praefumptio, quae est pro Principi, ex causa principatus prouent, qui quidem principatus cellat in personam non subdit. Et hinc dicunt, quod Principes t' contrahendo cum non subditio, non fruuntur priuilegii principatus, cum eo causa non conferatur Principes, sed persona proutaria. Ita Parfus in confit. 8. 2. num. 12. lib. 1. Et propter ea Parfus num. 46. respondit, Principem non posse retinare t' priuilegium conceatum non subditio. Et confit. Ruin. in confit. 29. num. 4. lib. 1. & in confit. 10. num. 19. lib. 5. Principem non posse aliquid modo recedere t' a contractu celebrato cum non subditio, cum tunc non consideretur tanquam principes, sed vt persona proutaria. Et idem senit Socrinus lutor in confit. 69. num. 6. lib. 3.

Declaratur tertio, vt non habeat locum predicta praefumptio, quando apparent contrarium eius, quod alioquin in dubio praefumebatur. Nam tunc hac praefumptio credit ipsi veritati: sicut recessimus ab expressa affirmatione Principis, cum de veritate in contraria conitas, vt tradidit Socr. Sem. in confit. 16. 20. 3. resip. sed ad base obliuionis. lib. 2. & alijs, quos probat Cracut. loco sfi. allegato, num. 1. quia num. 12. declarat.

Declaratur quarti, vt procedat predicta praefumptio, quando Principes aliquid egit t' ipsa sponte, & motu proprio: foci si ad partis t' initiantem & postulationem. Nam tunc praefumptio iusta causa, que in Principi esse folet, cessat. Ita responderent in p. p. Roma.

IACOB. MENOCH. DE PRAESVMPT.

- Roma. in conf. 4. lib. num. 19. Socin. in confil. 29. colum. penult. verit. & fiduciar. lib. 2. & in confil. 62. colum. ultim. lib. 3. 1. apud. m. lib. 1. te-
flamentum. 1. nota ab. in fin. C. de refutacione. & in confil. 103. colum. penult.
lib. 1. Co. ad in confil. 51. colum. penult. Et los secutus est Crater in d.
tralatu de amicitate temporum. in secunda particula prima pars
principal. num. 23. Et illi accident Decius in l. si qui misquam, in princip.
num. 5. s. quod quaque turba. & in c. que in eccliarum. num. 29. de con-
stitutio. & in confil. 341. num. 5. Riu. in confil. 41. num. 25. & in confil. 75.
numer. 12. lib. 1. Cartus iun. in confil. 190. num. 25. Marfil. in fragil. 6. &
Grammat. in descil. 6. num. 37. Et huius sententia ratio est. quia per
importunitatem † potius potenterum. & instanter requirementum
videtur Princeps facere. quia quod ita esse agendum sententia
extra traditionem Barto. ex illo textu in l. C. de petio. bonorum fab-
lat. lib. 10.
- Secundus casus huius nostra disputationis est. quando agitur
de his. que sunt iuriis diuini. vel naturalis. vel gentium. que quidem
non sunt libera potestae Principum. fed es permisa folum.
cum iustitia extant causa. Hoc sanus casu non praesumitur iusta causa
in Principe. vt mox dicemus. sed prius exempla aliquot ha-
de re adferimus.
- Primum exemplum est in Pontifice Maxi. qui sine causa non
potest dispensare cum Monacho. vt clausura exeat. & vxorem dat-
cat: cum causa verò potest: sciat scripturam Ioh. Andre. in e. semel
Deo. de regul. iur. in b. Invenient. in c. em. ad mon. scriptum. de statu ma-
noscru. & ibi Abbas m. 21. alias plures commemorat Deci. em. que
in eccliarum. num. 15. de confit. Quibus accedit Iaf. in l. si. invocatur.
num. 5. s. ff. de adoptio. Raben in confil. 147. num. 8. Ripa m. cum M. Fer-
rari. num. 7. b. de confit. Gor. ad. in confil. 21. num. 18. Par. in confil. 68.
num. 4. & num. 205. lib. 4. Mantua in confil. 21. art. 1. lib. 1. & Portu-
Imolen. in confil. 4. num. 15. Marquard. in tract. de confit. sacerdotum.
in 1. part. cap. 3. num. 1. & Nauar. in manuali Confessorum. cap. 12. num. 7.
verbi. quanto dictum. Et ex scripturam idei affirmant D. Thomas
in 4. Sententia. distin. 34. quaifi. 1. articl. 4. Angel. Claus. in sua Summa. in
verb. matrimonio. impediens. 1. mon. 2. Henricus Gaudencauf. quod-
libet. 5. quaifi. 25. & quaifi. 26. Richar. m. 4. Sent. distin. 34. art. 9. & ibid.
Durand. quaifi. 2. & Paulus auq. 4. & ibid. Scotti. Eadem probant
Caetan. 2. art. 2. quaifi. 88. art. 10. Et bis obseruantur fusile aliquip
falentia fanè obserueruntur. qui cum Raimiro Rege Aragonie
dispensuit. vt reliqua religione regnum fulciperet. & vxorem no-
mine Vracaem duceret. cuius rei meminere ex nostris Anchi. in
confil. 339. colum. 3. qui tellatur. fuit illa videlicet in Genealogia Regum
Aragonie. & ex historica Rapha. Volader. lib. 2. Geography. c. vlt.
& ex Theologis Paludan. loco lacuato. Idem pariter obseruerunt
Calestinus 11. 1. Pontifici. qui dispensavit cum Constantia
filiu Rogerii Regis. vt religione deferita nubaret Henrico vi. &
Frederici Imperatoris filio. vt memoria proditum est ab historiis.
nempe à Platina in vita Calestini 11. 1. a nostris. nempe à Io. Bapti-
st. & A. Seuerino in tract. de confit. q. 19. nn. 6. & 3. Theologis.
nempe à Caetan. 2. 2. 8. 88. art. 10. Differunt tamen ab hoc op-
tione multi. qui scriperunt. non licet tibi Pontifici. etiam cum cau-
fa dispensare in voto continentia. Ita sane tradidit Alex. Alensis
in 3. part. sua Summa. Dives Bonaventura in 4. Sent. dist. 31. n. 3. Sylvest.
Prier. in sua Summa. in verb. votum. 4. quaifi. 5. glori. m. c. em. ad monog-
erium. de statu monach. Dom. Soto in 4. Sent. dist. 38. quaifi. 8. v. 1. art. 2.
colum. 5. & idem lib. 7. de iust. & iur. 6. art. 2. colum. anteponit. qui inca-
sentia Diversum Thomam. sicut. Rationes & argumenta. que hinc in-
deceduntur. hic non excutiunt. quod locum iste non polusat.
- Secundum est exemplum in dispensatione super matrimonio
contracto per verba de prefenti. Hanc sine dispensationem t' no-
niti iustis de causis concedere potest Pontifex Maximus. Ita gl.
m. ex publico. de conser. contingat. quam communis calculo receptam
est tellatur Decius in l. si qui in eccliarum. num. 13. de confit. Et idem
responderunt Socin. Socin. in confil. 28. num. 8. lib. 3. Decius in confil.
112. colum. ultim. & in confil. 137. num. 4. Gozadini. in confil. 51. num. 17.
Felin. in confil. 26. num. 19. 20. Celsus Hugo in confil. 105. num. 12. &
Portu Imolen. in confil. 12. num. 7. qui mon. 14. ex multorum sen-
tentia subiungit etiam. matrimonium copula † carnali consum-
matio posse iustis de causis. a Pontifice disoluere. Et inter iustas
causas concedendi hanc dispensationem. connumerari † foli im-
partitas conditionis personarum. vt in pte responderunt Socin. Felic.
Decius. & Celsus Hugo practicati in locis. Et considerari potest ratio.
quod est inter conditions impares sit matrimonium. quod si-
crumentum. attemen quoad leges ipsas. exfiltratur minus legitimi-
muscifici & Leo Pontifex Maximus fecit m. 6. num. 12. quaifi. 2.
- Et apud Romanos nuptiae † inter impares contracta. illegitima-
- habebantur: vt scriptum eligunt Boethius in Commentariis Topicorum
Cicerone. Hinc factum est. vt permuli viri sapientissimi admou-
nerint. immo suis legibus constituerint. aequales esse dicendas.
Cleobulus Lyndus. & in illius vita scripta Diogenes Laertius. iube-
bar. vxorem ex aquibus esse dicendam. Et idem Diogenes de
Clitone Lacedemonio idem precipiente memorias prodidit. idem
autem hoc tribuit Soloni & Pittaco Mytileno. Et huius ra-
tionis ratio ea est. quod summa illa benevolentia. mutua amicitia.
concordia & familiaritas. que beatitudinem quandam inter
virum & vxorem partit. vt legitur Eccl. cap. 25. & apud de fuit. lib. 2.
Oeconomico cap. 3. huc. inquit. ab ipsorum conjugatorum in-
qualitate & diffimilitudine destruuntur. Nam quadammodo (vt
scriptum in Eccl. cap. 13.) omnes animal diligunt similes sibi. & omnis
homini simile libiti. contra dissimilia odio habet. Et telle di-
uino Platone. lib. 8. de legi. amicitia. t' qua' a dissimiliis. profici-
tur. dura & aspera est. Et etiam iusta causa concedendi hanc dis-
pensationem. timor futuri scandali. Ita responderunt Felic. in confi-
26. num. 19. respi. rudo confidet etiam lib. 8. & Port. Imol. in confil. 137. 4.
num. 22. & num. 24. qui quidem consideraverunt hoc futurum
scandalum. vel ob timorem formations. vel ob intimicities. que
inter conjugios. ve eorum fangue coniunctios intercedere
posunt. Iusta quoque causa concedendi hanc dispensationem est.
quando alter contigitagitorum afferit. se non habuisse animi contrahendi. Ita Socin. Socin. in d. confil. 23. num. 6. & 7. lib. 1. & Fel. in d. confil.
26. colum. lib. 1. ver. praeterdat. & script. in confil. 38. num. 17. lib. 4.
redito pro Camillo Guaracini Veronensi. Potest etiam considerari
iusta causa t' ob sterilitatem. vt respondit Alciat. resp. 12. lib. 7. & 11.
- Tertium est exemplum. in dispensatione super matrimonio †
contrahendo inter coniugios fanguine. in tertio consanguinitatis
gradu de dispensatione in primo & secundo gradu non dis-
putamus. cum maxime hodie ex Concilio facroprobato Tridentino.
sej. 2. cap. 3. 7. omnis dispensatio omnino probata fit.) Hoc
fanè dispensatio ex iustis causis. & non altera permisla est. Ita
dant Anch. confil. 37. & Dida. post alios in Epitome de fonsal.
part. 2. cap. 6. & 10. num. 7. & 9. qui commemorant exemplum Ale-
xander vi. Pontificis Maxi. qui dispensavit cum Ferdinando Re-
ge Sicilia. citra Farrum. vt duceret Ioannam sororem patrii sui.
Ita etiam magna & virginis causa requiritur. qua possit Pontifex
dispensare. vt frater valeat dure relatum fratribus Iulius 2.
dispensavit cum Henrico VIII. Rege Anglia. vt posset ducere
in vxorem relatum Arturi fratris sui. Quia de dispensatione. que
magnum aliquo religione Christiana peperit existim. respon-
derunt argue scripserunt Decim. confil. 62. Gratian. in confil. lib. 2.
Parisi. in confil. 6. lib. 4. Gozadini. in confil. Soci. Iun. in confil. 140. lib. 2.
Caetanus in apofol. romo 3. tract. 12. 13. & Didac. in Epitome de fonsal.
lib. 2. part. cap. 6. num. 9. & 11.
- Quartum est exemplum in dispensatione. vt licet exercere
fonsal. Id quod altero de duabus modis potest intelligi. Primo
cum Christianis. data eis facultate hac. Que quidem dispensatio
nullo modo permisla est. vt tradunt Iason in l. canalis populus. in re-
pet. num. 33. C. de summa Trinit. & fidei carbol. & summa Puritat.
& Alcat. lib. 6. part. 2. cap. 20. in fin. Nam repugnat lex diuina. c.
super eo de fonsal. Repugnat etiā naturalis. vt scripsi lib. 2. de arbitri. indi.
- Secondo etiam modo potest intelligi hoc exemplum. nempe
in facultate comprehendendi iudicis. vt possint mutuo dare fidei
re Christianis. Hoc fanè casu licet ipsi Pöfici Maxi. iustis de ca-
sis dispensationem hanc concedere. Ita confidit Alex. in confil.
1. & confil. 2. & in confil. 17. lib. 2. & Barbat. in confil. 10. lib. 4. qui de eadē
facili specie interrogati responderunt. Pontificis potuisse dis-
pensare. & facultatem concedere Duci Mantua. vt ei licet retinere
Iudicis in sua illa Clitiae. vbi fonsus exercerent. Et eadem op-
tionem probant Iaf. in rep. l. canalis populus. 36. C. de summa Trini-
tat. & fid. Catol. Dec. in confil. 12. num. 5. & 10. Baptif. Feretus in confil. 37.
Differunt tamen ab hac sententia Alexan. de Neto in confil. 60.
in confil. 100. col. vlt. C. de confil. 10. & 12. Modern. Partibus. in Coment. ad
Concordat. Pöfici. lib. 3. gl. 9. num. 19. Dida. lib. 5. var. repulat. cap. 1.
num. 2. & lo. Baptif. Lup. in l. carab. 4. num. 67. C. de aff. emp.
qui cūsentia sententia alios recensit. & horum postrema opinio
vera est. & retinenda.
- Quintum est exemplum in dispensatione illius praecepti De-
calogio. Non occides. Nam Pontificis Max. licet quidem t' dis-
pensare. sed tamen quando adeat causa. Ita Felic. & Decius. c. que in eccl.
de confit. illa num. 3. hic num. 14. qui & alios commemorant. Et
ex Theologis copiose & eruditate differat Donini. Soto lib. 5. de iust. & iur.
quaifi. 3. art. 5.

Sexxum

- Sextum exemplum est, tam Principi seculari, quam ecclesiastico commune, quando agitur de iure tertiij auferendo, quod siquid fine iusta & legitima causa auferri non potest. Ita scribitur Anchar in conf. 328. in fine. *Cofren. in conf. 1. vix & examinat. lbr. 1. Calder. & Bartram in. poss. cōfessione. de probat. Arret. in c. cūm à iusta & iustis. Deinceps in e. que in eccliarum de constitut. & dictat. in tractatu de praeempt. regni. 3. praejmp. 3. num. 4. & scripti in lib. 1. de arbit. indec. & quaf. 4. num. 8.*
- Septimum exemplum est in recificatione contractus? Nam illum renocare, vel ab eo recedere non potest Princeps, nisi iustis causis. Ita Bald. in c. 1. § ad hac. de pace in am. serm. *Cofren. in l. d. gnu. v. C. de legib. Roman. in conf. 352. num. 2. & in conf. 436. num. 16. Socin. Sen. in conf. 4. num. 5. lib. 3. & in eadem facti pœc. cum Socin id est respondit talon in conf. 27. column. 8. lib. 2. idem in l. s. pœcumentum, num. 16. ff. de condic. ob caus. & in l. f. ref. am. sent. num. 5. C. de teſſan. Feli. in c. qua in eccliarum, num. 62. de constitut. *Ruimus in conf. 1.4. column. 1. Deinceps in conf. 29.2. num. 7. in conf. 320. in princip. cap. 1. column. 1. de probat. & in conf. 4.4. column. penult. in conf. 1.8. num. 10. & in conf. 689. num. 5. Affili. deſcrib. 22.2. num. 7. Rubens in conf. 138. num. 17. & in conf. 1.16. Alcatus in tractatu de p. reſumptio. regi. terci. p. reſumptio. 8. numer. 5. Parisii in conf. 3.2. num. 49. & 50. lib. 1. Socinus l. in conf. 78. numer. 3. lib. 1. & in conf. 90. num. 16. lib. 2. Crauer. in conf. 171. numer. 1. & in tractatu de antiquitate temp. in prima particula quarti partis princip. del. numer. 20. Gramm. decisi. in fine. Boer. quest. 203. num. 50. alios places in indig. præcere.**
- Ostatum est exemplum validè proximum precedentium, in confessione feudi; quia remouere non potest Princeps, nisi iustis causis, & de natura feudi. & præter etiam ad Alcato in d. p. reſumpt. 8. num. 5. tradidit *Cartum Iuniorum* in conf. 1. num. 29. & in conf. 14.2. numer. 7. Socin. *Iunior* in conf. 1.6. num. 3. lib. 1. & in conf. 12.6. num. 17. lib. 3. Crasert. in conf. 1.5. num. 19. & in conf. 2.4. num. 6. Et hoc maximè procedit, quando feudum est tali antiquitate, ut ex recentioribus scribitur *Socin. Iunior* in conf. 1.15. num. 10. lib. 2. *Crauer. in tractatu de antiquitate temp. in prima particula prime partis princip. del. num. 16. & Tyraquell. in tractatu de retrat. consign. 6.32. glori. sent. 39.* Non recensio hic plura alia exempla, quia diligens Lector obſeruare facile poterit. Hinc enim, quo commenoramus, factis superius indicant, non licere Principi aduersus ea, quæ vel diuitium, vel naturale, vel gentium ius ladere posint, quidquam agere, nisi iustis & legitimis de causa. Nunc ad rem nostram propius accedamus.

Nomus est exemplum in disputatione tellatoris, quam Princeps fine iusta causa tollere, & mutare non potest: cum illa fit iurisligentiam, & si tellatum C. de t. & e. ibidem tradidit sonus, *præfertur Iason. & Iason. explicat Didacum in lbr. 3. variarum refutatio. cap. 6. num. 5. & præter cum scribitur Calceatum in conf. 3. numer. 16. Ruimus in conf. 3.2. num. 3. & lib. 1. qui dicit, non sufficere clausum de regatoribus. Par. in conf. 1. num. 49. lib. 2. & in conf. 46. num. 36. & 43. lib. 3.* Quocirca dicere solent, Princeps non potest in iusta causa legittimare pœnitum, ne succedat tanquam natus ex legitimo matrimonio, ut scripsi fin. p. reſumptio. 79. num. 22.

Disputatio est inter nos, non hoc secundo in causa, quando Princeps aliquid agit corū, quæ fine causa facere non potest, pœnitum iustis de causa motu. Quia in re tres sunt interpretum opiniones. Prima est, quæ & verior, & receptior est, iusta causa non pœnitum. Haec probatur Oldrad. in conf. 2.40. in queſtione propria. in dubio. cum dixit, quod nemo tenetur credere Principi alienigenam Caſtrum ad se pertinere. Sentiū ergo Oldradus, non pœnitum iustum causam in Principi, aliquo eius aſſertionē efficeret credendum. Et clarè, ac ſpecie hanc opinionem probat Bald. in c. qua in eccliarum, num. 1.6. de constitut. & in conf. 3.26. *Rex Romanorum* in fin. lib. 1. Fulgo. in l. vlt. C. contra iur. vel. publ. & in conf. 6. column. 3. Rom. in conf. 312. in fin. Abb. in conf. 3. column. penult. q. 28. lib. 2. Arct. in l. Gallus. & quod si tantum, column. 3. vers. circa tertium, de liber. & poſtib. Colinus Gumiyer in *Pragmat. ſanctione*, in tr. de ſubst. Cler. liter. in verbo, non previdetur. Felin. in c. qua in eccliarum, num. 62. de constitut. Iason in *Liquoribus*, in tertio notab. ff. de flum. & in *legitimatione* in 1. notab. C. de t. & in conf. 1. col. penult. versic. ſcindit. repondetur. lib. 2. & in conf. 2.4. col. lib. 2. Socin. Sen. in conf. 27.3. column. penult. lib. 2. & in conf. 3. lib. 4. idem inter confit. *Cart. Sen.* in conf. 2.0. column. 6. vers. conformatur. quin & ipse *Curtius Sen.* in conf. 1. num. 50. *Menovers. recolam.* 7. *verific. ſeunda confit. Gozad.* in conf. 26. num. 41. *Neuz.* inter confit. *Brunius* in conf. 12. num. 1.6. & ipse *Brunius* in conf. 1.6. *de iustitia & iure.* Crauer. in conf. 1.37. Menoch. *præjmp.*

numer. 4. in tractatu de antiquitate temp. in parte in initio. numer. 3.2. & Alc. in tractatu de p. reſumptio. lib. 2. regu. 3. p. reſumptio. 1. num. 7. inquit, hanc opinionem effe veram non iure folium, sed & exquirate. Que fane fermentum fulcit ex elem. patitorum, de re iud. vbi causa non pœnitum in principio, qui t fermentant tulit, partem non citata. Idem probare videtur c. i. de cauſa poffet. & proprie. vbi Doctores. Præterea accedit regu. l. Si donacione. C. de collat. & l. i. forte. ff. de Calt. pecul. quia dicimus, quod quando aliquis non potest aliquid facere fine iusta causa, illa causa debet probari ab eo qui factum allegat. Que sane regula locum etiam habet in principio pœnitum iustos. In c. pen. de dat. Deci. in conf. 17.6. num. 10. imp. Socin. Sen. in conf. 120. num. 9. lib. 3. & idem inter confit. *Cart. Sen.* in conf. 20. *Sopenamero. column. 6. verit. 2. etiam negari.* Nam quando princeps in iusta causa aliquod facere non potest, priuatis perfonis aquiparatur: vt *ſervand. Deci. in l. munitate confit. in fin. de regul. aer. & in conf. 29.3. num. 4.* Rurliſ faciliter eluderetur lex, qui vult in predictis aſſelle cauſam; eluderetur, inquit, exprimendo aliquam cauſam, que tamē recipia non efet vera & iusta. His accedit, ut si ei crederetur, elies quodammodo teltis in cauſa pœnitentia. teltis nullus. fidei teltibus. Que quidem iusta ſententia, locum habet etiam in viris summa: auctoritatis, vt Cicero in ſententia in Oratione pro Sex. Roscio Amerino probatur. Ciceros verba hec fuit: [Itaque more maiorum comparatum est, vt in minimis rebus homines amplissimi, teſtimoniū de sua re non dicunt. Aphricanus qui ſuo cognomine declarat tertiam partem orbis terrarum ſe subegite, tamē ſua res ageatur, teſtimoniū non dicere.] Nam illud in talem virum non audio dicere, si dicere, non crederetur.]

Secunda fuit opinio contraria precedentis, quia quidem pro *Baldum Cyn. in l. regu. 3. quaf. 3. & quaf. 4. C. de precio. Imper. off. & ibidem Baldum num. 10. *Baldum in c. quatuor. num. 16. de t. & t. & lib. 1. lib. 2. lib. 3. & lib. 5. versic. ex quo infero. ab eo. Ab eo in conf. 8. column. 1. lib. 3. ſic intelligens Cynum praetato in loco. Imola in c. nam concupiscentia de confit. *Cart. Sen.* in conf. 1.66. num. 55. verit. 2. *aliquant. & fecund. lib. 1. in conf. 4. num. 13. lib. 3. Iason in conf. 1.33. in fin. lib. 2. Decim. in conf. 1.2. num. 4. ſent. *Cart. Iuniorum* in conf. 170. num. 25. Ea ratione prima iusta fuit, quod principes (vt diximus supra) locum Dei in terra obtinet. Atque Deus iustiſ omnia agit & non ſolam id pœnitum debemus, fed etiam in iure credere. Ergo idem de principe. Verum ſe pondersi potest, non esse parum in his pœnitentia principis, & potellaxem Dei. Nam Deus abſolue dominiſ ei, non modo rerum noſtrorum ac corporum verum etiam ipsarum animarum, quia ſua bonitate creatus: Libera ergo ei, quando ſuſt ſubſt cauſa ſi ergo ei credere, perinde effectus ei a libera facultas ei competere, quod ſaltum omnino ei. P. ræcerā, cum Deus ipſe opt. Maxi. voluit hoc in ſculo aliquorū delicta punire, atque iudicis temporalis peritiam ſunt, nonne iusta etiæ cauſa, quibus id ageret notaſ eſe voluit? ſicut quando peccata Sodoma calligore volunt, ut ſcrip- tūt in c. Deus omnipotens. 2. quaf. 1. Afferit etiam ſoleſ alia argumentatio hac pro opinione, quod ſi illeſ neplas ſit de principi pœnitentia diſparare. I. 2. C. de t. & t. & ſacrific. & ſcribit Baldus in conf. 359. *Proprium quod inter agnatos. col. 1. lib. 1. Caterum reſpondet. lib. 1.2. p. deſcrevere in his quæ ſunt iuriſ pœnit. in quibus 1. principes libere diſponere, & libatice potest, ut diximus ſupra.* Ita declarat in ſpecie Crauer. in tractatu de antiquitate temp. part. prima. in initio. num. 38. In hiſ vero, quæ attingunt ius diuitium, vel naturale, vel gentium diuerſam, etiā non competit etiā libera ſtatutis facultas. Solet tandem confidari, quod principes pœnitum plenus iustitia, ut ſcribant Baldus in conf. 395. Pro Dom. *natal. column. 1. in fin. lib. 2. & diximus ſupr. ex 1. eſc. fact. ut p. m. p. de vulga. & popl. ſubſt. & ex 1. & merito. & ſi ipso a principi ſe quid in loco p. ſubſt. Caterum facile ſe pondersi, ut hæc pœnitentia quidem generale ſeſtio ob contrariam ſpecialē; quia iniurit ex eo, quod aliquid facit contra ius ipſum vel diuitium, vel naturale, vel gentium. Cum enim hoc facere non poſſit, ni ex iusta cauſa ſi ipſi principi ſemper crederetur, nulla eſſet diuerſitatem inter vnum & alterum cauſum.****

112 Terria fuit opinio † Alciat in tract. de presumpt. reg. 3. presumpt.
§.num.3. qui trius causas ita dilinguit.

Primus est, quando princeps nullam causam vel iustam vel in-
justam allegat. Hoc in causa acitatis non presumitur pro prin-
cipe, & hoc in causa procedit communis illa opinio. Ea et ratio
conspicere Alciatum quia iam deficit ipsius principis potestascum non
sit iuxta ius diuinum naturale, vel genitum. Et accedit, quod si
causa fuit iusta quare eam non expedit, vel verius eam notam ef-
ficitur. Lx quo ergo quod latere eam voluit, infurgit & contra
eum presumptio: quia dici solet, qui male & agit odit lucem, &
confutat offensum.

Secundus est causa, quando princeps expedit causam minus
idoneam. Et idem est acitatus quod superiorie causa. Ego ex-
stimo hunc causam non solum clariorum esse superiori causa, sed
etiam carere probabiliter dubitationem. Non enim in claris opibus est
conclavis & presumptum inib[us]. Ille, aut ille, §.num.3. in verbis de
leg. 3. si ergo causa minima idonea est principe fuit alegerat, sequitur
non solum non presumi pro ipso principe, sed etiam esse clarum,
& certus maxime ergo. In modo expeditus has vitios, tollit om-
nem presumptum, que alloquit pro ipso actu esse potest; iuxta traditionem glo. l. 6. num. 1. in verbis transiit in iustit. de lib. &
conferunt tradita in Castrum. m. conf. 8. in causa, que assertum iuter Re-
verendum Patrem. sol. 5. lib. 2. ab Abb. in conf. 5. column. 11. vers. item
antiquitas. lib. 2. Iafone in l. 1. column. 5. in 7. lomt. C. qui admitti. & ab
ali s multis quos nra preterea, qui quidem scripserunt, quod eti
61 folennitas in rimicula presumatur ob temporis antiquitatem,
attamen celia illa presumptio, quando ex inspectione gelli actus
apparet cum follementum minus rite fusse obseruantur.

Tertius est causa quando princeps allegavit iustum, & legiti-
mam causam. Hoc in causa presumptio (acitatus) vera haec causa,
atque ita presumitur pro ipso principe. Et hoc in causa (inquit ille)
procedit opinio Burri, Abbaris, & sequenti aduersus comunitam.
Et idem sensit Cratet. in conf. 33. num. 4. Et motus est Alciatus ex
Clem. 1. de probat. Carterum vero t non est haec traditio. Nam i-
psem Alciat. in d. presumpt. 8. no. 2. script. d. clem. 1. locup in be-
neficisibus, in quibus Papa habet plenam & absolutam potesta-
tem. Et ob id mirum non est, si ei creditur. At diuersum est in his,
in quibus non potest libere disponere: sed requiratur causa. Nam
tunc nec clare quidem assertio ipsius principis fides adhibetur,
vt scribunt Balodus & alii plures super pro prima opinione com-
memorati: Et præterea hoc in causa locu habet & illa ratio, quam
ipsem Alc. considerauit primo in causa, quod scilicet non sit prin-
ceps supra ius diuinum, naturale, vel genitum.

Non ergo recedendum est ab ea communione, quod scili-
cet non presumatur iusta haec causa. Et multo magis haec tradi-
tio procedit, quando nulla iusta causa potest confidencari. Ita Sot.
Sem. inter confus. Curiat. Sen. m. conf. 20. no. 7. qui quidem respondeo.

Declaratur hinc predicta opinio, vt non procedat in antiquis.
64 Nam in his creditur t assertio ipsius Princeps, etiam quo ad ea,
qui fine causa facere non potest. Ita Cratet. in tract. de antiquis temp.
in secunda pars prima prima num. 23. ex feueritate Cornes in
conf. 312. column. 5. lib. 1. & Soci. Sen. in conf. 266. column. 11. versi. ad secun-
dum respondet, lib. 2.

PRAESUMPTIO XI.

Præsumptionem quando faciat Princeps asser-
tio, dilucide explicatur.

S V M M A R I A .

- 1 Verba assertiva Princeps circa f. clum alienum, non faciunt fidem plenam, sed presumptionem faciunt, num. 2.
Et quid ea presum. potest operari, num. 3.
- 4 Verba enunciata Papa credi de re aliena, donec adiutoriorum contrariorum.
- 5 Verba assertiva Princeps etiam generalia præsumptionem faciunt in falso alieno.
- 6 Princeps assertori de falso antecedens sui, creditur etiam in praedi-
cione tertii.
- 7 Verba assertiva Princeps præsumptionem non faciunt in his, quae vero finitum est ignorat.
Idem in his, qui non possident a libera potestate eum, num. 2.
Vel si assertio ista fuisse facta ab aliud, num. 9.
- 10 Verba assertiva priuatariorum, prælati etiam propter aliud, præsum-
ptionem faciunt.

CONVENTU superiori præsumptioni adjicere hanc, qui dicimus, quod esti t verba Princeps assertiva circa facti alienum in his, que antiqua non sunt, plenam fidem non faciunt, ut scribunt Calde. in conf. 2. in fia. tit. de printem. Butr. & Ius. in Clem. 1. de probat. Alex. in conf. 2. column. 1. lib. 7. Corn. in conf. 22. col. 3. lib. 3.
Dec. in conf. 93. column. 11. vers. item & 3. in conf. 62. num. 2. & in conf. 66. num. 14. Nihilominus t assertio haec præsumptionem facit. Ita responderunt Angel. in conf. 368. sol. 1. Roman. in conf. 368. num. 38.
Castr. in conf. 4. & in ficio present. num. 2. & in conf. 47. in quæstione,
qua veritatem inter Reclerum, ad fia. lib. 1. Alex. in conf. 15. num. 3. lib. 5.
Soci. Sen. in conf. 266. column. 11. vers. sed tamen ad præmiss. lib. 2. Iaso.
in conf. 34. column. 6. lib. 1. in conf. 63. column. 3. & in conf. 66. column. 5. lib. 3.
Cratet. in conf. 135. num. 2. & in tract. de antiquis temp. 1. part. 1. p. 1.
In initio. num. 14. qui quidem scripserunt, hanc præsumptionem ope-
rat, ut vobis probandi contrarium, transferat in adulterium.
Idem censur. Gramma. in decif. 61. num. 18. Et doctissimum Cardi-
nalis Albanus, cuius pedes, vt Petri succellos, spacio aliquando
mihi dari desculpandi facultatem: eo enim & torus Chiristiana
Rex. f. al. & preclaria eius merita vocant. Is. in qua in beni lucra-
bitur ad Bartolom. lucratorem in l. 1. §. cum vrbem. ma. 3. de eis pre-
fec. vbi script. verbius enunciatus t Papæ de re aliena credi, do-
necc contrarium probetur.

Exstendit primò, vt procedat etiam si verba ipso Princeps efficiunt generalia, atque ita incerta. Nam adhuc faciunt præsum-
ptionem de facto alieno. Ita respondit Bald. in conf. 328. quæritur si
Rez. col. penult. lib. 1. quem fecit est Cratet. in d. str. de antiquis temp.
2. de parte præmis. in initio num. 14. in fin.

Exstendit secundò, vt locum habeat etiam quod facit assertio
tecessoris ipsius Princeps, de quo ipso t Princeps aliter creditur
etiam in praeditum tertij. Ita Claudius Szel. in Athene. si quis in
aliquo, column. ultim. C. de cedent. quem fecit est Rota. Romana. referente
Puteo in decif. 319. num. 3. lib. 3. & accedit Roman. in conf. 370.
num. 18.

Declaratur primò, vt non procedat, quando verba haec assertiu-
ta sunt super eo, quod ipse Princeps verius filter ignorat. Na-
tum nec præsumptionem faciunt. Ita Bald. in conf. 359. proponitur.
column. 1. in fin. lib. 1. Cratet. præstat in loco. num. 15.

Declaratur secundò, vt non procedat, quando verba assertiva
potest prolati super eo, quod non t pender a libera potestate 8
Princeps. Ita Cratet. vbi sopri numer. 16. & script. superiori præsum-
ptione.

Declaratur tertio, quando assertio ista ob aliud t facta fuisset, 9
& in ea Princeps principaliter fundamentum non constituit. Nam tunc nec præsumptionem quidem faciunt. Ita Lap. & Imo-
in Clem. summo Pontefex, m. 1. de fement. excom. & blad. Card.
in 5. app. quos fecit est Cratet. in d. str. de antiquis temp. m. 3. par-
tis primæ post prim. sum. 19. & bid. num. 21. adfert duas rationes dif-
ferentes inter haec verba Princeps, & verba priuatariorum: quæ
quidem verba t assertiva priuatariorum prolati etiam propter aliud, 10
præsumptionem faciunt.

PRAESUMPTIO XII.

Quando presumentur Princeps vel concessisse, vel re-
scriptisse secundum ius commune, vel sec-
undum ius speciale, diligens
explanatio.

S V M M A R I A .

- 1 Princeps in dubio presumentur inter communis vii voluntate & secundum
id refutare.
- 2 Comes Palatinus habet legitimandi potestatem à Princeps, quando-
tare priuatis aut potestatis plenitudine, quando Princeps vii relinque
presumentur, num. 4. & 5.

Vera est, & ab omnibus recepta haec juris sententia, Princeps, qui iure comuni, & speciali vii potest, in dubio vii
voluntate tare comuni, arque ita secundum illud regulam
re, & concedere, t. inveniatur de elect. & Abbas in adhuc de respic.
& in illa queritatis, column. 1. de elect. Bald. & Castr. in f. 1. f. 1. transla-
tio. C. de queritatis, column. 1. in. quanquam. m. 2. c. eodem. Callau-
la in l. Centurio. num. 3. de vulg. & pupill. subf. [cum airile] princeps ceperat sequi ius communi, J. 1. ex fato. m. fin. f. de vulga. &
pupill. subf. & docuit post alios Decius m. 1. column. 2. de conflit.
Hinc

LIBER SECUNDVS.

- Hinc docuit Calixtus in Gallia, & quid si tantum, in fine ff. de libe. & p. statu. quod Comes & Palarini habens potestatē legitimandi à Principe dicunt habere secundum potestatē item ordinariam, non autem secundum abolutum. Ita quoque dicimus quid in dubio presumitur recipi scripto datus index, qui procedit secundum ius omnime, non autem secundum ius speciale, & extraordianarium iusticii ut procedere solet in quilibet. *Dec. in l. iuris testamenti, in vlt. notab. C. de test. nro. Gallicano in d.l. Centario. num. 38.* Et plura bī similiter congenerata in lib. 6. pp. 45 & 57. vñ agimus de alijs praesumendum, an scilicet de praesumendo gestis secundum ius commune, vel secundum ius communem.

Declaratur primo, vt locum non habeat, hac presumptio, quando Princeps approbit in reciproco clausulum. Non obstante, &c. Nam tunc i præsumitur velle vi plenitudine potestatis, atque specialis. *Ita in specie declarat Gallicana in d.l. Centario. num. 49. ex sententia Baldi in l. i. iuris testamenti. C. de test.*

Declaratur secundum, vt non habeat locum, quando Princeps vñ est clausula, ex certa scientia. Nam & tunc presumitur voluntate vi plenitudine potestatis, sicut iure speciali. *Ita Gallicana in d.l. Centario. num. 49. post Alex. abbd. Felim. & aliis in ad hoc, de recip. & Soci. Sciri in confi. 16. vol. 2. lib. 1.*

Declaratur tertium, non procedere, quando alibi tactus valere non posset. Nam tunc Princeps presumitur voluntate vi plenitudine potestatis, atque ita iure speciali. *Ita Gallicana in d.l. Centario. num. 49. post Calixt. in l. ex imperf. C. de test. Am. & in conf. 31.4. in dicto praef. lib. 1.* Non hic repetit multa ab ipso Gallicana, eo in loco consiglia.

PRAESEMPPTIO XIII.

Rescriptum an & quando motu proprio Princeps, vel ad postulationem non partiis concessum presumatur.

S V M M A R I A .

- 1 **Rescriptum ad postulationem partiis, non motu Princeps proprio, emanatione presumatur.**
Idq. procedit etiam si adiecta fuerit clausula motu proprii, praedicta tamen partiis postulatione, num. 2.
- 2 **Rescriptum geminatum, proprio Princeps mera concessum presumatur.**
- 3 **Rescriptum concessum ob præcedentia bene merita, presumatur motu proprio faciunt.**
- 4 **Rescriptum concessum per viam legi, vel statuti, presumatur motu proprio.**
- 5 **Rescriptum redactum in Corpore Iuris, vel Statutorum volumine, motu proprio presumatur emanante.**
- 6 **Rescriptum ad multorum viatorem concessum, presumptionem habet motu proprio.**
- 7 **Rescriptum reservationis motu proprio concessum, presumatur.**
- 8 **Concessum vñ partiis datur, prædictum ea, que habeat motum proprium.**
- 9 **Concessio facta motu proprio presumitur recta & legitima, nec debet recurrari in dubio.**
- 10 **Clausula, motu proprio, tollere vitium subreptionis.**
- 11 **Concessio facta motu proprio, sanctorum eius, & exterritorum.**
- 12 **Concessio facta motu proprio, infra de causis facta presumatur.**

- 13 **R E V O C A T U R in dubio per seipso solet, an & quando rescriptum presumatur concessum motu proprio Princeps, vel ad partiis postulationem? Et pro regula constituentum est, presumit t ad partiis postulationem, non autem motu proprio Princeps. *Ita proferunt Bart. in l. 5. in prim. ff. quod quisque iuri. item in l. 1. c. de pecc. hom. sublat. lib. 10. & in l. 1. de beato v. lib. 10. Bald. in l. quod faciunt. C. de legib. 1. in prim. num. 2. & ibidem Dec. num. 4. verbi. & in dubio ff. quod quisque iuri.***
- 14 **Excluditur primo, vt locum non habeat, t quando rescripto adiecta fuit clausula, motu proprio, sed iam prædicta ipsa partiis postulatione. Nam adhuc presumitur motu partiis instantiam facta concessio & illa clausula, motu proprio, nihil operatur. *Ita Paris. in confi. 9. num. 23. lib. 4. Socin. in l. 1. in prim. ff. nom. 5. lib. 1. Ap. 10. Gabr. in l. 6. confi. 10. in l. de causis. in confi. 2. in prim. ff. quod quisque iuri.***
- 15 **Declaratur primo, vt locum non habeat, t quando rescriptum fuerit geminatum. Nam tunc presumitur motu proprio Princeps concessum. *Si declarat Bald. in l. iuris damnatio. C. de precib. Mensib. Presump.***

PRÆSEMPPTIO XIII.

Imperat offer. vñ l. 1. in prim. num. 6. ff. quod quisque iuri. vñ & Alex. & Dec. num. 3. idem Dec. in confi. 2. l. 1. & num. 6. p. 15. in confi. 9. num. 2. l. 1. & 3. & Grammat. in confi. 9. column. 5. in ciuitate. Et hanc declarationem intellexit Dec. in d.l. 3. imprinc. num. 5. verbi. & hoc primò post Felim. m.c. si quando, colum. pedale de recip. in alijs conciliobus, præter illas beneficiorum, in quibus adhuc presumitur concelebrium recipi scriptum ad partis instantiam, & Anton. Gabr. in d. confi. 2. num. 10.

Declaratur secundum, vt non procedat, quando ob præcedentia t benemerita concelebrium fuit recipi scriptum. Nam tunc presumitur concessio facta motu proprio ipsius Princeps. Ita Alexander & l. 1. in d.l. 3. in prim. num. 7. quod quisque iuri. post Gallicanum Casuorum. & Alberticus, quis ibi re. enunt. & eadem in loco Dec. num. 6. & l. 1. in d. 2. a. & 2. b. a. & 2. c. a. & 2. d. a. & 2. e. a. & 2. f. a. & 2. g. a. & 2. h. a. & 2. i. a. & 2. j. a. & 2. k. a. & 2. l. a. & 2. m. a. & 2. n. a. & 2. o. a. & 2. p. a. & 2. q. a. & 2. r. a. & 2. s. a. & 2. t. a. & 2. u. a. & 2. v. a. & 2. w. a. & 2. x. a. & 2. y. a. & 2. z. a. & 2. aa. a. & 2. bb. a. & 2. cc. a. & 2. dd. a. & 2. ee. a. & 2. ff. a. & 2. gg. a. & 2. hh. a. & 2. ii. a. & 2. jj. a. & 2. kk. a. & 2. ll. a. & 2. mm. a. & 2. nn. a. & 2. oo. a. & 2. pp. a. & 2. rr. a. & 2. ss. a. & 2. tt. a. & 2. uu. a. & 2. vv. a. & 2. ww. a. & 2. xx. a. & 2. yy. a. & 2. zz. a.

Declaratur tertius, non procedere, quando t rescriptum fuit concessum per viam legis, vel statuti. Nam tunc presumitur motu proprio concelebrium. Ita Bart. in l. 1. in prim. C. de beato v. statut. lib. 10. & in l. 1. c. de pecc. hom. sublat. lib. 10. in confi. 1. l. 1. in prim. num. 8. ff. quod quisque iuri. & vñ dec. num. 6. ff. resip. tertio facta.

Declaratur quartus, non habere locum, quando t rescriptum fuit concessum deinde redditum in Corpore Iuris, vel in volumine Statutorum. Nam tunc presumitur motu proprio concelebrium. Ita l. 1. in d.l. 3. in prim. num. 9. ff. quod quisque iuri.

Declaratur quintus, vt locum non habeat, t quando rescriptum fuit concessum ad commercium, & utilitatem multorum, & virtutis omnium eleclariarum, vel omnium subditorum. Hoc sine cuius concessio presumitur facta motu proprio Princeps, cum verificata non sit, omnes supplicare. Si declarat Bald. in Andeb. quas actiones, column. 1. verbi vel alter. & ibid. l. 1. column. 1. verbi. & l. 1. in C. de faciunt. eccl. c. Idem in d.l. 3. imprinc. num. 9. vñ etiam Dec. num. 7. Felim. in l. 1. in prim. column. 1. de recip. & in e. casuaria qua. pl. 2. calam. 4. verbi. vñdecius nota, de testibus, & Anton. Gabr. in d. confi. 2. num. 12.

Declaratur sexto, vt non procedat, quando t fuit concessum rescriptio refectionis. Nam tunc presumitur concessum motu proprio Princeps. Ita ex sententia Areæ de Falcob. declarat Anton. Gabr. in d. confi. 2. num. 10. Huius disputationis summa est utilitas, cum effectus perplures parat concessio motu proprio facta. Et primus quidem effectus est, quod vñ datur paritas t concessum, illa praeterit, quæ motum proprium habet. Ita tribut. l. 10. Andre. & Genes. in dubio de recip. in b. & d. consig. lib. 2. de arbor. subl. casu. 4. pl. 1. verbi. & num. 6. ff. casu.

Secundus est effectus, quia t concessio motu proprio facta, presumitur recta & legitima, nec in dubio retroari amplius debet. Cm. Aduant. quod autem, de proced. & propert. dicit locutus, clausulum motus t proprii, tollere vitium subreptionis, & ff. 11 motu proprio de prædict. lib. 6. & Clement. si Romani de prædict. & scribunt Dec. in confi. 3. eti. num. 4. in fin. & in confi. 4. eti. num. 3. & in d. 2. de arbor. Tertius est effectus, quia redditum de positionem t concessio non fauorabile, & confluenter extensibile, de causa d. calimi. Ita Amb. in confi. 29. Butri. in e. cum in cuius de est. Dec. in d. 2. num. 3. & 4. in fin.

Quartus est effectus, quia presumitur quid Princeps t concessio dicit motus iustis de eiusis, ad sic concedendum. Ita Romani in confi. 4. eti. num. 3. Dec. in d. confi. 3. eti. num. 5. resip. & operari. &c. quae eiusdem sententia recenter Barb. & Felim.

Alios effectus, qui septem & quadragesima sunt, congerit Petrus Rebiffus in Commentariis ad concordata Regia Galliarum in forma maledict. Apostolica, in vers. 10. motu proprio plur. etiam scribit lo. Staphilicus in tractatu de literis gratia, & iustitia, in 1. parte, in l. 1. de n. & effectu clausularum.

PRAESEMPPTIO XIV.

Jurisdictionem ordinariam non presumi, & quibus illa probationibus probari possit, paucis, sed dilucidè explicatum.

S V M M A R I A .

1 *Iuris dictio potest. s. & imperium, dicuntur fundamenta iudicij.*

2 *Potest. s. Maximus o. non à Deo dat. a potest. s.*

3 *Casus iuxta orbi dominum, quæad dignitatem, & protectionem.*

- 4 Iurisdictio omnis & potestas a Casare sicut, & refutat.
 5 Iurisdictio est imperium in aliis, non habet inferior à Principe: & quia sit ratio, num. 6.
 6 Iurisdictio est à Principe tributum afferent, id probare debet.
 7 Iurisdictio est quod est quodammodo, qua homini à natura non est.
 8 Iurisdictio est contra eam, probatur ex mœstris.
 Item ex literis commissionis & mandatis, num. 10.
 11 Iurisdictio ordinaria semel facta publica, non indiget alia probatio.
 Idem est si a magistratu isto sententia lata sit, contra presentem non reclamantem, num. 12.
 12 Vetus fuerit per ipsas partes contestata, num. 13.
 14 Approbatum semel, reprobatum amplius non possum.

IURISDICTIO omnis, omnisque i potestas, & imperium, que dicuntur iudicij fundamenta, secundum Bald. in Rob. C. si à non comp. iud. sunt apud supremos Principes. Pontificis enim 2 Max. potestatem omnem à Deo ipso Scrutatore nostro datum legimus, c. 22. q. 3. Data est etiam potestas ipsa Casari: cum is 3 totus i terrarum orbis dominus, quod dignatus est, & protectione consecutar, i deprecatio ff ad leg. Rob. de iud. Hinc kriptum reliquit Bald. in 1. num. 2. in de allod. in vbi feudo. omni iurisdictio, 4 nem, & i potestem à Casare fluere in eos magistratus, & ad eum refluere. Et idem docuit Alex. in 1. in 1. ff. de iuris. omni. & idem in consil. 2.6. lib. 5. Quocirca quia à Principe inferior est, iurisdictio est imperium in aliis habere non praesumitur quem ad modum scripserunt Bald. in 1. num. 1. C. de reb. aliis, & in 1. 2. 2. 2. 4. C. de fer. & aqua. & in i probabilit. num. 2. C. de ure ff. lib. 10. Par. Put. in tract. de syndicato. q. in officiis facieffor, num. 2. Alex. in consil. 10. num. 6. lib. 7. 1. ff. vol. more num. 1. 3. versi. item admette. ff de iuris. omni. iud. & omnibus officiis. Bald. in 1. num. 2. in de null. sententia ex def. et iuris. ordinaria. num. 10. & 11. Et huius quidem sententia est ratio, quam & uno verbo attigi sibi, quia si iurisdictio omnis est apud supremum Principem: & iurisdictio ordinaria publicum, non autem priuatum est, q. quippe ff. de iud. & i mand. num. 5. iudicandi ff. de man. & b. n. nemo à Principe inferior iuris magistratus sibi iurissem potest, sed à Principe ipso creari debet. i. ff. leg. iud. de ambitu. & i. iudicibus. 2. 6. Qui ergo à Principe sibi iurisdictio tributum afferit, id quod facti est, probare tenetur, cum facta ipsa non praesumitur, non alien. & facta ff. de cap. & polit. reser. & suo loco dicente. Et propter esse accedit, quod iurisdictio est quantum i qualitas, que homini à natura non inest, sed ita competit vni, vt non alteri, ob id probanda est, iuxta traditionem gl. me si forte, in verbo scireff. de elec. in 6. Abb. in propria. colum. v. de elec. Cardi. in 1. col. 2. de scireff. & Dec. in consil. 5. 22. col. vlt. & dicens infra lib. 6. presumps. 48.

Et quoniam idem in dicendum de iurisdictione delegata, quod de hac ipsa, de qua nunc verba facimus, iurisdictio ordinaria, ratiocinari de delegata ipsa subsequenti in presumptione, vel clarissius atque dilucidius singula explicemus, dicere institui. Qui ergo afferit, se obtinere iurisdictio non ordinaria, id probare debet. Probatur autem primo ex i inuestigatur, quibus demonstrat, concession sibi suffice curia vñm cum iurisdictio, & imperio, c. quia dicat curia Dux, vel Marchio, v. scribunt illi omnes in 1. 1. ff. de iuris. ordinaria. iud. Probatur etiam ex literis i commissionis, & in Extramus, Instando, de electio. Quas quidem commissionis, & mandati literis, statim quo magistratus iste ingressus est prouinciam, virbe, vel oppidum, his antecessori praesentas, & subiecto locis, in locis publicari, siue ad monasteria Speculator. in tit. de legato. q. superff. vers. & pro hoc sedi. Bart. in i probabilit. C. de ure ff. lib. 10. & in i probabilit. C. de divers. officiis. lib. 12. & in 6. eot. in Ambient de collat. quis securus est. Vant. in tractat. de nullitatib. in nullita. sentent. ex def. et iuris. ordinaria. num. 10. Et ex his elicere subsequens declaratio.

Declaratio itaque primi haec presumptio, vt non procedat, quando huius magistratus iurisdictio ordinaria i semel facta est publica, vt diximus ex i inuestigatur, vel ex comitacione. Nam tunc illa in posterum praesumitur: atque ita necesse est, amplius eam probare, cum iam est in prouincia omnibus nota ac manifesta sit. Ita sane intelligendis est Bald. in 1. q. de calamis, colum. 20. vers. deinde quer. C. de Episc. & cleric. c. 1. dixit, iudicem ordinarium presumi, qui iam publice est, in quibus possit esse administrationis illius officii. Semel enim amplius administrus presumitur, donec vñq. perdurat tempus officii. Idem aperius docuit Bald. in 1. in fin. C. vbi & aduersus quas, in 1. num. 75. C. de ferunt. & aqua. & l. ea quidem, num. 14. Versi. notiorum verò fadit. C.

de iurisdictio. Et Baldwin fecit sum Guid. Pap. quiesc. 270. fin. citate. & Vantius in d. sit de nullita. sentent. ex def. et iuris. ordinaria. num. 20. Qui quidem num. 21. subiungit, quod in aliena prouincia, seu loco, aut tribunali, in quibus huiusmodi iurisdictio facta non fit notoria, si deca non conlitteret, & à parte negaret, per famam, & communem opinionem probari poterit. Quam sane traditiones aliorum auctoritate Vantius ipse probavit. Et propterera scribit idem Vantius in d. tral. in tit. quib. mod. sentent. nulla repatur, num. 95. iurisdictiōnem praesumti ob tolerantiam.

Declaratio secunda, vt non procedat, quando à magistratu isto i lati fuit sententia contra praefatentem, & non reclamantem. Nam tunc iurisdictio praesumitur, & ob id alienum contrarium, incombens probandi. Ita iure, in c. n. n. lib. 1. in c. c. in ure pertin. de officiis. & in c. amotant. de eo qui fuitus ordines suscepit. Bart. in 1. 2. num. 7. ff. qui in iuris. non est. Ab. in 1. 2. 2. de re. ut. qui tamē loquuntur de delegato. Capitular. decr. 1. tit. de presumpt. qui loquuntur de officiis iustitionis. & apertius hoc scribitus scripta Vantius in tract. de null. sententia ex def. et iuris. ordinaria. num. 22. & huius declarationis ratio est, quia sua confusione contra quem laeta fuit sententia, fibi ipsi detrimentum arruit. Et quia pro ipsa re iudicata praesumitur, vt nullus infra hoc libro probabimus.

Declaratio tertio, vt non procedat, quando lis per ipsas partes fuisse contestata. Nam adhuc ex post afferenti, cum non esse iudicem, non creditur, sed probare debet. Ita in gen. in c. immotus, de electo. Bald. in Luce, col. 3. C. de procurat. & in l. gesta, colum. gen. vers. quero numer. 1. C. de iud. lib. 2. in d. decr. num. 20. & re. ut. & Vant. loco prelaudato, num. 23. Et ea huius traditionis ratio, quia quem semel approbatur, amplius reprobare non possum, si proprias vbi Bald. ff. de per. hered. & quod semel de reg. iur. in 6.

P R A E S V M P T I O X V .

Iurisdictiōnem delegatam non praesumit, etiam in viro excelfo: & in ibi quo ordine & modo, iurisdictio huc probetur.

S V M M A R I A .

- 1 Iurisdictio delegata minus quam ordinaria praesumitur: tamen dicitur ad iudicium. & num. 2.
- 2 Mandatum non praesumitur.
- 3 Iurisdictio delegata, nec in persona excelsa, vel iustitiae praesumitur. Delegato nec ob suumnam dignitatem, de iurisdictione delegata credi.
- 4 Delegatio facta non praesumitur in causis referuntur Ptolemai, vel Principi, n. 1. num. 7.
- 5 Delegatus receptus sua delegationis ostendere, & copiam mandata facere debet.
- 6 Delegato excelsa dignitate iustitiae deum creditur, quando de negotio, & facto delegatus folium agitur, nec versatur tenui praudiciuum.
- 7 Delegatus mandatum habere quando praesumatur, & num. 11.
- 8 Mandatum de delegatione, quomodo probandum, & num. 13.

D E L E G A T A iurisdictio multo minus t presument, quam ordinaria, de qua superiori presumptione differuntur.

Nam cum iurisdictio ordinaria sit quasi naturalis, etiam favorabilis creditur, minime si facile illa praesumitur. Cita probatur gl. in c. 1. in glo. magna. & c. dispensa. de recip. in 6. & in c. contra iuris. in verbo. epis. de off. deleg. in 6. Diuersum est in iurisdictio ne delegata, quae odio sibi dicitur, ut traditum gl. in c. de recip. in 6. Alex. in 1. col. 15. de officiis. & c. Maranta de eis de iudicio. num. 2. & d. simil. 6. num. 29. Et propterē difficultus praesumitur probare debet qui sam allegat. in glo. & omnes in c. cum in ure persu. de off. deleg. & de fel. num. 5. Et affirmant Alex. in conf. 200. num. 11. lib. 2. Guido Pap. q. 32. Non iudicatur. Dec. in 1. vñca, num. 7. C. de mend. p. in conf. 21. 4. num. 2. vers. ad tertium dubium. Cratet. in conf. 266. num. 3. & in conf. 319. col. vlt. V. aut in tract. de nullitatib. tit. de null. sententia ex def. et iuris. ordinaria. num. 16. & 28. Andr. Gal. lib. 1. tract. obser. 4. 4. num. 17. qui proxim docet, ut delegatus officiis inferi faciat in citatione sua delegationis recipiuntur. Et testitur illa eis communem opinionem. Quam sententiam manebit probat d.c. cum in ure peritus, de off. deleg. & generalis illa iuris presumptio, & regula illa qua dicimus mandatum t non premuni, ut omnes credunt 3 in sciendum ff. de ver. obli. & infra suo loco dicente.

Exten-

Extenditur primo, vt hac præsumptio locum etiam habeat in persona et excelsa arque illustris, quæ tibi factam delegationem afficeret, et in Cardinali. Nam & tunc non præsumit facia delegatio, sed ea constare debet. Ita traditum in eis in causa olim s.l. de præs. leg. & ibidem Abbas in causa in re peritus, in s.l. not. ab. de off. deleg. & ibidem Felic. col. 3. ver. 6d contra ipsam, qui euidenter sententia rescripsi. Monachus, Cardinalis, Buttrii, & Iosuam. Idem scriptor Lanfran Orianus, in causa quanam circa in verbis, et causa depositionis, nu. 75. vers. viterbiensis dubitatur de probat. Alex. in consil. 92. nu. 14. lib. 6 egerie tui in consil. nu. 4. col. 1. lib. 1. qui eiusdem opinionis aliis plures concurserunt. At accedunt Dec. m. vnuca, nu. 17. C. de m. d. prm. Vt aprobato et traſ. de nullitate rit. de nullitate sententia ex defectu iuris facti. oratione, nu. 17. Et horum sententiam probant d.l.vni. C. de mand. principiū. Iffili nullius dignitate terret, Jl. prohibitum. C. de iure facti, lib. 10. ibi [cum literis nostris non ex arbitrio fio], & probatorias. C. de cluſo, off. lib. 10. Quibus confitit minus recte familiis illi qui scripturam, credi delegata ob summa dignitatem, fibi mandata esse iurisdictionem. Quia quidem in opinione fuerunt Hohenstien, in summat. et off. deleg. Specul. utr. de probato. 9. interd. et. ver. 1. quod ad auditoribus. Ios. Monach. in vnuca, de officiis, in sexto. Calderon. in consil. 2. titul. de off. lega. Abbas lib. parum confitans in eis quod super his de fide infra. & in conf. 17. in s.l. 2. Calixtus in consil. 307. Præsumptio inter. lib. 2. Roman. in consil. 19. in causa dubio. Alexander in consil. 106. col. prob. lib. 2. & Tyraquel. in tracta. de parva legum. & Causa si. num. 100. Ut argumentum rationibusque perperius ab hiis opinios Doctioribus, partim à Felini, in d. causam in re peritus, nu. 3. de off. deleg. a. partim à Dec. in d. vnuca, nu. 17. C. de mand. prime. refelluntur. Hac declaratio procedit multo magis, quando alterius facta delegatio carum rerum & causarum, quæ aliqui referuntur ipsi Pontifici vel principiū. Nam tunc non præsumit delegatio, nisi manifestè probaretur. Ita tunc. And. & Gemina. in c. de off. legat. in d. idem. Gemini. s.l. eos. 5. in fine. de feitate. communio. n. 6. & in consil. 2. col. 2. Bal. in s.l. si qua per calumniam, colum. vlt. C. de epis. & cler. Abb. in eis quod translatiōne, in fine de off. legat. & in d. c. quod super his, de fide infra. vbi Felin. colum. 3. Dicci. in d. l. num. 18. C. de mand. 7. prine. ita nu. 19. subiungit post Cald. in d. consil. de off. lega. nisi t. legatus effet in positione seu quasi administrandi ei, que referuntur a summa Pontifici.

Extenditur secundū hoc præsumptio procedere, vt non solum tenetur delegatus ostendere recipiunt fidei delegations, sed etiam debet facere ei copiam commissionis & mandati. Ita glo. in porto, de primog. in glo. 3. Felin. in d. c. de causa in re peritus, nu. 6. de off. deleg. Quibus exceptis Calixt. in consil. 3. In causa quod vertitur inter Reuerendam patrem, colum. 3. off. etiam alius defelius, lib. 2. qui respondit in ipso citationis libello, eis inferendam copiam & tenorem ipsius delegations, id quod respondit & Crav. in consil. 319. col. vlt. qui quidem affirmant hoc procedere, cum citandus est in remota regione, vel loco.

Declaratur primò hoc præsumptio, vt non procedat quando delegatus ell. per persona excelsa dignitas, & non agitur de prædictio tertii, sed solum de negotio & factio ipsius delegantis. Nam tunc ipsi delegatus creditur absque eo, quod delegatio sua mandatum exhibeat. Ita si intelligit glo. ex illo tex. in eis nullum, 97. diff. & expreſſe affirmat Ang. in quacumq. 9. vlt. s.l. pp. 50. in d. et. in consil. 2. Mandatum. Iafon. in consil. 1. colum. 3. ver. 7. sed quod. Deci. in d. vnuca, nu. 20. C. de mand. prm. G. et. ad. in consil. 1. num. 5. Paris. in consil. 17. in fine & Crav. in consil. 3. num. 5. Et Rebuff. super concordata Regu Galliarum, in tit. de mand. ap. pollicio, in verbis, etas, vers. inib. non crederetur.

Declaratur secundū, vt non procedat, quando delegans est eodem in loco, in quo ipse delegatur, vlt. sicut illam delegacionis non exequi. Nam tunc t. præsumitur, quod is delegatus habeat delegationis mandatum: cum non præsumatur velle dicere membrum, quod facile solum delegatis presentem detegi potest. Ita declarant spec. in tit. de iudea deleg. 6. Specul. ver. in causa. & operari in tit. de probat. 6. videlicet, ver. quod de auditoribus. Roma. in d. s. l. s. l. num. 18. de verb. obliga. Butr. & Iosuam. s.l. super his de fide infra. & ibidem Felin. Iafon. in consil. 10. colum. 2. ver. 1. pro dicta multa lib. 1. Des. in d. Lycia, nu. 22. C. de mand. prm. Paris. in consil. 99. nu. 10. lib. 4. & Graec. decif. 36. nu. 27.

Declaratur tertio, vt non procedat, quando coram hoc delegato li. fuerit a partibus concelestat, vel ab ea lata fuit sententia partibus praesentibus, & ab ea non fuit appellatum. Ita Abb. in c. s. l. num. 21. de eis. id. & Felin. in d. c. de causa in re peritus, nu. 10. de off. deleg. Et huic pertinent quæ scripta superiore præsumptione, in secunda & tercua

declaratione. Cum vero delegationis mandatum probari debet illud quidem pro probandum est scriptura ipsa mandati, non autem relibus. Ita Bar. in probandum. C. de iure s. l. & l. p. u. C. de supra in d. lib. 10. Aug. in s. l. s. l. in auth. de collate. & idem in consil. 18. Mandatum. Bald. in s.l. si qua per calumniam, colum. s.l. C. de epis. & cler. Felin. de Ste. in consil. 2. 51. colum. 1. lib. 2. Lacob. & Felin. in c. eis in interpretatione, col. 3. ver. 5. si contra ipsam, de off. leg. Dec. in d. vnuca, num. 6. C. de mand. prm. & Rebuff. in comment. super concordata Regu Galliarum, in tit. de mand. A. q. in verbis, literis, vers. ad probandum, eti. loquatur Rebuff. de scriptis gratia, que tamen quod rem habeat non differunt a scriptis ad litteras. Exterum si felici suffici delegationis mandatum exhibuit, & deinde eis deperditum, t. poterit illius tenor probari testibus. Ita glo. in eis. causa in s.l. s.l. de prim. & ibi Abbas in d. lib. Bald. in d. vnuca. C. de mand. prm. quos testas est. V. aut. intrad. de nullitate rit. de nullitate sententia ex defectu iuris facti. nu. 29. qui & Spec. euidenter sententia re referit. Idem scripturne Paris. Putens in tracta. de syndicatu. 6. an officiale facere posse. num. 2. Felin. in c. s. l. num. 15. de eis. id. & Rebuff. loco præallegato ver. 6. mand. fallit. quo loci declarat, quando testes deponeant, & tellitari debent. Et ibidem nonnulla declarations ad rem hanc comprehenduntur.

PRAE SVMP TIO XVI.

Iurisdictio concessa an ordinaria vel delegata in duobus præsumptio, diligens & accurata disputatione.

SYM M A R I A.

1. Iurisdictio a lege concessa, secundum fabiella materialis diuidatur.
2. Dispositio qualibet a subiecta materia recipit interpretationem.
3. Courte non posse in loco vbi iurisdictio exercetur, solum in eis iuris ordinarii est constitutiva.
4. Iurisdictio talu concessa presumitur, qualem verba adiuncta demonstrant.
5. Dispositio propriam iurisdictio significat ad ordinariam.
6. Delegatus fungitur non sicut filius delegatus.
7. Generatio proprietatem significat.
8. Iurisdictio a dominaria præsumitur concessa, quando lex aliquem finitipliciter constituit iudicem.
9. Iurisdictio de præsumitur datum, ut procedat in eis ordinario, non autem speciali.
10. Concessio & verba illius in potiori significatu accipieuntur.
11. Iurisdictio delegata dicitur extraordinaria, & delegatus dicitur extra ordinario.
12. Dispositio intelligi debet in dubio, de alio alteri minus praedito.
13. Iurisdictio delegata cum odio dicatur.
14. Actus & dispositio recipit interpretationem a natura & qualitate personae concedentis.
15. Legis qualitas est, ut perpetuo rigeat.
16. Dispositio intelligitur de alio perpetuo.
17. Iurisdictio delegata dicitur specialis, & delegatus index est specialis.
18. Disponens iure communis non specialis, in dubio vi reale præsumatur.
19. Recriptum iustitia potius quam gratia præsumitur principem concedente.
20. Extraordinaria non sicut in confidatione.
21. Res ad suam naturam sicut recenteritur.
22. Iudicium ordinarium est secundum iuris communis, extraordinarium dicitur contra eum prater illud.
23. Iurisdictio mandata a priori, ut persona habenti iurisdictionem ordinariam, de qua retuligatur causa diffinitione, nu. 2. & 25.
24. Iurisdictio pro gratia scripto est non a priori, ut legi quam ab homine, ut tamen datur de una re ad diversam, nu. 27.
25. Iurisdictio concessa a priuato per persona priuata delegata est, & quibus ex verbis.
26. Delegatus effectus dicitur ut, cui tanquam persona priuata causa sit, gaudi a principio committatur.
27. Iurisdictio ordinaria tributa a censori a principe causam committente, si dicitur expressum quod in sui locum, in omniib[us] eius reponere.

- 31 Delegatum efficiunt praesumitur priuatum, cui a principe simpliciter certum genitum cauferunt committitur.
- 32 Argumentum a potestate tutoru ad iurisdictionem in iure et receptum est.
- 33 Tutor datus vniuersitatis, & quare non certi rebus, m. 34.
- 34 Iurisdictio ordinaria fuit natura non est restringita ad hoc, vel illud genitum cauferunt.
- 35 Syndicatores obtinunt iurisdictionem delegatam.
- 36 Syndicatores quando censeantur ordinary.
- 37 Ordinarius index fatus praefumatur, cui princeps vniuersitatem cauferunt committit.

DVBITARI perspè foler, que iurisdictione in dubio concessa & data praefumatur? Egregiam hanc disputationem propositum aque explicavit Bar. in l. more, n. 3 ff. de iurisdict. om. iud. & iudicem recentiores. idem Bar. in l. ambig. s. m. 3. ff. de decretis ab officiis in l. iuris. C. vbi & apud quem in iure ref. & in sua disputatione 5. Adiunctio, infine, & melius fufusq; Ioan. Baptista à S. Seuerino in d. l. more, q. 15. num. 25. Verum cum non perfecte facit rem hac absoluere, ego mea pro virili interpretum traditiones omnes complexus, nona distinctione atque partitione obseruant, lucem aliquam adferre conabor.

Tria itaque capita huius disputationis constituenta sunt, quemadmodum & tres regulas is Ioan. Baptista à S. Seuerino constituit.

Primum est caput, quando iurisdictione à lege data concessa; fuit.

Secundum, quando a principe, vel ab eo, qui & ordinariam & delegatam dare potest.

Tertium est caput, quando iurisdictione ab inferiore data fuit.

Primum itaque caput est, cum à lege iurisdictione fuit concessa, & data praefumatur ordinaria, vel delegata: Quo sane in capite aliquot causas fuit diliguendi atque constituendi.

Primum est casus, quando sibiecta ipsa materia ostendit, que iurisdictione fuerit tributa. Illa enim talis dictabatur. Ita famili de questione censerunt omnes penit. in rubr. ff. de iuris. om. iudic. ab. Alex. in Dec. Criminal. Senior. Curt. lvn. n. 4. & nouissim Ioan. Bologn. num. 7. & num. 8. dum disputant, appellatione iurisdictionis, quia intelliguntur. & ait ante omnia pectinata esse sibiectam ipsam materialm. Et rectè quidem, quandoquidem omnis disputatione sibiecta ipsa materia declarationem & interpretationem recipit, etiam si flecantur atque improprietur verbis, sibiecta. l. ex condic. 9. & punitio. ff. l. cat. s. filiopat. ff. de sev. & l. i. iuris. l. de precept. verbis. & ergo si non in sev. Bartol. in l. l. vna. Decim. in l. vna. vult haeres esse, num. 8. de regn. ut idem in l. qui accusare, in j. C. de edend. & in l. 3. de mala. scilicet Alciat. in l. 2. de verb. sign. num. 4. & Cras. in conf. 2. 31. n. 7. & in conf. 2. 25. n. 6. quipara congerit. Et huc maximè facit, quod docuit Aret. in l. 1. s. 5. qui ita, de verb. obligat. dum dixit, quod ad cognoscendum actum potissimum iudicium resultat ex sibiecta materia. Et ex Aretini sententia scriptum ad rem propè nostram reliquit Alciat. in l. 2. de pr. 3. presump. segn. 3. presump. 3. 36. in fin. sibiectam materialm ostendere, an quis ut volerit acta priuilegiorum vel ordinario. Hinc iura permulta, quia aliquo suboblecta fuit, & vtrique iurisdictione loqui, ob sibiectam ipsam materialm intelligimus. Ita enim intelligi & declarari potest. l. 2. ff. de iuris. om. iud. quo loci Iauleatus atque iurisdictione data est, ea quoq; concessa videtur, fine quibus iurisdictione exerceri non potest. Hac iurisdictione, cuius lauelens meminit, tam de delegata, quam de ordinaria intelliguntur sibiecta coercitionis materia vtrique conseruat. Ita pariter declarari & intelligi potest. qui iurisdictioni co. tis. ff. de iuris. om. iud. de cultura interpretatione egregia scribunt Duaren. lib. 1. de p. a. annuit. cap. 1. Cora. in l. 3. n. 3. ff. de p. p. & lib. 4. mil. cap. 9. & Iouea. in l. 1. in prim. ff. Et ad rem nosf' adferri potest exemplu, quo sibiecta ipsa materia ostendit potest, vtrunque iurisdictionem sibiectam vsi si lex confitit Archidiacionum loco Episcopio, cauferunt heretice proutatis iudicem, cum Episcopius vtrumq; potestatem obrinet, c. per hoc, de baret in 6. & scribit Ab. in c. cum ex off. 9. 20. de p. p. 1. Inde fit, ut ob sibiectam materialm vtrunque potestatem alienus dicatur Archidiacionis. Ita pariter sibiecta materia ostendit collatam esse ordinariam iurisdictionem tantum, vtrquin si lex confitit iudicem, & precipiat, ne eo in loco vbi tis dicitur est contrahere & immobilia acquirere possit, sibiecta ipsa materia ostendit, hunc esse lu-

dicem ordinarium, cum non posse t' contrahere in loco vbi iurisdictione exercetur, sedum confititum sit contra iudices ordinarios, principibus, vbi Doct. ff. si certum petat. Et proprietas officialis, qui administrationem finis iurisdictione habet, contrahere potest. Ita Barto. in L. i. iuris. 6. quod si a Profe. ff. de iure. ff. & tot. in d. l. principalibus, colum, 3. res ipsius limita. Preterea, & tertio subiecta materia ostendit solum concessam sibiectam iurisdictionem ordinariam: vt si lex confitit iudicem, qui de certis causis cognoscatur, quae quidem delegari vro fure non solent, vt sunt causa grata, meri & mixti imperij, nemo potest gladij de reg. in Dec. in l. n. 20. ff. de off. eius in manu aliis iuris. cum ergo iurisdictione de his graubus a legi tributari ordinaria, non autem delegata, subiectam ob materialm praefumatur.

Secundus est casus, quando verba adiuncta t' declarant naturam concessam potestat, & iurisdictionis. Nam tunc talis praefumatur tributa iurisdictione. Ita famili in questione ferunt omnes in rubr. ff. de iuris. om. iud. ab. Decius, Curt. Jun. n. 8. & Bologn. num. 7. Idem docuit Ripa in l. i. iuris. in pr. in pr. num. 1. ff. de iure. Ita quoq; dicimus declarari iurisdictionis tributa speciem ex precedenti tributa & subsequenti, ut simili in questione docuit Raim. ad. Sen. in rubr. ff. de iuris. om. iud. num. 1. vers. 1. et seq. Exemplum ex adiunctis verbis quo demonstratur vtrique iurisdictionem sibiectam collatam, adferri potest ex e. significatur de corpore vita, dum Pont. Max. mandat catifam ab Episcopo auctoritate sua, ac ipsius Episcopi diffiniri. Eft sane is Episcopus ordinarius, & delegatus sum: quod declarat Abbas in l. 1. cum ex off. 9. num. 21. de p. p. Prateret sumol ordinariam iurisdictionem collatam sibiectam usi his exemplis declaratur, vt si dictum fuit, quod ipse index ex propria iurisdictione polir causam diffinire. Illa enim dictio, t' propria, significat potestatem & iurisdictionem ordinariam. Ita Dec. in Conf. Bartol. & religi. prel. agat. Et ratio illa est, quia delegatus t' iurisdictionem propriam non habet, sed delegatus iurisdictione fungitur, l. 1. q. qui mandat. ff. de p. p. eu. & ibidem crebris affirmant interpres, & fi Raimund. Sen. in rubr. ff. de iuris. om. iud. num. 3. different, & male. Eft & aliud exemplum, quo ex adiunctis verbis demostratur tributa ordinaria iurisdictione, vtrquin si sub nomine genitui concessa sit iurisdictione. Ita Alex. in rubr. ff. de iuris. om. iud. num. 2. & ibidem Curt. lvn. num. 7. & Ripa in l. i. iuris. in pr. num. 1. ff. de iure. Quod ratio est, quia delegatus t' iurisdictione fungitur, l. 1. q. qui mandat. ff. de p. p. & ibidem crebris affirmant interpres, & fi Raimund. Sen. in rubr. ff. de iuris. om. iud. num. 3. different, & male. Eft & aliud exemplum, quo ex adiunctis verbis demostratur tributa ordinaria iurisdictione, vtrquin si sub nomine genitui concessa sit iurisdictione. Ita Alex. in rubr. ff. de iuris. om. iud. num. 2. & ibidem Curt. lvn. num. 7. & Ripa in l. i. iuris. in pr. num. 1. ff. de iure. Quocirca defendendum non est Raimund. Sen. in rubr. ff. de iuris. om. iud. num. 3. dum reijcendo exemplum hoc, negant genituum significare dominium & proprietatem. Adferri pariter potest exemplum, quo ex adiunctis verbis prel. praefumatur tributa iurisdictione delegata, ut id. cuius aut cortate principis, vtrquin si Pontificis Max. procedat, causam diffinire, qui in causa c. ad abolendum, in fine, de haeret. & c. per hoc, cod. tit. in 6. quibus in locis Episcopii appellatur delegatus ob id, quod auctoritate Pontificis, & non propria cognoscit, & diffinire haereticorum causas. Exempli huius ratio est, quia ferme proprietas ostendit aliquem vnum sibiectam iure speciali, & si a l. non praefumatur, quod eo vii volunt. l. inde r. ex fundo, & l. miles. in l. i. i. i. in p. p. ff. de reg. mil. & l. 1. aci. 2. de reg. mil. & scribit Alciat. in tract. de p. p. 3. p. reg. 3. p. reg. 36. num. 4. & suo loco dicimus.

Teritus est casus, quando lex simpliciter constituit aliquem iudicem, & dubitatur quam iurisdictionis speciei tribuerit, an scilicet foliam ordinariam, vel folia delegata. Et praefum t' concessam ordinariam scripferunt glo. in l. & quis ff. de iuris. om. iud. in l. vna. in gl. vbi. C. ne le. cap. paten. clare Spec. in m. 10. de inequitate, 4. in paginatu. num. 25. Abb. ms. exhibita, col. 3. vers. in dubio autem de iud. Calz. in l. 1. inde col. vbi. & ibidem lat. in p. p. C. de iud. Imol. & Alex. in l. 1. ff. de dam. in fel. vbi. idem annotauit Ripa. num. 7. idem Alex. in l. more. n. 1. 3. ff. de iuris. om. iud. Buti. in c. cum ab eccliarum. m. 13. de off. ff. Ita quoq; tradunt Dec. in l. i. i. i. cap. 10. ff. & video. C. de reg. mil. & Alci. in tract. de p. p. 3. p. reg. 3. p. reg. 36. num. 2. dū scribunt, quod index datum t' praefumitur ita datum, vt procedat iure ordinario, & non speciali. Idem respondit Feder. de Senis in conf. 150. quem & infra commemoarob. Et huc pertinet illa disputatione Doct. in rubr. ff. de iuris. om. iud. & Cognoli in rubr. ff. si quis iud. non obtinet. Et huc quicquid sententia multis rationibus ac argumentis comprehendebat probat.

Primo verba & concessio t' intelligi debent in potentiori significative, l. 1. q. qui in perpetuum ff. h. ger. v. reg. vel emph. pet. & similia conseruant Bartol. in l. Luciu. ff. de causis. & demost. rat.

& Ca-

Cognol. in d. rubr. ff. si quis iusfa. non obtinet. num. 13. ver. quia. item. Atqui ordinaria iurisdictio est firmiter & poterior, ergo in dubio præsumtione concessa ordinaria. Nisi huc argumentationi obstat responcio Deciani d. rubr. ff. de iurisdict. ann. ind. quod cum hic intelligi posset collata iuri iurisdictio ordinaria, & delegata, poterior significatus est, vt utramque complectatur: cum sub genere contingantur etiam species, & propriæ, vt inquit Bal. in l. 2. c. de iure ante ann. Non inquam oblatum hanc consideratio, quandoquidem verè Doctores in d. rubr. ff. de iurisdict. ann. ind. & nos his disputamus de una specie iurisdictionis, non autem de ea in genere.

¹¹ Secundo accedit, quod delegata iurisdictio dicitur extra ordinem: & iudeo delegatus iudex extraordinarius appellatur, l. 6 quando, vbi Bal. C. de iust. l. 1. in l. 1. iur. propter in primis. t. de re mali. & Dec. in l. 1. s. qui mandat. ann. s. ff. de iure. item. Arqui in dubio quare ordinaria, & non extraordinaria vii, & concedere præsumitur. l. 5. modis ff. de annis leg. Ergo iurisdictio ordinaria concessa præsumitur.

Tertiò confert, quod in dubio i dispositio intelligi & interpretari debet decaūteri alii minus prædictibili, & quo utri pars fit magis cœlum, vt iuxta in lib. 2. de arbitrio iurisdis. c. 1. cap. 199. nn. 13. ex l. adoptata. s. ff. de iure nupt. ac ex sententiâ Baldi & Crateti, quos ex locis recensuit. Atqui si de ordinaria intelligimus, concepsio est minus prædictibili quam si delegata intelligatur. Ergo de ordinaria intelligi debet. Illa minor probatur: quoniam coeocendum ordinariam, altera nullum adiungit prædictibili, ex quo ambo cumulatim concurrunt, vt scribunt Bart. in l. 1. c. de officiis. p. 30. Felic. late in p. p. 30. lib. 2. num. 3. de officiis ordinaria. & in. Catechism. num. 4. de iure. Sebald. Vant. in lib. 2. de nullitate sententia ex defensâ iurisdict. ann. 26. qui dixit in dubio præsumt cumulatim concellan. Econtrâ vero si delegata intelligetur, ordinaria est derogatum, p. P. & G. de officiis. delegati. Et ideo iurisdictio est delegata dictum odiola, quia per eam auferunt potestas ordinaria. Ita inquit glossa. in iur. iur. processus de ref. r. p. 16.

¹⁴ Quartù accedit, quod in dubio i actus & i dispositio recipit interpretationem à natura & qualitate persona concedentis, l. 6 serm plur. v. 5. stlm. & ibi glossa. ff. de legi. & ibi scribunt. Dolo & gregio Boer. quaq. 15. num. 13. Atqui natura & qualitas lepis est, vt perpetua fit, & tempore vigeat. l. Ariani. in l. 3. de heret. & c. erit autem lex. difinit. 4. Ergo intelligitur à lege concepsa & illa iurisdictio, qua perpetuam naturam habet: quia quidem perpetua iurisdictio est illa, que ordinaria appetitur, non autem delegata. Cum delegata temporalis sit, l. Iudicium. subitum ff. de iudicis. Et huc facit quod dispoſitio i intelligitur de actu perpetuo, ita Bart. in l. 1. s. qui adiutorem. s. ff. ad legem. 15. num. 13. & l. serm. 2. de p. Et ceteri Sapii in rubr. ff. de iurisdictio. ann. ind. scriptum rellequerunt, quae iurisdictionem ordinariam esse temporalem, cum ordinarij officium tempore extinguitur. l. Jam. famili. ff. de officiis. scilicet attamen errit Sapia, quia non est iurisdictio ordinaria, que tempore finitur, sed officium illius, vel illius singulariter persone: Cum dignitas, & potestas in succellocum continuatur, t. proponebat. ff. de ind. & c. quoniam Abb. de officiis. deleg.

¹⁷ Quintò confert, quod iurisdictio delegata est iurisdictio specialis, cum & ipse delegatus specialis index appelletur, l. 1. modis ff. speciales. C. de iudic. Et econtra iurisdictio ordinaria dicitur secundum ius communis. Atqui in dubio non præsumitur i dispositio, velle utrum specialis, sed communis. I. quoniam ann. 35. de determin. l. 1. in de termin. l. 1. c. codem. & ibi Decius num. 1. & Alexand. in consil. 55. num. 6. lib. 5. Ita etiam videmus Princem præsumiri concedere potius restringit iurisdictio, quam gracie, ex quilibet gratia est illa magis specialis; & docuit Ripa in rubr. ex script. numer. 17. Ergo concepsa præsumt ordinaria iurisdictio, & non delegata. Confirmatur illa minor propositio, quod ius speciale dicitur extraordinaria. Extraordinaria autem non sunt in confederatione, l. 4. s. ff. de fiduciis. libert. & scribit Alciatius in traile. de presumpt. reg. 3. presumpt. 36. num. 2. veri. secunda ratio.

²¹ Sextò accedit, quod res est facile reueretur ad suam naturam, c. ab exord. 35. diff. & l. vnu. 3. p. patiu. et lib. 10. ff. de pati. Atqui natura iurisdictionis & iudicij est, vt sit ordinaria, non autem extraordinaria. Ergo &c. Minor propositio ita probatur. Ordinarium est secundum ius communis, quod its generale dicitur: extraordinaria vero est secundum ius specialis & singulare. Et enim ius communis fe lex generalis, quia equum in omnibus obseruat, & que in communis de rebus hominum statuit. l. 2. ff. de legibus. ab. ciuitatis autem communis compositio, &c. & erit autem ius 4.

diff. in lib. 2. fed pro communis utilitate.] Et ideo dicimus ordinariu[m] iudicium esse secundum ius commune, cum in omnibus observari debat, nisi speciali ratione facta sit exceptio. Extraordinaria autem dicitur contra seū p̄ter ius commune, c̄m sit ob le gem regiū, quæcumque fāne singularis res est de persona, vel re, vel loco speciali de causa conflititia, vt ex Gr̄lio lib. 10. modis art. cap. 20. colliguntur & declarantur. Fundat. in annat. ad Pandecta ad l. leg. 1. ff. de legib. & Alex. ab Alex. lib. 8. diuinus gentilium cap. 23. Cum ergo in aliquo negotio conceditur procedi extra ordinem, id sit speciali fauore, vel personis, vel rei, vel causis, atque ita illa est singularis, scitum, singulari fauore populi & videtur procedi in causa, arte ita extraordinaria, vt in t. C. quando in p. inter pop. & viatam. Ita fauore causis aliorum speciali & singulari, ita proceditur summarie & extraordinaria. Hac de primo huius disputationis capite.

Secundum est huius disputationis caput, quando iurisdictio non sit concepsa a principiis, an extraordinaria, vel delegata præsumtur: concepsa est tunc disputationem propositum Bart. in l. more sua. ff. de iuris. ann. ind. in l. ambitor. 3. num. 3. ff. de decretis ad ordine faciunt. & in qua si quis. Adversaria. c. 1. c. 1. Ego Bartoli traditiones secutus, ita planius aliquot casus distinguo.

Primus est casus, quando madatur causa cognitionis & diffinitionis, iudicis habent iurisdictionem ordinariam, & comitio fit officio, non autem persona nominatum: vtpa[us] si mandetur Protori Patavinio, committimus & mandamus, vt de causa hac videat, cognoscat, & iudicet, hoc in causa ordinaria iurisdictio est tributa. Ita Bar. in l. ambitor. 3. num. 3. 3. ff. enim hoc concedit. Bart. in l. more, ed. 2. vers. iuxta quod in quo. ff. de iuris. ann. ind. & ibidem Joan. Baptista à S. Seuerino. quaq. 15. num. 27. Curt. Iun. num. 16. Ceterum non declarat Bart. & Bal. an ordinaria hac in i. illico sit propria, vel prorogata. Nos ita dilinquimus. Aut causa hac communis t̄ aliis p̄ficit ad officium, & portentum huius ordinarii: & tunc ex numero, haec commissione dicitur folium excitata eius iurisdictio, atque ita propria est iurisdictio, c̄liet in corrigenda, vbi ab. num. 3. & c. p. en. de officiis ordinaria. Non tamen habet locu[m] hec traditio, quan[do] altera fuit huc ordinarij iurisdictio. Nam tunc ordinaria efficitur delegata. Ita Iudic. ius civile. num. 2. ff. de iure. & iure. ab. in c̄liet in corrigenda. num. 2. & ibidem Felin. num. 2. ff. de officiis. Aret. in l. 1. ff. qui simpliciter. num. 10. de verbis. oblig. Ita, qui dixit esse ordinarium in procedendo, sed delegatum in iudicando. Plura autem alteratio[n]is signa commemorantur. Ita in d. l. ius civile. num. 5. & l. Dec. in l. more, num. 32. ff. de iurisdictio. ann. ind. Felin. in l. de c̄liet in corrigenda, de officiis ordinaria. & in c̄liet ex officiis. num. 20. de precipit. & Afflitti. in c̄liet. 6. ff. miler. num. 2. de feudo. f. de culpa. non autorita. Aut causa hac commissione alibi ad hunc ordinarium non pertinet, aliquo modo, vt li Princeps mandat Pratorum Patavinum causam aliquo pertinentem ad Pratorum Brixia: Ex tunc Pratorum Patavinum centurio factus delegatus. Ita Bartoli in l. more, num. 8. ff. de iurisdictio. omnium iudic. & Ab. in l. modis ff. de officiis. prefat. Et si recte percepatur, idem senserunt Anchæ & Franc. m.e. & qui answitatem, de probandis infesto. Aretin. in l. 1. ff. qui simpliciter. colom. 3. versio. sed queritur. pro prefatis ff. de verbis. obligatio. adductus ex l. & l. Prator. ff. de officiis. c. 1. l. C. q[uod] proficiuntur. & exc. cum aliquo, de re script. infesto. Quæ sane opinio verior est illa Collegii Perunii, quod contrarium respondit ex consilio Baldi, vt in relatum inter allegations Lati. alio. & inter causam Angeli in consil. 20. impat. Primo et videtur. Relpondit Jane collegium Perulimum, hunc esse iudicem ordinarium: Cum enim ordinaria iurisdictio, quam suis in causis ordinarij obtinet, ad hanc prorsata fuit. Hanc opinionem fecunt sine Joan. Baptista à Sancto Seu- rino in l. more. nume. 26. & ibidem Decius num. 36. ff. de iurisdictio. ann. ind. Franc. Patavin. in m. ral. de officiis & potestate, c. de vacante. parte 1. quaq. 1. 2. ff. per. p. lata. & parte 2. quaq. 3. 10. num. 29. Soci. Sen. in l. 1. ff. qui simpliciter. num. 3. de verbis. obligatio. Ea ratione i. moti sunt, quia officium prorogari potest, & quia ff. de solatu. secundum admodum ergo iurisdictio prorogari potest ab homine: ita ceterum potest prorogari à lege vita, hoc est à principe. l. & de qua ff. de iudicis.

Et cum hi firmis in dubio, dicendum est ei hanc illa potest ordinariam iurisdictionem, ut potest favorabilem quā delegatam, quā odiola est, vt diximus supra. Quæ quidem ratio vera non est, vt animaduertit, & recte Aretin. in l. 1. ff. qui simpliciter. Nam

- 26 Nam estis protogario i fieri posse, tam a lego quam ab hominibus, nam in causa facta reperitur, ut *senit Bal. in l. vlti. C. de vndict. lib. 6. cap. glo. dicit.* Et propter prorogatio non datur tibi de una re ad aliam clueriam, si mateat, sive de preceario & *senit in specie glo. in d. c. 2. cap. clueritate.*
- 28 Secundum est casus huius secundum capit. quando tibi causa mandata perfice etiatis, acque in non habenti aliquam iurisdictio-
nem, & Princeps mandans his verbis virtutis auctoritate nostram, vel
vice nostra faciat. Hoc in causa dicatur delegatus, hoc in d. l. am-
bitu, n. 34. verbi, si etiam hoc concedit, sive de decreto ab ordine facien-
tia in d. l. more, sive in causa quod *si de iuref. omn. sud. & ibidem Dec. n. 26. & Purpur. n. 48.* Qui sanè causa a fortio re probatur
qua etiam si alias hic cui facta est commissio, sed ordinarius, &
et committetur, quod noua hac in causa procederet, & iudicar-
etur auctoritate mandantis, factus diceretur delegatus, ut *diximus
sive ex e. cum aliquibus m. fin. de ref. in 6.*

Tertius est casus, quando simpliciter personae priuatae causa singularis particularis committitur, hoc in causa dicatur ille effi-
citus delegatus. Ita Bart. & Bal. in l. vlti. practicat. Et idem Bart. in l.
i. in C. vbi & apud quem in integr. ref. Dec. i. l. more, num. 35. &
ibidem Purpur. n. 48. *Ruimus in consil. 62. num. 5. & idem
scripta libro primo, de arbitriis iudicium, questione n. numer. 7.*
Quam quidem sententiam probat Bar. ex e. cum aliquibus, de re-
script. in 6. Et quamcum Dicetus in d. l. more, num. 36. scriperit, di-
ctum e. cum aliquibus, non probare: attamen vere mihi virus est
errare Dicetus, cum si consideret, sive cum aliquibus, in secunda sui
parte, hoc est, in fin. Quia sanè secunda pars non loquitur de eo, qui
alii priuata persona est, & qui careat auctoritate ordinaria confer-
rendi, sed de eo qui cōferre potest, & cui si concedatur facultas cō-
ferendi, non obstante statuto ecclesiæ &c. dicatur ex ordinaria iuris-
dictio confere, non autem ex delegata. At Bar. non perpendit
textum illum in ea parte, sed in prima fuli parte, sive in Canonico-
rum recepto, &c. Quo loci ex iurisdictione delegantis dicatur
conferre, qui alias conferre non poterat. Et delegata est, cum
negorium particolare sit. Præterea & secundum ea ratione probatur
hic casus, quod ordinaria iurisdictione est de caufari vniuersitate,
vt mos dicitur. Et simile est de tutela, & tutor, qui pro re vna
pupilli non datur. *Certarum ff. de test. et uel.*

30 Declaratur hic causus, vt non tibi procedat, cum ipse mandans &
committens causam expellim dicere, quod in suis locis, in omni-
bus potest cum cuiuslibet. Nam ex hoc conseruit concepsa ordi-
naria iurisdictione, ita Ang. in d. l. more, quem ubi fecit est Ioan. Bapt. à
S. Seuiring. q. 15. m. 25. & idem fecit Inno. in. super questionum, num.
3. de i. deleg. Differunt tamen Purpur. in d. l. more, num. 35. verbi
testi latenter.

31 Quartus est casus, clam tibi Princeps simpliciter committitur
atque mandat priuata personæ, certum genus caufarum. Hoc in
causa illa presumit effectus delegatus. Ita Barto. in d. l. more, num. 3.
verbi, sive b. 1. de iuref. omn. sud. & in l. vlti. fin. C. vbi & apud quem.
Et illum fecit sicut Ioan. Bapt. à S. Seuiring. in d. l. more, na. 26. Dicetus.
35. Purpur. n. 50. qui communem esse affirmat. Et idem docuit Hofz. in
primo, m. de officio ordinary. n. 1. Et adfudetur pro hac ipsa tradi-
tione in text. c. ne aliqui deixeret, in 6. quo loci inquisitor hareticæ
prævaricatis delegatus appellatur ob id, quod certum genus caufa-
rum, nempe hereticæ prævaricati committim finit. Ceterum fa-
ctio cultori potest text. i. sive quandoquidem expressum ibi non di-
citur: illum esse effectum delegatus ob certum illud genus caufa-
rum: solum enim innuit text. Ille hunc esse delegatum. Quia ra-
tione autem talis presumatur, colligi facilius potest ex e. vt offi-
cium. quod subsequitur: in quo quidem scriptum est inquisito-
res auctoritate Apostolica inquirentur. Delegati ergo i. cen-
tentur ob illorum verborum, auctoritate Apostolica, vt dis-
serunt sopra.

Secundum morus est Bart. argumento ducto a potestate tutoris
ad iurisdictionem, quod quidem argumenti genus a iure rece-
ptum est, ut *decaus Bart. in L. tutes. ff. de adiutoria. tra. 1.* Atqui
tutor non datur certis rebus, sed vniuersitate, *Certarum ff. de te-
flas. testa.* Ergo pari modo ordinaria iurisdictione, si itaque non or-
dinaria, sequitur esse delegatum. Hac tamen argumentatio, qui
vei volunt Bart. & clarus Purpur. in d. l. more, na. 30. meta quidem
opinione non conclusit. Nam quid tutor dari certis rebus non
potest, tibi ex eo fit, quod natura illius actus repugnet. Tutor enim
datur persona, sive instit. de tutel. Persona autem in vniuersitate
sua bona aequaliter possit: Et idem datus tutor persona, in nec-
essariam consequentiam omnibus rebus datus dicitur. Quod si re-

bus prouidendum est, statuit lex curatorem dari debere. Non ita
est in iurisdictione, que etiam ordinaria dari potest quoad certas
casas. Terio itaque, & melius has ratione causas illas probari vi-
deatur ordinaria iurisdictione sui natura non est restricta ad hoc,
vel illud caufarum genus, sed in vniuersum illa omnia recipit, ut
dissensio de Lar. Bartol. m. 1. more, num. 5. ff. de iuref. vni. iudic.
Cum ergo certum genus caufarum committitur, illa natura iu-
risdictionis ordinaria immutatur atque alteratur. Non ergo or-
dinaria presumitur, sed potius delegata, que aliis nomine extra-
ordinaria appellatur. Hinc infertur syndicatores tibi ad iuris-
dicandum iudices & officiales obtinere iurisdictionem delegata-
tam, non autem ordinariam. Ita docuit Bart. in d. l. vltim. infor. C.
vbi & apud quem. Et illum fecit sicut Ias. in d. l. more, na. 50. & ibidem
Purpur. num. 51. qui quidem Purpur. ita diffinguit. Aut syndicato-
res dati sunt a statuto, & tunc confentur ordinarii: id quod ex
dictis in precedentibus capitulo declarari potest. Aut dati sunt a prin-
cipe, quo de caufis nos nunc loquimur, & tunc est dubium, quia *ut inquit Purpur.* dari videtur tibi ad caufarum vniuersitatim: Et
ideo confieri debent ordinarii. Ergo pariter existimo hos esse or-
dinarios. Nam eo ipso, quod syndicatores constituti sunt, merum
& mixtum imperium habent. Ita Bald. m. 1. obseruat. 9. profici. s.
quod. ff. de offi. procons. & leg. Præterea salarium habent de publico,
ob id iportulas non recipiunt. Ita Paris Pater in tracta de syndica-
to. § syndicatores.

Quintus est casus, quando princeps priuata personæ commit-
tit vniuersitatim caufarum. Nam tunc presumit ille factus iudex
ordinarius. Ita Bart. in d. l. more, num. 5. in fin. & ibid. Dec. num.
37. Cart. Iam. num. 57. & Purpur. num. 57. verbi *secundum membrum, qui
communem esse testantur.* Et in hanc sententiam adductus est Barto.
ex l. 1. s. cum vrbem. ff. de offi. Praefecti vbi, qui tamen vix probati-
quid & si loci scriptum sit: Praefecto vbi confiri mandata, que intra vrbem committuntur: non tamquam ex necessario iu-
dicatur ordinarius, sed ex eo quod solum more Romano ad ma-
gistratum assumebatur. Et propterea in d. 2. & hanc omnia, ff. de origine iuri. Praefectus iste vbi hoc nomine magistratus appella-
tur. Non ergo hic verfamur in dubio, sed in caufi claro, in quo
confat Praefectus vbi esse creatum magistratum acque ita or-
dinarius esse. Non etiam probat hanc sententiam text. l. vlti. C.
vbi & apud quem, citatus a Bart. dum ait illi: *in ultimiis suis viris
bisilluminis, cum generaliter causæ demandata sint, posse cognoscere
de restitutione in integrum petita.* Non, inquit, probat, cum
non declaret ibi legislator ille, an is ordinarius sit vel non. Quo-
cirkè melius hac sententia probari videtur ea ratione: quod cum
iurisdictione ordinaria sit sui natura favorabilis, delegata vero o-
ditio, *ut inquit glori. in c. in verbo processu, de ref. in 6. & diximus
supr. ob d. ordinaria, non autem delegata presumitur.* Existimat
ut tamen Curt. Iam. in d. l. more, num. 58. de iuref. omn. jud. inspi-
ciendum potius est, an in ea caufarum vniuersitate esse coniue-
tient iurisdictione ordinaria, vel delegata, vt secundum eius natu-
ram presumatur facta commissio.

P R A E S V M P T I O X V I L

Quia iurisdictione vbi presumitur is, qui secundum ordinariam, & secundum delegatam cognoscere & dissimile caufam potest.

S V M M A R I A .

- Iurisdictionem tam ordinariam quam delegatam habent, si ex acto constet, qua voluerit vbi iudex, vel ordinarius habeatur, vel dele-
gate.
- Iurisdictione ordinaria vbi esse presumitur index, quando processus
& sententia secundum eam sufficiat potest.
- Index afflanguit a partibus, in dubio presumitur afflanguit vbi ordi-
nariis, non vt delegata.
- Delegatione facta a Princeps vel Pontifice, index tanquam delega-
tus processus presumitur.
- Delegatus principi ei dignior ordinario.
- Iurisdictione delegata quando iudicem vbi presumitur.
- Viam & modum amplecti quilibet presumitur illum, quo alius sum
valeat.

PRAESUMPTIO XVIIIL

CVM utramque iurisdictionem obtinet iudex, sicut certis casibus obtinet posse, superiori disputatione demonstravimus: & ambiguum secundum quoniam de causa cognovisse, & sententiam tulisse presumatur, ita aliquot causas distinguendi sunt.

Primum est, quando ex actis ipsiis constare potest t̄ qua potestate & iurisdictione eius sit. Hoc in causa res clara est, ob id opus non est configere ad coniecturas, qua in claris ceplant, testa. illa autem est, quod est in verbo, de leg. 3. Si ergo acta significant hunc processus ut ordinarium, talis erit iudicandissim⁹ verò vt delegatum, delegatus habendus erit. Ita in specie docuit Abbas in, cum ex officio, num. 32. de praescript. & ibidem Felin. colom. 15. no. 32. vers. locutus est prius, &c. qui script⁹ ita posse intelligi prescripsit Feder. de Seni in conf. 30. infra quod aliquip ab Abbat⁹, & alijs multis, ut infra dicimus, reuestit. Et causam bruci multis simulibus confirmavit Felin. Et tandem sententiam probarat etiam Paris. ibid. num. 33. in for. siem respondit Alexan. conf. 35. num. 8. lib. 5.

Secundus est causus, quando t̄ ex actis quidem non potest apparet, qua potestate vñs sit, fuit tamen processus, & sententia fūlneri tamen potest. Secundum ordinariam iurisdictionem, quem admodum & secundum delegatum. Hoc in causa presumitur vñs iurisdictione ordinaria. Ita ex sententia Baldus in, viii. colom. 1. de re iudicis, tradi Felin. in d. c. cum ex officio, colom. 2. num. 34. vers. si autem indiscit. & ibidem apertis num. 3. & 6. lib. 1. cum respodit. His addo Alexan. in conf. 5. num. 3. & lib. 1. dum respodit, quod in duobus iudicis allumpsum à partibus, presumuntur uti ordinarii, non ut delegati. Non ergo etiam aliter quam ut ordinarius presumit procedere. Ex ratio etiā quia non extraordinarii specialius iure, sed comuni potius vñs presumuntur, & quoniam & in testamento, la. 2. ff. de test. milit. & respondit Alex. conf. 6. no. 20. libr. 2. Et iurisdictio ordinaria dicitur esse firmior & potentior ipso delegato, ut scribunt omnes in iuris, ff. de officio eius, &c. Est ergo presumendum hinc iudicem tūlisse vñm iurisdictione ordinaria, cum in dubio quis presumit velle actuū suum facere debere omni mēlior modo, l. 3. ff. de mil. testa. de qua re statim dicemus.

Declaratur hic causus, vt non procedat quando delegatio t̄ est facta a Principi⁹, vt à summō Pontifice, & alijs: Nam tunc prefimitur processus tanquam delegatus. Ita Ios. Andr. in c. ultim. colom. 1. vers. item quando concurreat de re iudic. quoniam sequitur Ios. Felin. in d. c. cum ex officio, colom. 2. num. 31. vers. bene facit, & ibidem num. 33. vers. quid intelligit, quia recentiū alios places, quo Ios. Andreas confundit. Et ratio illa est, quia delegatus t̄ Principi⁹ est dignior ipso ordinario, ut scribunt omnes in d. sub de officio eius. Et ob apellatio deuolutior ad ipsum Principi⁹, declarat idem Felin. in d. c. cum ex officio, num. 24. & ibidem Parf. num. 26. Et certum est ea quia digniora sua preferenda, l. 2. de alio libr. praeputit ergo hic delegatus cum iurisdictionem digniorem, ordinariis minus digna.

Tertius est causus, quando ex actis apparere non potest, qua potestate & iurisdictione vñs sit iudex, sed secundum iurisdictionem ordinariam processus & sententia fūlneri non potest, secundum delegatum vero posunt. Hoc in causa t̄ recepta magis opinio est, hinc iudicem presumti vñm iurisdictione delegata. Ita sanct⁹ Butri, in d. c. cum ex officio, num. 32. de praescript. & ibidem abb. 20. num. 31. Felin. num. 3. & Parf. num. 33. eandem probat. Et alia ratio, quia quilibet presumit amplēcti eam viā t̄ modum, quibus actus ipse fuit valeat, l. 3. ff. de translat. molit. & Quiesc. ff. de rebus dubiis, & alijs multis, quia communerabim⁹ infra lib. 6. praesumptio, & confirmari poset. Ex egregiis fuit illa traditio, quas ad rem hanc congerunt Felin. praeputat in loco, num. 31. vers. dicit etiam Ludovic⁹ & Alciat. de praesumpt. regula 3. praesumpt. 3. num. 3. & 4. & 5. Et nos alia similia adferemus infra hoc libro, praesumpt. 38. vbi differemus, quando presumatur pro sententia iudicis ordinarij. Nec hic repugnat auctoritas Federici de Seni in d. conf. 100. in fine, qui contrarium vñs est respondere. Nam aut Federicus intelligentius est, quando ex actis ipsiis constaret iudicem illum tanquam ordinarium processile in vita, sive in prisone & c. fixamus. Et illum pariter ita intellexit Alexan. in d. conf. 55. num. 6. lib. 5. Aut male is Federicus respondit: sicut cum reprehenderunt Butr. & Abbas.

Iurisdictionem vni vel duobus concessam, aliquando cumulatiuē concessam, aliquando priuatuerē concessam præsumi, distinctione multorum, causum dilucidē explicatur.

S V M M A R I A.

- 1 Iurisdictionem ordinariam concedens Princeps magistrati, respectu sui presumitur cumulatiuē concedere.
- 2 Concedens auctoritas in iurisdictione concessione semper presumitur præsumit illas.
- 3 Sermo generalis non comprehendit personam loquenter.
- 4 Id est maximē in principe, n. 4.
- 5 Iurisdictio annexa feudo, si via salvo fuerit a principe concessa, primatis uē intelligitur.
- 6 Dominus & iure vii translati, priuatine dicitur translati iurisdictio.
- 7 Iurisdictionem in homine ev. a salvi sui princeps exercere non potest.
- 8 Iurisdictio visus salvi eadem tempore duobus & pluribus cœssia a legi, vel principi, cumulatiuē intelligitur.
- 9 Vicario vel afferenti concessa iurisdictio, cumulatiuē accipitur.
- 10 Iurisdictio specialis concessa magistratus, tanquam superioris iudicis visus salvi, priuatine concessa presumitur.
- 11 Inde novo tributa iurisdictio aliquo in loco, ordinario magistratus ibi non dicente, priuatine facta, intelligitur.
- 12 Iurisdictio discreta concessa novo magistratu, priuatine facta a præsumitor.
- 13 Iurisdictio concessa taxativa circa aliquod genus causarum, priuatine intelligitur. Eas illas in iurisdictione competente ex consuetudine, num. 15.
- 14 Taxativa habet vim exclusionis.
- 15 Concessio iurisdictionis facta noui indici, respectu indicis inferioris priuatine presumatur.
- 16 Dispositio legi specialis generalis non derogat, nisi incompatible fit.
- 17 Iurisdictio concessa alteri auctore personarum, priuatine concessa presumitur.
- 18 Id est, procedit multo magis accidente auctore persone, cui conceditur, num. 18.
- 19 Præmilia duo vbi concurrent, illud magis specialis dicitur, quod per se conceditur.
- 20 Iurisdictio concessa alicui priuatine non presumitur, si lex vel statutū id declarat.
- 21 Iurisdictio concessa odio certarum personarū, cumulatiuē facta praesumitur.
- 22 Iurisdictio concessa a prælati regulariis in suis monachos, priuatine ad Episcopum praesumitur.
- 23 Iurisdictio concessa a prælati aliquam persona, intelligitur priuatine.
- 24 Iurisdictio præscriptione acquisita, priuatine conseretur acquisita.
- 25 Iurisdictio cōf. eis duabus ordinariis, unam clausula, ambob⁹ vel alteri, resūmunt, cumulatiuē intelligitur.
- 26 Iurisdictionem ordinariam concessam alteri, quando non appareat, ad odio vel favore personarum facta sit, cumulatiuē presumitur.
- 27 Præf. vbi totius ciuitati generali iurisdictio erat concessa.
- 28 Proconsul quanta apud Romanis potest.
- 29 Dispositio bonum specialis derogat generali, scilicet in legali dispositione.
- 30 Regulum. Generi p̄ speciem derogatur, locum habet in iurisdictio- nalem auctorem publico.
- 31 Iurisdictio priuimū concessa vni delegato, postmodum alteri ab eodem principe, priuatine accipitur.
- 32 Argumentum à mandato procuratori, ad mandatum iurisdictionis valat.
- 33 Expediit causa vel rūm articuli, mandata vni ex delegatis, priuatine intelligitur.
- 34 Iurisdictionem mandata dubio simpliciter, cumulatiuē, non tamen in solitudo mandata presumatur.
- 35 Iurisdictio mandata dubio ad eam clausula, vel alteri vestrum, conseretur cumulatiuē mandata & in solitudo.
- 36 Iurisdictionem priuatine vel cumulatiuē concessa, qui sit effectus.

37. *Præsentationem quæ andicato locutus.*

38. *In iurisdictione cumulatiu[m] pluribus & vnauersis, sicut, simul concessa, alter sine alio non cognoscit.*

DISPUTATIO est egregia, sed perplexa admodum, quando iurisdictio cumulatiu[m] vel priuatu[m] præsumatur tributa & concessa. Exultimo facilis explanationis gratia, diffin-gui atque confitui posse duo disputationis capita. Quorum primum est de iurisdictione ordinaria, secundum est de delegata iurisdictione.

Primum est casus, quando Princeps concedit iurisdictionem magistratui, & dubitat per respectu persone ipsiusum Princeps con-

cidentis præsumatur concessa cumulatiu[m], vel priuatu[m]. Hocca-

si dicendum est, præsumit t[em]p[or]e concessa cumulatiu[m]. Ita Bal. in conf. 32. *Rex Romanorum, in fin. lib. 3.* Cum dixit, quod si Papa committit iurisdictionem alicui, nihilominus retinet sibi eandem & maiorem. Idem fons ipse Bal. in d[icitu]r. *in prim. m. 2. de bius fealdum d[icitu]r et p[ro]p[ri]etate.* Et item Bal. in q[uo]d patr. nu. 10. ad l[ib] 1. ver[bi] c[on]fessio c. unde libert[er]. Scripti, quod in concessionibus iurisdictione semper auctoritatis & concedentis confitetur præferunt ille[scilicet] quod in eo resedit suprema potestas, & manifeste Gram. in d[icitu]r. *nu. 3. & m. 11. & p[ro]p[ri]etate, in conf. 1.* Idem in *conferm. in conf. 6. & in veto 28. m. 5.* idem ego ipse scripti in lib. 1. de arbitrio. *adie. q. 40. num. 1. & 2. Et i* quidem adduciunt text. c. dudum, de p[ro]p[ri]etate. In d[icitu]r. & ratio-

3. tio, quod in Iherone generali, non comprehendit persona lo-

quentis. *Impositio C. de foliat. & dicente infra p[ro]p[ri]etate. p[ro]p[ri]etate. 5.4.* Et

4. hoc maxime procedit in persona Princeps, qui dicitur excepta,

ne filii legem imponere videatur. *C. in fin. de prob. feald. aliena per Federa.*

Declarum hic casus, vt locum non habeat, quando Princeps

5. concessit iurisdictionem, que annexa t[em]p[or]e est feudo cœsio vasallorum. Nam tunc vasallus dicitur obtinere iurisdictionem priuatu[m] ad dominium concedentem.

Ita Bald. in l[ib] 1. q[ua]s. 3. ff. de rerum d[icitu]r.

Martini Laudeni, in tradi. de princ. i. part. quod. 138. script. Dux Mediolani. Abb. in ceterum, column. 2. ver[bi] c[on]siderare tamen, de ita. & ibidem

Felin. m. 12. & in c. p[ro]p[ri]etate, num. 5. de officiis. Cart. in conf. 4.

super memorata, a quanto dubio. Cart. in conf. 3. num. 11. Brune in conf. 4.7. num. 7. Grammat. in d[icitu]r. 30. num. 11. Socini. in conf. 126.

num. 4. lib. 3. Berou in conf. 3. num. 11. & lib. 10. Et cum Beroio & Socino de eadem facti specie idem respondit Crater. in conf.

41. num. 16. qui num. 29. ver[bi] c[on]siderare non posse. Scripti, quod vbi

transfertur dominium & ius vtile, dicitur priuatu[m] translata

iurisdictio, quia apud duos infidelium esse non potest. Quapropter

7. concludunt predicti Doctores, Princeps non posse exercere

iurisdictionem t[em]p[or]e in homines sui vasallorum. Eandem lentientiam co-

p[ro]p[ri]etate comprobavit Roland. in conf. 43. num. 22. libr. 2. & in conf. 21.

num. 10. & 12. lib. 4. & doctissimus Telaurus in deindebus Pedemontanis in decr. 32. Ceterorum declaratio h[ab]et intelligitur quod iurisdi-

cione iudicis ordinatij; scilicet si ipse Princeps vellet cognoscere de causis hominum ipsius sui vasallorum: quia id facere potest

cum iure & ratione superioritatis b[ea]tib[ea] referatur: concurrat cum ipso vasallo, cui hoc facit dicitur cumulatiu[m] iurisdictio.

Item. Ita declarat post alios Grammat. in veto 23. num. 6. & in conf.

6. in fin. de criminalib[us] & Natta in conf. 47. num. 3.4. & in conf. 58. num.

4. ver[bi] c[on]siderare fons predictus Rolan. in conf. 1. num. 13. lib. 2. qui multis com-

probatur. & Loan. Petrus Surdis in conf. 15.2. num. 17. libr. 2. & his accor-

dit Affiliatus m. 1. s. si quis alius, num. 3. ver[bi] c[on]fessio ex quibus, de pare ten-

nend. Cum dixit, Princeps non posse cognoscere de causis ho-

minum sui vasallorum, quando ipse vasallus cepit cognoscere, atque ita quando priuatu[m] Princeps. Princeps ergo non priuatu[m] cognoscere potest. Præterea Baldus in d[icitu]r. q[ua]s. 43. ff. de rerum di-

mis. Et Doctores qui eum fecerunt fons, loquuntur de primis causis, hoc est, de primis instantijs, ut declarat post multos Roland. in conf.

9. num. 3. libr. 2. & demum Baldi traditio folium procedit, circa ea

que vasallus ipse in seipsum pro iurisdictione fibi concessa facere

potest, fons si non potest. Ita Baldus declarat Natta in conf. 38.

num. 4. lib. 4.

Secundus est casus, quando vel Princeps vel lex eodem tem-

po contulit iurisdictionem vniuersalem duobus magistratibus & iudicibus, sicuti statutum Papiz. 4.5. in cindubis, sub rubro de officio

potestatis Baldi vicarij, &c. tribuit iurisdictionem prætori, & alijs iudicibus. Hoc t[em]p[or]e præsumatur concessio vtrique facta cumulatiu[m], non autem priuatu[m]: atque ita locutus erit priuatu[m]. Tra-

tradit Baldi. in l. m. 4. s. vii. autem, num. 6. ver[bi] c[on]fessio casu C. de la-

du. tollen. Bartol. Alexand. & Imola in l. 6. vni g. de re iudicia. & ibidem

1. solum column. 2. ver[bi] c[on]fessio, secunda a conclusio ff. de re iudi. Bero in conf. 22. num.

4.2. lib. 1. & manifeste explicat Vantim in tract. de militate, in situ de nullitate sentent. ex def. iurisdictio oratione, num. 175. & num. 177. Et predicti quidem scribunt quod aliquando his iudicibus concessa est iurisdictione in solidum, & tunc locus est priuatu[m], atque ita vno sum fin alio procedere poterit, & h[ab]et causa loquitur predicti statutum Papiz: aliquando vero intelligitur concessa cumulatiu[m] simul: & tunc omne simul, non autem singuli procedere debent. Et h[ab]et causa procedit etiam in delegatis, ad vniueritatem causarum. Nam illi ordinarij aequiparantur. Ita in his terminis scripti Vant. præcitat in loco, num. 178.

Tertius est casus, creatus constituto magistratu[m], iudicatu[m] ordinario, datur a legi vel a principe vicarius, vel alesfor, qui certis de causis cognoscere & indicare posse. Hoc etiam casu iurisdictione t[em]p[or]e concessa vicario, vel alesfori præsumatur cumulatiu[m], non autem priuatu[m] ad magistratum concessa. Ita in specie de vicario scripti Baldus in l. 1. p[ro]p[ri]etate, in p[ro]p[ri]etate, m. 4. ff. de officiis, & legati, & de alesfori idem scripti ipse Baldus in l. 1. column. 1. ver[bi] c[on]fessio ex parte quartar. ff. de officiis. Et Baldus fecitus est Felin. in c. p[ro]p[ri]etate, column. 1. ver[bi] c[on]fessio dicitur Baldus, de officio ordinarij. Idem respondit Parvus in conf. 9. num. 11. libr. 4. Ea est h[ab]it sua sententia ratio, quia Vicarius & alesfor videtur dati, vt opem ferant, & adiumento finis, suis principalibus magistratibus, quorum nomine iurisdictionem exercere videntur. Non ergo eos iurisdictionem priuatu[m] dicuntur.

Quartus est casus, quando specialis iurisdictione coeditur magistratu[m], tanquam superiori iudicis vniuersalis, vtp[er]t[em] quando Princeps, vel lex, & creat & facit aliquem iudicem, qui cognoscet de causis nullitatis, & causis appellatiōnū latib[us] at ipsiis iudicibus vniuersalibus. Hoc casu huic iudici nullitatem & appellatiōnū præsumitur concessa iurisdictione t[em]p[or]e priuatu[m] ad iudices omnes ordinarios. Ita Bald. in l. 1. q[ua]s. 1. ff. de officiis. conf. Angel. in conf. 33. Prætentis num. 3. ver[bi] c[on]fessio dico, & column. vni. ver[bi] c[on]fessio, ff. vni. Arcelin. in l. quod in verum, col. 2. ad fin. de leg. 1. idem scribit Arcelinus fecitus Ruini. in conf. 3. column. 4. lib. 5. qui respondit, quod quando datus est iudicis ordinarius, confitetur priuatu[m] datus, ut scilicet non possit est ordinarius sine ipso adiuncto in causa procedere. Ratio est, quia à sententiā primi, appellatur iste secundus: ergo ille primus caret iurisdictione, alioqui ad eundem posset deuelu[m] appellatio[n]e. Et in d[icitu]r, alia etiam militat ratio, nempe suspicionis ordinarij.

Quintus est casus, quando existente magistratu[m] ordinario qui non solum iurisdictionem exercet in clitate, sed etiam in oppido & calvis ciuitati subiectis, datur alter index, qui aliquo in opido & castro ius dicit. Hoc casu confitetur huic notio t[em]p[or]e collata iurisdictione priuatu[m], atque ita confitetur adempta ab illo ordinario generali. Ita respondit Roman. in conf. 9. num. 28. p[ro]p[ri]etatis. *in prop[ri]etate, quens fecitus est Crater. in conf. 41. num. 28. ver[bi] c[on]fessio est. Idem scribit Ange. in conf. 375. Prætentis in fine. Et iij quidem moti sunt text. 9. & indicare, in athenis, de defens. ciuit. Est & ratio quod facit tunc ita fuit, ne propter huimod[em] castro & oppido, ad ciuitatem cogitare accedere.*

Sextus est casus, quando iurisdictione discretiu[m] t[em]p[or]e condidetur non magistratu[m] vt si cauter statuto quod omnia instrumenta contractuum insinuantur & creetur index, qui de causis insinuationum cognoscet & indicare poterit. Hoc casu dicitur huic iudici concessa iurisdictione priuatu[m] atque ita nullus alius, de causis illis insinuationum cognoscere & indicare potest. Ita docuit Baldi. in l. vni. ca. 6. vbi autem, num. 6. ver[bi] c[on]fessio casu C. de cad. tollend. in auct. habita. num. 3.2. ver[bi] c[on]fessio hoc. C. ne filius prosp[er]e. Idem scribit Baldus in l. net. quidam, in p[ro]p[ri]etate, ff. de officiis, & lega. in prima lectura, cum dixit, que legatus de latere non potest sic intromittere in officiis. Collectoris Camerae Apoliticae, sic & Fran. Bald. inter conf. p[ro]p[ri]etatis Baldi. in conf. 23. *V[er]bi omnibus predictis, col. 1. ver[bi] c[on]fessio aut. & col. lib. 5. Idem apertius scripti Ange. in l. c[on]tra p[re]tor. in princ. ff. de iust. & in l. p[ro]p[ri]etatis, col. 1. C. de cad. tollend. lib. 10. Ita quoque Imola in l. Titia testore, in p[ro]p[ri]etatis numer. 4. de lega. 1. docuit, quod si statutum tribuit iurisdictionem p[re]tori in causis pupillorum & Capitanio dedit potest causas cognoscere de causis pupillorum & de ceteris libris infra, non poterit Capitanus cognoscere de causis pupillorum à de ceteris libris infra. [Cum (ait Imola) statutum distinguere voluerit iurisdictionem circa causas separatas.] Hacten traditio Imola procedit favore personarum, vt dicimus in subsequenti nomen causa. Et idem docuit Alexand. in d[icitu]r. Titia, num. 5. vbi numer. 4. alt. statuta.*

facta est concepsa, fuit concepsa iurisdictio. Hoc sane casu intelligitur priuatu[m] concepsa. Ita respondit Ang. in conf. 3. n. col. 2. vers. de duco f[ac]tum modum, & col. 1. ver. 1. quartu[s] f[ac]tus, id scripsit Feli[n]. in. t[er]cii fragib[ili]o, col. 1. vers. declarat predicta est off. ord. Gram. in decis. 30. n. 12. Cerau. in conf. 21. n. 31. & n. 33. in f[ac]t. qui dixit, idem esse, quia ex contrafacta concepsa fuit iurisdictio. Et h[ic] quidem motu fuit ex. i. res fragib[ili], de off. ord. & c. vt debitus est appell.

Decimus tertius est casu, quando præscriptione acquisita est fuit iurisdictio. Hoc casu censetur acquirens priuatum. Ita Felin. in cap. postulari. num. 5. ver. 1. l[et]ta. limita ad. off. ord. pol. Abbatem ibi, & in eap. audit. col. 3. de præscript. Butrius & Imol. in cap. conseruente. col. pen. de off. ord. Calder. in conf. 6. n. 1. de f[ac]t. excomun. Iosan. Baptista Ferrer. in conf. 1. 4. n. 13. Et subiungit Felin. causa hunc fine controveria procedere, quod primus ille iudex, contra quem scriptum fuit, prohibitus fuisset ab hoc præscribente, & prohibitione acquisiuit: Etiam illi prohibito facta fuisset cal. Felinus pro bono pacis.

Decimquartus est casu, quando flatus, vel confutidine concepsa est diabolus ordinarius iurisdictio, adiecta clausula, ambobus, vel alteri eorum. Hoc sane casu iurisdictio censetur concepsa cumulatiu[m], non autem priuatum facta. Ita Bart. in. 1. c. de off. prof. vrbis. Cum dixit, quod licet in ciuitate creatura nouus officialis spiritus super dannis datis, vel super abundantia: non tamen proper hoc tollit iurisdictio Prætoris, qui vniuersalem habet iurisdictionem. Et Bart. scilicet sancti Angeli in testamenta, ad fin. ver. 1. dicitur: Et si dubitatur, C. de testa. & in conf. 3. n. 3. m. 3. p[ro]f. ver. 1. quater autem, & alij congett[ur] a Fr. Arn. Areina. in. 1. quod in veretur, & si quod, col. 1. de leg. 1. v[er]o 1. ver. 1. præconcius restatum cum Bar. esse magno receptam opinionem. Endempropositum ipsest Areina. in conf. 2. n. 1. Et idem affidit ibi L[et]ta. s. si quis post. n. 1. Ha[ec] accedit & alijs communiuit ad. A[re]t. in. 1. s. si quis in applicatione, n. 13. ff. de app. & a Felin. in. 1. cap. 1. v[er]o 1. de fidelio. lib[er]t. Iu[st]it. quo[rum] respondit Anch[er]. in conf. 6. n. 6. ver. 1. ac ex eo, cum dixit, iurisdictio nem concessam certis officiibus Florentia super bonis cestianis, quos appellamus decoctores, non auferre iurisdictio[n]em ab ordinario: sed cumulatiu[m] illis concessam præsumi, si etiam responderemus Dec. in conf. 3. n. 1. 2. Gram. in conf. 1. n. 1. & n. 26. 1. b. 2. Berou. in conf. 22. n. 2. 2. lib[er]t. Parli. in conf. 9. n. 10. lib[er]t. 4. Gram. in conf. 6. n. 23. m. crim. & Ripa in tral[et] de peple, in. 1. de decessariis remedii contra peple, n. 6. qui ob id ap[er]t. Papie iudicibus viariam, qui & cloacarum curam habent, ceteram iurisdictio[n]em cumulatiu[m] ad prætorum Papie, non autem priuatum. Idem quoque nouissime i[ust]it. Petrus Sudius in conf. 16. n. 19. lib[er]t. resp[on]dit, non præsumi derogamus iurisdictio[n]em Capitanie Iustitia Montiserrati, esti Serenilli. D. Dux confituit duos ex consiliariis, qui cognoscere de crimine eorum, qui contra edictum principis exportatis annona[m] extra provinciam. Et horum opinione[n]em fecimus sum in lib[er]t. de ab[er]t. 1. 9. n. 1. & 2. Et quamquam exiffimo receptam haec opinione[n]em effe veram & frequenter, attamen multa afferuntur argumenta, quae minimè probat.

Primum enim adduci foliet tex. 1. C. de off. Prof. vrbis. vbi licet iurisdictio est cœlula præfecto anno[n]a ipsam, non tamen co[n]suet priuatum eadem iurisdictio præfectus vrbis, si totius ciuitatis generalis iurisdictio cum ea fuit. Verum Aret. in d. l. quod in veretur, & si quis post. col. 2. ver. 1. ad secundum, de leg. respondit, quod id euerit, quia princeps ipse expresse declarauit, quod ea concepcione facta præfecto anno[n]a sublata non effet iurisdictio iam cōp[er]tus præfecto vrbis, si ergo princeps esse non declarauerit, derogatur dicere cur iurisdictio ipsius præfecti vrbis, atque ita argumentum restorauerit. Nisi dicamus principem ita eo in loco declarare ad tollendam omnem dubitationem. Ne igitur in dubium reuocaretur, an illi iurisdictio[n]em fuisset derogatum, vel no[n], ita fluitur princeps. Hanc postremam interpretationem probavit post. Iac. Burr. Ang. in conf. 37. Præter n. 2. A[re]t. lib[er]t. tamen sensum utilius idem Ang. in. 1. testamentis, col. 1. C. de leg.

Secundo afferuntur tex. 1. s. aliquot annos, ff. de orig. iur. vbi prætorre peregrinorum creato, non dicitur sublata iurisdictio pra-

toris vrbani. Inquit enim text. quod prætor peregrinorum plenumque de ipsorum peregrinorū causis cognoscit: ergo no[n] leper, atq[ue] ita eriam prætor vrbana aliquando cognoscere potest. Carteron respondi potest, quod prætor illi peregrinorum creatus non fuit, vt de peregrinorum causis cognoscet: fed poterat etiam causas ciuium indicare: atq[ue] ita non specialis index, sed generalis creatus est, vt ab illo in loeo explicat Cor. a. in fin. Et tamen dicitur prætor peregrinus ob id, quod multo plus de illorum causis, quam de causis ciuium cognoscet, & indicare.

Tertio perpendi foliet text. 1. nec quidquam, in prin. & in 2. respons. ff. de off. prof. & c. lega. vbi proconsul in causis inter fiscu[m] & priuatum melius facit, si se abstinet. Illud verbum, melius, stat comparatio, & significat, quod ipse proconsul est etiam index in dictis casis, quamvis procurator Casaris sit specialis index. Ita tex. hunc ad rem perpendit Aret. in d. 9. si quis pol. col. 1. ver. 2. secundum addit. Ceterum respondi potest id cuirene ob summam potestatem t[er]tioproconsuli, cui tributa erat facultas, vt posset ius dicere de omnibus causis, de quibus poterant omnes magistratus ordinarij & extraordinarij vrbis Romæ, I. fin aliquam, & vbi ff. de off. pros. & legati, & principis personâ quodammodo in ipsa prouincia obtinebat, & ideo, ead. tit. Non ergo mirum, si cum Casaris procuratore in eadem iurisdictio[n]e concurrebat.

Quarto confidatur 1. vt. C. vbi causa fiscu[m], & ibi gl. vbi licet Comiti domorum decuri specialis iurisdictio in colonis & iniquinis imperiis, attamen iurisdictio competenter prefidi circa casalem personas & res, sublata non censetur. I. vbi aliquip. ead. tit. Carteron, si recte perpendamus, nil virget hoc respondit, sunt enim duo casus, quorum primus est, quando contentio est inter colonum nomen Casaris, & Cœpiam ipsum. Hoc casu cognoscit Rector prouti[n]ca. Ita loquitur d. l. vbi aliquip. & ibi sensu gl. in. 1. p[ro]p[ri]o. Secundus vero est casu, quando contentio est inter colonum Casaris & priuatum. Huius casu cognitione praet. Praopositus facit cubiculi, & Comes domorti, & nullus aliis. Ita loquitur d. l. vt. que edita fuit fauore ipsorum colonorum & inquinorum imperiacionis. Non ergo mirum, si taxative est dictum, quod non alterius fit cognitione h[ic].

Quinto melius suffragantur tex. 1. vt. C. de idr[it] omnium iudiciorum. Rector militum conceditur iurisdictio de rebus militariibus non tamen adempta censetur iurisdictio, eisdem de causis competentes alteri magistraturi ordinarii. Et quamquam existimat aliqui, vt recte fop[er] in. casu, id contingere fauore perfonarum, quibus dat sunt iudices illi, attamen si recte perpendatur, nullus earum fauor confidatur, cum coactio eius imponatur, vt conuenienti possint, sicut sub uno quām sub alio magistratu.

Sexto perpendit text. in §. 1. ver. 1. oportet, in auth. vt defun-
cti ut fera funera corum, ubi aduersus prohibentem exequias mortuorum, constitutus est iudex specialis, nempe præfectus vrbis, & tandem sub alijs eadem potest contra eum cœlula est, nempe Præf[ect]o prætorio, & Magistris officiorum, sed facile cœlulari potest hic locus, c[on]stitutum id sit officio perfonarum, qui exequias mortuorum impeditum, sicut attingunt supra in 10. casu.

Septimo afferuntur foliet text. in §. & iudicare, in auth. de defens. ci-
v. casu, in quo tex. sit procedit.

Octavo adducitur text. c. ceterum, de iud. argum. ducto à spe-
ciali. Est enim ibi specialis, vt iurisdictio concessa domino feudi,
in causa fuiorum vasallorum, ei foli competit & non ordinario.
Verum negari facile potest, id factum esse speciali iuris, sed in
communi, cui in dominium illum translatu[m] sit iurisdictio vel priuilegio, vel contra f[ac]tum, iuxta ea ex qua diximus supra in primo casu.

Nono afferunt etiam cœlueit tex. c. per hoc de heret. in 6. Ve-
rum colligi facili potest, id factum esse aduersus quos dantur plures iu-
dices cumulatiu[m], nempe episcopus & inquisitor, sicut diximus su-
p[er] in nono casu.

Dicimmo & vltimo adducitur simile quod habetur in 1. quotes
6. v[er]o ff. de adm. tut. vbi curatore dato certis bonis pupilli auctis,
non dicitur sublata administratio tutoris generalis circa eadem
bona. Potest cœlulari facile, si id factum esse fauore papillorum dimis-
sum. Et quia is curator certis bonis datus, subiecti tutori, cui ratione
sue administratio ranquam principali administratori
reddet tenetur. E[st] ergo dicendum, quod casus iste folum probatur
illis text. l. 1. C. de off. Prof. vrbis, & v[er]o 1. C. de iurisdictio om. iud.
Contrarium itaque opinione[m] & male constat fuit defendere Iacob[us]
de Areina, & Bald. in 1. quod in veretur, & si quis post. ff. de leg. 1. &
idem Bal. in. 1. cum prætor ff. de iudicij, quem ibi fecit est Ang. Ita

quoque

17

2

LIBER DIVINVS

enique Crat. conf. ser. 3. v. 2. p. 20. hoc quod. Et primò quidem ad-
ducit foliæd. i. t. C. de off. praefaci virbi, de cuius sensu fatis abunda-
dictum fuit huc secundò afferunt L. cum clericis. C. de episc.
& cler. vbi Bald. notar. ibi enim aliquanto societati indice certo ge-
neri perfonam, confutetur ademptio iurisdictio primo magistratu-
rui. Verum respondebit id contigile fauore illarum perfonarum, quibus datu-
tis fuit secundis iudic. mixta & ex scripto p. 20. q. 5. a. 5.
Tertio adductur argumentum, pecies derogari generi, l. vx. rem,
& felicissimo, & l. ferua tribuari, de leg. 3. & l. quodamnum. s. si quis fundens,
fi. de fundo m. cum ergo secundo iudicii concepta est (pecialis iu-
risdictio, derogatorum) curerunt iurisdictio aliter generalis iudicii.
Ceterum respondebit Aret. d. 6. q. 5. p. 20. v. 2. w. sed b. tra-
ns. c. quod in vicinis voluntatibus, sic in dispositione ho-
minis, i. pecialis derogari generali. Ita loquuntur huc supra allega-
tio: fecis veris in dispositione legi, in qua specialis non derogat
generali, nisi sint incompatibilis. Ita declarat Bors. m. l. s. hoc autem,
i. l. m. 7. s. de oper. nem. mm. & l. familiis legum, ff. depon. quoniam securi-
sunt in Alex. & ag. Rat. & Rati. Conf. l. 7. s. lib. 4.

Responditur etiam secundum, ex sententia Bal. in l. viii. s. viii. subtem. C. de cad. toll. que me fecutus est Affl. decr. s. viii. n. 2. Dixit Bal. quod regula, generi per speciem derogatur, locū t̄ habet in iurisdictiōnibus future publico. Quoniam adducatur simile ex l. si duo, fī. d. adm. turo. Verum respondeatur, quod ibi erit simile facta fuerat administratiōnium diuīlio, ita quod vnuis de alterius administratiōne fē impedire non poterat.

Secundus est casus, quando iam pluribus delegatis mandata sunt iurisdictio, deinde tibi expeditio causarum, vel vienii articuli ad ea pertinentes, vni ipsorum delegatorum mandator. Hoc etiam casu primituare mandata censetur iurisdictio. *Acta Ind. ad. 1. I. 7. 2. impr. C. de refra. & idem in cons. 37. Pratensis 5. Feli. de d. p. 1. 1. 1. 2. 2. 2.* *ver. limita quarti Et huius sententia et ei ratio, quia inclusio vienii est excludit alterius, et cum prior in prim. ff. de ead. Cum ergo expeditio, vel articulus vienii est mandatus, alii exclusi censentur.*

34 Tertius est casus, quando iurisdictio duobus i similiciter mandatur. Hoc facit ea, prae summa mandata cumulativa, non tam infoldum; sed quod limm concurat in cognitione & definitio ne causa. Ita probat c. prudentiam, in pr. de eff. deleg. & ibidem De. & Beron. & idem Beron. in cons. 22, 26. & m. 4, lib. 1.

35 Quartus est casus, quando duobus mandata est iurisdictio, t ad tecla clausula, vel alteri veteri. Hoc facit ea iurisdictio celetus cumulativa mandata. In solidu ita Beron. in d. cons. 22, m. 26. & m. 4, lib. 1. ex sententia archidi. inc. c. episcop. ms. 3. de eff. ord. m. 6. & Berriv.

in c. 1. et 2. oportet de off. *Ardita* & *apertus* *Ab illis* in p. *prudentiam* in p. *in 2. notab.* de off. *deleg.* & *ibid.* *Dic.* & *Bero*. *Egregie Vancis* in tral. *gullatae* in *tr. 1.* *moditate sententiae ex defensum invicem* ord. *narr.* *vnum. 179.* & *180. vbo declarat.*

36 Efectus. quia oritur ex hac cognitione quod cum latuus vel primarius concessa fuerit iurisdictio, magna est utilitas. Cum enim priuatus collata est, nullus prater principem manus concurrit autem apponere potest. Et enim solus negotiatur vel delegatus consilicis tributa est iurisdictio, cognoscit & diffinit quantumadmodum scribere. *Dicit. M. dicit. ex allegato supra. praesentum Felius m. c. pugnat. s. 1.* & *Bero n. d. conf. 22. n. 42. lib. 1.* Quia tamen sententia intelligitur nisi hic inde fuit negligens. Nam tunc eius negligentiam suppletum maior magistratus illius loci. Ita declarat Bar. post alias ab eo cōfessos. *Vel. ind. c. pugnat. col. 3. res. 1. imperat. q. Qui subiungit, p. dem esse quando ob absentem iudex ita non potest cognoscere & iudicare. Item scripit R. R. *causas. 3. caus. 2. lib. 1. v. colam. 4.**

DE AESVMPT. XIX.

*non oblat, declarat non procedere, quando ille maior magistratus tamquam superius sufflet ea iurisdictione priusnam. Cum vero cumulatio concepsa est hinc iurisdictio, ita quod vniuersitate et in solidum cognoscere & diffiniri potest causam, locutus est praeconvenientia. Is enim locus de ipsa causa cognoscitur & indicatur, qui primus aditus fuit a partibus. Et quod ab eis factum erit, valebit oblique eis, quod confiteret de alterius impedimento. Ita tradidimus in *prudentiam*, in prī, *vbi Abbas collocat. 3. Decim & Breviario. ff. delegat. Aret. in consilio. 2. Ratione an. 2. num. 7. lobs. 3. Breviario inde. 22. mun. 2. lobs. 2.* Cum vero iurisdictione concepsa fuit cumulativa pluribus, ut viuieris, sicut simul tunc vnius fine stiterit, procedere non potest, sed vna similitudine debet, *sicut probatur in *prudentiam* & *prudentiam*, in prī, vbi *Felius cibas. 1. de officio deleg. & biderem exar. Des. & Bero. Vetus in d. tract. de nullita. secon-***

indicate

P R A E S U M P T I O X I X -

Jurisdictionem iudicis quando prorogasse actorem, vel reum conuentum presumatur.

SUMMARY

- Iurisdictio iudicis ab ipsi latet, et non conferetur, sicuto vel expresso ratione, vel tacito, vel expresso ratione, iudicem tam non volente.

Iurisdictio de tempore ad tempus, & de re ad rem prorogatur, etiam si expresso consensu, num. 3. Sicut de persona ad personem, num. 4.

Iurisdictio prorogatur, quando presumantur partes coniunctissime, num. 6.7. & 11.

Alius necessitatibus ad alium, consensum non inferit.

Eravt omnes eis consenserunt.

Iura omnia scire tenentur.

Litis autem imperiosus, in dubio est, et in indice incompetentis, per errorum latitatem prorogatur.

EVENIT etiam aliquando, ut iudici conferatur iurisdictio, ab ipsissimis litigantibus, qui vel expresso velato conseru*1*
iurisdictione protrahant, atque extendunt, eodem rame
iudice exp̄s̄, vel tacite consentiente, l. 2. sed si index, ff. de iud. *2*
ab tempore ad tempus i prorogare iurisdictio, & iudic. an*3*
nstante Bart. & idem consenserit, & res ipsa me de causa, de off. de*4*
leg. Ita pariter de re i tem protrahari iurisdictio potest, etia
nem ex profilio confitit partium, l. de quaer. s. ff. de iudic. & ibid. glo*5*
Bart. ind. l. 2. sed si index. Et sufficere tunc tantum confitit hoc in*6*
causa accordeat Abbas, Imol. Alex. & aliorum, affirmavit Vant.
in ital. de militate, in tr. quibꝫ mod. sententia, nulla defendant, non 77.
Ita quoque tacito, vel expresso partium confitit prorogare iuris*7*
dictio & de preferita ad perfamam, & vnu iudex pro altero as*8*
sumitur, l. 1. & l. 2. consenserit, ff. de iudic. & declarat Vant, prorato*9*
in loco iurisdictio.

Dubitari autem contingit, quando dicantur & presumantur partes ipsi litigantes contentientes ipsi prorogacioni? Et id dicendum est, aliquid signis cognoscit contentientes, et primum quidem non sicut posse figurum, quando res contentus coram iudice non esset, non oposuit exceptionem declinatoriam ante vel contraestat sed folum oppofuit alias exceptions dilatorias, vel comprehenditorias. Hoc facilius canit, si contententes & prorogatio iurisdictionem illius iudicis dicuntur, atque prae sumuntur, & de fide & fiducia operari, impr. & de iure & ceteris iuris gerim, de re iud. & traductio iud. in se contenti, & de iure & ceteris iuris gerim, in eis quidam consulebat, & de re iud. Blandiavit, &c. de mod. Pratt. Proponens in forma de declinatione contradictionis, merito, ne se suff. iust. i. Iusmodi quidam consulebat, p. 2. & de re iud. & dicit, & ex nos. 20. & Lat. capitulo Felim in d.c. inter nos nascitur non. 4. de re iud. & Declinatio in f. si contentur non 24. de re iud. non contentur. Parvus in conq. 5. num. 5. & lib. 6. 4. Reparatus, & nov. 52. versificata primus, de indicibus qui refutant eis communem contenti, & V. ant. tractat de militate, ut ita Quodcum mod. sententia nulla defendantur, num. 8.

Secundum est signum de conjectura prorogante huius iuridictionis, quando reus ipsi conuenit, qui iudicium declarare potest, sua fipa in ponte faciliter iudicio fiti. *Ius Incol.* in d. c. m. *ad iur. et abil.* *E filio,* non g. de re iud. qui auctor sententia rebus excepit. *In l. quid am confabulet,* non g. Ita etiam Alex. abid. num. 2.4. Et mul-

to magis si etiam fidei suffit de iudicato soluendo. Ita Socin. sen. in eam. 173. col. 2. lib. 3. & doctissimus Cardinalis Alberus in luculentissima ad. sicut in d. si comment. num. 1. Est autem secundum predictos doctissimos, quando reus ite fuit ab ipso iudice coactus fidelitatem. Non enim sic fidelitudo confessio presumitur: cum t'actus necessario factus, confessio non inferatur, ut infra dictus Angel. int. sed est propter fidelitatem.

Ideam est, quando reus ipse erraret, ut quia credere se teneri fidelitatem, cum non teneretur. Nam & tunc non presumitur confessio, cum errans & nullus sit confessus, si quis per errorum & de istis suis iudic. ita in specie declarat Imola in d. 1. quidam consule, & papa, & non forte postea & die Alex. num. 34. & Felim. in d. ceteris magistris, m. 9. qui testatur sic se aliquando defendisse ruficium, qui praetiter falso dictione de iudicio illi coram Capitanio Pifano, indicet non suu. Et in dubio non presumitur per errorum & ignoriam tantum praeferatio fuisse cautionem hanc: cum omnes t' tenentur sicut iura. Ileges. C. de legib. & in specie a mortuis in d. 1. quidam ex fabula, num. 9. in fin.

Tertium est lignum & conjectura prorogata huius iurisdictionis, quando t' res cognitus obliquit non esse procedendum sine libello, & actor est contra dicit, procedi posse. Hoc sane catu reuise p' dictar atque presumitur confessio in iudicem. Ita manifestetur dictum Imol. in d. quidam confessio, ut p. de iud. qui scribit, hoc esse ex mente Bart. ibid. queat ait (ut Imola) declarari, non videatur, si de iud. illud porto obscurum est, quod si litigatur non fuerit peritus, presumitur in dubio coram iudice incompetenti singulis per errorum. Ita Spec. in tit. de iud. comp. ad iudic. 6. & ver. sed non quod ad iudicato. Bal. in l. eoz. p' iudic. col. 1. C. de appell. Alex. in conf. 12. no. 8. lib. 6. & Vanc. in tract. de malitia in tit. Quibus modis sententia defendit. num. 8. ver. etiam tamen.

P R A E S V M P T I O . XX.

Iurisdictionem quando Princeps presumitur contulisse, & habilem reddidisse in habilem, quem ad magistratum promotum, dili- genter pertrahatur.

S V M M A R I A .

1. Iurisdictionem inhabiliter tribuere est ad iudicato princeps, cum in litteris promotionis inhabilitas expressa sit. Idem enim si fuerit adiecta clausula, ex certa scientia, non. 2. Hucus tamen opinione aliquip, licet male, refugatur, num. 3.
2. Principem uno momento legis dispensationem intermittere velle, non praesumitur.
3. Clausula, ex certa scientia, circa qua operetur.
4. Dispensatio super inhabilitatem, regitur iustitia canonum.
5. Inhabilitas quando dispensatio conseruat, etiam princeps non exprimat in litteris promotionis inhabilem, nec adiit clausula, ex certa scientia.
6. Minori tribuente magistratum princeps, omnia cum recte gerere decernit.
7. Tutor promittens princeps domini iurationem, a tutela munere cum excusatorem praesumitur.
8. Beneficiis positionem populi de ceteris Prator, etiam sine tutori posse, cum eveniat.
9. Miles filium & habere sciens, alium infligendo, tanta presumitur fuisse excedere.
10. Beneficiis alius conseruat Pov. Max. ob aliquod tempore, per as- sumptum dispensatio cum ex quoad parum simili.
11. Infans Pontifex scienter oratione, sicut & refutare presumitur.
12. Sparsum ab Episcopatum Pontifex promovimus, presumitur cum ex dispensatione, non ob causam remota Pontifex praesumitur, si quem ad beneficium movere, & si certe sciat ipsius beneficium emesse.
13. Beneficiis curatus conseruat ipsius Pontifex habenti simile super incompatibilitate presumitur dispensatio.
14. Matrimonium in pedimentum, ceteris Papa permittendo, videtur dispensationem concidere.
15. Bonum tam ad honores & dignitates afflantem princeps, cum ex dispensatione praesumitur.
16. Casum a qua bis fuerit appellatum simpliciter committendo, videtur appellatum ad dispensationem.
17. Fendit principem concidens monachum vel maliter, presumitur dispensatio per schismatum servante.

20. Scienti principi super inhabilitate promoti, quonodo probetur.
21. Inhabitatem acutam principi ignorauit, in promovendo enim d. p' se, suffit credatur, m. 22. 23. & 24.
22. Dispeccit facultatem habens etiam a principio inferiori promovenda inhabiliter presumitur dispensare. Id tamen si est cum causa cognitione sua. 26.
23. Inhabitam principi promovens, dispensare creditur, et si inhabilitate ignorat, cum idem in inhabilitatem sciatur, suffit scaturit. Idem etiam si altera inhabilitate est, non presumitur, m. 28.
24. Inhabitatem etiam a defectu naturali provenientem, principi promovendo dispensare et presumitur.
25. In hisc infra Pape conferens, dispensare et presumitur, aliquibus tamen ab hac opinione dissentientibus, m. 21.
26. Divergunt expressa veru communio, an in Pape requiratur.
27. Habilem non directe principi redditisse eum, quem in officio iam existens aliud exercere permittit.
28. Banum colerat & patientia principi, non ergit banni renegationem.
29. Inhabiliter non presumitur dispensare principi per subiectum sui promovendo, idem si existimat potest enim ad alio usque habilitatum, m. 26.
30. Inhabilem presumptions principi redditisse non presumitur dispensare.
31. Inhabiliter dispensare principi confitetur, quando re scriptum aliquid aliud operari non posse.
32. Inhabiliter non presumitur dispensare principi, faciendo quod est fieri constitutum.

Hic locus oportunitatis est, ut differamus, quidam Princeps pro- uidenti inhabiliter ad magistratum & dignitatem, presumitur iurisdictionem ei constitutam, atq; si dispensafe, cumque habilem redditisse. Quia in re distinguendi atq; constituentis sunt aliquot casus.

Primum est, quando inhabilitas fuit expressa in literis promotionis. Hic in caso presumitur principem dispensatorem, & habilem illum redditisse. Ita confuerunt Oldr. in com. 2. lib. 3. & in com. 229. n. 2. Buz. in proposito, decr. et al. col. 3. ver. vbi existitat confessio, Bellarum. in com. 1. 2. & in com. 227. Roma. in conf. 3. 7. Felim. in. 2. quodam, m. 6. ver. dicto erit, & in c. monnili. m. 12. de scripsi. & in c. can. vnguis, m. 7. de scripsi. de leg. de Selina in tract. de beneficio in 3. parte, q. 7. m. 40. Ant. Gal. in d. 2. lib. 1. in prefsum. com. 8. m. 2. Et recipit prima huius sententia confirmatur magis auctoritate eorum, qui fortius dixerint sufficere clausulum, ex certa scientia, qua de re statim dicuntur. His constat ab hac recepta sententia male dispensare Calder. in conf. 3. de scripsi. & in conf. 22. de regula.

Secundus est casus, quando inhabilitas non fuit expressa in ipsius literis promotionis, sed fuit quidam adiecta clausula, ex certa scientia. Hoc in caso presumunt enim dispensatorem, & sufficere hanc tacitam exceptionem inhabilitatis, scripserunt gl. in c. st. statut. in verb. litterarum, de scripsi. m. 6. & in elem. 2. eod. tit. Card. Zoban. in conf. 17. Gal. in Imperatore, col. 1. c. 3. sent. rescript. non posse, & in c. 1. per quis facilius est. Rom. in conf. 216. m. 7. ver. in quo quidam Felim. in c. can. vnguis, m. 12. ver. sent. contrarium patet de eff. deleg. idem m. 6. si aliquando, c. 2. de sent. excommunic. & in c. can. inter. col. 2. ed. except. Crot. m. 1. m. 3. 2. ver. armis c. 4. in confit. m. 6. & Gram. in conf. 4. col. 2. in c. lib. 2. Ceterum ab hac opinione diffidunt permissi, qui verius existimantur, non presumunt principem dispensatorem super inhabilitate, ex sola clausula, ex certa scientia, nulla facta mentione ipsius inhabilitatis. Ita in p'ferunt Calder. in conf. 3. in tit. de regula. Oldr. in com. 3. 7. lib. 1. & in com. 228. col. 1. & m. 6. Felim. in c. monnili. m. 12. de scripsi. & m. 7. p'ferunt Calder. in conf. 3. de Selina in tract. de benef. 5. 7. lib. 1. m. 6. & Ant. Gal. in d. com. 8. m. 3. scribit, ita hodie obliteratur. Idem tenit p'f alios Tyr. tract. de nobilit. q. 5. m. 24. cum dicit, quodsi Princeps appellat nobilem eum, qui plebeius est, non presumitur cum fecisse nobilem. Et horum quidam sententia ex ratione primum fulcitur, quod in dubio non presumatur principem t'elle uno momento subiungere legis dispensationem, si quando, ut p'm. C. de miss. tristam. Clausula ergo, ex certa scientia, volum operari circa substantiam gratiae, presumptio perficie habilitate, & ceteri vere ignorantia clausula, ex certa scientia, nihil operari, ut tradidit Bal. in l. imperatoria, col. 3. C. sententia rescript. non posse, & ad eam nostram Felim. in c. can. inter. m. 3. ver. intellige, de except.

Et præterea dispensatio t' super inhabilitate requirit iustam causam, aliquo non esset dispensatio, sed dispensatio, ex tenore, de tempore, & p'f alios responderem. Curiosus senior in conf. 19. vñs. col. 2. ver. leggedivit secundum. Bruna in conf. 15. num. 8. & Socin. in conf. 22. au. 2. lib. 2. causa autem non presumitur, cum sit quidam

etiam, macta

Alia in libro 6 sente ss de cap. & postea videris.

Terius est calus quando in habilitate illa non fuit expressa in literis promotionis, nec tamen adhibita in letois ipsiis illa clausula, ex certa scientia: sed tamen conatur principem sciuisse a te promonstrare fuisse inhabiliter. Hoc in casu praefumitur super ea inhabilitate dispensacionis, scripterunt Bart. etl. Barbarius, num. 12. ff. de off. pr. & m. 2. n. 2. C. si ferimus, aut liber, ad decimam, officia lib. 10. Bal. in Imperiale, §. similes. C. de nup. Imol. in quidam confundebat, col. 4. vers. sed verius, ff. de e. ind. Bellamer in cont. 333. idem in cont. 299. col. 2. vers. patet primorum, & in conclusi. 79. n. 8. s. v. sed nunquam, Ro. in cont. 216. n. 9. 7. vers. aliquando vero, Abbas n. 1. cum in cont. 8. in ferio. 1. col. 3. c. in. innotent. col. 1. de elect. Alex. in quidam consulebat, m. 2. & n. 10. ff. de e. ind. & cont. 12. m. 7. lib. 1. Felin. in præterea n. 9. de teſtib. cogend. in l. 1. Barbarius, n. 10. ff. de off. pr. Ruini. in cont. 8. n. 9. lib. 3. Ioan. Stephanius in art. de latere in gratia, de devi & effectu classem, in verbo, subsequentes, n. 15. Puteus in dec. 4. lib. 1. qui declarat, sic & Partibus in cont. 4. n. 4. & m. 1. & n. 1. lib. 1. Anton. Gabriel. in fin. conclusione, lib. 1. in it. de depreca-
tione, 3. num. 9. vers. tenet de primam, Crauer. conf. 93. num. 16. cum quo de eadem facti specie respondit Socinus, in cont. 6. n. 15. lib. 1. Eandem sententiam probavit eruditissimus Didac. Cour. in t. pecatum, p. 2. & 3. vers. hinc etiam expedit, de regia, in 6. Et hoc fuitus sum in cont. 2. n. 21. His constat haec esse receptionem sententiam etiab illa ei differens nonnulli congettuli in Nantiam can-
fil. 492. num. 20. & in conf. 40. num. 11. Et communis illa sententia ful-
citur primo text. I. Barbarius, in fl. ff. de officio prætor. Barba-
rius Philippus, quem Suidas in dictione, βαρβαρος. Barbarum hiflo-
riam etiarras, appellat, cum serua esset. Prætrum Roma gesit: cu[mque detecta aliquando fuisse vñus seruitus, dubitatum fuit,
an gelata ab illo rata esset. Diffinit Vlpianus humanitate potius
quam iure, ea fuisse rata, quæ fuit, quandiu seruitus latuit. Detec-
ta vero seruitute iure rata fuisse omnia: cum populus ipso Ro-
manus, & multo magis Princeps, Barbarium ipsum prætrum fungen-
tis libertate donata videatur. Hoc responsum docet explicati-
con ex recentioribus Antonius Contius lib. 1. digniss. nro. 11. &
Francisc. Hotoman. lib. quatuor in illyricum, c. 17. Antonius Co-
ntius lib. 1. quatuor in iuri, c. 17. & ad rem nostram magis Crauer.
conf. 9. n. 10. lib. 5. qui ostendit, ibi scientiam tacitam inhabilita-
tis facti superi. fuisse, ut conferetur dispensatio. Hanc quoq; senten-
tiam probat text. I. quidam confutat, in fine, ff. de e. iud. vbi

10 idem Vlpianus refondit, p. 16 prator, aut confut minor in-
dixit, idcirco valet, quia princeps qui ei scientiam magistratum de-
dit, omnia unum gerere decrevit, atque ita minorem illum ad ma-
gistratum habilem redditissime praefumitur. Nec ibi in inhabilitate
expressionem in literis requiri, ut declarat Crauer. in d. conf. 93.
num. 3. p. 9ff. Olidra. ad. conf. 322. lib. 1. In pariter in Lqueru. 6. vlt. ff.
de refta. t. seruitus a domino scientier tutoratus, & libertatem,
& tutelam obtinet. Praefumitur enim libertate tutoratus, cum tu-
tor datur, sic etiam in liden Vlpianus, 6. vlt. ff. de excusat. tutor.
Cum princeps permititur tutori, ut alio domiciliu[m] transmigret,
at tute[m] munere eum excusare voluisse praefumitur. Est simile
diffinitum in l. penult. C. de necess. seruitus hered. in fine, vbi serui-
tare institutus, praefumitur prius manumulsi. Ita etiam in l. bo-
norum, C. qui admittit ad hon. pol. deb. responsum illi, pretorone
scientier & decernentem bonorum possitionem pupillu[m], quia lo-
qui fine tute[m] agnoscere non potest, & cum bonorum possi-
tum facere, cum praefumatur impedimentum illud tollere volu-
tum. Eit etiam simile, quod dictum fuit i. miles t. iens se ha-
bere filium, alium instituit, racie filium exاردare praefumitur,
ut dicatur fuit enim impedimentum institutionis, sicut. C. de te-
stam. milite, l. sp. patronu[m], in pr. & l. Paulus, 6. vlt. ff. de bon. libert. &
sed si in expeditione, in Asia, de exhort. libero. Ex predictis infur-
titore sententia illorum qui si ripertur, sicut si Pontifici & maximum
scientier conferat aliquid beneficium, ob aliquod tempore, praefu-
mitur cum dispense, quia ad preterm. similitudine. Ita Sutor[er] tri-
vius in somma, p. 106. finit. 6. & 6. 13. Petrus de Palea in a. sent.
dijm. 25. q. 4. Petri in 1. c. de festo & in 1. c. de caro, c. de vlt. de reft. Car-
din. in 1. c. in cl. latorem, m. 1. q. 4. D. Soto de m. 1. T. Urcetom. in c. de vlt. lib. 9. q. 1.
art. 2. ad finem, & 9. art. 2. & Didac. in peccatum, in 2. parte, q. 1. vers.
hinc etiam, de reg. in 6. ff. & in 6. ff. ob diffinitione Abbas in 1. c. de finione. A-
driz. quodlibet. q. art. 11. vers. de quartu[m] to. in maior in 4. sent. dgl. 25.
q. 3. s. 1. pet. & Caetano in 2. 2. q. 20. art. vlt.

Hinc etiam recte confutat Abba. m. 2. n. 3. de scis. ne. ex text. in c.
præterea, de uerb. & thid. Felip. n. 6. pond. Ponit. I ordinamus scien-
tier infamem, praefumitur illum restituere famam, idem dixit gl. in

11 et cum ante, 4. 3. dgl. illam fecuti sunt Bal. in imperiale, 6. si mi-
les, c. de no[n]. & Alex. in quidam confundebat, m. 8. ff. de reft. qui &
illud dicuntur, quid si Papa sciens aliquem spuriū promovet
ad episcopatum, praefumitur cum eo dispense, & idem respondebat
Bart. tang. 26. col. 3. li. 2. L. L. Barberius, m. 13. ff. de off. pr. Dec.
in 1. q. 1. quod n. 5. de regno. Idem etiam scripserunt lo. de schola in
trali. de benefice, in 3. part. q. 8. n. 4. Par. Conf. 4. m. 15. lib. 4. Gigas
in tral. de p[ro]p[ri]etate, q. 16. n. 2. & Quint. Mandof. ad regn. can. claria, de
idem q. 5. n. 4. Rebuffi. in præterea, in tit. de dif[er]entia. 7. Gram.
in tral. n. 3. Hic pertinet quod tradit Card. Iacobus. in tral. da
cencio, lib. 6. tit. 1. n. 27. cum dixit, Pontificis praefumiti dispen-
satione, in criminis nomine cum eo, quem certò fecit emisse bene-
ficium, idem de concepcione gratia ad beneficia secularia & regu-
laria, in titulum, quod scilicet Papa sic scienter concedens dispen-
satione, praefumitur. Ita tradit Quintilia. Mandof. in tral. de signatura
gratiae, in verbis, dispensationes.

Huc specie quod scripserunt Imola in cle. si Romane, m. 8. &
ibidem aperte Bonifacius Virgil. n. 30. & mon. 10. de præben. quod
si ponet scienter conferat beneficium & curiam, habent alii
simile, praefumitur dispensatione super incompatibilitate. Huc etiam
factum, quod respondit Rom. conf. 27. col. 1. quod Papa sciens im-
pedimentum i matrimoni, si concedit contrahere, dicitur
specificatione concedere. & Roman. fecit fuit Felin. in præter-
ea, n. 9. de teſtib. cogend. Dec. in conf. 14. n. 15.

Hinc respodit Ruini. conf. 3. n. 9. lib. 4. quod si princeps pro-
mouet bannum, ad honores & dignitates, ad quae alias alium
non possunt bannum, praefumitur cum eo dispense.

Huc facit, quod si princeps committit i simpliciter causam, &
quod fit bius suffile appellari, videtur appellatio non admitti, etia-
fi alii tertio non posset provocari. Ita Bart. Et. 1. m. 1. c. sub. nobis,
de appel. Alex. conf. 2. lib. 2. Josaf. Barbarius, m. 12. ff. de off. pr. &
Felin. in cont. 1. n. 4. & except. Huc etiam pertinet quod deci-
dit Afflict. in dec. 320. n. 8. principem concedendo scienter fe-
dum monacho, si praefumit dispense ut possit seruire per fideli-
tatem, & idem dicunt quando mulieri concessit. Ceterum di-
bitur hic contingit, quonodo hoc principis scienter possit no-
bari, & probari posse confessione ipsius inhabiliter respodit Crau-
er. conf. 98. n. 8. Item teſtibus, Crau. n. 1. & alij modis quibus ci-
tatis probatur & praefumitur, ut dicimus infra in fin. lib. 6. vbi de scien-
tia praefumenda agimus, & quando agitur de facto proprio prin-
cipis, Crau. d. conf. 93. n. 20.

12 Quarto est casus quando princeps ignorans alium i inhabili-
tatem eum eligit, vel promovet, hoc in casu, an cum eo dispen-
satione praefumatur, disputatione non est leuis inter Dd. Vna fuit opinio
corum, qui scripserunt, dispensatione i præsumi, ita gl. in l. Bar-
bari. ff. de off. pr. & præsumere communem esse opinionem testatur Kom.
in conf. 26. n. 17. vers. autem promovet. & si quidem adduci fuit ex d.
quidam confubile, sibi de re iud. quoq; simpliciter & indistincte lo-
quitur. Ruris promotionis causa creditur virtus & probitas pro-
moti, & credita enim ff. de off. præf. & ob quam quidem casu
familiis est verisimile, quod etiam si princeps ipse fecisset, virtus
i inhabilitatem promoti, cum nihilominus promoueret, fuit
eius virtute & probitate, d. l. Barbari, vers. & ff. scis. ff. de off. pr. &
qui contrarium probat.

13 Altera fuit opinio eorum t. qui exiliarunt, principem non
praefumit hoc in casu dispense. Ita Innoc. m. 8. cum dicit, de elect.
& in quidem adduci fuit codem responso Vlpian. in d. l. Bar-
bari, in fin. ff. de off. & ff. scis. dixit Vlpianus, quod si populi Romanus
scilicet Barbarum illum Philipum serum fuisse & illum or-
torem decreuerit, cum liberum fecisset: sensus est quod tanta est
populi Romani potestas, vt non modo euchere potuerit seruum
ad prætrum: sed etiam si scienter esse seruum & ei prætrum de-
crouerit, liberum cum efficerit. Ergo econtra, serus liberare
debet, natus non dicunt, si ignoranter promovet.

14 Tertia fuit opinio I Kom. conf. 26. num. 8. qui ita conciliando
predictas opiniones distinguunt. Aut certum est, quod si Princeps
promouens scilicet promovi vitium & inhabilitatem, nihilominus
nunquam promoueret, & tunc præsumit debet cum illo diffinisse.
Ita procedit prima illa opinio, & ita intelligitur d. l. Barbari, in illis
versibus, fuit scis. leti male. Rebus tuis dici potest, concepsum cen-
seri, quod verius conciliatur, si de eo fuisse interrogatus,
g. in l. tale paulm. 6. vlt. ff. de pad. Aut vero est dubium, quod si scilicet
princeps vitium & inhabilitatem promovet, non forte pro-
moueret, & hoc casu non praefumitur dispensatione, ita procedat op-
pinio Innoc. per tex. in c. h. eo tempore, de rescr. in 6.

Extenditur tunc primum praedicta presumptio, ut locū habeat etiam in inferiorē suprēmo principe, qui tamen habent facilius dispensari iubilatim, nam & si promouere dispensare cū contractu ita de c. canonico, quod certis in causis potest dispensare, scribi. In Speciale de dispensatione & sua quoq; infin. Idem de episcopio & respondit Oidra. in conf. 327. lib. 2. c. 3. & 327. 327.

non p. e. ex culpa, ut q. g.

Et hinc docuit Bald. in Læt. et quām. nov. 39. q. de fiducia, quod si comes Subdiaconus concedit feudum ipsius, preluminatum ei a dispensatore, ut feudum retinere posse, quod alios non possit. Idem Bald. in conf. 24. dicitur vixit ibid. lib. 1. qui de duce Mediolani respondebit, & latè Crat. conf. 328. lib. 7. vbi de Duce seu Marchionate tunc Manz. Et hoc quidem est magis recepta sententia, cui ab eiusdem Nat. in conf. 322. lib. 6. & 326. 25. vers. ex predicto, qui recensit Baldum & alios, & adhuc Naturam de eadē facti specie interrogatis respondit recte in libro Crat. & similiter in casu sic etiam ego respondi in conf. 421. lib. 18. lib. 5. vbi diversi de legato factio a principe filio suo ipsius, sic etiam respondit Paulus Leoninus conf. 12.

Hinc tamen extenso intelligitur & locum habuit, quando hic inferior a principiū promovet hunc inhabilitatem, adhuc causis cognitionis. Nam illa necessaria videtur, ut dispensatio præsumatur, s. agl. 1. m. 2. de fiducia, vbi Hystena. in. Auct. Butr. Ancher. Cardinalis. lib. 3. & 10. de Aene. col. 1. admodum scriptorium imala lib. 1. quidam consulebat, col. 3. 3. de rebus. Et ibid. 2. vers. allegor. etiam s. Alex. Felin. in præterita. num. 3. de tribus. cogit. inc. cunctar. col. 2. in fine. vers. in his posset infiri, ut decept. Iaf. in l. Barbarum. num. 14. de op. pr. Dec. in c. si quando. n. 3. vers. facit ei in inferno, de reprob. Grm. in de c. 8. lib. 9. q. communem ei opinionem afferit. Hic addito de Selas in tract. de beneficio, in tercias part. q. 9. no. 24. & Grammat. in tract. de autoritate legi a latere, lib. 10. no. 314.

Excedit secundum, vt procedat, etiam si i. princeps ignoret in habitabilitate promoti, si modo certi est, quod idem nullus facturus, si scierit cum inhabilem. Ita Bar. in l. 2. no. 2. vers. ex quo nota. C. si seruo vel liber. ad decurio. after. lib. 10. Imola in l. quidam consulebat, col. 3. 3. vers. cum vero res recuperatos, de re iudic. Rom. in conf. 326. lib. 8. ver. omib; autem. Anton. Gabriel. in sua conclusio lib. 1. ist. de presumpt. conclusio. num. 16. additum omnes ex l. Barbarum. ibi [et secessit] ff. de off. præsta.

Excedit tertio, vt procedat non solum, t. quando princeps fecit vere eam in habitabilitate, sed etiam quando præsumuit curire. Ita Bart. in d. 2. C. si seruo, vel liber. ad decurio. after. lib. 10. Parsim in conf. 44. num. 18. lib. 4. Ant. Gabriel. in d. conclusio. 8. num. 16. & latè Crat. conf. 327. 327. 21. Et 22. vob; dilat contraria argumenta a Natura differentiantur.

Excedit quartio, vt procedat etiam i. quando inhabilitas provenit a defectu naturali, sicut quando Pto. Max. Iceniens aliquem esse infante, vel puerū, ei conferat vel conferit mandat beneficiū. Nā cum eo dispensatio præsumitur. Ita Gemin. in c. si eis tempore. m. 5. de reprob. 16. & apertis Lib. in Imperatoria. num. 6. C. sententia. cencim. non posse dixit, quid si Papa conferat beneficium i. infantī, coram eo existimat, præsumit enim eos dispensabile, idem Bald. in c. cum adeo. col. 4. derscript. dixit, sufficere Papam exprimere atque imperfecitam, ut præsumatur super ea dispensatio, idem affirmatur Imol. in l. quidam consulebat, col. 2. & lib. 1. Alex. num. 7. de re iudic. Barbar. in conf. 26. col. 3. vers. & facit. lib. 2. Rebuffi. in prædicto beneficio, in 11. de dispensationib; num. 14. & Ant. Gabriel. in sua conclusio. lib. 1. tit. de proposito. conf. 327. num. 8. & his accedit Bellamer. in de c. 727. in cap. 1. ex aliis. cum decidit, quod illata constitutione Pontificia, quod minor quatuordecim annis non possit obsecrare canonica, & thesauraria, si ipse summus pontifex rescripti pro eo, qui minor est ea attare, adiecta clausula, quod si thesauraria est dignitas, talis dispensatio fecit super attate, præsumitur ex hoc dispensatio super attate, etiam quodam canonicanum. Et hanc sententiam vñis et etiam sequit Felin. in c. ex inter. su. 4. de except. Idem scripturam Ioseph. de Selas in tract. de beneficio part. 3. 4. num. 4. & lib. 3. num. 4. secutus est Bellamer. præcast. in loco. & Grammat. in tract. de autoritate legi a latere, lib. 10. no. 306. Eadem opinionem probavit Oldr. vel verius alter ignotus nomine inter respondit ipsius Oldra. in conf. 327. 327. 22. lib. 3. vbi restat similes causam. Ceterum ab hac traditione t. dissentit idem Oldra. in conf. 325. conf. 326. conf. 327. & conf. 327. num. 6. & 7. Hoc enim & superiora respondit, immo, contraea de eadem causa fuerit. & Bald. in c. num. 3. per mens. 3. per quis nos inserviatur, vñis et sequi Oldra. apertus Calder. in conf. 3. in tit. derscript. cum respondit, quid si Papa scien- ter confert beneficium curatum attate minori, non dicunt cum

eo dispensabile, nisi adiutoria clausulam, ex certa sc̄iētia. Idem sensit Crot. in c. 1. m. 5. 3. de conf. in. 6. Extitit tamen postremū huius opinione rationes leues esse. nā prima illa ratio, quia vñis et Oldra. in conf. 327. num. 3. quod requiratur in Papa expeditio? deroga- tio iuris communis, non est vera, quia fariſis est, quod faciendo a- cūm iuri communī contrarium, ab eo recedat, vt in casu d. l. quidam consulēbat, de re iud. non est etiam vera secunda ratio Oldra. in conf. 327. num. 2. quod in Papa diligenter cum puerō ad beneficia requiratur causa. Non, inquam, est verum, quia ad libi- tum potest dispensare, ex quo virtutē non est naturale. Non etiā obstat quod idem Oldr. in conf. 326. num. 14. inquit, hoc ēle virtutē nature quod tollit non potest. Et obid. non est in hoc pontifici parendū, dixerunt Bald. in c. cum adeo. num. 10. de reprob. Cfr. m. 6. quanto. m. 4. ed. tit. Et o. de Selas in tract. de beneficio part. 3. q. 8. num. 4. nam respondetur, hoc virtutē vel verius impedimentum non est naturale, vt tollit non posset: aliqui nec in casu d. l. quidam confundebat, de re iudiciū posset dispensatum.

Declaratur primō hac presumptio, vt non habeat locum, quando princeps facilius quācumque cūm positiū, vt pūrū, quād sc̄ienter promovet aliquem ad officium, vel beneficiū: fēcūs ve- ro, si non adiūt actus positivus: vt si fōlūm patitur aliquem iam in officio existentem illud exercere. Nam tunc non dicunt illum t redidisse habilem. Ita Imola in l. quidam consulebat, col. 3. vers. aut p̄m̄p̄s. de re iudic. Abb. me. venient. per quidam sum actus, de fili⁹ p̄f̄b̄t. Soc. in conf. 329. col. 2. vers. fed̄ respondit lib. 3. Ruin. in conf. 328. num. 9. vers. secundus casus lib. 3. qui exemplum afferit de bannito tolerato a principe. Non enim i. folia huc patientia arguit bannū reuocationem. Aut. Gabriel. in d. conclusio. 3. num. 18. His addo Felin. in præterita. ex. 3. 3. vers. quod alios de tribus. cogen. lo de Selas in tract. de beneficio part. 3. q. 8. num. 49. & 10. num. 25. Conferunt que scripti super lib. 1. q. 22. & similib; comparat. K. in. practicato in loco. & ipse in conf. 27. num. 50. lib. 3.

Declaratur secundū, vt non procedat hæc præsumptio, t quādo princeps promovet per subiitum. Nam tunc non præsumuntur dispensare cum illo inhabilem. Ita respondit Ruin. in conf. 326. num. 8. vers. ad quendam ve. quem secutus est Gran. in decis. 31. num. 11.

Declaratur tertio, vt non procede hæc presumptio, quando p̄princeps ponit eximāre illum inhabilem rūfū ab alio habili- tatum, vptūtā a principe suo, qui hoc facere poterat. Ita Soc. in d. conf. 329. col. 4. vers. secundus respondit lib. 3. Gabriel. in d. conclusio. 8. num. 19.

Declaratur quartū, vt non procedat hæc presumptio, quando p̄princeps ob necessitatē promovet inhabilem. Nam tunc non præsumuntur cum eo dispensare, & perpetuo habilem redidisse. Ita Imol. in l. 1. in fin. C. qui & a quib; & respondit Ruin. in conf. 327. col. 1. pen. vers. & iſſūd. confirmat. lib. 4. quem secutus est Gabr. in d. conclusio. 5. num. 20. Exemplum afferatur, quando vrgene necessitate, vel quā ius- tuus magis idoneus reperiebatur, fuit inhabilis promovut ad decanūtū. Et Ruin. secutus sum in conf. 327. num. 6. lib. 3.

Declaratur quintū, vt procedat hæc presumptio, quando re- scriptum non posset aliquid aliud operari. fēcūs etiam quid mi- nimum operari potest. Ita Oldr. in conf. 323. num. 8. Rebuffi. in præ- beneficiū, in tit. de dispensat. num. 8. & Gabriel. in d. conclusio. 8. in fine.

Declaratur sexto, vt non procedat hæc presumptio, quando princeps facit t quid est fieri confutat, sicut quando pontifex latuit excommunicat, vel ei delegat, vel quid latuit. Et Angelum fecit fūnt Felin. in conf. 3. num. 1. lib. 4. secundum dī. de tribus. cogen. lib. 3. qui egregie explicat, & Dec. in c. segnando. num. 5. derscript. & si eno in loco alter intelligat d. clem. li summis. Et Iafon quoque in l. Barbarum. num. 23. ff. de off. p̄f̄b̄t. alter interpretatus est verba Angeli.

Quintus est casus, quando princeps qui promovit inhabilem, non erat verus & legitimus princeps, sed tyranus maneficē & notorius. Hoc casu gelata ab illo promovit inhabilem vel valens cum nec dicatur est dispensatur. Ita declarando d. I. b. bo. i. ff. de off. p̄rator. docuit Bald. in l. 2. num. 3. C. de ferme. & quia. quem secutus est Ruin. in conf. 48. num. 2. C. quād. lib. 4. qui declarat.

LIBER SECUNDVS.
PRAESVMPVT. XXI.

Jurisdictione, vel imperio alicui a principe delegato, quando eius industria electa præsumatur, ut is alteri subdelegare minimè possit.

EVMMARIA.

- 1 Delegatus a principe potest item subdelegandi habere censuram. Falle si per se illius industria electa sit, numer. 2.
- 2 Delegatis in industria electam esse, quibus cognoscantur posse.
- 3 Delegatis industria in confessus & articulo præsumatur.
- 4 Imperium meum, vel etiam maximum, consummum alicui, non potest alteri deindamari.
- 5 Industriam personam electam in etiam verbora indicat, numer. 7. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 16. 17.
- 6 Delegatus primi ipsius quando non potest vices suas alteri delegare.
- 7 Verba geminata quando aliquem peritum effectum.
- 8 Fuisse in fini personaliter non potest per alium facere.
- 9 Subdelegationem partium consentaneo permitti, quando ab ipsarum partium voluntate quicunque dependet.

CVM principes alicui jurisdictionem vel imperium mandat, isti delegatus potestem subdelegandi habere dicuntur, à iudice, C. de iud. lib. 2d. Verum quando delegati electa & electa industria, subdelegatio non potest, sicut tradunt omnes m. l. à iudice, & v. ritum. s. ritum de eff. delegat. Delegati autem à industria electam confidere potest presumptiōnibus & conjecturis, ductis à qualitate factū delegati, & à verbis ipsius delegati.

Prima itaque est conjectura & presumptio, sumptuaria qualitate factū, sicuti quando causa gravis & artusa delegata fuit. Nam tunc presumitur ita electa industria perficie, vt delegatus alteri minimè possit, c. i. cu. de eff. deleg. m. l. Iafon in l. more, numer. 62 ff. de iuris. v. in iudic. & scripti in lib. i. de arbitr. lib. quod 68 numer. 15 & lib. num. 13, idem effic acutus, quanto factū est variabiliter atque ita quando mandator factū non determinatum, ex cap. v. §. 3. v. de eff. delega. Id quod docuit & Bart. in d. l. v. 7. ff. de iudic. & temp. praep. cum dixi procuratorem non posse alium substituere, quando factū sic indeterminatum fuit ei commis- sur. Quo de re atrinam in iud. praep. 3d. Idem Bald. in l. v. 1ca. §. non autem m. l. C. de cad. toll. dicit, in facto non determinato, ceteri dicunt arbitrium illi mandatorio, quoniam fane arbitrium alteri mandari non potest, l. in compromissi ff. de arbitr. laf. conf. 4. numer. 4. lib. 3. & Natta in conf. 16. numer. 10. & conf. 16. numer. 23. Et hinc dicimus, magistratus, quibus meritis in imperium, vel etiam minimum est commissum, nonnulli alteri madare, cum ob causarum gratitatem conferunt electa illius industria, sicuti scripsit rum Bart. & alij multo in l. 1. 2. notab. ff. de eff. em., cui mand. eff. iurisdicti, quo in loco Decius existimat, duo concurrent, grauitatem scilicet causarum & perficie excellentiam cum non nulli minoribus magistratus, imperia haec mandentur. Dicibus aliquando, quod in concurredit & ibi verba, quibus confidat electa & eius personae industria, nempe quodqueri & mixti imperiorum, specialiter committit sive maioribus his magistratus, vt significaret illa verba d. l. 1. de eff. em. lib. 2. quicunque, specialiter, &c. specialiter id est nominatio, ut recte exponit Alcib. b. 2. paradox. c. 1. s. 7. Cum autem specialiter alicui demidatrum est negotium, electa confidit illius industria, inter artifices & specialitatis ff. de fo. l. m. & mos dicimus.

Secunda est conjectura & presumptio duxāta a verbis, vt si est actu, quod pīle faciat. Hoc actus appellat Bald. in l. v. 1ca. §. non autem. numer. 6. C. de cad. toll. formaliter infernos, hoc est per datam formam. Erit utrum vīm à verborum confidat electa industria personam, d. l. mer. artifices, lib. specialitatis ff. de fo. l. m. & mos dicimus.

Et idem est si electa, quod suis manibus fid faciat: quibus verbis centurie electa perficie industria, d. l. v. 1ca. §. non autem. res. ff. de fo. talis erit verborum. C. de toll. tendit. Id quoq; alli- marunt & glori, in eis quicunque, de bart. m. 9. Bart. in. probatiorum, C. de eng. milit. anno. lib. 10. laf. in ff. qui propt. exp. numer. 37. ff. de v. sp. 10. dicere quicunque, si negotium fuit mandatum alicui, vt si suis manus exequatur, eis industria electa presumitur atque confidit. Idem quod scripserunt Purp. m. l. m. 102. & lib. Paul. Oria. numer. 47 ff. de eff. em. Ea est ratio quod his verbis personaliter

PRAESVMPPT. XXI.

committunt est negotium. Et propter eas affigit commemorari interpretate, quod & sicuti delegatus à principe posuit vices suas alteri mandat, non tamen potest, quando huius manus habet causam illam cognoscere & diffinire. Ita etiam tradit Cœpol. in lib. quod 6. ff. de verb. sec. quod notarius huius fia maxima kribigeratione potest id inanu aliena excepti. Ita quod dicimus, quod his y. sic communiquerit negotium, per te ipsum cognoscas. Dicatur enim & his verbis electa perficie industria, quoscirca delegatus à prima spē etiam alteri subdelegare non potest, sicut tradunt Ioan. Baptista & S. Scuterio in l. more, numer. 5. ff. de iurisdicti, om. lib. 1. numer. 3. ff. de eff. em. cui mand. eff. iurisdicti & v. in l. 1. iudice, vol. pen. 30. ff. de iure. v. in iure. C. de iud. Felin. in c. ritum. numer. 3. de eff. delega. & v. in rit. in l. 1. de iurisdicti, sive de nullitate & iurisdictio de ffect. in y. delegat, numer. 21. Quoniam quidem sententia probatur manifeste videtur in d. c. ritum. §. 8. autem, de off. deleg. & in com. iudice, d. i. lib. 2d. & scripti. Et respicit Bald. in conf. 123. Reverendissimus pater, in s. lib. 3. quod nullus a testatore aliquid per se ipsius facta, non potest alteri committere, sic & Alcibiad. int. 1. 6. 2a. de m. 3. de verb. sec. dicitur, non esse locum confitio lapientes iuxta statuti duplicitationem, quando princeps committit causam delegato, vi per se cognoscere & indicare. Et Alcibiad. fuit est. Aliimus in prædictiorum. §. 21. cap. 10. Est idem quando fuit dictum, eu & nullus aler cognoscere, agere. Nam & his verbis presumitur electa illius industria. Ita Alexander. m. l. numer. 12. ff. de eff. em. & c. de m. 1. more. numer. 22. ff. de verb. em. v. in l. 1. Iafon in l. 1. m. 1. v. in iudice, v. in rit. v. in iure. C. de iudice & v. in l. 1. iudice. Benedicti de Plumbino in l. 1. Imperator. ff. de fiduciana libet. & Fel. in c. rit. vol. 4. v. in rit. modis, de eff. delega. Et horum traditio probatur. l. 1. ff. de his, ff. de separati. libri. Prædictis vel prædictis notio erit, & nullus alterius. Presumit quoque electa perficie industria his verbis, tū i. c. cognoscas. J. Criserput Bald. m. l. v. de eff. deleg. Crot. in conf. 120. numer. 19. lib. 1. Riminal. son. vol. more. numer. 17. ff. de iurisdicti. am. Barbatica inter confitil. Cur. Sra. in confitil. 19. Infonim. 1. numer. 32. & 34. & did. Purp. mon. son. ff. de eff. em. Gram. cons. 4. numer. 1. in criminalibus, & v. in g. numer. 30. & Vant. narrat. de null. 10. de nullitate & sententia ex defacta iurisdicti, delegatae, numer. 21. numer. 10. Ex sola duci ratione, quod genitario horum verborum multum operatur, ita Baldilia, ff. ad Trebel. Cæcium ab hac opinione diffringunt. Barbac. m. l. v. ritum de eff. deleg. Iafon m. l. 1. iudice, v. in rit. non l. m. 1. de iudic. & Paulus Orianus in l. 1. numer. 52. ff. de eff. em. ex. existimantes, tunc denum geminata verba esse, tunc aliquem parere, cum ex intercallo fuerint prolati. s. hinc evert. l. 1. ff. de pignor. acti. & familia permulta congruent. Iaf. m. l. iudice, numer. 3. C. de p. & D. C. int. v. m. numer. 7. C. de errore calci. Et verum facile responderetur ex declaratione Decisi. t. l. scitiss. numer. 4. C. de p. quod libi agitur de sola proprietate voluntatis declarationis, sufficiente verba geminata prolaru nulli adhibiti temporis intercallo, ita loquitur d. Baldilia, ff. ad S. C. Tres. Cum vero agitur de prædictio tertii, vt in casu. l. 1. in consequence, tunc temporis intercalulum requiritur. Ita pariter declaratur. Et in l. legem, numer. 1. C. de pac. Est quoque idem cum mandatum est, ut ipse personaliter cognoscat. Nam & tunc presumitur alio confidit electa industria perficie, ita Rim. sen. int. more. numer. 7. ff. de iurisdicti on. lib. & Iafon in l. 1. quod quer. numer. 3. v. in i. p. scripti. & lib. 1. C. de p. exterr. clem. 1. de v. & b. & b. clem. & idem significare videtur text. in c. v. l. m. 6. si aures, ff. de leg. Quicunque scriptit Bald. m. l. v. mica. §. ne autem, numer. 10. C. de cad. toll. dicitur, idem docuit Capolla in l. 1. numer. 29. ff. de iurisdicti. Ronchegallus in l. numer. 6. qui na. cit. numer. 19. & lib. 2d. res. Et idem quando fuit committit, ut proprie iudicio & cognoscere & diffinire, ita Kumin. fecit m. l. m. 1. numer. 17. argum. penale ff. de eff. Idem quoq; eff. cum orerant & tuit propria conscientia illius cui committitum est negotium. Ita Alex. vol. more. numer. 13. & Kumin. Kumin. fecit m. l. m. 1. numer. 17. & prius Ioann. Baptista & S. Scuterio, numer. 12. ff. de iurisdicti, om. numer. 19. Felin. in c. ritum. clem. 2. res. v. in i. p. scripti per ipsa se eff. deleg. Iafon in l. 1. numer. 29 ff. de eff. em. cum manibus & iurisdicti. & rhedae. Paulus Oriani. numer. 46. & Purp. numer. 50. & Vantius in r. lib. 1. de nullitate, tūlido, de nullitate sententia ex defacta iurisdictio delegatae, numer. 21. Andreas Goliensis lib. 1. Praedi. Obscurat. eff. 97. numer. 5. Diversificant tamē & male, ab hac traditione Angel. in auctor. ab hoc. C. de artific. & Castrensi. lib. 1. iudice, cod. tit. Idem eff. quando in delegacione scripto inferta est clausula, quæ solerit communiquerit interi. comititius tibi causam talem, de tua prudentia plene convidentes.

Hoc etiam casu presumitur electa industria delegati. Ita Gallius in d. ab. 97. man. 6.

Declaratur predicta, vt non procedat, quando coniunctio partium permissum subdelegatio. Capitula in d. i. n. secundo notab. ff. de c. t. r. et c. m. mandato in iuris adducti extenua c. v. q. in auctor. ff. de c. t. r. Id quod intellige, quando negotium penderet ab ipsorum partium voluntate. Alia plura quidam presumunt electa industria persone, explicandum infra lib. 6. praesumpt. 9.2.

PRAESUMPT. XXII.

In ius vocationem, quam citationem nostri appellantiure non presumi, exceptum.

SUMMARI.

1. Citatio in ius, eam sit quid facta presumitur.
2. Citatio presumitur, qui in iudicio presentis est.
3. Citatio emissa & salata presumitur diuturnitate tempore.
4. Citatio presumitur, qui ex longa sua regione in iudicium venit.

Vs dicentes potestas & iurisdictio exercet soler, primum per in ius vocationem: de ea igitur presumptione, qne circa ipsam in loco agendum est. Dicimus itaque illam non presumi, cum in quid facti iuxta lib. bello, ff. de c. t. r. & polli. reuer. & scriptum Do. quis infra recensetur. Et fortius procedit huc presumptio, quando ex ipsa actionum infestatione non apparet de aliqua citatione, ita respondit Soc. Sen. in conf. 15. nn. 11. lib. 2. & in conf. 46. nn. 39. lib. 3. & alio recentibus iusq. a i. presump. 5. vii explicatum, quidam presumunt pro sententiis iudicis, quid ad alia & presump.

Declaratur primò huc presumptio, vt non procedat, quando is, qui citari debuit, reperiatur praesens in iudicio. Nam tunc citationis presumitur, f. bona i. 2. de c. t. r. & in c. traducta spec. in ius. de c. t. r. numero 15. & Lucas de Penna in l. 3. col. 5. vers. quadragesimo presumitur, C. de apostoli publ. lib. 10. qui eiusdem opinioni recenti sfermar. in confit. de exordio. & preparat. alio plus reverent. ius. in tra. de null. in ius. de null. sent. ex def. citacionis. na. 17. Et conferunt ea que dicimus infra in presump. 56. quando dominu presumatur citatus ad audiendum sententiam.

Declaratur secundò, vt non procedat ob temporis diuturnitatem. Nam & tunc citatio iusfa factaque presumitur. Ita declaratur Bart. in cap. rep. iust. num. 29. in ful. de c. t. r. Rain. m. conf. 66. num. 5. lib. 3. & Grat. in conf. 19. num. 47. lib. 3. ex d. c. bone. u. 2. de c. t. r. & eosdem sententiis alio recentibus praetato loco Grat. & nos vobis con presubsum infra in predicta presump. Et hoc maxime procedit, quando in ipsi actis fuit enarrata. Ita Soc. Sen. in conf. 168. col. 5. vers. 1. sed tamen presumit. lib. 2. Et simile ex Decio in conf. 42. na. 14. dicimus iusq. a i. presump. 5. vii. ut presumatur sententia lat. a citato do-

minus.

4. Declaratur tertio non habere locum, quando quis ex remota regione venit ad locum iudicij. Nam tunc presumunt citatus. Ita Dec. in d. conf. 12. nn. 14. psf. Extrahim in c. de medico. id seruisti ventum in tra. de molitice, in ius. de nullitate ex def. citacionis. num. 16. qui also reverent.

PRAESUMPT. XXIII.

Citationem presumi factam ad partis instantiam, diligenter disputatione demonstratur.

SUMMARI.

1. Citatio ad partis petitionem facta presumitur, citaria referunt op. 10. 10.
2. Solematum extrinseca non presumitur.
3. Solematum intrinseca quo ducatur.
4. Alius ab eo facta presumitur, qui impensam facere tenetur.
5. Discreta consideratur etiam in ius que a iure communis permisit facta sive specialis.

Index ad priuatum viriliter tenetur impetrari officium suum, infra petenti.

Actu presumptio factum ad instantiam illius, ad cuius favorem & viriliter referratur.

Petitionis partis in citatione est de c. t. r. lemnitare extrinseca.

Citatio quae partes continet.

Ordo iudicij obtemperatus non presumitur, nisi probetur.

Mandatum & commissione iudicis non praesumuntur, nisi nuncio factum, an verum sit.

Citatio partis ad petitionem facta presumitur in causis summa- rius, & leuis praemun. & maxime tempore diuturnitate accidente, num. 14.

Solematum etiam extrinseca ob tempore diuturnitatem presumi- tur.

DIVITIA TRI interdum solet, quidam iam citatio facta repe- ctitur, an presumatur ad partis instantiam atque requisito- nis facta? Et vere dicimus esse receptam opinionem, presumi factam partis ita petente, & requirente. Ita *ans. scri- bunt* Abbas in c. i. de iudic. vbi Rips. num. 20. assert. hanc esse & consuevit opinione. Idem Rips in l. 4. §. hoc autem iudicium, numer. 98. de damno infecto. Et illis accedunt frumenta in c. i. comp. art. colum. 3. verificatio queritur, de appellat. *Feliz*. in cap. fact. num. 15. in fine, dñe in d. Cap. Acess. 4. man. 20. Berou quaf. 39. in fin. & Sec. in in. conf. 97. man. 10. lib. 2. Extant tamen multa argumenta, quae adferri pro tractatione folent, non parus dubia, vt illud primum quo dicitur, quod peccato pars est necessaria, vt citatio concedatur iudice. Ergo illa presumitur interueniente, lib. 2. lib. 3. ff. de c. t. r. oblige. Et dubia haec argumentatio, vt animaduertit Do. in d. cap. 3. us. 2. de. quod. Constat quidam requisitio illa partis, dictur esse de follementis extrinseca quae non presumuntur. *Lacuna* q. 9. vlt. ff. de publica. in rem ad. Citationem esse follementis extrinseca, vel ex eo suaderi videtur, quod intrinseca follementis illa est quae vna simul cum actu, dum ell. in fieri, concurre: sicuti de stipulatione, quo causa ex interrogatore & responsione facta incep- tent, tradunt omnes in l. scindunt, ff. de c. t. r. oblige. Cum ergo in citatione partis requisitio necessaria non concurrit, dum ell. in fieri, cum possit index ex suo officio illam concedere, sequitur requisiitionem non esse de follementis intrinseca, sed potius ex- trinseca.

Secundo itaq. loco adseritur argumentum hoc, quod actus habet eo factus presumitur, qui impensam facere tenetur, *Lviticus*. C. de aliis pup. pref. de qua dicimus infra. Atqui ille, qui vult aduersarium suum in vocari, impensam vocatiois facere debet, i.e. C. de sportu. & c. finem litibus, de dolo & contum. Ergo citatio presumitur facta eo instanti, qui impensam facere tenetur. Hac videatur facta solidis argumentatio, cui non obstat confidatio Decij in d. c. i. in 3. de iudicij, cum dixit, impensam, que sit pro his citationibus, esse tenuem, & ob id non esse confidens ablem, *westa* l. 1. s. lib. ff. de in integrum res. & l. proprietas, in fine d. de am. infel. Nam prater Rips replicationem dicit porci, quod in his quae sunt à iure communis permisit, vt hoc nostru casu, ea quae t. mil- nima sunt, considerantur: scis quando sunt permisit à iure speciale, sicut in casu d. l. f. c. o. quam ita debet. Bart. quod fecit sunt Curi. Iur. in auth. praevar. numero 3. C. vnde vir & xv. Iur. in auth. quareme. numero 16. C. de acrofacl. eccl. & ibidem in specie Dec. na. 20. admodum Dec. in Lcian propria, qu. 3. C. de palti. & Brum. in conf. 4. 5. num. 5.

Ceterum alla ratione debilis videtur secundum hanc argumentatio. Nā facile negari potest, quod actus presumatur factus ab eo, qui tenetur facere impensam, sicut contrarium probat. excellētis, in verbis, flagitiantibus C. de erogat. militari, anno. liber. 12. quo responso adduxit Bart. in l. qui sub conditione rationum, in for. ff. de cond. & demonst. censuit, non sufficere, si quis dicat, se impensam facere, nisi verè probet impensam. Et eo loci annotavit Imola, quod aut præter impensam alio concurredit conjectura, & tunc impensam presumitur ab eo facta, qui tam certe tenetur, vt in casu. *Lviticus*. C. de aliis pupill. prestat. vbi erat presumptio, quod tutor de proprio expendit in aliendis pupillis, non ex eo solo etra ei presumptio, quod tutor tenetur facere impensam, sed quia pupilli illi non habeant unde se alerent. Quia de re vobis sic loxi dicimus.

Tertiò adducitur hanc ratio à Beroio in d. c. r. numero 5. vers. sed presumta, de iud. quod ex quo reperiatur facta citatio ad pristinam viriliter tenetur factum adspicitur. *partis*

partis in instantiam iudex ad priuatum utilitatem non tenetur impari olicium nisi petenti, & hoc sive iudicium, si de datus infel. Verum facile responderet, fieri posse quod ex suo officio iudex concesserit citationem, ut ipse de causa cognosceret, & cum diffringat: cum posit iudex, etiam parte non parere id facere; vt aliqui feribunt in d. g. hoc autem invenimus, & in alijs peremptiorum g. de iud.

Quarto mouetur Berous in d. c. i. nu. 13 de iud. quod auctus praefumitur factus de voluntate, & ad instantiam illius, ad cuius fauorem & utilitatem verlatur, & angustias, vbi Abb. de tifib. & tradit Bart. m. de populo, g. si quis ejus preteri. num. 19. ff. de oper. nouis. Ergo hoc citatio, quae pars utilitatem recipit, praefumitur facta ad eius instantiam. Ceterum responderi potest, Bart. & carceris non loqui in his terminis sed solum illi, quod factum a seruo praefumitur factum ex consensu domini, qui cum potuit prohibere, & non prohibuit, dicitur consentisse, facta est etiam probata test. Clem. ne magro. 6. port. in verb. famulariis de falso nuchi. & in t. m. can. ad sedem, de res. & ergo tradit Roman. in conf. 46. col. 1. & in conf. 52. col. 11. sit. res. prima opus. Alex. m. conf. 69. num. 5. lib. 2. & Rumin. conf. 47. num. 12. lib. 2. & scriptis in tract. de recip. pess. rem. l. n. 58.

Quinto mouetur Berous in d. c. i. nu. 13. ex c. quamcum contra de probat, quo loci Pontificis Max. velle videtur sufficere, quod mandat pupliciter apud acta scriptum sit, citationem fulise factam absq; equo quod apparet, ad cuius petitione fuerit facta: si quod si sufficit necessaria facili pontifici sufficit id exprimere. Verum facile politimus dis erit, ad rem conferre: cum solu mandat pontifex, acta omnia iudicaria in scriptis rediguntur citationes, litis contestationes, & similia. Nec ibi statutum, quomodo acta illi fieri debent, sed presupponit, quod facta sunt solemniter, & vi a iure requiruntur. Et propter eolum constituit illa debere in scriptis redigi, & in actis reponi.

Sexto mouetur Berous in d. c. i. nu. 13. verific. quinque citatio, de iud. ex argumento, peticione partis in citatione de eis de solemnitate intrinseca. Nam extrinseca solemnitas (at ille) est, qua ab actu qui conficitur, est separata, sicut sunt solemnitates illae, que adhuc intermissione rerum rerum ecclesie, vel minoris. Ita Bart. in. quacunq;. & vltm. ff. de publica in rem adi. & in l. scind. num. 5. ff. de verb. edig. post allier. quare rescripta, scripti, solemnitarum extrinsecam esse quid facti separari ab eo cui adhibetur; vnde ex uno non inferatur ad aliud, & uno posito, aliud non sequitur. Solemnitas vero intrinseca est, (at Berous) que recipit personam contrarialem vel actum celebrat: Ex dictum pars integralis actus, in quo adesse debet, & ab eo non potest separari, & dicunt intrinseca, hoc est, quafacti intra actum, sicut interrogatio & responsio in stipulatione. Ex secundum Allier. in d. l. scind. solemnitas intrinseca dicitur quid adhaerens facto; vnde, posito facto, ponitur solemnitas. Cum itaque (inquit Berous) citatio deducitur in eis ad huius perfectionem quanto requirit, pars petitionem, iudicis commissione, nunquam executionem, & euilem relationem. Ita probat Clem. 2. vt lite pendat. Et ergo ad citationis perfectionem hanc requiriuntur, cum reperitur facta citationis, in diligimus esse factam ad partes petitionem, alioquin citationem dixerit. Ceterum responderi facile potest, citationem tres tantum facta contineat, iudicis commissione, nunquam executionem, & relationem. Sicut scribunt Card. m. c. & Feliz. in grat. num. 5. de ej. delig. Et cum citatio sit actus iurisdictionis, pars petitio nihil ei tribuit. Et prae terea citatio (vt faptus diu) fieri potest ex officio iudicis.

Septimo & vltimo haec sententia, quam verum esse opinor, sic probari potest. Citatio fit aut parte ipsa petente, aut ex officio iudicis, & sua commissione, aut ab ipso solo nuntio. Quod facta fuerit citatio ab ipso nuntio, non est praefumendum, tum quia de aliquo eius commodo non agitur, tum quia nuntii fides approbat, nec non etiam praefumitur facta solo iudicis officio, cum iudex in his, que principaliiter recipiunt priuatum utilitatem, officium suum non exercet, nisi aliquo petente. Ite omnes in d. l. s. b. ante iudicium, si de datus infel, vbi Ripa num. 39. Est ergo necesse dicere, quod citatio haec dicitur facta ad instantiam, & requisitionem partis. Contraria opinione t. itaque, male probant Roman. & Dec. quos commemorat Ripa in d. c. i. nu. 20. de md. & idem vlti est sententia Rumi. m. conf. 52. num. 1. lib. 4.

Primo ex argumento modi hinc, quod solemnitas extrinseca non praefumitur, quacunq;. & vltm. ff. de public. in rem adi. Atque pars petitio in citatione est solemnitas extrinseca. Ergo hac

petitio non praefumitur. Verum facile responderi potest, huius argumenti propositionem minorem a Decio, & lequaciis non probari. Negari enim in ipso quod sit extrinseca solemnitas, si ceteris dictis supra colligi potest.

Secundo mouetur Dec. quia sic videmus in sententia proferenda necessaria esse iudicij ordinem, i. prolatas, C. de sent. & interlocutor. em. ad. Extram non praefumitur is ordo obseruatus, nisi ministeri conflet. Ita mulis alij in causis idem dicimus secundum Dec. ipsum. Ergo idem hoc nolit in causa, in quo esti necessaria sit pars petitio, non tamen praefumitur intercessio. Ceterum responderetur, illa procedere fuis in causis, ex quo celebrantur ex intercessione, non autem in vno eodemq; instanti, sicuti citatio, que concurrit pars petente, iudice concedente, & nunc excepiente.

Tertio argumentum Berou in d. c. i. nu. 49. Si verum est, citationem pradum factam ad partis requisitionem, & instantiam, effet quoq; praefumendum esse factam mandato iudicis, ex quo illud aedile citationis requiritur. Atque falso est iudicis mandatum & commissionem praefum, ut tradunt scribentes in c. gratian. de off. delig. & m. c. in d. c. i. nu. 20. lib. 5. Ergo falso erit, pars petitionis requiri. Verum prater responses huius petenti a Berou, m. d. c. i. nu. 5. responderi potest, distinguendo mandatum extrajudiciale, quod fieri solet a domino procuratori suo, à mandato seu commissione, quam suo nuntio facere & confidere iudicis. Illud fuit mandatum procuratori factum praefumetur, ut scribentes omnes in l. scind. vbi l. scind. nu. 19. ff. de verb. off. in explicacione inf. in pref. cap. 19. At mandatum seu commissio iudicis nuntio facta praefumitur, vt infra dicimus. Hinc differentiam in specie notauit Ruini in conf. 66. num. 6. lib. 5.

Hac recepta & a nobis probata sententia multo megis procedit in causis summariis, & leuis praedicti. Nam in his praefumitur facta citatione ad partis requisitionem. Ita Dec. m. d. c. i. nu. 2. lect. num. 8. ff. de iud. post Abbatis & alios in l. albericus de tifib. Et praeceps, procedit haec sententia multo magis: ut quando concurrit temporis diuturnitas. Ita docuit Ripa in d. c. i. nu. 20. in fine, de iud. post annos in d. c. l. albericus de tifib. cum dicti, solemnitatem etiam extrinsecam praefumere ob temporis diuturnitatem. Etenim inuenimus esse opinionem alterius Ioan. Crotcus in l. scind. num. 21. Quae de hoc loco dicimus. Hanc doctrinam declarat Ruini, in conf. 2. col. 1. lib. 4. non procedere, quando non confluat nuntium citiale ex mandato iudicis. Nisi tunc nullo modo, ait ille, praefumitur pars petitio. Verum exstimo dubium est Ruini declaracionem, cum praefumatur regulariter commissio iudicis, quido apparent citationem a publico nuntio suffici faciat, sicuti infra dicimus.

PRAESENTIA. XXIV.

Citatione facta, an praefumatur commissione, & mandato magistratus, vel iudicis.

SVMMA.

- Citationem verbalem, aut personalem, iudicis commissione facta, non praefum, & qua causa sit, m. 2.
- Commissione iudicis non est quod connexum cum ipsa citatione.
- Commissione iudicis in citatione, non est leuis solemnitas, sed tantum sit, sine ea citatio facta negra.
- Commissio & mandatum iudicis in citatione verbalis, que causa regni ratione est, non praefumitur. Id est, verum est, est notarium in relatione nuntii enarrans, eam com. ipsa iudice facta esse ejus, m. 6. Vel apparent etiam de commissione iudicis generali, num. 7. Neque nuntio ategit in relatione, iudicis se commissione in ejus creditor, nam 8.
- Commissio & mandatum iudicis in citatione praefumitur, si modic est praeceps, & nuntio est bona fata.
- Commissione iudicis si de consuetudine & styllo cari non scribitur, in alio praeceps iudicis commissio. Id est, si consuetudo sit in ratiōne factus esse nuncus commissio, m. 11.
- Citationem sine commissione factam, declarat index ad veteris apoplexie.
- Citatio comparens & nil opponente, citatio commissione iudicis facta praefumatur.
- Comparatio modi, quoniam pargat omne virtutem.
- Citatio ob temporis diuturnitatem, mandato iudicis facta praefumetur.

16 *Citatione reali, sua preibita & carcereatio, quia magna causa cognitio enim requirit, non personam mandatum indicu.*

DXI MVS superiore casu, citationem praesumti factam partem ipsa requirent & insinante, nunc dicendum est, an presumatur facta commissione, & mandato magistratus, vel indicis? Quia quidem in disputatione constitueri sunt duo causi, sicuti duntur praeceps citationum species.

Primus est casus cum agitur de sola ipsa citatione verbali, quā personaliter appellant; ut cū eis in his vocatur ad respondendum. Hoc sicut in casu sunt opiniones. Illa tamen est vera & recepta, hanc indicis commissione non praesumti. Ita Bart. in l. 1. §. 6. cap. 1. nom. 2. ff. de s. p. et c. de trib. & in l. 2. qd. ad emilia. C. de ap. pel. Abb. m. e. Albericus. de trib. Aretin. in conf. 33. num. 7. vers. 4. primitio, qui communem esse alieferat. Francus in c. comparati. de ap. pel. Ruini. in conf. 13. m. 8. l. 4. & in conf. 12. m. 8. l. 3. Ripa in c. xii. 9. & idem Bero. in s. 4. de iudic. & communem etiam attestatur Alciat. in tr. de presum. reg. 3. presumpt. 14. m. 4. vers. sed nonquid.

Quo quidem fementia ex solidis ratione, ceteris pratermissis, 2 fulcitur, quod committit hoc vel mandatum, est extrinsecus lenitatis que non praesumuntur. Quareneq; §. 4. l. ff. de publ. iurem. alii. & suo loco copiae differunt. Ceterum ab hac distinctione distinetur & maius, Guido de Zuzar. in l. de pres. p. et c. ff. de iudic. Imol. in f. 1. f. 2. & 3. ff. de damn. infel. & in cap. de iudic. Tancrèdi in m. acris. at tit. 1. q. 10. quos ita commemorat & sequitur Alciat. in d. tr. de presumpt. reg. 3. presumpt. 14. m. 3. vers. tenuit enim qui recente Joan. Andr. & Abb. in c. quamam contra. de pra. affirmitur consuetudinem approbasse hanc operationem. Eandem vidi fuit probare Bald. in l. si quando. quod l. 12. numer. 12. C. de trib. Alexan. in conf. 123. num. 3. libr. 2. & Ruini. in conf. 66. num. 6. libr. 2. Et si quidem ea primaria motu sunt, quod committit illa dictum est de conexis citationis, & propter ea debet credi iunctio, sicuti adhibetur fides, cū dicit, he c. talis, c. cim. parati, de appella. Verum facile respondendum, quod nec legem nec ratione probatur, commissione hanc esse quid cō- nimum cum ipsa citatione, cū aliud sit committere, & mandare, quod estus indicis efflatum in ius vocari, qui est actus nuntii, & fieri potest, quod citatus quis sit, & tamen iudice non mandante facit id fuerit. Et argumentum hoc Doctorum pollet procedere præsupposita citatione validi & legitimati, de qua quidem disponamus. Secundo adserit ratio, quia nisi praesumetur hoc commissio indicis, sequeretur quod nuntius falsum committeret, citando scilicet eum qui fuit indicis auctoritate, & nomine, *c. nonne, ff. ad leg. Corn. de f. Rom. in conf. 313.* Hoc dicit. Id quod praesumendum non est. *Merito, ff. pro. f.* Ceterum facile responderetur, nuntium posse excusari, quia potuit iuste credere, quod posset citare sine indicis commissione, quod leb. officium quod gerit, id posse fine indicis mandato credere quae causa, & si minus iuste tantum excusat, l. iugur. §. potest. ff. de liber. causa. & uberrime differunt in commentariis de recuperatione poss. remedio s. num. 49. Tertio soler considerari, quod commissio hæc est leuis praeditici & ponderis, ex quo non requirit causa cognitionem. Ergo credi debet nuntio cum fuisse factam a iudice, argum. l. mag. patro. §. ne tamen, ff. de rebus eorum, glo. m. c. ea vocatur, de his que sunt in a. m. parte cap. Sed facile responderetur, quod imo hæc lenitatis non est, sed magna cum commissio ipsa sit, que efficacem redditum citationem & fini qui illa facere non potest. Non est itaq; a recepta illa opinione recedendum.

Extenditur primò hic casus, & opinio, vt locum habeat multo magis in citatione verbalis, que requirit causa cognitionem, nam tunc non praesumuntur commissio, & mandatum iudicis, ita Bald. in l. 1. quod. quod l. 12. num. 12. C. de trib. & conferunt quod dicimus in causa.

Extenditur secundò, vt procedat etiam quando notarius in ipsa relatione nuntii enunciatur, & citationem factam fuisse commissione, & mandato iudicis, nam adhuc non praesumitur hoc indicis commissio, ita respondit Aretin. in conf. 33. quem declarat, & sequitur illa Ripa iuc. 1. num. 90. vers. ampli. a. de iudic. & aliquo statim dicimus.

7 Extenditur tertio, vt procedat etiam quando apparuit de commissione iudicis in generale, sed non in specie, nam adhuc specialis illa commissio non praesumuntur, etiam si notarius de ea attestaretur. Ita Aretin. in d. s. 3. & Ripa in d. c. s. 1. u. 90. vers. ampli. a. & secundo.

8 Extenditur quartio, vt procedat etiam si plementum nuntius in sua relatione attestatus fuerit se ceteris commissione & mandato

indicis, ita Ripa in d. c. num. 90. vers. tertio ampli. ex sententia Spee, in tr. de citatio, §. sequitur. vers. sed unius creditur. & Bar. in l. 1. num. 2. ff. de opere prefatis.

Declaratur primo, vt non procedat, quando agitur de modico praediicio, & nuntius est bonae famae, nam tunc praesumitur, quod commissione & mandato indicis citauerit. Ita declarant Abb. m. 1. de indicis. & ibid. Ripa in d. num. 90. vers. lumen. 1. & idem Abb. in s. ex. 2. de his qui sunt a. prelati.

Declaratur secundo, vt non procedat, quando eo in loco & tex- 19 tatu confutato fenestratus curia, quod commissione iudicium non scribitur in actis, nam tunc praesumitur ipsius indicis commissio ex sententia Innoc. m. c. cump. de app. docuit Ripa in d. c. num. 90. versi. lumen & secundu, qui fabiungit quod hodie perum operatur haec commissio, cum haec commissione ex confutendu in actis non redigantur, vt attestatur Joan. Andr. & Abb. in c. quamam contra de probat. Et in curia Romana, ex sylo Rorze, credi nuntio de commissione, restatur Verallus in dec. 26. pars. 2.

Declaratur tertio, vt non procedat, quando extat confundendo, tñt illius curia, vt numeri possint citationes facere sine iudicium 19 commissioneibus, & mandatis, vt obseruantur confitentes in Curia Gallia, sicuti ita declarando testatur Boer. in ret. l. conf. antem. m. 1. 4. C. quoniam & quando index, qui Baldum, & alios huius sententia commemorat.

Declaratur quartio, vt non procedat, quando iudex ex citatione facta ad vitiora processit, nam tunc facta manifeste declaratur citationem illam ex sua commissione factam suffit, s. 1. l. à precedente. C. de dilat. ita in specie declarat Alciat. in tr. de presumpt. reg. 3. presumpt. 14. num. 5. vers. p. et c. f. 1. & secundu, qui reg. 3. presumpt. 14. num. 5. vers. & in l. 1. Et a ratio, quia spontanea comparatio purgant omnia virium, ut inquit glossa in l. ff. de f. regis, quam probant omnes, vt copiose differat. T. yr. q. intrat. de restructa conf. 4. g. 9. gloss. 2. num. 18. & 29. Et illis addo Felimum in c. dilat. num. 3. de praef. & Curium l. 1. ad perspectivam, num. 5. de indicis.

Declaratur sexto, vt non procedat, ob temporis diurnitatem, nam tunc praesumitur commissio, & mandatum indicis, ita declaratur Ruini. in conf. 66. m. 1. & lib. 5.

Secundus est casus huic disputationis, cum agitur disputatione reali, hoc est de ipsa prehensione, & carcereatio. Hoc sicut in causa controvergia non praesumuntur commissio haec, & mandatum indicis, ita Bald. l. 1. quod. num. 12. C. de trib. & in l. conf. antem. C. quoniam & quando index, & ibid. Boer. num. 14. Salice in l. 1. C. de exhibitu rei. & Alciat. in tr. de presumpt. reg. 3. presumpt. 14. num. 5. versi. & hoc procedit, ea est ratio, quia haec citatio magna causa cognitionem requirit, que quidem (ut dixi supra) non praesumitur.

PRÆSVMPT. XXV.

Nuntium citasse sicuti a iudice habuit in mandatis an praesumatur.

S V M M A R I A.

Num. afferentis citatis, prout in mandatis habuit a iudice, vitrum credamus.

Et in quo nuntio verum sit, num. 2.

Et quibus in rebus ipsi praefector fidei, num. 3.

DISPENSATIO est non mediocris inter Doctores an pro nuntium praesumatur, eisq; creditur, t̄ quod citauerit reū vel actionem ad iudicium, quemadmodum habuit in mandatis tñt iudicis. Hac de re p. de latitatum in tractat. de presumptibus reg. 3. presumpt. 14. scripti faris copiose in commentariis de caribranis iudicis, l. 1. s. 4. & l. 1. 12. col. 1. & 2. Vbi tres commemoraui opiniones, & dixi ibi, num. 8. tertium opinionem veriorem mihi videri,

videri, hoc relinquunt iudicis arbitrio: sed tamen in dubio credendum est ipsi nuntio, quod declarauit locum non habere tribus in cibis, non repto iam scripta. Et postea me editos illos commentarios disputationem hanc docere & diligenter explicant bene eruditus Iosan. Baptista Alinus in præcis de ordine iudiciorum, §. 9. cap. 2. vbi recent fex opinions, &c. s. vni. et raffra communem opinionem esse, quid nuntio credi debet: quam quide opinionem declarat habere locum, quando nuntius illi iuratus intelligit, & z. lib. num. 4. procedere quoad ea, que i libi à iudice mandata fuerint, non autem in alijs: & propter ipsi nuntio referenti fea citate fuisse verberatum, vel affectum iniuria, vel diffixa, nelle venire, fides non adhibetur. Quam quidem permodum declarationem, & nos diligenter explicauimus in dicto capitulo. num. 12. & 16. hic loca nunc indicare sufficit. illud etiam annotandum est, quod cum haec sit fola praemunatio, contraria probari poterit, nempe nuntium non citale, vt retulit in ista. ita Ange. Imol. & Alex. in l. qui bona & qui a mali. ff. de damnis infœcto. & alios quamplures congetit Alinus in d. §. 9. 4. 11.

PRÆSVMPT. XXVI.

Citatus ad domum unam præsumatur perquisitus à mun-
tio, qui personaliter citare debuit, si inuentus il-
le fuisset, alioquin ad imputum

S V M M A R I A.

- 1 Nuntio cui mandauerit index expressum, ut reum personaliter ci-
taret, & si non inuenirentur citare cum ad domum, de perquisitione
facta creditur. Et quid si simpliciter referat se ad domum citare, mu-
ner. 3.
- 2 Expressum dicitur illud, quod per relationem ad aliud intelligi-
tur.
- 3 Nuntio in bùs que ad suum officium pertinent, creditur.
- 4 Nuntio nulla data commone a iudice ad remittat, qui prius
personaliter citaveroit erat, quam ad domum, non præsumatur quod
perquisierit, & non inuenientur.

CVM multi sint casus, in quibus personaliter citare debet reus, & si non reperitur ad domum, & §. Prator. vbi Bart. & re-
liqui ff. de damnis infœcto. ob id dubitari aliquando contingit,
si nuntius referat citale ipsum reum ad domum, an præsumatur,
quod eum perquisierit personaliter, & inuenire non poterit? hac
de re sunt distinguenda duo casus.

Primum est, quando iudex t expressum mandauit nuntio, ci-
tare reum personaliter, & si non inueniret, cum ad domum ci-
taret: deinde nuntius resultit fe citale ipsum reum, ut habuit in
mandatis, hoc sane casu præsumitur, quod perquisierit ipsum
reum & quod eum non inuenierit, & ob id ad domum citauerit;
ita Abb. in confil. 4. 4. Alexan. in confil. 7. vñ. 7. lib. 3. & in confil.
29. m. 8. & in lib. 8. Socin. Sen. in confil. 56. num. 6. & 7. lib. 4. Dec. in c.
quoniam contra num. 31. de probat. & in c. parsat. colum. pen. de
appell. Gratius in confil. 50. in fine libri. 1. Tyrannus deretractionem consag.
§. 1. gloss. num. 10. Rebull. in commentariis ad Regiam Constitutiones
Galliarum, tom. 3. in tit. de citozatione. art. 2. gl. 5. nu. 27. quattuorlibet,
quod ita feruntur in practica. Landen opinionem probarunt
Robert. Maran. in præcis de ordine iudiciorum. int. de citozatione. num.
127. & Alinus in præcis iudiciorum. §. 9. c. 6. num. 3. vers. 7. id. autem. Et
huius sententia ex ratio, quia nuntius se resultit ad expressum
mandatum iudicis, dum dicitur citale, ut habuit in mandatis, per-
inde est t expressum restitutum, dixitfieri, se perquisiuat fe illum
personaliter, & reperire non potuisse, & propter reum citare ad domum,
cum expressum illud dicatur, quod per relationem ad aliud
intelligitur. Iam Prator. s. 1. vbi Bart. ff. de iudic. & conferit l. i. a. i. a.
pfer. ff. de cond. & demant.

Secundus est casus, quando iudex expressum mandauit nuntio,
vt citare reum personaliter, & si non inueniret, citaret ad
domum: & deinde nuntius resultit in actus simpliciter citale reu-
ad domum: arque idco non dixit, ut habuit in mandatis. Hoc in
casu fuit opinione, vna sicut corum, qui scripserunt non præsumi,
quod nuntius perquisierit reum illum, & quod non inuenientur. Ita
Bartol. in l. 4. §. prator. art. 10. num. 14. ff. de damnis infœcto. Abb. in c.
causam. colum. 3. de dolo & sombra. & ibidem Bart. colum. pen.
Idem Abb. in confil. 8. 4. lib. Roman. in confil. 5. & num. 4. Alexan. in

l. bares institutio. ff. de acquirend. hered. & in confil. 37. num. 7. & in confil.
29. num. 9. lib. 2. & in confil. 2. numer. 1. lib. 3. Deci in cap. quoniam
contra num. 31. reperit. & prædicta conclusio, de probato, & hanc esse
veriore, & magis communem opinionem refutat Alinus in
d. cap. 6. num. 3. ea vñ fuit ratione, quod cum nuntius sit per
functus, pro eo præsumi credidisse non debet, argum. 1. C. de vñ
ratio. Que tamē ratio levius est: cum in his, que pertinent ad eius of-
ficium, credi debet, quidē recte ritue fuerit illud executus,
vt statim dicentes. Altera fuit opinio, quod immo præsumatur
pro munio, eisque creditur, quod perfonaliter reum perquisierit,
& non inuenientur. Ita Bald. in l. i. fore partes. §. multa vere. infra.
ff. de excessu. tunc. Calsten. in d. l. 4. §. prator. art. numero. 5. ff. de
damnis infœcto. Roman. in d. l. bares institutio. ff. de acquir. hered.
& ibidem Aetelin. col. 1. & colum. 2. reperit. sed ad primam quæstionem.
& i quidem adducti sunt eis ratione, quidē in his que pertainent ad suum officium creditur nuntio, sicuti copiosi scripti in
libra 2. de arbitriis iudiciorum, cap. 12. num. 3. & 2. art. 2. atque superiore
præpositio. Cum ergo ad officium ipsius nuntiū pertinet, diligenter exequi mandatum iudicis, credendum est, quod si eum
mandatum facit, sic perquisierit, & non inuenientur reum. & si ad-
mittunt Doctores superiore fe casu commemorati, adhiberi fidem
nuntio referenti se citale, ut habuit in mandatis: ita quoq; admittit
debet, quod eidem nuntio creditur in casu nostro. Et quod ad-
hibendam vel non adhibendam fidem nuntio, hic casus non dif-
fert a precedenti. folium mea quidem opinione differt quod inter-
pretationem facit, & voluntaris ipsius nuntiū. Cita enim dixit
fe citale, ut habuit in mandatis, fatis manifeste declarauit, quod
personaliter perquisiuit, & non inuenit. Cum vero simpliciter di-
xit fe citale ad domum, non declarauit factum, nec voluntari-
sem reliquit in dispositione legis, que præsumit mutuum sive
executum munus sumus. Tertia alteri potest opinio, ut dicamus
hoc relinqui iudicis arbitrio: sicuti scripti in libra 2. de arbitriis iudiciorum,
cap. 12. numer. 8. esse in indicis arbitriis, quod adhibetur
tides his nuntiis publicis in his, que ad eorum officium per-
tinent, & propter nostra in casu perpendere index qualiter
nuntiū an faciliter confluenterit esse diligenter & non, an res sit mag-
ni vel leuis ponderis, & an verisimile sit, quod cum inuenire pos-
tuerit, vel non.

Tertius est casus, quando nuntio data est simpliciter à indice
commisii. ut citare reum, qui secundum ius commune, vel
secundum ius citare, ut reum, qui secundum ius commune, vel
secundum ius citare, ut reum, qui secundum ius Bononiense, de quo statim dicā. Et nuntius deinde retulit fe illum citale ad domum. Hoc secundum casu non sumitur interpretatio, & præsumptio, quod prius per-
quisierit, & non inuenientur ita intelligo Bart. in d. l. 4. §. prator. art. num.
13. reperit in commentariis et ur. ff. de damnis infœcto. & Bartolom. fecit
fuit Abb. & Butt. in d. c. causam. de dolo & contum. & idem Abolos
in d. confil. 8. lib. 2. non enim præsumunt nuntiū ignarum di-
spositionis legis, sicut formam obtemperare. Hunc tamen calme
parem, quando nuntius filibus in cibis confundetur per-
quisire reum, & personaliter cum citare, & in fiducia ad domum.
Quare & in hoc multum poterit prædictis iudicis arbitrio.
Cefiant hæc disputationes Papie ob statutum decimum in cibis
sub rubr. de citationibus fiendi, dum vult caues citare debere
personaliter, vel ad domum habitationis. Etenim concepia fa-
culta alternativa citandi, vel perfonaliter, vel ad domum, secundum
Bartol. in l. 4. §. prator. ff. de damn. infœcto. Abb. & Imol. in
c. causam. de dolo & contum. & si diffident Matthei. nob. 25. Est
autem vtilis haec traditio ad interpretationem statuti Bononiæ
lib. 1. sub rubr. de electione nuntiū. §. volunt. & §. seq. quo cautes
est, quod citato personaliter fieri debet, & si citandus inuenientur
non potest, citare ad domum habitationis hic autem Patru-
cius disputatione, cum statuto sub rubr. de citationibus, in princi-
pio cautes sit, credi debere nuntio referenti se perquisuisse, &
non inueniens citandum.

PRÆSVMPT. XXVII.

Citari virum posse in ædibus vxoris, cum ibi habi-
tare præsumatur.

S V M M A R I A.

Citari potest maritus in ædibus quibus habitat eius vxor.
Idem est in muliere ex. 2.

1. *Eas per fiduciam sive fidei auctoritatem.*
 2. *Sic etiam si palam fuisse dimisum est propositus, etiam pro uxore stipulatus presumitur.*
 3. *Sic etiam si ex parte uxori, etiam ratio concessa presumitur.*
 4. *Eas utruecumque etiam presumitur occisa a marito.*

C VTS in his vocadis est maritus, sufficit si citetur in edibus, in quibus habuit eius vox, im Guido sapientia tractat de presumptione reg. 1. p. 35. alios cuiuscum sententias committunt Tyrannus in tractatu de testamento. q. 9. gl. 1. numer. 7. et ratio, quis presumitur maritus habere eum in domo, in qua habuit eius vox, l. 1. s. dominii ff. de liberis agnoscit, sicut clericus praesumitur residere in sua ecclesia, et deinde ex eius fid. & cap. quatuor, et post se huius presumptionis ratio est, quia maritus & vox dicunt tenere vitam individualis, discutit & facit humanae de dicione domus, *Lacurio*, *C. de crimi exp. heret.* & propterea censuit Innocentius, ut videlicet qui natus in pessimo quod vorax potest citari facere mortuum vagabundum, tunc ipsi in edibus, ita etiam contra iudicium fieri debet ad domum mariti, cum ibi habitat et presumatur ita Baldus in *C. quoniam*, & quando index, & Alciat in *de presump.* p. 25 in fin. & intelligit Tyrannus praestato in loco procedere, etiam si maritus absit ab eo domo. Nam adhuc ibi citari posset.

3. *Ex etiis praedictis inferitur, quod ut vox presumitur scire facta mariti, l. aut quidlibet, & sed & Serum, ff. quod videtur clam. & ibi Bar. & tradidit Lucas de Penna m. 1. l. 1. 4. vers. 1. p. 25. et pugnat agnoscit presumptione C. de apostolico p. 11. Neuzian. in conf. 20. no. 3. & liberum Tyranno in tractatu de legibus. c. 1. m. 1. 2. col. 1. & in tractatu de rebus cons. 9. gl. 1. r. r. a. r. a.*

4. *Hincenam inferitur, quod maritus stipulans sibi praeflari aliments, praeflum stipulari etiā pro vxore sua, ita probatur Oldare in conf. 1. 2. Maris conf. 1. 3. & Cracovi. 1. lib. 1. m. 3. ita quoque feruntur & concepunt mulieris, presumunt concessa eius viro, l. pater filii, ff. de sent. leg. Hinc quoque inferitur ob causam hanc & individualum viri & uxoris habitationem, quod vox interfecta, presumitur occisa a marito, ita Boer. q. 26. & dicens infra lib. 5. presump.*

P R A E S U M P T . XXVIII.

Libello in actione personali proposito, presumitur omne ius actori competens deductum.

* S V M M A R I A . *

2. *Libellum proponens in actione personali presumitur omne ius suum ius ad libelli oblationem deuenienti fo-
rator, dicendum nunc est de presumptionibus, que verlan-
tia circa ipsum libelli oblationem: & illa occurrit ante omni-
nia, quod libellum proponens in actione personali, presumi-
tur deduxisse eum ius sibi competens *Lytton*, *C. de an. ali. & c. 1.*
quam & ibi annotauit Bart. m. 2. qui scriptum reliquit, hoc esse
aperte diffinivit ex cap. Abbate de re iudicat. in 6. Et hanc esse*

1. *presumptionem iuris scripsit Ioan. Andreus in addit. ad Spec. in tit. de presump. 6. ff. 1. m. 5. in verbis, in prid. 2. concord.*
 Hodie tamen qui in foro verlanter, solent adhibere clausulum illam, & deducendo omnem ius sibi competens, & competiturum: cuius quidem clausula vis ex ea est, ut censeatur proposita actio non solum de praesumtis competentes sed etiam in futurum: quia de re coram differit. *Opus in forma libelli pro actione reali, in verbis, cum pofessorum fit deductum, ut respondit Ruin. in conf. 32. no. 11. lib. 1. qui declarat nisi ab-
siderio fuerit oppo-
situm.*

P R A E S U M P T . XXIX.

Responsiones libelli factas presumi ex modo factas, quo proposita fuit interrogatio: & inibi de alijs aliarum interrogationum responditionibus.

* S V M M A R I A . *

1. *Res in iudicium vocatum respondendo simpliciter, presumitur cum modo quo fuit a interrogatio responditur.*
 2. *Res ipsius interpretationem recipit a poretis precibus.*
 3. *Res ipsius stipulationis presumitur conformis interrogacioni.*
 4. *Iuris fuitus non respondens a Lat. & manu eius propria utrum quis presumpit VI interrogatio fuit responditur.*
 5. *Legitimator responsum interdum interrogatio riceretur.*
 6. *Responsum determinante fuit a noui intelligitur fuit a conformatu ipsi petiti.*
 7. *Signatur et ampliate vel limitante gratiam, non attendatur petitio, sed ipsa signatura.*
 8. *Responsum certiori conformatu presumitur, quod id super quo principali potest est ei interrogatio, non quadam accidentia.*
 9. *Responsum dubium in interrogatio declaratur quod extrinseca, non quadam fuit tantum.*

IN T R U S cum in iudicio proponitur, interrogationes aliquae fieri solet reis ad iudicium vocatis, ut cum interrogatur, an possidente, vel non: & quid simile: si ergo contingit reum ipsum vocatum in ius respondere simpliciter, respondit presumpitur ex modo, quo facta fuit ipsa interrogatio. l. ff. de sent. 3. qui interrogatur, ff. de interrogat. action. & c. 1. lib. 1. m. 1. c. 1. ff. 1. 12. numer. 1. 4. Lucas de Penna l. 3. column. 2. v. 10 ff. 12. presump. C. de spacio publ. lib. 10. Ita quoque dicimus, quod scriptum interpretationem recipit a poretis precibus, l. 1. C. de diversi. re. & traditio. l. 1. m. 1. c. 1. numer. 5. 1. 2. & trans-*f. De diversi. conf. 1. 2. no. 6. Paris in conf. 3. numer. 1. 6. 1. 4.* Ita dicimus de responione facta stipulationi, t. que presumitur conformis ipsi interrogatio, & presump. l. 1. ff. de mont. 1. p. 1. & l. 1. ff. de verb. ob. g. Ita quoque dicimus quod si Iurifonc. proprieatis iuris questioni non respondet clavis & manifeste, presumitur responde-
difice, vtr interrogatus fuit, ut sit hanc relati a latrone in l. Barbaro, numer. 3. ff. 1. Prato, m. 1. l. 1. numer. 6. ff. 1. v. 12. & popul. subdit. & m. 1. l. 1. ff. 1. 1. 2. Chrysostomus m. 6. 4. de verb. ob. & pro-
bal. l. 1. p. 1. enarrationem in prim. & dicitur in verbis presump. de leg. 3. In legislatore tamen obseruantur aliquando Iason m. 1. v. 1. numer. 1. ff. 3. fieri p. 1. & cum in Bellon. l. 1. supp. 1. numer. 5. 7. numer. 7. pinguorem responcionem ipsa interrogatio.

Declaratur tamen primo haec presumptio, vt procedat in responione simpliciter, fecis vero in ea quae determinata facta fuit. Nam illa non intelligitur facta conformis ipsi interrogatio. Ita declarat Iason in conf. 17. 2. column. 4. in prid. 1. lib. 1. p. 1. post Iomalon in cap. de patre & idem sensit Ruin. in conf. 4. 3. numer. 3. lib. 1. c. 1. in ea facti pecunia rationibus aduersis la sonem m. 1. conf. 17. responderit. Et retinet Ruin. Abbatem in interdictos. col. 4. de fidei inflra. & in c. 2. de treuga & pace. qui docuit, quod quando t. signatur ampliate, vel limitante gratiam, non attendatur petitio, sed ipsa signatura. Et id si petitio fuit indeterminata, & cœlestio determinata, concilio ipsa attenditur.

Declaratur secundo, vt procedat quod id, t. super quo principali potest est ei interrogatio, non autem quo ad accidentia. Exemplum, si quis interrogatur, an carnarium cognouerit. Caiam uxorem Sempronij, & simpliciter respondet de cognoscere, nam tamen dicunt fateri Caiam illam esse uxorem Sempronij. Ita Ruin. in lib. 1. m. 1. numer. 5. ff. 2. filio de leg. 1. & lib. lat. 1. 2. de leg. 1. & cum Bar. videtur magis recepta. * ep. 6. quam probant & Martin. rotul. 33. 50. Stev. in conf. 17. m. 1. 3. lib. 1. numer. 1. 2. 1. 2. 1. & Des. in conf. 1. 2. numer. 4. Hoc tamen declaratione muta obstat, quia explicita la son. 1. ff. 1. filio. Et propter cun obstat & illud. quod ibi Curt. fun. in vlt. 5. Libes, numer. 5. ff. 2. et 3. petas dubia t. responcionem declarari ab interrogatio quod ex istriofica, non autem quod substantiam, nempe quod verba ob-
ligativa. Nisi dicamus Curtij traditionem non fatis veram esse.

(*)

P R A E-

LIBER SECUNDVS.

PRAE SVMPT. XXX.

Litis contestandæ animum præsumi, & quando id contingat, valet explicatum.

SVM MARIA.

- 1 Reus respondens libello actione, vel ad eum exceptioni rei, animo item contestandi facere præsumitur. Et quibus id est casibus non habeat locum, nn. 3. & 5.
- 2 Verba viva ad litis contestationem apta sunt, talis animus esse præsumitur.

POSTVLAT nunc hic locus, ut differamus de præsumptio-
nis, qua verantur circa litis contestationem. Cum itaque
vel reus, vel actor respondet, vel libello, vel exceptioni
adversarij, præsumitur, quod animo contestandi item respon-
derit. Ita Specu. in tit. de litis contest. §. 2. verbi quod ergo si proponatur,
Hispan. in causa co. stat. §. ultim. in fin. Rota des. 12. de litis con-
test. in antiquis. Abbas in cap. 1. nn. 2. de litis contest. & idem Ma-
ria. Soci. Sen. numer. 68. & Boli. Socin. utr. et al. fall. regal. 19. in ver-
bo, litis contestatio. Quam sententiam probant ex l. rem non no-
num. §. patr. C. de iudi. ex l. 6. I. C. de iudice. propter ca-
lum, dan. ex e. dudum, il. 2. de elect. & ex cap. de litis contest.
Quae sane iura exigunt responsionem, nec requirunt, quod ex
primatur se respondere animo contestandi item; ex quo inelli-
gimus animatum ipsum præsumi. Et prater cum verbis sint apta
ad litis contestationem, taliis esse præsumitur animus cunctum memo-
diximus quidam præsumitur, quod prius mente non cogitauit, l.
Lobos ff. de supp. lega.

- 3 Declaratur primò, non procedat, quando extat confluente-
do seu stylus curia & iudicij, quod verba clara, quibus declaretur
animus contestandi item, exprimi debeant. Nam tunc non præ-
sumitur animus contestandi item, nisi id dicatur claris verbis.
*Ista declaratur. Abbas in d.c.m.s. & Maria. Soc. Sen. 68. verbi pat-
ramen, de litis contest. & in d.c.m.s. & ob. 19. fol. 18.*
- 4 Declaratur secundò, ut locum non habeat, quando respondet
dicere se respondere animo non contestandi item. *Ila. Ab. Ma-
ria. & religio supra allegata.* Estrahit manifesta, quia illa præsumi-
tur ex verbis claris respondentis fuit declarata & in claris non est
opus conieceris. *Illa. ex l. 6. cim. inverbi. lega. 2.*
- 5 Declaratur tertio non procedere, & quando libello adhuc non
est responsum, sed petit dilatio ad probandum. Nam hoc casu
non præsumitur litis contestatio. *Fel. in conf. 23. n. 1. quem fecit
et. Aboas in præs. indicatum. 6. 17. c. 3. verbi non cont. plaus.*

PRAE SVMPT. XXXI.

Litis contestatione facta, bonæfidei possessorum præ-
sumi mala fide possidere.

SVM MARIA.

- 1 Litis contestatio bona fidei possidere in mala fide præsumit.
- 2 Et in quibus id iudicij procedat.
- 3 Quidam operantur ex præsumpto.

EFECTVM hunc par litis contestatio, ut qui ante bona
fide possidere præsumebatur, deinde tali malefide credatur, l.
sed & lego. & etiamq. ante. ff. de pecc. hered. Et hanc esse præ-
sumptionem iuris, & de iure affirmarunt gloss. idem. & Bart.
num. 2. & aperte loan. Andrez in addit. Ad Spec. in de præsum. §.
spec. num. 5. in verbo. In predict. corollario verisertior. Et hoc quod de
litis contestatione dicitur, procedit secundum gloss. & Bart. in
2 iudicis singularibus in quibus mala fide inducitur solum post
litis contestatione: fecit verò in vniuersitate vbi sibi sufficit sola
denunciatio. *Item venient. 6. petitam. ex. tit. de pecc. hered. cum tam-
en non sufficit in vniuersali. l. penit. ff. pro empore.* Hac autem
mala fides, quæ inducitur in his iudicis singularib. & quæ ab aliis
quibus ficta appellatur, & rectius præsumpta operatur & solum
quoad fructus, vt si effectus male fidei possidetur tenetur eos re-
flituere, ex d. §. etiamq. ante. Secus quoad re interiorum. Nam de eo
non tenetur, l. illud. in p.m. vbi Bart. declarat ff. de pecc. hered. &
scribunt Bal. in l. 1. ff. C. de vñi. exp. transfr. & in l. 1. col.
2. C. de fructu. & item exp. & Dei. 18
col. 693. in fin.

Merob. Præsumpt.

PRAE SVMPT. XXX. XXXII. 133

PRAE SVMPT. XXXII.

Comparantis in iudicio habilitas, an & quando
præsumatur.

SVM MARIA.

- 1 Habilis persona consideratur etiam in iudicio summarij.
- 2 Inhabilis persona exceptio ad eum potest est, vi non quam exclusa præsumatur a statutis.
- 3 Habitare persona an præsumatur inter reum & actorem distinguenda est.

INTE R. multa, quæ in iudicis solent obseruari, illud est maxi-
mè considerabile, ut qui ad iudicium veniunt, habiles, & idonei
nei sint, qui in ipso iudicioflare valeant. Quocircum in iudicis
sicut & ceteris in actibus de personæ habilitate queri solet, l.
non ignorat. C. qui accusat non posse. Id quod locum habere etiam in
iudicis summarij, vt in posteriorib. & similibus tradunt Bartol. & reliqui in l. 2. C. de editio Domini Adriani, tollen. & scripti in commenta-
rijs de adaptanda possessione, in quarto remedio numer. 44. & de recu-
peranda possessione, in remedio numer. 272. & ad eum potest est ex-
ceptio inabilitatis, ut exclusa nunquam præsumatur a statutis
quædam ferunt Bart. & reliqui in l. 1. §. & part. ff. de operis noui-
nitatis. & egegry V. ent. in tract. de nullitate. in titul. Quis posse dixer-
e nullitate, numer. 45. Dubitari autem contingit, an perdone habili-
tatis, ut esse possit in iudicio, præsumatur? Et scribit Vantius
prædictio in loco. num. 43. habilitatem non præsum, fed ea con-
siderare debet. Reçius crediderim distinguendum esse perfonam
actoris ab illa rei conuentu. De reo quarendum non eliguntur fa-
ctores nisi habili, cum sic ab actore, qui eum in iis vocavit,
approbatuerit. De auctore dicendum est cum non præsum habili-
tatis, & propter eam aduersus eum opponere. Solet rei conuen-
tus non esse eum, quem alii se facit. Et scribit Doct. in c. i. inter-
de except. & tradit. Vantius in tract. de nullitate. in titul. quibus modis sent-
entia respondeatur, num. 8. qui consilium reo præbat, vt exceptionem
hanc opponat, ut oneret ipsum auctorem ad demonstrandum se
esse habilem. Quando autem ceteris in causis habili & idoneus
quis præsumitur, differemus infra. l. 6. præsumpt. 5. 4.

PRAE SVMPT. XXXIII.

Mandatum an & quando præsumatur, tam quoad
actus judiciales quam extrajudiciales,
diligenter & accurate expla-
natum.

SVM MARIA.

- 1 Mandatum vel ad literas vel ad negotia non præsumi, quando de men-
dato recenti est disputato.
- 2 Ius in re alijs non emere potest, habere præsumitur.
- 3 Mandatum præsumitur in yis actionib. qui circa mandatum fieri non
solent, est non ad ipsa temporis diutinaritas, num. 4.
- 4 Id ratione quo causa non procedat, num. 6.
- 5 Iudicata causa non præsumitur.
- 6 Mandatum præsumitur interueniente scierie, & patientia, princi-
pali.
- 7 Mandatum præsumitur, vbi de modico damno vel præsumit aga-
tor.
- 8 Mandatum præsumitur ex enunciatione notarii in alta diuina.
- 9 Mandatum inter partes præsumitur per enunciationem aut assertio-
nem indicata.
- 10 Mandatum non met me & illum præsumitur, qui aliquid ad meam utili-
tatem scripsit talis sit cum libris creditur.
- 11 Gerens se pro procuratore, si talis sit, pro quo præsumatur, mandatum
habere creditur.
- 12 Mandatum habere præsumitur si qui causas tractat & cōsuevit, si juri-
poteris configuratur.
- 13 Mandatum verum ex causa legi tempori præsumatur, sunt opiniones.
C. in 17. & 19.
- 14 Tempus non est modus tollendi vel inducendi obligacionis.
- 15 Tempus non est modus tollendi & vel inducendi obligacionis.
- 16 Frater duo possident bona paterna tanquam dona per decennium
præsumuntur ab omniis diversitatibus.

M

12 Cen-

28. *Mandatum scilicet i[n] h[abitu]l, que sunt difficultate probacionis.*
 29. *Mandatum ob tem[po]ri antiquitatem presumunt aliquam diu[n]tuitatem.*
 30. *Mandatum etiam induc[t]um ob diu[n]tuitatem temporis factum non presumatur.*
 Idem in mandato falso executari. nro. 21.
 31. *Mandatum nec quod induc[t]um bonam fidem, ex diu[n]tuitate temporis presumatur.*
Vide etiam nos. 23. & 24.
 32. *Mandatum ad usum praesumitur quando in aliquo instrumento antiquo essentiat.*
 33. *Verba transactiua alterius instrumenti quomodo non probata enunciata, non res ipsa contraferat.*
 34. *Pars erga res afferentia se f[ac]tiva una cuita credatur, tempore plante diu[n]tuitate.*
 35. *Mandatum in Vicario Episcopi praesumitur si non negatur, & quod sit sinegetur.*
 36. *Ratiocinatio temporis ob diu[n]tuitatem presumatur. Et precipue si accedit aliquam actum quipartientiam ostendat, nro. 31.*
 37. *Mandatum qualitas ob tempore diu[n]tuitatem presumatur.*
 38. *Mandatum delegatione praesumitur in sententia antiqua.*
 39. *Presumptio ei[us] de sententia antiqua, etiam quod processum.*
 40. *Laudum arbitrii ex compromissu latum praesumatur, si antiquitus est processum.*
 41. *Mandatum de custodiendo praesumitur ex diu[n]tuitate precepcionis confidencia.*
 42. *Mandatum praesumitur cum antiquitate temporis, quasi possessione concurrente.*
 43. *Mandatum ob diu[n]tuitatem in tempore praesumitur, quando de comodo, & favore allegans egeretur.*
 44. *Mandatum induc[t]um nuncio ut aliquem c[on]tra et prae[m]isit ob tempore diu[n]tuitatem.*
 45. *Mandatum syntactico factum sicut ob longinquitatem temporis praesumti.*
 46. *Mandatum praesumitur, quando lapsus est tempus opponendi defensionis illius.*

CVM non modob ab ipsiusmodi causari dominis, sed & ab eorum procuratoribus, lites, & iudicia, tractari aequo exerceri loquant, congrue agendum hic est, an & quando mandatum ad lites, & iudicia ipsa presumatur. Verum quia quae de iudiciis tractantur, communia in multis sunt cum ceteris, qui extra iudicium geruntur: ea propter in vniuersum hic agimus, an & quando mandatum hoc presumatur? Quia in re duos casus confititudo.

Primum est quando nullus extat temporis cursus, sed de recenti mandato est disputatio. Hoc in casu nulla est apud nostros contentio. Vno enim ore omnes scribunt, mandatum vel ad lites, vel ad alia negotia non presumi. Ita f[ac]tum est in i[n]st. sciamendi de verb. oblig. Et huius sententia ratio est, quia mandatum est quid facti: facta autem non presumuntur, l[et]i belli. f[ac]tum ff. de cast. & poenit. reu[er]s. Et præterea dicimus, quod nemo presumitur habere iusti realicia, nisi probetur, l[et]i po[en]it. de prob. C[on]tra probatur, neminem presumi habere oitum, nisi probetur. l[et]i probatur. C[on]tra de f[ac]tis lib. 10.

Declaratur primò, ut locum non habeat prædicta sententia in

3 acibus, qui communiter fieri non solent circa mandatum: sicut et quando quis solvit nomine alterius Nam tunc mandatum presumitur. Ita Rota decr. 2. in tit. de causa posse & propte. in antiquis que censuit, presumit mandatum habuisse illum, qui nomine debitoris soluit penitentem. Et Romanus fecit sicut Cagliola decr. 3. nro. 4. tit. de probat. Soc. Sen. in conf. 4.6. col. 2. lib. 3. Felin. inc. fuit nro. 25. de re u[er]a. Dec. in conf. 36. nro. 2. & in conf. 2.2. nro. 19. recte. tertio respondet. & lib. 1. in primis leditina. col. 4. C[on]tra admitti. Curt. Sen. in conf. 77. nro. 4. Gozad. in conf. 11. nro. 1. Lofred. in conf. 3.5. col. 1. Berou in quæst. 3. nro. 4. lib. 1. Cognol. in lib. 1. nro. 1. d[icitu]r. nro. 1. d[icitu]r. nro. 1. qui exp[re]s[er]e dixit procedere etiam et quando non adest tempus diu[n]tuitatis. Crase in tract. de antiquo tempore. in 2. parte prima. nro. 61. Gigas in tract. de penitentia. quæst. 47. T[er]raque. de præcipitacione. nro. 4. versio si posse[re]t. & Anto. Gabr. in d[icitu]r. nro. 6. Et ratio, quia nemo presumitur nisi facte situm, l[et]i de iudebito, in princ. ff. de probat. an[te] f[ac]tum. Qui ergo soluit tanquam procurator, presumitallerius quod verum est. Quibus constat male leniisse Irolmam in l. que sub conditione. ff. de cond. & demont. Alexand. in l. etiam ferme, q[ui] plena. verba sed ad-

uerit. ff. de verbis. oblig. & ibid. Ia[ve]l. colum. viii. & Ruini. in conf. 18. seruo. 16. libr. 1. qui opinati sunt hoc in casu requiri aliam conjecturam. Hac tamen declaratio intelligitur, quando praesumendo hac de causa mandatum, non indicatur aliquid delictum contra ipsum principalem; secundus si t[em]p[or]e delictum in eo redargetur, sicut quando quis tanquam procurator eius, qui homicidii perpetrat[ur] arguitur transfigit, & damno ac impensis soluit filii occisi. Hoc sane causum presumuntur hic transfigens habere mandatum ab accusato illo: & ideo haec transfigatio non facit indicium contra eum. Ita in p[ro]se declarat Chafas, in conf. 38. numer. 22. & conferunt que scripsi superiori libro question. 90. in ministro duodecimo.

Declaratur secundo, ut non procedat haec sententia, quando interuenit scia[n]tia, & patientia principalis, vt si quis in iudicio agit & experitur nomine alterius, ex scientia, & patientia. Nam tunc mandatum presumitur. Ita in usq. cap. exparte Deca. de re iudic. Abus. in conf. 7. m. 2. dubio. libr. 2. Calderi. in conf. 4. m. 1. de prosecut. Guido Prog[ress]o. Alexio l. cap. 2. col. 1. ff. de re iudic. & in conf. 157. m. 12. l. 2. & in conf. 40. col. 2. lib. 4. q[ui]le. in eum. lib. 2. col. 2. off. deleg. Ruini. in conf. 19. nro. 14. versio facit etiam libr. 1. Affili. decr. 308. m. 8. G[ra]m. in conf. 9. nro. 48. Balbi. in tract. de prescript. in 3. part. q[ui] 10. nro. 5. Vant. in tract. de nullitate. in art. Quibus modo nullitas: reparari potest. nro. 9.4. Cras. in tract. de antiquo tempore. in 6. particula prima patr. prouinc. m. 17. Anto. Gabriel. in suis conclusiis. 2.2. tit. de procur. confus. nro. 12. & Vant. in tract. de nullitate. in art. Quibus modo nullitas: nullare possit. nro. 9.4. Carterum ab Innocentij traditione dissentunt multi commemorati ab Alex. in l. cap. numer. 27. ff. de re iudic. qui multis modis & causibus cum tueri conatur: & idem Alexander. in conf. 80. m. 1. lib. 4.

Declaratur tertio, ut non procedat, quando t[em]p[or]e de modico præsumtio & damno. Nam tunc mandatum presumitur. Ita scrip[er]unt Balbi. in tract. de præc. p[ro] in tercia parte princip. q[ui] 10. nro. 51. G[ra]m. in conf. 9.4. m. 4. & in conf. 96. col. 1. ff. Gigas in tract. de perficio. conclusi. nro. 13. Anto. Gabr. in d. conclusi. nro. 13. Capo. in conf. 4. lib. 3.

Declaratur quartio, ut non procedat, quando enunciatur mandatum per acta certi notarii in eo qui soluit tanquam procurator alterius, vt repeatet ab eo, cuius nomine soluit. Nam tunc presumitur mandatum. Ita declarat Anto. Gabriel. ind. d[icitu]r. 1. numer. 22. ex sententia Comenti. in conf. 6. in fin. & Comensem fecisti sent. Cor. in an. in aut. q[ui] in alijs. in fin. C. de edic. & ibid. Cognol. numer. 56.

Declaratur quinto, ut non procedat, quando t[em]p[or]e de modico præsumtio & damno. Nam tunc mandatum presumitur. Ita scrip[er]unt Balbi. in tract. de perficio. q[ui] 10. nro. 51. G[ra]m. in conf. 9.4. m. 4. & in conf. 96. col. 1. ff. Gigas in tract. de perficio. conclusi. nro. 13. Anto. Gabr. in d. conclusi. nro. 13. Capo. in conf. 4. lib. 3.

Declaratur sexto, ut non procedat, quando repertus aliquid ad mei viuissim i. scriptum, ab eo qui officium publicum gerit, vel ab eo cuius libris creditur, ut in argenterio, mercatore, & notario tradit. Aret. m. 1. nro. 22. & 24. de re p[ro]p[ri]etate & lib. fin. 27.

Declaratur septimo, ut non procedat, quando t[em]p[or]e de modico præsumtio & damno. Nam tunc mandatum presumitur. Ita Gabr. in d. conclusi. 1. numer. 25. ex sententia Rami in conf. 35. m. 21. lib. 1.

Declaratur octavo, ut non habeat locum, quando comparatus confundit causas tractare, & confutare & configuratas sive scripturatas a principali. Nam tunc la comparatus presumitur confutatus procurator. Ita p[ro]p[ri]o multis lib. in l. r[ati]o. C. de prescripta. Feli. in cap. conam. colum. 4. verbi. l[et]i a primo. de off. deleg. & alios refut. V. a[cc]to. 2. tract. de nullitate. in art. Quibus modo sententia. m. 1. a[cc]to. 1. p[ro]p[ri]o. 2. q[ui]declaratur.

Secundum est casus, quando adest longus atque diu[n]tuitus temporis cursus, ut in casu presumuntur mandatum. Hac summa op[er]ationes. N[on] fuit eorum, qui scripserunt non presumi. Ita Baldi. in 1.2. C. si ex f[ac]tis ins[tr]u. qui confitit, nec quod quidem milie annorum presumit mandatum. item Baldi in conf. 82. Bert. in colum. 2. lib. 3. & in 1.2. C. de reb. alienis non alienus & ibidem Salic. Alex. in l. quod in aliena, in princip. numer. 11. ff. de acquis. heret. & in l. f[ac]tum. numer. 20. de rebus. salic. & ibidem in conf. 1. numer. 19. libr. 4. in conf. 19. numer. 4. libr. 6. & in conf. 3. numer. 4. libr. 7. Carol. in conf. 26. eum. 6. in conclusi. Soc. Sen. in conf. 1.4. colum. 2. verbi. præterea non summi. libr. 1. Feli. in cap. stat. nro. 51. de re iudic. 1. a[cc]to in conf. 1.2. colum. 2.

in fine llibr. 4. Deinde in confi. 205. col. 2. verbi, viterius in lat. Cart. Se-
nior. in confi. 49. salut. s. infine, Cart. Iam intrala. f. dendron, parte
1. quod est numer. 4. Affid. decif. 345. & decif. 368. Mans. in singul. 523.
Goz. adm. in confi. 94. numer. 48. & in confi. 96. numer. 31. Part. confi.
47. nu. 58. li. 1. Soc. Iun. confi. 56. nu. 5. & mu. 1. li. Biran. m. confi. 98. nu. 3.
Bever. und. in confi. nu. 32. li. 2. Hymna. Determ. in l. 4. 6. Cato. num. 237. de
verbis oblig. Balb. in tract. de prescript. in secunda parte tertia pars pri-
cip. num. 50. Cognit. in l. velle non creditur. num. 13. de reg. iur. Crat. in
confi. 266. nu. 9. Gramma. decif. 32. nu. 83. Capit. in confi. 36. nu. 16. libr. 1.
& Hier. Gabriel. m. confi. 36. nu. 39. Ex ratione adducti sunt, quod
mandatum est quid facti. & ideo (ut diximus supra) non presumitur,
d. in libello. 9. facti ff. de cap. & postlim. tenevit. Nec obstante vi-
deatur cursus temporis: Cum tempus non sit modus tholandi, &
inducatur obligatio, obligatio non est. place. ff. de ali. & ob-
lig. Nam responderunt, quod licet tempus non sit modus inducen-
tis obligatio de novo, attamen aptum est, ut presumatur illa ab
initio interuenisse, sicut dicimus finitatem extrinxerim pre-
sumi temporis diuturnitate, e perenni de empt. & vend. & traduc-
tiones in l. scindens de verbo oblig. & infra lib. 2. pr. 3. sumpt. 9.4. dicimus.
Ita quoque videmus, quod si duoi fratres per decennium posse-
derint bona paterna tanquam dona, presumitur quod ab initio
diuturnitas, l. p. C. can. divid. vbi plo. 2. Balb. & reliqui, & explicati-
onis inf. a lib. 3. pr. sumpt. 53. Quemadmodum ergo ob temporis diu-
turnitatem presumitur induitus ab initio ille titulus, ita etiam pre-
sumi debet hoc mandatum.

Secunda fuit opinio eorum, qui affirmarunt, immo mandatum
temporis diuturnitate presumi. Quia quidem in opinione fuit si-
bi pars conflata Balb. in confi. 337. colum. vlt. libr. 1. Castron. in confi. 3.4.
V. sibi narratio. & huius copiae ad fil. libr. 1. Cart. Sem. in confi. 77.
super motu. col. 2. 14. libl. 1. scindens. nu. 19. de verb. oblig. & vlt. Crat.
num. 2. Roon. in confi. 35. num. 19. li. 2. De confi. 199. ad 2. verbi pre-
terea etiam in mandato in confi. 297. col. 2. num. 3. verbi nec oblat quid satis,
in confi. 456. col. 2. libr. 1. & in confi. 53. col. 2. Boer. q. 12. num. 13. & in q. 28.
nu. 17. Soc. Iun. f. pars parvum in confi. 139. num. 10. & in confi. 46. nu.
18. libr. 3. Crat. in confi. 37. num. 1. verbi viterius difficultas. & in tract. de
antiq. temp. in 2. parte prim. num. 19. & in prima parte tertie pars
prim. num. 37. poit. Calcam. in confi. 3. col. 4. qui intelligit, quando tempus se
valde antiquum. Hier. Mentan. in tract. de fini. cap. 103. num. 4. Natta.
in confi. 31. nu. 3. libr. 1. in confi. 46. nu. 9. & in vlt. 63. nu. 38. nu. 2. libr. 3.
Tyras. in tract. de prescript. 5. glof. 4. veri. 3. Quia quidem opinio-
nis ei probarunt primo ex l. vlt. ff. de vifac. pro emp. veruibi
loquitur. Scuela conditionaliter, si credidisset mandatu adiustiu.
Non ergo in folio temporis cura constitutum fundamentaliter, sed
in alijs conlecturis, quibus illi empor probabilitate credidit illa
videtur habuisse mandatum.

Secundum ex l. filius. C. de petitio. harr. Ceterum facili est res-
poder adiustiu quas possefionem viva cum curvo temporis. Es
praterae varia sunt ad hoc responsum interpretationes, & vt falso
loco dicimus.

Tertio ex super quibusdam. ff. praeterae, de verb. fig. Qui
quidem tex. vel nil ad rem facit: vel loquitur quando concurrunt
quasi positio.

Quarto accedit ratio, quod in his que sunt difficultis probatio-
nis, conjectura sufficiunt, l. monum. 6. & barbari. ff. de rem. &
dicimus inf. Verum respondebit, non huius adesse conjecturam, cum
nil apparet, ex quo conjectura sumi potest.

Tertia fuit opinio eorum, qui distinguunt, quod aut aliqua
conjectura concurredit cum temporis antiquitate, & tunc mandatum
presumitur. Aut nulla ad esse conjectura: & tunc non presumi-
tur. Ita scripsit expression Cogn. in l. velle non creditur, numer. 13.
verbi. sed quando. Et Isred. in confi. 20. numer. 8. Et alios per locos
affirmantes recentiores in gr. in secunda de declaratione. Extradiacionem
hanc pro tercia opinione commemorat Anto. Gabr. in sui con-
clus. lib. 2. tit. de procurat. libr. 1. confi. 1. nu. 2. Sed non discrepat a se-
cunda opinione: Cum & iij lentiunt, non presumi mandatum
temporis diuturnitate, quando celiunt conjectur & presumptions.
Probat itaq. illa prima opinione, quod mandatum non presumi-
tur temporis diuturnitate, multis modis extenditur atque de-
claratur.

Extenditur primo, ut procedat etiam in mandato iudicii factu.
Nam nec illius temporis diuturnitate pro presumitur. Ita probat e. c.
in iste peritus de legibus r. Deilo. & r. rego idem Rau. in confi. 63. nu. 17.
& 18. & in confi. 69. nu. 1. libr. 1. quidem esse dicit in mandato mun. 1. idem
Rau. m. confi. 23. nu. 19. libr. 4. Aut Gabriel. m. p. adicita conclus. 1. numero
4. & 5.

Menach. Et. sumpt.

Extenditur secundo, ut procedat etiam in mandato factu ex-
ecutori. Nam nec illius presumitur, ut celiunt Bald. vlt. 1. nu. 2. C.
de lib. 1. idem respondit Ruin. in confi. 63. nu. 17. & nu. 2. libr. 1. &
sequitur Gabriel. in d. conclus. 1. numer. 2. Et huius accedunt Calca. in
confi. 8. col. 1. & Crouet. de antq. temp. in prima partula tertie pars
princeps. nu. 37. qui & idem esse dicunt in tutori, qui non presumuntur.
& idem respondit Hiero. Gabriel. in confi. 56. nu. 39.

Extenditur tertio, ut procedat etiam quoad indecendit ho-
nora fidem sicut quando vendens item alienam alicet ut vnde cre-
minat domini, empitor ille non efficiat bona fidem pollicer-
fi, si non visto mandato emit. Ita traduct. Bart. in l. cion. iur. nu. 16.
verbi praeterea hic ff. de vifac. & apertis in l. qui fundam. & procurator.
& in l. vlt. de vifac. pro emp. Bald. in l. nu. 2. C. de reb. alic. non air. & d. lib.
Sale. in l. inml. in d. qui fundam. & procurator. de vifac. pro emp.
Alex. in l. qui in aliena in prior. nu. 1. in ff. de accep. bart. & en. confi. 37.
nu. 9. lib. 7. Foli. in l. ci diligenc. mu. 5. ff. de praef. & in l. c. fac. nu. 31. verbi.
6. adverte de retul. Soc. Sen. in confi. 80. nu. 3. lib. 2. Num. in confi. 68. nu.
25. libr. 1. Cart. Iun. l. nu. 1. lib. 6. C. qui admetti. Balb. in tract. de prescript.
in secunda parte tertie pars prius. 2. nu. 7. dum pof. insolam art. & scia-
fife Bart. & hanc esse communem afferunt Crat. in confi. 200. nu. 3. Anto.
Gabriel. in d. conclus. 1. numer. 17. verbi. contrarium, quo loci scriptum relati-
vum aperit. haec opinione differtur Angelus in d. canvir. colum. 2. ver-
sic. sed de r. v. r. ff. de vifac. & lib. 1. sol. colum. vlt. verbi. verisitatem
addit. quae. Selver. Inula & Bartol. non discutit: vt nec etiam ab eo
recedit. Alexan. in confi. 191. numer. 4. libr. 6. qui a Gabriele malestatu.
& a Boer. in 23. numer. 16. qui Angelon fecit. Elic. Bart. &
equacium opinio non habet locum, quando empitor intellexit
a fide dignis, quod venditor habeat sufficiens mandatum a Do-
mino. Nam tunc in empore caufare bona fides. Ita Bart. &
religat. Et idem docuit Balbus in l. Celsus. nu. 6. de vifac.
cap. qui poft. Felin. inc. fact. nom. 2. v. vifac. 6. adverte de retul. idem
ecl. dicit. quando & venditor qui afferit ut procurarem, idem
ecl. dicit. quando & venditor qui afferit ut per sona fide digna, iuxta glos. l. Tris fundi. ff. de cond. &
demotis.

Declaratur primo, ut non habeat locum illa sententia, quan-
do in aliquo instrumento antiquo mandatum enunciatur. Nam
tunc presumitur adiustiu. Ita Bald. in confi. 12. Quare quam enunci-
tur, col. 2. verbi. queritur viterius, & in confi. 337. In tunc videntur
col. col. pen. verbi. quod afferuntur libr. 1. Cart. Sen. in confi. 77. Superim-
titu. col. 2. verbi. presumitur non obstante. Capell. in confi. 26. nu. 2. nu.
bio. Deci. in confi. 36. num. 8. & in confi. 109. num. 3. & 33. decif. 31. nu.
4. tit. de procurat. Got. ad confi. 1. col. 4. in confi. 97. col. pen. P. P. P.
in Amb. ff. qui in aliquo inff. C. de eden. Cogn. in l. velle non creditur.
num. 19. de reg. iur. Boer. q. 2. nu. 17. Vant. in tract. de nullatu. insti.
Quibus modo sententia nulla repara potest, nec 92. v. vifac. 1. v. vifac.
Crat. in confi. 317. colum. 2. verbi. secundo respondet. & in tract. de
antiq. temp. in secunda parte primi. nu. 6. Anto. Gabr. in l. velle non creditur.
libr. 2. tit. de procurat. conclus. 1. numer. 10. & ser. in confi. 1. numer. 80.
Idem non decidit Rota Romana tefer. Verolo. in decif. 194. in 2. parte.
Nec repugnat quod respondit Alexand. m. confi. 50. nu. 6. libr. 1.
cum dixit. verbi. tñ enunciata alterius in instrumenti, non pro-
batur enunciatio, nisi inter ipsos contrahentes. Nam Alexander
loquitur quando agitur de probatione ipsius substantiae, non au-
tem qualitat. vt co. an. an. an. Mader. & or. & p.
In d. tract. de antiq. temp. in d. secunda parte primi. nu. 6. qui non
tñ comprobatur. & ante e. o. a. Alexan. intellectu. Decrum in d. libo confi. 36.
num. 8. verbi. per antiquitatem.

Declaratur secundo, ut non procedat, quando & cum temporis
diuturnitate concurredit alia conjectura. Nunc tempus reponit
mandatum. Ita respondet Cur. Sen. in d. confi. 77. colum. pen. verbi.
verbi. 3. conclus. Deci. in confi. 36. numer. 1. verbi. 2. respondet. & confi.
42. numer. 13. verbi. secundo respondet, qui quidem afferit ut curam.
de qua dico nomen forsan declarat. Ruhn. in confi. 107. numer. 6. libr. 2.
qui conjecturam illam adserit, quando is procurator ostendit: in-
strumentum sua principali. Cogn. in l. tñ numer. 2. nu. 16. de reg.
iur. Quia de ea dicimus infra praecept. frequent. Ha. etiam Go. nu.
in confi. 11. numer. 13. Brin. in confi. 61. numer. 4. sic quoque Bertr.
in confi. 59. libr. 3. qui respondit, quod flante temporis antiqui-
tate, creditur persona ergo afferente si syndicum Venerabiles.
Ita quoque Loffred. in confi. 20. nu. 18. Soci. Iun. in confi. 56. col. 2. libr. 1. Cogn.
in l. velle non creditur. nu. 13. verbi. sed quidam de reg. iur. Crat. in d. tract.
de antiq. temp. in 2. part. praecept. nu. 69. & Anto. Gabr. in d. conclus. 1.
numer. nu. 2.

Declaratur tertio, ut non procedat in Vicario/Episcopo, cuius
mandata-

S V M M A R I A.

mandatum presumitur, si non negatur: et si negatur sufficit probare nominationem, & reputacionem. Ita Cognol. m. velle, non credatur, m. a. 4. de reg. iur. Crav. m. d. tral. de antiqua, temp. in 2. parte principali, m. 63. qui Rotam & alias plures hanc opinionem doctores recesserunt.

Declaratur quartò, vt non procedat in ratificatione, t̄que eti mandato comparetur, attamen illa presumitur temporis diuturnitate. Ita Lefin. i. m. 10. C. qui adi. & respondet Soc. Sen. in conf. 4. col. penit. lib. 5. Deci. in conf. 297. num. 3. infra. Gorad. in conf. 11. num. 16. Soc. Sen. in conf. 139. num. 14. & in conf. 14. num. 5. lib. 3. & Crav. s. loco parallel. num. 65. Vt enim hanc sententiam intelligent Iul. in conf. 240. col. penit. lib. 4. & Gabr. in d. cons. luf. num. 5. quando ageretur de modico praedictio, & quam declarationem vifus est non admittere. Crav. vbi supr. Reciūs dictum est, ratificatione hanc presumi, quando t̄ aliquis actus subsecutus patiens & obseruantiam illius ostendit. Ita resp. m. d. in conf. 1. numer. 8. p. 5. poss. alacratum in trattatu de presumptiōib. regal. 2. p. 5. resp. 13. infra.

Declaratur quintò, vt non procedat in qualitate madari, que quidem ob temporis diuturnitatem presumitur. Ita in specie regis. de Des. in conf. 36. v. 2. verbi. per antiquatatem. & in conf. 297. num. 4. q̄o non differt. Anto. Gabr. in d. cons. luf. num. 5. & conferit qua scripta sepius in d. Lata. infra.

Declaratur sexto, vt non procedat in sententia antiqua. Nam in illa praesumitur mandatum delegationis. Ita Felin. in c. sc̄nt. de re vnd. & Anto. Gabr. in d. cons. luf. num. 20. & idem in tral. de sentent. conclus. s. num. 3. vbi dixit, presumi t̄ pro sententiā antiqua etiam quod procedit. Quid de re dicimus intrā. Et comprobatur à s̄tiori hac declaratio secundum Fel. loco parallel. quia ita dicimus in sententiā fēl. laudo arbitrii, quod latum praesumitur ex t̄cōpromise, quando est antiquitatis pronunciatum. Erde laudo hoc idem scripferunt Curt. Sen. in d. luf. 77. super mortuū sol. 2. Caſſador. dres. 3. in tral. de procura. & dicimus in fūlo. 2.

Declaratur septimō, vt non procedat in mandato de custodiendo, quod quidem ob temporis antiquitatem praesumitur, seu ex diuturnitate precedens custodia. Ita Alexand. in addit. ad Bartolom. in d. luf. 8. & sequi exortem. ff. ad l. ful. de adulter. Affici. d. c. 345. & Crav. de antiqua. temporum, in secund. aparte principali, num. 66.

Declaratur octauo, vt non procedat, quidam cum ipsa t̄temporis diuturnitate concurredit quā posseſſio: Nam tunc presumitur mandatum. Ita Alex. in conf. 1. col. penit. lib. 4. Bramus in conf. 96. num. 3. in Crav. m. d. 2. part. num. 67. & in conf. 137. numer. 2. verbi. terci. & tēlephon. Natta in conf. 120. num. 13. lib. 3. quod secundum sum in conf. num. 81.

Declaratur nono, vt non procedat, quando tageteretur de commodo & favore allegantis mandatum. Nam tunc illud praesumitur temporis diuturnitas. Ita Aver. in conf. 42. col. 2. verbi. praeſeret, vt tergat & C. in d. 2. part. 10. ff. & Vt aut. intrat. de mulier. a. in. sit. quibus mod. nullis ut reparat. m. 92.

Declaratur decimō, vt non procedat in mandato t̄ iudicis, ut putat in commissione facta mentio, vt aliquid citet, & in ius vocat. Nam illud mandatum praesumitur ex tempori diuturnitate. Ita respondit Ruinius in conf. 66. num. 5. lib. 5. qui conſtituit differentiam inter mandatum priuatum & publice perfonae. Et illum secundum c. Anton. Gabr. in d. cons. luf. num. 28.

Declaratur undecimo, vt non procedat in mandato t̄ syndicū Vniuersitatis, quando arbitramentum emologatum per ipsum tanquam lynchicum, sum effectum foritum fuit longo temporis curſu, ſciente & patiente Vniuerſitate. Nam tunc mandatum praesumitur ipsi syndico conceſſum fuisse. Ita Alciat. in tral. de praefungi. reg. 2. p. 5. resp. 13. qui script. terminos finium probati emologato mandato Vniuerſitatis efto syndico, cùm diu obliterati illi fuerint. Et Alciatū fecundus eft Gabr. in d. cons. luf. num. 29. & multis comprabuit Hiero. Montanus in tral. de simb. s. 105.

Declaratur duodecimo non procedere, quando elapsum eft tempus oponendi defectum in plus mandari. Ita respondit Natta in conf. 5. 2. num. 6.

P R A E S V M P T. XXXIV.

Procurator an praesumatur ille, qui crediti instrumenta exhibet, diligenter explicatur.

1. Procurator exhibet: instrumenta, quibus concurrentiū mandatum habere praesumatur. & administrat fine cautione, m. a. 3. & 6.

Alio referunt opinio, num. 9.

2. Commissio facit comitium admissi, t̄ tanquam personam legitimam.

3. Procuratore refertente domino instrumentum, mandatum praesumitur reservatum.

Sig. illi salme offitio ab alijs alia probatione facta, sibi traditionis, an procuratorem enī fuisse constitutum.

4. Debitor offendens instrumentum debiti sui cancellatum, praesumitur soluisse.

5. Procurator constitutus erit am creditur, qui in domo creditoris conseruit, exhibendo instrumenta crediti, modo bona fides & conscientia. Aliud, si de bona ipsius fave non confit. num. 11.

6. Instrumentum debiti cancellatum penes debitorem, quando solutionis facias praesum.

POST V L A T hic locus vt differamus, an procurator praesumatur ille, qui exhibet instrumenta crediti, & a debitore creditum exigere posuit. Hac in re diligendū sunt aliquot causas, in multis secuti distinctionem eruditissimi Alciati, in tral. de procurat. reg. 1. p. 5. resp. 33.

Primum est, qui habetur in l. vlt. C. de pact. conuent. vbi ex sententiā Alciat. tria concurrebant: Primum, quia illi mulier promitterat marito dare instrumenta illa bonorum parahernalium, que quidem esse ac permanere apud ipsum maritum deberent. Secundum, quia re vera ipsa instrumenta fuerunt ipsi mariti tradita. Terterum, quia ibi auctor fanguinis coniunctio. Et auctor ex multis illis concurrentibus lex praesumit mandatum. Nec tenetur in manu causae de rato. Et hinc casum specialē effe ob personarū coniunctionem scripferunt Bal. & Salic. in d. l. vltim. Barb. m. cor. 2. num. 7. inf. de off. deleg. Iul. in l. inf. C de provat. Ceterum Cyn. 1. l. vltim. C. de procurat. scripferunt, duo tantum interuenient in causa d. l. vltim. nempe traditionem instrumenti factam ab uxore, & illam fanguinis coniunctionem. Et idem lenitus Barbat. in d. c. cor. 2. num. 7.

Secundus est casus, quando duo tantum interuenient, t̄ hoc est, instrumentorum traditio, & fanguinis coniunctio. Hoc in causa (alius Alciat.) praesumitur, atque ita admittitur iste et tanquam procurator, sed tamē de rato cauere debet. Ita probat. coram, de offic. de lega. vbi clericiſ habens instrumenta crediti fūe ecclēſia, fūe admissi fūolū cum cautione, & tamē magna eti coniunctio inter ipsū, & eius ecclēſiam, vt ibi habetur, & scribit. In causa c. 1. c. 8. Canon. 6. de off. deleg. Verius Barbat. in d. cap. cor. 2. num. 10. v. 1. c. 1. tēmp. pōderosa. scribit, & forte recitit, in causa cap. coram, non interuenient aliquantum instrumentū traditionem, cum ipse effet usus ecclēſia plaurat, & à seipso potuit accipere.

Tertius est casus, t̄ quando exhibens ipsa instrumenta nulla affinitate coniunctus eft cū domino, sed probat ea libi tradita fūisse ab ipso domino. Hoc etiam in causa praesumitur constitutus procurator, & idem admittitur sine aliqua cautione. Ita 10. Andri. Bald. & Abbr. in c. cor. 2. de off. deleg. & ibidem B. brab. nu. 2. inf. & Edim. num. 9. res. lantua 1. primū. Imo censuit Roman. m. conf. 4. 6. nu. 10. v. 1. n. 1. in autem. & in ff. 67. quidam huc dicitur plaus probatio. Et hunc casum probant relati Doctores ex d. l. vltim. C. de pact. conuent. Quam tamen cum Alciat. suprā diximus procedere tribus illis concurrentibus. Ex prefatim ibi pergedit, quid maritus effet coniunctio perfonae: que fātē coniunctio t̄ operari, vt conjunctio. Et si admittatur tanquam legitimus procurator: vt annoitauit ibi Alber. & tradit omnes in l. marit. ex illa text. C. de procurat. & Ripa in c. cor. M. nu. 5. 2. de confit. Adduci etiam foliū text. d. cor. 2. de off. deleg. Cur quidam responderi potest, vt declarat superiori causa. Tertiū ea ratione monit est Roman. quid cōtrariorū eadem est disciplina, l. 1. ff. 6. 9. quod sum fātē dicitur. Atquē quando procurator refert instrumentum ipsi domino, revoicatione mandati inducitur, l. negotiorum. 9. c. 1. c. 1. & l. tutor. ff. 1. appella. & l. 1. autem. 4. vlt. ff. de admitt. tutor. Ergo datio ipsa instrumentū infert procuratorū coniunctionem. Et Romanum habet in argumentatione fecundus eft Ripa. in rubr. ff. de acquir. possess. numer. 3. verbi. s. f. Ceterum responderi Alciat. m. d. p. 5. resp. 33. predicta ita procedere, quod dominum, & ipsum procuratorem, non autem respetu tertiū, cui adiunxi praesudicium posset. Imo (inquit

LIBER SECUNDVS.

(inquit Alciat.) contra iūm probat dī. ita tamē §. vi. iuncta gl. ibi. Contrarium itaque opinionem probauit Alciatus in dī. p. 33. n. 35. verū in iūt. I. qui tamē nec lege, nec ratione siam probat opinionem. Ego opinor Romani, & fēcūtū traditionē verā esse, si modō ista, quā instrumenta exhibet, cōnīteat variū in foro & lites petractare. Et enim valde verisimilis, quod dominus ille, ob perfide conditionē trahideret has instrumenta, vt creditum sum exigeret illi procurator, quam ut instrumenta apud eum deponeretur. Et in specie ita sensit limos. in J. Monia, col. 1, fol. 50, margin.

Primo ex d. cap. coram. de cuius interpretatione diximus
suprī.

7 Secundo motus est Romanus, sicut filius, quia oblitus est filii ipsius domini principis, absit; alia probatione tradidit ibi facta, praefumitione inducit, quod fuerit continuus procurator, & idem admittitur cum cautione ratione, *e.g. de plus lo in Andra & Holti.* Ergo multo magis enim est diciendum in his instrumentorum productione, cum ad causam magis facient instrumenta, quam fulgillum. Verum facile responderemus, quod immo filii non inducunt aliquam praefumitionem mandatuum ingillum non oloquatur, nec aliquid significat, ut in specie docuit *Bar. in I. i. n. 6. c. de pro- cur. idem feni. feli. m. p. c. p. c. p. s. w. p. de pro. & c. p. et quod scripsi lib. 2. de arbitria causa. c. p. s. m. & 2. p. p. et secundum responderemus, quod d. c. 2. de foli. & doctrina Iu. Andri. ac Holti ibi procedit, quanto probatum fuit, dominum illud dedisse. In declarat qd. r. non nullum feni. *m. s. coram. j. u. m. f. etiam d. b. l. b.* Secundum adserit Rom. *practici in locis* aliud simile, quo dis- cimus, quid si debitor foletum instrumentum sui debet cancel- latum, praefumitor soluto debito, *Liberum p. g. ff. de probat. & tradit. omnes in L. libes. ff. de p. p. s.* Ergo idem dicendum est in offensione instrumentorum, que ad causam facit. Sed responderemus facile potest, vt superiore causa cum Alcia. diximus, posse ho- argumenti genere procedere, quod dominum, & ipsius procurato- rem non autem quod terrum, cui adserit potest praedictum.*

Contraria itaq; opinione, quod 1mo sit non oracula
tum constitutus procurator, probatur Bal. in 1. i. n. 11. C. de procur.
& cib. Calci. colom. s. verific. sed iusta pot. quo. Butr. in d. e. coram
de offic. deleg. Alcia. in d. regal. p. presumpt. 53. Ea ratione moti, quod
potuit subtraxisse. Quia quidem ratio eius est, cum nemo deliquerit
pe profumari. I. mariti. ff. pro sec. Caterum (vt ingenuo dicant
quod fentio) magis mihi placet illa recepta opinio Bar. Roman.
& sequacium, quod scilicet praefumatur illi constitutus procuratorum
hic nulium tertii damnum & praejudicium, vel frans ali-
qua esse possit, ex quo per cautionem de rato illi satisfactum o-
mnino est.

Extenditur hic casus, ut etiam procedat, quando instrumentum
crediti exhibetur ab eis, qui conuenient, conseruari in domo
creditoris, & hic exhibetur etiam bona conditionis, & fane, vitiis pro-
barata. Nam & hoc in casu preferuntur illa confititio procurator.
Ita ferme Romae in d. consv. 4. 46. ad fl. & in d. flig. 43. inf. & Alsatia
d. presum. 33. inf. & Tyraqu in tract. de pan. legum. 4. cas. 55. no. 58. Ea est
ratio, quia nisi ecclesie sufficiet, quae oriri potest ex ipsa co-
habitatione, de qua quidem statim dicant.

Declaratur his casis, ut non procedat, quando instrumentum crediti exhibetur ab eo, qui consuevit tanquam domestici coher-
sari in domo ipsius creditoris, & non confitatur, ita h[ic] exhibetur si
bonae conditiones, & fame. Nam tunc non presumuntur confi-
tum, nisi per instrumentum, quod est instrumentum. Ita
in specie declarat Rom. ad Cor. c. 6. v. 12. q[uod] i[n] d[omi]n[u]m 57. m[is]si-
gumen, l. vniq[ue], & illa aem[er]it, de latr[um] liber tollen[ti], ex doctrina
Bar[tholomei]i, f[ab]ri queritur, q[uod] defor[mitas] dum docuit, quid si instru-
mentum crediti
Metu[m] Presuma

P R A E S U M P T . XXXV

mentum creditis reperiatur cancellatum apud debitorem, presumitur soluiscens nisi debitor fuerit domesticus creditoris, & in eius domo conuersari confutetur. Quod de re dicendum est si debet presum.

Verum ab hac Romani declaratione dissentunt Heil. m.d.c.
etiam. nro. 19. verf. 2. lin. 11. Alciat. in d. pafun pt. 33. nro. 8 & Craudt. in

conf. 3. e. xxiij. 5. Ex ratione adducitur, quia supponit illa subfractionis purgatur per cautionem de ratio. Et responderi possit, porro, quod haec cautio rati non potest supplicere defectum mandatum, cum nemino admittat finem maledicti, etiam si de rato cavere vellet, nemo defendet, & c. de proposito. Et sic dicatur, hinc adhuc mandatum praesumptum, respondetur, in modo non adesse, omnia illa praesumptio oriens ex instrumentis quod cu[m] exilientibus, ceterob[us] tam, quod domesticis fit, & s[ic] eo iubetratur ponere. Alio ratione eti[am] sunt Felini & Alcisi, quod nisi illa dicamus, idem est fieri facilius in quantum extraneo: quia postea esse, quod depositi nonne receptari, sed forte non est tanta ratio prejungendi depositum in extraneo, quanto supponit fieri in domesticis. Ego ita distinguere conendiando opiniones, quod autem confitit hunc domescum esse male conditionis, & famis, & tunc procedit opinio Romanis: et cui recte in hunc cada flitti suspicior: & ideo non admittunt etiam eam cautionem rati. Aut huius in dubio, & tunc, cum vniuersitate, praesumatur vir bonus: & quod non defingatur, iuxta Iherosolimam, pro loco, & cum magis dominiculi quam non familiares, soleant confirmari procuratores, ob id praesumentum etiam est, hunc suisse factum procuratores, et ita procedit opinio Felini, & Alcisi adhuc Romanum.

P R A E S V M P T . XXXV

Nominatum in instrumento mandati, præsumi illum talem, sicuti nominatus est, et si remotis ex regionibus venerit.

SUMMARY

- ¹ Nominatum mandato, presumitur talis, qui eius in cognoscatur, si ex regione longinquitate absente.

² Nuncius presumitur talis, qui ex mandato iudicis citat.

DEBITARI etiam soler^t, an is , qui remotis^t regionis^t vernum cum mandato, prelumitur illatius; qui ei co^m in dato nominatus, ut tanquam talis ad iudicium admittatur? Et presumit affirmant Cynus & Bald. m. seq*uuntur* etiam nomen, c. de Episcop. & cler. l*in Cleve.* numer. s. de procurat. Cœpit in *conf.* s. num. s. in criminal. Abb. *in cor. coram sum.* it. de offic. deleg. Felin. m. c. 2. non. 27 de *tebribus Marilim.* l*bis quis non* sum. s. 3. q*uod* p*ro*phetat. *late* *Cor.* q*uod* 1. & Benenictus Strachan *tra*ctat de morte *tertia*. *art.* num. 17 art. *quod* 3. Rebuff. m*r. d.* a. *resurrec*tionem, *quod* 19. *num.* 19, qui ex sententia Maria. Cor. Sen. *in tract.* de *citat.* *art.* 2. *quod* 3. *in fin.* idem esse scribit in *nuncio*, qui pre-*fumitur* illi *vals*, dum ex iudicis mandato aliquem *figunt*. Nec ob doctrina Calixtens, *in conf.* 25. *videndum est* *et ratione*, *num.*in fin. *libr.* i*qui* fecutis *Felin.* *m. in coram sum.* 10. *de off.* deleg. *cum di*xerunt, *ne* *literas* *quidem* *testimonias* *Iudeum facere*, *ili* *descri*p*tim*, *ille* *illum talis* : *qua* *facile responderunt* Calixtens loqu*im* quod *probationem*, non autem quod *presumptionem*, de quo *nos* *verba facimus*.

P R A E S U M P T . XXXV L

Procurator quando reuocatus præsumatur.

SUMMARY

- 1 Procurator reuecatu non praesumitur.
 - 2 Mandatum ad delinquendum a iurato praesumitur.
 - 3 Mutatio voluntatis non praesumitur.
 - 4 Procurator praesumitur reuecatu, quando dominus anserit ab eo instrumento & liberos etiam. Et
 - 5 Idem si dominus ob felatum suum de defensione constitutus, & deinde reverteratur.
 - 6 Procurator ad litteras certioris, si dominus latra causam inde resumit, & traditae incipit, conferit remarcandum etiam.
 - 7 Voluntas non praesumitur in statu mortatu.
 - 8 Procurator non praesumitur reuecatu si dominus aliquid fecit in causa.

- sa, necessitate coactus, vel a iudice compulsius: & quid, quando censu-
rat etiam cum processu ante confituntur, ut n. y. &c. 10.

11 Procurat or pro primis procurat rebus, cum quando nomine fuit confitun-
tum: & quantum procedat, nu. 22. & seq.

Quod procedat etiam si secundum mandatum sit in stile, sub nomine, i. 2.
Item, id in secundo confituntur non accepte, nu. 1.2.

13 Instauratur tractationis legatus, ergo renovatio fuisse legitima.

14 Se secundum mandatum factum primum procurat rebus, facit, ut
primum mandatum renovatum confitetur, si diversum formam secunda-
mentum habeat.

16 De vestis ac fortis instrumentis secundum, facit, ut praesertim ut recessum
a primo.

17 Pro domitem ex duplicatio affirmativa eiusdem forma, confitetur ita
ex virtute, posse datur, ut neutrino dicimus superfluum.

18 Viam interlocutoria quando alieni sunt ab eodem a iudice latam, non
tolitur.

19 Secundum ratione Principis fallit a eadem die, & eidem persone cum pri-
ma non die, ut renovare et prenam.

20 Ad i. Procurator a favoritum, non reddit ciuitatem insulam, quando ad
eundem finem intendit.

21 Ad i. Procurator confitetur de nouissim vicarium, praesumatur renovatio pri-
mo.

24 Iuramento inter dominum, & procuratorem superueniens, facit, ut
praeconatur renovatio mandatum.

Idem in legatus, ann. 25.

26 Procurat or probatio confituntur inde effecto nequam, praesumatur
mandatum renovatum.

27 Idemq; do, non remansante liti, propter quam fecisset manda-
tu.

28 Morte mandantis expirat mandatum & quando id processat, d. n. 30.
Vig. ad nu. 40.

29 Morte de curia non confitetur remansata iuris filio, & delegata, quando
mandant, donec excoart.

Quæ quidem præsumptio contrariae conjecturis diluitur, **vñ** eadem die constitutionis procuratoris id fecit. Nam statim non præsumitur mutatio voluntatem, juxta l. non ad ca. ff. de condit. & demonstrat. Ita declarat Socin. Sen. m. d. cap. 17. num. 1. In

et decessum. Ita dicitur ad vocem, ut in 10. et 11. libro. Ita quoque quando ipse dominus necessitate quadam conatus, tali quem actum necessarium facit, ut respondere positionibus. Nam tunc non presumitur reuocare procuratorem. Ita de diversis Rata in def. 20. num. 3. de procurat. in ratiis. Et index 22. de procurat. in

*aut. & Felt. in cap. ex parte Decani colum. penult. v. 9. & nos,
quod de resipit. Idem si iustis fuit compulitus aliquid facere. Re-
ta in dec. s. 25. est. istud. de procurate. in antiqua. Idem quando ipse
dominus comparuit vñam tunul t cūm procuratore. Non enim 9*

tunc dicunt eum renovare, sed ei, ut tertius aliud est, I. Paulus re-
pondit *ff. de proscr. sive imp. de clara Roman. cc. 67. numero 2.*
Idem etiam quando dominus femei solus comparsit, non facta
protestatione, *"se ex eo comparacionis actu nolle rebatur pro-*

curatorem, deinde iterum comparer. & proteguntur, & aduer-
sarius non contradixit. Hoc sane causa dicendum estiam procuratores
non prafumi reuocatum: fuit decisa Bellanova i. consil. f. 474, si
principalis.

Quarta est conjectura, quando notus procurator fuit constitutus. Nam tunc primus praeputium reuocatus, s. f. qui cum procuratore, v. s. f. de procur. & tradidit Bald. Angel. & Caffren. ibi in f. Barto. & Alexand. in l. i. cum procurator. s. f. d. opera non nominata.

Ruin, in consil. 103. num. 1. libr. 4. Dezi. me. catenam. volum. 1. v. 1. 3.
regula. de tate. et. reg. in consil. 103. v. 1. 3. & Sebastian. Vantius in tract. e
de nullitate et. def. du mandatis comparatum. num. 103. qui idem eie
dixit siue in prima. siue in secunda Inflanria. nouis procurator
et. omnes. Tunc in primis. et. secundis. et. tertiis. et. quarto. et. quinto.

conficiatur. Ex his quidem praeemptio, & cōiectura locum etiam habet, quando fecerit dum mandatum est iūtile, ut respōdit So. in Sen. *in consil. 112. s. mandatibus.* & confere quod dicimus *is isti lib. 479. caput 173. non s. 31.* etiam iūtilem translationem legati ad eum, quod si p̄ficietur, sc̄iūt inde longe ab eis. Iacobus

arguere recusat utrum ipsum legatum sit legatario, cui iam fuerat relatum. Quocirca si constituto primo procuratore, conflittetur deinde secundus, qui mandatum non accepterit, illud primus mandatum dicatur et responsum. Ita Bald. & Ang. i. 11. dicitur. Et v. 6. ultime. ex V. ant. m. d. t. de mulieribus. 14

quod per se est, & non quod cum aliis est. de modis ac ex effectu
matrati comparetur, num, id est, qui aures recutit. Rursum procedit
etiam haec coniectura, quando in eadem persona procuratoris
fit secundum mandatum. Nam per illud secundum presumitur
a primo fit recessum. Ita Beldi in libro cuiusdam tractat, & nomen in

*et secundum suos coenac proponit, & visum
est eis & his secutis ut Angel. & Coffens. Qui quidem intelligent,
quando fecundum mandatum diuersam habet formam a primo,
ut declarat Decimus n. l. singularia i. vle. n. zab. si de certump. p. Parisio
co. fil. 85. nro. 25. lob. 4. Et Boer. in quell. 3. 4. 7. monit. a. & hic fac-.*

quod si eadem res duobus instrumentis data est, & secundum instrumentum diversam habet formam a primo, si dicunt habere, & possidere ex secundo cum ob formam diversitatem presumatur recessum a primo. I. figura autem de aqua a seipso, & secundum Calix.

& Alexan*l*. quibusd*m*. ff. de verborum ob*gat*. & ibidem I. son. ol.
3. ve sic. 5. lumen, simi*e*. flet. Quando vero fecundum mandatum non habuit diuerlan*m* formam a primo, sed idem omnino contine*n*, tunc illud primum non presumitur reuocatum, sed confir*matio*.

statum: atque ita poterit procurato ut in quo voluerit mandato,
ut scribatur Angelus & relatum ad d. l. si que precesteret. 6. vlt. In lic-
imus, quod si quis ex duplici instrumento rem posideret conser-
vatur ex utroque ita posideret, ut neutrum dicit possit superfluum:
quod adiutorum donum a Bartolo redit. *Liber I. cap. 1. art. 1.*

quod dicimus. si iudex duas tulit interlocutorias eidem de re inter easdem personas, quarum una non traxerit fecum executionem, ut ipsa, si bis dedit dilatationes, vel idem bis praecepit: tunc fane una interlocutoria alteram non tolli posse.

in d.l. singularia, non. 12, que seco sum p. 8 alia Iafon in d.l. quibus idem non. 6 de verbis obligat & Neutrum auctio si. ob. non. 5. Huc etiam pertinet tex. 9. & hoc verò iubemus in Authent. ut nulli iudicent licet & vbi sit Princeps post primam conciliacionem aliis

19
faciat eodem die eidem persone illa prima non dicitur reuocata sed potius confirmata. Quam traditione manifestius probant Bald. in *linc. dannosus*, *ua.v.s.* C. de *pres. bni imp. regis*. offert & Alexand. *ml.3. imp. reg. iii. not. b.* ff. q. qd. qd. q. u. Lx tan-
& c.

dem ad rem nostrā magis pertinet textū l. i. eum. s. i. versic. hoc enim editio nō trās fessurā actio, sed adiutoriū dicit ex exercito. actio. Quemadmodum ergo noua illa 1 actio pratorū a superuenientibus non reddit iniutilem illam ciuilem, nec eam retrouasse diluit, ex

quo ad eundem finem tendit. Ita pariter & secundum hoc mandatum dicitur primi confirmatorum, non autem reuocatorum. Nec repugnat confidetur i*d.l.fingulari, m.vit. not.d.* dicunt, dictum *6.1.* loqui in diversis actionibus. Nam respondetur, nullus esse differentiam quod effectum: quia sicut illa cuius sufficiat illi creditor, ut his suum conqueatur: & tamen nota actio pratoria superueniens non efficit primam illam esse superuenciam & in nostro casu, secundum mandatum non facit primam esse superfluum, nec illud reuocat, sed potius confirmat. Non hic commemorao alia quædam leuis Dei, quibus factis facit noui Iob. Bolognet. *m.l. singulari. n.30.* His diffiniri potest & dicitur. *21*

tio, an Episcopus constitudo notum Vicarium, i profumatus renocat prima. Quæ de re scribit multa Boerius *m.d. quies-*

9.7. num. 4.

Caterinus recedit ab hac conjectura, quando dominus iste *22* *constitutus dixit, ut hunc procuratorem constitutire, non re-* *uocando prima.* Ita *Socin. in d.c. 17. n.1. l.3.* Idem quantum constitutio multis procuratores suum ad litas & negotia ex- *23* *trauidicitalia, & nos ad iudicia & lites fecerit.* Nam tunc pra- *fumatur nouilie reuocare constitutio ad negotia extrauidicitalia.* Ita *Rota in decr. 6.1. m.vit. de procurat. m.vit. 2.* Franc. *in d.c. 17. m.1. l.2. 23. lib. 4.* & *Vantius in d.c. 17. de nullitate sententia ex defictu mandati comparentium, n.16.* qui idem esse dixit, quando primus procurator fuit specia- *24* *liter constitutio, & deinde agit generaliter. Non enim generaliter il-* *la constitutio arguit primum fuisse reuocatum. & idem decisio Ra-* *ta in decr. 22. in sit. de procurat. in noui.*

Quæcum est conjectura, quæ dicunt reuocatum mandatum, *25* *quando exorta est capitalis inimicitia inter dominum ipsum, &* *procuratorem. Ita tradit. Alber. & Lefevr. i procuratibus, ex illo* *textu. C. de proscripto.* Imò idem est, quando inimicitia non est ca- *26* *pitalis: sicut in tractate glo. m.c. 2. de procurat. in 6.2. qua nō d'ffidenti pro-* *statu. Dilectus.* Et accedit, quod in similis dicimus, legatum t' a re- *27* *flatorum factum profumari reuocatum obnivimicitiam superuenientem inter ipsum & reuocatorem, & legatum, l. 4. ff. ad modum lega. & dicente inf' in lib. 4. p. 170. & de rent etiam maximè facit quod scripsit Alcibi. in tract. de presumpt. regol. 2. presumpt. 16. ver. lumenaria ita, cum dixit, procuratorem profumari a domino re- *28* *uocatum, quando causa superuenit, quæ si ab initio adiudicet, illa* *procuratorem non constitutio.**

Sexta est conjectura, quæ dicimus, reuocatum esse mandatum, quando procurator ille tanquam persona honesta fuit electus, & deinde effectus t' est nequa & facinorosus. Ita intelligo locu*l.1.* in *l.1. fanticus. m.4. C. de letat. & maneficiis.* docuit. *Felin. in d.c. ex parte Decani. 21. de rescripto.*

Sepima est conjectura, quæ dicimus, profumi reuocatum ma- *29* *ndatum, quando dominus cederet & renunciareret, ut propter quæ* *constitutio procuratorem.* Ita *Vantius in tract. de nullita. sit. de nulli-* *ta. ex defictu mandati comparentium, n.16.* & accedit Rota Romana *30* *in d.c. 17. n.1. l.3. de nullitate sententia nonnullam edita.*

Octaua est conjectura reuocati mandati, quando dominus ipse *31* *constitutus decessit.* Morte enim mandantis non expirat mandatum, *32* *i. si defunctus, ff. de procurat. l. mandatio. C. mandati. & 6. v. 1. l. infra. 1. in* *de mandato, sic dicimus, morte finiri & tolli voluntatem, l. 4. ff. lo-*33* *cato. & c. legato, de re scripto, lib. 6. & in specie voluntatis probat, v. de offi-*34* *ce. deleg. & Latifund. scripti in lib. 1. de arbit. inde quod. 6. & de ren-*35* *uistratione Vanc. in d. tract. de nullita. sentent. ex defictu mandati comparentium, n.16.* Ceterum hec non dicit propriè mandati reuocatio, sed potius mandatum finitum & distinctum: ut in p-*36* *ecce respondit Rota in conf. 13. n.17. l.2. quem fecimus sum. in d. q. 69. 4. vbi dixi, aliud eff. voluntatem cessare: & voluntatem re-*37* *uocare, & propterea scripti ipse Rota, quod si quis deleguerit, id est, mandatū iurisdictionem, donec reuocauerit, morte ipius de-*38* *legantis t' non conferi reuocati delegationem, & si delegatus de offi-*39* *deleg. in 6. & scilicet esse dixit in mandato ad negotia, & causas cum clausula predicta, secundum Bart. in l. more, ff. de inf. 6. m. 1. in*******

Exceditur primus hoc conjectura, ut locum habeat etiam in morte ciuii t' constituents. Nam & tunc mandatum expirat. Ita *40* *de Mil. in Reportorio in serlio, procurator constitutus. Zabell. in Cle-* *ment. vlt. in quod. 1. de procurat. C. adductor, m. decr. 2. de alibi. Gomes,* *in reg. Casuar. de amissi. pol. quod. 2. & Vantius in d. sit. de nulli-* *ta. sententia ex defictu mandati comparentium, n.17.* Et Alcibi. in responso. *125. num. 5.*

Exceditur secundum procedere etiam in eo, qui sub nomine officii, vel dignitate constitutus t' procuratorem. Ita Bart. ml. si per

epistolam ff. de acquis. heret. quæ declarat Rota, quem referat in h. 18. *declaratione.*

Declaratur primò hoc conjectura, ut locum non habeat, quia do res desit esse integræ: nam t' tunc morte mandantis non exprimat mandatum. *1. si defunctus, ff. de procurat. & d. l. in mandato. C. 2.* *dat. & d. 6. rect. Infis. rod. & tradam. Ab. & reliqui inc. quoniam abba, de offic. deleg. Guido Papa quodam. 10. & quodam. 49. alex. in conf. 12. lib. 6. Rota in conf. 13. n.1. l.2. 17. Vantius in tit. de nullita. sentent. ex defictu mandati comparentium, n.17. & accedit Rota Rom. in decr. 14. lib. 1. & in decr. 10. 46. lib. 3. in nonnullam edita, quæ decidit, mandatum non exprimate morte constituents, quando procurator effectus est dominus lits.*

Declaratur secundum, ut non procedat, quando mandatum factum est ad piam t' causam. Nam tunc eius favore non expirat morte mandantis, etiam de re integræ: ita Vantius prædicti in loco, post Rotan Romanam, quam ipse reiter, & accedit. *Alexand. 13. l. fund. venditor. 9. ff. de securis. p. 56.* qui idem esse dixit, favor & doris, quia p. causa sequeatur. & Alexan. fecitus est Marfil, in sing. 44. qui idem esse affirmavit, in mandato ad contrahendum pacem, & in mandato doris, & p. causa. Crement in singul. 13. & Decr. 1. in l. fund. ex quo. 6. 1. num. 3. ff. in certum per. vbi sum. 4. & 6. idem dixit, in mandato ad liberatem in pacem & simill. sic & Tyrasquel, in tract. de prim. pac. causa. prius. 3. & 13.

Declaratur tertio non procedere in mandato ad negotium, ad quod si constitutus cito poterat: si Vantius predicti in loco *34* *C. de Alex. & alios in l. fund. venditor. ff. item amicorum. ff. de acquis. quodam. 17. Et accedit Rota Rom. cni. 202. n. 4. Fabius, in tract. de em-*35* *re. in quod. 16. tertie quodam principal. colum. 2. Dicr. in d. l. eius pri-*36* *g. 1. vend. 5. ff. si certum pot. a Marfil in singul. 4. & 1. Taffred. Balmo in decr. 17. & Gregorius admodum Didac. lib. p. 4. & quodam sum. 14. n. 10. & 2. vbi copios. probat, mandatum non extinguit morte mandantis alteri iudicis, cui mandare potuit, vt sententiam à se latam exequatur: cum is, cui mandatum fuit tenetus ex eis, & nomine dignitatis factum est mandatum.***

Declaratur quartò, ut non habeat locum quod prædictum iudicium, t' cuius causa & commido constituents fuit procurator. Nō enim tunc morte ipsius mandantis expirat mandatum. ita Vantius in predictis loco, p. 10. lib. 1. in d. l. quod p. superior. quod. 4. & C. de episcop. & cler. Aratini in conf. 1. 25. & Rota in conf. 7. 4. lib. 2.

Declaratur quinto, ut non veniat procedere in mandato factio procuratori in rem summa. t' Hoc fane mandatum morte non extinguatur. *Lilian. C. de donatio. & tradit. Bartol. in l. 2. 6. fed. & si quis. ff. rod. de donatione. & Decius in d. l. eu. qui. 6. 1. num. 7. ff. si certum pot. qui tam dixit, hanc non congruum limitationem: quia propriè hic non dicitur procurator: cum non aliena, p. dicta propria traxit, vt scribit Baldus in l. quod. spesidua. C. de procurat. & vid. *36* *Alexand. & talis procurator in rem summa recipi non posset, vt tradit. Bartol. in l. si prossessor, colum. 2. ff. de conduct. & confus. & Baldus in l. 3. in princ. C. mandati. Et ergo certum, morte non extinguit hoc mandatum. Hanc quoque declarationem probavit Alcibi. in responso. 125. sum. 5.**

Declaratur sexto, non habere locum, quando mandatum fuit collatum post mortem, t' vi diictum est, quod post ipsius mandantis morte duret, nam tunc non expirat morte ipsius mandantis, ita probat textu. l. f. v. 6. non remunerandi. 6. v. 10. com. ff. sequi. ff. mandati. & tradit. Angel. in disputatione, quemque, Afterius miles, columna 1. Roman. in confilio 202. numero 2. Lap. in d. gat. 96. numero 6. Corneus in confilio 6. summero 11. libro 4. Socin. fons in confilio 80. numero 1. & in confilio 87. numero 1. libret. 1. & in confilio 49. columna 1. libro 4. Felin. in capit. relatum, numero 3. v. 17. quoniam sal-*37* *te, eff. deleg. & videlicet Decius columna 2. vers. non amittit. s. f. q. 1. Lems qui in provincia. 6. 1. numero 8. ff. si certum petat, & ibi qui que Decius numero 3. & in confilio 44. numero 8. Baerius in capitulo. 3. 4. & Benemerit Strachus in tract. de mercatura, in titul. mandati, numero 29. Scilicet quidem declaratio intelligitur quando ipse constituents moritur deinde relitto t' haerede: alias locis ita Decius in d. l. eu. qui. 6. 1. num. 3. 8. f. & s. l. limitatio post Angel. Alexand. & Socin. & accedit Ancharian. in conf. 53. colum. 1. Socin. fons. in confilio 132. 3. 1. in fine libri. 3. Et Sambianus Vantius in tract. de nullitat. in d. r. tu. de nulli-*38* *ta. sententia ex defictu mandati comparentium, n.17.* qui refert exempla, vt si adolescent bona vacanta, que non representant haeredem, l. 1. 6. qui bona. ff. de nulli-*39* tis, vel quando mo-*40* *nasterium, vel Ecclesia succedat, quæ dicitur successor anomalous: ut patrum occuparet bona filii nomine peculij, vel tunc iure caduci. Idem etiam in mandatis ad beneficia ecclesiastica,**

In quibus non datur hæres, ut tradidit idem Vantius, qui supra n. 171. illa enim omnino extinguuntur etiam re integræ nec post mortem constituentis conferri aliquo modo potest. Et subiungit ipsi Vantius, in curia Romana quotidie obseruari, quod altero ex colligantibus super titulo beneficij moriente, decernitur processus per audiencem publicam contradicitarum, absque eo quod dicetur procurator mortui, per quem cuius biumismodi illuc viae fuerat agita. Et hanc traditionem refert Vantius probasse Bellemeram in deu. 25. & Calliodorum in deca. 2. m. 50. de appel. & in deca. 5. de remedio. Ceterum Socin. in deu. 12. nom. 11. lib. 1. post Calixt. in deu. 12. ff. de solut. inter lex hanc declarationem, quando mandatum factum est post mortem exequendum in re aliena: fœcū vero, si in propria. Fatur tamen Socinus aduersus Socrum effe receptam aliorum opinionem: & præterea idem Socin. codic. in loco, n. 12. & 13. intelligit, nisi contingat mutatio status per personam defuncti ad heredem: & inquit tunc nouam declarationem.

Declaratur septimō non habere locum, quodam causa ipsa principali, cuius respectu factum est mandatum morte non hincit. nam tunc nec ipsius mandatum expirat. Exemplum est secundum Romanum in cens. 20. m. 10. in cuius c. s. i. super gratia, de offic. legiā. n. 6. vbi mandatum ad exequendum gratiam iam à Pontifici concessam, non expirat morte ipsius Pontificis, qui eam concessit: cum iniquitatem mandatum sit acceptorum ad gratiam, que perfecta est & ex textu ad ducti scripferunt Bald. d. l. mandatum a. opp. c. mand. s. i. Latus in allegat. 17. Gemin. in eodem cap. si super gratia, in vii. vers. sed posse quod deus executor. & ibidem Francus p. 2. & Rebibus in tract. de mandatis Apollonius. 9. i. in verbis, supponit. a. vii. & c. quatuor etat. & Didacus in libro praktic. quest. s. 1. etam. 2. vers. quatuor etat. poterit. Ita fœcū scripferunt, quod ille Papa in gratia mandat executori, vt tam exequatur, non finitus mandatum morte ipsius Papæ, hinc infertur ad distinctionem caus, dum hinc commentarios recognoscet, euenit hic Papæ, ac etiam Mediolan. vbi disputatur fuit, an mortuo Innoc. VIII. Pont. Max. valeret Iubileum ab eo concelebr. & nondum at Reuerendis. Arciepiscopo Mediolanensi, & Episcopo Papiensi publicatum. Respondi interrogatus, valere propter, quod fubileum eii gratia, cum sit remissio poenit. et fœcū summi & omnis in verbo indulgentia. Quae quidem gratia dictur perfecta solo Pontificis verbo, cum dixit. placet, ut tradidit Bald. in. humann. D. de legib. Tene. & Dec. in c. relation. num. 3. de offic. delega. l. a. l. more. num. 11. ff. de iuris. l. omni. iudic. & Consilia. M. inde. interrog. Conciliarie, de reu. et. cap. quies. 3. num. 2. gratia ambi perfeta non extinguitur morte Pontificis. c. vlt. de censu pred. in b. 6. & c. u. de pred. in b. 6. & ferentibus. Edita. l. a. & Dec. supra allegati. & Francus in c. signatior. m. 1. notab. de recte. p. 6. Robusti in loco praes. citato. & in brevis beneficiorum, utratque de gratia ratione congrat. num. 2. & 5. & mit. de diversitate interversi. praegat. & uita. num. 35. Cum ergo Reuerendissimi Archiepiscopi, & Episcopi sui meri executores ipsius gratia, & Iubilee, dicendum est, mandatum de ipsa gratia exequenda non expirat morte ipsius Pontificis. Diceamus quoque, quod etiæ aliquæ ex causis finalibus illius gratia, per Pontificis mortem cessaerunt, non tamen cessarunt alias, & ob id gratiam subsistere, iuxta s. affinitatis. Non repeto alia, quæ scripti in responso hac de re reddito, quod legitur in cons. 10. lib. 9.

Declaratur octauo, non habere locum in mandato facto à prelato nomine ecclæ: nam tunc morte eius, quæ tunc constituitur fuit, non expirat, sed transire in fœcū: cum ecclæ summa mortuus sit, in specie docuit Rota Romana in deca. 354. num. 2. p. 3. in deca. 355. dñ. 1. non impresa, ex sententia Anschian. s. doo. p. 5. de testam. in b. 6. sic declarantes traditionem Bartol. in. per epistolam. ff. de acquir. poss. de qua scripta, est enim factum mandatum nomine dignitatis, quæ nunquam moritur. ita Didac. lib. 10. p. 2. quest. 11. num. 2. vers. 2. p. 6. et c. 10.

PRÆSUMPTIO XXXVII.

Procurator an de causa instrudus esse presumatur, brevis narratio.

SVMARIA.

¹ Procurator ad causam presumitur instrudus: & quibus id causam non procedat, n. 12.

² Dilatationem procuratori, ad consule edicem dominum, quando non det index, n. 4.

CONTINGIT etiam tempore in suo disputari, an procurator presumatur de causa instrudus, & inde sufficiat cum in ius vocaretur: Ex instructum presumi. I. scripferunt Innoc. m. 1. dilectus. de procur. & Luc. de persona in l. 3. colom. 5. vers. 155 præsumpt. c. de apostoli publico. Ea propter scripferunt Innoc. in d. c. dñ. dñ. ex illo textu, non esse necesse concedere dilatationem ipsi procuratori allecenti se velle confidere dominum. Quæ sanè traditio non est in abf. lucte intelligenda, sed una cum Abb. in d. c. dñ. dñ. ex illo textu, non solum in prim. eu. 2. ff. de procur. distinguendo sunt tres casis, 1

Primum est, quando t. ab initio causa citatur procurator. Hoc in causa recte dicimus, procuratorum non presumi de causa instrudum: & ideo iure petri dilatationem, ut possit confidere dominum. Nihil enim imputari potest dominum, quod procuratorum non intruxerit, cum dominare non poterit, quod de causa fuerit ad iudicium vocatus. Ita tradunt relati interpres, si intelligentes d. c. dilectus, de procur.

Secundus est casus, quando t. ab initio causa fuit citatus dominus, n. il tamen fuit expressum in citatione, qua de causa ad iudicium vocaretur: si dominus constituit generalē procuratorem, iure petri procurator dilatationem ad confidendum dominum, t. c. tunc non presumatur hinc procurator instrudus de causa.

Tertius est casus, quod t. ab initio causa fuit citatus dominus, & expresa fuit causa, ob quam ad iudicium vocabatur: si dominus procuratorem constituit, is procurator presumit de causa instrudus & iudeo dilatationes petere non debet ad confidendum dominum. Quod verum esse intellexit Abb. hoc iam citato, nisi quid noui emerit.

PRÆSUMPTIO XXXVIII.

Procurator, quando constitutus ita presumatur, ut alterum sui loco substituere non possit.

SVMARIA.

Procurator ad iudicium, ante litem constituta, non substituere alium absquit.

² Procurator cuius persona electa est industria, substituere nequit. Et quando eius industria confessus electa, n. 3.

SOLENT interdum dubitari, an procurator ad iudicium constitutus, alium fuit loco substituere possit? Quia in re pro regula traditum est, ante litem constitutam substituere non posset, ite videlicet contulit, si procuratorem s. f. qui mandaverit, ff. maled. l. quod s. C. de procurat. & viceq. in loco Bart. in d. l. v. 9. rit. ann. 2. de dueis f. & tempor. prescrip. & And. Gal. in lib. 1. p. 1. præ. obser. c. 7. p. 4. num. 11.

Potius, quando electa t. est procuratoris industria, substituere non potest alium fuit loco, sicuti prædicti in Dd. scribunt. Quando autem electa t. est procurat. per sonum industria, colligunt vel ex vix qualitate negoti, pertinaciter in ipso iudicio, vel ex verbis mandatis: quænammodum de industria iudicis, cui delegata est iurisdictionis, explicauimus sup. in præsumpt. 21. Et ad rem nostram scripti Bart. m. 1. v. 8. v. in. ff. de divers. & temp. præ. q. quod quando mandatum est datum ad negotium non determinatum, & non habentem certam formam, ceterum electa industria per sonum secus si negotium esset certum, & terminatum. Ita quoque quando negotium est grave, tunc est iudicium caueri criminalis, in qua substitutus procurator non potest, t. a. d. l. quod s. f. in. c. alia ratio. in d. l. factum est, fr. p. 2. Ita quoque, ex verbis colligunt electa persona industria: quænammodum in iugio posse post ei. docuit Latus d. l. quod s. f. num. 3. vt si eius confidenter mandatum el. c. q. q. f. traxeretur, quod ipse procurator personaliter causam peragret. Latus in d. l. quod s. f. num. 3. vers. 5. p. 1. l. m. 1. Et quamquam loquuntur Latus de procuratore ad negotia extra iudiciale, atque tradiciones hoc conuenient etiam procuratoribus ad iudicium.

PRÆSUMPTIO XXXIX.

Ratificatio auctorum, quando subsecuta presumatur.

SVMARIA.

¹ Ratificatio auctorum nec mandatum, non cum ea presumitur.

² Ratificatio a temporis distinctione, ac in presumatur, ad dissensum ratificare debentur.

LIBER SECUNDVS PRAESVMPT. XXXIX. XL. & XLI.

141

- ¶ *Si ad id etiam locum habeat in determinato magno no. 5.*
- ¶ *Ratificatio per estimatur facta ab eo, qui fecit aliquem actum significati- tium approbationis eorum que gesta sunt.*
- ¶ *Ei quidam modi, quibus facta est atque atropus est summa, no. 1. 6. 7. 8.*
- ¶ *Ratificatione presumuntur in quoque causa de commode & utilitate sua a- geretur, sicut & tacet.*

POSTEA Q.YAM multa de mandato scripsimus, non abs re-
cto, vt aliqua subijcamus de ratificatione, quia cum manda-
to exequitur, & ratificatione de reg. in s. 6. late Marfilio
imp. 1. 6. facta est, vt quemadmodum mandatum non presumi-
tur, ita nec & ratificatione: *sicut in operi servari omnes, quos inf-
commemorab-
it.* Et accedit, quod levissima etiam causa & occasio, qua
quis dicti polli aliquid ergo ab animo ratificandi, ipsam ra-
tificationem excludit. *Ita lusla confit. & alias est litera. Gab.
in conf. 36. num. 17. in fin. lib. 2.*

- ¶ *Declaratur primò, vt locum non habeat hæc presumptio tibi
temporis diuturnitatem. Nam tunc praesumitur subficta ratifi-
catione ad determinatum ratificare debent. Ita tibi responderet Soc. Sen.
in conf. 46. no. 3. ver. preterea in cœlo, ut Dei in conf. 297. num. 3. in fin.
Goz. ad. in conf. 1. no. 16. finit. Cœlo. in conf. 30. num. 1. & Soc. Sen.
in conf. 3. num. 32. in conf. 39. num. 4. & in conf. 46. num. 1. lib. 3.
& Crat. de autq. temp. in fœde & a parte principali, num. 65. Quibus
intelligimus, hanc esse receptam opinionem, eis differunt Iaf.
in conf. 36. num. 5. lib. 4. Et illius considerationibus, eponderi po-
test ex his quæ scripta Dec. in conf. 297. num. 3. in fin.
& no. 4. Dixi
tamen in conf. 3. num. 32. lib. 1. & finit. Cœlo. in conf. 30. num. 1. &
in conf. 46. num. 1. lib. 3. Etiam in conf. 3. col. 2. & de pref. pr.
Calcan. in conf. 76. num. 4. Decim in conf. 3. col. 2. & finit. Capicu. & conf.
num. 5. & Benemeriti Strachia in tract. de mercatoria, in tit. de libellu seu
petitio. num. 5.*
- ¶ *Declaratur primò, vt non procedat hæc sententia, quando tibi
verba ipsa libelli, nol omnino conuenient n. negoti, atq; ita quo-
do efficiet ut nostri loquuntur disproporcionata. Nam tunc pro-
libello non praesumitur, atque ita non sustineret etiam im-
propriando verba, ita declaratur alex. in conf. 12. num. 19. ver. per has est
lib. 1. Etiam in conf. 3. col. 2. ver. hac & finit. de pref. pr. & Capicu.
in d. decis. 98. num. 6.*

P R A E S V M P T I O X L I .

Fraudem praesumi aduersus actorem, contraria in lie-
bello proponentem, copiosè & diligen-
ter explicatur.

S V M M A R I A .

- ¶ *Fraudulenter agere ador praesumitur, contraria proponens in libello
remeda.*
- ¶ *Contraria proponens, à iudicio lumine resicitur.*
- ¶ *Libello contra via contenus ipso intercessione mittetur.*
- ¶ *Quoniam ad ipsa clausula, non melior modo, &c. num. 4.*
- ¶ *Libello vel alterius peccato contentus contraria, procedit tamen, suffi-
cienter, quando ante item constat, aut unum ex contrariis remediat
est praefactus.*
- ¶ *Idem si remota alternative proposita sunt. num. 6.*
- ¶ *Vel post item interpretatione a contraria est latitu. num. 7.*
- ¶ *Aut contrarie est ei dedicata sub condicione. num. 8.*
- ¶ *Libello contentus contraria non resicitur in ipsi causis, quib. littera ter-
ti. num. 5. sed veritate impedita.*
- ¶ *Idem si post item insurta remeda contraria, contra item posse. num. 10.*
- ¶ *Libello contraria contentus sufficiat, ob inlatum actorum ignoriam.*
- ¶ *Libello permissum est liberum & permissum est ad quartum gradum,
percedere etiam in diversis remediis.*
- ¶ *Libello remeda contraria aperte posse, quando incertitudo ex facto
adversarii casu sat.*
- ¶ *Libello contraria proponit remeda, quando id generale fori & iudici-
iij libelli permittit.*
- ¶ *Libello proponens contraria non resicitur, quando rei conuenientia vnde
ex contraria acceptat.*
- ¶ *Libello contraria resicitur, si in verbis diffinitioni sit contrarie et, nō
sit narrativa.*
- ¶ *Libello alibi non contraria proponens resicitur, si contraria sunt in ori-
gine, secum in exercitio.*
- ¶ *Idem est si index sit incompetens, sive enim alter alterum denud
debet esse pectus. num. 11.*
- ¶ *Idem ad camendum alterius actor contraria deducere velit. num. 12.*
- ¶ *Libello actiones contrariae proponi queant, quādūna est alterius pra-
paratoria.*

P R A E S V M P T I O X L .

**Libellum praesumi aptè & tñc conceptum,
declaratur.**

S V M M A R I A .

- ¶ *Libellum aptè & rectè praesumitur acceptum, & vt sustinetur venit in-
terpretandum.*

Defactoris libello & petitione obseruant & illud est, quid
si contraria proponitur remeda, id t' fraude quadam pra-
sumi factum, sicut a mortuis Aliatam in tract. de praesump-
tione & presump. gr. num. 2. Et propter lege sancti et, vt in-
dicij

dicij lamine ejciatur † ille, qui contraria proponit. I. C. de furtis, c. 6. conditum de appellatio. & i. feri. Contra menses. C. de mense, et pl. & script. omnes d. I. & post Baldum & Calixtum qui com- monerat, grad. I. Decim i. co. f. 2. 3. volum. & in Libri reg. grammat. 1. der. g. in Grammat. in Conf. 23. num. 6. in crimin. & toxi. Script. & Ab- nou in praxi de ordine indicacionum. 3. 31. 28.

Extenditur primò prædicta sententia, ut ad rei debet libellus & petitio actoris contraria continens, vt t̄ certeatur etiam ipso iure nullus. exhibita. vbi bona. de iure. idem. 3. impot. ri. Feli. num. 1. de fidei infra. & ej. communis sententia tibi Reg. in iur. naturaliter. n. lib. 1. communis. num. 177 ff. de acquir. poss. & ibidem Claudius Mer- mer & s. q.

4. Extenditur secundò, vt procedat etiam quando adeat t̄ clausa, la peto iustitia fieri & ministrari omni meliori modo, &c. Nam hanc ipsa clausula non defendit a contrarieitate, ita scribit in p[ro]p[ri]etate Alciat. m. d. reg. 2. p[re]sumpt. 31. num. 4. post Bald. Arcinutum & Alex. quis breuerat. His accedit idem Alex. inconf. 121. num. 12. lib. 1. & inc. n[on] 96. numero 7. libr. 3. Socin. Sent. 122. num. 1. lib. 1. Felinius. audito. col. 2. vers. unde libellus de prescript. Rui- nistruo. 33. num. 13. lib. 1. Decimus petens. num. 5. ver. 7. libellus lauen. C. de patib. Rupianus. i. natu. alius. n. lib. 1. communis. num. 178. vers. am- plia etiam ff. de acquir. poss. Partibus in conf. 7. num. 21. & in conf. 13. num. 1. lib. 1. Ceterum diffident Calder. & Abb. in t. 2. de ordin. regis. & Socin. in conf. 122. lib. 1. Horum autem contrarias opiniones conciliat Gratius in conf. 70. numero 31. 34. lib. 2. Quod quidem conciliatio non fatis conuenit his traditionibus. Et propter ea recepta opinione non est recendendum.

5. Declaratur primo, vt non procedat quando libellans t̄ ante li- tem contellatae vnu[m] tantum ex diuibus contrariis remedios cū se propositis est profectus. Nam tunc non repellunt à iudicio, cū libellum reformata videatur. Ita declarat Rupianus. d. 9. n[on] lib. 1. communis. num. 37. sic intelligens Bart. s. q. Etidem scripsit Iaf. in L. m. 21. ver. 18. p[ro]p[ri]etate. C. de furt. Grat. in conf. 7. num. 32. lib. 2. qui quidem Gratius i[n]scrit hoc fieri posse atiam post litigem contellatae. idem feniit Bereng. in d. 9. n[on] lib. 1. communis. num. 67. ver. 15. sicut p[ro]p[ri]etate.

Declaratur secundò, vt non procedat quando in libello con- trariationes & remedios alternatiū proposita fuerint. Nam tunc actor iste à iudicio non repellunt, sed libellus ipse recipitur. L. p[ro]p[ri]etatu. s. q. qui i[n]script. ff. de mense. teſſam. & ibid. num. 10. n[on] Ang. & tradit. R. Pat. in d. 9. lib. 1. communis. num. 179. vers. 1. & ibid. Bereng. in m. 3. part. in d. 8. ex sente. s. q. Socin. m. 1. C. de patib. & in sententia. & in conf. 6. sed i[n]script. num. 72. 1. q[ui]d[am] de illis.

7. Declaratur tertio, vt non procedat quando iuriis interpretatione libellus à contrarietate potest falseri, atque ita ad ordinem compatibiliter reduci. Ita Bald. in t. 1. s. ver. C. de ordine cognit. ex illa. rex. n[on] reg. in d. 9. n[on] lib. 1. communis. num. 180. qui quibusdam obiectio- bus fuit.

8. Declaratur quartò, vt non procedat quando t̄ contrarietas est deducta in libello sub condit. one, vt hi proponit relatum est nullum. & si validum esse constabit, esse inficiunt. ita C. de furt. in L. m. 1. num. 9. ff. de mense. teſſam. Vel libido. sententiam esse nullam, & si qua est, p[ro]p[ri]etate doctrinae Bart. in t. 1. exp[re]ssio. ff. de ap- pel. Alex. in conf. 20. lib. 6. Ita in specie nostra declarat Rupianus in d. 9. n[on] lib. 1. communis. num. 180. ver. 1. & ibid. Claudius Mermerius in d. 9. lib. 1. communis. num. 44. de libellis oblat. C. de furt. & lib. 2. 3. ff. de reg. iur. & Mariani Soc. sen. m. d. c. vlt. num. 4. de libellis oblat.

9. Declaratur quintò, vt non procedat in casibus, in quibus lites determinari debent sola f[ac]ta & veritate inspecta. Nam tunc non re- p[ro]jector libellus contraria continens, cum index manu quadam re- gula procedat & causam diffiniat sola ipsa veritate inspecta. Ita de- clarat Rupianus. d. 9. n[on] lib. 1. communis. num. 44. Ex auctorit. iaf. in conf. 23. m[od]i. lib. 1.

Declaratur sexto, vt locum non habeat hac sententia, quando libellans t[em]p[or]is contraria remedia contra diuersos, in diuersis instantiis. Nam tunc non rejicitur libellus: ex quo res inter alios aet[er]na non nocet, nec prodest. Ita declarat Iaf. in t. 1. num. 29. & 2. C. de furt. Marian. Soc. sen. m. d. c. vlt. num. 44. de libellis oblat. Claudius Mermerius in d. 9. n[on] lib. 1. communis. num. 112.

10. Declaratur septimo, vt non procedat quando actor t̄ iusta di- cus ignorancia, mouit contraria remedia, vt quia deduxit reme- dium nisi non competeret, & deinde deduxit contrarium reme- dium. Nam tunc ob iustam illam ignorantiam excusat contraria- tate illa & repugnancia. Ita s[ecundu]m i. mater. de mense. teſſam. & in

ip[er]ficiis declaratur Bart. in t. 1. C. de furtis. & ibidem Iaf. in t. 1. num. 12. ver. 2. & 3. lib. 1. Burgos. in c. causa. m. 3. de eupt. & vent. Maria. Soc. sen. vlt. num. 35. de libellis oblat. & Mermerius in d. 9. n[on] lib. 1. communis. num. 122. ver. 2. & 3. m[od]i ibu. Etidem est quando errore iusto contraria deduxit, secundu[m] Socin. vbi supra. num. 36.

Declaratur octauo secundum Iaf. in t. 1. num. 12. ver. 3. s[ecundu]m C. de furtis. vt non procedat in casis. vlt. 5. pen. C. de codicil. quod sicutum est, quod licet quis petere non posse harreditatem ex relamento iure directo, & eandem ex codicillis iure fideliob[us] in quo ex contrario haec fint: Attamen t̄ permittum est libe- ris & parentibus v[er]bae tertium & quartum gradum id facere, ita expressius declarat Marianus Socin. Iena in d. c. vlt. num. 41. de lib- ellis oblat.

Declaratur nonē, vt non procedat predicta sententia, quando ex factu adiutorii cautatur incertendo, quae necesse auctore proponere remedia contraria. Hoc finē calunio rejecit libellus, sed admittitur adhibere tamen debet actor protestacionem, quod ex vno tantum remedio vult obtinere. Ita probat Iaf. 1. 4. que antea in quoniam leg. & in p[ro]p[ri]etate declaratur Iaf. in d. 1. 2. 3. & 4. num. 12. ver. 1. s[ecundu]m C. de furt. Marian. Socin. Sen. m. d. c. vlt. num. 40. de libellis oblat. & eu[de]lib[er]d[em] sententia alios contumescere in tract. de adiutoriis possit. remed. 2. num. 17.

Declaratur decimū, vt non procedat remedia quando t̄ generalis fori & iudicij titulus, permettere contraria remedia posse simus deduci in eodem libello. Ita ex sententia gl. m. 9. ait Iaf. in de furt. Bart. in L. m. 1. p[ro]p[ri]etate libelli in vnu. & in quoniam leg. & in p[ro]p[ri]etate declaratur Iaf. in d. 1. 2. 3. & 4. num. 12. 1. 2. 3. & 4. lib. 1. & C. de furt. Marian. Socin. Sen. m. d. c. vlt. num. 42. de libellis oblat.

Declaratur undevicimo, vt non procedat predicta sententia, quando reus conuentus i. acceptaret v. unum ex remedij contrariis, ab auctore ipso propositis. Nam tunc ob cōmodum ipsius rei contenti, libellus ille non rejicitur. Ita Bald. in t. 1. c. de patib. & libellis oblat. Iaf. in d. 1. 2. 3. & 4. de furt. Decimus. lib. 1. 2. 3. & 4. de patib. & libellis oblat. & Socin. in d. 1. vlt. num. 43. de libellis oblat.

Declaratur vndevicimto, vt non procedat predicta sententia, quando t̄ contrarietas & repugnancia refutaret ex verbis dispo- nitius libellis suis ex narratiuis catūm. Ita p[ro]p[ri]etate de laur. Grat. in conf. 156. num. 26. lib. 2.

Declaratur decimotertio, vt non procedat quando actiones non sunt t̄ contraria in sui origine, sed in exercitu. Nam tunc auctore non repellunt: sed in vnu succubito ad aliam reverti potest. Ita declarat Socin. Sen. m. d. c. vlt. num. 37. de libellis oblat. p[ro]p[ri]etate. ex. Averellus. 6. vlt. ff. de iur. leg. & f. gel. i. vlt. 1. C. de furt. & f. sententia.

Declaratur decimoquarto, vt non procedat quando t̄ iudicium fuit nullum, ob iudicis incompetentiā: Nam tunc non impeditur actor quoniam alteram ex actionibus contrariis propositis deducat. Ita Socin. Sen. m. d. c. vlt. num. 38. q[uod] declaratur.

Declaratur decimquinquo, vt non procedat quando t̄ actor ad alterius commodum, vult deducere contraria. Nam id facere potest. d. 1. C. de furt. & explicita Socin. vbi supra. num. 39.

Declaratur decimosexto, vt non procedat quando vna actione alterius preparatoria. Nam tunc non impeditur actor quo minus veramque proponere potest. Ita declarat Socin. vbi supra. num. 40. Non late tamen, hanc & alias nonnullas ex commemora- tis declarationibus non multum contineunt h[ab]it[us] regulare & traditionis: eas tamen recentere his paucis volvi, quod sciam non esse infringentes.

P R A E S U M P T I O X L I I .

Reus conuentus, an fraude p[re]sumatur proponere contrarias exceptiones.

S V M M A R I A.

Reo permisum est illige, contraria vi[er]a in exceptiōnibus, etiam in exceptiō- ne fact. num. 3. Et id si non in prima p[ro]p[ri]etate, sed appellatio facit. num. 4.

Reo cur magis quam altera facit.

Exceptiones duas contraria opposuerunt, etiam via in scriptis est. contraria.

IItem in exceptiōne contraria in facto, sine praecise contrarijs & inscriptiōibus. num. 5.

7. Exceptio-

- Exceptiones contraria resu proponere sed non probare potest.
 Exceptiones contraria resu proponere potest, si alii in re nullo prae-
 bationis onere et gravatur.
 Exceptiones contraria non admittuntur in re ceteris quibus mendacio
 punatur.
 Idem est in re ceteris quibus lex est impedimento ne contraria excep-
 tiones deducantur nro.

DICENDVS si nunc est, an sicuti fraus presumitur in actor proponente contrarias actiones, ita etiam presumatur fraude rei, qui contrarias exceptiones proponit. Andre Alciatus magni nominis Iurispoli. In tractate de praesump. regal. 2. pragm. 31. num. 1. sensit, nō presumi fraudem cum (vit illi inquit) lego reo permissum sit polle uti contraria exceptionibus. Id quod et pro regulat tradunt lsa. in d. 1. num. 22. C. de fuit. Dec. & reliqui recentiores in Lemo ex 9. ff. de reg. nr. ex text. & ex c. null. de reg. nr. in 6. Et huius regulari et a ratio, quod res ita ad iudicium paratus veniri non potest, vt actor. & ideo et magis quam actor fauimus, i. fauorabilior. dreg. iur. Que sane regula procedit multo magis quando contraria hec exceptiones deducuntur sub conditione, vt si dicat reus, me aliquid a te receperit, quod si apparabit me id habuisse, dico restituisti. Hęc sane exceptiones sine dubio deduci ita possunt, vt ex sententia glossatoris in 5. quidem. C. de except. scribunt Dñ. in d. c. null. de reg. nr. 6. Acre. in conf. 96. num. 3. Socin. in d. nemo probetur. num. 4. ff. de except. Doc. in d. 1. nemo ex hu. nr. 2. de reg. nr. Sc. videlicet Cagnoli. nro. 4. Et accedit, quod si contraria actiones conditionaliter deduci possunt, vt superiori prae sumptione in quarta declaracione diximus, multo magis contraria exceptiones deduci possunt.

3 Extenditur primo etiam quando res deducit facti exceptionem, exempli gratia negando te teneri, quia nunquam debuit, aut Quia soluit. Ita ad d. 1. nmo ex 9. de reg. nr. s. in specie omittunt Cagnoli. nr. 2. sic intelligunt et textum.

Ex tenditur secundo vt procedat etiam si res iste distilute proponere in prima instantia, & eam propofuit in instantia appellations. Nam adiuc permissum hoc ei dicere. Ita tradunt Socin. in i. q. qui ff. de except. Cagnoli. in d. 1. nmo ex hu. nr. 5. de reg. nr. quo locum. s. subiungit, quod si accusatus de homicidio negaverit & fuerit connictus, potest alii defensione vii, excipiendo, se id fecisse si fui defensionem, quia quidem traditionem, & auctoritate multorum comprobavit: Et accedit Claud. Mermer. in l. nmo ex hu. nr. 3. subl. commun. num. 115. ff. de acquir. possum. Et hanc quocunque extensionem probant nouiss. Hieron. Francus in d. 1. nmo ex hu. nr. 3. & senec. Actin. in conf. 96. num. 3. infra. c. exceptione. de except. ff. s. quodam aperte sit.

Declaratur primò, vt non procedat haec dictio, quando res exceptione quia obicitur ei in ipsa contrario. Nam illa omnino impeditum proponi. Ita Bart. in d. 1. nmo probetur. col. 2. vers. 4. quan-
do erga. ff. de except. Cagnoli. in d. 1. nmo ex hu. nr. 5. de reg. nr. putat si res dicat, appello me nomine, & nomine alieno. nro. 1. 2. & sed ff. s. quando aperte sit.

Declaratur secundo predicta sententia, vt locum t̄ nob̄ habeat in exceptionibus contraria in facto, siue precēs conteratis, & incompatibilibus, vt pura si ex ipse et quod pactum de non solvēre effet initium certa die in hac ciuitate, & de solutione eadem die facta in ciuitate Venetiarum. Hęc enim exceptione ideo in facto fisi contradicunt, vt earum cum vna fallā omnino sit; & ideo res sic excipiens non auditor. Ita tradunt Comen. & Socin. in d. Lemo probetur. infra. ff. de except. & Dec. in d. 1. nmo ex hu. nr. num. 2. vers. 4. & predicta. dreg. nr. & ibid. Hieron. Francus. col. 2. vers. 3. & vlt. imma. 1. Cagnoli. nr. 9. Zafius in d. 1. nmo probetur. num. 6. vbi exemplum addit, si quis excipiatur habere vñfum fructum in omnibus bonis vñxoris sua, & nihil omnino partem suam esse proprietatis. I. s. quin-
ra. c. de fide instrum. & l. vñs regnante. de regar.

Declaratur tertio, vt adiutatur quidem res ad proponendū contraria exceptiones, led non tam ad probandum: cum contraria probare non possit, ex quo vel vnum, vel alius fallit effect. Ita declarat Alex. in f. alienam. c. 2. ff. soluta maritum. Socin. in d. Lemo probetur. num. 1. ff. de except. & ibidem Zafius num. 9. Falso in c. caputari de fidei instrum. & inc. postea. d. 1. nmo ex 9. ff. de except. Cagnoli. in d. Lemo ex 9. num. 15. de reg. nr. & ibidem copias Grotius. Mayer. & Hieron. Francus colam penult. ver. 2. hec dicitur. Claudius Mermer. in l. nmo adiut. §. subl. commun. num. 115. ff. de acquir. possum. Poterit tamen admitti ad probandum conditionaliter, vt præsumtum loco adiutatur Socin.

Declaratur quartò, vt procedat haec regula in pluribus exceptionibus, que à reo ipso probandę sunt, & actor nullo probatio nis onere grauatur sicut in exceptione prescriptiōis, priuilegijs & pacē de non petendo: factis siactor grauaretur onere probandi: vt pura si res negret pecuniam fusile numeratam, & deinde etiō diceret, se eam fohali. Nam turc exceptiones haec simili ponunt non possent. Ita Bart. in d. 1. nmo probetur. num. 3. & ibidem Socin. num. 4. de except. Francus in c. null. de regal. iur. in d. 6. festa Aret. conf. 96. num. 3. c. l. nmo d. c. probatur. & ibidem p. ar. num. 3. de except. & Cagnoli. in d. 1. nmo ex hu. num. 1. 4. de reg. iur. quo loci Dec. nr. 4. acta ter. declaratur.

Declaratur quintò, vt predicta regula non procedat illis in calibus, in quibus mendacium punitur. Nam tunc nō erit permittum ut pluribus exceptionibus contraria, absque pena mendacijs. Ita Ferdinand. Socin. in d. 1. nmo probetur. num. 5. ff. de except. vbi egregie declarat. & ibidem Zafius in fine. Decim in d. 1. nmo ex hu. num. 7. de reg. nr. & ibidem Zafius. Hieron. Francus. num. 4. qui multis confirmat exempla.

Declaratur sexto, vt non procedat quando t̄ lex effet impedimento, ne exceptiones hęc contrarie possint deduci. Ita probat d. 1. nmo ex hu. de reg. iur. vbi glff. recenes exempla & ibid. Cagnoli. num. 1. secund. et. & ibidem nouiss. Jacob. Regardum eruditiss. tury confidit. aliis exemplo regal. an ilam explanatur.

P R A E S V M P T I O XLIII.

Positionibus variè respondentem, fraude presumunt respondere, explicatur.

S V M M A R I A.

- 1 Positionibus aduersarij variè respondentem, presumunt per fraudem respondere & per curiam confitetur.
 2 Positionibus contraria respondere, animo corriganli, permittuntur.
 3 Renunciatio negationis, ante telium examinationem permittuntur.

CVM actor super t̄ deducit suo in libellos & res super exceptionibus positiones formare folenteam propter dicendū his est de presumptiōibus que circa ipsas positiones verantur: dictum itaque quod si vel actor vel reus i. respondere variā positionibus aduersarij, presumit per fraudem respondere. Ita et rem non tantum seruare reliqui alij. iur. i. i. de pref. am. reg. 2. & presumpt. 31. ex c. 2. & vlt. eccl. benefic. fine dimittit. confer. Quoniam finitum est; vt idem alij. am. i. i. in c. vlt. de iuricurian. in 6. per ipsum illum senari qui varia & Contraria respondent, & ob id, capi periculi pena puniri.

Declaratur primo haec sententia, vt locum non habeat, quando res ipsiā positionibus contraria respondentibus, id facit animo corriganli quod quod p̄s dixerat. Nam tunc i. respondere haec sententia. Ita fessi glff. in d. 1. vlt. de recurian. nr. 6. & tradit. Socin. in conf. 97. num. 11. & 12. libr. 4. vbi eccl. benefic. finit. dimittit. confer. Quoniam finitum est; vt idem fessi Bart. in conf. 2. col. 2. lib. 3.

Declaratur secundo, vt non procedat quando qui negavit cōfessionem ipsam negationem t̄ rivo. sibi antequam telis examinatur super ea negata positione. Est iam permitta revocatio illa. Ita fessi Abb. in conf. 17. lib. 2. & apertus abbatem fecund. 10. Bapt. Afr. niu. in comment. ad statuta Florentia. §. 19. c. 10.

P R A E S V M P T I O XLIV.

Instrumentum magnum pro se habere presumptiōinem.

S V M M A R I A.

- 1 Presumptio magna est pro instrumento.
 2 Instrumentum & verum, & solleme presumuntur.
 Et haec presumptiōib. stat. docet appearat contraria in re. t.
 4 Tempor. & loci diversit. si presumuntur potius, quanto quod in ista neutrum non sit verum.
 5 Instrumentum pro se presumptum habet, quo ad verba eius disponitum.
 6 Instrumentum in re ipsa est falsum, presumuntur s. aliam in tortu. Idem si vñrum aliquod patens & mans. ejus non apparet, nr. 7.

Non solum positiones, vel capitula probandi exhiberi solent in iudicis, sed etiam instrumenta. Quocirca aliqua & de his videamus. Est sine magna pro instrumento presumptio. Abiecte de verbis scriptis Papa, deindeq. m. Et scribit Bald. in c. 1. q. si instrumentum num. 2. de notis feald. ex instrumento duas oriri presumptiones t' vna quod sit verum, altera quod sit solemne, idem scripferunt Dec. in conf. 36. num. 6. Petraracca sing. 39. Marfil. in l. q. qui ne quodlibet. num. 139. ff. de queflio. Neurianus libr. 6. Sylva nopt. num. 47. vers. in dubio, quid instrumentum. Tertiam verò addit Alciat. in tractat de presumptio regul. 3. presumpt. 13. num. 6. ex sententia Baldi quem citat, nempe ea, quae scripferuntur in instrumento fin dicità à partibus, sed non video quid in loco hoc scriptum reliquerit Baldus. Et verè superius canendum esse arbitror dicere, presumptum scriptum de voluntate partium.

Cum fatis superius fit afflere, presumptum esse verum. Non enim est instrumentum verum, si scriptum quid fuerit, quod à partibus voluntate non fuisset prefecatum. Haec autem presumptio hoc operantur, vt stetur in instrumento eique fidis adhibeatur, donec contrarium probetur. I. presumptiva. C. de probat. & I. cum propria, vbi gloss. C. si quis alteri, vel sibi, & traducti Romani, in conf. 159. num. 25. Alexand. in conf. 16. in fine. lato. 3. Socin. sen. in conf. 61. num. 2. & 3. lib. 4. Ias. in conf. 24. col. 1. lib. 1. Crass. in conf. 16. num. 7. in fin. Parisius in conf. 28. num. 9. lib. 2.

Imò dicimus instrumentum adeò presumptum verum, vt continet probacionem probatam, sicuti scripferunt Bart. in l. in primit. num. 8. ff. de oper. novi. & videtur Iason. num. 40. & alijs plures, quos commemorauit in tractat de recuper. posseficio. remed. 1. num. 224. habita- men num. 225. adiunxi, hanc traditionem esse verum, docevisse aliquid obiectum contra ipsum instrumentum. Nam tunc quidè non efficit rem claram & probatam, statim non definit extare pro eo presumptio.

4. Extenditur primò, vt potius presumptum t' diuersitas loci & temporis quam quod instrumentum non sit verum. Ita docuit Bald. in l. Tempor. colum. 2. vers. & not. quod patrum ff. de statu hom. & in c. cum tu. vers. nota quod in teste. de testif. ex l. iuris. 9. quid se feret, vbi l. num. 8. de pali.

5. Declaratur primò, hac presumptio, vt procedat t' quoad verba dispositiū instrumenti: scilicet quoad enunciatiū p̄t. Tunc filius Sempronii. Non enim enunciatio ita presumptum interficit, quod talis illi fit. Ita declaratur Angel. in l. 1. instrumentum. 9. quid se feret, & in l. num. 3. ff. de pali. & Petrasind. in sing. 39.

6. Declaratur secundò, vt non procedat quando t' in aliquo sui parte instrumentum estet falsum. Nam tunc in totū falso presumptum. Ita declaratur omnes in l. si ex falso. C. de translat. & dicentes infra lib. 5. pr. presumpt.

7. Declaratur tertio, vt locum non habeat quantum t' vitium aliquod plenum & manifestum, apparet in ipso instrumento, sicut cæ- cellatio, & abrasio: vel proborum est aliquid vitium latens, sicut declaratum superiori lib. in g. 99. & dicendum infra lib. 5. pr. presumpt. 10.

P R A E S U M P T I O X L V .

Instrumentum producens presumptum fateri & ap-
probare vera esse que scripta in eo sunt: quod
varijs declarationibus illu-
stratur.

S V M M A R I A .

2. Instrumentum producens, presumptum fateri & approbare vera, que in eo continentur.
- Idq. etiam locum habet de persona notarii, quia id confit. ista. num. 2. Idem de dicta & attestatiōibus testium, num. 3.
4. Instrumentum producens, si confitetur apparet, quamvis Careat so-lemnitatem à lege requisita.
5. Instrumentum solemnitat: possunt partes renunciare, que eorum credit comodo.
6. Instrumentum producens videtur etiam ea confitetur, que in loco sepa- rato illius scripta sunt.
7. Scriptum etiam priuatum producens, eam approbare & confitetur.
8. Instrumentum producens, & tanquam vera approbatum, producens & tertio de fera.
9. Actus approbationis pendet à sola voluntate approbantis.
10. Ratificatio alius etiam parte absente fieri potest.
11. Declaratio animi sicut causa voluntatis, producens & alterius.

12. Instrumentum approbare censetur, non solum producens, sed etiam p̄t tensi fit exhiberi & producere.

13. Instrumentum minus solemne producens, tanquam solemne, non pra-
fectorum approbare cum de facto alieno agitur.

14. Falsum alienum presumptum meognitum.

15. Instrumentum deficere in solemnitate negatur principale cuncto-
newlib. non presumitur quo producendo approbare.

16. Instrumentum producens, nullum adserit producens: praeditiū quo ad-
actus arsis illud impugnat.

17. Instrumentum producens non presumitur approbare ea, qua incident
vel emanantur in eo scripta sunt. Nisi tamen sunt enunciatiā ver-
biū producentur num. 18. vel necessaria ad actionem ipsius instru-
menti, num. 19.

18. Instrumentum productio, & tacita ex eo resultans confessio, non necis
producenti, vt detecto errore prob. lib. 13. nequeat revocare.

19. Instrumentum producens cum præfigatione, in partibus uniuscum pro-
sefacientibus, non contradicente adversario, quo ad fauorem produ-
centia acceptar.

CONVENIT hic locus illi disputationi quando producens instrumentum, presumatur approbare vera esse que in eo scripta sunt. Quaenam in re constitutior regula, t' pre-
mum approbare. Ita falso scribunt omnes in c. cum venerabilis de ex-
cept. vii. Abb. ma. 31. Felin. nu. 22. Decim. nu. 22. & Parisius nu. 36. qui hunc
sententia Doctores perplesse conseruantur. Et ibi accedunt Ramus in
conf. 2. num. 4. lib. 5. Iason. l. 1. 8. editione, num. 16. ff. de eden. Decim.
in conf. 5. num. 7. Got. idem. in conf. 4. 2. num. 9. Parisius in conf. 225. num.
1. Boetus quod. 252. num. 3. & Grammat. in conf. 8. 9. num. 2. inci-
misus, & decim. 3. num. 8. Crass. in conf. 2. 9. colum. 1. & in conf. 275.
num. 2. Natura in conf. 365. num. 3. & noui simile Maj. dat in conclusio. 95.
num. 1. quippe horum commentariorium primam impressionem vide
contingit. Rota Genes. si in dect. 13. num. 15. Et quidem adducti sunt
text. l. 1. 9. edenda. ff. de eden. ex l. si filius. 9. vlt. ff. de interrog. ab. ex.
cum olim. de confis.

Extenditur primò hec sententia, vt procedat etiā quo ad per-
sonam notarii, qui instrumentum illud conscripsit. Nam & eius
per sonam approbatum presumitur. Ita Bald. in l. si quis testif. col. 1. C.
de testibus. Guido Papa g. 10. Alex. in conf. 13. num. 1. lib. 7. Iason. l. 1. 8.
editione, num. 17. ff. de eden. Marfil. in l. 1. q. 10. & 10. num. 10. ff. & idem L. Cern.
de f. a. q. 5. causam ff. Boer. in l. 1. q. 25. 2. num. 4. Qui ergo feme produ-
xit instrumentum eius quem notarium afferret, non amplius
poterit aliud instrumentum ex eo impugnare, quod is notarius non fit.

Extenditur secundò, vt procedat in eo, t' quid dicta & attestatio-
nes testium produxit. Nam & is presumitur eis approbatum, & fâ-
teri esse veras. Ita Felin. in c. imputari. col. 1. vers. 4. declaratio de sole
inf. qui dixit, productionem instrumentorum & refutum à pari
procedere, qui quidē intelligit, quando productio fit post publi-
cationem, & sequitur Crass. in tractat de antq. temp. in part. 1. part.
prim. num. 1. inf. qui num. 15. subiungit, hunc producunt testium at-
testationes, nec quidem amplius posse eorum personas improba-
re, vel quidquid in eos objicere, etiam si nec iuramentum præli-
teretur, vel examinari fuerint.

Extenditur tertio, vt procedat etiam si instrumentum vel ic-
pitura producatur t' deficit in solemnitatem à lege requisitis, vñ si
instrumentum careat anno, die & consule. Nam adhuc producens
presumitur ea approbatum. Ita Bald. in l. 1. 10. col. 2. vers. 1. edone quod
quis confitetur. C. de 1. q. quibus vi indicatis item in 1. 2. in fin. C. de fideicom.
liber. Ang. in conf. 1. Quida Nicolai col. 2. Alex. in conf. 1. 8. lib. 7. Iason. 10.
conf. 6. sol. 3. lib. 2. Fel. in d. 1. cum venerabilis. nu. 27. de except. & vñ.
Dec. au. 27. vers. quinta consol. Crass. in tractat de antq. temp. in 4. paric.
1. part. prim. num. 15. quid est aliter, hanc esse magis receptam opinionem.
Dilettissima ramus ab hac opinione Innoc. & Abb. in d. c. cum ven-
erabilis de excep. Rom. in conf. 29. num. 2. Alex. in conf. 10. num. 2. lib. 5. &
in conf. 2. num. 3. lib. 7. Ex ratione moti sunt, quia producens instru-
menta vel alias scripturas carées solemnitatem in instrumenti, presu-
mit illa approbar. & illa cōfiteri, sicut in eis cōfiratur, ex quo
probatio effectus est nullus. Et pars fuit nihil continet, vel
continet quidem, sed id quod continetur approbare non posse,
ob probationis defectum. I. duo in fin. ff. de testiawaria tutela.

Ceterum hunc considerationem respondetur, cā posse procedere,
quando deficit solemnitatis est: respectu negotiorum principali, de
qua quidē statim inf. dicemus: fecit quo ad solemnitatem hæc ipsius
solus scripture: ve quando scriptura nō est authenticā: vel caret
de & consule, vel similiter alium defecit habet. Nam tunc (vt di-
cebat

cebat Decius) virtutum illud purgantur per illius scripturæ productionem. Et differunt ratio cùs: quia folemnitas i instrumenti partes renunciare possunt, cùm sicut folum communum resplicant, scicis quando cùs: folemnitas resipiens negotium principale, sicut folemnitas decreti in alienatione bonorum minoris, vel ecclesie, cui quidem renunciarer partes non possunt, vt infra dicimus in secunda declaratione.

Extenditur quartus, vt procedat huc præsumptio non solum quoad ea, que in ipso instrumento aliave scriptura continentur continuatio, sed etiam quoad i posita in loco separato; pura fictionem debiti scriptam a tergo ipsius scripture. Ita Angel. in d. confi. 132. col. 2. ver. 3. prim. quis. & Crat. in d. confi. 2. de amissione temp. & particula. a partim. num. 27. Ea est ratio quia nùl præsumit scriptum, intra vel extra ipsam chartam, quod scriptum non sit voluntate ipsarum partium. Cum ergo producens scripturam, præsumatur fateri quaे intra scripturam sunt, ita etiam præsumitur fateri quaे extra.

Extenditur quintus vt procedat etiam in produceute scripturam mere priuatum. Nam adiacit eam approbare præsumunt. Ita Ang. in d. confi. 132. col. 2. & Crat. vñ supra num. 42.

Ex extendit sexto, vt procedat quoad tertium. Nam & t̄ ei prodest hac tacita vel præsumpta confitio producentis. Ita Angel. in d. s. ver. 6. de exprob. f. in Arch. de bared. & Fad. Cūm dixit, quod approbatum instrumentum tanquam verae, prodest omnibus qui inter se aliquid ex habent, etiam si præsentes non fuerint ipsi approbationis. Et Angelus fecit sicut Iafon lñ. m. foliā. s. morte, num. 12. ver. 1st. pro conclusione Bal. d. f. de operi non mutata. Ripa in d. c. m. Ferrarensis, num. 10. de confi. & Crat. loco preallegato, num. 43. Ea est ratio, quia t̄ ista approbationis pendent a sola voluntate approbantis, quo casu præsentia aliquis non præfumitur, vt docuit Bart. m. Pomponius, col. 2. ver. 1st. et ex ss. ff. wch. g. & in. 10. quoniam f. seu r. et at. habet. Cūm dixit, ratificatiōne t̄ isti f. r. pollo absente parte, & absenti prodeſſe, quia solum dependet a voluntate ratificatis, licet ratificatis ipſe obligetur. Et Bartolomus fecit sicut multo committerat à Crat. vñ supra num. 46. Et idem respondit Ruinus in confi. 66. num. 1. lib. 1. & in confi. 103. num. 1. lib. 5. II. Id dicimus i declaratione animi factum causa vñli, prodeſſe & tertio. Ita Bart. in d. 10. p. 10. ff. de acq. bared. quoniam fecit sicut Bald. in L. 1. vñ. C. de petit. heret. & Angel. in d. s. f. bared. Dic in confi. 35. col. 2. ver. 1st. & Crat. in confi. 62. num. 11. & in d. quinta particula. num. 6. q. 6. loci satis facit nomina difficultas.

12. Extenditur septimus, vt procedat etiam in eo, t̄ qui ipse non producit, sed sibi exhibet & produci petat. Ita ergo respondeſſit Crat. in confi. 27. num. 2. & 3. quod multi rationibus comprobatur.

13. Declaratur primus, vt non procedat, hoc præsumptio, quando quia producere instrumentum minus folemnem tanquam folemnem, & ageretur de facto alieno. Nam talis producere tanquam errore, non inferatur approbatione ipsius instrumenti. Ita Alex. in confi. 10. num. 6. lib. 5. & Crat. vñ supra in d. 3. partic. 2. art. prim. 38. p. abbatis in d. c. m. venerabilis, de except. Ea est ratio, quia t̄ factum alienum præsumuntur in cogitum, l. vñ. ff. p. 100. & idem producere præsumuntur potius ignoranter, & per errorem produxitur quam scienter & properterea non dicunt confitire. I. si quis per errorum f. de sur. om. uid.

14. Declaratur secundum, vt non procedat quando i instrumentum, vel scriptura deficit in folemnitate quoq; resipisci negotiorum principale, vt si quis producit testamentum, quod quidem habet folemnitas in instrumento, led deficit folemnitas requisitus in actu testamento, p. t̄ circa scriptum testis, & familia. Vel si quis producit instrumentum alienationis bonorum minoris, vel ecclesie, quod quidem habet folemnitas in instrumento quoq; scripturam, led deficit folemnitas illa extra finca requisita in alienationibus bonorum minoris, vel ecclesie. Hoc fanē caſu es producens non præsumuntur approbare illud instrumentum & scripturam. Ita Bal. m. foliā. num. 4. C. de iis quibus vi indig. quem fecit fuit Felimā c. c. m. venerabilis, num. 26. & thidem Dec. num. 26. ver. 4. conclus. de except. Socin. Sen. in confi. 92. num. 9. lib. 3. Affili. tract. 25. insue. Zuchard. u. l. vñ. num. 34. C. de edito dnis Adria. tolem. Crat. in d. confi. 2. de antiqu. temp. in d. particula. prima pars principia. num. 40. & in d. particula. d. prima pars. num. 19. & scripti in d. confi. de p. c. d. cap. 10ff. restat. 4. num. 11. & 16. Eariatione motus est. Bal: quia non sufficiunt veritas fine folemnitate, i. si verit. a. C. de fideicommissi. Quia fanē folemnitas non pendas a voluntate ipsius producentis: & properterea sua productione efficere non potest, vt folemnem sit, quod verē

Menoch. Præsumpt.

non est. Et comprebatur haec declaratio auctoritate Bart. in. 2. G. de bono poffit secundum tabul. Cum dixit, quod si quis factus testamento hunc conditum, sed minus folemniter, non dicitur approbatum illo testamento. Et Bartolomus fecit sicut in Deciū num. 5. & 6. Ripa in d. ad novend. iun. 166 ff. de urens. si ergo ex p. confitio non nocet, multo minus tacita. In eo in foro conscientiar, hic qui confessus est testamētū minus folemniter tamē siue conditum, tenetur, vt dixerit sagrā lib. 1. q. 5. His confit, male ab hac opinione diffirent Abbatem in d. c. m. venerabili, num. 26. de except. & Romizium in d. confi. 29. & alios plures commemoratos a Decio in d. c. m. venerabili, num. 26. vñ. hoc. rationes & argumenta confutat. His accedit quod scripferū Barto. in i. post legamus, num. 2. ff. de his quibus vi iudic. Ofalſas in deci. 39. num. 10. & Macard. in d. confi. 915. num. 7. Cum dixerint, producent instrumentum præsumti approbaſſe ea, que continetur in ipso instrumento testemētū tamē, quatenus ipsum instrumentum probat.

Declaratur tertius, vt non procedat, quod t̄ aduersarii, contra quem ea facta est producunt, impugnat instrumentum illud, vel scripturam. Nam tunc præsumit prætacitacōne haec confitio, ab ea productione defendens, non adferat aliquid præjudicium ipsi producenti. Ita Bal. in. 1. si quis refib. col. 2. ver. 3. sed unquid producent. C. de refib. & d. d. alia, no. 4. C. de g. quib. vt iudic. Quam tamē declaracione explicit copioso Crat. in d. 4. partic. 2. art. 2. p. princip. 52. & 53. & tradit Macard. in d. confi. 915. num. 4.

Declaratur quartus, vt procedat haec præsumptio quoad ea, que sunt prolati dispositio in ipsa scriptura producta, secus vero quoad ea, que t̄ incidenter & entūciascripta fuerunt. Nam illa nec approbat, nec fateri præsumuntur. Ita fortib. Bal. in. 2. c. m. venerabili, col. 1. pen. de except. & thidem Felimā. C. de except. 3. verbi, limita a. d. pleiter. Alex. in confi. 16. num. 12. ver. 9. quib. ut etiam. lib. 5. Paris. d. c. m. venerabili, num. 18. Crat. in d. 4. partic. 1. art. 1. princip. alii, no. 10. Caphal. in confi. 23. num. 18. lib. 5. & Macard. in d. confi. 915. num. 9. Et iij quidem moti fuit ex. 1. Aelius. 6. vñ. ff. de liber. lega. Nec oblitus quid ab hac opinione diffident Abb. in confi. 2. col. 1. ver. 3. & p. crism. vt dixi, lib. 2. a. quo non videtur diffirentia. Ial. 1. si cui ser. 9. & si. f. si. ser. 10. de legat. ex text. c. c. m. olum, de c. c. m. olum. Nam respondetur, Abbatem male feneſili, cum text. d. c. c. m. olum. (vt at Crat. prat. in loco) loquatur in probatione finium, qui leuioribus probari possunt. Et ideo probatio illa non resultat ex productione instrumenti, sed ex foliis verbis, quia idem efficit in instrumentum quiferat ab alio producitur, vñ. gl. & omnes interpretantur, & diſcenſent Hieron. Montan. mīral. de fub. 2. ff. Praeterea & secundum responder Cratentia, quod verba enunciatio in cal. d. c. m. olim, erat necessaria ad actum, quia alias compositiones illi s. f. a. non fuissent ob probant, vt textum illum sic intellexit Decius, quem nos referam. Haec tamen declaratio Baldini intelligitur, nisi t̄ efficit verba enunciatio ipsius producuntur, vt quia cū eo gestum fuisset negotium. Nam illa probant. L. p. m. C. de c. c. m. trah. & commit. f. ip. d. Ita declarant Felimā. in d. c. m. c. m. venerabili. & Crat. vñ supra num. 6. q. 6. ubi fubingit post Decimū in d. c. m. c. m. venerabili, vt gradua la c. c. m. o. c. v. intelligi secundum, i. nifli efficit verba enunciatio necessaria ad actum ipsius instrumenti, ex d. c. c. m. olim, & illa ad rem hanc tradit Paril. in d. c. m. c. m. venerabili, num. 18.

Declaratur quintus, vt non procedat haec præsumptio & tacita confitio producentis, quod t̄ effectu reuocatio ipsius productionis, detecto ipso errore. Nā verē reuocari potest, sine modo errori fit ex facto alieno, sine ex proprio, modo probabilibus fit. Ita tradit Bal. in confi. 39. Propositor, quod non arua lib. 3. Capit. 14. q. 13. & q. 40. 3. ver. 1. uix a præmissa quer. Felimā. imputari, col. 1. ver. 3. septima & ultima declaratio, de ful. instrument. & Crat. in d. 4. partic. 1. art. 1. num. 6. idem Crat. in confi. 20. num. 7. & in confi. 24. 2. col. 2. 3. art. 1.

Declaratur sextus, vt non procedat, quando t̄ producito facta sicut adhibita protellatione, quod producito in parte & p. alibi pro fe facientis, & non alteri, &c. Cui quidem protellatio non contradicat aduersarii. Nam tunc producito inducit approbationem solum quoad ea que sunt in fauore producentis. Ita c. c. m. c. m. c. m. controv. s. Dolmēn episcopuſ, tradit. 105. m. 1. num. 5. mortu. 27. ff. de op. nov. num. Dec. in d. c. m. venerabili, m. 22. 2. ff. de except. Rop. a. c. m. 5. Ferrarens. num. 79. de confit. Ofalſas in d. confi. 29. num. 7. Et alia concilicatione recente Macard. in d. confi. 915. num. 19. & expofitū scripti in repeſſ. p. c. c. m. 5. Ferrarens.

PRAESUMPTIO XLVI.

Quando ac quomodo non opponens exceptionem aliquam, dictis, vel factis sui aduersarii, in iudicio ea fateri prae sumatur, copiosè explicatum.

S V M M A R I A.

1. Instrumentum aut scripturam productam contra se, veram videtur fateri, qui nihil opere.
2. Tacens in iudicio habetur pro consentiente.
3. Procurator fatus instrumentum mandati producente, pars non opponens, mandato prae sumatur approbare.
4. Testimonium patris pro filio, parte non reclamante, admittitur.
5. Prosternit in iudicio non opponens, illi videtur consentire.
6. Sile: nisi ad alium extirpata prae sumatur interuenire, non opponente aduersario.
7. Iudicium cum excommunicatio tractatum, pars non opponente valeret.
8. Miles in iudicio est alterna procurator esse nequeat, pars tamen non non opponente, indicium tenet.
9. Procurator in causa criminali non admittitur regulariter, si tamen nihil obijcitur, indicium tenet.
10. Spoliatio cui proprietatis opposita fuit exceptio si non contradicat, non venit refutandus.
11. Sentence in iudice tractata, si exceptiones obijciuntur, aduersario non contradicte indicium tractandum est.
12. Irrati fibe puerum numeratum, si poli exceptionem non numerata pecunia ad probandum fuit admisiva, non contradicente aduersario, tenet iudicium.
13. Praesumptio iuri & de iure, est nil obijci que si tamē id fiat pars non opponente, de ea obiectio dispendium est.
14. Religio testamenti executor fuis superioris autoritate est nequeat esse, validum regula gloria ab eo in sacerdotis oppositum.
15. Clericis fideliere pro aliis negavit regulariter, valeret tamen fidei causa & obligatio tenet, si non negavit oppositionem.
16. Probationes iusta certum tempore facienda, aduersario non contradicente admisiva valent.
17. Legitimitas persona in iudicio requiritur, cum illegitima tamen si non opponatur, tenet iudicium.
18. Notarium probandum est, si tamen si fuerit contradicendum, gloria tamquam & notatio valent.
19. Instrumenti copia falem facit, si ei non contradicat aduersario.
20. Indicium siue carens folemniter atibuitur valeret, si ab aduersario non sit obtemperatum.
21. Index laicorum non opponente aduersario, cognoscit de causa fidelitatis.
22. Sentence iurisgovernata religio vel pars non reclamante.
23. Recoueratio coram alio iudice fada aduersario non obligeante, valeret.
24. Alia in iudicio tempore seriarum valent, non contradicente parte.
25. Probationes publicatus atrostatibus fallita valent, aduersario tamen.
26. Aliosque que alias cumulari non possent, cumulantur tamen non opponente aduersario.
27. Accusatio lapso tempore accusandi, admittitur non contradicente aduersario.
28. Appellatio res ipsa admittitur, tamen non aduersario.
29. Instrumento vel scriptura contra se producendo, etiam generaliter opponens, prae sumatur fateri in eo contenta.
30. Instrumentum, cui etiam non fuerit oppositum, quando tamen non praefatur fateri meo contenta, ut contra quem producatur.

DICAMVS nunc econuerso ad praecedentem prae sumptionem, quod ille, contra quem producitur aliquod instrumentum, aliquave scriptura, prae sumit, tāque conferunt eam approbare & fateri veram, si nihil contra eam oppofitum. Ita tacitum de Arsenio in l.c. & ceteris partibus. & videlicet Bald. in 2. opus. Bejjani. m. quoniam contra & videlicet Batrius de probatio. Alexander in confil. 8. in fine, libr. 6. Guido Pape quiescit 221. colum. viii. & apertius quiescit 404. Boer. quiescit 36. & Cratus in tract. de antiquis tempis in quaesta

particulari prima pars principium. 24. Ea est huius sententiae ratio, quod si tacens in iudicio habetur pro consentiente, c. 2. de apollin. 6. Bartol. in l.c. de rel. & fagiis dicimus infra libr. 6. praefat. pt. 45. vbi agemus, quando & quomodo tacens consentire prae sumatur. Et quamquam prae dicta loquuntur in actu iudicis, attamen idem est in eo actu, qui factus à parte. Nam videmus, (inquit prae dicta in loco Cravetta) quod si talius i procurator producit instrumentum mandati minus legitimi, & pars non opponat, conetur approbare mandatum. Ita Bartol. in l. licet. C. de procurat. & ibidem l. son col. penal. vers. 110. tertio. Idem Crav. in confil. 15. num. 3. in fine.

Ita etiam dicimus, quod licet pater non posset efficiens pro filio, nec ecclæsi, parentes. C. de relib. Attamen, si pars non opponat, admittitur tali timoniam patris pro filio & econtra, vt videlicet Bartol. in fin. ff. de morib. dict. omn. iud. Cr. au. in confil. 150. num. 2. Idem dicitur in testimonio fratris pro fratre: & vxoris pro marito, suis trahit Specul. in ist. de teleg. 4. & 5. vbi quid ergo si aduersario, Rapa in l. 4. hoc autem iudicium, num. 30. ff. de danno infelici. Aufersat ad decisione Capella Telosa. q. 4. col. pen.

Ita dicimus, quod tacens in iudicio, non opponens, tāque contrapositione prae sumatur illi colectiviter. Ita l.c. lib. 1. fol. 10. in primis in verbo recusat ff. qui. fatis. cog. Baldus in confil. 38. Practica curatio. colum. 2. lib. 1. cap. 1. proposito. in c. sollicitudinem. col. 1. vers. sexto. fol. 1. lib. 1. fol. 1. de appell.

Ita etiam dicimus, quod folemnitas extrinseca prae sumitur interuenire in actu, quando defectus ipsius folemnitatis non sunt oppositi ab aduersario. Compotio in c. causis delectu. de confusitud. Matthei. nat. 12. Crav. in confil. 220. num. 5. & dicimus infra libr. 3. prae sumpt. 9. vbi agemus, quod si tacens folemnitas prae sumatur.

Huc etiam facit, quod si statum velit probationem debiti fieri non debet tibiibus, attamen si faciat sit parte non opponente, valeret. Bald. in l. certi condicione. 5. quoniam ad finem. ff. si est pet. & ibid. Alex. Capolla in cautela 213. flatuta quandoque. num. 1. & Deciu in l. in ambig. 9. non est numen. num. 7. derv. mer. Rau. in l. 1. num. 10. lib. 3. Marfil. in confil. 19. num. 8. & in l. 1. ff. qui ne quafis, rwo. 9. de quafis. & Crav. in confil. 3. 4. num. 1. Et ad rem hanc pertinet, quod licet excommunicatus est si non posset in iudicio, & in talitercum, de indic. Attamen si comparuit, & nil ab aduersario fuit oppositum, valeret iudicium cum ex traictum, c. 1. 1. ff. v. v. de except. in 6. & traduct. libras. Deciu. & reliquo in d. c. intelleximus. & idem Deciu in d.l. in ambig. 9. non est numen. num. 8. de reg. vtr.

Est valde simile, quod dicimus militem militum est esse non posse in iudicio, tanquam alterius procuratorem, vt probat. lib. 1. fol. 1. ff. & v. v. de reg. vtr. & tamen iudicium valeret, si non opponatur. Ita Marfil. in confil. 19. num. 5. & in l. 1. ff. qui. ne quafis. num. 9. de quafis. Dec. in d. 9. non est numen. num. 8. vbi idem esse dicitur de iuramento calumnia: ex c. 1. de iurament. colum. in 6.

Huc spectat, quod licet i procurator interuenire non posset in causa criminali: attamen si interuenit & nil obijcitur, valeret iudicium. l. quoniam indubitate. C. de adult. Bald. in l. 1. de demum. col. 2. C. de procur. Rau. in confil. 211. Capolla in cautela 213. num. 4. Felius in c. memorandum. col. pen. de accusa. Derv. in d. 9. non est numen. num. 9. & idem in confil. 46. in fol. 1. aet. Marfil. in l. 1. ff. qui. ne quafis. num. 8. de quafis. Crav. in confil. 20. num. 4.

Ita dicimus quod licet i spoliatus debet reflimi ante omnia, 10 p. ut admittit contra eam possum exceptio proprietas: attamen si opposita fuit ipso spoliato non contradicente, valeret iudicium, vt traduct. multa a me confessi in trax. de recuperanda possum. remed. 1. q. 15. Huc etiam pertinet, quod esti contra sententiam, tāque transiuit in iudicatum, nil obijci deducit possum: cum pro veritate habeatur, l. res indicata. de reg. nr. Nihilominus si obijcuntur exceptiones, aduersario non contradicit, super eis iudicium tractandum est; vt videlicet commenorati à Felino in c. inter monachorum, num. 23. de senten. & re iudic. & à Deciu in d.l. in ambig. 9. non est numen. num. 10. de regu. iud. & præter eos. Rau. in confil. 3. num. 10. libr. 3. Marfil. in confil. 19. num. 8.

Est quoque simile quod dicimus, cum qui lurauit & fibi fuisse numeratam pecuniam, non posse opponere non numerata pecunia: exceptionem: attamen si exceptionem oppoluit, & admisit fuit ad probandum, aduersario non contradicente, iudicandum de ea est. Ita Bald. & Salviat. in l. ultim. C. de non canere seu. Alex. in confil. 29. num. 15. libr. 2. Capolla in cautela 213. num. 5. Felius in d. c. inter monachorum, num. 23. vers. similiter dicunt, de re iudic. & Marfil. in d. confil. 19. num. 8.

Et

²³ Et ad rem hanc pertinet, quod licet contra t̄ presumptio-
nem iuris & de leue, obiecti nil posuit, statim si obiectum fuit
parte non contradicente, ex ea obiectione disputandum est, vt
t̄ traditum Bartol. in l. inter p̄f. pl. p̄l. s. 1. de verbis. obig. Capilla caut.
253. num. 3. Felin. in d. c. inter monasteriorum nomine. 23. versus. similiter in-
terior de sentent. & re iudic. Marfil. in d. conf. 19. num. 7. & in l. si quis ne-
quaficio, num. 8. de questi. Crauet. conf. 248. num. 3. & 11. ser. i. superio-
re lib. q. 2.

²⁴ Huc etiam facit, quod licet t̄ religiosus sine sui superioris au-
toritate testamento executor esse non posuit, t̄ religiosus de testam.
in b. attamen si fuit fidei executor, & nihil fuit opositum, gesta
ab eo valent. Ita ergo scripferunt Freder. de Sen. m. conf. 239. Roma.
invent. 400. col. 1. Marfil. in conf. 19. num. 12. & in l. si quis ne quaficio, num.
92. de questi.

²⁵ Confer quoque, quod licet t̄ clericus prohibetur pro altero
fideiubere, & si fideiubere attamen si fideiubitur, & si nul oppositum
obligatio teneat. Ita in Roma. in d. conf. 100. & Marfil. in d. conf. 19. num. 13. &
in d. l. si quis ne quaficio, num. 93. de questi.

²⁶ Accedit quod probations, t̄ intra certum tempus fieri
debuerunt, si admitti sunt, aduerſario non opponente, valent. Ita
Timo. in c. Causa Barto. de re iudic. Alex. inconf. 67. in fin. lib. 2. & alias recen-
set Marfil. in l. si quis ne quaficio, num. 94. de questi.

²⁷ Et simile tradit Marfil. in d. l. q. p̄t. ne quaficio, num. 87. & num. 95.

²⁸ quod licet in iudicio perfonz t̄ legitimatio requiratur: attamen si
minus legitimata interuenient, & nul ei fuit oppotuit, valet iudicium.

²⁹ Simile est, quod licet t̄ notariatus sit probandas: attamen si
affirmit qui notariatus, & nul ei opponitur, gesta illa valent tam-
quam gesta t̄ notario. Ita post multos censuit. Crauet. in conf. 150.
num. 2.

³⁰ Ita dicimus, quod esti copia i instrumenti fidem non faciat,
attamen si fides adhuc t̄ aduerſario nil opposuit. Ita Crauet.
in d. conf. 150. num. 2. p̄t. il Decimus in Auben. si quis in aliquo, column. 3. C.
de edend.

³¹ Non est disimile quod dicimus t̄ iudicium suis solemnitatibus
carens valere, si nul aduerſario obiectum fuit. Ita tradit
Crauetta in d. conf. 150. num. 2 post Decimum in L. vnuus, column. penult. ff. si
certa aperta.

³² Ita etiam dicimus iudicem t̄ laicum posse aduerſario non op-
ponente, cognoscere de causa spirituali, ut responderet. Amb. in conf.
98. col. 2. & Crauet. in conf. 220. num. 5.

³³ Est etiam simile, quod dicimus, sententiam t̄ sanguinis t̄ re-
ligioso latam, parte non opponente, valere, ut tradidit Aret. in conf.
153. col. 3. & Crauet. in d. conf. 250. num. 5.

³⁴ Ita quoque dicimus t̄ reconveniunt factam coram alio lu-
dice valere, aduerſario non opponente, vt scribunt loas. Aud. in d. di-
ffendit. & res quoq. de referis. in b. Corn. in conf. 30. col. 1. ver. fnes obijat,
quid reconvenerit, lib. 3. & Crauet. in d. conf. 220. num. 5.

³⁵ Ita dicimus, quod licet acta t̄ in iudicio feriarum tempore,
nil operentur attamen valent si aduerſarius non oppotuit. Sicut
responderunt Alex. in conf. 213. col. 2. lib. 2. & Crauet. in conf. 248. num. 2. &
in conf. 272. num. 9.

³⁶ Simile dicimus probations t̄ factas, publicatis atrevelacioni-
bus, valere aduerſario non opponente, vt scribunt Iust. in Clem. de
testibus. Corne. in conf. 28. column. 3. libr. 3. & Crauet. in d. conf. 248.
num. 3.

³⁷ Ita actiones, t̄ que cumulari non possunt, cumulationem ad-
mittunt, aduerſario non opponente, vt responderunt Aret. in conf.
103. col. 4. in d. dubio. & Crauet. in d. conf. 248. num. 3.

³⁸ Ita que dicimus, accusatiūm t̄ lapso accusandi tempore
admittit, aduerſario non opponente, vt scribunt Bart. in l. ad sentent. in
fin. ff. de p̄p. Soc. in l. 1. ff. sublata, column. 2 ff. ad Trebellia. & Crauet. in
conf. 272. num. 9.

³⁹ Ita pariter dicimus t̄ appellacionem alias reliciendam admittit,
parte non opponente, vt scribunt Deci. in l. 1. col. 2. C. de bono p̄f.
ff. secundum talib. & Crauet. in conf. 273. in fin. qui sublignit, appellari etiam posse ad superiorē, omniſlo medio, parte non oppo-
nente.

⁴⁰ Extendit nunc primō propofita hac presumptio, vt pre-
cedat etiam opponeretur t̄ fed generaliter. Nam adhuc ita con-
tra quem instrumentum propofita fuerint, fatēti ex presumptio, ex
quo generalis ista oppotuit non sufficit. Ita respondit Collegium
Bononiense iuxta causam Cartij. Sen. in conf. 51. In nomine sancti. co-
lam. 3. ser. quer. quia pro parte, ex tentitia Bartol. in l. 1. num. 7.
ff. de except. cum dixit, exceptionem certam & claram esse oportere,
& non sufficere generalem: & apertis idem censuerunt. Soc.
Menub. Praejump.

Sen. in conf. 103. num. 5. lib. 3. & Felin. in c. paforala. num. 13. de except.
Dubitatum tamen Crau. in d. trall. de antiquo tempore in 5. particula prima
parti prop. num. 50. Et ibid. num. 52. sublignit, quod sufficit opponere
ipso facto, nempe petendo se abfolui a petitis aduerſarij vel quod
conclusa per aduerſarium finura fieri non debent. Sed non est à
traditione Bart. & sequacium recedendum.

Declaratur nunc predicta presumptio, vt non habeat locum,
quando i instrumentum, vel scriptura effet nulla & inutilida, alio
respectu quam fauore ipsius partis, & lex ipsa validitatem refisteret.
Nam tunc est, contra quem producitur, etiam nul oppono, nō
conferat fateri illam esse veram: ex quo est omnino nulla. Hac
declaratio probatur auctoritate. Crauet. in conf. 259. circa primam
quaestio, column. 2. lib. 2. qui declarid. l. 1. ff. de feris, respondit,
quod quando gesta tempore feriato sunt nulla ipso iure, renun-
ciari non potest, quia si posset renunciari, gesta contra praesentem
& non opponentes exceptionem, non essent nulla, sed valerent,
d. l. 1. ff. de feris. Et Calrentem fecutus est Decius in l. in ambi-
guo. q. non est nonum. ff. de reg. iur.

PRAESEMPTE. XLVII.

Probationibus incontinenti oblatis malitia &
calumnia presumptio di-
lucere.

SUMMARIA.

- 1. *Fraudis & malitia presumptio cessat, probationibus incontinenti oblati.*
- 2. *Statutum rehiciens omnes exceptions, non presumunt excludere
eam, qua exceptions incontinenti se offerit probaturum.*
- 3. *Excepto militari non potest obiecti ad impediendam sententia exec-
utionem.*
- 4. *Tertius pro suo interesse appellans, vel petet in integrum restituiri, quo-
modo sententia executionem impedit.*
- 5. *Iudicis sommaria quae non admittantur exceptions.*
- 6. *Probatio per iuramentum etiam alijs iurisdicti admittenda.*
- 7. *Inimici refutantur quando non recipiendum.*
- 8. *Probations etiam incontinenti fata, quando non admittantur.*

CVM probationes offeruntur in continenti f omnis pra-
sumptio fraudis & malitiae diluitur. Ita Abb. in c. sufficiat,
mt. 1. de t̄ test. refit. & in conf. 31. column. 3. in fin.
libr. 1. Anton. Corift. in suis figurularibus in verbo, excepto, incipit statu-
tum. lib. 2. qui ergo scribitur, quod si statutum aliquo cau-
rejetat t̄ omnes exceptions, non tam intelligitur rejecit illam,
qua exceptions offerit velle probare incontinenti. Hanc traditio-
nem perponentur & Aret. in conf. 51. in fin. Socin. Sen. in conf. 3. in fin.
libr. 1. Iaf. in l. iuramentum 5. quod ferit. num. 14. ff. de patib. Decius in
conf. 242. num. 6. & conf. 467. num. 6. & in t̄ ex parte, column. 3. i. prima
fallente offe. deleg. quo loci respondit obiectis Alexan. in conf. 94.
num. 4. lib. 4. qui differtur. Idem Decius. in art. 1. ff. 2. de appell. &
Silius in conf. 17. num. 1. Et simile ex Oldrad. in conf. 159. ad habet-
dans, in fin. si statutum, elapso certo termino exclut omnes ac-
tioris probationes, eam tamen non diciunt excludere, quia actor vult
probare incontinenti. Et Oldradum fecutus est Crauet. in conf.
207. num. 8. Hoc facit quod respondit idem Oldrad. in conf. 166.
quod esti exceptio nulli t̄ obiecti non posuit contra tres senten-
tias conformes, ita impediendam, t̄ calumnias, de re iudicem
probatio incontinenti oblati non rejecit. Idem respondit
Bartol. in conf. 20. column. pen. in prim. lib. 3. & Crau. in conf. 104.
num. 10. & in d. conf. 207. num. 8. Diffinit tamen ab hac opinione
Ripa num. 17. in fin. & num. 20. ff. de re iudicem. & de ar-
bitri iudicem, casu 9. Et similiter quod scribit Bart. in l. 1. ff. condamna-
tum. & ibi Ripa num. 17. in fin. & num. 20. ff. de re iudicem. & de ar-
bitri iudicem, casu 9. Quod de re aliqua scrip lib. 2. de ar-
bitri iudicem, casu 9. Et idem respondit Marfil. in conf. 166. lib. 18. Et simile
quod t̄ tertius pro suo interesse appellat & lata sententia, vel pe-
titar refutationem in integrum, t̄ non posuit impediēre execu-
tionem sententie, attamen impidiēre poterit oblati in continenti
probationibus pro suo interesse. Ita Abbat. in c. super eod. in fine de
offic. delegat. & ibidem Felin. & Decius. Cardin. in c. veniens. d. 2. num.
10. de testib. & ibidem Felin. num. 10. de testib. & ibidem Felin. num. 10.
idem Felin. in c. ult. column. 2. de calum. & communem afferit Didac. lib.

pract. quæstio cap. 26. num. 2. Huc pertinet quod tradit Bart. in ext. a. *vng ad representandum in verbo summariæ. num. 4.* Cum dixit, quod eti in iudicij summaria non admittantur t exceptions, attamen in telligitur de his, quæ requirunt aliorum indaginem: fœcū si in continent, probari offeruntur, & idem respondit Crœuet. in d. *conf. 10.4. num. 10.* Et idem Crœuet. in conf. 107. num. 8. qui respondit

t probationem per iuramentum debere admitti, eti ex eis probations excludantur, ex quo in continent fieri dicuntur. confessus quod respondit Abbas in conf. 6. in fin. lib. 1. quod eti statutum ciuitatis Vicentie, rejeciat omnes exceptions impedites executionem. Laudis arbitrorum: attamen non dicunt rejecere illam exceptionem, cuius probatio offeritur incontinenti. Est simile quod respondit Marfil. in conf. 16. num. 17. quod eti statutum Bononius sub *Bub. degeneratibus penas baturum, &c.* rejeciat omnes bannitorum defensiones, non tam rejecere dicunt illas, quæ incontinenti probari offeruntur. Et eodem in epist. Marfil. num. 19. idem confitit, quando rejecuntur exceptions & defensiones excommunicati. Nam rejeccit non confitit incontinenti probando. Hui etiam facit quod confitit Gramma. decf. 36. num. 3. Cum post alias dixit, quod eti testimonium initii recipiendum, referunt iniunctio inimicitia probatione tempore suo: attamen t recipi non debet, quando inimicitus probatio sit in promptu. *Hu accedit Iam. Baptif. Aſſumptio in præce de ordine iudiciorum. 9. 31. c. 36.*

Ceterum haec traditiones intelliguntur atque declarantur ab Antonio Corfeti in predicatione singulari, in verbo, exceptio statutum. s. 2. in fin. ex traditione glofosi in d. c. sc. i. statuta. in verbo, sententia, de in meo regis. Item docuit I mola ibi colum. 2. & fuit sententia Abbatis in conf. 6. colum. pen. verbi. ne in carna lib. 1. ve non procedat t quidam prelumpsum est, quod calumniosus & per malitiam offensur aut probations incontinenti. Nam tunc iudex cum probations ita oblates rejecit. Hie enim duxit auctoritatem presumptions vna generalis, quam lex ita constitutus coniicit contra hos, altera est specialis in persona illius petentis se admitti ad probandum incontinenti. Ita facit intelligi traditiones Corfeti, Imola, & Abbatis. Et si bene eruditus Didacus lib. præl. quæstionum, cap. 16. num. 2. verbi *non me late, &c.* alter eos intellexerit. Quod si dicatur, pro iudicio voluntate eis fabulatum facultatem faciendo has probations in continent, cum semper dicere posfit sit index, si offerenti fauere non cupit, suppetas habeo tuas has probations. Respondere potest, vel non esse credendum, iudicem iniuste id aferre, cum de eius iustitia lex confidat. *1. C. de off. crimin. iudi. Vel succurrunt erit illi offerenti adiudo superiore.*

Illiud etiam est hic annotandum, eum presumi velle probare fio de iure, quam melhores quæ habet probations producunt. *Lucas de Penma. l. 1. in præsumpt. 105. C. de apochia publica lib. 10. pol. Innocen. in c. andatus, de in meo regis.*

PRAESUMPTIO XLVIII.

Exceptionibus à statuto reieciis, quæ presumuntur non reieciit sed amisse.

S V M M A R I A.

- 1 Exceptiones reieciis statutum, non reieciit eam, quæ negatur qualitas que est statuti fundacionum.
- 2 Fundationis constituentis in qualitate, eam ad esse probare debet.
- 3 Exceptio à statuto resedit, non presumuntur, quia ab eodem capite, vel illam altero statuto prouentur.
- 4 Statuentes incontinenti se corrigeat voluisse, non presumuntur.
- 5 Confessio pecunia numerata, referunt inter simulacrum centrum.
- 6 Exceptio inhabilitatis personæ nonquā à statuto reieciit presumuntur.
- 7 Iudicium quodlibet requirit personæ legitimas.
- 8 Excommunications exceptio à statuto nec quidquam presumuntur reieciit.
- 9 Exceptio manifeste & notorii apparet, non presumuntur statuto reieciit.
- 10 Exceptio qua per indicem oppositum, non confitetur exclusa à statuto.
- 11 Exceptio proueniens à defectu citationis, non presumuntur à statuto reieciit.
- 12 Citaio est fundamentum defensionis.
- 13 Exceptioem à contrarietate & perplexitate proueniensem non presu-

suntur statutum excludere.

Item est in ea, quæ ex subiecta materia inest. nu. 14.

15 Preç non solui exceptio impedit litus ingressum.

16 Obceptionis & subceptionis exceptio, contra principiū rescriptum op.

17 Metu exceptio à statuto non presumuntur reieciit.

18 Exceptio innocencia à statuto non presumuntur reieciit.

Item nec ea, quæ fundatur in confessione partis facta in iudicio, nu. 19.

Vel quapropter ex alio instrumento vel alio aquæ solenni, nu. 20.

Aut ab inepitidine petitionis vel libelli, nu. 21.

22 Libellum ineptum index ex officio reieciit debet.

23 Exceptio proueniens ex eodem fonte, non presumuntur à statuto exclusa.

Sic nec ea, quæ nullatenus alio & sententia prouenit, nu. 24.

25 Exceptio nullitatis, defensione potius quam exceptio dictar. pro assertum si à iudicio incompetenti prouenit, vel notoria sit, nu. 26 & 27.

26 Exceptio qua imploratur officium iudicij à statuto reieciit non cœserit.

27 Exceptio causato dolo aduersarij à statuto non cœserit reieciit.

28 Casum fortuitum in se recipiens, intelligitur promissio, dummodo non enierat culpa ei cui facta est promissio.

29 Exceptio contra exequitionem opponitur, à statuto non presumuntur reieciit.

Item est in exceptione contra personam iudicij, tanquam suspecti, num. 32.

30 Solutionis exceptio non presumuntur reieciit à statuto.

Nec etiam excep. pro compensatione, nu. 34.

31 Compensatio dicitur in proprio solutio.

32 Compensationem quando debitor obiecit non possit.

33 Intentio & falsi exceptio non presumuntur à statuto reieciit.

34 Senatus consil. Maledicentia exceptio à statuto reieciit non presumuntur.

Item est in exceptione vñiarum, nu. 39.

35 Idem nec exceptio salutis, nu. 40.

36 Exceptio quod res que petitor non sit in rerum natura, non presumuntur à statuto exclusa.

Sic non, exceptio refutacionis in integrum, nu. 42.

Quando tamen ea intelligatur exclusa, nu. 43.

44 Denunciatio euangelica, à statuto non presumuntur exclusa.

45 Denunciatio euangelica propriæ non est exceptio.

CVM superiore capite attigerimus exceptionibus reieciis à statuto, non presumuntur reieciis illas, quæcum probatio incontinenti offeruntur, è re viuum est hoc in loco, commemorare, esse & alias exceptiones quæ non presumuntur reieciit à predicto statuto. Et prima quidem est, quando el exceptio quæ negatur qualitas, quæ est fundamentum statuti, vñpari, si statutum tribuit executionem ad partis publico instrumento, omni exceptio reieciit, si negatur illud esse instrumentum, exceptio non presumuntur exclusa à statuto aut reieciit. Ita Bart. in l. 1. §. & parsu. nu. 3. ff. quod vi aut clavis, manifestè Abbas in c. itemcum quæ. & videm Bart. num. 9. & num. 27. de refut. Ipol. Alexander in conf. 52. colum. 1. lib. 1. De eius in eæ parte, num. 5. vers. secundum follet. de officio delega. & alios nominales ad rem recentis & probat. Abbas in præce de ordine iudiciorum. num. 31. cap. 2. Ita illi accedit ista queat, derretat. conf. 5. 1. glo. 2. num. 12. & Vñante in tracta de nullitate. intit. Quæ pao dicere de militante, num. 33. & 40. & Crœuet. in conf. 21. num. 1. Et hæ exceptio dicitur opponi per indirectum; ut dic. usq. à in quæ excep. Et huius quidem sententia en in ratio, quia is, qui t' fundamentum constituit in aliqua qualitate, cam adesse probare debet, antequam priuilegium ob qualitatibz illam tributum competit, d. 1. Dicim. ff. de mala. tel. am. quam multa Dolos. egregii & tradiditibus comprobant in conf. 30. lib. 4. Et idem dicendum est, quando opponitur instrumentum esse simulacrum. Nam & hoc casu dicitur non esse & illud instrumentum. Ita aduersari Bartol. in d. 9. & parsu. num. 4. communis & Diabolus sententia testis Ripa, in l. nemo potest, num. 66. ff. de legat. 1. & accedit Marfil. in sing. 4. & Socin. Sen. in conf. 27. num. 30. lib. 4. Rovin. in conf. 7. num. 8. lib. 4. & Paris. in conf. 13. num. 1. & in conf. 24. num. 25. lib. 4. & in conf. 36. num. 23. lib. 3. à Bart. etiam dissertatione De iudic. c. exparte. il. 2. in duodecima linat. de off. deleg. Bart. in conf. 4. 3. lib. 1. & affirmo in d. 6. §. c. 37. Hanc traditionem verum esse intelligo, quidam ipfa simulatione coflat vel ex inspecione actus & scriptura, vel iurius presumptione. Ita pot. Sol. Sem. in conf. 27. c. Lom. 6. vers. secundus casu, lib. 4. declarat Am. Massa Gallicum in Italia. et for-

multum ea revalit obligatio, quia a particulari a. q. n. m. 5.

- Secunda eti exceptio, que non presumitur a statuto relecta, quando illa proponit ab eodem capite, vel etiam altero statuto. Ita B. et al. in d. §. pars. numeri. 5. Frat. in c. deleg. num. 131. de appell. Bimund. Senior in consil. 6. num. 7. libr. 1. & in cons. 245. num. 18. libr. 2. Decim. in consil. 5. column. 2. & in c. ex parte, in tertia linea, de offic. deleg. ac alios receperit. Afinis in d. §. 31. cap. 2. Et quibus accodunt. Ruin. in consil. 2. num. 9. & Ias. in l. C. de bono posse, contra t. ab qui extendit procedere etiam si statutum taxative loquerentur. Et huius quidem sententia ea est ratio, quia non presumitur statuentes t. voluntate statutum le corrigere, non sed e. condit. & demonstrit de qua quidem t. r. s. presumptione abunde differuntur sibz lib. 2. presump. 28. Et cum inter contractus simulatione consummetur & confessio t pecunia numerata, laj. quia pecuniam column. 1. si fecerit p. poterit etiam opponi exceptio non numericare pecunia. Ita script. Afinis in d. §. 31. cap. 54.

- Tertia exceptio, quia non presumitur relecta a statuto, est: la. t. inhabilitas per sona, & p. quod ipse actor sit bannitus, & ob id audiri non debet. Ita Bart. in d. §. 6. deniq. num. 6. s. quod vi ast clam. Felin. & Dec. in c. ex parte, in 4. linea, de offic. deleg. & Marfil. in l. 5. quine quoq. num. 8. f. de quaff. quos fecerit eti Afinis in d. §. 31. cap. 23. Et accedunt congesi t. auctio in tract. de nullitate in situ, de nullitate sententia ex deleg. etiam in statuta Comp. inue. 2. & Ber. in c. item. qui, num. 28. de ref. statut. idem script. in l. 2. & prae-
ter ait quia satis legit. Ratio est, quia in qualibet iudicio per sona t. debet esse legitima. Et huc quidem sententia multo magis locum haberet, quando t. exceptio, quia ob animorum periculum excludere solet a iudicio, & p. quod t exceptio excommunicationis. Hac sane nullo modo presumitur a statuto relecta, e. de-
cennium, de sententia excommunicati, & ex auctoritate in consil. 3. name. 2. libr. 5. Bart. in consil. 37. column. 3. libr. 4. & Par. consil. 109. num. 9. libr. 4. quos receperit & sequitur Afinis in d. §. 29.

- Et huc quidem excommunicationis cito similis exceptio, relecta etiam non presumitur a statuto, relectio exceptions contra personam. Ita Ber. in d. c. ex parte, na. 5. s. p. p. t. tamen, a quo non dissentit Afinis qui f. p. r.

- Quarta exceptio, que non presumitur relecta a statuto, illa est t. que manifeste & notorius apparuit. Ita Decim. in d. c. ex parte, 5. limita de offic. deleg. adem Decim. in c. auctoritate, column. 1. de apost. & alios receperit Afin. §. 31. cap. 25. Et idem ego ipse scripsi in commentariis de adipendio in 4. remed. num. 12. 30. Et accedunt Bart. in consil. 2. col. 2. & Soc. Sen. in consil. 50. col. 1. libr. 1.

- Quinta exceptio, que non presumitur relecta a statuto est, que t. per indicum opponi facit. Ita Decim. in d. c. ex parte, in 6. fal-
len de offic. deleg. & alios receperit Afinis in d. §. 31. cap. 35. Exemplum est, si prohibetur opponi contra alterationem Pontificis, quod si quis in manus facta fuerit beneficii renunciatio, op-
poni tamen poterit illius renunciacionem non beneficio-
dum. Et huc exceptio inquit Decimus, non differt a prima quam
reculi supra. Hac traditio comprobatur ex his, quae scripsi superiore lib. in q. 65, vbi explicavi, quod licet contra presumptionem
iuris & de iure non admittatur contraria probatio, attamen quod
admittitur indirecte.

- Sexta exceptio, que non presumitur relecta a statuto, est, quando deducitur probatio incontinenti, quae de re dixi superiore presu-
pone.

- Septima exceptio, t. que non presumitur relecta a statuto, est illa, quae provenit t. defectu citationis. Ita Afinis in d. §. 31. cap. 27 qui inter multos receperit Decim. in d. c. ex parte, in c. a. t. a. l. 1. de offic. deleg. Et illi accedunt congesi t. auctio in tract. de nullitate in situ, de nullitate ex defec. citato, num. 9. Cum enim citatio t. fundatum de-
fensionis, quae huius natura est, nunquam presumatur sublatia, Clem. p. a. d. re. d. & pl. p. r. consil. 109. num. 99. libr. 1. Cum nec expressim a principe & statutis sublati possit, quemadmodum praetatis Doctores affirmant.

- Otia exceptio, que non presumitur relecta a statuto est illa, quae t. contrarieitate & perplexitate provenit. Ita in specie scrip-
tum Felin. & Dec. in d. c. ex parte, in 2. column. 1. de offic. deleg., quo se-
cuerit eti Afin. in d. §. 31. cap. 28. Et ratione t. motu, quod allegans
contraria non est audiens, i. e. c. de fact. vbi Bal. Quia de re copiis
scriptis sibi auctoritate presump. 25.

- Nona exceptio, que non presumitur relecta a statuto est, quando in illa exhibetur ipsa materia. Ita Felin. & Dec. in d. c. ex
parte, 2. 2. in modis de offic. deleg. & alios rete, et Afin. in d. §. 31. cap.
29. dicendo. Pra. example

Exemplum afferitur in exceptione edendorum actionum, quam dieiudicior potest contra creditorem, tametsi statutum relectio omnes exceptions sic dicit Bald. in Anten. prefect. column. 1. ver. quies, dicit statutum C. de fiduciis, quem fecerit fuit Roma in consil. 34. num. 5. & in consil. 172. num. 6. Felin. & Dec. & Afin. qui siveg. Bart. in c. item. qui, num. 52. de ref. spol. Magistratus de policiis, num. 28. Est & secundum in exceptione pretij non soluta, quia t. venditore opponi potest, etiam si statutum relectio omnes exceptions. Ita exemplificat Bald. in l. 1. tr. tradit. ver. tertio quatuor, C. de ali. emp. quem fecerit sum Felin. Dec. & Afin. practicato in loco, qui alios receperit. Et accedunt Bart. in consil. 86. column. 7. libr. 3. Decim. in c. 119. in prim. cap. & in consil. 17. num. 3. 14. p. s. libr. 6. item invenit s. de re uestr. Et accedit quod exceptio t. pretij non soluta, impedit litis ingressum. Et opponi potest etiam ad impedientiam sententia executionis. Bald. in d. l. 1. tr. tradit. num. 3. Ias. in 6. actionem, 123. Infin. de act. & cognit. differet Andreas Galilii libr. 2. pralit. Observat. in 17. ob-
seruatione.

Et simile est exemplum in exceptione, non implenti ex la-
tere tuo, quia non presumitur relecta a statuto. Ro. in c. 24. s. nu.
ver. Breuer: Cor. conf. 297. num. 7. libr. 3. & in 1. 2. 3. col. 1. ver. 1. sa-
men predilic. lib. 4. & Crat. conf. 1. num. 10. Et tertium exemplum
in exceptione obreptionis, t. & fibreptionis, que opponi potest,
etiam contra principis scriptum, etiam si statutum relectio omnes exceptions. Ita Ber. in d. c. item in a quin. num. 52. de ref. spol.
& Afin. d. c. 29.

Decima exceptio, que t. statuto non presumitur relecta, est illa metus. Ita Decim. in d. c. ex parte, 2. 2. num. 7. ver. secundum in fal-
lit. de offic. deleg. post Baldum, quem refert; & item affirmant Afinis
in d. §. 31. c. 26.

Vindicta exceptio, quia non presumitur relecta a statuto est illa t. innocentia: cum nec quidem tolli a statuto po. sit. Ita Decim.
in d. c. ex parte, il. 2. in 15. column. 6. de offic. deleg. ex sententia Bald. in l. 1. libr. 6. & p. s. uperpetr. s. de p. a. Et illi auctoritate in consil. 113. num. 8. lib. 5. Socin. in d. 1. libr. 2. folio regul. qm. Decim. in c. 1. & s. in lib. 1. de reg. & in quoniam contra t. 3. usat. de probatio. & in rubro de ex-
cept. Marfil. in fig. 30. & in consil. 6. num. 14. & 15.

Duodecima exceptio, quia non presumitur relecta a statuto, quae fundatur t. in confessione parti facta in iudicio. Ita D. in d. c. ex parte, il. 2. col. 1. p. s. 1. p. s. decim. in fal. ex sententia Bald. in l. 1. libr. 6. & p. s. uperpetr. s. de p. a. Et item affirmant Afin. in d. §. 31. cap. 39. Que sane traditio eo simili comprobatur, cum dicimus, quod esti relecta sit probatio contra presumptio-
nem iuris & de iure, non tamen conferat relectilla, qui prouin-
tit a confessione parti, pro qua sit ipsa presumptio, sicut scilicet
in superiori lib. in fig. 61.

Decimatercia exceptio, que non presumitur relecta a statuto, quae protinus ex alto t. instrumento, vel actu, que solen-
tibus causat quedam incompatibilitas, vni per alium. Ita D. in d. c. ex parte, il. 2. col. 1. p. s. 1. p. s. decim. in fal. de exceptio post Bald. in p. s. folio
flor. de offic. & Anton. Can. quem refert. Et item affirmant & deca-
rat. Afin. in d. §. 31. c. 40.

Decimquaesta exceptio, que non presumitur relecta a statuto eti illa, t. que prouent ab ineptitudine petitionis, & libelli. Ita Decim. in p. s. folio 1. l. 1. num. 1. ver. decim. in fal. post Bald. vol. 1. tale padum. s. qui prouent ab p. s. & Franc. in d. c. de offic. deleg. quef. 10. & quef. 12. de offic. & Alinius in d. §. 31. c. 40. Qui huius traditio-
nis rationem afferunt, quia dicunt quedam exceptio notoria, cum ex ipsius libelli ineptitione appearat ineptitudo, timo index
ex officio suo relectio debet libellum i. ipsum ineptum: sicut
tradit p. s. alii. Ias. in 1. 1. num. 1. ff. de offic. affl. Cartas inv. in
consil. 165. num. 2. & Ripa in l. 1. 4. s. h. autem in ducium, na. 50. ff. de dan-
no m. p. s. 22.

Decimquinta exceptio, que non presumitur relecta a statuto, est illa t. que prouent ab ex eodem fonte, & p. s. t. ex eodem actu, in instrumento vel sententia. Ita Decim. in d. c. ex parte, 2. 2. column. 1. ver. decim. in fal. de offic. deleg. p. s. Bald. in Anten. sententia no. 1. o. 1.
monial. Et item affirmant Ias. in 1. 1. num. 1. & lat. Tr. p. s. folio de retrato co-
sangu. 9. & folio 1. num. 30. quo se receperit Afinis in d. §. 31. cap. 30. Et
item in script. Ber. in c. item cum quia, num. 52. ver. novi in dabo, de re-
finit. folia.

Decimafesta exceptio, que non presumitur relecta a statuto, est illa t. que t. nullitate actus, & sententia prouent. Cum nulli-
tatis t. exceptio dicunt potius defensio quoniam exceptio. Ita De-
cim. in d. c. ex parte, il. 2. 2. column. 1. ver. reg. s. folio de offic. deleg. s.
de offic. & p. s. 24.

25

IACOB. MENOCH DE PRAESUMPT.

poli Baldum, Angel. Romanum & Francum, quos recenseret. Idem affirmavit Calixtum in conf. 1. lib. 20. cap. 48. Bero. in d. c. item cum quo, num. 32. de refert spol. & Bisacca in tracta. cuiusdam criminalium, in itin. de militare aduersus festinationem, mun. 9. quos commemorat & sequitur Abinus in d. g. 31. cap. 32. Et tanquam magis hac traditio locum habet, quando militatus proiunctorum a iudicis incompetencia, ut idem Alinius scribit practicato in loco, cap. 32. qui quam plures recentes, & inter alios Decimum in d. c. ex parte, colam. pen. vers. decimoduo fuisse, qui duas has vt distincte exceptiones, separatis explicavit. Et multo magis locum habet, quando tullitas est notoria, ut quia refutatur ex actis. Ita Afonsus in d. g. 31. cap. 53.

Decimafesta exceptio, que non presumitur reiecta à statuto, est illa officij judicis. Ita Decimus in d. c. ex parte, il. 2. colum. pen. vers. vigesimo primo fuisse, de officiis delegatis, qui defensione hanc esse dicitur, non autem exceptionem. Et cuiuslibet opinioni suorum. Boni. consil. 209. num. 23. liber. 2. Socinus senior in conf. 27. num. 31. lib. 4. Silvius. in conf. 17. num. 6. & Parvus in conf. 107. num. 18. liber. 5. quos refert & sequitur Abinus in d. g. 31. cap. 33. in fine. & Afn. in d. g. 32. cap. 54. qui & copiosè & dolè explicat.

Decimaoctaua exceptio, que à statuto non presumitur exclusa & reiecta, est illa à quo dolo aduersarii causatur. Ita Decimus in d. c. ex parte, il. 2. colum. vltim. vers. vigesimo secundo fuisse, de officiis delegatis, poli Battuum in eam Bartsdolum, colum. 2. vers. secundum eam, decessu. & Francum in d. c. dilecto, quaf. 32. n. 2. lumen de appella. Item affirmarunt Marfil. in conf. 89. num. 20. & in fragil. 98. Socinus. lun. in conf. 48. num. 52. liber. 2. & Alinius in d. g. 31. cap. 53. qui 5. erore forte laplus idem repetit. Qui quidem item simili adducti sunt, quod quoniam quis promitte de catu à fortatu, intelligunt dummodo non enunciare si causis, factis & culpa eius cui facta est promittunt. L. offficii. 6. vlt. 11. de contrah. empt. & L. cum proponit. C. de nautico favore, & traditor. Rom. in fragil. 43. Tu sic.

Decimanoma exceptio, que non presumitur reiecta à statuto, est illa quia opponitur contra exercitacionem. Ita Decimus in d. c. ex parte, colum. vltim. 23. de officiis delegatis, post Barto. in l. scilicet, quod cum canentes non Canarium, Barzatum & Cornutum, quos recentes. Et quibus accedit latroni. l. C. de vario & fadi ignor. Dec. in conf. 15. & Afonsus in d. g. 31. cap. 44.

Vigesimalima exceptio, que non presumitur reiecta à statuto, est illa, quia opponitur contra perdonam iudicis, dum vel suspicetus recusat. Nam remota exceptione, non confiteri remota recusatio. Ita Decimus in d. c. ex parte, il. 2. colum. vltim. vers. vigesimo quartuor fuisse, de officiis delegatis, poli gloss. uic. quoniam contra iuramento, exceptiones, de probato. vbi ipse Decimus cum sententiam precepit Afonsus in d. g. 31. cap. 45.

Vigesimaliprima exceptio, que à statuto non presumitur exclusa, est exceptio solutionis. Ita Decimus in d. c. ex parte, colum. vltim. vers. vigesimo quinto fuisse, poli Ang. in l. non tantum. quod si ipso emplo de petit. bared. dubiar. in conf. 260. & Alexander in conf. 13. libr. 5. Quibus accedit idem Decimus in conf. 317. num. 3. in conf. 375. num. 3. & in conf. 362. Afonus in d. g. 31. cap. 46. Quocunq; prudenter constitutum obseruantur, ut adiutor obligationem in forma Cameralia factam, admitti possit solutionis exceptio, esti alias regulariter excludantur, sicut tradit. Anto. Massa Galesius in tracta. ad formularia cameralia obligations, in 4. partie, q. 1.

Vigesimaliuncta exceptio, que non presumitur reiecta à statuto, est i compensationis exceptio, sicut in grece affirmatur. Angel. Alexander. Guido Pape. Iacobus Beufius, Bawaria & Petriandrus, quos recentes & probat Tyroquard, in tracta de retrah. consil. 6. 3. gl. 25. num. 4. sive queque Ged. in conf. 6. num. 2. & Gatus in conf. 122. num. 8. libr. 1. & poli predictio Afonus in practico c. 6. num. 2. Et huiusmodi ali multi congesi à Scholastico Medicus in tracta. de compensationibus, pars secunda, quaf. 20. In modo si statutum dicit, quod nulla admittit exceptio, nisi solutionis, poterit nihil omnino admitti exceptio compensationis. Ita Angel. & Alexander. Leti & Tyroquard. item docuit Felinus in. fabrika. colum. 2. de re iudice. & Sebastianus Medicus in tracta. de compensatione, in prima particula quaf. 25. num. 20. Et huiusmodi sententia ratio est, quia i compensatione dicitur solutio esti improrpiæ, Barzel. & Baldus in l.

William. ff. de condit. & demonstr. & ob id non dicit propriè exc. pto. Bart. in l. 2. num. 3. ff. de exceptio. & alios refert Medicus in d. g. 25. num. 20. & in p. 1. q. 10. n. 2.

Caterum traditio hac locum non habet, quando debitor efficerit obligatus in forma Cameralia, aqueata si cum iuramento tollere promisit, nam non poterit liberè opponere exceptiōem compensationis, sed iudicis erit arbitrium, pro qualitate personarum & rel. admittere, vel rejecere. Ita scriptor Antonius Massa Galepsius in tracta. ad formularia Cameralia obligations, in 4. partie, mag. 2. num. 6. qui egregie declarat. Et propter ad rem scriptor Medicus in tracta. de compensatione, in 1. q. 2. q. 25.

Vigesimalitertia exceptio, que non presumitur reiecta à statuto, est i exceptio intentionis & facili. Ita Decimus in d. c. ex parte, il. 17. secundum colum. ultim. versifico. vigesimo sexto, de officiis poli Baldum in L. preteriorum. C. sentent. refutati non posse, in l. sancimus. C. de donatio. & in l. in rebus, in fin. C. de iure detinim. Idem affirmavit Afonsus in d. g. 31. cap. 47. Quibus accedit Alexand. in l. quod se debet, numer. 1. de cancelli. causa data.

Vigesimaliquarta exceptio, que non presumitur reiecta à statuto, est i exceptio. Senatori consult. Macedonianni & Velleiani. Ita Dec. in d. c. ex parte, col. vltim. vers. 27. fuisse. & Afonsus in d. g. 31. cap. 48. poli Camerarius, quem recentes.

Vigesimaliquinta exceptio, que non presumitur reiecta à statuto, est i exceptio viarum. Ita Decimus in d. c. ex parte, col. vltim. vers. 28. fuisse & Afonsus in d. g. 31. cap. 49 poli Castren. Exidericu Senensis & Bens. num.

Vigesimaliexulta exceptio, que à statuto non presumitur reiecta, est exceptio i fulfatis, ita Decimus in d. c. ex parte, col. vers. 29. fuisse. & Afonsus in d. g. 31. cap. 50.

Vigesimaliuptima exceptio, que non presumitur exclusa à statuto, est i exceptio quod res que petunt non est in rerum natura, ita Dec. in d. c. ex parte, in fin. & Afonsus in d. g. 31. cap. 51.

Vigesimaliaccusata exceptio, que non presumitur reiecta à statuto, est exceptio i restitutions in integr. at. Bal. in l. in causa, in prop. ff. de mino. Sot. Sen. conf. 2. 2. col. 1. & fugias in conf. 299. num. 3. liber. 2. Gallicana in Lectorio. num. 66. ff. de vulg. & pupill. fulgi. Capit. in conf. 33. num. 23. liber. 1. quos refert & sequitur Afonsus in d. g. 31. cap. 52. Quibus accedit Laj. in L. rom. ff. de turfa. sicut. Marfil. in prat. criminali. & sportu. num. 38. Neut. conf. 17. num. 7. & communia testifl. Sforza Oddo in tract. de ref. in integr. pat. 1. q. 15. art. 5. vers. in contrario. ill. Quatenus lenitatem intelligunt nisi statutum dicat, quod modo aliquo, vel nullo modo admittitur exceptio, nam tunc etiam in integrum restituisti confetur exclusa, ita Socinus in conf. 2. 2. col. 1. & 3. & Afonsus vlt. supra.

Vigesimalanova exceptio, que reiecta non presumitur, est i deculangia euangelica, ita Bald. in Auct. clericis. col. 3. C. de epis. & cler. Bero. in c. eam quia. num. 37. in fin. de refit. spol. & Afonsus in d. g. 31. cap. 34. num. 8. qui aliis recentes. Hac tamen dici non potest propriè exceptio.

PR AESVMPTIO XLIX.

Tempus certum in iudicio deducitum, an & quando presumatur.

S V M M A R I A.

Intentio fundata in tempore certo probari debet ab eo qui in tempore constituit fundamentum.

Et quando hoc non habeat locum, num. 2.

R E C E P T A est apud nos fratos sententia, quod vbi Intentio factior, vel rei conuenit, fundata est in certo tempore, illud probari debet ab eo qui in tempore ipso fundatum constituit, ita glori. & venerabil. de sentent. excusam. in 6. & in Clem. vlt. in verbis, creatum de refit. Bart. in l. non solum. ff. sed in probari. num. 3 ff. de ope. non mut. deles in conf. 100. num. 2. lib. 1. Dec. in praefata, in 12. num. 2. de probra. Quae sententiam probant. I. cum actum, in prim. ff. de neg. gefl. l. cuius qui. 6. publicano. ff. de publica. in rem actio. I. matrem. C. de prob. l. vlt. C. an scrutus pro tuo facio, c. abate. famé, in fin. de re. lib. 6.

Declaratur haec traditionis non habere locum, quando presumptio est pro eo qui se fundaret in tempore exemplum, si flatus facitum est, quod nobiles ingredi non possint Palarium, nisi in tempore consilii generali, si accultur nobilis, quod ingressus sit Pala-

Palatiū mense Maio, & ipse nobilis probet, quod eo mente confitum generale fuit in eo palatio cōgregatum, ex hoc insurgit presumptio pro nobili accusato, quod illicet eo tempore confitij Ingrefus fit, ne aliquo delinqüe videatur contra l. merito, ff. pro loco, ita Bart. in d. 5, sed ut reprobari. num. 3, quem fecuti sunt ad rem negotiam Dicimus in d. c. in prefatione in 12. notab. Corfens in singulari, in Verbo, t. q. inquit duo trifles. Rami in confi. 29. numer. 10, lib. 1. Cratet in confi. 9. numer. 20, & in confi. 10. in fin. & Gramma, in confi. 25. numer. 10, & in criminalibus. Nec hinc declarationis obstante aliquid, que obiectum est ab Alexan. in d. d. non solius, & secundam. num. 1. in fin. ff. de oper. non nra, nam illi facit faciemus inff. lib. 5 presumpt. 2. cum declarabimus, quando delictum presumptum.

PRAE SVMP T. L.

Etatem, vel maiorem, vel minorem quis probare debeat, multorum opinionibus contentatis, explicatur.

S V M M A R I A.

- 2 Maiorem quemlibet, nisi probetur minor, secundam quosdam presumtum.
- 3 Minorum quemlibet presumptum, nisi probetur maior, ex opinione priori contraria.
- 3 Mistarum non probatur.
- 4 Etatem, speciem & effigiem cura temporis, homines mutare.
- 5 Etatem qui affirmatus deducit, probare debere.
- 6 Etatem probandum ab eo qui commodum ex ea sensibus est, siue affirmativa siue negativa deducatur.
- 7 Negativa quo dicatur, & quo affirmativa. Quid negatio, quid affirmatio, secunda diverso.
- 8 Negativa probari per sepe potest.
- 9 Negativa quadrupliciter, vel ura vel fadis, qualitatis aut quantitatis.
- 10 Negativa inquit quid sit.
- 11 Negativa satis improbabili dicuntur, quando simplex est, nec loco coartata, aut tempore.
- 12 Semper omnes posse dicuntur.
- 13 Negativa satis, quae potest probari.
- 14 Negativa quantitas, quoniam, & a quo probetur.
- 15 Altius negativa probari debet ab eo qui eam deducit.
- 16 Negativa quantitatibus probatur ab eo qui eam deducit, & quoniam probetur. num. 17.
- 17 Etatem vel affirmativa vel negativa deducens probare debet.
- 18 Tempus deducens, id probare debet, & anid finem per finem, num. 20.
- 19 Etatem minorem deducens probare debet, visus de aliunctis gesto irritando apertus.
- 20 Alius habens formam debitam presumptum pro se habet.
- 21 Aliuns impugnans gravatus onere probatio.
- 22 Alteri est quid incertum.
- 23 Incertum deducens, probare debet.
- 24 Beneficiis alicuius tamquam rebus, concessis probatur ut qui affirmat.
- 25 Major presumptum qui per talis finit condemnatur.
- 26 Etatem deducens probare non debet, quando ad alium insuffic-
dendum deducitur.
- 27 Professorem religionis faciens, presumptum facere nisi etate.
- 28 Etatem deducens probare debet, quando respectu alteri futuri de-
ducitur, ad ilium impediturum.
- 29 Dolens arguit, cum probat.
- 30 Alteri probari debet ab eo qui ut aliquid consequatur, habilem se dicere & idem.
- 31 Conditionem, afferens evasione, probare debet.
- 32 Substitutio popularis, et substitutio quodam sub conditione fallit.
- 33 Hereditas ab intestato venuit, ibus legi distinctione debetur.
- 34 Regula, quoniam, ff. de reb. ad locum non habet, quando de notabilis presudicio alterius agitur.
- 35 Altius presumptum, & consuetura demonstrativa, statim pro eo, quia cum allegat probatio est in eo.
- 36 Allegatio corporis, pro etate presumptum facit, versatur in iudicis arbitrio, num. 39.
- 40 Minor pro affirmativa tamquam minori datus est curator, & quoniam de procedere ista presumptum.
- 41 Adiutor indicatrix soli mutare factas, etiam contra alias facere presumptum.

42 Sententia super atate lata, quomodo fidem faciat in dies iudicis.
43 Litigans cum aliquo tamquam minore, & presumptum cum majorum confitit.

In iudicij valde frequens est disputatio, vel ad item prepartum inchoandamque, vel ad iudicium ipsum firmandum, quis debet probare etatem in iudicio propostam atque deduciam. Quia quidem de re multis, variisque fuerint Doctorum opiniones.

Prima fuit eorum, qui scripserunt, quod tuis presumuntur maior, nisi probetur minor, ita gl. in c. in prefatione, iuxto, secunda, & l. de probat, quis si intelligat, l. in minorum, C. de in origi, refut. min. & l. nam & postea, & l. minorum ff. de iure etate.

Verum opinione hanc reiijunt omnes, vt Abbas in d. in prefatione, num. 32. vers. sed quare, quoniam, & ibidem Decius num. 52. de probat. Paribus num. 65. & Bero, num. 202. nam illa iura allegata a glossa, loquuntur, quando quis afferit ei minorem, vt consequatur reflexionem in integrum, quia tunc debet probare quod est fidei intentionis fundatum; vel ob id quod iam tanquam maior contraxerit: vel ob id, quod ea quae tempore mutantur, non presumuntur esse eiusdem huius. Non ergo cogitur probare ob id, quod presumptum est esse maiorem.

Secunda fuit opinio precedenti omnino contraria, nempe, quod quemlibet probetur minorem, nisi probetur maior. hac in opinione fuit gl. in l. de etate, in verb. probat, id fin. ff. de minor. & hac pro opinione adduci solet text, in l. tunc possidetur. C. de probat, quo loci dicunt, quod tuis qui præterito tempore fuit dominus, presumptum etiam nunc dominus sic ergo, & qui minor fuit presumptum adhuc minor. Est ratio, quia initatio non presumatur, l. in quo ff. de probat, & dicimus infra l. de probat.

Venit respondeatur, regulam d. l. tunc possidetur, quia dicimus, presumptum de præterito in praefinis, vel in futurum, locum non habere in his, cur si temporis mutantur: ita declarant in gl. in d. l. tunc possidetur, & expertis in l. i. i. C. de probat. Ab in d. c. in prefatione, num. 33. & similiter in cap. condens declaracionem probavit Bald. & Salic. in l. minorum, volum. C. de in origi, refut. min. Andic. in sensu malum, volum. penult. reg. in b. Alcibi. de probat. reg. 2. de probat. 25. num. 1. vers. & dicta. & alios retuli superiorib. libr. 9. 23. & in p. probat l. i. i. i. C. de probat. Quid autem homines cursum temporis mutant etate, & certitudinem eis nemo ignorat. Imo & effigiem speciemque mutare probat tex, valde notabilis, in l. propinquatur, ff. de iudicis.

Tertia fuit opinio eorum, qui ex illestante, illi incumbere non possunt, atque in etate, in quia tam fidei intentionis deducit, atque ponit, hanc opinionem recente Bartoli in d. l. de etate, num. 13. & veri tuis fidei intentionis, mit. de actore, num. 4. qui ob id caruelam prabuit, quod quis negatiū semper proponat, seu deducat etatem, utrumqua, tu non es maior, vel tunon et minor: vel nego, vel non credo te esse maiorum, vel minorem. Ea ratione motus est Speculator, qua illi, qui afferit, non autem illi, qui negat, incumbit unus probandi, l. qui ff. de probat. & l. alter. C. de probat. Verum a cateris refutatur haec opinio, nempe l. 10. Andic. in c. in prefatione, cap. 3. versi. 2. sunt opin. de reg. iur. in d. l. de etate, num. 12. versi. 1. auct. & Luc. de Pen. m. 1. colum. xii. C. de fid. in origi, & iur. hagi. ff. cap. lib. ro. & idem fenerunt Bononienses, qui prudenter flaterunt inflatus. Quodsi procedatur si fidei etate contendatur, ff. sive intentio, videtur quod illa negatur. Fidei intentionis deducatur quia, quod est probat, qui communio ex etate sensus est.

Primo, quia, ut inquit Bart. in l. de etate, num. 12. non est eundem, quibus verbis aliquid proponatur, sed fidei intentionis est sensus. & hoc in re Bart. fecuti sum. Bald. in l. de etate, q. v. l. C. de probat. & Kilian in lla. illa. 12. ff. de verb. abl. & n. c. in eccl. S. Cirri, num. 71. de caus. poss. & prop. Non enim verba vel negativa, vel affirmativa efficiunt, vt dicatur deducatur, & proponatur, vel negativa, vel affirmativa, glossa in l. volum. in fin. ff. de dicti mali, & metu, except. l. 9. 1. ff. st. st. aliage prim. & Liner filip. in principiis de verbis abl. sed illa dicatur esse negativa, t. quia priuationem continet: illa vero appellatur affirmativa, t. quia positivem habet, vel secundum Aristot. libr. 1. p. 1. eterni, fin. de interpretat. cap. 4. Affirmatio est, de aliquo, alicuius enunciatio. Negatio autem, enunciatio aliquod ab aliquo dimonstrans vel secundum Dialecticos, praeterea Georg. T. Rapazunt, affirmatio est oratio, quia aliqui quidam inesse dicitur, vt Deus est iustus, homo est animal, negatio est oratio, quia per negationem predictum a subiecto removetur, vt homo non est iustus, non est ergo verum, quod dicebat Specul. nec.

patinam dici, quod verbis negatiis proponitur, sed spectandus est lenius. Quocirca declaratur quod dicebat Bald. in l. 2. in f. C. de cod. infest. ex l. Trist. 6. vlt. de manuist. teth. quod negatiis nuncquam dicitur affirmare. Nam id intelligit secundum verba, non autem secundum sensum. Est famile quod tradit gl. in l. Plant. angl. vlt. ff. de ans. & arg. leg.

Secundo accedit secundum Bart. in d. l. de atate. num. 12. falsum esse, quod ab solutio dixit Specul. negatiis esse improbabilem: nam & per se in negatiis probari potest, id quod ut clarus intelligatur, dictum primum, negatiis i quadruplicem esse, vna dicitur iuris, vt aliquem testari non possit. Altera dicitur facti, vt aliquid factum non fuisset. Tertia est negatio qualitatis, vt aliquem non esse idoneum, virum bonum. Quarta est negatio, qua dicitur quantitas, vt non esse tantu ponderis, tanta mensura, tanti numeri. Ita declarat gl. 2. ff. de prob. & post aliis Rep. in l. illa. num. 12 ff. de verb. abl. & in c. cum eccl. Sursum, num. 7. de caus. pos. & propr. & melius Salic. in l. acto. colum. 3. verbi munc rea sumo materialis. C. de probat.

10 Prima negatio, que iuris dicitur, est, quando tali aliquis negat aliquid a lege permittum, vt tunc si id regulariter permisum, vtrum, esse procurator, nec non h. quod cu. ff. ex quibus casu. maior, qui negat aliquem esse posse procuratorem, probare debet, quia reg. 11 gul. ei repugnat. Secunda est negatio, que facti dicitur. Et hoc est improbabile, quando est omnino simplex: atque ita primus est casus, quod non est coactata nec loco, nec tempore: vt si nego, id me nunquam contraxisse. Hac enim minime probabile est: cum impossibile sit probare, aliquem nunquam contractisse, cum hoc non cadit in sensu & con sequenter nec intellexit, vi inquit Bald. in l. ador. colum. 3. C. de probatio. Non enim negatio haec se ostendit sensu, ex quo omnis factus est pati, quia patitur ab excellenti sensibili, huc oculis a ratiis folis, vel ab alia albedine. Que sane passio in eo quod non est, cadere non posse, vt inquit Ar. p. in 2. de anima. Et prae tera scientia causatur per genus, & differentias, que non cadunt in non ente, nempe, in eo quod non est. Id est dicimus de casu negativo, que est coactata, fed ita modice & parum, vt cadere minime possit in scientiam hominis, testimonium dicere volentes, vt si propono me hoc anno non contraxisse. Non enim hoc caput reperi possim telles, qui iustè possint attestari, me non contraxisse. Ita Bald. in d. l. ador. colum. 3. C. de probat. Ea est ratio, quia haec negatio, ob suam latitudinem iudicatur negatio simplex, & vniuersalis.

12 Secundus est casus, quando negatio est coactata loco, & tempore, vt si dico, me tali die & hora non contraxisse, in tali loco, & loco loci. Que sane coactatio maxima est, & id est facile probari potest negotiis, qui attestentur, quod eadie & hora, ego eram alio in loco. Idem est, quando est medicorum coactata vel ratione loci, vel ratione temporis. Ita declarat Baldus in l. ador. colum. 3. C. de probatio. & Rupian. in l. ann. in f. de verb. obligat. De hac negatio facti, nostra etiam non est disputatio.

14 Terteria est negatio, que est dicitur qualitatis, vtrum, aliquem non est idoneum, non est dignum, non est dilectum. Hac probari potest, cum inclusum habeat affirmatum, nempe, esse inhababilem, esse indignum, esse negligenter, & desiderem. Et hanc negariam probare debet ille, qui eam dedit, & proponit. Ita gl. in d. l. 2. in f. neg. atina qualitat. ff. de probat. Que quidem dicitur text. in l. cum quadam ista hide commissum, in 2. respon. de leg. 2. & 1. cum pater. 4. rogo. de leg. 1. & exegi declarat Salic. in l. ador. colum. 3. verbi. secundo quarto. C. de probat. cum ergo haec negatio & atatis sit negatio qualitatis, nempe Sempronius non esse pupillum, non esse minorum, non esse iuuenem, non esse scem, probari potest ab eo, qui eam dedit.

Quarta est negatio, que dicitur quantitatis: Hac est probabilitas est, & ab eo probari debet, qui eam dedit. Ita in specie docuit Salic. in d. l. ador. colum. 3. verbi. quarto maximo. C. de probat. qui dixit, quod quantitas atatis, quod felicitas quis non habeat tot annos, probatur ad deducere, qui probat per tempus sue nativitatis, vtrumquid sit natu talis anno, quod lucens decurri non sunt nisi tot anni. Ite etiam negatio in similibus causis quantitatis probatur, putat, si dicatur, quod res non est tanta ponderis, vel tanti numeri, vel tanta mensura. Hac sane negatio i probatur vel teftibus, vel inspecione oculorum. Possunt enim interrogari testes, qui adiungunt tempore ponderationis, mensuracionis, vel numeracionis, sicut manifestum est.

Quarta fuit opinio, & quidem egregia Baldi in l. cum te. C. de probat. & Floriani in l. de atate. num. 6. ff. de probat. qui diffini-

guant aliquot casus. Verum cum non fatis perfectè distinguant, & explicit, infi nos, cum in multis fecuti, plenius distinguimus.

Quinta est opinio eorum, qui scripserunt, cum, t qui dedit atatem, vel affirmat, vel negatiis probare eam debere. Hanc opinionem probavunt Bartol. in l. atate, num. 12. ff. de minor. 2. f. ann. in l. in f. in f. de exceptio. & in confil. 2. in questione, num. 1. lib. 1. Bald. in confil. 26. 4. factum tale est. lib. 1. in confil. 33. in causa proprie, libr. 3. in confil. 4. in lib. 4. & in confil. 19. factum tale est. lib. 5. Idem Bald. & Latus Salicet. in l. in minor. in column. 2. verbi aut dubitatum de praefatis. C. de integr. refut. minor. in l. c. de probat. C. de probat. Geom. in confil. 5. in f. in tempore, de re script. in 6. Calder. in confil. 5. in tempore de probato. In mol. in confil. 23. in causa propria, numer. 2. Alexan. in confil. 14. 9. num. 12. lib. 5. Calder. in confil. 80. num. 17. Decim. in confil. 68. 2. num. 13. & in c. de praefat. numer. 50. de probat. & lib. 2. Bero numer. 20. pf. Alber. numer. 32. Lucas de Penna. in l. colum. penitenti. verbi. sed l. Joan. Andrea. C. de fid. invenimus. & mr. haf. ff. fid. lib. 10. Aleiat. in tracta. de praefat. Reg. reg. 2. praefat. 4. num. 2. God. ad. in confil. 22. num. 13. Socin. Iun. in confil. 82. num. 12. libr. 2. AEmil. Ferret. in l. com de atate, num. 6. ff. de probat. Mart. in l. in f. posse. num. 22. ff. de acquis. h. Vetus in libr. commun. opinio. in Verbo, at. num. 10. Ioseph. Iudeo. in deus. Peru. in deus. 5. Duen. in regul. 2. 8. Nata. in confil. 31. 6. mon. 1. Rimini. Iun. in l. in emancipat. num. 7. C. de collat. Borg. Causal. in tracta. de f. & cur. nu. 3. & Sforza Oddo in tracta. de refut. in integr. in part. quod. 37. num. 3. verbi. sed contra. Mac. card. in lib. 2. de probatio. conclus. 666. col. 1. & Vincentius Francis ben. eruditus turcifonsul, in decisionib. Neapolitanis in decip. 19. num. 3. Et iudicatu fuit ex dicta l. de atate, ff. de minor. ex l. si minore. C. de in integrum refut. minor. & ex l. cum te. C. de probatio. Accedit & regula, quod is, qui afferit, probare dicet, l. ei qui ff. de probatio. & l. ador. C. eodem. Et ruris huius, qui etiam dedit, dicitur deducere tempus. Est autem certum, quod deducens f. tempus, debet illud probare. Exem. 10. aliam. in princip. ff. de nego. gess. I. eam qui. 6. publicans. ff. de publico. in temp. actio. & l. matrem. C. de probat. glori. in c. venerabilis. in glori. penit. de fentent. excommunic. in 6. & Bart. in l. non solu. 5. sed vt probari. no. 3. ff. de prob. nisi nascatur.

Ceterum opinio hanc non est ab solutio vera: Cum non semper f. verum fit, quod is, qui afferit tempus, probare illud debet, t. subiecti subficiunt in cau demonstrabimus.

Sexta itaque est opinio, vel verius diffinatio, quam ego nunc considero, securus & communem ipsam super relatum sententiam, & diffinitione Baldi & Floriani immemoriam, eam tamen aliquia in parte supplendo. Considero itaque, quod aetatis omnes, vel iam facti sunt, vel fieri debent, atque ita vel praeterrit, vel futurum resipiciunt. Actus iam facti, vel impugnatur, vel sufficiuntur. Actus veri qui in futurum fieri debent, vel impedirentur, ne fiant: vel, vt fiant, demonstranda est personae habilitas.

Prima itaque est casus, quando agitur de actu iam gesto impugnando, & irrandis, sicut quidam vult refrendare contrarium mediante refutatione in integrum, ob id, quod tanquam minor contraxit, & latus est. Hocca certum est, l. quod ille, qui minorum sententiam deducit, eam probare debet. Ita lib. 1. in confil. 6. fidum & ale. 2. apparet. col. 1. verbi. quad. vitium. lib. 3. Floriani in l. com de atate. num. 7. ff. de probat. Decim. in confil. 62. num. 13. & Gazzal. in confil. 22. num. 13. Et sententiam hanc siue ficeri sententiis Bononiensis in predicto verum statuto. Qualiter procedatur, si super ante contendatur, & sed f. refutatio. Et i. quidem adduciunt fuit ex de. at. ff. de minor. l. si minore. Et accedit ratio, quod prefumitur pro actu, t. qui habet debet formam, l. ab eapte. ff. de probat. & post Bald. & alios scripta Decim. in l. num. 4. & c. edictio D. Adrian. toller. & in c. de praefat. num. 10. de probatio. & copiose differamus inf. lib. 6. praefat. 1. Qui ergo vult impugnare l. actum, dicitur habere prefumptonem contra fe, ob id gravatur probatio onere, iuxta l. generaliter. 4. si petitum, in fin. ff. de fidei commiss. liberta. Et ruris, etatis est t. quid incertum, cum quotidie fugiat, quotidie mutetur, l. proprobatur. ff. de indic. & exegi explicat Alexan. ab Alexand. lib. 3. diuin genial. cap. 1. Ille autem, qui deducit aliquid incertum, f. probare debet, l. paduan. 9. q. solutus ff. de excusat. tutor. Et tandem accedit, quod ille, qui deducit tempus, probare illud debet, l. num. 10. unum. uniprop. ff. de nego. gess. sum alys super alleg. cum autem quis vult prætextu minoris etatis contractum rescindi, tempus illius minoris etatis deducit. Debet ergo etatis illam probare. Et hic casus multo magis procedit, quando

quando in contractu adhibitum fuit decretum praeatoris. Ita Bald. in d. consil. 66. col. 1. lib. 3. & in consil. 2. lib. 4.

Excluditur hic causis, vt procedat etiam quando artas accusatorie allegatur ad actus impugnationem. Nam & tunc eam deducunt probare debet. Ita docuit Aemilius Ferretus in l. cim. de state, numer. 7. ff. de probatio, recte a opinione Decii in d.c. imprudentia, numer. 50. vers. & predicta a conclusio, de probatio, & prius Abbas numer. 32. & 33. Non enim Decij traditio probatur eo contextu, c. in praefatione, de probatio. Quandoquidem fratres ibi petebant fiduciommissum, & sibi debet probant ex testamento: syndicus monasterii obiectabat diccionem factam a testatore, cumque monasterio obtulisse esse & sua idque probabant. Replicabant fratres eam oblationem fulle factam a minore, idque docuerunt verum esse. Triplacitor syndicus, factam esse aliam oblationem post priorem: contra hanc similiter allegabant fratres, facta fulle a minore, sed hoc non probabant. Et inde contra eos la fuit sententia. Hic quidem agitur de state accusatorie, sed nam eam probare debet is, qui cum allegat ad impugnandum statum, nempe oblationem a testatore factam. Non etiam probat Decij traditionem c. cum virum, & regulari, cum nil de state deducta principaliter, vel incidenter probanda dicatur. Ceterum statutum predictum Bononiae, ff. si autem veniat, vers. 6. ff. de state, ita quod mili videtur, quod quoque illi qui, vel alii suu commendum, vel aliquo modo deducunt etatem incidenter post item contestatum, eam est probat. Ita enim significant illa verba, [ff] de state, que adhuc auferuntur praeceptibus.

Ex predictis nunc multa inferuntur: ac primum inferuntur, quod si quis aliquid, qui collatum fuit beneficiu[m], ell[er] state minore, aqua ita inhabilem, probare id debet. 10. Andre. in c. infamibus, colum. 3. de reg. in 6. Bald. in l. cim. de state, C. de probat. A. leon. in consil. 1. 7. numer. 16. lib. 2. & Florian. in l. cim. de state, numer. 5. ff. de probat. Alciat. in tract. de presumpt. reg. 3. de presumpt. 14. numer. 2. Socin. in consil. 8. 2. numer. 1. 2. lib. 2. & Magister. lib. 2. de probat. consil. 666. num. 8. Hinc defendi potest quod scripti glossam in l. 3. in verbis somnis, in fin. ff. de recept. arbit. cum dixit, cum praetium i[m] maior, qui pro tali fuit condemnatus, & ideo si es tui impugnare tentiantur ex sub praetextu, quod esset minor, probare id debet. Ex glo. illius lacus fecutus est Lucas de Penna in l. 3. de presumpt. 35. C. de apostoli publ. lib. 10.

Et simile quod docuit Gallianus in Bahr. ff. de verborum obligat. numer. 161. vers. unde hoc causa cim. dixit, quod ille, qui iam adsummum ad officium, vult repellere tanquam illegitimum, probare debet, arguens e. momentu, de actio.

Secundus est caus, quando artas deducuntur ad iustificandum actum, exempli gratia, deducuntur artas pupillaris ad demonstans reatu[m] testem alicui datum fuisse tanquam pupillo. Ille deducens & etiam hanc probare non debet. Ita flor. in l. cim. de state, numer. 7. de probat. ex text. 1. Seia ergo, ff. de tu. & curat. datu[m] ab hu. Potest etiam adferri exemplum in eo, qui ad aliquod officiu[m] vel magistratu[m] electus, eoque fungitur. Si enim non tenetur probare se esse legitime artatis, ut iustificare electione fuisse. Ita Cyn. & Bald. in l. cim. de probat. & lib. 3. S. Salicet. colum. 3. lib. 1. vers. aut quartu[m] de iis. & Alciat. in d. presumpt. 14. num. 3. vers. tertio substantia. Et eis ratio, quia praefumplio fuit pro ipsa electione, quod scilicet fuerit legitime artatis. Et hic nullus praeditum veritas. Ita dicimus secundum Alciat. practico in loco, quod ille, qui profelionem i[m] religionis fecit, praefumpliorem habet pro fe, quod arta legitima cum fecerit, vt inquit gl. in d.c. imprudentia, de probat. & ideo non tenetur probare se eius fuisse artatis. Ex his intelligentius, statutum predictum Bononiae, Quisler procedatur si super arta contendatur. ff. si autem veniat, ibi. (vel conferatur), Jelle iuri communis correctior, ex quo vult, cum triam probare debere etatem, qui agit de iure considerando, quod idem est ac iustificare, cum pralupnatur unu[m] eis in posseione status & artus, qui est iustificandus.

Tertius est caus, quando respectu actus futuri deducuntur artas ad impedimentum necatus fuit, seu ne quis admittatur ad aliquod officium, vel munus. Hoccausa, qui est arta deducit, probare eam debet. Exemplum, si quis vult impetrare, atque ita repellere alium, ne posset esse procurator in iudicio, afferendo illum esse minorem, probare id debet, sive Actor, sive Reus fit iste, qui afficit. Ita Petrus, Cynus & Salicet. in l. cim. te. C. de probat. 10. Andre. in c. infamibus, de reg. in 6. Lucas de Penna in l. 1. colum. 3. lib. 1. de fide instruimus. Et inde huius libri 1. lib. 10. & Alciat. in tract. de presumpt. reg. 2. presumpt. 14. num. 2. Potest etiam adferri exemplum, quod si quis

afferit matrem pupilli esse, ab ipsis pupilli fuisseceione repellen[t] dom ob id, quod non petierit tutorem dari ipsis pupilli, iuxta l[ib. 1. matris. Cad. Tertul. probare debet, filium illum fuisse pupillum. Ita respondit Bal. in consil. 19. sedum tale est, quod in Vane, colum. 2. vers. praeferre est. lib. 1. quae fecutus est Alciat. in d. praesump. 14. num. 2. Eatare motus est Bal. quod hic qui afferit matrem, non petebit tutorem, arguit matrem neglegit, & eam criminis quotidianu[m] dolu[m] accusat, & dolum ei adscribit, ea proper probare debet filium illum fuisse pupillum. Nam qui dolum t[em] arguit, probare debet, I. quies. 5. qua dolo. ff. de probat. & dicimus in 7. libr. 5. praefumpt. 27.

Et etiam exemplum in casu, cuius meminit Alciat, in d. praesump. 14. num. 4. quod ille pater granauit filium fidicommissio, confessio libi libertas testandi facultate, cum ad vigescim annum pertenisset, & ipse fuerit testatus, fidicommissarij non granauit onere probandis, quod is grauatus est in fratre illius. Attestatus sed heredes ab illo intulit probandum, quod is grauatus erat artatis, cum testaretur. Ea est ratio (inquit Alciat), quia ille auctus testandi direxerit recipi preiudicium fidicommissariorū. Ex ideo hoc casu flamus regulæ. Et fuligit Alciat, fe ita aliquando videlicet obseruari in foro.

Quartus est caus, quando aliquis deducit etatem & ad demonstrandum fe ite idoneum & inhabilem, vt aliiquid consequtatur. Exempli gratia, collatum est alicui beneficium, si legitime artatis est, obiecit huic, quod non est legitime artatis, vt admitti debet. Hic clericus, vt monstraret se habilis & idoneum, probare debet le fele maiorem, atque ita artatis legitima. Ita 10. Andre. in c. infamibus, colum. 3. de reg. in 6. Salicet. in l. cim. te. colum. 2. 287. ff. si vero queritur C. de probatio. Florian. in d. l. cim. de state, numer. 7. de probatio. Alciat. in d. praesump. 14. num. 1. vers. fallit secundum quod intelligit glossam c. presbyter. 68. dissensio. & sequitur Magister. in dicta confit. 666. numer. 5. & idem decidit Rata Romana referente Verallio in decilo. 313. in prima parte. Et cum hunc ipso conuenit predictum statutum Bononiae. ff. si autem, ibi. volens ex artate maiori, in minori commodum. Ite autem, ibi. volens ex artate maiori, in scientie conditione, probare id debet. In fideicommissu, q. c. cam. Politios. ff. de probat. Iex. br. C. quando dies legit. sedat.

Potest adferri aliud exemplum: Pater subfuit filio suo im-
puberi Caium, si filius impubes in etate pupillari deceperit. Decessit filius, Caius vult admitti ex substitutione pupillari, afferens illum fuisse tanquam pupillari artatis, quando deceperit. Hic ergo Caetus subfuitus probare debet, atrox illum pupillarem illius filii premortu[m]. Ita scribit Bal. in consil. 19. sedum tale est, quod Vane, in d. tubo. & in consil. 24. in c. in favore inter dominum, vers. 1. dicit illi, qui dicit. libr. 3. & illius fecutus est Socin. in q. dno. 6. c. in belo. colum. 3. libr. 3. de rebus dubiis. Ideo subfuitur Bartol. in consil. 24. sedum t[em] testamenti, libr. 1. Ripa. Lex. f. 1. d. 6. permissio. numer. 11. ff. ad Trebol. Didac. libr. 2. variarum refolutio. cap. 7. numer. 7. vers. 2. & scuta. 4. num. 1. Ferretus in l. cim. de state, in fine, ff. de probat. & Natta in consil. 38. numer. 4. libr. 2. Ea est ratio, quia subfuitio fuit pupillari, sed ex quedam subfuitio sub conditione facta, hoc est, si ille pupillus deceperit in etate pupillari. At illi qui afferit eueniente conditionem, probare debet, d. in fideicommissu, q. c. cam. Politios.

Secundum accedit, quod venientibus ab intestato, debetur ha-
reditatis legis, dispositione l. legitima, ff. de verborum significati,
cum similitus. At qui vult exclaudere aliquem, ut a iure, quod si
bi competit h[ab]ere vel naturali, vel ciuil[i]i, probare debet carafam, ob
quam illi excluditur, cum ille habeat legem pro fe, atque ita pre-
sumptionem, l. 1. exparte ff. de probat. Ergo subfuitus probare do-
bet mortem pupilli.

Quibus conlatis minus recte sensisse eos, qui existimantur,
quod non ipse subfuitus tenetur probare, illum fuisse arta-
tis pupillari, quod deceperit sed hoc onus pertinet ad venientes
ab intestato. Quia in opinione fuerunt loqui. B. optig. d. a. Sancto Scutero in l. 1. precibus, numer. 3. C. de impuberi. & alijs subfuitis. Deci. in d. de
presentia, num. 50. vers. 4. p[ro]p[ter]e probatio etiam addit. de probatio. Sapio in d. l. de
state, num. 52. Curt. l[ib. 1. n. 1. l. 1. precibus, num. 9. Alciat. in d. d. praesump.
14. num. 4. vers. 4. facit. quod Magister. in dicta confit. 666. numer.
39. Et quidem affirmat ita respondit Bal. in consil. quod incepit ex parte contingit: quod fane responsum inuenire h[ab]emus non
potu[m]. In hanc opinionem iudicium fuit. Primo l. ex facio. q. c. cam.
penultimi, ff. ad Trebellian. Verum omisisti interpretationibus
Ripa. ibidem numer. 11. & Natta in d. consil. 395. numer. 7. responderi
potest, ibi primum ita uisus Vipiani, quod decedentibus codice
nau-

naufragio patre, & filio, praesumitur patrem superiusse filio, atque ita patrem deinde decepsisse nullis relictis filiis. Quod qua ratione ita factum, dicimus infra lib. 6, praesumptio, vbi explicabimus, ex duobus mortuis naufragio, quorum primus decepsit prae sumatur. Hac itaque presumptione posita, sequitur verum esse, quod subiungit Vlpia, cuenit conditionem, atque ita locum esse refutacioni fidei commisisti. Non ita est in substitutione pupilli: cum lex non statuerit illum prae sumi decepsisse in pupillari arte.

Secundò addiscitur, quod ita est dicendum fauore substitutionis pupillaris, vt valeat, arg. l. quotes, ff. de reb. dub. cum similib.

Rerpondetur, quod immo fauor substitutionis non est considerabilis, ut probet text. l. sed i. millo, ff. de reb. dub. vbi mortuis simul inservito, & substituto, non praesumitur prius mors pupilli, vt substitutio effectum habeat: immo ea perit, & extinguitur. Nec repugnat regule dicitur, quod si de rebus dubiis, quia illa non habet locum, vbi agitur de notabilis praedictio alterius, et declarat Decimus in, super eodem, colum. 2. versicul. alias fecit, de off. delegat.

Declarantur nunc tres illi causas, in quibus diximus, statem probari debere ab eo, qui vel actum impugnat, vel impeditre vult, ne fiat, vel tanquam habens admittit Jane causa declaratur, et locum non habent, i. quando conjectura, & praesumptio etatis demonstrativa, sit pro eo, qui atatem hanc allegat. Nam tunc praesumptio & conjectura sita loco probationis, donec contraarium probetur, iuxta generaliter & speciem, in fine, ff. de fiducia coniugi, liber. Et in probanda ipsa atate conjecturas sufficiunt diximus supra.

38 Prima est conjectura, quando corporis aspectus aliter demonstratur. Nam cum aspectus presumptionem faciat, illum tangentem, et minor. 25. annos adit. Praefit ff. de minor. & fratrib. Bartol. in distal. de etate, numer. 10. ff. de minorib. dicendum est, hinc proponentem atatem, facit habere fundatam intentionem, & eius adiutorum debere probare contrarium: scilicet in specie declarata Bald. in conf. 4.18. libro 2. Albert. in l. de etate, num. 2. ff. de minor. 25. annos. in l. s. minorum, colum. 1. & ibidem Salicet. C. de integrum refut. minor. Alciat. in d. tr. de presumptione, ff. de presump. & presump. 14. num. 3. verit. fact. prim. Grammat. in decr. 43. num. 16. & in conf. 4. num. 9. in criminalib. & in vota 12. numer. 3. & 4. Mafcardi in dicta conclus. 667. num. 1. & Sfortia Oddo in tractatu de integrum refut. questione 37. numer. 12. & veritatis facti iudicis arbitrium, ut crypti in libro 2. de Arbitriis Indicium, cap. 117. Et de probatione etatis per testes deponentes de aspectu, dicimus in subsequenti presumptione.

Secunda est praesumptio, & conjectura, quando aliqui datus suifti curato, tanquam i. minori. Nam tunc praesumitur minor. Ita Bald. in d. conf. 26. in fin. libro 2. & in l. cun. te. column. 1. versicul. interdum ut allegatur. C. de probat. & ibidem Angel. tom. in conf. 23. num. 2. Alexand. in conf. 21. num. 1. libro 1. & in conf. 147. num. 10. libro 7. Corvus in conf. 69. num. 2. libro 1. Ruan. conf. 99. num. 5. libro 4. Decius in conf. 36. num. 7. in conf. 23. num. 1. in fin. & in c. tunc venerabilis, num. 26. de exceptio. Jacobin. in l. cun. de etate, in fin. ff. de probatione. Petrus Bermentid. in decisione 82. Borgius. Caualcan. in tractatu de rute, & curatore, num. 294. Sfortia Oddo in dicta questione 37. num. 13. & 49. Mafcardi in lib. 2. de probatio. confit. 666. numer. 35. & in conf. 67. 4. qui latius explicat. Hac conjectura probatur ex d. 1. cum te. C. de probat. Et hanc esti praesumptione luris, scripti Ioani. Andri. in addit. ad Specul. in tr. de presump. § species, num. 5. in verbo, in predictis.

Ceterum Alexan. in conf. 21. num. 1. libro 1. intelligit conjecturam, hanc locum habere quod ad eum, cuius causa datus fuit curator, non autem quod ad ceteros omnescimus quod ad reliquias, sit res inter alios acta, que nil praedicunt. A. Luca. C. res inter alios alta. Alija est distinctione, quam facit Alciat. in d. presump. 14. in fin. quem videtur sequi Mafcard. in conf. 67. 4. num. 10. Inquit Alciat. aut datio curatori facit ad alii cunctiam, facta fuit sine causa conjectione, & quedammodo extrajudicialiter. Et tunc procedit Alexan. declaratio. Aut curator datus fuit solemniter exhibitus feliciter causa conjectione, in contradictorio iudicio: Et tunc minime illa res facit dicimus probata, etiam quod ad ceteros omnes. Atque ita procedit in distinctione illa opinio Baldi, Angel., & sequacium. Ea est ratio, quia actus iste solemner judicialiter facit, presumptionem facti, iuxta doctrinam Alexan. in l. Spec. num. 7. verbi fortius dixit, qui ait, facere semiplenam probationem, ff. de re indic. & Tyraquel. in tract. res inter alios alta, limitat. 19. cum dixerunt,

actus i. indicatus facere presumptionem contra alios. Quia finē 41 praesumptio sufficit isto in casu, ut diximus supra. Et comprobatur secundum Alciat. loco prealleg. auctoritate Abbat. me. cum inter. il. 2. de elec. cum dixit, quod si quis rectius est ab electione, ob moribus, talis electio operatur quod ad alias electiones, nisi probaret sanitas. Quandoquidem illa electio facta causa cognita, praesumptio facit quod ad alias electiones.

Verum huic distinctioni repugnat quod scripsit Bart. in bac. de etate, num. 16. cum dixit, quod nec confessio, nec probatio etatis facta in iudicio contradictorio, alteri nocet: & tamē solemniter ibi omnia facta fuerint.

Credidimus rectius distinguimus posse ex mente Salicet, in l. s. numer. colum. penit. verbi quer. quodam. C. de integrum refut. minor. & Ruini in conf. 99. num. 6. lib. 4. quod aut minori datus est curator respectu certa causa, & certa persona. Et tunc datio hac non facit conjecturam inter alios, ex quo reficitur est datio ad illam causam, & illas personas & limitata causa, limitatum fecit effectum, l. in agr. ff. de acquir. rer. domini. Et hoc in casu procedit opinio, & declaratio Alexan. Aut datus est curator minori simpliciter, & absolute: & hoc causa illa datus probat illum suffit minorem quod ad omnes, & quocunque, qui deinde cum eo contrahunt. Et hoc in casu procedit prima illa opinio Baldi, & Alberti. & Salicet. Et predicta quidem conjectura procedit respectu illius temporis, quo datus fuit curator: non autem si deinde illius auctus post ab eo confessus sit. Ita declarat Inol. in d. conf. 23. num. 2. Et confert quod tradit Bart. in l. d. de etate, num. 17. de minor. cum dixit, intentio latam super etate, fidem quidem facere in alio iudicio, respectu etatis illius temporis, quo lata fuit. 42

Tertia est praesumptio, & conjectura, quando quis i. litigare cum aliquo tanquam cum minore. Nam ex eo fateri dicerebatur, eum esse minorem, & con sequenter ipse litigans teneretur probare, illum esse revera minorem. Ita dicit Bald. in l. 2. & quod obseruari. C. de iurecur. proper. calum. den. & in l. cun. C. de probat. Et responderetur Alexan. in conf. 21. num. 2. lib. 1. Riminald. Sen. in conf. 11. num. 20. lib. 1. Jacobin. in l. s. cum de etate, in fin. de probat. idem seruit Alciat. in conf. 15. 20. num. 3. & Sfortia Oddo in d. q. 37. num. 15.

PRAESUMPT. LL.

Actatem hominis, presumptionibus, & conjecturis interdum probari, & ex quibus haec presumptiones, aliisque probations dicantur, varie, & dilucidè explicatum.

S V M M A R I A .

- 1 Natiuitatis punctus cum difficultate probatio, conjectura, & presumptionibus factis probatur.
- 2 Actas vel maior, vel minor generatim probanda, non est adeo difficultate probatio.
- 3 Quoniam autem probatio es fact, nu. 3. 5. 11. 29. 33. 38. 4. 2. 5. 3. & 17. Venitor inter nobilis profunda natiuitatis consuetudo.
- 4 Libri, & adiutorii quoniam non habent fidem, nu. 6. & 7.
- 5 Scriptura, & libri parentum, au plene probant librum etatem, vel presumptione tantum.
- 6 Testimonium patris cum circa filiorum etatem, an condidit, vel adiunctum est atque probandum, aut probet semiplenam, nu. 4. Voci sua plena quam mortue credatur.
- 7 Domi, & servis facta, testimonio domificorum probantur.
- 8 Mortuus siq. tempus, testimonio patri probatur.
- 9 Testimoniorum patri, quando faciat fidem plenam.
- 10 Fides a patribus approbato creditur, & plena fides datur, eti. alias non sit dignus.
- 11 Pater Notarius, quando possit recipere instrumentum pro contractu gesta a filio.
- 12 Testis minus idoneus, coniunctio alii fide digni, fidem facit.
- 13 Patri tanquam persona valde beneplacita, & in dignitate posita, fidei plena adhibetur.
- 14 Vox tanquam persona validi beneplacito merito testimonium redere potest.
- 15 Id tamen in dubium reuocatur, nu. 23.
- 16 Persona ob meritum, non est a iure communi recedendum.
- 17 Bonus & perfectus adeo nemo est, quin legi subficit.
- 18 Patri litiganti aduersus filium, non creditur de etate filii ad detrim. tam eius.

27. Testimonium in re propria dicere, nemo etiam excusat si dignatus, potest.
 28. Testimonium parentum, concurrente cum alio administrulo, plenè circa filii atatem probat.
 30. Observatur, & iustius testimonio statem probari.
 31. Testimoniū dicta intelligenda sunt, ne contraria apparetur.
 32. Temporū quantitas ignorata cum initio, cogniti non possit.
 33. Instrumenta & regles procedunt a pari.
 35. Instrumentorum aliquando maior, quam testimoniū fides.
 36. Instrumentū fidei in tempore contracti matrimonij, virum filii etatem probet.
 37. Matrimonium inter personas honestas, procedere consuetū fuisse amplissimum.
 39. Confessio est certa, & manifesta ad adversum confidentem probatio.
 40. Confessio sua, in adversario asserita nemo potest.
 41. Misere maiorem se confessio, nihilominus restitutio in integrum petit.
 43. Coniunctus ad vicinum, quibus causis non praesumitur fidei illa coniuncti, vel vicini, & quibus causis praefaturam fidei, num. 4.
 45. Atatus cognitus eadem in confusione, vel vicinum, quando est longe manuū etatis, quidam, & deo agitur.
 46. Natum est aliis esti momentaneus, non praesumitur cognitum à vicino, vel confusione.
 47. Haredem scimus mortem defundit, quomodo probandum.
 48. Atatus non probat in testiā, confidem vel minorū etatis existens.
 49. Probatio stola non videtur, deo agitur.
 50. Atatus testimonio vicini, vel confusione probatur, si etate maior est, & de probanda etate in totum agatur.
 Et quando fallat, num. 51. & 52.
 54. Plebanus seu parochi libro quando adhibeatur fiducia.
 55. Excommunicatus confiteretur repertus apud plebanum in matricula excommunicatorum, non cancellatur, ad abfici.
 56. Plebanus liber in quo descriptus est baptizatus dicimus, quomodo probetur etaten.
 58. Actas non probatur testimoniū per speciem, quando agitur de probanda etate non cognoscibili ab omnibus.
 59. Testis de his, quo sensu corporo percipit, testimoniū ferre debet, cum aliquo tamen indicio intellectus, nra. 60.
 60. Affidit sacerdoti quem decipit.
 62. Testis deponens de his, quo sensu indicio intellectus percipientur, probat, si non interrogatur reddit rationem.
 63. Atatus probatur de specie, quando agitur de probanda etate communiter cognoscibili.
 64. Quod si apta corporis ad contrahendum matrimonium, & generandum, cognoscitur ex auctoritate.
 65. Atatus excusus vel magno, vel modico, quomodo cognoscatur, & probetur.
 66. Hominem vivere posse, vel vivere presumi ad centum annos.
 67. Affectus hominis indices mutantur, & homo alter quodammodo efficitur.
 68. V si fructus ad vitam usi fructuarum reficitur, & ea finita, extinguitur.
 69. Evangelij locu, antequam Abrahām fieret, ego sum, declaratur.

CVM superiore prescriptione disputatur a nobis sit, quis contineatur probare atatem in iudicio decudam. Nunc contingit dubitari, quomodo & quibus probacionibus demonstrari illa posuit. Hic in re duos causi distinguere sole, quorum unus est, quando agitur de probando etatis principio, siue de probando puncto nativitatis alter, quando tractatur de probanda ipsa etate vel maiori, vel minori generatiū (vt ita dicam) & non punctū.

Primo illo causa verò difficultas est illius etatis probatio. Cum punctus nativitatis in cognitione sit, ex quo clam & in occulto patere soleantur. Et propterē conjecturæ & presumptiōnibus satis probatur, ut scribunt Bald. in l. civitate, num. 2. C. de probat. in conf. 23, occurrat dubium, in fin. lib. 2. & in conf. 19 factum tale est: Quidam Vetus, calix 2. vestis modo vestro, lib. 2. Jacobinus 5. Georgius Licon de etate, num. 2. ff. de probat. Selenius Sapientia l. de etate, num. 2. ff. de minor. Alcibi. in tract. de presumpt. regali. 2. presumpt. 1. num. 3. & in refut. 429. num. 2. Socin. in conf. 3. num. 1. lib. 2. Gratian in conf. 42. num. 2. libro 1. Post de desumpt. 202. lib. 1. Sforza Oddo in Italiata de in integrum refut. quafi. 37. num. 2. M. q. s. arl. lib. 2. de probat. conclus. 665. & 673. Quintilianus Mandr. in Commentarij ad regulas Castellari, reg. 18. de etate pro communicatu, quafi. 4. num. 3. & Rota Roman. in de-

cis. 260. num. 1. in 2 parte, in monitione editis. Quicquid testimoniū obstericū, parentum, & vicinorum plurimum valbit: & de quibus quidem probacionibus statim differemus. Et has quidem probaciones conjecturæ sufficiere etiam quando conditionaliter probaciones requiruntur, scrip. Sapientia in d. l. de etate, num. 25. Malcard. in lib. 3. de probat. in conclus. 673. num. 11. Veluti si clericus collatum est beneficium sub conditione, si legitimata etatis est, hic enim legitimata etatis probare debet clericus iste, vt cœsant post alias Alcibi. in d. presumpt. 1. a. num. 3. vestis. 3. q. 3. 1. Ceterum traditio hac pedit ab his, quae scripsi sapientiae lib. 2. quafi. 37. cum explicabit, an presumptiones & conjecturae verè probationes diei potant, cum conditioniter requiruntur.

Secundus est casus, quando agitur de probanda etate maiori, vel minori generatiū, non autem (vt dixi) punctū. Hoc causa difficultis non excludit utatis probatio, quemadmodum prædicti Doctores scribunt, præterim Sapientia. Ethoc in casu varijs, & plus fieri solent probaciones.

Prima etatis probatio, quae sumitur ex libris, & actis publicis Civitatis, & Oppidi, in quibus quidem actis, & libris describitur holam hominem statim quo natu fuit. Ita in specie Alcibi. Mansus, & M. Cardus, quos nra. 2. communiq. do. & probat. text. lesson. de probacione, cuius verba hoc sunt: [Etiam matru profecto de etate lig. recipiat sed & ante.] Proferit ell. publice apud aliud videretur denunciare, quod vulgo infirmare dicunt: quemadmodum auctoritatis bonorum auctorum declarat Gulielmus Budensis in annos. 1. Pander. etiam. lib. 1. cum de etate ff. de probat. quo loci videbit, confusione antiquis fibi natos liberos denunciant, vt deficerentur, apud acta Praefecti senarii Saturni, sicuti meninū & Iulius Capitolinus in Marco Philostropho.] Inter haec (aut Capitolum.) Liberales causas in iuri, vt primus iubaret apud Praefectos senarii Saturni, vnumquaque ciuium natos liberos proferit, intra 30. diem, nomine impolito. J. Et idem in Gordiano ita scriptum reliquit: [Nam illud fatus constat, quod filii in Gordianum nomine Antonini signo illustravit, cum apud Praefectos senarii, more Romano profectis filium, publicis actis nomen sibi infereret.] Et Suetonius in Tiberio ita scripit: [Natus est Roma in palatio 16. Kalend. Decembr. M. Aemilio Lepido iterum, & M. Flacco Cof. post bellum Philippense, sic enim in fatis accepit publica relatum est.] His accedit & Apuleius apologia 2. cuius verba adscripti: [De etate vero Pudentillæ, de qua post illa statis confidenter mentitus es, vt etiam sexaginta annos natum dicere nescire, de ea paucis tibi respondebo. Nam in re tam perspicua non est opus pluribus dispensare, Pater eius natum sibi filium more certiorum profectus est, tabula eius partim tabulari publico, partim domo afferuerunt: Quia tibi ob os objicimus, Porridge Aemiliano tabulas his, ligna confideret, signa que imprefla fuit, recognoscias, confutes t'egar, annos computantur fallor, insuetus nunc Pudentilla hanc multo amplius quadriginta annorum ratus est. Ihi] Huius profectio infinito facta fuit primum a Seruio Tullio Rege Romanorum III. qui primis illis viis temporibus instituit, vt parentes cognoscere natum, certum pecuniam publice Iunoni Lucine darent. Qui etiam ab auctoritate in virilium etatem migrabant, similiter dominum dñe. Iustine Den, morientes tantundem Licitine. Quia ratione id factum fuerit, Dionysius Halicarn. lib. 4. aut. Rom. memoriarum prodidit illi verbis: [Vt singulis annis cognoscere posint, quantum esset in Virbe ciuum, & cuius etatis; Ita cura translati inde fuit, auctore Lito. ad Conf. M. Geganio, & M. Tito Quintio Capitolino Cof.] Itaq; singulis Lubris noua Cenorum creatione id fitbat. Eaq; à profitendo profectio dicta est. Post Cenores Pistorum ex ea cura fuit, telle M. Tullio in Orat. pra archia Posta: Casari deinde Augusti temporibus, à Cesare ipso constitutum fuit, vt hac profectio fieret omnibus in prouincijs, telle Luca Euangelista, et. a. Enig. editum ab Augusto Cesare, vt describeretur viuens orbis.]

Hac profectio fiebat, addito die, & Confite: propterē professione etas facile probari olim poterat, I. C. finiter se major de-
xer. Hac itaque de professione loquitur text. d. l. etiam. ff. de probat. sic etiam intelligi debent l. cum etate, & l. vltim. ff. eodem. Ita & l. 2. & l. 3. forma. ff. de censib. l. nec omisfa. & l. parentes, C. de liberali causa, & l. non nudis, C. de probat. Et hac profectio aliquando appellatur Icypura nativitatis, l. 2. ex pris. vestis. etat. ff. de excusat. etat.

Hic nos profiteunde nativitatis filiorum obseruantur & hodie Venetijs inter Nobiles, qui legi ipsa Veneta tenentur statim, quo natu fuit filii, publicis in actis referiti facere, vt aliquando

do summis illis nobilitatis priuilegijs portantur. Et huius Venetius meminimus & Corasius *ad imperatoris iuris de fidei summae*. Mos etiam iste obseruantur Florentie; tunc Quintiliano Mandofio in *Commentariis ad regulam Cause Bonae, ad regol. 18. de atate in canonica actu*, quod est scriptum reliquit, acta huc publica fidem facere. Idem censuit Grammat. *ad decis. s. inf.* & fecit sunt Sforzia Oddo m. et de *restit. in integr. quodlib. 37. num. 48.* & Malcard. *in lib. 2. de probat. in conclus. 67.* Et ratio fatis manifesta est, quod persona officialis, qui nominata natorum in actis restulit, a publico approbata est, ob id fides ei adhibetur. Bartol. *in quadam s. numer. 4. numer. 5. ff. de probat. et dudem in folium. 2. Salicet. in Exempl. column. 1. C. de probatio. Alexan. in conf. 17. num. 5. lib. 6. I. de rep. I. admonendi. num. 222. ff. de inventand. & Decim. in conf. 196. num. 1. C. de fidem in folium. column. pen. & lib. Bart. & reliqui in c. 2. de fide in folium. & Alex. in conf. 187. num. 2. lib. 2.*

5. Declaratur primò, vt libro, & actis publicis non adhibetur fides pro ipsofectum actuarii scilicet libente, sed solum pro tertio, & con trarium. Ita Bartol. *in d. 4. numer. 10. quem & statim refutam.* Ita dicimus, instrumentum publicum Notarii non probare ipso Notario, vt docuit Bartol. *in d. 1. quadam s. numer. 4. ff. de e- dendi.* Item Bartol. *in l. 1. conf. ff. de adopt. et in l. 2. ff. de filial. servos.* & Alexan. *in 1. siendam. col. m. 2. ff. de verborum obligat.* Verum difficultate videatur Iason *in 1. decem. num. 35. de verborum obligat.* qui in specie scripti, presumptum est facere pro ipso scriben te. Quandoquidem ratione & causa publici officij ei credendum magis est, quam priuato, argument. 2. C. de offic. cind. inde. & c. m. nos. & deputat. Nam huius fides s' tota Vniuersitate approbata est, & ob id a claus factorem fides adhiberi debet. Postquam conciliari his opinione, vt illa prima procedat, quando officialis vellet libro hoc contra terrium, qui eius personam non approbat, & cum quo res gera non est. Illa vero opinio Iasonis procedat, quando es actuarius, & officialis sufficer, & ab eo tertio approbat. Ita distinguit Cracut. *de antiqu. temp. in 7. partibus apri- me pars principali. num. 68. in fine.* Bononia celat habbit disputationem, cum prudenti corrum statuto lib. 2. Quader procedatur, si super at- te contendatur. & praeferatur. & sequens decifum sit, quod plena fides edificetur his publicis libris, cum illius scriptoris persona de pu- blicitate fuerit approbata.

6. Declaratur secundò, vt locum non habeat, quando t' officialis actuariusque scripfit et se codice nativitatem forensis, & exteri. Nam tunc est liber fidem non facit. Ista simili in casu respondit Alexandr. in conf. 67. num. 15. in folio. lib. 2. quem fecit est Cracut. *in tract. de antiqu. temp. in septima particula prima pars principali. num. 34. ex tentia Cracut. in conf. 124.* In casu, qua veritatis, num. 2. lib. 1. Idem est (*solutusq. Cracut*) quando pater qui librum conscripsit, moritur. Nam & tunc semiplenie probat, quia mortis viam habet iu- ramenta, iuxta traditionem Bartol. *in 1. admonendi. num. 27. ff. de inventar.* & Decim. in l. 1. in notab. C. de edendi. & ciudem Cracut. *in practico tract. de antiqu. temp. in 6. particula. pati principali. num. 48. & scriptis in lib. 2. de Arbitrariis in folio. capitulo 116. num. 4. & 5.* Et a predicta opinio ne distinctione non recedit Sforzia *in d. q. 37. num. 92. verf. ergo pato*, qui clariori distinctione vltus est, & alia ad rem scriptit Mal- cardus in *d. 1. tract. 66.*

Tertia est t' probatio, t' que a testimoniis parentum sumi- tur. Hactenam in re sunt opiniones. Nam ex summari aliqui, testimoniis hoc coadiuvare, & administrum adferre alijs pro- bationibus, non autem plenè vel semiplenie probare. Ita *sunt con- siderant. Salicet. in 1. si minorem. column. 4. verf. fed queritur, an com- plexione. C. de integrum restit. minor. & Iacobini. in 1. l. 1. c. de at- te. num. 4. ff. de probatio.* Eandem opinionem vlt. sunt probare Bartol. *in 19. Fathm. tale est. quadam Vannu. lib. 5. Socin. Sen. in conf. 20. num. 17. lib. 1. & Grammat. in decis. 9. num. 13.* & Sforzia *Odio de refutatio- ne in integrum. q. 37. num. 2. & 58.* Ea ratione fulciunt videtur haec opinio, quod parentes ferre non possunt testimoniun de re filio rum. *Atq. idoneus. & I. donec. ff. de test. L. & parentes. C. ead.*

Vetus responderet potest predicta iura non habere locum in probatione eratis, rationibus quas infra commemorabimus.

Secundo foler adferit ratio, quod si scriptura patris presumit tunc probat, vt diximus supra: multo minus debet probarre testimoniun patris, quod est magis suspicuum, quam scriptura iam concessa ante negotium in iudicio deducimus. Respon- derit tamet potest, maiorem esse rationem adhibendere fidei refi- monio quam scriptura, tunc quia viue t' vocis plus credi foler, quam mortuus. *q. 1. in antiqu. de infra. castela & fide: tum etiam, quia testimoniun corroboratur iuramento, quo caret ipsa scriptura.* Altera fuit opinio eorum, qui scripferant testimoniun patris vel maris semiplenem t' probare. Ita respondit Calv. *in conf. 12. in casu 14.* que veritatis erat, lib. 1. Idem vltus est sentire Bartol. *in conf. 92. in questione vertente. column. 2. verf. nec obstat, quod testimoniun matris, lib. 1. cum respondit, testimoniun maris admitti ad proban- dum attem filii. Dixit absolute, & simpliciter Bartol. admitti ad probandum, quod intelligi debet, saltem ad faciendum pro- bationem semiplenam. Eandem opinionem apertius probatur Specul. *in 1. de legge. q. 1. column. 2. Capolla in conf. vlt. num. 52. in cuius lib. 1.**

Ibidem. Joan. de Platea in §. pater in iustitia de testibus. Auter. in additione ad Capellam Tholosanam questi. §. Marfil. in ruder. ff. de fidei usq; na. 30. Sapi. in l. de ate. numer. 30. ff. de mero. Crux. intrad. de autig. tempore. etiam a persona prima partis principali. numer. 7. & consil. 668. numer. 14. Et huius sententia ratio ea esse creditur, quid filii nascuntur in domo, & secrete, ut manifestum est, & experientia docet. Ea autem, que domi f. & secrete sunt, testimonio domesticorum probantur, & confluunt. & verba ab eo vxori illata, probari posse testimonio domesticum cum ea cognita esse non possint etiam vicinis, ex quo doctri secrete agitur. Ita pariter furtum in domo factum, testimonio domesticorum probatur, cum ab aliis facili non posset. Art. in. si quando. coloum. vlt. C. vnde vi. & ibidem la. coloum. 42. Ita dicimus testes de vniuersitate fidem facere pro ipsa vniuersitate, quando actus gelitus est clam, & secrete in vniuersitate: & qui aliorum testimoniis probari non potest. *venientia. 5. t. de testimoniis. Abb. Dec. & regim. in cetero. lodo. de probat. & Marfil. in fragil.*

75. Præterea & secundum accedit, quid t. testimonium patris recipitur ad probandum tempus mortis filii. Anton. Corset. in suo fragili in verbo. mero. inq. si patratus ex l. quoties. C. de nauig. l. br. xviii Bart. Ergo pariter testimonium hoc patris probare debet semiplenè tempus nativitatis filii.

Declaratur primò hac sententia, ut locum non habeat, quando pater fuit decipiens in aliquo infernū vñā cum alijs. Nam 77 testimonium patris plenam fidei facit. Ita Butr. m. ex literu. numer. 9. de translatio. & Butrius fecuti furi Barb. ibidem Marfil. in l. de mero. §. plurimum. numer. 7. ff. de glosso. & Soci. Jun. in consil. 5. numer. 7. lib. 3. Qui quidem Marfilius & Socinus in specie trahunt doctrinam illam Butrii ad rem nostram. Et idem quod Butrius, fensit Bald. in l. parentes. C. de testimoniis. cum dixit, quod si pariter adhibitis eti testis in instrumento confecto inter filium, & extraneum, fidem plenam facit, ex quo vñā cum alijs adhibitus est. Idem scriptor Imola à Platea, & Portius in instrutio. de testimoniis. Ea adfert ratio, quod telli t. etiam alias non fide digno creditur, plenarij fides adhibetur, quando a patribus approbatas sunt. I. s. quis teſtim. C. de teſtim. glori. in. hec omnia in verbo supponit in authen. de teſtim. & Bald. in l. de testimoniis. Et hoc maximum eis facit egregia doctrina Bartoli. m. s. pater. ff. de fidelis. dum concludit, patrem t. notarium posse recuperare instrumentum pro contractu gelto a filio, ex quo eiusmodi a patribus approbatur.

Præterea tellis minus idoneus cum alijs idoneis coniunctus t. fidem facit: quia fides illius non idonei suppletur a fide alterorum. Ita glori. in l. 5. in principio ff. de fidelis. Bald. in l. Imperator. ff. de statu homini. Angel. in consil. C. corser in singulari. in verbo. ff. de mero. licei pater. Bart. in consil. 92. m. 2. numer. 7. ff. de fidelis. tertio responderetur. Ceterum Imola in d. ex literu. numer. 4. de translatio. dissident ab hac Butrii, & sequacium declaratione. Ea ratione vñus est Imola: quia alii sequentes, quod si confectum est instrumentum ad utilitatem filii emancipat, in quo solum decipiens sufficiunt pater & mater, tale instrumentum fidem faciet, id quod ratione repugnat. A scilicet parentes vita voce non possent testificari pro filiis. d. l. parentes. C. de testimoniis. Ita dicendum est, non debere credi vocis mortuorum, cum maior vocis vita, quam mortuorum fides adhibetur. q. s. in authen. de instrumentis. et fide. Huius sententia confiderationi altera de duobus modis responderetur. Et primò, Butrius, & sequaces loqui, quando pater adhibitus est vñā cum alijs idoneis tellibus in instrumento. Nam tunc fides patris suppletur a fide, vel diximus alterius. Id quod non contingit secundum Imole argumentationem. Respondeatur & secundo, quod etiam si patres adhibiti sufficiunt tellis in instrumento confecto ad utilitatem filii emancipati: & cõstat consensu partium hoc scientium, hos testes suffici adhibitos, eiis adhuc crederetur. Quandoquidem ista approbatio ipse parvum partium, d. l. quis. C. de testimoniis.

Declaratur secundum hac sententia, ut locum non habeat in testimonio patris t. qui est persona valde honesta, & in dignitate posita. Nam tunc si fides plenaria adhibetur quantum sit respectu huius personæ. Ita respondet Butrius. in consil. 92. numer. 3. lib. 2. licei pater. Bart. & Imola in l. 2. de cetero. de testimoniis. Haec accedit. Alexan. in. quis iurid. dicitur in quinto fallentia. ff. de iuris fili. sm. iudic. post Specul. que recente Lcja authen. subemus. numer. 11. verific. tertio facit. C. de indicij. & Marfil. in fragil. 273. Ita etiam in uxore diximus, t. que tunc potest testimonium pro marito, cum est persona val-

de honesta, ut donum Felia. in. in littera. coloum. 4. verific. salit quidem de testimoniis. Verum declaratio hac vel eo redditum t. dubia, quod domellus, & affinis non est tellis idoneus, nec recipi debet, tametsi est persona valde honesta, etiam si Cardinals est. Ita respondit Butrius in consil. 62. numer. 13. La adferri potest ratio, quod honesta, & sanctitas vita considerabilis non est, quando versatur alterius detrimentum. Ex ideo gl. off. me. vñta. 2. glosa. 4. scripsit Pontificem, cuius dignitas, & honestas alias omnes antecellit, debere alij committere causas, ne ipse suspectus habeatur. Et præterea a iure t. communis non est recedendum propter periculum meritorum. Bald. in l. fides in fine. de reprobatis. t. conferit testis, nota. in. multier in verbis. fand. 4. 2. 3. ff. & gl. off. in Clem. ad sofram. in verific. 2. de hereticis, qui dixit, Neminem esse adeo bonum t. & periculum, quin legi subfit. Et idem tradunt Abbas in folia. de uno. & obediens. & Felic. in proposito Diversitatum, insipit. Rex pars. eu. coloum. 1.

Conciliari forte possunt hæc opiniones, vt prima procedat, quando leui detrimenti alterius agitur, secunda vero opinio locum habeat, quando agitur de gravi preludio. Ita respondit Bald. in Lyrica. coloum. 3. in secunda. e. pof. C. de confessio. Abb. in c. 2. vbi Felic. in. 2. de hereticis. qui dixit, Ne minimum esse adeo bonum t. & periculum, quin legi subfit. Et idem tradunt Abbas in folia. de uno. & obediens. & Felic. in proposito Diversitatum, insipit. Rex pars. eu. coloum. 1.

Declaratur tertiis hæc sententia, ia. vt non habeat locum, quando pater litigare adcererit filium. Nam tunc non creditur testimonio patris de zate filii, ad ipsius filii detrimentum. Ita in specie respondit Bald. in consil. 19. Falta videlicet est. Quodam Vans lib. 5. quem fecerunt Craner. in tracta. de autig. tempore. in 3. partibus prima pars principali. numer. 36. in fin. & Marfil. in d. consil. 668. numer. 16. Huius sententia ea est ratio: quia nemo t. quamquam excelsa in dignitate positus, de propria dicere potest testimonium, l. m. lib. ff. de testimoniis. & Lomb. C. eod. Quia de re Cicero in oratione pro Rofcio Amerino perculpatur scripere in hac verba: Inique more malorum comparatum est, vt in minimis etiam rebus humiles amplissimi teſtimoniūm de ſea re non dicent. Africanus, qui suo nomine declarat tertiam partem orbis subfigili, tamen il. fia res agerent, testimonium non dicere, & si dicere, non credere.

Declaratur quartæ, vt locum non habeat, quando cum testimonio patrum concorditer alius administratum. Nam tunc plene non probabit. Ita respondet Bart. Soc. in consil. 19. numer. 17. lib. 1. & Soc. in authen. 3. numer. 3. lib. 2. & idem affirmavit Marfil. d. in d. consil. 668. numer. 15.

Quarta est sententia probatio, t. que sic testimonio obstetricum, ut Bart. in d. de ate. numer. 7. ff. de mero. 25. annis. post glori. in. 2. ff. de fidelis. & l. 3. 5. due ff. de Carlo. editio. Calcan. in consil. 20. numer. 1. Jacobin. in Lcam de ate. numer. 1. ff. de probat. Causalcan. in tracta. de tute, & curatore, numer. 297. & Sforza. de refutata. in integrum. quaq. 37. numer. 59. qui idem subiungit de testimoniis matricis. Ceterum dubitat Bart. in d. de ate. numer. 7. ff. verific. sed testa hoc quoque, si obstetricis interrogare responderunt, pecuniam esse minorem quam a decima annis. & iterum interrogata, quoniam id scirent, responderunt, id videlicet illum natus, & ab ea die quia natus est ad presentem diem, clausos non esse quatuordecim annos. Deinde interrogata, quo anno natus sit ille, responderunt, nefare, in harum obstetricum testimonium conclusum, & probat? Bart. scriptor, concludere atque probare. Idem affirmavit Bald. in l. 2. numer. 2. C. de tempor. apof. Angel. & Imol. in l. 3. lib. 1. Lome lib. 5. de aqua phanta arca. Ial. in l. 3. numer. 20. de iure. & Sapi. in d. de ate. numer. 35. Ea ratione vñus est Bart. quod dicit t. tellum ita intelligi debent, ne fuit contraria, c. c. tu. in. Dots. de testimoniis. & q. s. in prima confutatione. Cofita. Cum itaque tellis dixit, Scio, quod ab eo nativitas anno vñque ad presentem diem, facta computatione, non sunt elapsi quatuor decim anni, appare eum inrell exstire, de anni quantitate dinumerando a dicto tempore. De eo vero quod postea sicut interrogatus, nempe quo anno natus est, & dicit, nescio: debet intelligi, nescio dinumerare quotannis dicti anni, ab illa dinumeratione, quia iam facti anni dicit, nescio quo anni fuit a nativitate domini, vel ab urbe conditio tamen quouscunq; anni a nativitate huius pueri, de quo sum interrogatus. Et haec esse veram interpretationem dixit Bartoli, qui secundum communem loquendi vñsum, cum quis interrogatur, quo anno aliquid factum sit, intelligitur interrogari, quo anno nativitas Domini, a quo factum dinumerationem annorum, in authen. vt probat. nov. Imperia. in principio. Ceterum traditio hac Bartoli, non videtur absolute vera. Nam

cum dixit Bart. secundum illam responsum etem taliens, nescio quo anno natus sit, debere intelligi de anno a nativitate recte senis, quod hoc, ne sibi contrarius atque ita falsus sit taliis: sed tamen non inde sequitur, quod eius testimonium in hac ratione a Bart. considerata, defensatur. Duo enim in hac Bart. traditione considerantur. Primum quod taliis ille pugnatio non diserit: atque ita quod nulli fali testitatus sit. Secundum quod testimonium huius taliis sic interpretatum probet. Illud primum ab omnibus receperum est cum Bartol., nempe testem contrae atque pugnatio non depositio: & confequentur falsum euidetur: Et in specie in Bart. feci sunt Iacob in l. i. in prim. num. 5. ff. de operis nouis mentia. & Sebastian. Sapia in d. l. de state. num. 36. ff. de mero. comprobatur haec sententia similis traditione Alberici in l. i. novit. 5. dato 5. ff. de iure iurorum. Angeli in consil. 5. 3. & Iacobi in l. i. 3. ff. iurari. num. 21. ff. de iure iurorum. dicit taliis aliquid gestum fuisse praesentibus Caio & Sempronio: deinde interrogatus, quibus praesentibus, dixit, nullis praefertibus: Interpretatio huius nullis exceptis de Etia Caio & Sempronio. Ethicus doctrinam probarunt etiam Alexian. in consil. 30. num. 6. lib. 5. Ruini in consil. 1. numer. 1. lib. 3. Soci. Sen. in consil. 36. column. 8. lib. 4. & Grammat. in consil. 32. numer. 1. in criminali. His familia tradunt Bart. & reliqui in l. 2. 6. creditum. ff. de cetero petat. & in l. i. in prim. ff. de operis nouis mentia. Et iij omnes intelligent testes hos reducunt ad concordiam ad eundem salutem: id quidem exequitur potius, quam stricte iure, ut declarat Decret. in l. 2. 6. creditum. interta lector. num. 15. ff. de certum petat. Illud vero secundum, quod hic considerari posse diximus, est, an conciliatio haec operetur hunc effectum etiam, ut testimoniis huius taliis probacionem in iudicio faciat? Et probare scripserunt Bart. m. d. de state. num. 7. & ibidem apertius Sapia num. 36. ff. de mero. Angel. & Imo. in l. 2. lib. 6. Libro. ait. il primo ff. de aquaphysis avenia a. ex d. l. 2. 6. lib. Libro. i. t. quo loci dicitur iurisper memoriam initii actus & operis, & si punctum de ipso principio non continet. Hic autem conflit de memoria ipsius etatis cum taliis ite dixerit, ab ea die qua natus illi est, non sunt clavi quartuordecim anni. Non ergo est necessaria memoria punctum principi nativitatis, & per consequens superuacanea fuit illa interrogatio, quo anno natus illi sit. Ceterum mihi videtur, quod d. s. idem Libero. ad rem non conferat, quandoquidem ibi agebatur solum de probando ipso factu: & propter eam satis erat, quod de eo confitaret, sed hoc noстро in casu agitur de numero ipsorum annorum etatis: que quidem diminutio fieri non potest, ignoratio ipsius temporis principio. Non etiam hanc Bart. & scilicet traditionem probat textus cum tu. de testib. cum ibi ex benignitate quadam concedatur, ne testes notentur per iurio. Quia quidem benignitas non cadit super hoc, ut taliis ij fidem faciant. Nam vbi lex hundat le iniquitate, & benignitate, extenso non fit ad alium casum, & scriptum de script. in l. 6. & script. foli. Ann. in l. 2. 2. vt sit prob. in d. 6. Praterter d. c. cum tu. locum habet, quando cotorietas erat inter plures testes: qui quidem ad concordiam reduc possunt etiam quod ad finem vt probent, sed differunt etiam, quando contrariebantur. Ita declarant Alexian. & reliqui in l. i. ter foli. polantem. 5. 1. ff. de verbo. oblig. & Felin. in d. c. cum tu. numer. 2. His intelligimus Bartol. traditionem nullo iure probari. Et properca valde dubius videtur ratio nam iam commemorata, quod quantitas et temporis cognosci non potest: ignoratio temporis initio. Praterter dubia probatio interpretatur aduersus producentem. c. de prefatione. de probat. & in specie propera respondit Alex. in consil. 19. num. 1. lib. 7. Erat tamen cogitatione dum summarum Bart. & aliorum auctoritatem.

33 Quinta etatis probatio fieri solet & potest t instrumentis, faciunt scripserunt Bart. in l. 3. numer. 5. C. si minor se maius. distinx. & in l. neque natales. num. 5. C. de probat. S. dicit. in l. i. minores. column. pen. vers. num. quatuor. C. de integrum refutat. minor. Iacobin. in L. i. de state. numer. 6. ff. de probat. Quaest. 5. Maudof. in commentariis ad regulam cancellaria reg. 18. quatuor. 6. & Mafard. in l. 2. de probatibus. in consil. 49. ex l. 2. 6. etas. virg. gloss. ff. de excusatur. l. 2. in prim. C. de ejus, qui veniam etatis imperiali. l. 1. & l. 3. C. si minor se maius. dixerit. Et accedit ratio, quod a pari procedunt i instrumenta, & testes. In exercendis. C. de fide. in l. 1. & p. lacum quod bona fide. vbo. Dcl. C. de patribus. Immobili sunt fuci tantum, in quibus minor est fides instrumentorum quam testium, qui enumerantur a globo. in consil. in. Exemplum affert solet in instrumento confecto de nativitate ipsius filii tempore quo nascitur. Quod quidem iudicis auctoritate confici debet, sicuti tradunt Bal. in rubr. C. de fide in instrumento. num. 7. &

Castricum in L. i. pr. in prim. numer. 5. ff. de eden. quo loci scribit Clasifrons se aliquando de facto respondisse Florentiam pro Lucensi quodam, qui Florentiam iuxta tempore pellis, caue in urbe natus erat et filius, quem ciuem Florentinum declarari cupiebat. Adfert & secundum exemplum, ut cum tempore contracti matrimonij conficiatur instrumentum de ipso matrimonio. Nam t inde oritur probatio etatis filij. Ita Bald. in d. Europe. natus. numer. 5. C. de probato. & ibidem Salicet. Felin. in c. in praeferita. numer. 20. de probato. Iacobin. in L. i. de state. num. 6. ff. de probato. 5. 4. 24. in l. de state. numer. 35. ff. de numero. & fortia Oddo de refutatione in integrum. quatuor. 57. numer. 56. qui numer. 25 post Albertum distinguuntur. Mafard. in d. consil. 67. numer. 4. & 5. & Muter. in annotatione. b. ad statutum Bononiale. 2. Qualiter procedat fide de state condatur. 5. penult. Verum probatio haec dubium admodum, & minus concludens est. si quidem si agitur de probanda maior ipso atate, vt si annos nativitatis dinumerare velimus a die contracti matrimonij conceitto tamen tanto temporis intervallo, quo mulier potest concipere & parere, est admodum dubia probatio, quia fieri facile potest, quod nec per biennium, vel triennium & plus, post contractu matrimonij mulier conceperit, & peperit: ut vix sapienter evenit, si veri agitur de probanda minori atate, adiuc non concludit, quia dicti potest, quod vix illi haberit mulierum illam in concubinam, & ex ea testibus filios, deinde contraxerit matrimonium, & conficerit de eo instrumentum. Quod sane subsequens matrimonium operatur quidem, vt filii iam nisi carentur legitimimi, & habiles ad omnia commoda filii legitimis natis concessa. c. in cuius de electione. & c. tant. a. qui filii legitimi sunt. vbo. Dcl. Non tamen (vedimus) demonstrat certam filiorum aeratum. Hoc tamen in casu crediderim vna cum Bald. & Iacobino prestat in locu, scilicet presumptionem quandam facere, cum a communiter accidentibus filii legitimis nascantur post instrumenta dotalia: ex quo t matrimonio inter personas honestas conficiunt procedere testium amplexus. Et vere sic fenit Alber. in l. 2. num. 3. C. si minor se maior. dixerit. 37

Sexta est etatis probatio, t que fit confessione partis. Ita Salic. in l. i. numer. num. 3. C. de in integrum refutat. minor. & in l. i. numer. 4. C. de probato. Bertran. in consil. 2. numer. 2. lib. 5. Quintil. Maudof. in commentariis ad regulam cancellariae ad regulam 18. q. 7. & Mafard. in l. 2. de probatio. conclus. 67. Est t enim confessio, probatio certa & manifesta aduersus confitentes, & aliarum probatio numer. 4. & posterior. I. generalis. 6. est quidem. C. de rebus cret. & iuris. & l. viii. C. de fidei communis. & plura ad rem hanc congreget in commentariis de recuperanda poesione, remed. 1. numer. 202. Hac sententia multo magis procedit in confessione iurata, vt docuit Bald. ex illo textu in l. 3. numer. 2. C. si minor se maior, dicitur, ex scriptis, non admittere probacionem in contrarium. Idem respondit Curt. Iun. in consil. 18. numer. 6. qui post Roman. in consil. 12. numer. 5. intellexit procedere, quando minor vellet refutari in integrum aduersus contractum, & si illam assertio neminem si contractus effet nullus, ob non obseruatas solemnitates. Et hanc declarationem singularem exi dixerunt Cremea. in sing. 162. Marfil. in sing. 229. & Gramma. in decisi. 2. numer. 6.

Exstendit huc sententia, vt locum non habeat in beneficiis libris, in quibus adhuc confessio probat etiam in praediacione, confitentes, Ita similibus in casibus tradunt Gemilia. in c. viii. numer. 6. de eo qui major est impensis. causare se feru. Felin. in consil. 20. numer. 1. vbo. vbi. limia a quatuor. & c. de scriptis. & Caffiodor. in decisi. 20. in tra. de prob. & in specie respondit Bertran. in consil. 2. numer. 4. 39.

Declarat nunc huc sententia, vt locum non habeat in beneficiis libris ad alterius commodum. Non enim tanta est confessio potest, quia coherere ius aduersari. Gemin. in d. c. dubius. num. 2. de script. in 6. & in vno. nu. 6. de eo qui mit. in poss. cap. 7. ei se feru. Felin. in c. viii. numer. 10. de script. Boer. quatuor. 19. numer. 2. & in q. 20. numer. 4. idem dividit Reg. 4. in decisi. 3. in it. de leta. cum ejus in antiquioribus. Hanc tamen declarationem intelligo procedere, quando actor vellet invenire ipsi foli confessionis rei contenti, focus quando de iure suo probat, sed sine subsequenti rei confessio, qui faciat rei nullum in his habere, huc confessio prodest actori. Ita explicit at Gemin. in d. c. dubius. vbo. 7. de script. in 6. & c. viii. numer. 6. de eo, qui mit. in poss. causare se feru. & sententia Felin. in d. s. olim. col. vbo. vbi. limia a quatuor. dñe script. Maud. in d. regul. 18. quatuor. 7. & Mafard. in d. consil. 67. numer. 5. numer. 5. & 6.

Declaratur secundò ut locum non habeat hæc sententia illis in cibis, in quibus lex statuit confessione de arate, non omnino praedicari cum fessio[n]e in minore quæ se maiorem confessus est. Nam is potest petre refutacionem in integrum. I. & I. C. si minor se major dixerit. Id quod ex ultimo communis esse certissim in cibis, in quibus confessio retractari potest, detrecto errore, errat, vobis & Deo. C. de iur. & facti g[ra]tia.

41 Septima autem probatio fit testimonio confanguineorum & vicinorum, qui dicunt illum esse natum tali tempore, & quodammodo hoc scimus, quia sunt coniuncti sanguine, vel vicini. Ita Bart. in d. l. de arate, num. 7. & ibidem Sapa num. 22. de minor. Latvini. in l. de etate, num. 3. ff. de probat. Sforza Odo de refutat. in integrum. q. 27. num. 4. & num. 5. Magist. in lib. 3. de probat. in consil. 603. nr. 17. & Franc. Neq[ua]d in decr. 109. num. 9.

Vetus huius conjecturae explanatio ab eo penderet, an coniunctus, vel vicinus presumatur, sive facta coniunctus, vel vicini. Quia in re dicere solemus, quod aliquando agitur de illis actibus qui non cadunt in cognitionem & scientiam coniuncti, vel vicini, sicut quando agitur de adulterio, vel de furio, quo fecerit committi fuisse: & ob id nec coniunctus, nec vicinus presumatur id fuisse. Bald. in l. in probat. C. de coll. & reg. qui emisit eis ait de furio in vicinia commisso. His similia exempla commemorabro infra lib. 6. proposito. q. 3. cum explicabimus, quando coniunctus, vel vicinus presumatur sive facta coniunctus, vel vicini. Aliquando vero agitur de illis actibus, qui cadere possunt in scientiam & cognitionem confanguinei, vel vicini. Et hoc in cau. l. coniuncti, vel vicini, presumuntur sive facta vicini vel coniuncti, sive quod coniunctus vel vicinus sit clavis, vel pauper. Ita Bald. in l. ultimi. q. 4. column. 3. C. de terra deliber. Alex. in conf. 50. de penit. lib. 5. & Purpur. in l. annua. q. 22. ff. de cert. pet. & alia exempla conseruantur lib. 6. in d. presumpt. 4. Nunc veritatis difficultas in coniuncto, an cognitione & scientia cadat in scientiam & cognitionem coniuncti, vel vicini. Bart. in l. de arate, num. 7. ff. de minor. presumpton pro coniuncti caderet. Idem feneretur Alex. in l. in minor. q. 22. de cert. pet. & ibidem Purpur. num. 93. & Kipa. num. 96. Verum idem iurant, in l. de tutela, num. 1. C. de integrum r[ati]o minor dubitata, sicuti & Bald. ibid. num. 2. ego sic distinguem aliquo causa.

45 Primus est, quando testis est à longe maioris etatis quam sit de cuius causa testificatur: agitur de probanda ipsa arata precise, atque ita per ipsum punctum matutinatur. Hoc in causa cognitio etatis non credit in confanguineo, vel vicino ex eo solo, quod confanguineus, vel vicinus sit. & hoc quidem duplicit ratione. Quarum prima est, quod actus non matutinatur, atque ita partus fecerit, id est, non adhuc tenuitibus, ut affirmat Bart. in d. l. de arate, nr. 7. ea autem quod fecerit domini geruntur, non cadunt in cognitione & scientiam vicinorum, & affinitum, ut diximus p[ro]p[ri]a. non ergo i[ps]e fecire possunt tempus praeciput matutinatur, altera est ratio, quod actus matutinatus est momentaneus. At res ipsa difficit a bono. Atque actus momentaneus non presumuntur cognitus nisi confanguineis & vicini, ergo nec actus nec matutinatus. illa minor probatur à Doctoribus in l. q. 22. de cert. pet. qui inter alia exempla hoc commentariunt, quando contractus aliquis celebratus est à vicino, vel confanguineo, nam is non presumuntur cognitus a vicino, vel confanguineo, ex quo est actus momentaneus. & in specie fit transdictum Fulgo. in l. q. 22. de cert. pet. & Felin. in l. de arate, num. 5. de presumpt. & hoc facit doctrina Bart. in l. de potest. num. 16. res ipsa si vero nō est confanguineus de aqua, h[ab]et, cum dixit, quod probare volens bareadem? si tunc mortem defuncti, non sufficit, quod probet, eum suffite vicinum, sed probare etiam debet familiam illius morte in ea vicinia sive. ea est ratio, quia est actus mortis, de quo loquitur Bartol. est momentaneus. iuristi Bartoli tradiditione declarabatur Robertus Maranta in repet. In potest. num. 236. etis Alex. & lib. 1. alter Bart. explicit. alia exempla suo loco commorabimus.

46 Secundus est casus, quando est testis est vel minoris, vel eiusdem etatis, qui est illi, de cuius causa testificatur, hoc in causa fuisse agitur de probando ipso de matutinatu, atque ita de punctione, siue de arate ipsa, in totum non probat, ita ut ficeret Bald. in l. de tutela, num. 2. in fine. Cade in integrum refut. minor. & ibidem Salic. & item scriptor Felin. in l. de arate, num. 5. verbi certitudinem limitatur, de presumpto. Sapa in l. de arate, num. 28. ff. de minor. Rapa in l. nr. 46. in fin. q. 22. de cert. pet. & Magist. in lib. 2. de probat. in collatione 49 660. num. 20. ea est ratio, quia dubia est probatio non recipitur, e. in presentia de probat. & l. non hoc. C. unde legitima. H[ab]emus autem probandum, quæ est teste illi sit, dubia admodum est, cum facta est veritatis.

Menach. Profa[m]pt.

militer non posuit tempus illius matutinatus.

Tertius est casus, quando est testis est multo maior etate illo 50 pro quo testificatur, & agitur de probanda arata in toto, non autem de solo puncto matutinatus, hoc sane causa fuisse probatur atque illa testimonio confanguinei, & vicini, qui dicit se id scire, quia est confanguineus, vel vicinus, Ita Bald. in l. de tutela, num. 2. & v[er]bi certitudinem aperte Salicet. in fin. q. 22. de confusione illud interpretat sicut.

Declaratur tandem tertius iste casus, vt non procedat in vicino, & confanguineo, qui cum alter non conuerterebatur, nam tunc non presumitur, quod inter se facta vicini, & confanguinei. Ita declaratur Decimus. L. in tertia ledita, num. 19. ff. de certum petatur. & ibidem Rapa num. 46. & Purpur. numer. 213. post Socratem seu. in consil. 17. num. 22. verbi certus via, lib. 2. & huius declaracionis ea est ratio, quia presumptio scientie & cognitionis, quæ erit ex affinitate & confanguinitate, fundata in conuertatione & familiaritate cesar.

Declaratur secundò, vt non procedat in vicino vel confanguineo, qui dicitur nullus sibi ait. Alexan. in d. l. de potest. num. 13. ff. de aqua. Bartol. & alios communiter obiit lib. 2. presumpt. vbi explicabo, quando vicinus vel confanguineus presumatur facta vicini, vel confanguinei. & ibidem alias declarations, quæ huius pertinent, recensabo.

Oculta etatis probatio, qua fieri potest & folio libro Plebani t[em]p[or]e Parochi, ut in specie scrip[er]unt Sapa in l. de arate, num. 33. ff. de minor. Quantitasnam Mandatorum in conuertatione ad regularis cancellarij regul. 1. de etate pro campanatu, quod in 10. iug. Lucent. in decr. 1. num. 7. & fortia de regis. in integrum. quod in 37. num. 7. & Magist. in lib. 2. de probat. in consil. 1. 67. 2. & idem decidit Rota Rom. referente etate in decr. 34. pet. 1. ego autem soleo præter Mandatori, & sequacium traditione distinguere duos causas.

Primus est, quando dubitatur, an libro Plebani adhibetur fiducia de his quæ conforbitur coniunctio in codicis scitu quando inscripti aliquem fuisse illa die à baptismatum fuis in ecclesia, adhuc batitis Cato, & Sempronio sponsoribus, id quod obseruat sicut, & a posteriorum tempore inter Christianos prodidi. Dionysius Areopagita in lib. de eccl[esi]ast. Hierar. quod & a sarcophago C. C. illico Tridentino, figura 34. et 35. a. hodie facit citum est, & constitutio Regia obliterata apud Gallos studio. Hoc in causa dicendum est liber hunc hinc facere, eti[am] priuata scrip[er]unt lib. 1. de Bald. in l. de arate, num. 3. & fin. & reliquo dixit, libros censu, & rerum emphaticarum ecclesiæ conscriptos ab ecclesiæ administratorebus probare. & scriptor Magist. in d. l. de ouia lib. 7. num. 7. Ita etiam Salicet. in l. exemplio column. 1. verbi, quoniam, ob servat. C. de probat. docuit, libris praletorum, & administratorum ecclesiæ. Idem adhuc idem respondet acut. in 10. cor. 4. num. 1. & Decr. 35. num. 5. & idem scriptor Felin. in l. ad audiencia. num. 16. de probat. Hic etiam citat, quod respondit Frederic[us] de Senis in consil. 19. ad finem cura dixit, probari aliquid est excommunicantur, quando reperitur apud Plebanium descriptus in materia excommunicatorum, non cancellatus; nec abrasi. Et Fredericum fecerunt est Crux, in l. de arat. de arat. tempor. io. o[ste]na patris laprima pars primi gradus, nr. 1. qui fibulatus ex tentatione in fin. in fin. libro Plebani probari aliquem esse vita defunctum. Nec huic sententia repugnat auctoritas Capra in consil. 37. cum respon[dit] scriptor Plebani esse scripturam omnino priuatam, & propter ea nullam fidem facere, nata in instrumenta, & testes, & l. ex parte, C. deprob. at. ex parte lib. 1. Et Capra fecerunt est Decimus in consil. 20. num. 1. nam respondet, Capram & Decimum logum, quan[do] aliquis in actu respicitur scriptura notari, atque ita publica, sicut in confessione testamento, quod manu alterius concubatur. Et enim causa verum est scripturam Plebani non sufficeret, cum ei data non sit talis potellus & officium, diuersum est in casto nero. Isto quoque apparet pertinere ad Plebani ita scribere: & coniunctio fidem illi scriptura tribuit, id quod impresse adserit. Mandatum lib. 2. q[ua]rt. 2. & fecerunt est Magistri in dicta conclusione 67. 2. num. 17.

Secundus est casus, quando ambigitur, an liber Plebani, t[em]p[or]e in quo descriptus est baptizatus allicius, probet illius etatem? Hic distinguendum est, quod aut agitur de probanda etate maiori, aut minori.

Primo casu clarum est, etatem illam maiorem concludenter probari: quia si constat ex ipso libro aliquem suffite baptizatum anno 1554. inde sequitur hodie, quae est dies 9. Septembris, 1586. al lum est maiorem 25. annorum.

Secundo vero casu, quando scilicet agitur de probanda etate.

te minori, non sequitur concludens probatio ex libro baptismissum non omnes certo tempore, postquam nat sunt, baptizentur; sed aliqui post biduum, aliqui triduum, immo & aliqui, quod nuper est, & periculosis, post decimundum si ipsa experientia docet. & hoc quidem intelligitur, quid ageretur de probanda a reate minori si recte, semper puncto pene naturitatis. Nisi in libro baptismissum scripta fuerint dies naturitatis, sicut ferib[us] debere recte statuerunt Bononienses in lib. 2. Quod aliter procedatur propter etiam condendatur, §. penult. & si adiecerint horam ut probet, nam, bonum etiam fuisse, vi illa in loco amissione Monti entus ex Rebus / iustitia, quod omnium exiliimo cibid, quod non ita facilius id potest.

Ceterum si ageretur de probanda a reate minori latè, hoc est, per latum temporis diffinitionem, hoc sane casu minor ipsa acta probaret factem presumptiu[m], cum à communiter contingentes filii nat[us] baptizati confuerint, post octo vel decem dies fixe naturitatis.

77 Nona est artis probatio, t[em]p[or]e que sit ex aspectu ipso vel solo indicio iudicis, quod est pro eius arbitrio, vi scripsi in lib. 2. de Arbitr. iudicior. cap. 177. Vel probatur testis testimonium dicentibus de quo nunc est agendum, nam & aliquando probatur actus ex aspectu probato per telles. Hic tamen distinguere solent Doctores dico, casus.

78 Primus casus est, quando agitur de probanda a reate non cognoscibili ab omnibus, ed h[oc] quod modicus adest excessus. Hoc in causa atque per hunc aspectum testibus non probatur: sed a iudice ipso hoc iudicatum, an in aspectu indicet illum esse tantu[m] artis, in Bart. in l. de art. et. nro. 9. verbi. nro. 4. propositum, ff. de minor. 25. ann. Et de in conf. 92. num. 3. lib. 1. cap. 10. cum dixit, illud testimonium de auctio esse in inuidum, inane, & fragile, cum solum index indicare id posset. Et etiam Bald. in l. 1. cap. 1. C. de testif. Alex. cap. 29. num. 5. lib. 5. Berrand. conf. 2. num. 4. lib. 5. Mar. lib. 1. regulare. Cap. 1. l. 1. q. 5. suscipit & Mafard. in lib. 2. de probat. col. 5. lib. 2. m. 11. qui aliis nominat recentef.

79 Prinzipio ex ratione, quod testis t[em]p[or]e ferre testimonium de his, quae percipiunt solum corporo, & non sensu[m] illi, r[es]ponso, inff. ff. de testis l. 1. in primis ff. de hi quis in testamento delinquit & i. testif. C. de testif. & tradit. Iuris. & ceteri i. c. c. cap. 1. de testif. h[oc] autem certum in hominibus sensu non cadere cognitionem a reate per aspectum hunc sed veritatem in indicio intellectus peritorum, ergo telles si non probant, sed relinquunt ipsi peritis, quibus index committit, incauta l. 1. ff. de ventre infusio, & l. comparatione, C. de fidei infra, & l. sensu. C. de rebus lib. 12.

Secondo accedit, quod testis ferre debet testimonium de his, quae percipit (vt dixi) sensu corporo, & non sensu[m] illi, r[es]ponso, inff. ff. de testis l. 1. in primis ff. de hi quis in testamento delinquit & i. testif. C. de testif. & tradit. Iuris. & ceteri i. c. c. cap. 1. de testif. h[oc] autem certum in hominibus sensu non cadere cognitionem a reate per aspectum hunc sed veritatem in indicio intellectus peritorum, ergo telles si non probant, sed relinquunt ipsi peritis, quibus index committit, incauta l. 1. ff. de ventre infusio, & l. comparatione, C. de fidei infra, & l. sensu. C. de rebus lib. 12.

80 Tertio accedit, quod testis ferre debet testimonium de his, quae percipiunt solum corporo, & non sensu[m] illi, r[es]ponso, inff. ff. de testis l. 1. pro empte, & l. pr. paup. vñ gl[ori]ff. de auct. editio, & b[ea]t. ratione sicut Bart. in conf. 9. num. 3. lib. 5. Alex. in conf. 29. num. 4. lib. 5. & Bald. in l. 1. cap. 1. C. de probat.

Declarator hic causa, vt non procedat, quando testis etiam non interrogatus reddenter rationem sui dicti, ita declarat Sapientia hic num. 20. verbi, secundo limitu[m]. ea ratione motus est, quod testis deponens de his, quae solo iudicio intellectus & percipiuntur, probat si non interrogatus redditer rationem, vt in aliis Bart. in l. 1. de more, & tornante a m. 20. ff. de qua si Alex. in conf. 23. lib. 4. Gramma. in conf. 2. num. 9. in c. inveniatur.

81 Secundus est casus, quando agitur t[em]p[or]e de probanda a reate communiter cognoscibili, vñprò quando adeo est magnus excessus, vt probabiliter vñfru[n]tiliter facile possit indicare illum esse, vel non esse tantu[m] artis, hoc sane casu testis qui de aspectu deponit, probat a Bart. in l. de art. et. nro. 9. & cap. 1. 2. 3. 4. lib. 2. testif. ff. quoadmodum testis auctor. Sapientia num. 42. Alex. in conf. 29. num. 1. lib. 2. & Sforza Oddo de refut. in negotiis, cap. 37. num. 100. & Mafard. in de cunctis lib. 2. num. 27. script. sicut in lib. 2. de Artib[us] iudicior. cap. 177. verisimiliter in iudicis arbitrio.

Primo, ex l. cum de artate, ff. de probat. considerando cam, vt

paup[er] infa considerat Bart. sed mea quidem opinione, non loquitur ille textus, de probatione artatis per aspectum, sed per scripturas naturitatis, qui profesiones ibi appellantur, & in l. 2. §. 2. 3. 4. 5. 6. 7. ff. de excusat. tutor appellatur scriptura naturitatis. De que & apud Juriticon in l. vita. l. actionem, & l. forma, ff. de censib[us] & f[ac]tis Imperator in l. nudis, C. de probat. Quia autem ratione & causa haec artatum profesiones fuerint, explanauit supra.

Secondo accedit, quod etis cognitiu[m] hanc veritatem in intellectu: tamen cognoscibilis est ex communis hominum opinione. Atque de his quae ita cognoscibilis sunt, reddit ratio potest per aspectum. Ergo de his ferri potest testimonium, reddendo rationem per aspectum. Illa minor probatur in l. predictis, §. Naturitas. & l. 1. quando, ff. de auro & argen. legat. vbi ex vii & alpestris vafa cognoscit[ur] possunt an fons electri, vel arieti, ita in l. 1. C. de conatu frumenti, vni. Rom. lib. 10. vbi ex aspectu cognoscitur an merces vecchia vitiosa sunt vel non. Ita per aspectum qualitas corporis f[ac]ta est contraherendum matrimonium & generandum cognoscitur, & probatur de diff[er]entia pupula, ita vitium & morbus oculorum, quibus sicut clericos a f[ac]c[er]dotio, ex aspectu cognoscitur, & sicut de cunctis lib. 6. ex constitutione, de verb. sign. 16.

Tertio confert, quod h[oc] cognitio non in solo iudicio intellectus, sed etiam in confusione corporis posita est, ergo de his ferri potest testimonium, ita Bart. in l. quod tamen ff. in art. xxi. 5. ff. de receipt. art. 7. cum dixit, quod testis deponens, Titum iam fuit decem anni possidere, &c. probat, quod deponit de fenni intellectu, cum resultat ad tempus & de fenni corpore, cum dixit de actu ipso possidenti. Alex. in conf. 2. col. 1. xxi. num. 17. lib. 2. qui eiusdem sententia nuda & communis est, idem respondit Soc. Sen. in conf. 1. 2. col. 3. num. 6. lib. 1. & ergo Dicau in conf. 27. 2. num. 2. qui scilicet est Bart. in lib. 2. sicut avunculus vestra.

Ceterum hic dubitatur contingit, quomodo cognoscit[ur] possit excessus, ille magnum, vel modicus. Bart. in l. de artate, num. 10. ff. de m. non erigunt articuli declarationem. Et illud primum affirmit, quod quanto est minus, tanto facilius ex modo excusat, cognoscitur artas. Quantu[m] vero est maior & antiquior, tanto maior eccellus requiriatur, l. 4. de iustitia & vel melius in §. 6. invenit. ann. ff. de ventre & f[ac]cie, dum prator edxit, quod vbi partus editus est, donec cit[er] trimbris, bis in mente ostendatur, a trimbris frivis ad femel, semel in messe, a femel donec annulis, aternis mensibus ab anno viisque quo copere fari fingunt sex mensibus: etas ita quae minor est, maiorem recipit mutationem. Ergo minus tempus requiriatur in demonstranda ipsa arte ex aspectu, et quo facilius dicitur debuisse recipere manus augmentum & mutationem. Et hanc Bart. traditionem ac distinctionem quam mox subiiciens, vñsi fuit probare ceteri omnes, quia Bartolo non disserunt, & aperte Bart. hac in re feciunt Bart. in conf. 2. testif. & art. 1. xxi. num. 2. col. 2. lib. 4. Calcan. conf. 2. Berouci. in conf. 2. num. 4. lib. 2. & Sforza Oddo de restituitione in integrum, p[ar]t. 2. num. 109. & Mafard. in lib. 2. de probat. col. 667. m. 30.

Excellit ut posse limitari ferat Bart. Et primò ad probandum in fanticis fuisse minoris artatis fex mensura testes debent deponere, quod ex aspectu videbant trium mensuram. Et ita descendendo sufficiunt tres menses, si vero volunt probare fuisse maiorem sex mensuram, debent dicere, quod ex aspectu videbantur maior sex mensuram, & ita requirentur quatuor menses a scien[ti]a. Ita probat[ur] Bart. tex. in l. cum de artate, ff. de probat. ibi, ex quacunq[ue] praecipiunt fidem in ea re constare, &c. Junctis verbis precedebut. ibi, f[ac]et ex anno computantur. I[t]ale ramificationem, ad rem non pertinet, cum loquatur, (vt diximus) de libro professionis, in quo arta fuit descripta. Debet igitur (inquit Bartol.) in cip[er]i computatione annorum ex eo tempore, quo certi[us] est ipsum esse tanta[re] artis. Si ergo infans videbatur minor trium mensuram ex communis aspectu, absque dubio erat minor sex mensuram.

Secondo ad probandum artatum anni (ait Bart.), sufficiente defensione quinq[ue] mensis, alcenfue vero sex, modo predicto.

Tertio, ad probandum artatum triennium, inquit Bart., defensione annis, alcenfue decem & octo mensis.

Quarto ad probandum artatum leptonem annorum (ait Bartol.), defensione biennium, alcenfue triennium.

Quinto, ad artatum duodecimum annorum in forma, & quadratum in masculo ducentum triennium, alcenfue quadriennium. Et hanc computationem in specie probabant Calcan. Bertrandus & Mafard. supra allegati.

Sexto ad artatum vigintiquinque annorum defensione & aken-

bius quinquaginta, sequitur Mascard. in dicta conclusione b67. nn. 32. post Bertrandam in conf. 63. lib. 4. nro. 2.

Septim ad atatem 40. annorum descensiuē & ascensiuē o-
& o anno.

Oclaus ad atatem 70. annorum descensiuē & ascensiuē dec
anno. Sequitur Mascard. in d. conclusio b67. nro. 33. & idem decisio Rota
Romana referens Vetus in dicta 31. in dec. 312. & 315. part. 1.

Nomis ad statem supra fere pugnatum annum viq; ad cente-
fum, decensiuē & ascensiuē, quindecim anni.

Hanc temporum distinctionem probat Bartol. famili limita-
tions & distinctiones, quam facit Juris cons. m. hereditatum, ff. ad
legem & fiduciam. Ceterum rectius dici potest eam temporum distinc-
tionem esse longe diueram à distinctione ista. Non enim in a-
liquo conuenient, nam non conuenit quod ad modum, non etiam
quod ad rationem: cum ignorare quia ratione ita eo in cäsi distin-
xerit Vlpianus, sicut ibi annotarunt Bart. nro. 1. Angel. & Alex.
num. 8. & Roderic. Suarez in reper. I. quoniam in proribus, sicut. 3. num.
8. C. de magis. tristans qui dixerint, ita co in speciali factum
fuisse distinctionem illam. Non ergo sum potest argumentum
ab ipsa rationis identitate: & quemquam obsecrare admodum Mo-
derus Parisenis in traç. de vñfructu, num. 47. & 48. nouam ad-
versariationem computationis huius factae in cäsi d. l. hereditatum.
quod sicut Vlpianus medium viam quodammodo sit am-
plexus, nempe quod nec hominis vita longeau sit centum annos,
nec atra in pugnaculo de vñfructu. & l. vñtr. C. de facioen. ecclie,
ne sit minor quinquaginta aut sexagesima anni, & propter
medium quoddam elegerit Juriscons. atamen ne illa calci
potest adaptari, cum illa sit respectu vita hominis, quod si
licet eo in cäsi præsumatur tantum posse adhuc vivere, & eligi-
tur illa via media tanquam sequitur. Cum aliquo homo i positi
vivere, vel (ut alii scribunt) præsumatur vivere qd ad cente-
fum annum, ut tradidit glo. & Doct. in d. l. vñtr. C. de facioen. ecclie,
& differunt iust. 6. in p. tract. 49. Respicit itaq; illa distinctione,
& computata præsumptione virtus hominis. Nofra autem dis-
putatio veratur circa præsumptionem mutationis alspectus,
qui indies mutatur, & indies homo alter quodammodo efficiatur, l.
proponens ff. d. sud. & egregie scribit Alexan. ab Alex. lib. 3. dictum
General. cap. 1.

Ruris, sicut illa distinctione & computatio non conuenit si
milibus casibus, multo minus conuenit postea calci non longe
distinſit, non enim conuenit casu, quando vñfructus legatu-
sus est, ut m. l. hereditatum, in f. respondit ipse Vlpianus. Et tamen ca-
sus ipsi sunt similes, cum & vñfructus i vesti vñfructuari reg-
spicit, & ea eximta initiat, ff. finit. in Instit. de vñfructu. ita pa-
riter alia computatio in cäsi l. in quis arguit, &. fin autem
donator, C. de donat. vñl. si quis donavit redditus, cum redditus
non haberet certos, affinitas fit ut redditus quin-
decim annorum. Et huc Imola & Alexan. in d. l. hereditatum num.
. 8. nec non Alberic. & Salicet. m. d. 9. fin autem donator. reddunt ra-
tionem dixerunt inter cäsum dicta l. hereditatum. & dicti 8.
fin autem donator, quod ille fit in cäsi dicta 8. fin autem. facta
fit taxatio minoris temporis favore donatoris, quia maiorem ex-
eret liberalitatem, quam testator, qui legatum reliquit, & cum dona-
tio fit facta de presenti, legatum vero in futurum, nempe post
mortem ipsius testatoris. Nihilominus hinc non fit, quin vñq;
in cäsi habetur ratio ad vitam hominis. & tamen dixerunt ei cō-
putatio. Ergo multo minus computatio & distinctione l. her-
editatum, conuenire debet cäsi nostru, in quo non agitur de vita &
morte hominis, sed ratione alpectus qui (vt dixi) facit indies
mutatur. Effet tamen difficile à Bart. distinctione recedere, cum
nemo iam improbar.

69. Ceterum obicit Bartol. quod legitur apud Euangelium Ioseph.
Ioan. cap. 8. dum Iudei Chrifli Scrutatores non dixerint, sed Ab-
raham viuis fuisse, obsecrunt, quinquaginta annos nondum habes, & Abraham videlicet Ceterum est (at Bart.) quod Christus
eo tempore erat triginta trium annorum, vel circa. Et sic errabat
in alpectu maliori tempore decem annorum, contra supra dicta.
Respondebat Bart. ex sententia D. Thomas. & Alcian. I. theologo-
rum, qui mirantur, quod Iudei non dixerint: quadragesima annos
nondum habes. Cite Theologii mirantur de Iudeorum respon-
sione, sequitur (at Bart.) quod excellens decem annorum sufficit
ad iudicandam statem ex alpectu. Et subiungit ipse Bart., quod
in hoc loco sua opinioni fuit frugatur, quia dixerunt Iudei, quin-
quaginta annos nondum habes, quia dixerint, non videris tanta
statis ex alpectu. Non autem dixerunt Iudei, quod tanta statis

Mengch. Praesumpt.

videretur. Verum hoc Bart. confederatio fatis leuis est. Num si ad
probandum statem, à virginis quinque annis vique ad quadragesimam
ita, sufficit excellens & desensiuē (ut ipse Bart. dicebat)
quinq; annorum: ita excepit à Iudeis confederatus vel vno vel
altero modo ex confederatis à Bart. erat multum vñrā quinque
annum, si cum Bart. dicimus Iudeos negariū locutas, non videris
tantu statis, appareat ex maiori excelsu desensiuē, quām quinque
annorum, Iudeos exiliisaffe Scrutatores nostrum non suffit &
tatis quinquaginta annorum. Si vero dicimus Iudeos affirmati-
vū locatos est, videris quinquaginta annos habere, excelsus par-
ter ita esse ex immodicis, atq; ita nullo modo conuenit vel
quinquaginta, nec etiam decimo. Alij vero (inquit Bart.) scrip-
tū, Tudeos dicere voluisse, quinquaginta annos nondum ha-
bes, hoc est, nondum peruenisti ad annum Iubilæi, in quo fit re-
missio peccatorum. Quomodo ergo dicit, tu tantum habere pos-
testem. Ceterum expolito hac nec vera, nec ad rem peripet.
& fini verum est, aliquos bene eruditos sacrarum literarum
interpretes, sicuti Thophilus laet. refert, dixit, quinquaginta annorum
factam fuisse mentionem ob honorem anni Iubilæi: At-
tamen hæc expolito non concenit. Cum inter Christum Scrutato-
rem, & Iudeos nō esset disputatio de potestate dimittingendi pec-
casatae quod Christus viderit, vel non viderit Abraham, seu ab
eo vñs fuerit, & propter eam contentio de quantitate excep-
tatis, absurde nimis diceretur facta mentio anni Iubilæi. Alij, vt
Irenæus lib. 2. cap. 60. exultimarent, Dominum maior è annis qua-
dragesima predicavisse Euangelium, ac ad statem quinquaginta annis
accessisse, cum illi hac Iudei obsecrarent. Quid & confirmant au-
thoritate eorum, qui hac se audiuisse à Ioanne predicabant. Ve-
rum reiector opinio hæc, quippe repugnat omnibus Euangelistis.
Et noui scribit Cornelius Lanthenius in Commentariis in concordiam
Euangeliorum, cap. 77. calamus. In cuius errorum emanata a Papia
Iannis discipulo, qui ex Apostoli verbis nō fatis intellectis, cri-
pserit quædam, unde dicit alii erroris arias: inter quos Eusebii
lib. 3. cap. 1. vñfructus. Infor. ap. vñfructus. Irenæum. Alij opinati sunt, ef-
feci legendum quadriginta. Sic enim legitur apud Chrysostom. qui cō
mitem vice adiicit, ac si iam proprie acceleret ad eam statem. Ca-
terum Cornelius Lanthenius præstat vñfructus scribit, versuī cō effo-
rigit ut vñl. quinquaginta mutatum fuisse quadriginta, quod
crederent illi, inquit nimis obsecrile Iudeos quinquaginta annis
mutatum, ac eo tam longe abefit. Alij scripserunt, fudos exiliis
Dominum seniorem fuisse, quām erat, ob mutatatem &
grauitatem vñl. & ob multis laboreis in predicationibus, vi-
gilij, & orationibus. Quænamq; interpretationem probare
non possum. Cum non affirmaret dixerint Iudei, quinquaginta
annos habes, sed negariū, quinquaginta annos nondum habes.
Quibus sanis verbis non fatebantur Iudei, quod Dominus acce-
deret prope ad quinquaginta annos. Exultimauit Iudei in
loto cap. 9. allegat probabilissimum est, Iudeos ea appellatio
quinquaginta annorum speciale morem fui scilicet, hoc est, Iubilæi, quod interduum feculum appellatur quasi dixerint. Nondum
vñl. scilicet implorati, & nides dicere te vñdidi Abraham. Ve-
rum nec interpretatio hæc controvergat dirimit, cur scilicet
dixerint Iudei, feculum nondum implorati, ut, nondum ad quin-
quaginta annos peruenirell, cum re vera adhuc esset statu tri-
ginta, & paulo plus annorum. Exultimauit aliquando probabilius
est, fudos ea verba, quinquaginta annos nondum habes, protu-
stilice, nō quod ex alpectu statem Domini indicarent, sed re ve-
râ ficerent eum, non ruita statu quinquaginta annorum. Nam cer-
tum est, Dominum à Iudeis fuisse ab inveniente ipsa statu cogniti,
cum iam multos ante annos in templo cum eo dispergissent. Et in
dā ipsius non erat pater & mater, fratres & sorores, legitur enim
apud Matthæum cap. 8. Marcum cap. 6. & Lucam cap. 4. allende
seniores ipsos populi cum ipso Domino dispergantes, eius do-
ctrinam & sapientiam admiratos, dixilicet. Nonne hic est filius Io-
seph, fabri filius nonne hic est faber filius Marie, frater Iacob &
Ioseph, & Iude & Simonis &c. Quapropter verisimile est, Iudeos
scilicet domini atatem, & si non ita precise & punctum, fultem in
menem, qui proxime ad eam accedebat. Id quod vel ex eo et
iam colligitur, cum non dixerint Iudei, quinquaginta annos nondum
habere videris, quo sermone significaverit, ex alpectu cum
vñfructus dixerint, quinquaginta annos nondum habes, pro-
 certo & constanti habentes, Dominum quinquaginta annos
non attigisse.

Ceterum, admisio, Iudeos iudicante Domini statem ex as-
petu, id vel ratione, & causa factum esse existimo. Nam nil magis
fuit

fluit cordi ipsi Iudeis, maximè senioribus populi , quām vt Dominum mendacij conuincerent, & falso dictoriam eum tradere. Quod vel ex ipso capitulo octavo Ioannis , manifeste colligitur, dum in initio illius capituli dixisset Dominus: Ego sum lux mundi , qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vita. Dixerunt Pharisæi ; Tu de ipso testimoniū perhibes, testimonium tuum non est verum , &c. Et paulo post dixit Dominus : Si. veritatem dico vobis , quare non creditis mihi? Ut igitur Iudei conuincerent Dominum de mendacio, cim dixisset, Abraham vidisse diem suum , proposituerunt vnum, quod erat certum & manifestum, quodque ipse Dominus non negasset, nempe quod Domini nouum implenissit quinq̄uaginta annos, & quod nihilominus auderes dicere vidisse Abram, qui iam multa ante secula decellerat, quasi ita dicere voluerint Pharisæi: Ecce quam falsa loqueris, negare non potes, te adhuc non impleuisse ad summum quinquaginta annos : & tamen adeo audax es, ut viles affere, te vidisse Abraham , qui iam milie & octogenitos ab hinc annis deficit esse in humanis. Ita enim tantum ac plus temporis à morte Abraham ab Domini nativitate intercessisse facile colligitur ex supplicatione temporum, quam facit Gerardus Mercator in Chronologia , dum scripsit Abraham decessisse anno 2114. à creatione mundi. Dominum vero natum fuisse anno ab eiusdem mundi creatione 3966. Mea haec est hac de re dubia interpretatio, quam tamen Ecclesiæ Catholicæ Romanæ iudicio ac tentativa libenter subiicio.

P R A E S V M P T O L I L .

Defensum in iudicio reum conuentum, præsumi à sanguine coniunctis, & de consanguinitatis effectu, alia nonnulla explicantur.

S V M M A R I A .

1. *Reu habens sanguine coniunctos, vel amicos in loco indicij, præsumiatur ab ipsis defensu.*
2. *Mortem oculi vel cœli, permisum est omnibus sanguine coniunctis.*
3. *Confangentes & agnati prius ad tutelam & curam admittuntur, & quando usq[ue] prefuerint viri.*
4. *Tutor pupilli dari debet, quem mater nominavit, nisi iusti causa impedit.*
5. *Colludere non præsumitur, qui sanguinem iniuriam prosequitur.*
6. *Homicidium p[ro]i[us] acci[us] p[ro]p[ter]e, præsumpta calunnia excusator.*
7. *Teſtimoniu[m] examinatione impedientibus affiūbū, non præsumitur contra accusatum.*

DE F E N S V S in iudicio præsumitur reus ille conuentus, qui in loco indicij sanguine coniunctos, vel amicos habuit, *i. bat autem, q. s. q[ui]d[em] ex casis in posse, etiam, &c. in specie scripti Alciat. m. i. tract. de præsumpt. reg. 22. num. 1. qui huius tentativa recentit Baldum in l. 3. q. s. reu si indicatum solu, & in rubr. C. de fac. eff. dacto. qui tamen hoc non scripsit. Hinc infert idem Alciatus, quod vbi agitur de vlcifera morte occisi, & admittuntur ante omnes, qui illi crant sanguine coniuncti etiam si pauperes sunt, *i. s[ic] plu[re], res, vel glo[ri]a ff. de accusat. & vident. Angel.* Hinc etiam sit, ut i confunisci & affines prius admittantur ad tutelam & curam , ex quo præsumptio eti quod pupillum & minorem defendat, *i. ex h[ab]itu, in auctor. de hec, ab in effat, venientia.* Id quod intelligit Alciatus præscriptio in loco, nisi ipsi pupillus vel minor petas fibi assignari vtricium. Nam tunc preterfut confanguntur. *Ita Alter in l. vitem, C. de contrar. iudicis tutela.* Nisi (tibunt) Alciatus in d. præsumpt. 22. num. 2. iudex cognoscet pupillum, vel adultum ipsum petere per imprudentiam & simplicitatem. Nam tunc (sit Alciatus) ex iusta causa antepondere debet index confanguntivo vtricu. Ita dicimus, quod si tutor dari est debet pupillo, quem mater nominauit, tamen si iusta subest causa cum non dandi, index alterius assignabitur. *Qua de re scripti lib. 2. de arbitr. iud. c. s[ic] 151.* Hinc etiam infert secundum Alciatum præscriptio in præsumpt. 22. num. 3. colludere non præsumunt, qui fuerint iniuriam prosequitor, *i. iuste ff. de Carbon. editio. & L. C. lib. leg. Cornel. de falso.* Et simile est quod dicimus, i patrem exculpi a præsumpta calunnia, qui filii sui homicidiam accusavit, sicut scripti lib. 2. de arbitr. iudicium, cap[itu]lo 321. numer. 25. vel alias eiusdem tentativa Doctores commendavisi.*

Hinc etiam infert secundum Alciatum in d. præsumpt. 22. in

fin. non præsumi contra accusatum, eti eiis affines qui defensione sulcepuntur telium examinatione impeditur. Id quod af firmatur Alciatus ex sententiâ Abbatis antiqui in c. confititius, de testib[us]. & Bald. in l. i. in fin. C. si quiscumq[ue] præditum potestate.

P R A E S V M P T O L I I I .

Testimonium fratris pro fratre reici ob affectiōnem, quam lex præmit in fratre erga fratrem: & alia nonnulla de his egredia exponuntur.

S V M M A R I A .

1. *Fratrem à fratre dilig. legis est præsumptio.*
2. *Inuria vni fratri illata, censetur illata & alteri.*
3. *Fratris testimonium in causa etiam civilis gravis respicitur.*
4. *Fratris testimonium in causa civilis leonis admitti.*
5. *Testimonium domitis orum rei, de quibus id intelligentur.*
6. *Frater pro fratre esti[us] omnis exceptione maior, & quam fidet tribuit, iudex arbitratur.*
7. *Inuria illata à fratre fratri, est gravior illa qua ab extraneo infertur.*
8. *Discordia inter fratres facile eritur.*

CVm superiore præsumptione actuū sit de his præsumptionibus, quæ circa affines verfantur, hoc in loco adjicere fatis conuenit, præsumptionem illam quia dicimus, *i. legem præsumere quod frater fratrem diligat, atque ita affectionem erga eum habeat, & literas de presump.* Quocirca statutum lex ob hanc affectionem repellendum est fratrem à perhibendo testimonium pro fratre, cum causa criminalis est, ex quo *i. iniuria vni fratri illata, censetur illata & alteri, l. lex Cornelii ss. ff. de iniurijs, & ad rem sic scripti Alciatus in tract. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 23. num. 2.* Idem est, quando *i. causa est civilis, gravis tamen, Nam adhuc reiector ut testimonium fratris pro fratre, facti præscriptio in loco affirmant id est Alciatus, & hucus sententia alios multos communioran lib. 2. de arbitriis indicunt, & sicut in s. mon. 4. Est maius dubium, quando causa cuiuslibet leonis: Quia tamen in re recepta magis opinio est, & frater testimonium recipi, ita Alciatus in d. præsumpt. 23. num. 1. & ibidem Niccolaus Alciatus in annotat. & alios plures congettū in dicto causa sive mon. non repugnat illa consideratio Alciatus, quid si frater ictus non potest testimonium pro fratre, cum causa iniuriarum agitur (vt diximus suprà) ita nec quando de causa peccatorum est contumacia & tunc de iniuria agatur. Is enim infert iniuriam, qui iniuste & dolose alienum rectificat, *i. secunda, g. circa, ff. de dolis except.* Quare scribit Speculator in tit. de instrumentorum editione, *g. non revero aliquo quod executores, quibus testator mandauit, ut satisfacere omnibus iniuriis, tenetur facere etiam creditoribus pro debitis quorum dies venit.* Et consert, quod decidit Guido Papa in questione 1. s. fine. Conferatores dat, ut de illatis iniuriis monasteriorum cognoscat, cognoscere etiam posse contra debitores recutientes solvere, cum non fatuscendi iniuriam inferre dicant. Hac tamen consideratio nil obflat. Nam prator id quod respondet Alciatus, hanc non dici iniuriam in specie, sicut est illa, quae repellit fratrem, responderi etiam potest quod hoc solum posset procedere, quando debitor fratris recutire solvere, quod manifeste debet. Quo fama in calu necessarium non est alciatus testimonium; sed quod fama in dubio, tunc non potest dici inferti iniuria fratri debitor: quia eti potest quod est debitor inique molesta afficiatur. Non etiam repugnat, testimonium frater pro fratre esse domesticum testimonium, quod à lege repellit, *i. testes ff. de testib[us]. & L. etiam, C. codic.* Quo argumento ad rem hanc vult est Duarenus lib. 1. d. i. p[ro]bat. an[ti]vers. s. cap. 28. Nam responderi posse arbitrio, domesticum testimonium intelligi de illo qui in eadem domo habitat, non de omnibus, qui ciuidem sunt gentis, familiae & agnationis, *iusta ff. i. refutandu. g. s. ff. de partibus.* Nō enim iure probatur, eos, qui ex agnatione & familia sunt, tanquam quod domestici sint, repellit a testimonio. Illud autem est hoc obseruandum, quod illis in causis in quibus frater pro fratre fert testimonium, non erit tellis omni exceptione maior. *i. Bald. in l. vitem, C. de probat.* Et erit arbitrio iudicis, quam fidem illi adhibeatur. Speculari in tit. de testib[us], *s. i. & Falsi in c. i. etat. numer. 7. veris predictis latitia, de præsumpt.* & *i. c. cum operatur, in quinque notab[us] accusat.**

Infert